ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ՕԳՈՍՏՈՍ

MARDI 2 AOUT 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8864 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4665

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԵՍՈՒՆԵՒՀԻՆԳ ՏԱՐԵԿԱՆ

(1925–1960)

Ճիշդ 35 տարի առաջ, Օգոստոս 1ի ցերեկին լոյս կը տեսնէր Յառաջի առաջին թիւը «Օգոստոս 2» թուագրուած:

Ուղեկորոյս զաղթական էր այդ օրերուն Ֆրանսահայը, անտէր ու անպաշտպան:

Փոթորիկը այս հիւրընկալ ափերուն վրայ էր նետած տասնեակ հազարաւոր հայրենակիցներ, սուրէն ու հուրէն, տարագրութենէն ու ջարդերէն հրաշքով ազատուած բեկորներ, որոնք տասը տարուան մէջ տասն անգամ տուն-տեղ ձգած՝ նոր բոյն էին կազմած:

Եւ ամէն անգամ քանդուած էր նոր բոյնն ալ: Անիծեալ բախտը շարունակած էր հալածել զիրենք ամէն տեղ:

Ֆրանսան կը դառնար վերջին հանգրուանը, ուր հանդիստ սրտով պիտի կրնար տեղաւորուիլ, վերջապէ՛ս, վտարանդի Հայը:

Յառաջ հրապարակ կուգար հոգեբանական վայրկեանի մը:

Անծանօթ տեղական լեզուին ու օրէնքներուն, անտեղեակ աշխատանքի եւ առեւտուրի պայմաններուն, չոր հաց մը ճարելու համար իրեն եւ իր անճար ընտանիքին՝ տարագիր, անղեկ, Հայը պէտք ունէր ղեկավարի մը, առաջնորդի մը, որ ճամբայ ցոյց պիտի տար իրեն այս նոր հայրենիքին մէջ:

Յառաջ եղաւ ա՛յնքան սպասուած Մեսիան:

Իր էջերը լայն բացաւ՝ ժողովուրդին բացատրելու համար օրէնքները: Միութեան կապ մը դարձաւ Ֆրանսայի զանազան շրջանները ցրուած հայ բեկորներուն միջեւ: Քաջալերեց ազգային, հայրենակցական, բարեսիրական, կրթական, մշակութային զանազան ընկերակցութիւններ, անվերապահօրէն արձագանգ դառնալով անոնց ազգօգուտ գործունէութեանց:

Առաջին օրէն իսկ Յառաջ ջերմ ընդունելութեան արժանացաւ անխտիր մեր բոլոր հայրենակիցներուն կողմէ: Իր համբաւը շուտով գլեց անցաւ Ֆրանսայի սահմանները, դառնալով զաղթահայութեան սիրուած ու փնտռուած թերթը: Անոր էջերը հայելին դարձան հայրենիքի եւ Սփիւռքի հայկական կեանքին:

Մեծ եղաւ իր վաստակը զանազան մարզերու, մասնաւորաբար հայապահպանման նուիրական գործին մէջ: Նոր սերունդի փրկութիւնը, համրանքի պահպանումը, Ֆիզիքական գոյութեան ապահովումը, ազգային սրբութեանց եւ աւանդութեանց հանդէպ յարգանքն ու հաւատարմութիւնը, մանաւանդ Հայկական Դատին հետապնդումը կազմեցին իր գլխաւոր մտահոգութիւնները:

Շաւարշ Միսաքեան զոհողութեան մարմնացումն իսկ էր:

Սանթիմ մը չունէր գրպանին մէջ, երբ իրեւ ճշմարիտ յեղափոխական՝ յանդգնութիւնն ունեցաւ հիմնելու այս թերթը:

Ամբողջ յոյսը իր գրիչն էր, աշխատելու, տքնելու, յարատեւելու կամքը:

Գեղեցիկ էր իր ձեռնարկը: Բարեսիրտ եւ համակիր բարեկամ մը նիւթապէս աջակցեցաւ, համեստ գումարով մը:

Գտնուեցան ընկերներ ալ, որոնք նո՛յնպէս զոհողութիւններ ըրին, բարոյապէս օժանդակելով թերթին յաջողութեան:

Գաղափարական գետնի վրայ, Յառաջ բանբերն եղաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որուն կարկառուն դէմքերը իր աշխատակիցները դարձան:

Յառաջ անշեղ կը շարունակէ իր ճամբան, ողբացեալ հիմնադրին մահէն երեքուկէս տարի վերջ ալ, հետեւելով Անոր դծած ուղղութեան, նոյն գաղափարականով եւ նոյն սկզբունքներով:

Ու ասիկա լաւագոյն գրաւականն է անթառամ պահելու Իր յիշատակը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԷՊԻ ՆՈՐ ԵՒՐՈՊԱ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ ՊՈՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Տը Կոլ – Ատընաուըր խօսակցութիւնները վերջ գտան նախատեսուածէն առաջ, շաբաթ ժամը 5ին: Ոչ մէկ միացեալ զեկոյց կամ հրապարակային յայտարարութիւն եղաւ. միայն Ատընաուըր, Դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետը յայտարարեց.— «Զօրավար տը Կոլի հետ կարեւոր, երկար եւ օգտակար խօսակցութիւններ ունեցայ»:

Փարիզի եւ Պոնի քաղաքական շրջանակները համոզուած են թէ պետական երկու դէմքերը՝ գերման եւ Ֆրանսական գործակցութեան եւ Եւրոպայի քաղաքական եւ տնտեսական ամրացման շուրջ կարեւոր եւ հիմնական որոշումներ տուած են:

«Այս համաձայնութիւնները, կ՛ըսեն գերման շրջանակները, թոյլ պիտի տան որ եւրոպական կազմակերպութիւնները նոր թափ եւ կորով ստանան»: Իրենց կարգին, Ֆրանսական շրջանակները շատ գոհ կը թուին արդիւնքէն: Դիտել կուտան թէ «երկու խօսակիցները համոզուած են թէ պէտք է լայնցնել եւ ամրացնել Եւրոպայի քաղաքական կապը»: Ըստ Փարիզի եւ Պոնի քաղաքական շրջանակներուն, ցարդ Եւրոպայի գործակցութիւնը տնտեսական գետնի վրայ եղած է, առաւելապէս (Հասարակաց Շուկայ, Եւրատոմ) այժմ, ժամանակ է որ Եւրոպան գործակցի նաեւ քաղաքական ճակատի վրայ: Տը Կոլ եւ Ատընաուըր համոզուած են թէ պէտք չէ գոհանալ մեծերու պարբերական հանդիպումներով միայն, որոնք տեղի կ՛ունենային մանաւանդ կացութիւն մը քննելու եւ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնելու ատեն: Պէտք է ստեղծել քաղաքական մնայուն դիւան մը (Ֆրանսայի տեսակէտն է) որ վարէ եւ ներդաշնակէ ոչ միայն Հասարակաց Շուկայի երկիրներու ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը, այլ եւ կամաց կամաց իր ազդեցութիւնը տարածէ վեցերէն անդին, ուրիշ երկիրներու վրայ ալ: Ատընաուըր կը նախընտրէ որ քաղաքական դիւանը առ այժմ Հասարակաց Շուկայի երկիրներով գոհանայ միայն: Գերմանացիները կը փափաքին նաեւ եւրոպական խորհրդարան մը կազմել:

Տը Կոլ կը գտնէ որ հարկ է աճապարել քաղաքական դիւանի կազմութեան համար, որովհետեւ Ամերիկացիք միշտ առանձին գործելով մեծ եւ վտանգաւոր սխալներ կ՛ընեն, մանաւանդ Ափրիկէի մէջ:

Գերմանիա չուզեր այս բոլորէն դուրս ձգել Անգլիան: Ռուռի ճարտարագէտները եւ իրենց թերթը՝ Տէռ Միթակ կ՛ըսեն թէ կ՛ուզեն խուսափիլ Ֆրանքեւգերման «գլուխ գլխի» մտերմութենէ մը եւ մանաւանդ Ֆրանսական ղեկավարութենէ մը, արեւմտեան Եւրոպայի մէջ:

Ատընաուըր եւ տը Կոլ առանց զիջելու իրենց ազգային գերիշխանութիւնը, կը ձգտին համաձայնութեան մը եւ «Հայրենիքներու Եւրոպա»ն մարմին եւ ձեւ ստացաւ Ռամպույէի մէջ:

Ատընաուըրի հրաւէրով Մաքմիլըն, Անգլիոյ վարչապետը Պոն պիտի այցելէ Օգոստոս 10ին: Տը Կոլ եւ Ատընաուըր կը փափաքին որ Անգլիա աւելի սերտ կապեր հաստատէ Եւրոպայի հետ: Ուոշինկթըն գոհ է արդիւնքէն: «Միշտ մեր փափաքը եղած է, դիտել կուտան ամերիկեան շրջանակները, որ Հասարակաց Շուկայի վեցերը գործակցին ոչ միայն տնտեսական եւ առեւտրական, այլ նաեւ քաղաքական ճակատի վրայ»: Նոր դարագլուխ մը կը բացուի Արեւմտեան Եւրոպայի համար:

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Այս գործին ձեռնարկած ենք երկար վարանումներէ եւ պրպտումներէ յետոյ:

Ի՛նչ խօսք որ օրաթերթի մը պահանջը՝ անժխտելի է Ֆրանսայի եւ հարեւան երկիրներու հայ գաղութներուն համար: Մօտաւորապէս յիսուն հազար հայրենակիցներ կը համբուին մեր յիշած սահմաններուն մէջ: Իւրաքանչիւր հայկական համախմբում ունի իր թերթը երբեմն մէկէ աւելին: Ամերիկա, Եգիպտոս, Սուրիա, Պուլկարիա, Յունաստան շատոնց գոհացում տուած են այս անհրաժեշտութեան: Բաց կը մնար միայն Ֆրանսան, Կեդր. Եւրոպայի հատուածներով: Ամէնէն նոր գաղութն է այս շրջանը, բայց կեանքը կը ձեւաւորուի հետզհետէ, իսկ այդ ձեւաւորման հիմնական ազդակներէն մէկը պիտի ըլլայ մամուլը: Մենք տաշեղներ ենք այն զարհուրելի յորձանքին մէջ որ եւրոպական քաղաքակրթութիւն կը կոչուի, որուն ալիքները կը քշեն կը տանին, կը տարրալուծեն ամէն բան:

Երէկ՝ ֆիզիքական գոյութեան պայքարը ունէինք, ուրի՛շ երկրի մը մէջ: Այսօր՝ նոյնքան ծանր է մղձաւանջը, այս ակնախտիղ եւ լպրծուն պողոտաներուն վրայ, որոնք բանուկ ճամբաներ են օտարացման եւ այլասերման համար:

Մեր ուժերը թոյլ չեն տար, առ այժմ, ստանձնելու օրաթերթի մը հրատարակութեան ծանր բեռը: Բայց մեր պարտքը պիտի ըլլայ, նոյնիսկ այս համեստ սահմանին մէջ, լրացնել այն բոլոր անհրաժեշտութիւնները որ կան մեր առջեւ:

Ամէն բանէ առաջ, մեր գործը պիտի ըլլայ պաշտպանել այն բոլոր սրբութիւնները որոնք շունչ կուտան ժողովուրդներու եւ վառ կը պահեն անոր հաւատքը՝ լաւագոյն օրերու համար: Գաղութները հանգրուաններ են, ուր նետուած ենք ակամայ, դէպքերու բռնադատման տակ, մինչեւ որ կարենանք հասնիլ մեր հայրենիքը: Մեր ձեռքն է նուազագոյն չափին վերածել այս անխուսափելի չարիքը, կազդուրուելով ֆիզիքապէս եւ նիւթապէս, եւ ներշնչուելով սեփական հայրենիքի գաղափարէն: Այս հիւրընկալ այլ համայնակուլ ափերուն վրայ, մեր հայրենակիցները պիտի ջանան զարգացնել իրենց ազգային գիտակցութիւնը, պահել լեզուն որ միակ թանկագին աւանդն է, ուժ տալ մայրենի դաստիարակութեան, գրականութեան եւ արուեստին, մոռնալ շատ մը ասիական ունակութիւններ եւ նորոգուիլ այս նոր կեանքի բարիքներով:

Ամէն գաղթ, իր շատ մը չարիքներու հետ, ունի բարիքներ ալ, կը բաւէ որ արթուն ըլլանք, չտարուինք խաբուսիկ երեւոյթներէ, եւ ամուր պահենք մեր ազգային անհատականութիւնը:

«Յառաջ»ը պատկերը պիտի ըլլայ իր շրջանի կեանքին, բայց միաժամանակ կանոնաւոր արձագանգը՝ այն բոլոր անցուդարձերուն որ տեղի կ՛ունենան այս շրջանէն դուրս, Հայաստանի մէջ եւ գաղութէ գաղութ: Բոլորովին տեղական թերթի մը հանգամանքը չի գոհացներ մեզ: Ճիշդ այդ նկատումով ալ, լայն տեղ պիտի տանք այն երկիրներուն որ կապ ունին հայկական կեանքին հետ, առանձնապէս Թուրքիոյ եւ Խորհրդային Միութեան, առօրեայ լուրերու կարգին վերլուծելով նաեւ երեւոյթները: Իսկ միջազգային քաղաքական, ընկերային տեսակէտով, ընթերցողները պիտի ունենան այն բոլոր տեղեկութիւնները որ անհրաժեշտ են ընդհանուր զարգացման համար: Այո՛, մեր հայրենակիցները պիտի գիտնան թէ «ինչ կ՛անցնի կը դառնայ» աշխարհի մէջ. բայց ոչ այն ուղղութեամբ որ սրճարանի դիւանագէտներու սերունդ մը հասցուց Պոլսոյ մէջ, խառնիխուռն եւ երկարապատում թարգմանութիւններով:

Ֆրանսայի մէջ, եւ ինչպէս այլուր, ստուար մեծամասնութեամբ աշխատաւորներ եւ արհեստաւորներ են մեր հայրենակիցները, ցրուած երկրին տարածութեան վրայ. անոնք լայն տեղ պիտի ունենան «Յառաջ»ի մէջ, իրենց տրտունջներուն եւ բաղձանքներուն, իրենց ոգեւորութեան եւ տագնապներուն համար: Արդէն իսկ ձեռնարկած ենք անոնց ազգագրական քարտէսը երեւան հանելու:

Բայց աւելի լաւ է թողուլ որ գործը ինք խօսի:

1925 Օգոստոս 1 — Շ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՄԸՐՇՈԼՏ ամէն ճիգ ի գործ կը դնէ որպէսզի չափաւորութեան մղէ Քոնկոյի կառավարութիւնը Կիզենկա բուռն ճառ մը խօսած է: Պահանջած է որ ՄԱԿը միջամտէ Քաթանկայի մէջ եւ հեռացնել տայ պելժ ուժերը: Այս առթիւ ամբաստանութիւն ալ ըրած է: «ՄԱԿը Քոնկոցիները կը զինաթափէ եւ թոյլ կուտայ որ բռնագրաւող Պելժերը անոնց զէնքերը եւ ստացուածքները գրաւեն»: Մոսկուա վերըստին սպառնաց որ «անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ եղ մղելու համար գռնագրաւողները եթէ երբեք շարունակուի յարձակումը»: Քոնկոյի կառավարութիւնն ալ կը սպառնայ քաղաքացիական պատերազմ սկսիլ եւ խորհրդային ուժերու օժանդակութեան դիմել եթէ ՄԱԿը չմիջամտէ Քաթանկայի մէջ: Լումումպա չընդունիր որ Եւրոպացի կիներ բռնաբարուած են Քոնկոյի մէջ «մեր թշնամիներուն կողմէ կազմակերպուած դաւադրութիւն մըն է», յայտարարած է ան, որ կարճ կապած է Քանատայի իր այցելութիւնը եւ Նիւ Եորք վերադարձած է:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ վարչապետ նշանակուեցաւ Սաէպ Սալամ, ինչպէս կը նախատեսուէր: 14 ժամ վիճաբանութիւններէ ետք, նոր վարչապետը չկրցաւ դահլիճը կազմել: Երկու գլխաւոր դժուարութիւններ կան ազգային միութեան կառավարութեան մը համար, որուն մէջ կրօնական բոլոր համայնքները ներկայցուած ըլլան: Ճումպլաթ արդէն սպառնած եւ մերժեց իր աւանդական թշնամիին՝ Մակիտ Արսլանի ներկայութիւնը: Կը մնայ նաեւ մարօնի նախարարներու ընտրութիւնը: Ասոնք ալ համաձայն չեն: Բէմոն Էտտէի մերժուեցաւ ներքին նախարարութիւնը որ իր կարգին մերժեց դահլիճին մաս կազմել: Փիէր Ճէմայէլ ծանր արկած մը անցուցած է առջի օր:

ՔՈՐԷԱՅԻ ընտրութիւններուն յաղթական ելաւ դեմոկրատ կուսակցութիւնը, իսկ Սինկման Ռիի կուսակիցները մէկ աթոռ շահեցան միայն:

ԹԱՍ խստօրէն քննադատեց Միշէլ Տըպրէի վերջին ճառը որուն յայտարարութիւնը միջազգային կացութեան սխալ պատկեր մը կուտայ, ըստ Մոսկուայի:

ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն Փարիզի հանրակառքերու, մեթրոյի եւ կառախումբի տոմսերու գիները զգալապէս բարձրացան: Մեթրօն 3,70 (Բ. կարգ), 5,60 (Ա. կարգ): Օթոպիւս՝ 3,70: Արուարձաններու չաբաթական տոմսերու գիները 75էն 80 առ հարիւր յաւելում կրեցին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ նախկին վարչապետ Հասան Սաքա մեռած է առջի օր, 74 տարեկանին: Խլիրդ ունէր: Հանրապետական էր եւ վարչապետ եղած էր 1947ին. յետագային վար առնուած էր դեմոկրատներու կողմէ: Սան Ֆրանսիսքոյի համագումարին Թուրքիան ներկայացուցած է: Ինքն էր որ մերժեց խորհրդային պահանջը՝ Տարտանէլի եւ Վոսփորի վրայ: Ծնած էր Տրապիզոն:

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Գրիգոր Արծրունուպապը՝ Գէորգ աղա Երանեան Արծրունի բուն վանեցի էր: Ժառանգական կալուածների պատճառով Օսմանեան կառավարութեան կողմից հալածանքի ենթարկուելով՝ սպառնացող մահուան վտանգից ազատուելու համար փախուստ է տալիս Թիֆլիս՝ անցեալ դարի սկիզբները՝ 1819 թուականին: Նա ներկայացնում է Ռուսաց կառավարութեան մի տոհմագրութիւն, որով ցոյց է տալիս, թէ իր ցեղը Վասպուրականի հին Արծրունիների սերնդից էր, եւ սրանով ստանում է ժառանգական ազնուականութիւն Ռուսաց Ալեքսանդր Ա. կայսրից:

Գէորգ Արծրունին իր ընդունակութեանց եւ իր պատկառելի հարստութեան շնորհիւ խոշոր ազդեցութիւն ձեռք բերաւ ամբողջ Թիֆլիսում եւ Թիֆլիսի հայ հասարակութեան փառքը դարձաւ: Նա Ներսէս Աշտարակեցու մօտիկ բարեկամն ու աջակիցն էր. նա հիմնեց Թիֆլիսի մէջ առաջին տպարանը, որի տառերը անձամբ բերաւ Ամստերտամից: Նա վաճառական էր, միեւնոյն ժամանակ գրականութեան հետամուտ եւ մինչեւ իր մահը նորակերտ Ներսիսեան դպրոցի պահապան սիւնն եղաւ:

Իր որդին Երեմիա մտաւ զինուորական ասպարէզը եւ հասաւ զինուորապետութեան աստիճանին: Նա յայտնի էր իր անաչառ բնաւորութեամբ, միեւնոյն ժամանակ խրոխտ եւ բռնաւորական վարմունքով, որի պատճառով եւ հասարակութիւնից սիրուած չէր:

Երեմիայի որդին է Գրիգոր Արծրունին, որ ծնուել է 1845 թուականին Մոսկուայում: Իբրեւ ազնուական ընտանիքի զաւակ՝ նա շրջապատուած էր ընտանեկան ուսուցիչներով եւ վարժուհիներով, որոնք դիմնազիոնի ընտրելագոյններն էին: Մանկութեան ժամանակ նա հայերէն երբեք չգիտէր եւ խօսում էր ռուսերէն ու ֆրանսերէն: Դեռ տասը տարեկան էր Գրիգորը, երբ մայրը վախճանելով, հայրն իր ընտանիքը Մոսկուայից փոխադրեց Գերմանիա, ուր մի տարի մնալուց յետոյ դարձաւ Թիֆլիս 1858 թուականին: Հաստատուելով Թիֆլիսում, Գրիգորը իր եղբօրը՝ Անդրէասի հետ առաջին անգամ սովորել սկսեց կրօն եւ հայերէն, առաջնորդութեամբ Գրիգոր քահանայ Տէր-Բարսեղեանի եւ յետոյ Պետրոս Սիմէոնեանցի, որ «Մեղու Հայաստանի» լրագրի խմբագիրն էր: Հօրը խիստ բնաւորութիւնը եւ որդիների հետ պաշտօնական յարաբերութիւնը, ռուս ուսուցիչների տուած կրթութիւնը, մայրական խնամքի բացակայութիւնը, վերջապէս ընտանեկան բոլորովին փակուած կեանքը Գրիգորի մէջ մանուկ հասակից աճեցրին արհամարհանք դէպի ուրիշները, հեգնական վերաբերմունք եւ ծաղր դէպի Հայերն ու հայերէնը, որ աւելի շեշտուեց ռուսական դիմնազիայում:

1863 թուականին Գրիգորն աւարտեց ռուսական դիմնազիան եւ նոյն տարին մտաւ Մոսկուայի համալսարանի բնագիտական բաժինը. մի տարի յետոյ փոխադրուեց Պետերբուրգ՝ համալսարանի նոյն բաժնում շարունակելու համար:

Նոյն ժամանակները Ռուսաց բարենորոգչական ու ազտագրական շարժումների արձագանգն սկսել էր մտնել նաեւ Հայոց մէջ. Դորպատի, Մոսկուայի եւ Պետերբուրգի հայ ուսանողները կազմում էին ժողովներ, ապրում էին հայկական կեանքով, աշխատում էին գրքեր հրատարակել եւ առհասարակ հայ ժողովրդի լուսաւորութեան զարկ տալ: Արծրունին Մոսկուայում եղած ժամանակ ուղղակի ծաղրում էր հայ ուսանողների ժողովը եւ ամենեւին մասնակցութիւն չունեցաւ նրա մէջ: ՆաՊետերբուրգում էլ նոյն ձեւը շարունակեց. բայց կրթական հոսանքը ուժեղ լինելով՝ Գրիգորն էլ տարուեց այդ հոսանքով եւ 1865 թուականին տպեց իր անդրանիկ յօդուածը «Մեղու»ի մէջ, «Բնական գիտութիւնների նշանակութիւնը դաստիարակութեան մէջ» խորագրով: Յօդուածի գլխին դրուած էր Գէօթէի այս նշանաւոր խօսքը. «Դու չես կարող մի մեծ բան շինել, եւ ահա սկսում ես փոքր բանից»:

Զդիմանալով հիւսիսային ցուրտ կլիմային՝ Արծրունին սաստիկ հիւանդացաւ նոյն ձմեռը. բժիշկներն ասում էին, թէ հազիւ երկու ամիս կեանք ունի. նրանց խորհուրդով նա անցաւ Հարաւային Ֆրանսայի Նիս քաղաքը, ուր մի տարի մնալուց յետոյ բոլորովին կազդուրուելով դարձաւ Զուիցերիա: Այստեղ Ցիւրիխի եւ Ժընեւի համալսարաններում սովորում էր գլխաւորապէս քաղաքական տնտեսագիտութիւն: Այնուհետեւ անցաւ Գերմանիա եւ մտաւ Հայդելբերգի համալսարանի փիլիսոփայական բաժինը, ուր սովորում էր քաղաքատնտեսութեան պատմութիւն եւ հասարակական գիտութիւններ, ինչպէս եւ բնագիտութիւն: Երկու տարի յետոյ աւարտեց՝ ստանալով փիլիսոփայութեան դոկտորի աստիճան (1869 թ.): Այստեղից նա անցաւ Փարիզ եւ յետոյ Վիէննա, ուր թէ հայ միաբանութիւնից հայերէնի դասեր էր առնում եւ թէ համալսարանում լսում էր քաղաքատնտեսութիւն: Վիէննայից գնաց Վենետիկ՝ Մխիթարեանների մօտ հայերէնը շարունակելու համար եւ մի քանի ամիս մնալուս յետոյ՝ դարձեալ Հայդելբերգ գալով՝ վերջապէս 1870 թուականին դարձաւ Թիֆլիս:

Եւրոպան, մանաւանդ գերմանական կրթութիւնը, մեծ ազդեցութիւն ունեցաւ Արծրունու վրայ. արդէն Պետերբուրգում եղած ժամանակից Արծրունին սկսել էր հետեւել Ռուսաց գրական հասարակական այն նոր շարժման, որի գլուխը կանգնել էր երիտասարդ ռուս գրող Պիսարեւը: Պիսարեւը, որի գրուածները յափշտակութեամբ կարդում էր ամբողջ կրթուած Ռուսաստանը, ռէալիստ ուղղութեան էր հետեւում եւ իր իսկական ոգին օգտակարապաշտութիւնն էր. նա քարոզում էր անհատի կատարեալ ազատագրութիւնն ու զարգացումը գրական գիտութիւնների միջոցով. նա հրաւիրում էր գրողներին՝ ժողովրդականացնել պատմական եւ բնական գիտութիւնները եւ ինչ որ գրական կեանքի տեսակէտից որեւէ օգուտ չունէր, համարում էր բոլորովին աւելորդ բան: Արծրունին հետեւելով այս շարժմանը, իւրացնելով Պիսարեւի գաղափարները, հրապարակ է իջնում եւ նոյնիսկ իր մի քանի յօդուածներում ցոյց է տալիս լիակատար հետեւողութիւն Պիսարեւի յօդուածներին: Եւրոպական կեանքը աւելի է շեշտում Արծրունու գրական եւ օգտակարապաշտ ուղղութիւնը: Աւելացընենք եւ այն, որ այստեղ՝ ազգայնական գաղափարների ընդհարման մէջ, զօրանում է նաեւ Արծրունու ազգայնական ոգին եւ այնուհետեւ նա իր գործունէութիւնը ամէն կողմից դարձնում է դէպի իր ազգը, դէպի հայ հասարակութիւնը:

Եւ այն օտարասէր, դէպի Հայն ու Հայութիւնը արհամարհանքով նայող Գրիգորի տեղ, մենք այժմ տեսնում ենք եռանդուն երիտասարդ Արծրունուն, որ ամէնից աւելի հետաքրքրւում է Հայի ներկայ ու անցեալի կեանքով, ուսումնասիրում է Հայոց պատմութիւնը, հին մատենագրութիւնը, սովորում է գրաբար լեզուն Վենետիկի եւ Վիէննայի միաբանների մօտ՝ իր ուսումնասիրութեանց համար աւելի ամուր կռուաններ ձեռք բերելու նպատակով:

Եւրոպայում եղած ժամանակ Արծրունին շարունակ թղթակցել է «Մեղու» եւ «Հայկական աշխարհ» թերթերին՝ առանց խտրութիւն դնելու սրանց մէջ, թէեւ այս երկուսը իրար հակառակ ուղղութեան թերթեր էին: Մինչեւ «Մշակ» թերթը հիմնելը (1865 – 1871 թ. թ.) նա գրել է 46 յօդուած, որոնք վերջում հաւաքուելով հրատարակուեցին մի հատորի մէջ, «Գրիգոր Արծրունու աշխատութիւնները» անունով (Թիֆլիս, 1904 թ., 406 էջ):

ՊՐՈՖ. Հ. ԱՃԱՌԵԱՆ

(Շար.)

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ

ԱԹԷՆՔ 1896 – ՀՌՈՄ 1960

Անցեալ դարու վերջերը՝ 1892 Նոյեմբերի գիշեր մը, Սորպոնի փոշոտ ամփիթատրոնին մէջ, Պառոն Փիէռ տը Քուպերթէն կը յայտարարէր.— «Պէտք է վերակենդանացնել Ողիմպիական Խաղերը»: Ներկաները զարմանքով լսեցին այդ միջահասակ, պեխաւոր, նորմանտացի ազնուականին կոչը: Նոյնինքն Փիէռ տը Քուպերթէն կը նախատեսէ՞ր արդեօք թէ մօտ եօթանասուն տարի ետք, այժմու համաշխարհային գործադրութեան պիտի յանդէր իր հրաւէրը:

Թերեւս միակն եղաւ որ 19րդ դարու վերջաւորութեան եւ 20րդ դարու սկիզբը նախատեսութիւնն ունեցաւ այն բացառիկ ծաղկումին զոր պիտի ստանային մարզանքները. եւ հաւանաբար մինակ էր լրիւ հաւատալու համար իր ձեռնարկին յաջողութեան:

Ոչ ոք մարգարէ է իր երկրին մէջ: Փիէռ տը Քուպերթէն Ֆրանսայի մէջ՝ իր հայրենակիցներէն չստացաւ այն օժանդակութիւնը որուն արժանի էր: Արդար դառնութեամբ լեցուած, կամաւոր աքսորեալ, գնաց ապրիլ Զուիցերիոյ Լօզան քաղաքը եւ 1937ին՝ մեռաւ Ժընեւի մէջ, 74 տարեկան:

Ֆրանսայէն դուրս սակայն, դտաւ անհրաժեշտ քաջալերանք ու օժանդակութիւնը: Առաջին Ողիմպիական Խաղերուն առիթով, ուղեց վերադառնալ դէպի պատմական անցեալը եւ Աթէնքի մէջ շինել տուաւ հին ողիմպիական մարզադաշտին յար եւ նմանը՝ սպիտակ մարմարով:

Սակայն ընդհանուր ձեւով մրցումները տկար եղան: Ասոնցմէ մէկը ամէն ինչ փրկեց.— Մարաթոնը, խորհրդանշանական վազք մը որ տեղի կ՝ունենար 2386 տարիներ ետք՝ ճիշդ այն ճամբուն վրայ որ Մարաթոնէն Աթէնք կը տանի եւ ուրկէ անցած էր Միլդիատէսի զինուորներէն մէկը որ ուժասպառ ինկած մեռած էր Ակորայի վրայ, իր վերջին շունչով աւետելէ ետք Աթենացիներուն յաղթանակը Պարսիկներուն դէմ: Յետագային՝ Սպիրիտոն Լույիս անունով հովիւ մը կրկնեց իր նախնիքին այդ վազքը, առանց սակայն մինչեւ ծայրը երթալու: Նոյնիսկ կը պատմուի թէ հարուստ ամերիկուհի ժառանգորդ մը ամուսնանալ փափաքած է 42 քլմ. վազքը յաղթողին հետ, եւ այդ նպատակով ճամբայ ելած է դէպի Յունաստան:

Տարօրինակ առասպելներ հիւսուեցան այս նոր հերոսին շուրջ որ ծնած էր Աթէնքի մօտ՝ Մարուսի դիւղին մէջ: Կը հաւաստէին թէ մրցումին նախորդ դիշերը աղօթքով անցուցած էր, ինչպէս կ՝ընէին խաչակիր ասպետները եւ ծոմ բռնած էր օրերով:

Միջազգային մամուլը արձագանգ եղաւ այդ դէպքին, Խաղերուն յաջողութիւնը ապահովուած էր եւ իրապէս անոնց կատարումը փառաւոր եղաւ:

Այս յաջողութենէն քաջալերուած Յոյները պահանջեցին որ իրենց յանձնուի միշտ Ողիմպիական Խաղերու քառամեայ կազմակերպութիւնը:

Ողիմպիական կոմիտէն ընդդիմացաւ

ՈՐՍՈՐԴԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ

ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԶՂՋՈՒՄԻ ԵՐԵԿՈՅ

Նա զինուորական պատիւ է տալիս մառեշալին, որին այնքան սիրում է նաեւ չեխ ժողովուրդը, յարգանքով ճանապարհ է դնում, բայց հրաժեշտ տալիս չի մոռանում նախազգուշացնել:

— Ցամենայն դէպս, ընկեր Բուդեոնի, խնդրում եմ ձկնորսութեան գնալիս սանթիմեթր ունենալ հետներդ... Իմացէք, որ մեզ մօտ օրէնքի առաջ բացառութիւն չկայ...

— Լաւ, լաւ, — ծիծաղում է Բուդիոննին:

Բայց ասում են, նա այլեւս որսի չի գնում: Դէ բռնած ձուկը նորից ջուրը նետելը հե՞շտ բան է...

ՅԱՐԳԱՆՔԸ ՕՐԷՆՔԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ

Չեխերը ժամկէտից շուտ չիլ կաքաւի որս կազմակերպեցին ինձ համար: Օրը շոգ էր, հնձած արտերում կշտանալուց յետոյ, չիլերը արեւից պատսպարուել էին եգիպտացորենի դեղնող թաւուտներում: Թռցնում էինք ու խփում: Բայց որսի ամենաթեժ պահին հրաման տրուեց դադարեցնել կրակը: Ի՞նչ է պատահել, ինչո՞ւ չեն թողնում մի «հաւեսներս հանենք»: Ինչպէս նոր թափ առած նժոյգին յանկարծ սանձահարես ու գամես իր տեղում: Դոփում ենք տեղներս, ծառս լինում, բայց չեխ կարգն անողոք է, կրակել չի կարելի:

Շղթայ կապած որսորդները իրար հաղորդելով մեզ հասցրին բացատրութիւնը: Չափը լրացել է, մեզ՝ երեսուն հոգուս՝ թոյլ էր տուած խփել հարիւր յիսուն կաքաւ, այդքան արդէն կայ խփուած:

— Մեզ մօտ որսը յատակագիծով է կատարւում, — բացատրեց ինձ ուղեկիցս՝ չեխ գրականագէտ Եարոսլաւ Տիխին:

Թեւերս թուլացան: Ա՛յ քեզ բան: Ախր այսպիսի առատութեան մէջ ի՞նչ չափ: Որ կողմը շարժւում ենք՝ Ֆըռռ, Ֆըռռ, Ֆըռռ՝ կաքաւներ ու փասիաներ են, որ թռչում են, իսկ նապաստակին հօ հաշիւ չկայ, կարծես ճագարաբուծական հիմնարկութիւնում լինենք: Փասիան ու նապաստակ հօ չխփեցինք ոչ մի հատ, «ծըրագրով չի նախատեսուած...»: Գոնէ այս հազարաւոր կաքաւներից թողնեն մի տասնեակ խփեմ: Ախր ես էլ իմ ծրագիրներն ունէի. այստեղ ոչ քար կայ, ոչ սար, հարթ, հանդիստ, իսկական ինձ նման մարդու տեղ է, հա գնայ, հա կրակիր: Կը խփեմ, մտածում էի, մի քսան հատ, կը հիւրասիրեմ Փրակայի իմ հրատարակիչներին, որոնք ահա երկու շաբաթ է ոչինչ չեն խնայում ինձ համար, դեռ մի քանի հատ էլ Հետս Մոսկուա կը տանեմ, որ այնտեղ ես տեսնեն իմ «չեխ որսի» համը:

Էհ, ոչինչ, կողքիցս եօթը կաքաւ կայ կախուած, այդ բոլորը կարելի է դարձեալ կատարել, միայն փոքր մասշտաբով: Դեռ մի քանի հատ էլ «ընդհանուր պահեստից» կը տան: Դէ ի հարկէ կը տան, անպատճառ կը տան, չէ՞ որ ես այստեղ «անուանի հիւր» եմ, «Խորհրդային Միութիւնից եկած»: Առաւօտը, որսն սկսելուց առաջ, այդպէս էլ յայտարարեցին որսորդներին, որոնք գլխարկները հանած ուշադիր լսում էին որսորդական ընկերութեան առաջադրանքը:

Բայց զարմանալի բան կատարուեց, զուտ չեխ բան: Իւրաքանչիւր որսորդին տուին երկուսական կաքաւ, մնացածը գնաց որսորդական միութեան պահեստը՝ ընկերութեան օգտին:

Այդպէս է օրէնքը Չեխոսլովաքիայում: Կենդանաբան Եուրի Սեկերան ինձ պատմեց, որ ինքը մէկ օրում կրակել է 670 փամփուշտ, վարձել է որսը հաւաքող եւ շալակող հինդ մարդ, խփել է հինդ հարիւրից աւելի փասիան, այդ բոլորի վրայ ծախսել է իր մէկ ամսուայ աշխատավարձը եւ տուն է բերել ընդամէնը վեց փասիան: Այն էլ ընկերութիւնից գնել է.. դրամով: Այո, իր կատարած որսը գնել է, ճիշդ է, կէս գնով, բայց դրամ է վըճարել...

— Լաւ, իսկ ի՞նչն է մնում որսորդին, — հարցրի ես զարմացած:

Բաւականութիւնը: Իսկ խփածդ կենդանիները պիտի յանձնես ընկերութեանը, նա էլ՝ հասարակական ճաշարաններին: Յետոյ ստացուած եկամուտի եօթանասուն տոկոսը կը գնայ վայրի կենդանիներին կերակրելու վրայ, որպէսզի վերականգնուի կորուստը:

Ինձ բացատրեցին, որ եթէ իւրաքանչիւրն իր խփածը տանի տուն, ինչպէս մեզ մօտ է, այլեւս կենդանի չի մնայ բընութեան մէջ: Որսորդութիւնը տնտեսապէս անձեռնտու պիտի լինի որսորդի համար:

Ինչ խիստ կանոններ կան այս երկրում. մեր խմբի մէջ էր նաեւ Փրակայի մարզային ընկերութեան նախագահ Եարոսլաւ Զայցիկը, նա եւս երկու կաքաւ ստացաւ: Թող այնտեղ լինէր Հանրապետութեան դատախազը կամ Ներքին գործոց նախարարը՝ բացառութիւն չկայ, օրէնքը օրէնք է բոլորի համար, նրանցից ոչ մէկը երկու կաքաւից աւելի չէր կարող ստանալ: Բայց լաւ էր, ինձ համար բացառութիւն արուեց, խփածս եօթը կաքաւից չորսը յանձնեցին ինձ, այն էլ հետեւեալ բացատրութեամբ:

— Այն երկուսը ձեր խմբագրի անունով, որ շրջում էր մեզ հետ եւ լուսանկարում մեր եւ ձեր գործողութիւնները... Կարելի է համարել, որ, այդպիսով, նա եւս մասնակցում էր մեր որսորդութեան...

Համոզուած եմ, եթէ հնարաւոր չլինէր այդ կերպ ձեւակերպել եւ «օրինականացնել» իրենց արարքը, ոչ մի գնով այն երկու կաքաւն էլ չէի ստանալու: Այդքան մեծ է յարգանքը որսի կանոնների նկատմամբ այդ երկրում:

ՎԱԽՏԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(7 եւ վերջ)

Ի ԽՆԴՈՒԹ
ՀԻՆ ՀՈՒՐԱԽՈՍՈՒԹԻՒՆՔ
ՀՈՒՆԿԱՐԻ ՀԱՅՈՑ

Փ.

Մեծաւորապէս բոլոր տեղացիները գիտեն, որ Հին Հուրախոսութիւնքը Հունկարի Հայոց Թեմին կը պատկանին։ Ասոնք կը գտնուին Պուտա քաղաքին մօտ, Տանուբ գետին ափերուն վրայ։ Ասոնց մէջ կան շատ մը գեղեցիկ տեղեր, որոնք կը գրաւեն ամբողջ լեռներ եւ ձորեր։ Ասոնց մէջ կան նաեւ շատ մը հին վանքեր, որոնք կը պատկանին Հայոց Թեմին։ Ասոնցմէ ամենէն հինը կը գտնուի Վիշեգրատ գիւղին մօտ։ Ան կը կոչուի Ս. Նշան վանք։ Ան շատ հին է։ Ան կը պատկանի 13րդ դարուն։ Ան կը գտնուի Տանուբ գետին ափերուն վրայ։ Ան շատ գեղեցիկ տեղ մըն է։ Ան կը գտնուի բարձր լեռան մը վրայ։ Ան կը տեսնուի հեռուէն։ Ան կը գտնուի Վիշեգրատ գիւղին մօտ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կը տօնուի Նիսի մէջ, նախաձեռնութեամբ Նիսի Հ· Ց· Դ· Գէորգ Զաւուշ խումբին, հովանաւորութեամբ Հ· Ց· Դ· Մարսէյլի Շրջ· Կոմիտէին, Օգոստ· 7, ամբողջ օրը, Փլաթօ տիւ Մոն Պորօն, Սիք Անշան – թէօրի տեսարժան եւ ծառախիտ պար – ահղներուն մէջ :

Անձրեւի պարագային, վեղեցիկ սրահ :

Կը նախագահէ ընկ· ՇԱՀԱՆ ՁՕՏԵԱՆ, կը բանախօսէ Վ· ՄԻՍԹԻՔ :

Գեղարուեստական բաժին :

Barclay

ZA MAN ARA ● HA MAN ARA

par

LES BARCLAY

super 70.335 — 45 T. — simple 60.212

■

Discophiles Arméniens!

C'est une danse de chez vous
à la mode de chez nous.

●

EN VENTE PARTOUT

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐ ԿԱՄ ՈՉ
ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՄԻՇՏ

Համով ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ՝ ՊԱՀԱՍԱՒՐԵԱՆ համով ընդեղէնեներով :

Եթէ մեկնելէ առաջ հանդիպելու ժամանակ չունեցաք, ձեր գտնուած տեղէն գրաւոր ապսպրեցէք : Մեծ խնամքով պատրաստուած ծրարով մը, ձեր ուզածը անմիջապէս պիտի ստանաք :

ՊԱՀԱՍԱՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրոպական ամէնէն ընտիր ապրանքնե – րը՝ յարմար գիներով :

ՊԱՀԱՍՈՒՐԵԱՆ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

246, Rue Vendôme
20, Rue Villeroy — **Lyon**
65, Rue Robert

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլ – մա», յունական «թուրչի», « պի – պէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վա – նիլլ», չոքոլա, «նուազէթ», «լո – գում», «սաղըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ «սուճուք», կեսարական «պաստըր – մա», առաջնակարգ սուրճ, (fարա – վան եւ մոգա), համեմներ «մահ – լէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաչքաւալ» պուլկարական, ճեր – մակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լա – ֆերտա, բաֆլաւա, fատայիֆ, տե – րեւ եւայլն :

Անգամ մը դիմեցէք՝

ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ

Մի մոռնաք թէ՝

ՊԱՀԱՍՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մասվաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհա – ցում կուտան ամէնէն նրբաճաշակ – ներուն : Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն) :

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ
ՄՆԱՑՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ա – միսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշ – տօնեաներուն համար՝ որոնց կարգաւ բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժ – ուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշ – խատանքը :

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդնե – րէն ոմն, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հաճին դիմել որեւէ թղթատարական գր – բասենեակ :

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործո – ղութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տը – րամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դե – ղին թուղթը · —

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION
(Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժա – նորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

PIANOS

ՀԻՆ
ԳԻՆԵՐՈՎ
ՆՈՐ
ՎԻՃԱԿԻ ՄԷՋ ԴԱՇՆԱԿՆԵՐ

PANE

18, RUE RAMBUTEAU - Téléphone : ARC. 22-14

Ամէն տեսակ ճորտգութիւն
Դաշնակում
Կատարեալ աշխատանք
Ձեղչեալ գիներով

PARIS

●

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մարսէյլէն ուղղակի Օտեսա, կամ աշխարհի որեւէ կողմէ նաւով, օդանաւով, երկաթուղի – ով, որեւէ ընկերութեամբ եւ նոյն գիներով :

Վճարումը՝ հոս կամ արտասահ – ման : Կ'ապահովենք վիզայի դոր – ծողութիւնները ձրի, կ'ապահովենք նաեւ տեղերը ձրի :

Դիմել՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

որ 35 տարուան փորձառութիւն ունի :

AMERICAN LLOYD

48, RUE DE LA RÉPUBLIQUE
MARSEILLE
Tél. : 20-47-22

Ամէն դիւրութեան համար, ամէն տեղէ դիմել Մարսէյլի հասցէին :

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱԻ

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ

եւ կուշտակուռ խնդացնող

"ԹԻՆԴ ՈՒ ՃՊԻՏ"

Երգիծական հատորը, 518 ընդար – ձակ էջերով եւ հարիւրաւոր սրամիտ պատմուածքներով, մանրավէպերով և ծաղրանկարներով, որոնց վեց հա – տը դունաւոր, ծանօթ ծաղրանկարիչ Տիրան Ամէմեանի գործերէն :

Գինը՝ 14 Ն· Ֆ· թղթակազմը եւ 16·50 Ն· Ֆ· լաթակազմը :

Ստանալ Հ· Սամուէլ, Մ· Պարսամ – եան եւ Հ· Բալուեան գրատուներէն :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1960 – 1961ի *դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակնե – րը արձանագրել, պէտք է փութան այժ – մէն իսկ դիմել հաստատութեան տնօրէ – նութեան :*

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լի – սէներու պաշտօնական ծրագրի աշակերտ – տուհիները կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաճալորէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, ըրակտութեան, պատմու – թեան եւ կրօնքի ծանօթութիւններով :

Դիմել 1, Պուլվ· տիւ Նօր, Լը Րէնսի, Հեռ· 927·01·72 :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէրը Տիկնանց վարժարանի խը – նամակալութիւնը պէտք ունի ուսանողու – հի մը, որ ստացած ըլլայ Ֆրանսական երկրորդական կրթութիւն եւ կարենայ դասաւանդել վարժարանին մէջ : Բնակու – թիւն եւ սնունդ ապահովուած են :

Մանրամասնութեան համար դիմել տը – նօրէնութեան : 1, Պուլվ· տիւ Նօր, Լը Րէնսի, Հեռ· 927–01,72 :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ· ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30ին, դպրոցի սրահին մէջ :

Կարեւոր օրակարգ, ղեկուցում պատ – գամաւորի, ներկայ վարչութեան երկու տարուան գործունէութեան նիւթական ու բարոյական հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն :

ՇԱՏ ՅԱՐՄԱՐ ԳԻՆԵՐՈՎ

Միայն հայրենակիցներու համար, բո – նակարաններու ներկի աշխատանքներու համար եթէ կ'ուզէք ամէն ձեւով դոհ մը – նալ դիմեցէք՝

DJAMDJIAN
67, Boulevard de Vaugirard - Paris 15e

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13, ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ

Ազգային Բարերարին Մահուան դարադարձ

եւ

Վարժարանին Վերաբացման երես – նամեակ

Հանդիսաւոր Տօնակատարութիւն

Մանրամասնութիւնները յայտրդուի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմ – բեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առա – ւօտ, Հինգերորդ թաղամասին քաղաքա – պետարանի չքեղ սրահներուն մէջ :

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահան – դէսը ժորժ Ե·ի չքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24 :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բ· խումբը կը մեկնի Օգոստոս չորսին, արձանագրուած պզտիկներու ծնողքներէն անոնք որ դեռ չեն լրացուցած վերջնա – կան պայմանները, պէտք է չուտով նե – կայանան 5 Րիւ Մէյրան, հեռ· Ռրիւտէն 27 – 35 :

×

Բ· խումբի մեկնումի հաւաքատեղի կառ տը Լիոն, 4 Օգոստոս ժամը 22ին, դուրսի «Թուռ տը լ'Օռլօժ»ին տակը :

Ա· խումբի վերադարձ հինգ Օգոստոս, առաւօտեան ժամը չորսուկէսին կառ տը Լիոն :

×

Լիոնի Բ· խումբը կը մեկնի Օգոստոս հինգին, պզտիկներու հաւաքավայր Բե – րաշի կայարանը, մուտքի ժամացոյցին տակը ժամը 16ին, ըլլալ ճշդապահ :

ՍԱԿԱՒԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն· Ֆր·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն· Ֆր·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն· Ֆր·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն· Ֆր·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն· Ֆր·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՀՈՒԹԻՒՆ	10 Ն· Ֆր·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն· Ֆր·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ»	5 Ն· Ֆր·	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն· Ֆր·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ – դերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ԱԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Mr.-le-Prince, Paris (6e) — C.C.P. PARIS 1278-35

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱԶԳԱՊԱՏՈՒՄ, Մ· Արք· Օրմանեան, *Պէյրութ* 1959, *Ա· Հատ·*	24	Ն·Ֆ·
ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ· Գէորգեան, 1960, *թղթ·* 14, *լրկզմ*	16,50	Ն·Ֆ·
ԳԻՐՔ ՁԱՆԱՊԱՐՀԻ, Ե· Զարենց, *Պէյրութ* 1959	6	Ն·Ֆ·
ԳՐԱԿԱՆ–ՔՆՆԱԴԱՏԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐ, Ն· Աղբալեան, *Պէյրութ, կզմ·*	18	Ն·Ֆ·
ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԻՑ, Բժ· Ա· Բաբալեան, Գահիրէ, 1959	2	Ն·Ֆ·
ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆՑ ՈՒՂԻՈՎ, Կ· Մեհեան, *Փարիզ*, 1959, ...	6	Ն·Ֆ·
ՀԱՅ ԳՈՂԳՈԹԱՆ, Գ· Եպս· Պալաճեան, *Բ· հատ· Փարիզ*, 1959	15	Ն·Ֆ·
ՆՈՅՆԻՆ *Ա· հատորը, Վիեննա*, 1922, *պատկերազարդ եւ կազմեալ*	15	Ն·Ֆ·
ՀԱՅԿ ԺՈՂ· ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ, Ա· Նազիկեան, Գահիրէ, 1959 . . .	3	Ն·Ֆ·
ՊՐԻՍՄԱԿ, երաժշտասէրի մը օրագիրը, Գ· Ա· Համբարձումեան	5	Ն·Ֆ·
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, Հր· Փաստրմաճեան, *Պէյրութ*, 2 *հատոր* ·	20	Ն·Ֆ·
ՏՐԴԱՏ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՏԱՍԸ ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, Եղիա Գասպարեան, Գահիրէ, 1959	10	Ն·Ֆ·
L'ARMÉNIE, PAR JEAN-PIERRE ALEM, PARIS, 1959	2	N.F.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ

MERCREDI 3 AOUT 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8865 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4666

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՉՔ ՓՈՐՈՂ, ՁԵՌՔ ԿՏՐՈՂՆԵՐԸ

1939 Յուլիս 23ին, այսինքն Լօզանի տխրահռչակ դաշնագրի ստորագրութենէն ճիշդ 16 տարի վերջ եւ երկրորդ աշխարհամարտի նախօրեակին Սանճաքը (Ալեքսանտրէթ — Անտիոքի շրջան) կը յանձնուէր Թուրքիոյ, Իսմէթ Ինէօնիւի իշխանութեան օրով: (Մուսթաֆա Քէմալ մեռած էր ութ ամիս առաջ, 1938 Նոյեմբեր 10ին):

Այս պատմական դէպքին 21րդ տարեդարձը հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ Սանճաքի մէջ, զոր Հաթայ (Հիթիթներու երկիր) անունով մկրտած էին Թուրքերը առաջին օրէն իսկ:

Մուսթաֆա Քէմալի հրապարակ նետած նոր տեսութեամբ Թուրքերը ո՛չ թէ մոնկոլական ծագում ունէին եւ Կեդրոնական Ասիայէն է որ եկեր հաստատուեր էին Անատօլուի մէջ եւ Վոսփորի ափերուն վրայ, այլ ուղղակի կը սերէին Հիթիթներէն եւ անոնց ժառանգորդներն էին: Սանճաքն ալ Հիթիթներու հին հայրենիքն էր:

Այս տարեդարձին առթիւ Թուրք թերթերը իրենց յատուկ մեծխօսիկութեամբ կը յիշեցնէին, որ Ֆրանսական դրօշակը որ ամբողջ 21 տարի (1918–1939) կախուած էր Անտիոքի զօրանոցին վրայ, 21 տարի առաջ (1939 Յուլիս 23ին) վար առնուելով՝ տեղը պարզուած էր «Թուրք յաղթապանծ դրօշը»:

Այդ օրերուն — ինչպէս անկէ առաջ ալ քանիցս — Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը արծարծած էր Սանճաքի խնդիրը: Սուրիացիք միշտ բողոքած են այդ հողամասին Թուրքիոյ տրուելուն դէմ: Ու կը մնան պահանջատէր՝ Անտիոք - Ալեքսանտրէթ շրջանը համարելով անբաժան մասը Սուրիոյ:

Յուլիս 22ին Թուրքերէն թերթ մը գրած էր, որ Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան «Ազգային Միութիւն» կուսակցութիւնը «Հաթայ»ն ալ իր ծրագրին մէջ առած ըլլալով, Անգարայի արտաքին գործավարութեան կողմէ ծանուցագիր մը յանձնուած է Ա. Մ. Հ. կառավարութեան:

Թուրք կառավարութեան ներկայացուցիչը հերքելով «ծանուցագիր» տրուած ըլլալու լուրը, կ'ըսէր թէ պարզապէս բացատրութիւններ ուզուած են խնդրոյ առարկայ պետութենէն: Եւ կ'աւելցնէր.

«Թուրքիոյ Հանրապետութեան սահմանները գծուած են Ազգային Ուխտով եւ ըստ Մեծն Աթաթիւրքի անոնց մաս կը կազմէ Հաթայ, որ 40 դարէ ի վեր թրքական հող է»:

Իսկ Հաթայի լիսէներու շրջանաւարտից միութիւնը զեկոյց մը հրատարակած էր՝ բողոքելու համար «Ա. Մ. Հ. նախագահ Նասրի նախագահութեամբ նիստի մը ընթացքին ընդունելութիւն գտած այն անպատկառ եւ անհիմն պնդումին» դէմ, որ իբր թէ «իրենց կը պատկանի եղեր հերոսական Հաթայը, որ 40 դարէ ի վեր թրքական է»:

Զեկոյցը կը վերջանար սպառնալիքով մը.

«Թուրք ազգը պատմութեան մէջ ոչ ոքի ոչ մէկ կերպով հող տուած է: Եթէ դուք ձեզի կը վստահիք, եկէ՛ք առէք»:

Իսկ ուսանողական միութեան Բ. նախագահն ալ յայտարարեր էր.

«Կ'ուզենք որ գիտնան թէ երդուընցած ենք փորել մեր նուիրական հողերուն դարձուած յոռի աչքերը, կտրել երկարելիք ձեռքերը եւ փրցնել լեզուները»:

Յուլիս 30ին Ալեքսանտրէթի մէջ ճառ մը խօսելով, Թուրքիոյ նոր մենատէրը զօրավար Ճէմալ Կիւրսէլ յայտարարած է.

«Ամէն ոք թող գիտնայ, որ Հաթայը ամբողջական մասը կը կազմէ մեր թրքական հայրենիքին: Մեր պարտականութիւնն ու իրաւունքն է բնաջնջել որեւէ երկիր, որ կ'ուզէ թիզ մը հող կորզել մեզմէ»:

Ուրեմն օրակարգի վրայ դրուած է «Սանճաք»ի ցաւոտ հարցը, որ ա՛յնքան մելան սպառել տուաւ 1939ին եւ որմէ ամէնէն շատ տուժողներն եղան հերոսական Մուսա Տաղի մեր հայրենակիցները, — որոնք անգամ մը եւս տուն-տեղ ձգած ապաստան փնտռեցին Սուրիոյ եւ Լիբանանի հիւրընկալ հողերուն վրայ:

Սակայն միթէ՞ «Սանճաք»ը մաս կը կազմէր քէմալականներու «Ազգային Ուխտ»ին:

Ջանա՛նք թարմացնել յիշողութիւնները:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՍԵՂՄՈՒՄՆԵՐ ՆԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Պոլսոյ պաշտարման վիճակի հրամանատարութիւնը նոր զեկոյց մը հրատարակած է որուն մէջ հետեւեալ արգելքները կը դրուին նախկին վարիչներուն դէմ.—

«1) Ասկէ ետք, արգիլուած է ամէն տեսակ ուտեստեղէն եւ դեղ ղրկել այն անձերուն, որոնք ներկայիս հսկողութեան տակ կը գտնուին Պոլիս, Եասըատա եւ Տավուտ փաշա:

«2) Ասկէ զատ այն իրեղէնները որոնք պիտի ղրկուին յիշեալներուն պէտք է ամուր փաթոյթի մէջ ամփոփուին եւ վրան պէտք է գրուի ղրկողին անունը եւ հասցէն:

«3) Նկատուած է թէ կարգ մը թերթեր հակառակ եղած արգելքին Ազգ. Միութեան կոմիտէին անունը չահագործելով դիտումնաւոր հրատարակութիւններ կը կատարեն կուսակցութիւններու դէմ: Նկատի առնուած է նաեւ թէ կարգ մը թերթեր ճշմարտութեան անհամապատասխան լուրեր կը հրատարակեն Եասըատայի եւ Տավուտփաշայի մէջ արգելափակուածներուն մասին: Յուլիս 29էն սկսեալ արգիլուած են այս տեսակ հրատարակութիւնները, որոնք հանրային կարծիքը պղտորելու բնոյթ կը կրեն:

× Արդարութեան նախարարութիւնը մասնաւոր շրջաբերականով մը կը յայտնէ թէ առհասարակ Սահմանադրութեան 82րդ յօդուածին համաձայն, կատարուած մատնութիւնները անհիմն են եւ նման մատնութիւն ընողները պիտի պատժուին:

× 190 առեւտրական մեծ ընկերութիւններ ջնջուեցան Անգարայի մէջ: Ջնջումի հետեւանքով վար պիտի դրուի կեդրոնական դրամատան մէջ այդ ընկերութիւններուն ապրանքներէ գոյացած դրամագլուխը: Այսպէսով 100 միլիոն ոսկի պլոքէ պիտի մնայ:

Ջնջումի որոշումէն կ'ազդուին շինութեան, ճարտարարուեստի, վառելանիւթի, տպագրական, ներածման, արտածման Ֆիրմաներու ընկերութիւնները ինչպէս նաեւ Միսի, Ձուկի հաստատութիւններ:

× Ճելալ Պայարի կինը որ Չեշմէ պարտադիր բնակութիւն ունի, ջղային նոպաներ կ'անցընէ:

× Եասըատա գտնուող անկեալ վարիչներէն Թէվֆիք Իլերի կաթուած ունեցաւ:

× Ներքին նախարարը յայտնած է թէ երկու ամսուան մէջ ժողովուրդէն երեք զօրաբաժին սպառազինելու չափ զէնք հաւաքուած է:

× Մասլաքի մէջ ինքնաշարժի արկածէ մը ութ Հայեր վիրաւորուած են:

Օրը Օրին

La Mouche du Coche

Ո՞ր դպրոցականը չի յիշեր Լաֆոնթէնի այս առակը:

Կառք մըն է որ կը բարձրանայ բլուրն ի վեր, — զընկըր զընկըր զընկըրհա, զընկըր զընկըր զընկըրհա: Կառքին մէջ բազմած են վարդապետ մը, որ սաղմոս կը կարդայ՝ զընկըր զընկըր զընկըրհա, ու հարսնուկ մը, որ հէքեաթ կը պատմէ իր մանչուկին՝ կզակը դրած գլխուն վրայ, զընկըր զընկըր զընկըրհա: Ու ձիերը կը հեւան, կը փռնչեն, կը քրտնին, մինչ կառքը կը հեծկլտայ, կ'երերտկայ, կը բարձրանայ, զընկըր զընկըր զընկըրհա:

Յանկարծ ճանճ մը: Ուրկէ՞ց ուր: Կայծի պէս կը նետուի կը հասնի ճանճ մը ու կը դառնայ կառքին շուրջ զընկըր զընկըր զընկըրհա: Ձիերը կը հեւան, կը փռնչեն, քրտինքի մէջ կը լողան...

Տաժանելի՛ է զառիվերը, որ կը ցցուի հետզհետէ պատի պէս: Անկարելի կը թուի այլեւս բարձրանալ: Կառքէն վար կ'իջնեն վարդապետը՝ սաղմոսը շրթներուն: Եւ հարսնուկը՝ հէքեաթը շրթներուն: Իսկ ճանճը կ'երթայ կուգայ, մերթ կը թառի կառապանին քիթին վրայ, մերթ ձիերուն գլխուն վրայ, մերթ կառքին քեղիին վրայ: Ձիերը կը փռնչեն, անիւները կը ճռնչեն, մինչ կառքը կողերը կը շարժէ, ցաւատանջ կ'երերտկայ, թէ կը հեծկլտայ, թէ կը յառաջանայ զընկըր զընկըր զընկըրհա:

Եւ ահա բլուրին վրայ:

Յառաջ կը նետուի ճանճը եւ կ'ըսէ. — Բարեբախտաբար ժամանակին հասայ, այլապէս բլո՞ւր կը բարձրանար այս կառքը՝ առանց ինծի:

Յիշեցի Լաֆոնթէնի ճանճը, երբ կարդացի «Մենք Ռամկավար Ազատականներ ենք» յայտարարութիւնը, այս անուամբ կուսակցութեան մը կատարած գործերուն մասին (Սուրհանդակ, 7 Մայիս 1960, Պուէնոս-Այրէս):

Ի՞նչ գործերու մասին կը խօսուի, զորս կատարեր են ռամկավարները՝ «վստահելով, ինչպէս կ'ըսեն, միայն իրենց սեփական ուժերուն»:

Գո՛րծ, սեփական ո՛ւժ եւ... Ռամկավարութի՛ւն:

«Կա՞յ, կը հարցնեն բարձրաձայն, կա՞յ ուրիշ որեւէ կազմակերպութիւն, որ ա՛յնքան անկեղծութեամբ, ա՛յնքան սիրով եւ անշահախնդրօրէն տրամադրած ըլլայ ԻՐ ԲՈԼՈՐ ՈՒԺԵՐԸ, — ըլլան անոնք նիւթական, բարոյական թէ իմացական, — մէկ սրբազան իտէալի, որ ամէնուս հայրենիքն է, Հայաստանը»:

Ուրեմն, ամէնուս հայրենիքին համար իր բոլոր ուժերը տրամադրած մէկ կազմակերպութիւն միայն կայ, — Ռամկավար - Ազատականները, որ ահա կ'երգեն.—

Մենք ռամկավար - ազատականներ ենք:

Եւ հրապարակ կուգան խօսելու համար իրենք իրենց մասին: «Պիտի փափաքէինք դեռ չխօսիլ մեր մասին» կ'ըսեն այս հրականները, «պիտի ուզէինք լռութիւն պահել, որպէսզի մեր յետագայ գործերն ու քայլերը ըլլային արտայայտիչ ու վկան, այդ մեր որոշումն էր, եւ մեր փառասիրութիւնը միանգամայս»:

Ի՛նչ համեստութիւն:

«Դիւրի՛ն է այսօր խօսիլ Հայաստանի մասին, կը շարունակեն ըսել այս մէկ հատիկ կազմակերպութեան բերանները, դիւրի՛ն է կրթնիլ հոն կատարուած եւ կատարուող հերոսական գործերուն եւ վերականգնումի ճիգերուն մասին»:

Դժուարը ի՞նչ է, գիտէ՞ք: Այդ «հերոսական գործերէն» աւելի՝ ա՛յն որոշումն է, զոր տուեր են Ռամկավարները, «ռամկավար մտաւորական ընտրանին», — քառասուն տարի առաջ, «կուրծք բանալ»... Կարսի՞ առջեւ, Թուրքերո՞ւն առջեւ, Հայաստանէն ներս ասպատակողներո՞ւ առջեւ: Ո՛չ, այլ Ռամկավարներու «հակառակորդներուն գրոհին առջեւ»: Քաջութի՛ւն, ես ասո՛ր կ'ըսեմ:

Հայաստանի այս օրուան վիճակը, կ'ըսեն ռամկավար Մենքերը, «ճշմարիտ հրաշք մը պիտի նկատուէր քառասուն տարի առաջ, — հրաշք մը որ տեղի ունեցաւ շնորհիւ բազմահազար հաւատաւոր (ռամկավար) ընկերներու աննկուն կամքին եւ մաքուր հայրենասիրութեան»:

Այս հերոսական, այս աննկուն, այս հաւատաւոր, այս բազմահազար ռամկավարները գործեցին առանց երբեք «յուսալու աժան ծափերու վարձատրութիւնը»:

Ի՛նչ աշխատանք, ի՛նչ նուիրում: Անոնք «ուզեր են, ցանկացեր են, աշխատեր են, որ թուական մը, — որ իրենց ներշնչեր է ուղին՝ ուրկէ «անընդհատ» քալեր են «անկաշառ եւ անխարդախ ոգւով, հասնելու համար այս օրուան», — թուակա՛նն ըլլայ «ազգային վերականգնումի», ուշադրութի՛ւն, «ոչ միայն բուն հայրենիքին մէջ, այլ մանաւանդ հայկական արտասահմանի մէջ»:

Այս յայտարարութենէն կը հասկցուի միայն մէկ բան: Ի՞նչ պիտի ըլլար Հայաստանի կացութիւնը՝ եթէ ռամկավարները, իրենց «մտաւորական ընտրանիով» եւ «բազմահազար հաւատաւոր ընկերներով», նստէին ձեռնածալ, ա՛յս չընէին, ա՛յն չընէին:

Ի՞նչ է կարծիքը համայնավարներուն: Կրնայի՞ն «հերոսական գործեր» տեսնել՝ առանց Ռամկավարներու «շնորհիւին», զոր տեսանք: Դաշնակցականները գործ չեն տեսած արդի Հայաստանի կազմութեան մէջ, Արմենական կամ Հնչակեան ոչինչ կատարած են, Հայութիւնը բան չէ ըրած՝ որպէսզի Ռամկավարները մինակ աշխատին: Մէկ կուսակցութիւն միայն աշխատեր է, շարժման մէջ դնելով իր բոլոր ուժերը եւ մենք, այսօր, Հայաստան մը ունինք՝ շնորհիւ Ռամկավարներուն: Ուրիշ ոչ մէկ կազմակերպութիւն զոհ տուեր է հայրենիքին համար:

Հիմա ձեր միտքը չի՞ գար Լաֆոնթէնի ճանճը:

ԱՐԱԶ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱԹԱՆԿԱՅԻ «անկախութեան» պարագան, մեծ բարդութիւններու պատճառ դարձած է: Լումումպա կը պահանջէ որ ՄԱԿը զինուորներ ղրկէ Քաթանկա: Զոմպէ կը սպառնայ քաղաքացիական պատերազմի ձեռնարկել եթէ երբեք «կապոյտ սաղաւարտներ» Քաթանկա գան: Համբրշոլտ նեղ կացութեան մատնուած է, մանաւանդ որ Քոնկոցիները անզիջող տրամադրութիւն ցոյց կուտան: Կռիւները կը շարունակուին խափշիկներու միջեւ:

ԿԻՊՐՈՍԻ խորհրդարանական ընտրութիւններուն յաղթական ելած է Ազգայնական ճակատը զոր կը հովանաւորէ Մակարիոս Արք.: Յոյներուն վերապահուած 35 աթոռներուն 30ը շահած են: Մնացեալ հինգը՝ համայնավարները: Թուրքերուն վերապահուած 15 աթոռները շահած են երեք կազմակերպութիւններէ կազմուած համախմբական ճակատը:

ՃԱՄԲՈՒ արկածներու (Օգոստ. 1) հետեւանքով 72 հոգի մեռած են եւ 120 հոգի վիրաւորուած:

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Բ.

Արծրունու յօդուածները պարունակում էին շատ օգտակար մտքեր, որոնք բոլորովին նոր լինելով հայ ժողովրդի համար՝ առանձին հետաքրքրութիւն էին զարթեցնում եւ կամաց – կամաց տարածում Արծրունու անունը, ինչպէս՝ աղջկանց դաստիարակութիւն, ժողովրդի մէջ գիտութիւն մտցնելու համար ընկերութիւններ, լեզուի նորոգութիւն, ազգային գրադարաններ, արդիւնագործութեան զարգացումը Կովկասում, կանանց ազատագրութիւն, ժողովրդական թատրոններ, ազգային լրագրութիւն, մտքի և մամուլի ազատութիւն, վերջապէս եւ բոլոր նոր շարժումների եւ ազատամիտ սկզբունքների նկարագրութիւնը: Բայց սրանց հակառակ Արծրունին երբեմն յայտնում էր նաեւ շատ տարօրինակ մտքեր, ինչպէս օրինակ՝ «Գրականութիւն չկայ» եւ «Իդէալիստներ» յօդուածները, որոնցով պնդում է, թէ հայերէն սովորել հարկաւոր չէ:

«Վերադառնալով Եւրոպայից՝ այդ ուսեալ, իր յօդուածներով արդէն յայտնի դարձած երիտասարդի առջեւ բացւում է գործունէութեան լայն ասպարէզ: Բընութիւնը տուել էր նրան աշխոյժ, տպաւորուող բնաւորութիւն. նրա սուր հայեացքից չէին խուսափում հասարակական հարցերը: Կրթութիւնը դարձրեց նրան առաջադէմ, համարձակ, յեղափոխիչ գաղափարների համոզուած զինուոր: Եւ նա դուրս եկաւ մեր մէջ: Ոչինչ չկարողացաւ արգելք դառնալ նրա առջեւ, ոչ մանկութիւնից ստացած օտար կրթութիւնը, ոչ մայրենի լեզուին խորթ լինելը, ոչ փակուած կեանքը հայրենի տան մէջ եւ ապա երկար բացակայութիւնը Հայրենիքից»:

Թիֆլիսում առաջին անգամ մտնում է դպրոցական աշխարհը եւ ստանձնում Գայիանեան եւ Մարիամեան օրիորդաց դպրոցների տեսչի պաշտօնակատարի պաշտօնը. սակայն այդտեղ չի մնում. մանկավարժութիւնը չի հրապուրում նրան. այլ նա զբաււում է գրականութեան գաղափափարով: Հայրը առաջարկում է նրան զանազան արքունական պաշտօններ, բայց որդին խիստ դիմադրելով հօրը, մերժում է ամէն ինչ, եւ հակառակ զօրապետի ընդդիմադրութեանց, որոշում է նուիրուել լրագրական ասպարէզին: Վերջապէս 1872 թուականին հիմնում է նա իր «Մշակ» լրագիրը: Հիմնելով «Մշակ»ը՝ Արծրունին նպատակ ունէր տարածել Հայոց մէջ եւրոպական քաղաքակրթութեան այն սկզբունքները, որոնցով սնուել էր ինքը:

Երբ Արծրունին սկսեց իր թերթի հրատարակութիւնը, ոչ մի հայ լրագիր գոյութիւն չունէր Կովկասում. մինչեւ այն ժամանակ գոյութիւն ունեցող թերթերը, ինչպէս «Կռունկ», «Գարուն», «Հայկական աշխարհ» անյաջողութեան էին մատնուել եւ մէկը միւսի ետեւից դադարեր էին: Մնում էր միայն «Մեղու Հայաստանի»ն, որ հազիւ կարողանում էր իր գոյութիւնը պահպանել բաժանորդների չափազանց սակաւութեան պատճառով: Ուստի եւ Արծրունու համարձակութիւնը ընդհանուր զարմանք պատճառեց:

Բայց Արծրունին ուրիշ կերպով էր ըմբռնում լրագրի նշանակութիւնը. լրագիրը պէտք է լինէր ժողովրդի համար եւ պէտք է տոկար զրկանքների, մինչեւ որ ժողովուրդը ընթերցանութեան վարժուելով ապրեցնէր թերթը:

Կանոնաւոր, իսկական նշանակութեամբ թերթ ունենալու համար Արծրունին նաեւ կազմակերպեց խմբագրական ժողով, որը առաջին նորութիւնն էր Հայոց մէջ: Բայց այսպիսի մի մարմին կազմելու համար հարկաւոր էին մեծ ուժեր, իսկ Թիֆլիսը զուրկ էր այդպիսի ուժերից: Արծրունին որքան կարողացաւ իր գլխին հաւաքեց այդ անփորձ, երբեմն անուս, բայց ազատ գաղափարների տէր, առաջադիմական ոգով տոգորուած երիտասարդներին, եւ ինքը ուղղիչ հանդիսանալով նրանց, ձեւակերպեց «Մշակ»ի խմբագրական կազմը:

Թերթի առաջին համարը լոյս տեսաւ 1872 թուականի Յունուարի 1ին: Երբ «Մշակ»ը հրատարակուել սկսեց, նա միայն 50 բաժանորդ ունէր, բայց հազիւ տարին անցաւ եւ բաժանորդների թիւը հասաւ 500ի:

«Մշակ»ը իր երկար գոյութեան ընթացքում մինչեւ Արծրունու մահը եղաւ Հայոց գլխաւոր լրագիրը. դէմ էր խօսում բոլոր այն հին սկզբունքներին, որոնք ջլատում էին ազգի առաջադիմական ուժերը եւ հակառակ կանգնում եւրոպական նոր քաղաքակրթութեան տարածուելուն Հայոց մէջ: Եւրոպական կեանքի ամէն ազատամիտ սկզբունք, որ պէտք է բարձրացնէր մեզ եւ հաւասարեցնէր կրթուած ազգերին՝ ընդունում էր Արծրունին: Նա հէնց առաջին տարուանից հարուածել սկսեց հայ կրթուած երիտասարդութեանը, որ զուարճութեան եւ անձնական հաճոյքի անձնատուր, անտարբեր էր մնում դէպի ազգային առաջադիմութիւնը, հին սերնդին, որ նախապաշարմունքներով տոգորուած՝ չէր ուզում բնաւ շարժուել իր մեռեալ ճահճային դրութիւնից:

«Մշակ»ի առաջադիմական ու ազատամտական սկզբունքներն այսպէս կարելի է համառօտել.— Ազգային հարցին մէջ նա քարոզում էր կրօնական անխտրականութիւն. կրօնք եւ ազգութիւն տարբեր բաներ են. Հայութիւնը հաւասարապէս պատկանում է ե՛ւ լուսաւորչականին, ե՛ւ կաթոլիկին, ե՛ւ բողոքականին: Ազգութեան հիմքը կրօնը չէ, այլ մայրենի լեզուն. այս պատճառով Արծրունին անխնայօրէն կռւում էր այն Հայերի դէմ, որոնք մայրենի լեզուն մոռացած, անփոյթ էին նրա գործածութեան ու վերակենդանութեան մասին: Մայրենի լեզուն Արծրունու համար առաջին կենսական նշանակութիւնն ունէր եւ Հայութեան հոգին հիմնում էր հէնց հայ լեզուի վրայ:

Եկեղեցական հարցերի մէջ Արծրունին հակառակ էր կրօնաւորների անջատման եւ առանձին իշխանաւոր դասակարգ կազմելուն: Նա քարոզում էր վերադարձ դէպի Լուսաւորչի ժամանակը, ուր հոգեւորականութիւնը ժողովրդական բնաւորութիւն էր կրում. մեզ հարկաւոր են այնպիսի քահանաներ, որոնք իրենց կրթութեամբ աւելի բարձր կանգնած լինէին իրենց ժողովրդից եւ առաջնորդէին նրան դէպի լոյսը. այս պատճառով Արծրունի անդադար խօսում էր քահանաների կրթութեան հարցի առթիւ: Նա յաճախ պահանջում էր նոյնպէս, որ եկեղեցուց վերացուի գրաբարը, որից ժողովուրդը ոչինչ չի հասկանում, ուստի հարկաւոր է աշխարհաբարի թարգմանել մեր բոլոր եկեղեցական գրքերը: Սրա կարելիութիւնը գործնականապէս ապացուցելու համար, Արծրունին նոյնիսկ «Մշակ»ի մէջ Ս. Գրքից կտորներ թարգմանելով հրատարակեց: Արծրունին պահանջում էր նոյնպէս վարչական փոփոխութիւններ մեր եկեղեցում, ամուսնական հարցի կանոնաւորութիւն, հաստատուն օրէնդրութիւն, հասարակութեան վերահսկողութիւնը եկեղեցական գործերի մէջ եւն.:

Բայց այս չի նշանակում, որ Արծրունին անտարբեր էր դէպի Եկեղեցին. ընդհակառակն, նա միշտ գովաբանել է քրիստոնէական կրօնի բարձրութիւնն ու սրբութիւնը, նա միշտ քարոզել է կրթուած հոգեւորականների պէտքը, կաթողիկոսական ընտրութեանց ժամանակ ահեղ պատերազմ է մղել իր հակառակորդների դէմ՝ առաջարկելու համար մի այնպիսի անձի՝ որ չլինէր հնադարեան, այլ կողմնակից նոր առաջդիմական ուղղութեան:

Առտնին ու տնտեսական հարցերի մէջ Արծրունին պահանջում է հիմնական փոփոխութիւն. մեր մէջ գիւղատնտեսութիւն չկայ, երկրագործութիւնը գտնուում է խիստ նահապետական դրութեան մէջ, անտառների մշակութեան մասին հոգ տանող չկայ. ասում ենք, թէ Հայը վաճառական ժողովուրդ է, բայց ընդհակառակն, Հայը բնաւ վաճառական չէ, այլ օտար վաճառականութեան միջնորդ, եւ այս միջնորդութիւնն էլ պիտի խլուի նրա ձեռքից, եթէ մեր երկրում ճանապարհները կանոնաւորուեն եւ հաղորդակցական դրութիւններ ստեղծուեն. այն ժամանակ կը սկսի հայ վաճառականութիւնը, երբ գործարաններ կը բացուեն եւ արդիւնագործութիւնը կը սկսի մեր մէջ:

Դպրոցական հարցը եւ եւրոպական կրթութեան պահանջը յատուկ ուշադրութեան առարկայ են դարձել «Մշակ»ում: Արծրունին մասնաւորապէս դէմ էր խօսում հայ կնոջ տրուած կիսատ եւրոպական կրթութեան, որով հայ կինը ոչ միայն չի կրթւում, այլեւ հեռանում է Հայութիւնից. հայ կինը հին ժամանակ ընտանիքի պահապանը եւ հայկական աւանդութեանց պաշտպանն էր. եւրոպական այս կիսատ կրթութեան պատճառով նա դարձաւ մեր ընտանիքի մէջ բոլորովին հակառակ դեր կատարող ուժ:

ՊՐՈՖ. Հ. ԱՃԱՌԵԱՆ

(2 – Շար.)

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆ ՄԸ

Պերլինի Վեհաժողովը Արդարութեան եւ Խաղաղութեան Ատեան մը պիտի ըլլար, զինակցութեանց դուռ բացաւ, մեծեր ու փոքրեր դժգոհութեամբ մեկնեցան Գերմանիոյ մայրաքաղաքէն, զինարշաւ կատարելու համար:

Արեւմտեան պետութիւններ կ՝արշաւեն դէպի Ափրիկէ եւ Ասիա իրարմէ խլելով աստիրական կալուածներ: Հինգ տարիներու ընթացքին, 1880–85 Անգլիա կ՝ենթարկէ Եգիպտոս, Պիրմանիա, Զանզիպար եւ կը դիմէ Աֆղանիստան: Ֆրանսա կը հաստատուի Թունուզ, Պելժիոյ հետ կը բաժնէ Քոնկօն, կը գրաւէ Աննամ, Թոնքին: Իտալացիներ կը թաափնցեն Էրիթրէա եւ Սոմալիա: Ասդին Ռուսեր, հեռացուած Պալքաններէն, կը յառաջանան Թուրքիստան եւ հիւսիսէն կը սպառնան Աֆղանիստանի:

Աւստրիա Ադրիականի շուրջ խաղաղութիւն հաստատելու եւ Պալքանները թափանցելու համար, դէպի Սելանիկ երկարելու համար, կ՝իւրացնէ Պոսնան եւ Հերձեկովինը, Նովի Պազարը՝ վրդովելով զինակից Իտալիան: Յունաստան կը ծաւալի դէպի Եպիրոս եւ Թեսալիա, եւ կը ցանկայ յունաբնակ Կրետէին: Պուլկարները Թուրքիայէն կը խլեն Ռումելին եւ կը պատրաստուին պայքարելու Սերպիոյ հետ:

Պիսմարք, երկաթէ վարչապետը, յաջողեցաւ հեռացնել Աւստր եւ Հունգարեան Գերմանիայէն, դաշնագրով Պավարիոյ նման նահանգի մը վերածեց գերման Աւստրիան, Ֆրանսան հեռացուց Հռենոսէն, կը պատրաստուէր Ռուսիան հեռացնելու եւրոպական քաղաքականութենէն: Պերլինի Ֆրանսական դեսպանը կը գրէր արտաքին նախարարութեան. «Գերմանն ու Սլաւը պիտի խաղան երկու ցեղերու, երկու կայսրութեանց ճակատագիրներուն գերագոյն դերը: Պիսմարք անխուսափելի կը դտնէ այս պայքարը, ասոր կը պատրաստուի զինուորապէս եւ քաղաքանապէս»: Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ Պալքանեան քաղաքականութիւնը կը նոյնանային: Պիսմարք իրաւարարն էր Եւրոպայի:

Պետութիւններ Պերլին կը դիմեն միջազգային հարցերու կարգադրութեան համար: Գերման յաղթութիւնը Ֆրանսայի նման պետութեան մը դէմ, որ երեք

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

(ԲԺԻՇԿԻ ՆՕԹԵՐ)

ԽՄԲ.— Միշտ կը տրուին արտասահմանէն Խ. Միութիւն այցելողներուն ըստացած տպաւորութիւնները մամուլով: Հետաքրքրական է թէ իրենք, Խորհրդ. քաղաքացիները, ի՞նչ տպաւորութիւններով կը վերադառնան խորհրդային աշխարհ: «Սով. Գրականութիւն» հինգերորդ թիւէն, արեւմտահայերէնի վերածած կը քաղենք հայ բժիշկի մը տպաւորութիւնները՝ Լոնտոնէն:

Անցեալ տարուան վերջերը, Լոնտոնի մէջ տեղի ունեցաւ մարմնայարդարի վիրաբուժութեան երկրորդ միջազգային խորհրդաժողովը, որուն մասնակցեցան 62 երկիրներէ եկած աւելի քան հազար պատուիրակներ: Խորհրդ. Միութեան պատուիրակութիւնը բաղկացած էր 15 հոգիէ, որու մաս կը կազմէինք նաեւ մենք:

Մոսկուայէն մեկնեցանք մեր հիանալի «Թու–104» ինքնաթիռով եւ օդին մէջ մընացինք ընդամէնը չորս ժամ եւ հինգ վայրկեան:

Հակառակ մշուշին՝ մեր ինքնաթիռը յաջող վայրէջք կատարեց Լոնտոնի օդակայանին մէջ: Սկսան մաքսային ձեւականութիւնները: Հարցաթուղթեր լեցուցինք եւ անձնագիրներու հետ միասին ներկայացուցինք փայտէ ամպիոններուն ետեւ կեցած պաշտօնեաներուն, որոնք իրենց կարգին կը ճշդէին մեր եւ անցագիրներուն վրայ փակցուած լուսանկարներու նմանութիւնը, կը ստուգէին հարցաթուղթերը եւ կը յանձնէին մաքսատան կողմէ քննուած ըլլալը հաստատող ու Անգլիա մտնելու թոյլատուութիւնը տրուող յատուկ քարթ մը:

Հաստատուեցանք քաղաքին կեդրոնը՝ Օքսֆորտ Սթրիթի վրայ գտնուող լաւագոյն հիւրանոցներէն մէկը: Խորհրդաժողովի նիստերը տեղի կ՝ունենային վիրաբոյժներու արքայական վարժարանին մէջ, ուր ամէն մէկ պատուիրակին տուին իր ազգանունը կրող թղթապանակ մը: Այդ թղթապանակին մէջ դրուած էին խորհրդաժողովի ծրագիրները, զանազան յայտագիրներ, Լոնտոնի յատակագիծը եւ Անգլիոյ քարտէզը, հանրակառքերու եւ երկաթուղիներու ժամանակացոյցերը, ինչպէս նաեւ իւրաքանչիւր հիւրի ազգանունն ու երկիրը ցոյց տուող կուրծքի լամբակներ:

Վիրաբոյժներու արքայական դպրոցը մեծ չէնք մըն է՝ բազմաթիւ սենեակներով, թանգարանով ու գրադարանով:

Առաջին օրը միջազգային խորհրդաժողովի նախագահը կատարեց պատուիրակներու ընդունելութիւն, որուն ընթացքին մենք ծանօթացանք այլ երկիրներու ներկայացուցիչներու հետ:

Յաջորդ օրը տեղի ունեցաւ խորհրդաժողովին բացումը, որ կազմակերպուած էր ամենայն հանդիսաւորութեամբ: Նուագեց հինգ չեփորներէ կազմուած «Ֆանֆար»ը, ամէն ոք ոտքի կեցաւ: Սմոքինքհագած անձնաւորութիւն մը արքայական խորհրդանշանը կրող գաւազանը բերաւ, անոր ետեւէն ներս մտան վեց հոգի՝ արքայական դպրոցի պատուոյ անդամները, որոնք հագած էին կարմիր լամբակով սեւ թիկնոց: Զայնեզրի միջոցաւ հաղորդեցին Էտինպուրկ դուքսին հակիրճ ողջոյնը: Փոքր ընդմիջումէ մը ետք սկսան գործնական նիստերը:

Բեմը զարդարուած էր խորհրդաժողովի աշխատանքներուն մասնակցող բոլոր երկիրներու դրօշներով:

Զեկուցողներուն կը տրուէր 10–15 վայրկեան: Անոնք իրենց տեսակէտները կը պարզէին բեմին վրայ գտնուող յատուկ ամպիոնի մը վրայէն: Դահլիճին մէջ, առաջին շարքերուն առջեւ հաստատուած էր երեք բարձրախօսներ: Այստեղ կը բարձրանային վիճաբանութիւններուն մասնակցելու համար արձանագրուած անձերը, որոնց երեք վայրկեան ժամանակ տրուած էր միայն: Նախագահը ոչ մէկ զանգակ ունէր: Նիստէն ետք ամփոփում չէր տրուեր: Խորհրդաժողովի ընթացքին ոչ մէկ զեկուցող օրէնքը խախտեց: Խախտեց միայն մէկ անձնաւորութիւն՝ ամերիկացի անուանի վիրաբոյժ Վարազդատ Գազանճեան, որ փոխանակ երեք վայրկանի հինգ վայրկեան խօսեցաւ եւ նախագահը չընդմիջեց երբեք: Երբ վերջացուց, դահլիճը փոթորկալից ծափահարութիւններով թնդաց: Այս երկրորդ օրինազանցութիւնն էր, որովհետեւ վիճաբանութեանց մասնակցողներուն սովորաբար ծափ չեն զարներ:

Վարազդատ Գազանճեան 74 ամեայ բաւական առոյգ ծերունի մըն է եւ աւելի քան քառասուն տարիէ ի վեր Ամերիկա կ՝ապրի: Ծանօթ վիրաբոյժ է թէ Ամերիկայի, թէ Եւրոպայի մէջ: Իր աշակերտներէն երեքը, որոնք համբաւ շահած են Ամերիկայի մէջ, խօսք առին նոյնպէս այս խորհրդաժողովին:

Ա. ԹՈԽԵԱՆ

(1 Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

քաղաքէ դար առաջ բովանդակ Եւրոպան կը դողացնէր, մեծ վարկ մը կուտայ կեդրոնական կայսրութեան: Ռումանիա կը մօտենայ Աւստրիոյ, դժգոհ է Ռուսիոյ Պեսարիոյ համար: Կը կնքուի վիեննայի Պեսարիոյ համար: Կը կնքուի վիեննայի Պեսարիոյ նահգութիւն մը Սերպիոյ եւ Աւստրիոյ միջեւ (28 Յունիս 1881): Ռուս մամուլին մէջ Պիսմարքի դէմ մղած պայքարէն յետոյ Ալեքսանդր կը մերձենայ դէպի կայսրութեան, կը համաձայնի «Պալքաններու վրայ հսկելու եւ խաղաղութիւնը պահպանելու» (18 Յունիս 1881): Իրարու կը յաջորդեն իտալեւաւստրիական գինակցութիւն (20 Մայիս 1882), ռումանական եւ աւստրիական գինակցութիւն (30 Հոկտեմբեր 1883):

Սուլթան Համիտ Պիսմարքի կը դիմէ հեռագրով մը, արշաւարհանք ունէր Պերլինի համար: Գերման վարչապետը կը մերժէ առաջարկը, բայց կը խոստանայ օժանդակել Օսմ. կայսրութեան: Գերմանեբոլոր բալեկամութիւնը կը հաստատուի, խորհուրդ կայսրութիւնը ամրակուռ, հը գոր կայսրութեան մը հովանիին տակ կը մտնէ: Գնդապետ Ֆոն Տէր Կոլց կուգայ Գոլիս Ռուրք բանակը կազմակերպելու, գերման սպայակոյտին նման Ռուրք սպայակոյտ մը կազմելու, գերման գեսպան Հայֆելտ մեծ ազդեցութիւն կը սանայ Ռուրք աւագանիին մօտ, Ֆրանսայի նեկայացուցիչ Թիսոյի, Անգլիոյ ներկայացուցիչ Տըֆըրինի մտահոգութիւն պատճառելով:

Սուլթանին ներկայացուցիչ Ռեշիտ Պէյ խանգվառ ընդունելութիւն կը գտնէ Պերլինի մէջ 1881ին: Ելմատական չրջանակներու հետ յարաբերութիւն հաստատելով Ռեշիտ կ'առաջարկէ Փոքր Ասիոյ երկաթուղիներու չինութիւնը: Պաղտատի երկաթուղիին ծրագիրը կը գծուէր այդ տարին, Պերլին պիտի միանար Պարսից Ծոցին Պալքաններէն եւ Գոլէն, պիտի դառնար գերման կայսերական ճամբան, փոքր Ասիա պիտի ըլլար «Գերմանիոյ Հնդկաստանը»:

Պիսմարք կայսերական չահերը միայն նկատի ունէր, արշամարհանք ունէր ապահովելու ժողովուրդներու հանդիպ: Ֆրանսական դեսպան Սէն Վալիէյի կ'ըսէր անկեղծօրէն. «Ցոյներ, Թուրքեր, Պուկարներ անտարբեր են ինծի համար: Միեւնոյն արշամարհանքն ունիմ Աբեւելքի բոլոր ցեղերուն հանդիպ, ըլլան ա նոնք մահմետական թէ քրիստոնեայ»:

Կատրճոն իշխանութեան կը հանէր պահպանողականներու պարտութեամբ: Արտաքին նախարար Կրանվիլ 4 Մայիս 1880ի չրջաբերականով Պալքաններու հարցը սեղանի վրայ կը դնէր: Պիսմարք կ'ըմբռնէր Անգլիոյ մտադրութիւնը՝ ըստիպել Օսմ. կայսրութիւնը բարենորոգումներ կատարելու ազգութեանց սկըզբունքին համաձայն, կատրճոնի ծրագիրը սպառնալիք մըն էր կեդրոնի կայսրութեան, կը պատրաստէր Օսմ. քայքայումը: Երկրորդ վեհաժողով մը կը գումարուէր Պերլինի մէջ (10 Յունիս – 15 Յուլիս) ղեկավարութեամբ Մոնթենեկրոյի, Յունաստանի: Կը թելադրէր անգլիական դահլիճին եվրոպոսի հարցով զբաղիլ անգլոֆրանսական հակամարտութիւն մը առաջ բերելու համար եւ Ռուսիոյ կը թելադրէր յառաջանալ կեդրոնական Ասիա:

Կլատսթոն Թուրքիայէն կը պահանջէ բարենորոգումներու դործադրութիւն: Պիսմարք կը հակադրէ. «Հայկական բարենորոգումներ պահանջելով նեղելու չէ Թուրքիան, որ անվնաս պահակն է Հնդկաստանի ճամբաներուն»:

Ռուսիա կը յառաջանայ Հերաթ, կը սպառնայ անգլիական կալուածներուն: Դժուարութիւններ կան Սուտանի մէջ: Լոնտոնի եւ Փեթերսպուրկի մէջ անգլոռուս բախում մը անխուսափելի կը նկատուի: Լոնտոնի սակարանին մէջ արժէքները 1870ին: Անգլիա կը պատրաստուի ռազմանաւ զրկել Սեւ Ծով ամբակոծելու համար Պաթումը: Պիսմարք կը հրաւիրէ Սուլթանը ամրացնելու Տարտանէլը Զօր. Տէր Կոլցի զեկավարութեան տակ եւ. կը յայտնէ թէ «Նեղուցներու փակումը մի – ջազգային սկզբունք մըն է»: Անգլիական դահլիճը կը խոստանար հրաժարիլ Պալքաններու քրիստոնեաներով զբաղելէն: Անգլիա եւ Ֆրանսա կը պայքարին Եգիպտոսի համար, կը զբաւեն Կիպրոսն ու Թունուզը՝ Գերմանիա կը սանձէ Օսմ. կայսրութեան ամբողջականութեան պաշտպանութիւնը:

Պիսմարքեան այս չրջանին զաղթային քաղաքականութեամբ, տնտեսական չահեր ապահովելու պայքարներով Եւրոպա կը պատրաստուի մեծ եւ ավետաբեր պատերազմին: Այսօրուան եւրոպական տեդատուութիւնը կը բացատրուի այդ օրերու պատմութեամբ:

Հայ դիւանագէտները Պոլսոյ մէջ կ'աշխատէին բարենորոգումներ իրագործել տալ արեւելեան նահանգներուն մէջ: Վարժապետեան կը վախճանի անդարձ եւ սրտաբեկ: Վեհապետեան անտարբեր կը մնայ: Արփիարեան կը պատմէ. «Ինծի մը ընկերներով դիմեցինք Պատրիարքարանը Վեհապետեան Պատրիարքին խնդրելու որ Սուլթանէն պահանջէ Պերլինի դաշնագրին 61 յօդուածին դործադրութիւնը: Դահլիճին մէջ ծաղրական ծեծրունի վարդապետ մը մեզ դիմաւորեց եւ մեր այցելութեան նպատակը հարցնելէ յետոյ կանդ առաւ եւ գոչեց. «Դո՛ւք, բարեկամներ, Պոլսոյ ալաֆրանկա Թուրքերը կը ճանչնաք, Աբեւելքի խուժանը չէք ճանչնար»: Եւ երեք անդամ կրկնեց գրեթէ արտասուաթոր. «Կը ջարդե՛ն, կը ջարդե՛ն, կը ջարդե՛ն»:

Դիւանագիտական բուռն պայքարներու չրջանին միութերու մէջ էր կոտորածի մը ծրագիրը, որ պիտի իրականանար տասը տարի եառ: Մարքս կ'ըսէր. «Անգեալը Ալբեաններու ծանրութեամբ կը ծանրանայ ներկային եւ ապագային վրայ»:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲՐԻԿԵԱՆ

ՋԵԿՈՅՑ
Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

15 Յունուար 1960ի մեր ղեկոյցէն եառ, որ կը պարունակէր 1959 տարւոյ երկրորդ վեցամեակային ընթացքին կատարուած յատկացումներուն ցանկը, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Վարչական Խորհուրդը կը հաղորդէ հետեւեալ յատկացումները եւ նպաստները որոնք տեղի ունեցան 1960ի առաջին վեցամեակին եւ կը հասնին ընդամէնը 211·250 տոլարի:

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ

1·— Գէորգօֆ Ազգ. Վարժարան, Ատիս – Ապեպա (Եթովպիա)

Կատարուելիք 6000 տոլարի յատկացում մը ի նպաստ սոյն վարժարանին չէնքին նորոգութեան:

2·— Կրթաթոշակ Սիփիւոի հայ վարժարաններուն, 1960–61 տարեշրջան

Ինչպէս կը յիշուի Վարչական Խորհուրդը 120·000 տոլարի յատկացում մը կատարած էր 1959–60 տարեշրջանին ընթացքին Սփիւռքի բոլոր հայ վարժարաններուն մէջ կրթաթոշակներ հաստատելու համար, ի նպաստ կարօտ աշակերտներու:

Դպրոցական հաստատութիւններուն կողմէ լեցուած եւ վերադարձուած հարցարաններուն ուսումնասիրութենէն եառ 114·340 տոլարի ամբողջական յատկացում մը կատարուելիք այդ ժամանակամիջոցին համար: Այս դումարը բաշխուեցաւ 247 վարժարաններու եւ 3635 աշակերտներ օգտուեցան անկէ: Առանձին զեկոյցով մը պիտի ծանուցուին այդ վարժարաններուն անունները, իւրաքանչիւրին տուցած դումարը եւ այս վերջինէն նպաստաւորուած սաներուն թիւը:

Նոյն նպատակին համար Վարչ. Խոր – հուրդը յատկացուց դարձեալ 100·000 տոլարի դումար մը որ պիտի գործածուի 1960–61 տարեշրջանին: Սակայն բաշխուելիք պիտի կատարուի նոր հիմերու վրայ:

3·— Համալսարանական փոխատուու – թիւն 1960–61 տարեշրջանի

Ինչպէս ծանուցուած էր 31 Մայիս 1960ի համալսարանական փոխատուութեանց վերաբերեալ մեր մանաւանդ զեկոյցով, դանազան հիմնադրամներ հաստատուած էին սոյն փոխատուութեանց յատկացուելու նպատակով, 1957–58, 1958–59 եւ 1959–60 տարեշրջաններուն համար: Այս հիմնադրամներով մեր համալսարանական փոխատուութիւնները կը չարունակուին տրուիլ մեր այն թեկնածուներուն որոնք կը ստանան իրենց ուսումը դոհացուցիչ արդիւնքներով:

Առնցմէ զատ, Վարչ. Խորհուրդը որոչեց հաստատել 50·000 տոլարի նոր հիմնադրամ մը որ պիտի յատկացուի միայն 1960–61 ուսումնական տարեշրջանին ի նպաստ արժանաւոր եւ ընդունակ թեկնածուներու:

4·— Նէա էրիթրէայի (Յունաստան) մէջ հայ աղջկանց համար Արհեստանոցի ծրագիր:

Կատարուելիք 5·000 տոլարի յատկացում մը որ պիտի սատարէ Տանըմարքայի Հայանպաստ Միսխանին կողմէ Նէա Էրիթրէայի մէջ կարի եւ ասեղնագործութեան աշխատանոցի մը կառուցման, հայ աղջիկներու համար:

5·— Տանըմարքական Թոչնոց Բոյն, — Պիպլոս (Լիբանան)

Ինչպէս ծանօթ է այս Հաստատութիւնը Լիբանանի մէջ հայկական որբանոց մը կը վարէ: Իր գնահատութիւն իր մատուցած ծառայութիւններուն, որոշուեցաւ 2·000 տոլարի օժանդակութիւն մը կատարել անոր, նորոգութիւններու եւ այլ պիտոյքներու համար:

6·— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարան, (Փարիզ)

Ցաւելուածական 225 տոլարի օժանդակութիւն մը կատարուելիք այս Հաստատութեան, ամբողջացնելու համար նոր անկողիններու գնման ահմանուած դումար մը:

7·— Մանուկներու ամառնային արձակուրդին համար (Ֆրանսա)

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմին (Փարիզ)

Այս կազմակերպութեան Ֆէսանվիլիէի չէնքին անհրաժեշտ մեծ Ֆրիժիտէռի մը գնման համար յատկացուեցաւ 800տոլար:

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչ (Փարիզ)

Այս կազմակերպութեան յատկացուեցաւ 800 տոլար, իբր մասնակցութիւն Պէլֆոնթէյնի իր չէնքին մէջ հաստատուելիք կեդրոնական ջեռուցման ծախքերուն, որով կարելի պիտի ըլլայ ձմրան արձակուրդներ կազմակերպել:

8·— Հայ մանկապարտիզպանուհիներու մանկավարժական դասընթացքներուն համար

Մանկապարտիզպանուհիներու մանկավարժական ուսման կատարելագործման նպաստելու նպատակով կատարուեցաւ 500 տոլարի յատկացում մը որ պիտի ծառայէ չորս չաբաթուան, 4–30 Յուլիս 1960, մանկավարժական դասընթացքի մը կազմակերպութեան, գործակցութեամբ «Միսխոն քըլթիւռէլ Ֆրանսէզ»ի եւ Հիմնարկութեանս Լիբանանի Ուսումնական Յանձնաժողովին:

ԲԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ

9·— Սէն Ռաֆայէլի հայկական Տուն, (Ֆրանսա)

Ինչպէս կը յիշուի, Հիմնարկութիւնս, գործակցելով Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան Տարագիրներու Բարձր Ֆոմիսէրութեան հետ, 1958ին 12 միլիոն հին Ֆրանքի գումար մը յատկացուց Սէն Ռաֆայէլի հայկական Տան գնման:

Հիմնարկութեանս Վարչ. Խորհուրդը որոչեց 200·000 նոր Ֆրանքի յատկացում մը կատարել սոյն հաստատութեան, յատելուածական սարքաւորման անհրաժեշտ ծախքերը եւ մատակարարութեան բարեդործ ընթացքը ապահովելու համար:

10·— Ծերանոց եւ Այրիանոց Պուրճ – Համուտի (Լիբանան)

Զուիցերիական Հայասէրներու Միութեան կողմէ դեկավարուած այս հաստատութեան յատկացուեցաւ 5·600 տոլարի դումար մը, չէնքին անմիջական նորոգութիւններուն եւ անհրաժեշտ յատելումներուն համար:

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Լիզպոն, 15 Յուլիս 1960

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (53)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԷ.

— Թող գայ, — ասում է վերոնիպան եւ քեւերը վեր բարձրացնելով, մերթ է քաղում: Նրա սոխինքները կարծես ուզում են երկինք թռչել:

Բենոն վերոնիպայի եղբայրն էր եւ իմ դասընկերը: Նրա մօտենալուց չէր, որ Քրիստինէն դողում էր, նա դողում էր մեր համբոյրից:

Բենոն մօտեցաւ: Միասին բարձրացանք թթենին: Թուքն այրուել է արեւից, յամաքել, քաղցրացել:

Վերոնիպայի գլխի վրայ եւս փչրուեց երկինքի փերուզը, փչեց անապատի մահաւնէ խորշակը եւ նրա մարմինը ծածկուեց աւազների տակ:

Միայն առաւօտեան աստղը մի քանի կաթիլ արցունք թողեց նրա վրայ, ապա երկոն իջաւ արիւնալից աչքերով:

Առաւօտ: Գոչչ, մռայլ երկինք, բայց ձիւնն ամբողջ գիշերը թափուել է, ծածկել երկիրը չուչաններով:

Պայուսակը կռնատակիս դուրս եմ գալիս անից վազելու — դպրոց: Շները ողջունում են իմ առաւօտը:

Տեսնում եմ մարդիկ քայլում են արագ, լուռ, ահաբեկուած աչքերով: Մի կին է կանդնած առաջին փողոցի անկիւնում, նրա աչքերում անդնդախոր լռութիւն կայ:

Ընդհանուր լռութիւն է տիրում. կարծես ձիւնը մի վիթխարի դազաղի սպիտակ սաւանն է: Ինազդօրէն զգում եմ, որ մի բան կայ, որը ինձ ահ է ներշնչում. այդ ահն աճում է, ինչքան առաջ են չարժում քայլերս:

Մի տան լուսամուտի վարագոյրը խորհրդաւոր կերպով քաշում են ներսից, կարծես չեն ցանկանում, որ օրուայ լոյսը թափանցի ներս: Մէկը դուրը բաց է անում, երկիւղալից աչքերով նայում է փողոցի վեր ու վար եւ փակում:

Հանդիպում եմ Գրիգոր աղային դանդաղաչարժ մի մարդ, բայց աճապարում է:

Ո՞ւր կ'երթաս, — հարցնում է:

— Դպրոց, — պատասխանում եմ:

Ուզում է մի բան ասել, բայց ձեռքը թափ է տալիս եւ անցնում: Կարծես վազում է, եզան նման այդ դանդաղաչարժ մարդը, կարծես փախչում է վերահաս վտանգից:

Մի խումբ մարդիկ, կուչ եկած, բայց արագ քայլերով ճապաղարում են քաղաքի մեծ հրապարակից: Ուզում եմ մի բան հարցնել, բայց ոչ ոք դլուխը վեր չի բարձրացնում: Արագ անցնում են:

Խանութները փակ են: Ոչ կիրակի է, ոչ էլ ուրբաթ: Մէկ մէկ կիսաբաց խանութներ կան: Ներս եմ նայում փեղկերից:

Մարդիկ նստած են անկիւնները, կծկուած, չեն խօսում, միայն ծխում են:

Ոչ ոք, ոչ ոք չի խօսում, նայում են ինձ մէկ մէկ, յաւագին ժպտում՝՝

Որքան մօտենում եմ մեծ հրապարակին, այնքան խորանում է լռութիւնը:

Մի կին ահաբեկուած դուրս է դալիս, չսանրուած մազերով, դրեթէ դիշերային չորերով, բռնում է տասը տարեկան մի մանկան ուսից եւ ճապաղանքով քաշում ներս, դուռը փակում:

Հասնում եմ հրապարակը:

Հրապարակի մէջտեղում, ընդհանուր ձիւնի սպիտակութեան մէջ, մի սեւ կոյտ: Զորս զինուոր փայլփլացող սուինները, կանդնել են այդ սեւ կոյտի բոլորտիքը. հատ հատ մարդիկ, կծկուած եւ ահաբեկուած, մօտենում են, դիտում, աչքերը փակում եւ անցնում լուռ:

Մօտենում եմ:

Տեսնում եմ առանց մարմնի մի գլուխ:

Ձեան վրայ արիւնը սառել է, սեւացել: Գլուխը պահակած է, քնելու նման:

Դառնում եմ միւս կողմը — թեւերը ձեան մէջ խրուած մի մարդ — առանց գլխի:

Սառած մնացել եմ, ոտքերս չեն չարժըւում:

Զինուորներից մէկը հրամայում է:

— Հեռանում եմ:

ՎԱՀԱՆ ԹՈՓՈՎԵՆՑ

(Շար.)

ԳՈՆԻԱՅԷՆ Տրապիզոն գացող հանրակառք մը, անիւի խանգարումի մը հետեւանքով, փոսի մը մէջ ինկած է: Ճամբորդներէն 33 հոգի մեռած եւ 18 հոգի վիրաւորուած են:

ՔԱԶԱՅԻ ՄԷՋ (Քոնկօ) Լուլա եւ Պալուպա ցեղախումբերը զիրար կը խեղդեն, սոսկալի կռիւներու ընթացքին: Պելժերու համաձայն 300 մեռեալ կայ: Բովանդակ Քոնկոյի մէջ, կացութիւնը շատ ծանր է՝ անգործութիւն, սով, համաճարակ: Համբրշոլտ կոչ կ՚ընէ Պելժերուն.— Քաշուեցէք Քաթանկայէն:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կը տօնուի Նիսի մէջ, նախաձեռնութեամբ Նիսի Հ. Յ. Դ. Գէորգ Զավուշ խումբին, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին, Օգոստ. 7, ամբողջ օրը, Փլաթօ տիւ Մոն Պորօն, Սիթ Անշանթէօրի տեսարժան եւ ծառախիտ պարտէզներուն մէջ:

Անձրեւի պարագային, գեղեցիկ սրահ:

Կը նախագահէ ընկ. ՇԱՀԱՆ ԶՕՏԵԱՆ, կը բանախօսէ Վ. ՄԻՍԹԻՔ:

Գեղարուեստական բաժին:

ՃՇԴՈՒՄ.— Սողոմոն Թէհլիրեան սրահի նուիրատուութիւնը Գրիգոր Թեւանեանի մահուան առթիւ եղած է Տէր եւ Տիկին Պօյաճեանի կողմէ:

ՆՈՒԷՐ

Փոքրիկներ Տիգրան Զրբաշեանի եւ Քնարիկ Մոմճեանի մկրտութեան առթիւ Տէր եւ Տիկին Առլէն Փափազեան 100 Ն. Ֆրանք կը նուիրեն Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱԻ

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ

եւ կուշտուկուռ խնդացնող

"ԽԻՆԴ ՈՒ ԺՊԻՏ"

Երգիծական հատորը, 518 ընդարձակ էջերով եւ հարիւրաւոր սրամիտ պատմուածքներով, մանրավէպերով և ծաղրանկարներով, որոնց վեց հատը գունաւոր, ծանօթ ծաղրանկարիչ Տիրան Աճէմեանի գործերէն:

Գինը՝ 14 Ն. Ֆ. թղթակազմը եւ 16·50 Ն. Ֆ. լաթակազմը:

Ստանալ Հ. Սամուէլ, Մ. Պարսամեան եւ Հ. Բալուեան գրատուներէն:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ամիսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշտօնեաներուն համար՝ որոնց կարգաւ բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշխատանքը:

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդներէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հանին դիմել որեւէ թղթատարական գրասենեակ:

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործողութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տրամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դեղին թուղթը.—

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION
(Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժանորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Եգուարդ Պասմաճեան եւ զաւակը, Օրիորդ Իրիս Պասմաճեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պասմաճեան, Տոքթոր եւ Տիկին Արթօ Աբգարեան եւ զաւակները, Օորիորդ Արփինէ Սարգիսեան, այրի Տիկին Հրաչ Սարգիսեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝

ՓԱՐԹԱՄ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

×

Պ. Կարապետ Բագոսեան եւ զաւակները՝ Յակոբ եւ Արթօ, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Զբրբքճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Բագոսեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Աղաւնի Բագոսեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Վարդանոյշ Բագոսեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով շնորհակալութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր եւ ազգականին՝

ՀԱՃԻ ՏՈՒՐԻԿ ԲԱԳՈՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

×

Այրի Տիկին Գրիգոր Թեւանեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով մասնակցեցան իրենց սուգին, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆԻ

դառնակսկիծ մահուան առթիւ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1960 – 1961ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրի աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնքի ծանօթութիւններով:

Դիմել 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Բէնսի, Հեռ. 927·01·72:

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խընամակալութիւնը պէտք ունի ուսանողուհի մը, որ ստացած ըլլայ Ֆրանսական երկրորդական կրթութիւն եւ կարենայ դասաւանդել վարժարանին մէջ: Բնակութիւն եւ սնունդ ապահովուած են:

Մանրամասնութեան համար դիմել տընօրէնութեան: 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Բէնսի, Հեռ. 927–01,72:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30ին, դպրոցի սրահին մէջ:

Կարեւոր օրակարգ, զեկուցում պատգամաւորի, ներկայ վարչութեան երկու տարուան գործունէութեան նիւթական ու բարոյական հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՇԱՏ ՅԱՐՄԱՐ ԳԻՆԵՐՈՎ

Միայն հայրենակիցներու համար, բընակարաններու ներկի աշխատանքներու համար եթէ կ՚ուզէք ամէն ձեւով գոհ մընալ դիմեցէք՝

DJAMDJIAN
67, Boulevard de Vaugirard - Paris 15e

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13, ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ

Ազգային Բարերարին Մահուան դարադարձ

եւ

Վարժարանին Վերաբացման երեսնամեակ

Հանդիսաւոր Տօնակատարութիւն

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստոս չորսին, արձանագրուած պղտիկներու ծնողքներէն անոնք որ դեռ չեն լրացուցած վերջնական պայմանները, պէտք է շուտով ներկայանան 5 Բիւ Մէյրան, հեռ. Թրիւտէն 27 – 35:

×

Բ. խումբի մեկնումի հաւաքատեղի Կառ տը Լիոն, 4 Օգոստոս ժամը 22ին, դուրսի «Թուռ տը լ՚Օռլօժ»ին տակը:

Ա. խումբի վերադարձ հինգ Օգոստոս, առաւօտեան ժամը չորսուկէսին Կառ տը Լիոն:

×

Լիոնի Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստոս հինգին, պղտիկներու հաւաքավայր Բերաշի կայարանը, մուտքի ժամացոյցին տակը ժամը 16ին, ըլլալ ճշդապահ:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս ...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ և ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 Bis, Bd. Sébastopol PARIS 4e

Tél.: ARC. 26-61 Métro: (CHATELET - HALLES)

136, Rue des Bourguignons

ASNIÈRES - BOIS-COLOMBES

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող! ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON. PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND, PAVILLON-SOUS-BOIS - SEINE

4 BIS, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL - S. ET O. — 18, RUE BRÉZIN, PARIS 14e

24. RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER, ALFORTVILLE

48 BIS. RUE DALAYRAC. FONTENAY SOUS BOIS

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Mr.-le-Prince, Paris (6e) C.C.P. PARIS 1278-35

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱԶԳԱՊԱՏՈՒՄ, Մ. Արք. Օրմանեան, Պէյրութ 1959, Ա. Հատ.	24	Ն.Ֆ.
ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1960, թղթ. 14, լթկզմ	16,50	Ն.Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Ե. Չարենց, Պէյրութ 1959	6	Ն.Ֆ.
ԳՐԱԿԱՆ-ՔՆՆԱԴԱՏԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐ, Ն. Աղբալեան, Պէյրութ, կզմ.	18	Ն.Ֆ.
ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԻՑ, Բժ. Ա. Բաբալեան, Գահիրէ, 1959	2	Ն.Ֆ.
ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆՑ ՈՒՂԻՈՎ, Կ. Մեհեան, Փարիզ, 1959,	6	Ն.Ֆ.
ՀԱՅ ԳՈՂԳՈԹԱՆ, Գ. Եպս. Պալաքեան, Բ. Հատ. Փարիզ, 1959	15	Ն.Ֆ.
ՆՈՅՆԻՆ Ա. հատորը, վիեննա, 1922, պատկերազարդ եւ կազմեալ	15	Ն.Ֆ.
ՀԱՅԿ. ԺՈՂ. ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ, Ա. Նազինեան, Գահիրէ, 1959	3	Ն.Ֆ.
ՊՐԻՍՄԱԿ, Երաժշտասէրի մը օրագիրը, Գ. Ա. Համբարձումեան	5	Ն.Ֆ.
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, Հր. Փաստրմանեան, Պէյրութ, 2 հատոր	20	Ն.Ֆ.
ՏՐԴԱՏ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՏԱՍԸ ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, Եղիա Գասպարեան, Գահիրէ, 1959	10	Ն.Ֆ.
L'ARMÉNIE, PAR JEAN-PIERRE ALEM, PARIS, 1959	2	N.F.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
4
ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI
4 AOUT
1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8866 36EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4667

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉ ԿԸ ՏՐԱՄԱԴՐԷՐ "ԱԶԳ. ՈՒԽՏ"Ը

Զարաչար պարտուած բոլոր ճակատնե-րու վրայ՝ Թուրքիա Ծունկի կուգար 1918 Հոկտ. 30ին՝ Մուդրոս կղզիին մէջ զինա-դադար կնքելով:

Յաղթական դաշնակիցները կը տեղա-տուէին մայրաքաղաք Պոլսոյ մէջ եւ կը դրաւէին օսմանեան ընդարձակածաւալ կայսրութեան կէսկն աւելին, Սուէզի ա-փերէն սկսեալ մինչեւ Պարսից ծոց, ամ-բողջ արաբական թերակղզին, Պաղեստի-նը, Ցորդանանը, Լիբանանը, Սուրիան, Միջագետքը եւ Կիլիկիան: Իտալացիները ոտք կը դնէին Գոնիայի եւ Ատալիոյ չըր-ջանը:

Մէկ խօսքով զօրաժողովութեան կը դըր-ուէին Սայքս-Փիքօ դաշնագրին պատմագրութիւնները՝ Թուրքիոյ բաժան-ման մասին: Շատ չանցած Հելլէններն ալ պիտի դրաւէին Իզմիրը՝ արշաւելու հա-մար դէպի Փոքր Ասիա:

Դաշնակիցները Մուդրոսի մէջ նախա-պատրաստական ամէն մէկ ձեռք առած էին՝ զինուորական դրաման տակ պահելու համար այն հոգամասերը, որոնք կ'իյնա-յին իրենց «ազդեցութեան գօտի»ին տակ:

Մոգեր էին միայն — չըսելու համար անտեսր էին — հայկական վեց նահանգ-ները, որոնց մեծագոյն մասը պիտք է միացուէր Հայաստանի Հանրապետու-թեան: Ո՛չ զինաթափ էին ըրեր տեղացի խմբակները, ո՛չ ալ ջոկատ մը զինուոր դրկած՝ պաշտպանելու համար տեղահա-նութենէ վերադարձող Հայերը:

Այդ նահանգները դարձան Միւլլի չարժ-ման օրրանը: Իթթիհատական եւ ազգայ-նական Թուրքեր անվախ ու անարգել քա-րոզութիւններ կատարեցին այնտեղ:

Մուսթաֆա Քէմալ Սամսոն ցամաք ել-լելէն քանի մը ամիս վերջ Էրզրումի մէջ 1919 Յուլիս 23ին գումարեց առաջին հա-մաժողովը, ուր ձեւակերպուեցաւ «Ազ-գային Ուխտ»ը (Միսաֆը Միլլի):

«Միլլի» չարժումը ուղղուած էր նախ Հայերուն, յետոյ՝ Յոյներուն դէմ:

«Ազգ. Ուխտ»ի առաջին յօդուածը կը հնչէր, որ «արեւելեան նահանգները — Կարին, Սեբաստիա, Տիգրանակերտ, Վարդիր եւ Բազէշ — Տրապիզոնի նա-հանգին եւ Ճանիկի (Սամսոն) շրջանին հետ միասին ամբողջացուցիչ մասը կը կազմեն օսմ. կայսրութեան ու կարելի չէ զանոնք իրարմէ բաժնել:

Նոյն տարուան Սեպտ. 1ին Սեբաստիոյ մէջ գումարուեցաւ երկրորդ համաժողով մը, վերջնապէս ճշդելու համար Թուր-քիոյ սահմանները:

Թուխարկուած որոշումներուն երրորդ կէտը հետեւեալն էր.

«Քիչ մը հող անգամ պիտի չտանք Հա-յաստանի կամ ուրիշ օտար պետութեան: Սահմանագիծ մը պիտի ֆաշուի Մու-ղալի հարաւէն ուղիղ մինչեւ Այեֆսաճ — ապա գոնիոյ կողմէն (Իսքէնտէրուն): Այս գիծէն հիւ-սիս գտնուող ամբողջ հողամասը պիտի մնայ օսմանեան կայսրութեան»:

Զորրորդ յօդուածով կը պահանջուէր Իզմիրի, Աստանայի եւ այլ նահանգներու անդիմական պարտաւորը դրաման բանակ-ներուն կողմէ.

Սեբաստիոյ համաժողովը կ'ընդունէր ուրեմն, որ Ալեքսանդրէթէն սկսեալ դէ-պի հարաւ գտնուած արաբախօս բոլոր հոգամասերը անջատուին օսմ. կայսրու-թենէն:

Բայ այդ որոշման ալ, երբ Ֆրանքլէն-Պուէյոնի եւ Մ. Քէմալի կնքած դաշնա-գրին հետեւանքով կիլիկիան պարպեցին, Ֆրանսացիները իրենց հոգատարութեան տակ պահեցին Ալեքսանդրէթի Սանճաքը՝ Անտիոքի շրջանին հետ՝ իբրեւ ամբողջա-ցուցիչ մասը Սուրիոյ:

Պայով Մուսուլի, «Ազգ. Ուխտ»ը Թուր-քիոյ մաս կը նկատէր զայն: Արդէն այդ

ՕՐԱՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱԿ-Ի ՈՒԺԵՐԸ ՔԱՔԱՆԿԱ Կ'ԵՐԹԱՆ ՇԱԲԱԹ

ԲԱՑՅ ԶՈՄՊԻ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՑ

Քոնկոյի փափուկ կէտն է միշտ Քա-թանկան, այն նահանգը որ երկրին հա-րըստութեան 70 առ հարիւրը կը ներկա-յացնէ եւ կ'ուզէ անկախ ըլլալ:

Լումումպա ՄԱԿէն պահանջած է որ «կապոյտ սպաւարտները» դրկուին Քա-թանկա: Միւս կողմէ Համբըչոլա բանա-դնաց մը դրկեց Պրիւսէլ տեղեակ ըլլալու համար պելժիական տեսակէտին Քաթան-կայի մասին:

Ուէչքոֆ, ՄԱԿի բանագնացը ըսած է Պելժերուն որ պիջոզ զօրուին, այլ խօս-քով՝ ընդունին ՄԱԿի ուժերու ներկայու-թիւնը Քաթանկայէն ներս: Պելժերը ի-րենց համաձայնութիւնը չեն տուած, ը-սած են միայն թէ պիտի չընդդիմանան:

Շաբաթ, Օգոստ. 3ին, ՄԱԿի զինուո-րական ուժերը պիտի մտնեն Քաթանկա՝ փոխարինելու համար Պելժերը:

Ի՞նչ է Պրիւսէլի դիրքը: Պելժ կառա-վարութեան տեսակէտը չէ փոխուած: Արդարեւ, արտաքին նախարարը՝ Վինի Հեռեւեալ ձեւով ճշդած է Պրիւսէլի դիր-քը: 1) Պելժ ուժերը իշխանութենց խըն-դրանքին վրայ է որ միջամտեցին: 2) Քոնկոյի ներքին խնդիրներուն չեն խառնուիր: 3) Իրենք իրենց մէջ պէտք է լուծեն ներքին իրենց խնդիրները:

Ինչ կը վերաբերի Համբըչոլտի վերջին յայտարարութեան (Քաթանկա ՄԱԿի դինուոր դրկել) արտաքին նախարարը դի-տել տուած է թէ Քաթանկա դինուոր դրկելը ծանր անդրադարձումներ չի կըր-նար ունենալ:

Հարկ է ճշդել սակայն թէ Քաթանկա-ցիները կը սպառնան որ զէնք պիտի պար-պեն ՄԱԿի ուժերուն վրայ եթէ անոնք «բռնաբարեն» իրենց անկախ երկիրը:

Վինի, պելժ արտաքին նախարարը կ'ը-սէ նաեւ ՄԱԿին թէ պէտք է «զգուշանալ յանպատրաստից բաներ ընելէ»:

Միւս կողմէ սակայն, Քաթանկացիք պատուիրակութիւնները դրկած են Պրիւ-սէլ եւ Փարիզ: Կ'ուզեն ճնշում բանեցնել եւ համոզել որպէսզի Արեւմուտք ընդունի Քաթանկայի անկախութիւնը: Գիպուէ, Փարիզ ժամանած Քաթանկայի պատուի-րակութեան պետը, մամուլի ասուլիս մը տուած ու յայտարարած է.— «Ֆրանսա-կան կառավարութենէն մեծ բան կը սպա-սեմ, որովհետեւ Ֆրանսա ժողովրդավա-րութեան պահակն է: Անհրաժեշտ է որ Ֆրանսա դիրք բռնէ միջազգային համայ-նավարութեան դէմ ու ճանչնայ մեր ան-կախութիւնը»:

Լումումպա մեկնեցաւ Նիւ Եորքէն եւ Թունուզ հասաւ, ուր պիտի տեսնուի Պուրկիպային հետ:

ԱՌԱՍԻ մէջ, կիրակի օր, քաղաքապե-տը՝ կի Մոլէ նախագահած է հանդիսա-ւոր արարողութեան մը, քաղաքին մէկ նոր եւ արդիական թաղամասին պաշտօ-նական «մկրտութեան» առթիւ: Կի Մոլէ ճառ մը խօսեցաւ ուր մասնաւորաբար շնորհաւորեց այդ թաղամասին ծրագրին եւ պատրաստութեան հեղինակը՝ Պ. Թու-մանեան:

չըլլանը չէր մտած անդլ. հոգատարու-թեան ենթակայ Իրաքի սահմաններուն մէջ: 1923ին, Լօզանի հաշտութեան ժա-մանակ, Մուսուլի վիլայէթը, որ Լորա Քըրզըն հայ-կական ջարդերու ոդեկոչումով սպառնայ Իմամէթ Ինէօնիւի եւ յաջողեցաւ Մուսուլի նահանգը միացնել Իրաքի:

Քարիւղը աւելի մեծ արժէք կը նե-կայացնէր քան հայկական արխինը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԿԻՒՐՄԻԼ.— «ՊԻՏԻ ԿՈՏՐԻ ԱՅՆ ՁԵՒԻՔԸ ՈՐ ՀԱԹԱՑԻ ՎՐԱՑ Կ'ԵՐԿԱՐԻ»

Թուրքիոյ նախագահը սկսած է իր չըր-ջագայութեան եւ ճառ մը խօսելով Իզքէն — տէրունի մէջ, յայտարարած է.— «Ըլլայ անհատին, ըլլայ ընկերութեան համար երկիր մը ուր ազատութիւն, իրաւունք, արդարութիւն գոյութիւն չունին, ոչ թէ հայրենիք, այլ գերութեան վայր մըն է: Թուրք ազգը երբեք չի հանդուրժեր ա-սոր: Կը լռէ, բայց երբ ատենը գայ՝ դի-մին չէ թուիր կանգնել անոր դէմ: Գի-տցէք որ պէտք է ձեր չուրջի բոլոր հայրե-նակիցները սիրէք, ըլլան անոնք չերի, հանէֆի, նուրսի կամ նոյնիսկ քրիստոն-եայ: Աթիկա միայն Աստուծոյ եւ Աբա-րիչին միջեւ յարաբերութեան հարց մըն է: Պէտք է կատարելագէս չքացնենք դա-նական պատակտումները, որ պատմու-թենէն փոխանցուած են մեզի»:

Յետոյ կը խօսի Հաթայի մասին.— «Մենք ալ պէտք է դիտնանք, ամէն մարդ պէտք է դիտնայ, համայն աշխարհ ալ պէտք է դիտնայ թէ Հաթայը Թուրք է ու հայրենիքի ամբողջութեան մէկ դրախ-տանման անբաժանելի կտորը: Հայրենիքը չի յանձնուիր: Եթէ այդպիսի վտանգ մը երեւան գայ, մեր պարտականութիւնն է մահը աչք առնել: Եթէ ձեռք մը երկարի Հաթայի, Էրզրումի, Սվազի, Իզմիրը — ցի, Պոլսեցի՝ բոլոր հայրենակիցները հոս կը փութան ու կը կտրեն այդ ձեռքը»:

ՅՈՒՅՑԵՐ

Շուրջ 80 ուսանող գոյց մը բրած են ի նպաստ իրաւաբանական համալսարանի Սահմանադրութեան կաճառին դասախօս՝ Ալի Ֆուատ Պաշկիլիի: Ոստիկանութիւնը ձերբակալած է բոլոր ուսանողները:

Ագշամ Թերթի համաձայն գուցարար-ները փորձած են ընդդիմանալ իրենց ար-դելք հանդիսացող ոստիկաններուն: Թեր-թը կ'ըսէ թէ գոյցը կազմակերպուած էր դեմոկրատ կուսակցութեան երիտասարդ-ներու կազմակերպութեան անդամներուն հետ:

ԿԻԻԼՊԷՆԿԵԱՆԻ ՈՍԿԻՆԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, լուրը առնելով Պոլսոյ ժամանակէն, Շեղլէֆեան ամբաս-տանուած էր որ դեմոկրատ Թուրքերուն յանձնած է Կիւլպէնկեանի ոսկիները, նը-ւիրուած Պոլսոյ Պատրիարքարանին եւ ազգ. կազմակերպութենց: «Հայ հա-մայնքը պատակտող անհամաձայնութիւնը կը մեծնայ» խորագրով Ենի Իսթանպուլ, Թերթը կը գրէ թէ Տոքթ. Խորխորունիկ ստացած է նամակ մը ուր կ'ըսուի թէ Կիւլպէնկեան Ֆոնտը Պոլսահայութեան տուած է 185 քիլօ ոսկի եւ Շեղլէֆեանն ու Պատրիարքը անհաչիւ ծախսած են: Խորխորունի կ'ընէ նաեւ ուրիշ ծանր ամ-բաստանութիւններ: Այս առթիւ Պոլսոյ Պատրիարքարանը պաշտօնական զեկոյցով մը կուտայ բոլոր մանրամասնութիւնները եւ հարկ եղած լուսաբանութիւնները:

Կուտանք յաջորդով:

ԱՐԱԲ ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ մէջ արգիլուած է 60ը անց մարդոց ա-մուսնանալ 30էն վար կիներու հետ: Այս որոշումը տրուած է մասնաւոր հրովար-տակով մը զոր ստորագրած է Նասը:

Վիէննայի մէջ երկու հանրակառքեր իրարու զարնուած են, 14 հոգի մեռած են, 100է աւելի վիրաւորներ կան:

ՖԱՆՖԱՆԻ իր կառավարութեան ծրա-գիրը ներկայացուց առջի օր խտալական խորհրդարանին: Արտաքին քաղաքակա-նութիւն՝ հաւատարիմ մնալ Աթլանտեան Ուխտին: Ներքին՝ ապահովել ժողովրդա-վարական եւ սահմանադրական պատուե-թիւնները: Ֆանֆանի այս առթիւ ըսած է թէ համայնավարները աւելի վտանգաւոր են քան Ֆաշիստները:

ԷՋՄԻԱԾԻՆ - ԱՆԹԻԼԻԱՍ ՄԵՐՁԵՑՄԱՆ ՅՈՅՍ ՉԿԱՅ

Պոլսոյ վերջին թերթերէն կ'իմանանք թէ ամերիկահայ պատուիրակութիւնը որ պէյրութ գացած էր տեսնուելու համար Զարեհ Կաթողիկոսին հետ, ձախողած կը նկատէ իր առաքելութիւնը: Մարմարայի Նիւ Եորքի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Տատուր Տատուրեանի եւ ընկերներուն ա-ռաքելութիւնը անհետեւանք կը մնայ: Այս մասին, Լեւոն Քէչէճեան իր հեռա-դրին մէջ կը գրէ (Յուլիս 30).—

«Վազգէն Կաթողիկոս երէկ գիշեր մեկ-նեցաւ Աւժանթին: Յոստացաւ վերա-դարձին դարձեալ Նիւ Եորք հանդիպիլ, օծումը կատարելու համար Նիւ Եորքի Մայր Տաճարին, երբ աւարտած ըլլայ ան:

«Յայտարարեց թէ իր կոնդակին պա-տասխան մը չէ ստացած Զարեհ Կաթող-կոսէն. Վեհափառը յայտնեց թէ Տատուր Տատուրեանի եւ ընկերներուն դէպի Ան-թիլիաս կատարած առաքելութիւնը ան-պաշտօն բնոյթ ունէր եւ անոնց բերած պատասխանը յուսախաբ ըրած էր Զինք, սակայն Մայր Աթոռը կը մնայ անչարժ:

«Տատուրեան Ինձի յայտնեց, թէ Զա-րեհ Կաթողիկոս իրենց ըսած է թէ Վազ-գէն Կաթողիկոս պէտք է գրէ իրեն եւ չնորհաւորէ իր ընտրութիւնը, անկէ յե-տոյ Ինք կը յօժարի հանդիպում ունենալ Անոր հետ ո՛ւր որ փափաքի:

«Երէկ դիւներ հրաժեշտի հացկերոյթին 300 հոգի ներկայ էին. Վեհափառը իր ճառին մէջ անդրադարձաւ նաեւ Անթի-լիասի եւ Զարեհ Կաթողիկոսը կոչեց իբ-րեւ Անթիլիասի Աթոռակալ:

«Հոս Անթիլիասական համայնքն ալ յուսախաբ եղած է այս արդիւնքին հա-մար:

«Տատուրեան կը խորհի որ համաձայ-նութեան համար տակաւին գետինը պատ-րաստ չէ»:

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ ԿԱԶՄՈՒՄ

Խ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ

Սայէպ Սալամ յաջողած է կազմել Լի-բանանի նոր դահլիճը: Մտորեւ ցանկը:

Սայէպ Սալամ՝ վարչապետ եւ ներքին նախարար: Նասիմ Մաճալանի՝ փոխ-վարչապետ եւ արտգարութեան նախարար: Մաճիտ Արսլան՝ ազգային պաշտպանու-թեան նախարար: Ֆիլիփ Թաքլա՝ արտա-քին եւ գաղթականներու նախարար: Կա-մալ Ճումպլաթ՝ լուսաւորութեան եւ Աբ-ուհասիբ: Էլիաս Մուրի՝ Առողջապահու-թեան, եւայլն:

Մօրիս Ճեմայէլի յանձնուած է ելմտա-կան նախարարութիւնը, առժամեայ, իսկ փոստաբան Խաչիկ Պապիկեանի (անպաշ-տօն նախարար) յանձնուած է վարչական բարենորոգումը:

Նոր գահլիճը կազմուած է գրեթէ բո-լոր հոսանքներու ներկայացուցիչներէ, ի բաց առեալ նախկին նախագահ՝ Շամունի կողմնակիցներէն, որ երդուեալ ընդդի-մադիրն է ներկայ վարչապետին: Փիլո ձկմայէլ, քրիստոնեայ Փալանժիստներու պետը, ինքնաշարժի ծանր արկած մը ան-ցուցած ըլլալով, իր նոր պաշտօնին գլու-խը (ելմտական նախարար) հինգ-վեց ա-միսէն հազիւ պիտի կարենայ անցնել:

Դահլիճը, որ 18 անդամներէ բաղկացած է, քանակութեամբ ամէնէն մեծ թիւը կը ներկայացնէ լիբանանեան կառավարու-թիւններուն մէջ:

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Գ.

Արծրունին կողմնակից էր կանանց ազատագրութեան: Կինը առհասարակ համարւում է մի թոյլ էակ, որ կարող չէ ապրել առանց տղամարդու հովանաւորութեան, հայրը կամ եղբայրը եւ կամ ամուսինը պիտի հսկի միշտ նրա վրայ. ապա թէ ոչ անկումը անխուսափելի է: Արծրունին պահանջում է, որ վերջանայ խնամակալութիւնը. կինն էլ ազատ լինի ինքնաբուխ գործելու, կատարելու այն բոլորը, ինչ որ տղամարդու առանձնաշնորհումն է, ազգային եւ հասարակական գործերին մասնակցելու: Սրա համար նախ հարկաւոր է աղջկանց էլ տալ նոյն ուսումը, ինչ որ տղամարդկանց, այն է տարրականից սկսած մինչեւ բարձրագոյնը: Բայց կանանց ազատագրութեան հիմնական սկզբունքը նա գտնում է աշխատանքը, ի՛նչ ձեւի եւ որակի տակ էլ լինի նա. կինն աշխատանքով պիտի ստեղծի իրեն համար անկախ դիրք եւ այնուհետեւ զգալով իրեն ազատ՝ ազատօրէն պիտի սիրի, ազատօրէն պիտի ապրի, ազատօրէն պիտի մտնի մարդկութեան բոլոր ասպարէզները:

Ահա այս պատճառով Արծրունին պահանջում է, որ աղջկանց դպրոցներում բացի ուսումից՝ անպատճառ սովորեցնեն նաեւ զանազան արհեստներ: Արծրունու այս բոլոր յօդուածները, որ պատկանում են կանանց հարցին, իր մահուանից յետոյ հաւաքուելով հրատարակուել են առանձին հատորով («Մշակ» եւ հայ կինը», Թիֆլիս, 1912 թ.):

Արծրունին քարոզում էր նաեւ կովկասեան տարբեր ազգերի մէջ համերաշխութեան սկզբունքը, նպատակ ունենալով ընդհանուր Հայրենիքի առաջդիմութիւնը. ինքն առաջին անգամ քարոզելով այս հարցը, կարողացաւ մերձեցում առաջ բերել վրացի եւ թուրք երիտասարդութեան հետ:

Արտաքին տեսութեանց մէջ Արծրունին ուշադրութիւն էր դարձնում արեւմտահայոց եւ պարսկահայոց վրայ, մանաւանդ վերջինների, որ մանրամասն եւ բազմակողմանի կերպով ներկայացրել է: Արեւմտահայերի մասին Արծրունին ունեցաւ միշտ վատ կարծիք. յատկապէս խօսելով Կոստանդնուպոլսի Հայութեան մասին, նա ասում էր, որ նրանք գործի մարդիկ չեն, միայն խօսել գիտեն: Նա նոյնիսկ հակառակորդ էր Կոստանդնուպոլսից բերուած դերասաններին, յայտնի Ադամեանին եւ Սիրանոյշին, որովհետեւ սրանք Կոստանդնուպոլսից էին: Եւ այս թիւր, անտեղի կարծիքը երկար թագաւորեց եւ հազիւ յետագայ շարժումների միջոցին սկսեց յանգել: Այս տեսակէտից կարող ենք ասել, թէ «Մշակ»ը կատարեց մի բոլորովին բացասական դեր՝ հեղինակ լինելով այս եղբայրագաւ ատելութեան:

Իսկ արտասահմանեան կեանքի այնպիսի կարեւոր երեւոյթները, որոնք նշանակութիւն ունէին եւ մեր ազգի համար, ինչպէս բանուորական շարժումները, կանանց քաղաքական իրաւունքներ տալու հարցը, կրթական դրութիւնները եւայլն չէին կարող աննկատելի անցնել «Մշակ»ում:

Տարակոյս չկայ, թէ այս բոլոր ազատամիտ սկզբունքները չէին կարող մի անգամից ընդունելի դառնալ հասարակութեան կողմից. «Մշակ»ի դէմ դուրս եկաւ հակառակորդների ահագին մեծամասնութիւն. «Մշակ»ի հետեւորդների փոքրիկ խմբակը, որ սակայն հետզհետէ ստուարանում էր, կռւում էր այդ մեծամասնութեան դէմ. Հայոց դրական մեռեալ կեանքի մէջ շարժումն սկսուեց. «Մշակ»ի համակիրները, որոնք այժմ հազարաւորների հասնելով կազմում էին «Մշակական»ների մեծ կուսակցութիւնը, իբրեւ հակառակամարտ ունեցան իրենց դէմ պահպանողականների խոշոր կուսակցութիւնը, որ խմբուեց նախ «Մեղու Հայաստանի» թերթի շուրջը եւ կոչուեց «Մեղուական». իսկ «Մեղու»ից քիչ յետոյ կազմուեցին երկու ուրիշ կուսակցութիւններ, որոնք խմբուեցին «Արձագանգ» եւ «Նոր Դար» թերթերի շուրջը եւ կոչուեցին «Արձագանգեան» եւ «Նոր-Դարական»: 1890ական թուականներին Կովկասը վարակուած էր այս ահեղ կուսակցութիւններով, մանաւանդ երկուսով («Մշակ» եւ «Նոր-Դար»), որոնց գործունէութիւնը երեւում էր մեր ամէն մի ասպարէզում եւ կարելի չէր մի քայլ անել առանց ընդհարուելու այս երկուսից մէկն ու մէկին. բայց Արծրունու մահից յետոյ, երբ մանաւանդ նորանոր թերթեր սկսեցին երեւան գալ, կուսակցութեան ուժեղ թափը յանգել սկսեց եւ կարող ենք ասել, թէ նորագոյն շարժումների առաջ նա բոլորովին մոռացուեց:

1875–1878 թուականներին բացուեց բալկանեան ազգերի ապստամբութիւնը. Բոսնիան, Հերցեդովինան ու Բուլղարիան ապստամբեցին: Արծրունին հրապարակ եկաւ «Մշակ»ում իր կրակոտ առաջնորդողներով. նա պահանջում էր, որ ազգերի ազատութեան այս ամենայարմար բոպէին Հայն էլ շարժուէր. նա պաշտպանում էր այն միտքը թէ Հայոց փրկութիւնը միայն Ռուսաց ձեռքով կարելի է, եւ Հայոց համար ամենալաւ դրութիւնը կը ստեղծուի այն ժամանակ միայն, երբ Հայաստանը ամբողջովին Ռուսաց ձեռքը կ՛անցնի:

1878 թուականից սկսած «Մշակ»ը դարձաւ ամէնօրեայ թերթ:

Անկարելի է մի առ մի յիշել Արծրունու գործունէութիւնը, մինչեւ իսկ համառօտ կերպով, որովհետեւ հրապարակախօսական ամէն մի յօդուած որոշ աստիճանի գործունէութիւն է եւ այս գործունէութեանց ամփոփումը միայն կարելի է մատնանիշ անել

Պէտք չէ կարծել, թէ Արծրունին միայն գրական գործունէութիւն ունեցաւ. նա մտաւ նաեւ գործնական կեանքի մէջ՝ որչափ պայմանները եւ իր կուսակցութեան ուժերը թոյլ կը տային: 1872 թուականին Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութեան պայմանաժամը լրացած լինելով՝ նոր ընտրութեան համար Արծրունին ընտրողական պայքար յայտարարեց եւ իր կուսակցութեամբ մտնելով այդ պայքարի մէջ, յաջողուեց իր համախոհներով ընտրուել հոգաբարձու. 1875 թուականին Թիֆլիսի քաղաքային դումայի ձայնաւոր ընտրուեց եւ այդ պաշտօնը վարեց մինչեւ 1887 թուականը: Ռուսաց Ալեքսանդր Բ. կայսեր սպանութիւնից յետոյ, երբ ռուս քաղաքականութիւնը փոխուելով՝ նախկին կայսերական շարժման տեղ հայատեաց քամիներն սկսեցին փչել, Արծրունին եւս սկսեց հետզհետէ սանձել իր լեզուն, ամփոփել իր սահմանները եւ մոռացութեան տալով հայկական ընդհանուր հարցերը՝ տեղական մասնաւոր խնդիրներով զբաղուել: 1883 թուականը «Մշակ»ի ամենաթոյլ տարին է. Արծրունին զբաղուած լինելով իր կալուածական վէճերով՝ հարկաւոր ուշադրութիւնը չկարողացաւ դարձնել իր թերթին եւ նա օրէց օր ընկնում էր: Անձնական գործերի վրայ աւելացաւ եւ լրագրի գոյութեան սպառնացող մի հանգամանք. Արծրունին կասկածի տակ ընկաւ կառավարութեան առաջ, խմբագրութեան մէջ տեղի ունեցաւ խուզարկութիւն. «Մշակ»ը առժամանակեայ կերպով դադարեց, այնուհետեւ սկսեց շաբաթական երեք անգամ երեւալ, վերջապէս շատ անկանոն կերպով էր հրատարակւում: Կալուածական վէճերի արդիւնքը շատ ձախորդ եղաւ Արծրունու համար. իր ամբողջ հայրական ժառանգութիւնից, ահագին կալուածներից, շէնքերից ու խանութներից զրկուելով նա ընկաւ յետին կարօտութեան մէջ եւ այս պատճառով ստիպուեց փակել թերթը. 1889 Յուլիս 11ին եւ իր կնոջ հետ հեռանալ Զուիցերիա՝ հանգստանալու համար: Այդ միջոցին «Մշակ»ը յանձնել էր նա Բաֆֆուն եւ յոյս ունէր ապրել նրա եկամուտով. բայց տէրութիւնը նոր խմբագիր չէր ընդունում. Արծրունին հազիւ մի տարի մնաց Զուիցերիայում եւ թերթի իրաւունքը չկորցնելու համար նորից Թիֆլիս եկաւ. սակայն այս անգամ տէրութիւնը իրեն էլ չէր ճանաչում իբր խմբագիր «Մշակ»ի, առարկելով թէ մի տարուայ դադարով հրատարակութեան իրաւունքից զրկուած է թերթը: Արծրունին ստիպուեց բողոքել Պետերբուրգ եւ նորից իրաւունք ստանալով՝ 1889 թուականի Հոկտեմբերի 27ից լոյս ընծայուեց նոր համարը: Այս նոր շրջանում սկսեց նա «Մի տարի Շուէյցարիայում» վերնագրով յօդուածների շարքը, որի մէջ տալիս էր զուիցերիական կեանքի մանրամասն նկարագրութիւնը:

ՊՐՈՖ. Հ. ԱՃԱՌԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԳԷՈՐԳ ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

Գէորգ Տէր-Դաւթեանի անունը անքակտելի կերպով կապուած է Արեւելահայ Թատրոնի պատմութեան հետ:

Այդ թատրոնի սկզբնական շրջանէն (1870) մինչեւ իր աճումն ու զարգացումը (1908), Գէորգ Տէր-Դաւթեան գտնուած է պատնէշին վրայ, տալով իր զմայլելի արուեստին առաւելագոյնը, ի նպաստ իր մայրենի բեմին:

Թիֆլիզը, այդ բազմալեզու եւ բազմացեղ ոստանը, որ իր ատենին հանդիսացած է Կովկասի մշակոյթի անշէջ վառարանը, եղած է Արեւելահայ Թատրոնին ծնունդ տուողը: Հոն է որ սազմնաւորուած է գործը, հո՛ն, այդ քաղաքին մէջ մանուկը խանձարուր է մտած եւ դարձեալ հո՛ն է որ հասակ նետած եւ կաշմբուռն երիտասարդ մըն է դարձած Արեւելահայ Թատրոնը:

Այդ հրաշալի քաղաքին մէջ է ծնած Գէորգ Տէր-Դաւթեանը, 1850 Օգոստոս 25ին:

Իր նախնական ուսումը կը ստանայ նոյն քաղաքին համբաւաւոր Ներսիսեան վարժարանին մէջ:

Առաջին անգամ բեմ կ՛ելլէ 1871ին, երբ դեռ քսանեւմէկ տարեկան երիտասարդ մըն էր: Հասարակութեան կը ներկայանայ «Հազար թումաննոց Կարա» կատակերգութեան Սարուխանի դերով, որուն մէջ առաջին իսկ առթիւ ի յայտ կը բերէ կատակերգակի իր անստգիտ տաղանդը:

Այդ պարզ ու երկրորդական դերով իր յայտնութենէն ետք, Գէորգ Տէր-Դաւթեան արագընթաց կերպով կը դիմէ յաղթանակէ յաղթանակ, յաջորդաբար կը ներկայանայ աւելի պատասխանատու դերերով եւ քիչ ժամանակուան ընթացքին կը դառնայ Արեւելահայ Թատրոնի աչքառու դերասաններէն մէկը:

Օրուան թատրոնի զեկավար տարրերը օր ըստ օրէ աւելի եւս կը հետաքրքրուին երիտասարդ դերասանով, անոր մէջ տեսնելով իրենց սկսած գործին յաջողութեան կարեւորագոյն մէկ ազդակը:

Ընդունակ, խղճամիտ, անչահախնդիր եւ հեզահամբոյր ու բարի Գէորգ Տէր-Դաւթեան ոգի ի բռին կը ծառայէ իր մայրենի բեմին այնքան ատեն որ կանոնաւոր ներկայացումներու շարքը կ՛ընթանայ անսայթաք:

Եւ սակայն, ինչպէս ամէն դեղեցիկ գործ, Արեւելահայ Թատրոնն ալ կ՛ունենայ ճգնաժամային պահեր:

Կուգայ օր մը, ուր կը կասի այնքան խանդավառութեամբ սկսուած գործը: Դերասանները եւ բեմի ծառայողները կ՛իյնան յոյժ աննախանձելի դրութեան մը մէջ:

Մեր տաղանդաւոր կատակերգակը իր եւ իրեններուն օրապահիկը ապահովելու ջանադրութեամբ, ժամանակաւորապէս,

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

(ԲԺԻՇԿԻ ՆՕԹԵՐ)

Երբ իբրեւ յիշատակի նուէր Գազանճեանի տուի ծանօթ դերասանուհի Արուս Ոսկանեանի մասին վերջերս լոյս տեսած գիրքը, ան չափազանց յուզուեցաւ եւ անմիջապէս ոգեւորութեամբ սկսաւ կարդալ հայերէն բանաստեղծութիւնները:

Համագումարին 92 զեկուցումներ եղան 30 երկիրներու կողմէ:

Հիւանդանոցներ այցելեցինք, դիտեցինք հետաքրքրական վիրահատութիւններ: Հիւանդանոցներուն մեծ մասը քաղաքէն դուրս կը գտնուի: Շէնքերը միայարկ են, աղիւսէ, կան առանձին բաժանումներ:

Արտաքին տպաւորութիւնը հրապուրիչ չէր: Սակայն ներս մտնելէն ետք բոլորովին ուրիշ տպաւորութիւն կ՛ունենաք, ամէն ինչ շատ լաւ ու յարմար սարքուած է: Բոլոր հիւանդանոցներուն մէջ կան սքանչելի կահաւորուած սպասման սրահներ ու հանգստանալու սենեակներ: Սենեակներուն մէջ դրուած մահճակալները բարձր են եւ հասարակ յարմարութիւններ ունին սնունդ ստանալու եւ գիրք կարդալու համար: Վիրահատումի սեղանին վերը դրուած ստուեր չձգող լամբերը կազմուած են նկար քաշելու յարմարութիւններով, ինչպէս նաեւ հեռապատկերի սարքաւորումով: Հիւանդապահուհիները փրկարար դեր կը կատարեն հիւանդները դարմանելու գործին մէջ: Իրենց վրայ դրուած է շէնքը մաքրելու, հիւանդներուն բնական պէտքերը հոգալու պարտականութիւնը: Իւրաքանչիւր հիւանդապահուհի իր համազգեստը ունի եւ կուրծքին վրայ կը կրէ մետալ մը: Գլխաւոր դէմքը ամբողջ հիւանդանոցին մէջ աւագ հիւանդապահուհին է որ միւսներէն տարբեր՝ յատուկ համազգեստ կը հագնի: Մանուկներուն յատկացուած բաժնին մէջ կան բազմաթիւ խաղալիկներ, վանդակներու մէջ դրուած դեղձանիկներ, փոքրիկ ջրարաններ: Բոլոր սենեակներուն մէջ ծաղիկներ եւ նկարներ կան: Վիրաբոյժ կիներ գրեթէ չտեսանք: Այցելուները հիւանդանոց կը մտնեն առանց մասնաւոր շապիկի, սակայն շատ յարմար թուղթէ դիմակներով: Բժիշկներուն եւ հիւանդապահուհիներուն համար հիւանդանոցներուն քով կան լաւ կահաւորուած ճաշարաններ:

Անգլիոյ բժշկական կեդրոնը Բժշկական հետազօտութիւններու գիտական հիմնարկութիւն է՝ «Միլ-Հիլ» անունով: Այդտեղ բազմակողմանի հետազօտութիւններ կը կատարուին տեսական բժշկութեան տարբեր ճիւղերու մէջ: Բժիշկներու որակը բարձրացնելու համար գոյութիւն ունի բժշկական յատուկ դաշնակցութիւն: Սակայն ամէն բժիշկ չի կրնար անցընել ուսուցման այդ դասընթացքը, որովհետեւ վճարովի է:

Վիրաբոյժներու ու բժիշկներու արքայական դպրոցներէն զատ կան նաեւ ընդհանուր բժշկութեան արքայական ընկերութիւններ: Համալսարաններ կան Լոնտոնի, Քէմպրիճի, Օքսֆորտի, Կլասքոյի եւ Պիրմինկհէմի մէջ: Ուսումը վճարովի է, օրինակ Քէմպրիճի տարեկան ուսման թոշակը 500 սթերլին է: Կիները կ՛ընդունուին սահմանափակ թիւով՝ 10 տոկոսէն ոչ աւելի:

Անգլիացիները խնամքով կը պահեն ամէն ինչ որ պատմական արժէք ունի: Օրինակ մինչեւ հիմա պահած են ԺԶ. դարուն Հարվէի պատրաստած, արեան շրջանառութեան վերաբերող յատուկ դեղերը եւ դասախօսութիւններու ատեն իր գործածած ցուցափայտը:

Քէմպրիճի համալսարանի գրադարանին մէջ պահուած են Նիութընի եւ Պայրընի ուսանողական օրագիրները: Այն հիւանդանոցին մէջ, ուր աշխատած է ծանօթ գիտնական վիրաբոյժ Լիստիր, պահուած են անոր օգտագործած իրերը: Օքսֆորտ համալսարանի գրադարանին մէջ կը գտնուին Արիստոտէլի 1632ին կատարուած ռուսերէն թարգմանութիւնը, Պորիս Կորունովի նամակները Էլիզապէթ թագուհիին գրուած եւայլն:

Լոնտոնի փողոցներուն մէջ կը տեսնես ԺԴ.-ԺԵ. դարերուն շինուած հին շէնքեր եւ բոլորովին նոր արդիական բնակարաններ: Հնութեան ոգին վառ է Անգլիոյ մէջ: Կան բազմաթիւ յուշարձաններ եւ ճարտարապետական կառուցուածքներ, մէկ քանին զմայլելի են իրենց փառահեղութեամբ ու նուրբ քանդակագործութեամբ, շատերն ալ պարզութեամբ եւ կոպիտ աշխատանքով: Օրինակ՝ մեծ տրպաւորութիւն կը ձգէ սպիտակ սիւնյուշարձանը, որ ունի 311 աստիճան եւ շինուած է ի յիշատակ 1666ին Լոնտոնի մեծ հրդեհին: Անգլիացիները կատակելով կ՛ըսեն թէ այդ հրդեհին միակ օգուտը այն եղաւ որ մայրաքաղաքին նեղ ու հինցած տուները կործանեցան:

Քաղաքի տուներուն մեծամասնութիւնը երկյարկանի կամ երեք յարկանի են: Թայմզ գետի վրայ կան բազմաթիւ դեղեցիկ կամուրջներ: Ամէնէն աւելի տպաւորիչը ինծի համար Ուաթերլոյի կամուրջն էր եւ հնադարեան Թաուր-Պրիճը:

Լոնտոնի մէջ թրամուէյ չկայ: Մեթրոյի եւ հանրակառքի տոմսերու գինը կախում ունի հեռաւորութենէն, քանի որ մէկ ծայրէն միւսը բաւական մեծ տարածութիւն կայ: Այդ պատճառով ալ քաղաքի հեռաւոր շրջանները ապրողները հազուադէպ կեդրոն կուգան:

Ա. ԹՈԽԵԱՆ

(2 – Շար.)

քարը սրտին, կը թողու բեմը եւ դանձա–
պահի օդնականի պաշտօն կը ստանձնէ
Թիֆլիզի ֆաղաքային վարկի ընկերու –
քան մէջ, առանց սակայն բոլորովին
թղելու իր կապերը մայրենի բեմին եւ ա–
նոր ծառայող անձնուրաց գործիչներուն
հետ:

Յոյսի եւ լոյսի օրերը չեն ուշանար:
1908ին Թիֆլիզի մէջ կը կազմուի Տրա–
մատիկական ընկերութիւնը, որ ամրող –
ջովին իր վրայ կ'առնէ մինչ այդ Թիֆլի–
զի մէջ գործունէութիւն ունեցող թատե–
րախումբերուն նիւթական եւ բարոյական
հոգատարութիւնը:

Նոր կազմակերպութիւնը կը լծուի նոր
աշխատանքի, բոլորովին բարեփոխուած
ծրագրով: Գործը կը դրուի ամուր հիմե–
րու վրայ եւ կը բացուի թատերական
խանդավառ եւ աշխոյժ շրջան մը:

Տէր–Դաւթեան կը թողու իր պաշտօնը
եւ առանց այլ եւ այլի կը վերագառնայ
փարախ···:

Ու նախկին թափով, խանդավառու –
քեան նախկին խոյանքով, Տէր–Դաւթեան
ինքզինքը կը նետէ յորձանքին մէջ, մոռ–
նալ ամէն ինչ, մտասեւեռման առարկայ
ունենալով միայն ու միայն բեմը···:

Ու այսպէս, տարիներ չարունակ,
Գէորգ Տէր–Դաւթեան ի սպաս կը դնէ իր
ուժերը ի փառս մայրենի բեմին:

Ի դէպ թոթովախօս է եղած Գէորգ Տէր–
Դաւթեան: Այս պարագան, սակայն, եր–
բէք ալ ստուերը չէ բերած անդուզական
կատակերգակին որեւէ դերի մեկնարկու –
թեան պահուն:

Բազմաթիւ դերերու մէջ Գէորգ Տէր–
Դաւթեան եղած է անմոռանալի: «Լիոնի Սուր–
հանդակը»ին մէջ Գէորգ Տէր–Դաւթեան
արժանաւոր խաղընկերն է եղած մեծա –
նուն Պետրոս Ադամեանին, երբ այս վեր–
ջինը այնքան ճարտարօրէն կը մարմնա –
ւորէր Լըզիւրկի եւ Տիւպոսկի զոյգ դե –
րերը: «Ամուսնութիւն» կատակերգու –
թեան մէջ Թեւակչինի, Սունդուկեանցի
«Խաթաբալա»յի մէջ Սարգիսի եւ Խա–
չիի զոյգ դերերով, «Ամուսնացեալ ամու–
րիի մէջ Ֆրոնդէնի դերով Գէորգ Տէր–
Դաւթեան իրեն համար ստեղծած է ան–
փոխարինելի մեկնարկողի համբաւ:

Եւ սակայն, իր բեմական արուեստին
գլուխ գործոցը կը հանդիսանայ անպայ–
ման դարձեալ Սունդուկեանցի «Պէպօ»ին
Գիքօն, որուն մէջ տաղանդաւոր դերա –
սանը մնացած է անմրցելի:

Վերջերս մահացած դերասան Վաղարշ
Վաղարշեան (Երեւանի Պետական Թատ –
րոնին) իր լոյս ընծայած յուշերու հա –
տորին մէջ հետեւեալ կերպով կը խօսի
Գէորգ Տէր–Դաւթեանի եւ անոր բեմա –
կան փայլուն յաջողանակը նկատուող Գի–
քոյին մասին.—

«··· Տէր–Դաւթեանը ի բնէ թոթովա –
խօս էր եւ դանդաղաշարժ: Ներա կերտած
Գիքօն ասես փողոցով անցնելիս մտել է
բեմ եւ իր հետ բերել Հավլաբարի գու –
նեղ, բազմերանգ կոլորիտը: Գիքօ – Տէր–
Դաւթեանը համարեա գրիմ չէր անում:
Այդ փոքրամարմին մարդը իր ճերմակ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ» խորագիրը կը կրէ
ռուսական ակադեմիայի Արեւելագիտու –
թեան հիմնարկութեան կողմէ վերջերս
Մոսկուայի մէջ, ռուսերէն լեզուով լոյս
տեսած Գ. Ի. Սարգիսեանի մենագրու –
թիւնը, որ նուիրուած է հին հայկական
քաղաքներէն մէկուն՝ Տիգրանակերտի
պատմութեան ուսումնասիրութեան:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ վերջերս լոյս տեսաւ
«Ստեփան Զօրեան» խորագրով ռուսերէն
լեզուով գրքոյկ մը, որուն հեղինակները
են Բ. Բրայնինա եւ Ս. Խուտորովա: Գրը–
քոյկի ութ գլուխները մէջ հեղինակնե–
րը հանդամանօրէն վերլուծման կ'ենթար–
կեն հայ բազմաբեղուն արձակագրին
կեանքի ուղին եւ գրական գործունէու –
թիւնը:

ԳԱԻԱՌԱԳԻՏԱԿԱՆ թանգարան մը
հիմնուած է էջմիածնի մէջ: Այդտեղ պի–
տի հաւաքուին պատմական փաստաթուղ–
թեր, քանդակները, դեղարուեստական նը–
կարներ եւայլն: Թանգարան այցելողը
դաղափար պիտի կազմէ Արարատեան
դաշտավայրի պիւղերուն անցեալին ու
ներկային, բնակչութեան կենցադին, սո–
վորութիւններուն եւ մշակոյթին մասին:

ՀՐԱԶԴԱՆի ափին նոր ջրատար մը չին–
ուած է: Ելեկտրական չինութիւններ ար–
տադրող գործարանին անհրաժեշտ ջուրը
պիտի հայթայթէ: Մէկ վայրկեանի մէջ
70 լիտր:

«ԿՈԼՏՆՏԵՍԱԿԱՆ» մարմնակրթական
միութեան անդամ են 800 կոլտնտեսու –
թեան 47 հազար երիտասարդներ, պատա–
նիներ եւ աղջիկներ: Գիւղական շրջան –
ներու մէջ նոր մարզադաշտեր չինուելու
վրայ են: Այս տարի էջմիածնի շրջանին
մէջ 5000 հոդինոց եւ Աչտարակի մէջ
նոյնքան մեծ մարզադաշտեր պիտի չին –
ուին: Իւրաքանչիւրը պիտի ունենայ իր
լողալու աւազանը, մարմնակրթանքի
դահլիճները եւ խաղադաշտերը:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՊՈԼՍՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՈՒ ԽԱԽԱՄԱՊԵՏԻՆ ՏՈՒԱԾ ՆՈՒԻՐՆԵՐԸ

Թրքական «կիւ Նիզամ» թերթին մէջ,
Նիզամէտտին Նազիֆ ստորագրութեամբ
լոյս տեսած է յատկանշական յօդուած
մը: Ստորեւ կուտանք գլխաւոր մա –
սերը.—

Ազգային յեղաշրջումը պեղեցիկ առիթ
մը ստեղծեց՝ հասկնալու համար թէ
հանրապետութեան հայրենակիցները ո՞ր
աստիճան կապուած են երկրին:

Երիտասարդ, ծեր, կին բոլոր Թուրքե–
րը իրենց կարողութեանց ներած չափով
զոհողութեանց յանձնառու եղան եւ դեռ
կ'ըլլան:

Այո··· այս գործը լաւ գլուխ կը հան–
ուի, սակայն այս առթիւ կատարուած
երկու թատերական ժէտթ, բնաւ հաճելի
չթուեցաւ ինծի:

Ա.— Խախամապետ Շապան էֆէնտիի
կրօնական մանեակը իր վզէն հանելով
նուիրելը:

Բ.— Հայոց Պատրիարք Խաչատուրեան
էֆէնտիին, իր վզի խաչը պետական դան–
ձին նուիրելը:

(ԽՄԲ.— Թուրք խմբագիրը կը շփոթէ՞
արդեօք կաթողիկէ Հայոց վիճակաւորը
Գարեգին Պատրիարքի հետ, — տեսնել
մեր «Օրը Օրին»ը, 20 Յուլիս):

Խաթանպուլի փափկանկատ եւ լուսա –
միտ կուսակալը՝ զօրավար Թուլկա այս
երկու ժէտթերը չկարենալ մերժելուն հա–
մար որքան նեղուած ըլլալը դիւրութեամբ
կ'երեւակայեմ: Ի՞նչ կրնար ըսել, ի՞նչ
կրնար ընել, չէր կրնար չընդունիլ···:

Հրէից եւ քրիստոնեաներու Մէջին Արե–
ւելքի կրօնական ամենամեծ աթոռները
դրաւող մեր այս երկու արժէքաւոր հայ–
րենակիցները, անկասկած նախ Խաթան –
պուլի կուսակալը, ապա կառավարութիւ–
նը անհիմնատ անելի մը մատնած են: Զօ–
րեղապէս կ'ենթադրեմ, որ սա պահուս
զօր. Թուլկա ինչպէս նաեւ պետութիւնը
առիթ կը փնտռեն, վերադարձնելու հա–
մար կրօնական այս խորհրդանշանները:

Համաձայն զրոյցներու, Խախամապե –
տին խորհրդանշանը ձոյլ ոսկի է եւ կը
կշռէ եղեր մէկ քիլօ: Շատ լաւ, չատ
բարի··· : Սակայն մէկ քիլօ ոսկի տալու
պէս գործնական ճամբայ երբ գոյութիւն
ունի, ինչո՞ւ քիլօ մը ոսկի չես նուիրեր
եւ տանեակ հազարաւոր մարդոց համար
անգնահատելի արժէք ներկայացնող բան
մը կը նուիրես, մարդ Աստուծոյ:

Նոյն խօսքը Խաչատուրեան էֆէնտիին
համար ալ նոյնութեամբ կը կրկնեմ.

— Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ տուիք այս խաչը·
արդեօք Խախամապետին ժէտթին հա –
նո՞ց ըլլալնուդ համար: Այսօր իշխանու–
թեան լծակին գլուխը գտնուող լուսա –
միտները, ոչ ձեր խաչը, ոչ ալ Խախա –
մապետին խորհրդանշանը հալեցնելով
դրամ պատրաստող մարդիկ են, որոշ է
որ, ասոնք աճուրդով ալ ի վաճառ պիտի
չհանեն:

Գործին դէչ մէկ կողմն ալ կայ: Տար–
օրինակ աշխարհի մը մէջ կ'ապրինք:
Թուրքիոյ համար աղգային եւ բարերար
եղող ամէն բանին միշտ կողմնակից ալ
գտնուած է, հակառակորդ ալ եւ անփո–
փոխ ճշմարտութիւնն ալ այս է· «Ջուրը
կը քնանայ, բայց թշնամին չի քնանար:»:

Կ'ուզէ՞ք որ վաղը, աշխարհի որեւէ
մէկ ծագին անոթյայ մը ելլէ եւ այս բա–
րեմիտ կրօնաւորին, ինչպէս նաեւ ծերու–
նազարդ Խախամապետին անկեղծ ելոյթ–
ները յօթի մեկնաբանէ··· : Օրինակ, ըսէ
թէ «Թուրքերը իրենց դանձերը լեցնելու
համար կրօնաւորները ոսթթել սկսան»:

Կրնայ ըսել եա, կ'ըսէ··· ինչպէս
յայտնի է, լեզուն ոսկոր չունի:

Հետեւաբար, Խաթանպուլի փափկանը –
կատ եւ լուսամիտ կուսակալ յարգելի
ղօր. Թուլկայի առաջարկ մը ունիմ:

Մերժելը անհնար ըլլալուն համար ըն –
դունուած այս նուէրները վերադարձնե –
լու բնաւ կարելիութիւն չկայ: Ընելիք
միակ բանը՝ աւելի թանկարժէք եւ աւելի
արուեստագիտական կրօն. խորհրդանշան
մը պատրաստել տալով Խախամապետին
նուիրել: Անչուշտ Հայոց Պատրիարքն ալ
իր ժէտթին վարձատրութիւնը պէտք է
տեսնէ:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (54)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՁԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

Ժէ·

Առաւօտեան, մթնշաղին, սուլթանա –
կան բանակալութիւնը կարել է երկու յե–
զափոխականի դլուխ:

Միւսը քաղաքի վերեւի հրապարակու –
մըն է:

Առաջին անդամ տեսնում եմ չար բնա–
կալութեան պատկերը, դարհուրելի պատ–
կեր:

Տխրեց իմ մանկան հոդին:

Ուզում եմ տուն դառնալ, բայց հրա –
պարակի վերեւում բարձրանում է մի ագ–
մուկ: Բազմութիւն: Վազում եմ:

— Ֆուաղ Բէյը, Ֆուաղ Բէյը···

Ֆուաղ Բէյը զեղեցիկ զլխով, խարտ –
եաչ, երազուն աչքերով մի թուրք է, ե –
րիտասարդ, լայնաճակատ, նրբակազմ,
բիտասարդ, լայնաճակատ, նրբակազմ,
բայց առնական. հագնում է չէրքէզի չո–
քեր, քայլում է դանդաղ եւ հպարտ:
Ֆուաղ Բէյը Պոլսից աքսորուած թուրք
յեղափոխականներից մէկն էր, որ ազմուկ
էր բարձրացրել յեղափոխականների զըլ–
խատման համար:

Ահա բարձրացաւ նա մի խանութի քա–
րէ աստիճանների վրայ եւ խօսում է հա–
ւաքուած բազմութեան: Նա այլեւս այն
երազուն աչքերը չունի, մոլեդին մի նայ–
ուածք, վսեմօրէն վայրենացած փափա –
խը ձեռին. նրա խարտեաշ մազերը թափ–
ուած են լայն ճակատի վրայ: Հազիւ կա–
րողանում եմ լսել եւ հասկանալ մի քանի
բառ — անկի՛, եւայլն: Վրայ են հաս –
նում բռնակալութեան հաւատարիմ ոս –
տիկանները, պաշարում են Ֆուաղ Բէ –
յին, հրում, կապում ձեռքերը եւ քշում
տանում:

Բազմութիւնը, ահաբեկուած, զարհու–
րած, ցրւում է:

Իշնում է նորից լռութիւնը՝ ծա՛նր,
ծա՛նր:

Դառնում եմ տուն: Բոլոր լուսամուտ –
ների վարագոյրները քաշուած են:

Ներս եմ մտնում:

Ոչ ոք չի խօսում:

Փաթաթուում եմ մօրս:

Նա լո՛ւռ չոյում է գլուխս:

Սեղմում է ինձ այդ լռութիւնը:

Ուզում եմ ճչալ, բայց չղթայուած եմ
լռութեամբ: Ամբողջ քաղաքը դարձել է
մի գերեզման:

Սրտիս մէջ երբեմն լսում է թնդիւն,
բեղ ու մազերով մտնում էր բեմ, երկար
թեւերով սեւ աբան հագին, բարձրաձիդ
փափախը գլխին, հնամաչ մի ձեռնափայտ
ձեռքին եւ չմուչկները դրան առաջ հա–
նելով, արտամաչ դանդաղկոտութեամբ
սկսում էր իր խօսքը: ··· Ու անչտապ,
ինքն իր արածի վրայ կեդրոնացած, առ–
նում էր սենեակում դրուած մի դարու–
բեա, իր համար յարմարազոյն կերպով
նստում վրան ու անմիջապէս զօտիից հա–
նում քթախոտի տուփը, զգուշութեամբ
նրա կողքին մատով մի քանի անդամ խը–
փում, որ տուփը բացուելիս քթախոտը
չթափուի, ու չարունակում···»:

Այս տողերը արտայրեցի պարզ այն
պատճառով որ ուղեցի ցոյց տալ թէ
Գէորգ Տէր–Դաւթեան ինչպիսի հարազա–
տութեամբ թարգմանը հանդիսացած է
Սունդուկեանցի այս տիպարին, որ ան–
ճարակ ու անտաղանդ դերասանի մը հա–
մար պարզապէս պիտի դառնար ապե –
րախտ ու անհատորոշ դեր մը: Մինչդեռ,
Գէորգ Տէր–Դաւթեան իր զմայլելի ար–
ուեստով, այդ նոյն ապերախտ ու ան–
հաղորդ դերին տալով ինքնուրոյն դէմք
մը, դարձած է անմրցելի, անմոռաց ա–
նուն մը արձանագրելով Արեւելահայ
Թատրոնի պատմութեան մատեանին մէջ:

1897 Դեկտ. 17ին Թիֆլիզի հայ հասա–
րակութիւնը չքեղօրէն կը տօնէ իր սիրե–
լի կատակերգակ դերասանին բեմական
գործունէութեան 25 ամեակը, եւ այդ
յոբելեանին արձագանգ կուտան կովկասի
այն բոլոր վայրերէն, ուր կար թատրոնի
մասին քիչ թէ շատ սէր ու գորով ունե –
ցող հայ հասարակութիւն: Իսկ 1907 թը–
ւականի Դեկտեմբերին, գարձեալ յար –
դանքի եւ մեծարանքի արտայայտութիւն–
ներ տեղի կ'ունենան Թիֆլիզի եւ ամ–
բողջ Կովկասի մէջ, Գէորգ Տէր–Դաւթ –
եանի բեմական գործունէութեան 35 տա–
րիներու պատուաբեր լրումին առթիւ:

Գէորգ Տէր–Դաւթեան երկար ու ձիգ
տարիներ իր մայրենի բեմին ծառայելէ
ետք, ընդհանուր համակրանքի եւ լայն
ժողովրդականութեան բեռան տակ կքած,
իր հոդին կ'աւանդէ իր ծննդավայրին, իր
այնքա՜ն սիրած ու պաշտած Թիֆլիզի
մէջ, ու հոն ալ կը թաղուի:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պէլֆոնթէնի մանուկներու օդափոխութեան կայանի յանձնառուները Մորէզէն կ'ընեն հետեւեալ նուէրները.—

LINO DI-LÉNA
300 Ն. Ֆ. Մշ. Տան Թէհլիրեան սրահին
300 Ն. Ֆ. Կապ. Խոչին

J. CONTERO et Cie
150 Ն. Ֆ. Մշ. Տան Թէհլիրեան սրահին
150 Ն. Ֆ. Կապ. Խաչին

GUSTAVE PAGET
150 Ն. Ֆ. Մշ. Տան Թէհլիրեան սրահին
150 Ն. Ֆ. Կապ. Խաչին

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախարբերդ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը խոր ցաւակցութիւն կը յայտնէ հայրենակից Պ. Ղուկաս Պետրոսեանի դառնաղէտ մահուան առթիւ, եւ մխիթարութիւն կը մաղթէ հանգուցեալին այրիին, զաւակներուն եւ Գույումճեան Օժկանեան ընտանեկան պարագաներուն:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կը տօնուի Նիսի մէջ, նախաձեռնութեամբ Նիսի Հ. Յ. Դ. Գէորգ Զավուշ խումբին, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին, Օգոստ. 7, ամբողջ օրը, Փլաթօ տիւ Մոն Պորօն, Սիթ Անշան-թէօրի տեսարժան եւ ծառախիտ պարտէզներուն մէջ:

Անձրեւի պարագային, գեղեցիկ սրահ:

Կը նախագահէ ընկ. ՇԱՀԱՆ ՁՕՏԵԱՆ, կը բանախօսէ Վ. ՄԻՍԹԻՔ:

Գեղարուեստական բաժին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը իր մրցանակաբաշխութեան հանդէսի ընթացքին, շնորհակալութեամբ ստացած է ի նպաստ իր դպրոցին եղած հետեւեալ նուէրները.—

Ազգ. Եկեղեց. Միութիւն 7000 Հ. Ֆ., Մարտիկներու Միութիւն 2000, Տէր եւ Տիկին Յ. Թիւթիւնճեան 4000, Պ. Ռոպեր Թէքս (Վալանսէն) 3400, Տէր եւ Տիկին Մ. Կիւմիւշեան, Տէր եւ Տիկ. Զատիկեան 2000ական, Տէր եւ Տիկ. Տ. Ալիքեան, Տէր եւ Տիկ. Ռ. Քիւրքճեան 3000ական, Տէր եւ Տիկ. Գոստիկեան 2000, Պ. Խ. Աւագեան եւ Օրիորդ Ս. Սիսլեան 1500ական, Պ. Միշէլ Նալպանտեան, փոքրիկն Աբգար Խաչատուրեան, Պ. Յ. Ոսկիան, Տէր եւ Տիկ. Կարմիրեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Աւաւեան, Տէր եւ Տիկ. Խ. Արապեան, Պ. Աբրահամեան, Տէր եւ Տիկ. Գութնուեան, Տէր եւ Տիկ. Փիլաֆճեան, Տէր եւ Տիկ. Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկ. Անտոնեան, Տէր եւ Տիկ. Ղարիպեան, Տէր եւ Տիկ. Գունտուրաճեան, Պ. Գոչկարեան, Քրիսթինէ եւ Ժագլին Սահակեան, Տէր եւ Տիկ. Սինանեան, Տէր եւ Տիկ. Վ. Բաբախեան, Տէր եւ Տիկ. Եմէնէճեան, ՏէրեւՏիկ. Գ. Թիւֆէնճեան, Տէր եւ Տիկ. Մարաշլեան 1000ական Հին Ֆրանք: Տիկին Յ. Գույումճեան, Պ. Քէսթէքեան, Պ. Խաչատուրեան, Պ. Բ. Յակոբեան, Տէր եւ Տիկ. Սիմոնեան, Տէր եւ Տիկ. Ուղուրլեան 500ական: Տէր եւ Տիկին Իւլրիշ, Տէր եւ Տիկ. Տէր-Մարկոսեան, Տէր եւ Տիկ. Մառանճեան, Տիկ. Սվազլեան, Տիկ. Հապիլեան, Պ. Լիւթէնժէ 1000ական Հին Ֆրանք:

Գումար 16·400 Հ. Ֆ.

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մարսէյլէն ուղղակի Օտեսա, կամ աշխարհի որեւէ կողմէ նաւով, օդանաւով, երկաթուղիով, որեւէ ընկերութեամբ եւ նոյն գիներով:

Վճարումը՝ հոս կամ արտասահման: Կ'ապահովենք վիզայի գործողութիւնները ձրի, կ'ապահովենք նաեւ տեղերը ձրի:

Դիմել՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆԻ
որ 35 տարուան փորձառութիւն ունի:

AMERICAN LLOYD
48, RUE DE LA RÉPUBLIQUE
MARSEILLE
Tél. : 20-47-22

Ամէն դիւրութեան համար, ամէն տեղէ դիմել Մարսէյլի հասցէին:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ամիսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշտօնեաներուն համար՝ որոնց կարգաւ բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշխատանքը:

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդներէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հանին դիմել որեւէ թղթատարական գրասենեակ:

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործողութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տրամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դեղին թուղթը.—

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION
(Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժանորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Երեւանէն Աշոտ Ալեքսան Բաննահեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը, Հայկազ Միքայէլ Բաննահեան, որ Ֆրանսա եղած է 1925–1926 թուականներուն:

Պուքրէշէն Սիլվիա Էքսէրճեան կը փնտռէ իր հօրաքոյր Նիկեար Էքսէրճեան, ամուսնացած Մարգարտիչի Սադեանի հետ:

Իրենց մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանատունը՝ 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ:

Արտասահմանի մամուլէն կը խնդրուի արտատպել այս յայտարարութիւնը:

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐ ԿԱՄ ՈՉ
ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՄԻՇՏ

Համով ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ՝ ՊԱՀԱՏԱՒՐԵԱՆ համով ընդեղէններով:

Եթէ մեկնելէ առաջ հանդիպելու ժամանակ չունենաք, ձեր գտնուած տեղէն գրաւոր ապսպրեցէք: Մեծ խնամքով պատրաստուած ծրարով մը, ձեր ուզածը անմիջապէս պիտի ստանաք:

ՊԱՀԱՏԱՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրոպական ամէնէն ընտիր ապրանքները՝ յարմար գիներով:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

246, Rue Vendôme
20, Rue Villeroy
65, Rue Robert
Lyon

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյլ», շոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սագրզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ «սուճուք», կեսարական «պաստրմա», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն:

Անգամ մը դիմեցէք՝
ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ
Մի մոռնաք թէ՝

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ
ՄՆԱՅՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1960 – 1961ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրի աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնքի ծանօթութիւններով:

Դիմել 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Բէնսի, Հեռ. 927·01·72:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութիւնը պէտք ունի ուսանողուհի մը, որ ստացած ըլլայ Ֆրանսական երկրորդական կրթութիւն եւ կարենայ դասաւանդել վարժարանին մէջ: Բնակութիւն եւ սնունդ ապահովուած են:

Մանրամասնութեան համար դիմել տնօրէնութեան: 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Բէնսի, Հեռ. 927–01,72:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30ին, դպրոցի սրահին մէջ:

Կարեւոր օրակարգ, զեկուցում պատգամաւորի, ներկայ վարչութեան երկու տարուան գործունէութեան նիւթական ու բարոյական հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՇԱՏ ՅԱՐՄԱՐ ԳԻՆԵՐՈՎ

Միայն հայրենակիցներու համար, բընակարաններու ներկի աշխատանքներու համար եթէ կ'ուզէք ամէն ձեւով զոհ մընալ դիմեցէք՝

DJAMDJIAN
67, Boulevard de Vaugirard - Paris 15e

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍ.— Անձրեւի պատճառաւ Հերոսներու Օրը յետաձգուած էր այս կիրակիի միեւնոյն տեղը, նոյն ժամուն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13, ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ

Ազգային Բարերարին Մահուան դարադարձ

եւ

Վարժարանին Վերաբացման երեսնամեակ

Հանդիսաւոր Տօնակատարութիւն

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բ. խումբի մեկնումի հաւաքատեղի Կառ տը Լիոն, 4 Օգոստոս ժամը 22ին, դուրսի «Թուռ տը լ'Օռլօժ»ին տակը:

Ա. խումբի վերադարձ հինգ Օգոստոս, առաւօտեան ժամը չորսուկէսին Կառ տը Լիոն:

×

Լիոնի Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստոս հինգին, պզտիկներու հաւաքավայր Բերաշի կայարանը, մուտքի ժամացոյցին տակը ժամը 16ին, ըլլալ ճշդապահ:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Mr.-le-Prince, Paris (6e) C.C.P. PARIS 1278-35

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱԶԳԱՊԱՏՈՒՄ, Մ. Արք. Օրմանեան, Պէյրութը 1959, Ա. Հատ.	24	Ն.Ֆ.
ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1960, թղթ. 14, լթկզմ	16,50	Ն.Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Ե. Չարենց, Պէյրութ 1959	6	Ն.Ֆ.
ԳՐԱԿԱՆ–ՔՆՆԱԴԱՏԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐ, Ն. Աղբալեան, Պէյրութ, կզմ.	18	Ն.Ֆ.
ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԻՑ, Բժ. Ա. Բաբալեան, Գահիրէ, 1959	2	Ն.Ֆ.
ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆՑ ՈՒՂԻՈՎ, Կ. Մեհեան, Փարիզ, 1959, ...	6	Ն.Ֆ.
ՀԱՅ ԳՈՂԳՈԹԱՆ, Գ. Եպս. Պալաքեան, Բ. հատ. Փարիզ, 1959	15	Ն.Ֆ.
ՆՈՅՆԻՆ Ա. հատորը, վիեննա, 1922, պատկերազարդ եւ կազմեալ	15	Ն.Ֆ.
ՀԱՅԿ. ԺՈՂ. ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ, Ա. Նազինեան, Գահիրէ, 1959 . . .	3	Ն.Ֆ.
ՊՐԻՍՄԱԿ, Երաժշտասէրի մը օրագիրը, Գ. Ա. Համբարձումեան	5	Ն.Ֆ.
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, Հր. Փաստրմաճեան, Պէյրութ, 2 հատոր .	20	Ն.Ֆ.
ՏՐԴԱՏ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՏԱՍԸ ԹԱՏՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, Եղիա Գասպարեան, Գահիրէ, 1959	10	Ն.Ֆ.
L'ARMÉNIE, PAR JEAN-PIERRE ALEM, PARIS, 1959	2	N.F.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 5 ՕԳՈՍՏՈՍ

VENDREDI 5 AOUT 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8867 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4668

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐԱԴԱՐՁՆԵԼ ԲՈՒՆ ՏԻՐՈՋ

Հակառակ անոր, որ աւելի քան չորս տասնեակ տարիներ անցած են 1918էն ի վեր, տակաւին շատ կանուխ է՝ կարենալ թափանցելու համար քաղաքական, դիւանագիտական այն բոլոր գաղտնիքներուն, որոնց շնորհիւ պիտի ողջննար գերեզմանին դուռը հասած Թուրքիան:

Երէկի ոխերիմ թշնամիները, որոնք համաշխարհային առաջին պատերազմին ատեն հակառակորդ ճակատներու վրայ էին կանգնած՝ մէկ օրէն միւսը բարեկամ դարձած՝ իրարու հետ մրցումի էին ելեր օգնութեան ձեռք կարկառելու եւ մահուընէ փրկելու համար «Եւրոպայի հիւանդ մարդը»:

Առաջին գիծին վրայ կուգար Լէնին, որ «համաշխարհային յեղափոխութիւն»ը իրականացնելու համար մեծ յոյսեր դրած էր Մուսթաֆա Քէմալի եւ անոր իթթիհատական ընկերներուն վրայ:

Ինվէր փաշա, Խալիլ փաշա եւ ուրիշ ականաւոր Թուրք ջարդարարներ ի պատուի էին 1920ի Բագուի ծանօթ համաժողովին մէջ, որուն կը նախագահէր բոլշեւիկեան ծանօթ տեսաբան Զինովիեւ (յետագային գնդակահարուած Սթալինի հրամանով):

Կրեմլին մեծաքանակ ոսկի, զէնք ու ռազմանիւթ հայթայթեց Մ. Քէմալի, հնարաւորութիւն տալով անոր, որ կործանէ Հայաստանի անկախութիւնը եւ ծով թափէ Յոյները:

Ֆրանսայի արտաքին նախարար Արիս Թիտ Պրիան, երբ Անգարա կը փութացնէր Ֆրանքլէն Պույեոնը՝ դաշնակիցներէն անկախ՝ անջատ հաշտութիւն կնքելու համար Մ. Քէմալի հետ, ինքզինքը կ՝արդարացնէր՝ յայտարարելով թէ իր նպատակն էր թոյլ չտալ, որ անիկա բոլորովին իյնայ բոլշեւիկներուն գիրկը...:

Սակայն Քէմալ իբրեւ ճարպիկ լարախաղաց ինկաւ բոլորին ալ գիրկը եւ երէկի դաշնակիցներուն հակամարտութիւններն ու մրցակցութիւնը լիուլի շահագործեց ի նպաստ իր երկրին: Ու յաջողեցաւ:

Անգլիացիներն ու Իտալացիները նուազ չօգնեցին Քէմալին, որ դիրքերը ամրապնդելէ վերջ բոլորը մէկ դուրս նետեց: Ու դարձաւ Կազի (յաղթական), աւելի վերջ կոչուելու համար Աթաթիւրք, տիտղոս՝ որ իրմէ առաջ ոչ ոքի տրուած էր:

1938ին աշխարհ տագնապի անօրինակ շրջան մը կ՝անցընէր:

Գերմանիոյ մէջ հինգ տարիէ ի վեր իշխանութեան գլուխն էին Նացիները, որոնք 1918ի պարտութեան փոխ-վրէժը սկսած էին առնել, «կենսական տարածութեան» պատրուակին տակ հետզհետէ դրաւելով հռենոսեան շրջանը, միացնելով Աւստրիան եւ Չեխոսլովաքիոյ Զիւտեթեան հողամասերը:

Նոր աշխարհամարտի մը մղձաւանջը ցցուած էր խաղաղատենչ մարդկութեան առջեւ:

Չէմպրլէյն եւ Տալատիէ Միւնիխի մէջ ամէն զիջում ըրին Հիթլէրի: Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն էր, որ դաշնակիցները Եւրոպան փրկելու համար անոր ցոյց կուտային Արերելքի ճամբան, ուր ընդարձակ հողամասեր լիուլի կրնային գոհացնել «կենսական տարածութեան» իր պահանջները:

Ահա՛ այդ տագնապալի օրերուն էր, որ մէջտեղ դրուեցաւ Ալեքսանտրէթ-Անտիոք շրջանը Թուրքիոյ միացնելու հարցը:

Անգլիական դիւանագիտութիւնը — Աստուա՛ծ գիտէ ի՛նչ թաքուն նպատակներով — ուժ կուտար այս ծրագրին: Սուրիա անկախ չէր: Սուրիոյ բնակչութեան կարծիքը չհարցուեցաւ: Ինքնորոշման քուէարկութիւն տեղի չունեցաւ: Ֆրանսացի երեսփոխաններ, ծերակուտականներ եւ քաղաքական ծանօթ դէմքեր, «Միջերկրականեան Կոմիտէ»ն — որուն մէջ կային նաեւ Հայեր — Սանճաքէն Փարիզ զրկուած պատուիրակութիւն մը՝ գլխաւորութեամբ սուրիական երեսփոխան Մովսէս Տէր-Գալուստեանի ստիպողաբար դիմումներ կատարեցին պատկան իշխանութեանց մօտ՝ արգիլելու համար Սանճաքին կցումը Թուրքիոյ:

Ի զո՛ւր: Նենգամիտն Ալպիոն անգամ մը եւս օգնութեան հասաւ Թուրքին: 1939 Յուլիս 23ին հոգատար պետութիւնը պարպեց Սանճաքը, որուն հազարաւոր Հայերը լքեցին իրենց հայրենի տուները: Ազգերու Դաշնակցութիւնը խրճիթներ շինեց Այնճարի մէջ՝ զանոնք տեղաւորելու համար:

1939 Հոկտ. 19ին, երբ թնդանօթը կ՝որոտար արդէն Եւրոպայի մէջ, Անգլիա եւ Ֆրանսա զինակցութեան դաշնագիր մը կնքեցին: Թուրքիա յանձն կ՝առնէր դաշնակիցներու կողքին կռուիլ՝ երբ պատերազմը Միջերկրական իջնէր:

1940 Մայիսին Իտալիա պատերազմ յայտարարեց Ֆրանսայի դէմ, սակայն Թուրքիա երբեք չյարգեց իր ստորագրութիւնը: Մէկ փամփուշտ իսկ չարձակեց Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ դէմ:

Ալեքսանտրէթի ծոցն ու նաւահանգիստը ռազմագիտական առաջնակարգ կարեւորութիւն կը ներկայացնեն արեւելեան Միջերկրականի վրայ՝ իբրեւ բանալի Մերձաւոր Արեւելքի: Անգլիա չէր հանդուրժեր, որ նման խարիսխ մը Ֆրանսայի ձեռքն ըլլայ:

Սանճաքը իբրեւ կաշառք տրուած էր Թուրքիոյ՝ 1939 Հոկտ. 19ի զինակցութիւնը ապահովելու համար:

Թուրքերը հանդիստ սրտով մարսեցին զայն՝ փոխարէն ոչինչ տալով դաշնակիցներուն:

Ժամանակ է այժմ, որ գործուած անարդարութիւնը դարմանուի եւ Սանճաքը վերադարձուի իր բուն տիրոջ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԶՕՐԱՇԱՐԺ ՀՌՉԱԿԵՑ ՔԱԹԱՆԿԱՅԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

Շաբաթ վճռական օր մը պիտի ըլլայ Քաթանկայի համար: Արդարեւ, ՄԱԿի ուժերը Քաթանկա պիտի մտնեն ու նոյն օրն իսկ Պելժերը պիտի սկսին հեռանալ: 3000 պելժ զինուորներ կան. ասոնք կամաց-կամաց իրենց դիրքերը եւ զօրանոցները ՄԱԿի ուժերուն պիտի յանձնեն: Մինչեւ Օգոստոսի կիսուն պարպած կ՝ըլլան Քոնկոյի ամենահարուստ եւ կարեւոր նահանգը: Այս տեղեկութիւնները յայտնեց ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը՝ Համըրշոլտ, Լէօփոլտվիլի ձայնասփիւռէն, առջի օր խօսած իր ճառին մէջ:

«Ապահով եմ որ Պելժերը համաձայն են ըրած կարգադրութիւններուս... ուստի ՄԱԿի համար ոչ մէկ խնդիր կը մնայ լուծելիք»:

Պրիւսէլ անշուշտ դժգոհ է: Պելժերը դիտել կուտան որ ՄԱԿը անգամ մը եւս փոքր պետութիւն մը հարուածեց, տեղի տալով սպառնալիքի մը առջեւ:

Կեդրոնի (Քոնկոյի) կառավարութիւնը սպառնացած է «անհրաժեշտ» միջոցներ ձեռք առնել, եթէ Պելժերը Քաթանկայէն չհեռանան եւ անոնց տեղ ՄԱԿի ուժեր չմտնեն:

Այսուհանդերձ՝ հարցը այնքան ալ դիւրաւ պիտի չլուծուի: Արդարեւ, Չոմպէ՝ Քաթանկայի վարչապետը որ միշտ հետամուտ է իր նահանգի անկախութեան, ընդհանուր զօրակոչ հռչակեց: Այս առ-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՍԿՍԱՆ ՄՏԱՀՈԳՈՒԻԼ

Ուսանողական ցոյցերը սկսած են մը-տահոգել Թրքական իշխանութիւնները: Կը թուի թէ հակաշխարհական գաղափարները թեւ կ՝առնեն, մանաւանդ Պոլսոյ մէջ ուր, ինչպէս գրած էինք, բազմաթիւ ուսանողներ ձերբակալուած են:

Երեքշաբթի իրիկուն գնդ. Թուրքելս հրամանագիր մը կ՝ուղղէր ցամաքային, օդային եւ ծովային ուժերուն, որպէսզի անոնք պատրաստ ըլլան երբ «տեսնեն թէ քանի մը մոլորեալներ, նոյնիսկ եթէ քիչ է անոնց թիւը, կը գրգռեն մարդիկ անպատեհ դէպքեր ստեղծելու»:

Ձայնասփիւռ պատգամով մը Ամիլ Արթուս խօսելով ժողովուրդին, յայտարարեց.— «Ոմանք կը փորձեն պղտորել մըտքերը՝ սխալ լուրեր տարածելով կառավարութեան կրօնական քաղաքականութեան մասին: Ըստ անոնց, կառավարութիւնը կրօնք չունի, մզկիթները պիտի փակէ եւ զօրանոցի վերածէ: Պիտի արգիլէ Քուրանի ընթերցումը, ջնջէ արաբերէնի գործածութիւնը աղօթքի կանչելու համար: Այս ամբողջը սուտ է: Այս ուղղութեամբ ոչ մէկ օրէնք պիտի հրաչակուի: Մզկիթները բաց պիտի մնան, շաբաթը մէկ անգամ ձայնասփիւռէն Քուրան պիտի կարդացուի»:

Հարկ է նշել սակայն թէ նոր վարչաձեւը կարգ մը միջոցներ ձեռք առած է վերահաստատելու համար կառավարութեան աշխարհականութիւնը: Ձայնասփիւռի հաղորդումները կրճատուած են: Քուրանի սուրհաթները որ արաբերէն կը կարդացուին, անմիջապէս թուրքերէնի կը թարգմանուին, ինչ որ չկար Մենտերէսի օրով: Մզկիթներու շինութեան համար կառավարական նպաստները ջընջուած են:

Ատնան Մենտերէս երկուշաբթի իրիկուն, գաղտնի, Անգարա տարուած է եւ երեքշաբթի վկայեց Քննիչ Բարձրագոյն Ատեանին առջեւ: Մենտերէսի արգելափակման վայրը գաղտնի կը պահուի Անգարայի մէջ: Երբ հարցաքննութիւնը վերջանայ, Եասըատա պիտի փոխադրուի:

× Թեվքիք Իլերի որ Լուսաւորութեան նախարար եղած էր նախկին վարչակարգի օրով եւ առջի օր կաթուած ունեցած էր, մեռած է: Երրորդ նախարարն է, հիներ էն, որ կը մեռնի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖԱՆՖԱՆԻ վստահութիւն ստացաւ Ծերակոյտէն, 58ի դէմ 126 ձայնով. 36 հոգի ձեռնպահ մնացած են:

ՏՈՄԻՆԻՔԵԱՆ հանրապետութեան (Լատին Ամերիկա) նախագահը՝ զօրավար Թրիւյիլօ հրաժարեցաւ: 1952էն ի վեր նախագահն էր այս փոքրիկ հանրապետութեան: Փոխ-նախագահը՝ Պալակէր իր տեղը պիտի գրաւէ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ երեքշաբթի իրիկուն «Երաժշտութիւն ձեզի համար»ի յայտագիրը կը բաղկանար երկու հայ արուեստագէտներէ: Ծանօթ երգչուհի Լիտիա Կարին եւ պարսկահայ ջութակահար՝ Լէոփոլտ Աւագեան իրենց անժխտելի տաղանդը լաւագոյնս ներկայացուցին արուեստասէր հասարակութեան:

«ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ պիտի չփոխէ իր քաղաքականութիւնը եւ դիրքը՝ Իսրայէլի նկատմամբ» յայտարարեց Փաքիստանի պարսիկ դեսպանը՝ Նաաուի: Արաբ երկիրներէն ոչ մէկը ընթացք տուաւ Գա. հիրէի առաջարկին՝ խզել արաբ աշխարհի դիւանագիտական յարաբերութիւնները Պարսկաստանի հետ:

ԽԱՌՆԱԿԻՉՆԵՐԸ ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ

Կը թուի թէ արթնցած են հայ խառնակիչները Պոլսոյ մէջ: Ապտիւլ Համիտի շրջանի բարքերը նորոգելով՝ սկսած են շանթաժի: Կիւլպէնկեանի ոսկիներուն հարցը տարած են մինչեւ Թրքական մամուլ, զունաւոր ամբաստանութիւններով եւ զրպարտութիւններով:

Ենի Իսթանպուլ կը գրէ թէ ստացած է Տոքթ. Խորխորունի ստորագրութեամբ նամակ մը, որուն մէջ կ՝ըսուի թէ Կիւլպէնկեան Ֆոնտին կողմէ Իսթանպուլահայ համայնքին զրկուած ոսկին ոչ թէ 80, այլ 185 քիլօ է ու անհաշիւ ծախսուած է Շէլլէֆեանի ու Պատրիարքին կողմէ, թէ Խաչատուրեան Արք. Ֆրանսայէն եւ Արժանթինէն արտաքսուած է կարգ մը զեղծումներու պատճառով, զորս գործած է այդ երկիրներուն մէջ՝ Պատրիարքական պաշտօններուն ընթացքին, եւ թէ 7 տարի է խուսափած է հաշիւ տալէ ու կուսակցութեան ճամբով սպառնացած՝ հաշիւ պահանջող ազգակիցներուն:

Ենի Իսթանպուլ այս առթիւ տեսակցութիւն մը ունեցած է Տոքթ. Խորխորունիի հետ, որ յայտնած է թէ «նոյն անձերը իրենց կռնակը տալով դեմոկրատ կուսակցութեան, զեղծումներ կատարած են նաեւ եկեղեցապատկան կալուածներու, Թոքաթլեանի շինութեան եւ կարասիներուն խնդիրներուն մէջ»:

Թերթը այս մասին դիմած է նաեւ Պատրիարքարան, ուրկէ հետեւեալ յայտարարութիւնը կատարած են թղթակիցին.

— Կիւլպէնկեանի Ֆոնտէն միայն 133 քիլօ ձոյլ ոսկի զրկուած է: Մենք 170 քիլոյի համար ներածման արտօնութիւն առած ենք Գանձային Ընդհ. Տնօրէնութենէն: Ոսկիներուն կէսը ձգեցինք «Ամորթիսման վէ Քրէտի Սանտըղը»ին: Մնացեալը բնականոն պայմաններու մէջ գործածուած է:

Իր կարգին՝ Էրկան Քաֆթանճը Ենի Իսթանպուլի մէջ կ՝անդրադառնայ Կիւլպէնկեանի ոսկիներու հարցին եւ կ՝ըսէ թէ Տոքթ. Խորխորունիի կատարած վերագրումներուն իբրեւ պատասխան, Պատրիարքարանը տուած է 133 քիլօ ոսկիին մանրամասն հաշիւը: Այս առթիւ թերթը կը կրկնէ Տոքթ. Խորխորունիի վերագրումները եւ անոնց հանգամանքը, առանց իր կողմէ ճշդելու պարտաւորութիւն զգալու, նոյնութեամբ կ՝արտատպէ Պատրիարքարանի եւ անոր Կեդր. Վարչութեան ուղղուած կարգ մը վերագրումներ եւ այլ հարցեր:

Թերթը եզրափակելով կ՝ըսէ թէ Պատրիարքարանը յայտարարութեամբ մը յայտնած է թէ ո՛րքան կ՝արժեն եկած ոսկիները եւ ո՛րքան են անոնք: Պատրիարքարանէն իրաւասու անձնաւորութիւն մը ոսկիներու հարցին առընչութեամբ Ենի Իսթանպուլի խմբագրին յայտնած է թէ «Իրենք անձերու չէ որ հաշիւ կուտան: Պատրիարքարանը դատապարտելի որեւէ արարքի մէջ չէ գրտնուած քանի որ տուած է ոսկիներու հաշիւներուն մանրամասնութիւնները: Գալով ուրիշ զեղծումներու, եթէ գոյութիւն ունին անոնք, Պատրիարքարանը մեղաւոր չէ ուրիշներու յանցանքին համար»:

Մարմարա կը հրատարակէ Պատրիարքարանին պաշտօնական հաշուետուութիւնը 30 Յուլիս թուականով: Այս տեղեկագրին մէջ թուականներով ցոյց տրուած են Լիզպոնայէն Պոլիս փոխադրուած ձոյլ ոսկիին քանակը, վաճառման ձեւերը, տեղերը եւ գործածութիւնը ի նպաստ դպրոցներու եւ ազգ. հաստատութեանց:

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

(Դ. եւ վերջին մաս)

1889 Թուականի ամառը, Փարիզի հա – մաշխարհային ցուցահանդէսի ժամանակ, բացուեց նաեւ «Գրողների միջազգային կոնդրեսը»։ Արծրունին հրաւիրուած լի– նելով նոյն ժողովին՝ կարդաց Ֆրանսե – րէն լեզուով մի տեսութիւն Հայոց մատ– ուռ չարժման եւ քաղաքակրթական ձգտ– ումների մասին, որ եւ հրատարակուեց նոյն ժողովի հաւաքածոյում։ Փարիզում եղած ժամանակ նա հրատարակում էր «Մշակ»ում «Փարիզ»ից եւ «Տպաւորու – թիւններ» վերնագրով յօդուածների եր – կար չարքը, որոնց մէջ նկարագրում էր Ֆրանսիական ժողովրդի բարքն ու բնա– ւորութիւնը։

1890 Թուականին վերջացաւ Արծրունու դրական գործունէութեան 25 ամեակը։ «Տարազ» Թերթի խմբագրութիւնը նա – խաձեռնող հանդիսանալով, կազմակեր – պեց մի մասնաւոր՝ ոճնելու համար Արծրունու յոբելեանը։ Յոբելեանը տեղի ունեցաւ Մայիսի 6ին եւ ոճնուեց չատ մեծ հանդէսով։ Հաղարաւոր ժողովուրդ մասնակցեց այդ յոբելեանին՝ գործնակա– նապէս ցոյց տալով իր յարգանքը դէպի այդ մեծ խմբագիրը։

1892 Թուականը Արծրունու ամենաեն– դոտ, ամենագործունեայ տարին է։ Այդ Թուականին ծագեց կաթողիկոսական հարցը։ Արծրունին ամբողջ ուժով նը – ւիրուեց այդ հարցին։ Իր կրակոտ գրա– նորդողներով եւ իր կուսակցութեան ե– ռանդուն գործունէութեամբ նա պաշտ – պանում էր Հայրիկի Թեկնածութիւնը՝ մերժելով Աչըղեանին, որ հակառակ կու– սակցութեան Թեկնածուն էր եւ Հայրա – պետական Աթոռի ընտրելին։ Արծրունուն յաջողուեց ընտրուել պատգամաւոր։ Ս. Էջմիածնի ընտրական պայքարների մէջ կարելի եղաւ վերջապէս դէն չպրտել Ա– չըղեանի անունը եւ Հայրիկը միաձայն ընտրուեց Ամենայն Հայոց Հայրապետ։

Արծրունին Էջմիածնից վերադարձաւ Թիֆլիս։ Ժողովրդական մի մեծ ապէտ կանչում էր նրան։ Խոլերան էր դա, որի դէմ պէտք էր կռուել՝ ապէտ ժողովրդի մէջ տարածելով առողջապահական–բժշ– կական կարեւոր դիտելիքները։ Արծրու – նու վերջին կռիւն էր սա։ Եւ նա երկար չապրեց այնուհետեւ։ Հիւանդանալով թո– քերի բորբոքումից՝ վախճանուեց նա 1892 Թուականի Դեկտեմբերի 19ին՝ 48 տարեկան գործունեայ հասակում։ Թա– ղումը տեղի ունեցաւ նոյն ամսի 27ին, չտեսնուած չքեղութեամբ եւ ժողովրդա– կան ցոյց դարձաւ։ 40–50 հազար անձ յուզարկաւոր էր դազաղին։ Եօթը դի– կառքեր ծաղկեպսակուած էին պսակնե – րով, որոնց թիւը 300ի էր հասնում։ ցա– ւակցական հեռագրերների թիւը 400ից ա – ւելի էր։ Նա թաղուեց Թիֆլիսում, Ծո – ղեվանքի գերեզմանոցում։ գերեզմանի վրայ կանգնեցրին մի պարզ եւ հասարակ ժայռ՝ ցոյց տալու համար նրա պարզ ու անվեհեր բնաւորութիւնը։

Բացի հրապարակախօսականներից Ար– ծրունին ունի եւ թերթօններ, պատմ– ուածքներ, վէպիկներ եւ մի վէպ «Էվե– լինա» անունով։ 1873 Թուականից Ա.ր – ծրունին սկսեց դրել իր երգիծական ֆի – լիետոնները, որոնք տասրագրում էր «Ա– սպացի» ծածկանունով։ Այս ճիւղի մէջ նա ցոյց տուեց մեծ առաջդիմութիւն եւ երգիծաբանական չնորհք։ Ասիացու ֆի – լիետոնները, որոնք մօտ 20 տարի զար – դարեցին «Մշակ»ի էջերը, մեր հասարա– կական կեանքի հայելին են։ իւրաքանչիւր փոքրիչատէ աչքի ընկնող հասարակական հարց արձագանգ է գտել այդտեղ։ բայց այդ երկար ժամանակի մէջ Ասիացին եր– բեք չի ստորացրել իրեն՝ դիմելով ոա – միկ սրախօսութիւնների եւ անմիտ կա– տակների։

Ժողովրդական դաստիարակութիւններից առաջինը տուեց Արծրունին 1875 Թուա – կանի Նոյեմբեր 16ին։ սա հայերէն լեզ– ուով առաջին դաստիարակութիւնն էր կով– կասում եւ նրա նիւթն էր միօրեայ մար– դահամարը։ դաստիարակութիւնը կրկնուեց Հալաբարում։ Սրանից դուրս ուրիշ մի քանի դաստիարակութիւններ էլ ունեցաւ Արծրունին, որոնցից յիշենք «Մայրենի լեզուն եւ նրա նշանակութիւնը դպրո – ցում»՝ կարդացուած ուսուցչական ժո – ղովում 1882 Թուականին, ուր հետեւելով Կարլ Ֆոխտին, պաշտպանում է այն կար– ծիքը, Թէ մայրերի լեզուն փիլիսոփայա– կան պահանջ է ամէն մի ազգի համար՝ իբրեւ առեղծագործող ինքնուրոյնութեան գործիք։

Նշանաւոր է «Թուրքայ Հայերի տնտե– սական դրութիւնը» դասախօսութիւնը, որը տեղի ունեցաւ Թիֆլիսում 1879 Թը– ւականին երկու անգամ եւ յետոյ «Մշա – կ»ի խմբագրութեան կողմից հրատարակ– ուեց 1894 Թուականին առանձին տեսքա– կով։ Գրուածքի մէջ Թէեւ հեղինակը ցոյց է տալիս Հայաստանի աշխարհա – գրութեան նոյնիսկ տարբական մասերում բաւականին տպիտութիւն (օրինակ, գը– բում է Խնիս, Եիսբիր, Արապակերտ, Զէյթունը կոչում է քաղաք։ Հայաստան եւ հայբնակ է համարում Ռիզէն, որ Լազիստանի քաղաք է եւ մէկ հատ Հայ էլ չկայ, Մեծ Հայք եւ Բարձր Հայք մի– եւնոյն բանն է կարծում եւայլն), բայց անտեսական տեղեկութիւնները բոլորն էլ ճիշտ են։ Արծրունին չատ է բարձրացնում Հայի քաղաքակրթութիւնը, մեզ համա – րում է Ասիայի Գերմանացիներ։ իսկ մեր թշուառութեան եւ օրէց օր պակասելու պատճառ համարում է միայն ազատ մրցման բացակայութիւնը եւ վարչական ճնշումը։ Ազգերն իրենց ազատութիւնը ապահովելու համար մի միջոց միայն ու– նեն՝ դինուած ապստամբութիւն։ Եթէ Հայը մշակութային միջոցով կարողանայ ձեռք ձգել իրեն համար ազատ կեանք, նա այն ժամանակ աշխարհում պիտի լինի առաջին բացառութիւնը եւ Հայերը մի նոր քաղաքական սկզբունք աւետած պի– տի լինեն մարդկութեան։

Այս դասախօսութիւնը յետոյ թարգ – մանուելով զերմաներէն եւ ռուսերէն լե– զուների՝ մատչելի դարձաւ նաեւ օտար– ներին։

«Այտեղ եւ այնտեղ» վիպակը հրատա– րակուեց 1878 Թուականին։ նիւթը վեր– ցրած էր համալսարանական ուսանողնե– րի կեանքից։ այդպիսի մի հարուստ հայ ուսանող էր Սալիմեանը, որ չորս տարի ապրում է մի աղքատ աղջկայ հետ, ե– րեխաներ է ունենում, բայց ուսումը վերջանալուց յետոյ երեսի վրայ է ձգում Թէ՛ այդ աղջկան եւ Թէ իր երեխաներին եւ Հայրենիքում ամուսնանում է մի հա– րուստ աղջկայ հետ։

«Էվելինա»ն մի փոքր վէպ է (Թիֆլիս, 1891 Թ., 106 էջ), որով Արծրունին ներ– կայացնում է իր ուսանողական կեանքի պատկերը։ Վէպի հերոսը Արծրունին է, որ Նիցցայում ուսանողութեան ժամանակ սիրում է մի Ֆրանսացի օրիորդի եւ խօսք է առնում նրանից ամուսնութեան հա – մար։ բայց օրիորդը մի ուրիշ հարուստ երիտասարդ գտնելով՝ զրժում է իր ու– խտ։

ՏԱՍՆԸՀԻՆԳ ՕՐ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ.Ի ՀԵՏ

(ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ)

Ա.

1910 Մայիսի ընթացքին, օր մը, անա– կընկալ այցելութիւնը ընդունեցայ Գում– Գարաւի Դուրսի համեստ բնակարանին մէջ, Սֆիրոն – Գարագհիսարի հանրածա – նօթ եւ ազդեցիկ ազգայիններէն Ղուկաս Ըչըլեանի։ Ան եկած էր Պոլիս, իր քա – ղաքի ազգ։ վարժարանին եւ Ս. Աստուա– ծածին եկեղեցւոյ համար երաժիշտ–ու – սուցիչ մը փնտռելու եւ դիմած էր Մայր եկեղեցւոյ երաժշտապետ Գր. Մկրթչի – եանի եւ ան ալ, իրրեւ լաւագոյն երա– ժիշտ, դիս ներկայացուցած եւ հասցէս տուած էր, եթէ կարողանար դիս համո– զել՝ գաւառ երթալու։

Ազնուականի դէմքով եւ վայելուչ ար– տաքինով այս անձը, իրրեւ իր քաղաքի վարժարանին Հոդաբարձութեան Ատեան– պետ, ինքզինք ինձ ներկայացնելէ ետք, դովքը հիւսեց իր քաղաքի հայ ժողովուր– դին, իրրեւ կրթասէր, եկեղեցասէր, եւ առաջարկեց ինձ ստանձնել տեղւոյն երա– ժիշտ – ուսուցչի պաշտօնը, աւելցնելով եւ վստահեցնելով Թէ չատ գոհ պիտի մը– նամ եւ ինծի ընկերակից պիտի ունենամ 10է աւելի երկսեռ ուսուցիչներ, տեղացի եւ մայրաքաղաքէն հրաւիրուած։ Երեք օր ջանաց դիս համոզել։

Սահմանադրութեան եռուզեռ չրջանն էր։ Գաւառներէն Պոլսեցի ուսուցիչներ կը փնտռուէին։

Համիտեան վերջին չրջանին, քաղաքա– կան պատճառներով չէի յաջողած բժշկ։ վարժարանի սկանակ ուսանողութիւնս չարունակել, ուստի ինքզինքս նուիրած էի Հայ։ Եկեղեցւոյ եւ արեւելեան եւ – րաժշտութեան։ Արդէն հմտացած էի հայկական ձայնագրութեան եւ եւրոպա – կանին, չնորհիւ երաժշտապետիս՝ Գր. Զուլհայեանի եւ Յովհ. Մկրթչեանի։ Արեւելեան երաժիշտներուն հետ չիմա ունենալով, հաւաքած էի 2000է մօտ Թուրքերէն եւ հայերէն հին եւ հրապա – րակի երգերը, ձայնագրուած հատ հա – տոր մը կազմելով։ Ծանօթ բոլոր աշխար– հիկ հայ եւ Թուրք երաժիշտներուն հե – ղինակութիւնները ամփոփած էի այդ հա– տորին մէջ։ Նմանապէս եկեղ։ երգեցո – ղութեանց պահանջը ձայնագրել գրի առած էի Մայր Եկեղեցւոյ Ուսումնարա– նի «Ջայնքաղ» չարակնոցէն, աջակցու – թեամբ երաժշտապետ Գր. Մկրթչեանի, որ հմայուած էր ձայնիս գեղեցկութենէն եւ քաջալերը կը հանդիսանար ինձ, հետ– եւելու երաժշտական նուրբ արուեստին։

Ենի Գաւուի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ երաժշտութիւնը կը վարէի՝ փոխան Գր. Զուլհայեանի։ Պաշտօն վարած էի վե– ֆայի մէջ պտնուող «Նիմունէի Թէյրաք– քը» Թուրք վարժարանին մէջ իրրեւ երգի ուսուցիչ, նշանաւոր Թուրք երաժշտ – դէտ Րէուֆ Եէկիթա պէյի թելադրու– թեամբ, ինչպէս նաեւ Գում–Գաւուի Տէ– միրեան երկրորդական վարժարանին երգի եւ ձայնական երաժշտութեան դասատ– դութիւնը ստանձնած էի, իսկ գործթ – կան երաժշտութեան ուսուցիչն էր Ջու– թակահար Յար. Սինանեան։

Հակառակ ծնողքիս դժկամակութեան, Րէուֆ Եէկիթա պէյի թելադրութեան եւ մեծ երաժիշտներու խնդրանքին՝ որ Պո– լիսը չլքեմ, ուր պիտի կարենայի լաս– պոյն դիրք մը ապահովել երաժշտական ասպարէզին մէջ, որոշեցի ընդունիլ Ա– ֆիոն – Գարահիսարի պաշտօնը, մտա – ծելով որ խաղաղ մթնոլորտի մը մէջ, գա– տարժշտութեան։ Արդէն հմտացած էի հայկական ձայնագրութեան եւ եւրոպա – կանին, չնորհիւ երաժշտապետիս՝ Գր. Զուլհայեանի եւ Յովհ. Մկրթչեանի։ Արեւելեան երաժիշտներուն հետ չիմա ունենալով, հաւաքած էի 2000է մօտ Թուրքերէն եւ հայերէն հին եւ հրապա – րակի երգերը, ձայնագրուած հատ հա – տոր մը կազմելով։ Ծանօթ բոլոր աշխար– հիկ հայ եւ Թուրք երաժիշտներուն հե – ղինակութիւնները ամփոփած էի այդ հա– տորին մէջ։ Նմանապէս եկեղ։ երգեցո – ղութեանց պահանջները ձայնագրել գրի առած էի Մայր Եկեղեցւոյ Ուսումնարա– նի «Ջայնքաղ» չարակնոցէն, աջակցու – թեամբ երաժշտապետ Գր. Մկրթչեանի, որ հմայուած էր ձայնիս գեղեցկութենէն եւ քաջալերը կը հանդիսանար ինձ, հետ– եւելու երաժշտական նուրբ արուեստին։

Ենի Գաւուի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ երաժշտութիւնը կը վարէի՝ փոխան Գր. Զուլհայեանի։ Պաշտօն վարած էի վե– ֆայի մէջ գտնուող «Նիմունէի Թէյրաք– քը» Թուրք վարժարանին մէջ իրրեւ երգի ուսուցիչ, նշանաւոր Թուրք երաժշտ – դէտ Րէուֆ Եէկիթա պէյի թելադրու– թեամբ, ինչպէս նաեւ Գում–Գաւուի Տէ– միրեան երկրորդական վարժարանին երգի եւ ձայնական երաժշտութեան դասատ– դութիւնը ստանձնած էի, իսկ գործթ – կան երաժշտութեան ուսուցիչն էր Ջու– թակահար Յար. Սինանեան։

Հակառակ ծնողքիս դժկամակութեան, Րէուֆ Եէկիթա պէյի թելադրութեան եւ մեծ երաժիշտներու խնդրանքին՝ որ Պո– լիսը չլքեմ, ուր պիտի կարենայի լաս– պոյն դիրք մը ապահովել երաժշտական ասպարէզին մէջ, որոշեցի ընդունիլ Ա– ֆիոն – Գարահիսարի պաշտօնը, մտա – ծելով որ խաղաղ մթնոլորտի մը մէջ, գա– տարժշտութեան։ Արդէն հմտացած էի հայկական ձայնագրութեան եւ եւրոպա – կանին, չնորհիւ երաժշտապետիս՝ Գր. Զուլհայեանի եւ Յովհ. Մկրթչեանի։ Արեւելեան երաժիշտներուն հետ չիմա ունենալով, հաւաքած էի 2000է մօտ Թուրքերէն եւ հայերէն հին եւ հրապա – րակի երգերը, ձայնագրուած հատ հա – տոր մը կազմելով։ Ծանօթ բոլոր աշխար– հիկ հայ եւ Թուրք երաժիշտներուն հե – ղինակութիւնները ամփոփած էի այդ հա– տորին մէջ։ Նմանապէս եկեղ։ երգեցո – ղութեանց պահանջները ձայնագրել գրի առած էի Մայր Եկեղեցւոյ Ուսումնարա– նի «Ջայնքաղ» չարակնոցէն, աջակցու – թեամբ երաժշտապետ Գր. Մկրթչեանի, որ հմայուած էր ձայնիս գեղեցկութենէն եւ քաջալերը կը հանդիսանար ինձ, հետ– եւելու երաժշտական նուրբ արուեստին։

Ենի Գաւուի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ երաժշտութիւնը կը վարէի՝ փոխան Գր. Զուլհայեանի։ Պաշտօն վարած էի վե– ֆայի մէջ գտնուող «Նիմունէի Թէյրաք– քը» Թուրք վարժարանին մէջ իրրեւ երգի ուսուցիչ, նշանաւոր Թուրք երաժշտ – դէտ Րէուֆ Եէկիթա պէյի թելադրու– թեամբ, ինչպէս նաեւ Գում–Գաւուի Տէ– միրեան երկրորդական վարժարանին երգի եւ ձայնական երաժշտութեան դասատ– դութիւնը ստանձնած էի, իսկ գործթ – կան երաժշտութեան ուսուցիչն էր Ջու– թակահար Յար. Սինանեան։

Հակառակ ծնողքիս դժկամակութեան, Րէուֆ Եէկիթա պէյի թելադրութեան եւ մեծ երաժիշտներու խնդրանքին՝ որ Պո– լիսը չլքեմ, ուր պիտի կարենայի լաս– պոյն դիրք մը ապահովել երաժշտական ասպարէզին մէջ, որոշեցի ընդունիլ Ա– ֆիոն – Գարահիսարի պաշտօնը, մտա – ծելով որ խաղաղ մթնոլորտի մը մէջ, գա–

տի լինեն մարդկութեան։

Այս դասախօսութիւնը յետոյ թարգ – մանուելով զերմաներէն եւ ռուսերէն լե– զուների՝ մատչելի դարձաւ նաեւ օտար– ներին։

«Այտեղ եւ այնտեղ» վիպակը հրատա– րակուեց 1878 Թուականին։ նիւթը վեր– ցրած էր համալսարանական ուսանողնե– րի կեանքից։ այդպիսի մի հարուստ հայ ուսանող էր Սալիմեանը, որ չորս տարի ապրում է մի աղքատ աղջկայ հետ, ե– րեխաներ է ունենում, բայց ուսումը վերջանալուց յետոյ երեսի վրայ է ձգում Թէ՛ այդ աղջկան եւ Թէ իր երեխաներին եւ Հայրենիքում ամուսնանում է մի հա– րուստ աղջկայ հետ։

«Էվելինա»ն մի փոքր վէպ է (Թիֆլիս, 1891 Թ., 106 էջ), որով Արծրունին ներ– կայացնում է իր ուսանողական կեանքի պատկերը։ Վէպի հերոսը Արծրունին է, որ Նիցցայում ուսանողութեան ժամանակ սիրում է մի Ֆրանսացի օրիորդի եւ խօսք է առնում նրանից ամուսնութեան հա – մար։ բայց օրիորդը մի ուրիշ հարուստ երիտասարդ գտնելով՝ զրժում է իր ու– խտ։ երիտասարդն ընկնում է խորին յու– սահատութեան մէջ։ իր ընկերը, մի ուս– երիտասարդ Ռամասով անունով՝ հասնում է նրան օգնութեան եւ յորդորում է մոռ– նալ ամէն ինչ, սիրել գիտութիւնը, դատ– նալ Հայրենիք, աշխատել քաղաքակրթու– թեան համար, աշխատել ամրզելու ժո– ղովրդի Թշուառութիւնը եւ այդ ընդհա– նուր Թշուառների ցաւի մէջ մոռանալ իր սեփական ցաւը։ Երիտասարդը լսում է նրան, մոռանում է օրիորդին եւ համ – լսարան է մտնում։ Երբ ուսարտում է հա– մալսարանը յաջող քննութեամբ, օրիոր– դը ինքն է դիմում այժմ մերժած սէրը վերականգնելու համար։ բայց երիտա – սարդը անողոք է այս անգամ։ իր սիրոյ մխակ առարկան հասարակութիւնն է այժմ։

Արծրունու վէպը պեզարեւտական արժանիքներից զուրկ է։ ճոխ լեզու, յուզմունք, պատկերներ կամ բանաստեղ– ծութիւն չկան այնտեղ։ վէպի պատրաս – կումը չկան այնտեղ։ վէպի պատրաս – կումը չատ անբնական է։ Ասիացի մի երկար տեւող արարողութիւն մըն է այդ։ Նուագախումբի հնչիւններուն տակ ու սպաներու հրամաններով չարքեր կը կազ– մեն կարմիր համազգեստ ու ար– մեն կարմիր համազգեստ հագած ու ար– ջի մորթէ բարձրադիր, մինչեւ աչքերը իջեցուած գլխարկով զումարտակները։ Մեր ամբողջ պատուիրակութիւնը դիտեց այդ արարողութիւնը կիրակի օր մը։ Տաք էր, եւ հագուստներն ու գլխարկը ըստ երեւոյթին այնքան քրտներ էին որ պա– հակ մը ուշաթափ ինկաւ։

Ուսմամինասրերի չրջանը առանձնապէս դեղեցիկ է դիւեր տան։ Լուսաթաղները կը լուսաւորեն Ուսմամինասրերի արբ– յարանի տանիքները եւ «Մեծ պենի» աշ– տարակը։

Միւս հարուստ չրջանը Ուսմամինդն է։ այդտեղ կ'ապրին Լոնտոնի քաղքենիները, այդտեղ կան բազմաթիւ առանձնատներ (վիլլաներ) եւ ամէն մէկուն առջեւ՝ ան– պայման փոքրիկ պարտէզ մը։ Այդտեղ կը տեսնուին թանդարաններ, թատրոններ, շարժապատկերի սրահներ, ճաչարաններ, սուղ հիւրանոցներ ու լաւագոյն վաճա – ռատունները։

Ա. ԹՈՒՄԵԱՆ

(Շար. — 3)

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

(Դ. եւ վերջին մաս)

1889 Թուականի ամառը, Փարիզի հա – մաշխարհային ցուցահանդէսի ժամանակ, բացուեց նաեւ «Գրողների միջազգային կոնդրեսը»։ Արծրունին հրաւիրուած լի– նելով նոյն ժողովին՝ կարդաց Ֆրանսե – րէն լեզուով մի տեսութիւն Հայոց մատ– ուռ չարժման եւ քաղաքակրթական ձգտ– ումների մասին, որ եւ հրատարակուեց նոյն ժողովի հաւաքածոյում։ Փարիզում եղած ժամանակ նա հրատարակում էր «Մշակ»ում «Փարիզ»ից եւ «Տպաւորու – թիւններ» վերնագրով յօդուածների եր – կար չարքը, որոնց մէջ նկարագրում էր Ֆրանսիական ժողովրդի բարքն ու բնա– ւորութիւնը։

1890 Թուականին վերջացաւ Արծրունու դրական գործունէութեան 25 ամեակը։ «Տարազ» Թերթի խմբագրութիւնը նա – խաձեռնող հանդիսանալով, կազմակեր – պեց մի մասնաւոր՝ ոճնելու համար Արծրունու յոբելեանը։ Յոբելեանը տեղի ունեցաւ Մայիսի 6ին եւ ոճնուեց չատ մեծ հանդէսով։ Հաղարաւոր ժողովուրդ մասնակցեց այդ յոբելեանին՝ գործնակա– նապէս ցոյց տալով իր յարգանքը դէպի այդ մեծ խմբագիրը։

1892 Թուականը Արծրունու ամենաեն– դոտ, ամենագործունեայ տարին է։ այդ Թուականին ծագեց կաթողիկոսական հարցը։ Արծրունին ամբողջ ուժով նը – ւիրուեց այդ հարցին։ Իր կրակոտ գրա– նորդողներով եւ իր կուսակցութեան ե– ռանդուն գործունէութեամբ նա պաշտ – պանում էր Հայրիկի Թեկնածութիւնը՝ մերժելով Աչըղեանին, որ հակառակ կու– սակցութեան Թեկնածուն էր եւ Հայրա – պետական Աթոռի ընտրելին։ Արծրունուն յաջողուեց ընտրուել պատգամաւոր։ Ս. Էջմիածնի ընտրական պայքարների մէջ կարելի եղաւ վերջապէս դէն չպրտել Ա– չըղեանի անունը եւ Հայրիկը միաձայն ընտրուեց Ամենայն Հայոց Հայրապետ։

Արծրունին Էջմիածնից վերադարձաւ Թիֆլիս։ Ժողովրդական մի մեծ ապէտ կանչում էր նրան։ Խոլերան էր դա, որի դէմ պէտք էր կռուել՝ ապէտ ժողովրդի մէջ տարածելով առողջապահական–բժշ– կական կարեւոր դիտելիքները։ Արծրու – նու վերջին կռիւն էր սա։ Եւ նա երկար չապրեց այնուհետեւ։ Հիւանդանալով թո– քերի բորբոքումից՝ վախճանուեց նա 1892 Թուականի Դեկտեմբերի 19ին՝ 48 տարեկան գործունեայ հասակում։ Թա– ղումը տեղի ունեցաւ նոյն ամսի 27ին, չտեսնուած չքեղութեամբ եւ ժողովրդա– կան ցոյց դարձաւ։ 40–50 հազար անձ յուզարկաւոր էր դազաղին։ Եօթը դի– կառքեր ծաղկեպսակուած էին պսակնե – րով, որոնց թիւը 300ի էր հասնում։ ցա– ւակցական հեռագրերների թիւը 400ից ա – ւելի էր։ Նա թաղուեց Թիֆլիսում, Ծո – ղեվանքի գերեզմանոցում։ գերեզմանի վրայ կանգնեցրին մի պարզ եւ հասարակ ժայռ՝ ցոյց տալու համար նրա պարզ ու անվեհեր բնաւորութիւնը։

Բացի հրապարակախօսականներից Ար– ծրունին ունի եւ թերթօններ, պատմ– ուածքներ, վէպիկներ եւ մի վէպ «Էվե– լինա» անունով։ 1873 Թուականից Ա.ր – ծրունին սկսեց դրել իր երգիծական ֆի – լիետոնները, որոնք տասրագրում էր «Ա– սպացի» ծածկանունով։ Այս ճիւղի մէջ նա ցոյց տուեց մեծ առաջդիմութիւն եւ երգիծաբանական չնորհք։ Ասիացու ֆի – լիետոնները, որոնք մօտ 20 տարի զար – դարեցին «Մշակ»ի էջերը, մեր հասարա– կական կեանքի հայելին են։ իւրաքանչիւր փոքրիչատէ աչքի ընկնող հասարակական հարց արձագանգ է գտել այդտեղ։ բայց այդ երկար ժամանակի մէջ Ասիացին եր– բեք չի ստորացրել իրեն՝ դիմելով ոա – միկ սրախօսութիւնների եւ անմիտ կա– տակների։

Ժողովրդական դաստիարակութիւններից առաջինը տուեց Արծրունին 1875 Թուա – կանի Նոյեմբեր 16ին։ սա հայերէն լեզ– ուով առաջին դաստիարակութիւնն էր կով– կասում եւ նրա նիւթն էր միօրեայ մար– դահամարը։ դաստիարակութիւնը կրկնուեց Հալաբարում։ Սրանից դուրս ուրիշ մի քանի դաստիարակութիւններ էլ ունեցաւ Արծրունին, որոնցից յիշենք «Մայրենի լեզուն եւ նրա նշանակութիւնը դպրո – ցում»՝ կարդացուած ուսուցչական ժո – ղովում 1882 Թուականին, ուր հետեւելով Կարլ Ֆոխտին, պաշտպանում է այն կար– ծիքը, Թէ մայրերի լեզուն փիլիսոփայա– կան պահանջ է ամէն մի ազգի համար՝ իբրեւ առեղծագործող ինքնուրոյնութեան գործիք։

Նշանաւոր է «Թուրքայ Հայերի տնտե– սական դրութիւնը» դասախօսութիւնը, որը տեղի ունեցաւ Թիֆլիսում 1879 Թը– ւականին երկու անգամ եւ յետոյ «Մշա – կ»ի խմբագրութեան կողմից հրատարակ– ուեց 1894 Թուականին առանձին տեսքա– կով։ Գրուածքի մէջ Թէեւ հեղինակը ցոյց է տալիս Հայաստանի աշխարհա – գրութեան նոյնիսկ տարբական մասերում բաւականին տպիտութիւն (օրինակ, գը– բում է Խնիս, Եիսբիր, Արապակերտ, Զէյթունը կոչում է քաղաք։ Հայաստան եւ հայբնակ է համարում Ռիզէն, որ Լազիստանի քաղաք է եւ մէկ հատ Հայ էլ չկայ, Մեծ Հայք եւ Բարձր Հայք մի– եւնոյն բանն է կարծում եւայլն), բայց անտեսական տեղեկութիւնները բոլորն էլ ճիշտ են։ Արծրունին չատ է բարձրացնում Հայի քաղաքակրթութիւնը, մեզ համա – րում է Ասիայի Գերմանացիներ։ իսկ մեր թշուառութեան եւ օրէց օր պակասելու պատճառ համարում է միայն ազատ մրցման բացակայութիւնը եւ վարչական ճնշումը։ Ազգերն իրենց ազատութիւնը ապահովելու համար մի միջոց միայն ու– նեն՝ դինուած ապստամբութիւն։ Եթէ Հայը մշակութային միջոցով կարողանայ ձեռք ձգել իրեն համար ազատ կեանք, նա այն ժամանակ աշխարհում պիտի լինի առաջին բացառութիւնը եւ Հայերը մի նոր քաղաքական սկզբունք աւետած պի– տի լինեն մարդկութեան։

Այս դասախօսութիւնը յետոյ թարգ – մանուելով զերմաներէն եւ ռուսերէն լե– զուների՝ մատչելի դարձաւ նաեւ օտար– ներին։

«Այտեղ եւ այնտեղ» վիպակը հրատա– րակուեց 1878 Թուականին։ նիւթը վեր– ցրած էր համալսարանական ուսանողնե– րի կեանքից։ այդպիսի մի հարուստ հայ ուսանող էր Սալիմեանը, որ չորս տարի ապրում է մի աղքատ աղջկայ հետ, ե– րեխաներ է ունենում, բայց ուսումը վերջանալուց յետոյ երեսի վրայ է ձգում Թէ՛ այդ աղջկան եւ Թէ իր երեխաներին եւ Հայրենիքում ամուսնանում է մի հա– րուստ աղջկայ հետ։

«Էվելինա»ն մի փոքր վէպ է (Թիֆլիս, 1891 Թ., 106 էջ), որով Արծրունին ներ– կայացնում է իր ուսանողական կեանքի պատկերը։ Վէպի հերոսը Արծրունին է, որ Նիցցայում ուսանողութեան ժամանակ սիրում է մի Ֆրանսացի օրիորդի եւ խօսք է առնում նրանից ամուսնութեան հա – մար։ բայց օրիորդը մի ուրիշ հարուստ երիտասարդ գտնելով՝ զրժում է իր ու– խտ։ երիտասարդն ընկնում է խորին յու– սահատութեան մէջ։ իր ընկերը, մի ուս– երիտասարդ Ռամասով անունով՝ հասնում է նրան օգնութեան եւ յորդորում է մոռ– նալ ամէն ինչ, սիրել գիտութիւնը, դատ– նալ Հայրենիք, աշխատել քաղաքակրթու– թեան համար, աշխատել ամրզելու ժո– ղովրդի Թշուառութիւնը եւ այդ ընդհա– նուր Թշուառների ցաւի մէջ մոռանալ իր սեփական ցաւը։ Երիտասարդը լսում է նրան, մոռանում է օրիորդին եւ համ – լսարան է մտնում։ Երբ ուսարտում է հա– մալսարանը յաջող քննութեամբ, օրիոր– դը ինքն է դիմում այժմ մերժած սէրը վերականգնելու համար։ բայց երիտա – սարդը անողոք է այս անգամ։ իր սիրոյ մխակ առարկան հասարակութիւնն է այժմ։

Արծրունու վէպը պեզարեւտական արժանիքներից զուրկ է։ ճոխ լեզու, յուզմունք, պատկերներ կամ բանաստեղ– ծութիւն չկան այնտեղ։ վէպի պատրաս – կումը չատ անբնական է։ Ասիացի մի երկար տեւող արարողութիւն մըն է այդ։ Նուագախումբի հնչիւններուն տակ ու սպաներու հրամաններով չարքեր կը կազ– մեն կարմիր համազգեստ ու ար– մեն կարմիր համազգեստ հագած ու ար– ջի մորթէ բարձրադիր, մինչեւ աչքերը իջեցուած գլխարկով զումարտակները։ Մեր ամբողջ պատուիրակութիւնը դիտեց այդ արարողութիւնը կիրակի օր մը։ Տաք էր, եւ հագուստներն ու գլխարկը ըստ երեւոյթին այնքան քրտներ էին որ պա– հակ մը ուշաթափ ինկաւ։

Ուսմամինասրերի չրջանը առանձնապէս դեղեցիկ է դիւեր տան։ Լուսաթաղները կը լուսաւորեն Ուսմամինասրերի արբ– յարանի տանիքները եւ «Մեծ պենի» աշ– տարակը։

Միւս հարուստ չրջանը Ուսմամինդն է։ այդտեղ կ'ապրին Լոնտոնի քաղքենիները, այդտեղ կան բազմաթիւ առանձնատներ (վիլլաներ) եւ ամէն մէկուն առջեւ՝ ան– պայման փոքրիկ պարտէզ մը։ Այդտեղ կը տեսնուին թանդարաններ, թատրոններ, շարժապատկերի սրահներ, ճաչարաններ, սուղ հիւրանոցներ ու լաւագոյն վաճա – ռատունները։

Ա. ԹՈՒՄԵԱՆ

(Շար. — 3)

ւառի Հայութեան ծառայելը նուիրական պարտականութիւն մըն էր, երիտասարդ ուսուցչի մը համար: Պոլիս բազմաթիւ երաժիշտներ ունէր:

Այս ոգիէն քաջալերուած, «Երաժշտական Քննիչ Յանձնաժողով»ին առջեւ նոր քննութիւն մը անցընելով, ստացայ առաջին կարգի երաժշտութեան եւ ձայնագրութեան ուսուցչի վկայական: (Տես, Կրօն. Ժողովոյ 1908–1910 երկամեայ Տեղեկագրին 59րդ էջը, որ հետեւեալ տողերը կը պարունակէ.— ԽԹ. նիստ, 9 Յուն. 1910 — «Պոլսեցի Լեւոն Ճէրահեանի Ա. կարգի երաժշտական վկայական տալ որոշուեցաւ»:

Նախ քան Աֆիոն – Գարահիսար մեկնիլս, Ղալաթիոյ եկեղեցիին երաժշտապետ ընկերս՝ Պ. Արտաշէս Սապոնճեանի հետ՝ երկիցս փափաքեցայ այցելութիւն մը տալ մեծանուն երաժշտագէտ Կոմիտաս վրդ.ի, որ կը բնակէր Բանկալթի, Կէօչէ-Օղլուի մեծ տունը, բայց կը բացակայէր միշտ:

Վարդապետը 300 երկսեռ երիտասարդներէ բաղկացեալ երգչախումբ մը մարզած էր եւ մտադիր էր երգահանդէս մը տալու: Սակայն, նախ քան այդ համերգը, փափաքած էր մեկնիլ իր ծննդավայրը՝ Քէօթահիա, ու կազմած էր, կարճ ժամանակի մէջ, երգչախումբ մը եւ տըւած՝ համերգ մը, որուն ներկայ եղած էին կառավարական բարձր պաշտօնատարներ եւ խուռն բազմութիւն մը: Հասոյթը, կարծեմ 300 ոսկի, վարդապետը նուիրած էր իր ծննդավայրի ազգ. վարժարանին:

Պաշտօնատեղիս՝ Աֆիոն – Գարահիսար մեկնելէ ետք, 1910 Օգոստ. 20, ուրբաթ կէսօրին, Կոմիտաս վրդ., իր հետ ունենալով Աֆ. – Գարահիսարի եւ Քէօթահիոյ Առաջն. Տեղապահ Դանիէլեան Պարգեւ վարդապետը, հասաւ Գարահիսար եւ հիւրընկալուեցաւ Ս. Թորոս հայաթաղի բնակիչներէն ազգասէր ընտանիքի մը տան մէջ:

Տեղացի 20ի մօտ երիտասարդներ նուագախումբ մը կազմած էին: Կոմիտաս վարդապետ յանձն առաւ երաժշտական դասախօսութիւններ տալ ամէն երեկոյ 2-3 ժամ, անոնց սորվեցնելով ազգային-ժողովրդական երգեր եւ սոլֆէժ: Աֆիոնի մէջ ապրած բոլոր օրերուն՝ գրեթէ անբաժան ընկերը եղայ իրեն եւ միշտ ներկայ գտնուեցայ իր դասաւանդութիւններուն եւ բաւական օգտուեցայ: Երկու Կիրակի ներկայ եղաւ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ արարողութեանց, եւ պատարագի միջոցին մեներգեց «Ո՛վ պարտիզպան, ասա՛ ինձ, ո՞ւր եդին զՅիսուս, որ կարծեմ դու ես նման» մեղեդին, «Հրեշտակային» սրբասացութիւնը, «Սուրբ, սուրբ»ը, «Ամէն, և ընդ հոգւոյդ քում»ը, «Ամէն, Հայր Սուրբ»ը եւ «Տէր, ողորմեա՛»ն: Իր ձայնը, երգերուն քաղցր եւ տպաւորիչ ելեւէջները հիացում պատճառեցին հաւատացեալ ժողովուրդին: Ամէն Կիրակի անոնց թիւը գրեթէ երեք հազարէն պակաս չէր ըլլար: Եկեղեցին, համակ քարաշէն, մարմարեայ, բարձր գմբէթով, երկու լայն եւ խոշոր պահարաններով եւ զոյգ վերնատուներով, լաւ ամուսթիմ ունէր: Ժողովուրդը, կօշիկները դուրսը հանելով եւ մասնաւոր լայն դարաններու վրայ դնելով ներս մտնելէ ետք, խսիրներու վրայ զետեղուած իրենց բազմոցներուն վրայ կը նստէին, ջերմեռանդօրէն հետեւելով երգեցողութեանց: Եկեղեցին կառուցուած էր Սարգիս Ըշլեանի ծախքով եւ անոր մարմարեայ կիսանդրին աջ պարտէզին մէջ իր գերեզմանին վրայ զետեղուած էր:

Գարահիսար ունէր 2000 տուն Հայութիւն՝ 10·000 չունչով: Թուրքերուն թիւը 30·000 էր: Հայէ եւ Թուրքէ զատ ուրիշ ոչ մէկ տարր կը բնակէր այս քաղաքը:

Տասնըհինգ օրուան իր ներկայութեան ընթացքին՝ երկար խօսակցութիւններ ունեցայ վարդապետին հետ, հայկական երաժշտութեան, ձայնագրութեան եւ ձայնանիշերու, նաեւ շարականներու մասին:

Օգտուելով իր լայն հմտութենէն եւ մանաւանդ սիրալիր ընկերակցութենէն, խնդրեցի իրմէ «Ժամանակ» օրաթերթին համար մասնաւոր թղթակցութիւն մը ապահովել, հարց-պատասխանի ձեւով: Շնորհ ըրաւ եւ խօսակցութիւնը կատարուեցաւ իմ տանս մէջ: Օրն ալ ինք որոշեց: Որոշեալ օրը, իր խոստման համաձայն, եկաւ բնակարանս: Նախ հիւրասիրելէ ետք հմուտ երաժշտագէտ Հայր Սուրբը, իր պայմանին համաձայն՝ գրաւոր ներկայացուցի հարցումներս, որոնց պատասխանեց այսպէս:

Կը ներկայացնեմ այդ խիստ հետաքրքրական հարց – պատասխանները, զորս շարադասելէ ետք տուի իրեն, կարդաց եւ ստորագրեց, արտօնելով անոնց հրատարակումը:

ԼԵՒՈՆ ՃԷՐԱՀԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Անցեալ տարուան վերջաւորութեան, Հայպետհրատը լոյս ընծայեց երկու արժէքաւոր եւ գեղակազմ հատորներ:

Առաջին գիրքը՝ «Անլռելի Զանգակատուն», գրած է Պարոյր Սեւակ՝ քերթուածի ձեւով եւ նուիրած է անմահ Կոմիտասի ծննդեան 90 ամեակին:

Պարոյր Սեւակ իր այս քերթուածին մէջ տուած է Կոմիտասի ամբողջ կեանքը: Հեղինակը դիտցած է տալ գեղեցիկ ձեւ մը իր բանաստեղծութեան, զոր ընթերցողը հաճոյքով կը կարդայ: Պ. Սեւակ կրցած է թափանցել մարդկային ըզգացումներուն խորը, անմահացնելով ու վերակենդանացնելով Կոմիտասի յիշատակը, որուն անունը պիտի ապրի սերունդներու յիշողութեան մէջ, մնալով միշտ ներշնչման աղբիւր մը:

Պարոյր Սեւակ միայն Կոմիտասի կեանքը չէ երգած, այլ եւ նկարագրած է եւ աշխատած է ընդգծել նաեւ այն մեծ դերն ու նշանակութիւնը, զորս ունեցած է Կոմիտաս հայ ժողովուրդի կեանքին մէջ եւ այն հոգեկան ապրումները, զորս ան խըտացուցած է ժողովրդական պարզ երգերու մէջ, տալով անոնց իր հանճարին փայլը: Հեղինակը կը նկարագրէ նաեւ մեր ժողովուրդին սովորութիւները, գեղեցիկ ու պատկերալից ոճով:

Երկրորդ գիրքն է «Զիւանու քնարը»՝ հաստակազմ հատոր մը՝ 780 էջերով: Այստեղ ամփոփուած են մեծանուն աշուղ Զիւանիի լաւագոյն երգերը:

Զիւանի միայն աշուղ չէ եղած, այլ եւ քնարերգակ – բանաստեղծ մը, որ խօսած է ժողովուրդին սրտին իր երգ-բանաստեղծութիւններով, որոնց թիւը հազարէ աւելի է եւ շատ սիրուած բոլորին կողմէ:

Աշուղ Զիւանին եղած է նաեւ լաւ թարգմանող մը: Քաջ ծանօթ ըլլալով արեւելեան լեզուներու, հայերէնի թարգմանած է պարսկերէն եւ արաբերէն հէքեաթներ, երգեր, պատմուածքներ:

Այս ժողովածուն ճոխ եւ հարուստ է իր բովանդակութեամբ եւ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ հայ արդի գրականութեան մէջ:

Գրքին յառաջաբանը ու Զիւանիի կենսագրական նոթերը գրուած են Ազասի Սահակեանի կողմէ՝ «Զիւանի» վերնագրով, ուր վեր առնուած են մեծ երգիչին կեանքն ու գործունէութիւնը եւ բանաստեղծութիւնները, որոնք կը սկսին աշուղին «Զպիտի լռեմ» ոտանաւորով:

Զիւանիի քնարը եղած է բազմալար եւ բեղնաւոր: Ան երգած է բնութիւնը, սէրը, կինը եւայլն: Իր հայրենասիրական տաղերը եղած են հոգեշունչ երգեր, ցոլացնելով ժողովուրդին տառապանքն ու ցաւը եւ այն անսահման սէրը, զոր ան տածած է իր ժողովուրդին մասին:

Աշուղ Զիւանիի ստեղծագործութիւնները ծնունդ առած են ազնիւ յոյզերէ եւ մտածումներէ, ունին լեզուական պարզութիւն, սահունութիւն եւ հարուստ ոճ:

Զիւանիի բանաստեղծութիւնները թարգմանուած են բազմաթիւ լեզուներու եւ կը վայելեն մեծ ժողովրդականութիւն թէ՛ Հայաստանի եւ թէ Սփիւռքի մէջ.

(Գ. Պ.)

×

ՍԻՆԵՄԱՅԻ նոր սրահներ շինուած են Լենինականի, Ստեփանաւանի, Աշտարակի եւ ուրիշ վայրերու մէջ: Լենինականինը՝ 300 անձ կ՛ընդունի: Նորեր ալ պիտի շինուին Արթիկի, Հրազդանի, Ղափանի, Կոտայքի, Բասարգեչարի եւ Թալինի մէջ:

ԵՕԹՆԱՄԵԱԿԻ ընթացքին Երեւանի մէջ պիտի շինուին մէկ միլիոն 900 հազար քառ. մեթր տարածութիւն բռնող բնակելի շէնքեր: Անցեալ տարի 165·000, իսկ այս տարի 180 քառ. մեթր տարածութեամբ բնակելի շէնքեր շինուած են ու կը շինուին:

ԴԻԼԻՋԱՆԻ քաղաքամերձ անտառները ընդարձակելու եւ բարեկարգելու աշխատանքներ տարուած են այս գարնան: Բնակչութեան գործօն մասնակցութեամբ տեղական մարմինները տնկել տուած են 850 հազար ծառեր եւ ստեղծած՝ 72 հեկտար նոր անտառ: Լրացուցիչ աշխատանքներ կատարուած են 200 հեկտար ծառաստաններու մէջ: 5000 վայրի պըտղատու ծառեր պատուաստուած են:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՅ ՄԱՐԶԱՍԷՐՆԵՐԸ "ՄԱՐՍԷՅԷԶ" Կ'ԵՐԳԵՆ

Վիլէօրպանի Պասկէթ-պոլի համբաւաւոր խումբը վերջերս շրջագայութիւն մը կատարած էր Խորհ. Միութեան կարգ մը շրջաններուն մէջ՝ մրցելու համար տեղական խումբերուն հետ: Ֆրանսական խումբը առիթն ունեցած է այցելութիւն մը կատարելու նաեւ Երեւան:

Խումբին մարզիչը, Պ. Ժեռար Սթիւռլա, Լիոնի «Լը Փռոկրէ-Սուառ» օրաթերթին մէջ իր ճամբորդի նոթերը հրատարակելով, հետեւեալը կը գրէ Երեւանի տրուած այցելութեան մասին:

«Տասը Յուլիսի երեկոյեան կը մեկնինք դէպի Երեւան: Վայրաշարժին կապուած մասնաւոր վակոն մը կը շնորհուի մեզի: «Կակուղ վակոն մը» ըլլալը կը շեշտեն մեզի, որովհետեւ Խորհ. Միութեան մէջ երկու տեսակ վակոններ կան, «կակուղ» եւ «կարծր»:

«Քսան եւ վեց ժամ տեւող ճամբորդութիւն մը՝ 375 քիլոմեթր ճամբայ կտրելու համար: Վակոնին մէջ տաքը 40 աստիճան է եւ մեր ըմպելիներու ամբողջ պաշարը կը սպառի: Ճամբու տեւողութեան վեց գիրք կը լափեմ, «Սեւ շարք»էն մինչեւ Մոնթերլան, Ափոլինէռէն անցնելով: 200 քիլոմեթրի վրայ պարսկական սահմանը կը քերենք: Սահմանը փշաթելերով եւ թակարդներով ամրապնդուած է:

Հոծ բազմութիւն մը կը դիմաւորէ մեզ Երեւան, մասնաւորապէս Ֆրանսայի Հայեր, որոնք չեն կրնար իրենց արցունքը զսպել ի տես մեզի (7000 Ֆրանսահայեր կան Երեւանի մէջ):

«12 Յուլիսին ԺԱ. դարու հայկական եկեղեցի մը կ՛այցելենք:

«13 Յուլիսի մրցումէն վերջ, ընդունելութիւն մը կը սարքուի ի պատիւ մեզի, որուն ընթացքին առիթ կ՛ունենանք հայկական պարերը գնահատելու:

«Կէս գիշերին բաժակները կը պարպուին ի պատիւ Ֆրանսայի Ազգային Տօնին եւ բոլոր ներկաները, միաբերան, «Մարսէյէզ»ը կը թնդացնեն: Մեր շրջագայութեան ամէնէն յուզիչ պահն է:

«14 Յուլիսին արշաւ մը դէպի Սեւանայ լիճը, երկու հազար մեթր բարձրութեան վրայ: Կէսօրին փառաւոր սեղան մը, ուր, ըստ տեղական սովորութեան, լիճին ձուկը մատներով կը ճաշակենք:

«Երեկոյեան կը մեկնինք դէպի Թիֆլիզ»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (55)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԷ.

Պարզուել էր, որ Յակոբ Սիմոնեանին սպանողը թուրք չի եղել, այլ մի երիտասարդ Հայ, այն էլ տեսչի սաներից մէկը, որ երկու տարի առաջ աւարտել էր եւ զբաղւում էր ուսուցչութեամբ:

Ինչո՞ւ էր սպանել Յակոբը՝ Յակոբ Սիմոնեանին:

Սպանողի անունն էլ Յակոբ էր:

Յակոբ Սիմոնեանն ունեցել էր մի ազգականուհի, սիրուն մի աղջիկ, որին ոճրագործը սիրահարուած է եղել:

Աղջկայ ծնողները տեսչից խորհուրդ են հարցրել իր աշակերտի մասին, որպէսզի վերջնականապէս որոշեն աղջկայ ճակատագիրը:

— Անմիտ եւ խենթ տղային մէկն է, — պատասխանել էր տեսուչը:

Ծնողներն իրենց աղջկան համոզելու համար՝ յայտնում են նրան ազգական տեսչի, իբրեւ քաղաքում ամենամեծ մըտաւորականի կարծիքը. աղջիկն էլ, իր հերթին, յայտնում է Յակոբին տեսչի կարծիքը՝ բացատրելու համար այն գրժուարութիւնները, որոնք ծառացել են իր դէմ՝ նրա հետ կապուելու ճանապարհին:

Եւ ահա Յակոբը, անմիտ եւ խենթ, կտրել է տեսչի առաջը կէս գիշերին եւ դաշունահար արել տեղն ու տեղը:

Քաղաքի ամենավերջին Թուրքը մաղաչափ մասնակցութիւն չէր ունեցել այս ոճրագործութեան մէջ: Հայերը, ամօթահար, լռեցին, բայց Թուրքերն աշխատեցին չմոռնալ զայն:

Այս դէպքից մի ամիս անց՝ քաղաքի ամենակատաղի Թուրքերից մէկի, Ահմեդ Զավուշի կինը խեղդամահ գտնուեց իր սեփական անկողնում:

Ահմեդ Զավուշը մունետիկ էր, բարձր եւ խռպոտ ձայնով:

Եթէ կառավարութեան հարկ լինէր մի որեւէ յայտարարութիւն անել՝ կանչում էր Ահմեդ Զավուշին եւ նրան յանձնարարում անել այդ յայտարարութիւնը: Յանկարծ զօղանջում էր Ահմեդ Զավուշի ձայնը, — ... Զանսացողները կը բարձրանան կախաղա՛ն...: Նրա յայտարարութիւնները միշտ վերջանում էին պատժի գերագոյն չափի անողորմ յայտարարութեամբ:

Եւ յանկարծ, կէս գիշերին, մեր թաղում լսուեց Ահմեդ Զավուշի ձայնը — «Հայերը կնոջս խեղդեցի՛ն ու փախա՛ն, փախա՛ն...» — այս բառերից յետոյ լսուեց մի կատաղի մռնչոց, կարծես մի գազան էր ողբում: Ձայնը լսւում էր կըտուրից. նա բարձրացել էր կտուրը, պտոյտ էր գալիս իր առանցքի վրայ եւ գոռում, ձեռները վեր բարձրացնելով եւ ճօճելով օդում — Հայերը կնոջս խեղդեցին ու փախա՛ն...»:

Կէս գիշերին բոլորը նստեցին իրենց անկողինների մէջ, քնից զարթնած եւ սարսափած, խաչակնքեցին եւ լռեցին սպասելով թէ ի՞նչ աղէտ պիտի պատահէր առաւօտեան:

Բայց աղէտը չսպասեց առաւօտեան, եկաւ հասաւ կէս գիշերին:

Ահմեդ Զավուշի տունը լցուեց ոստիկաններով եւ Թուրքերով:

Հայերը եկել էին, մտել տունը, Ահմեդ Զավուշին կապել, բերանը բամպակով փակել եւ երբ ճգնել էր իրեն ազատել, ծեծել էին, կնոջը խեղդամահ արել անկողնում եւ փակել — այս էր Ահմեդ Զավուշի պատմութիւնը ոստիկաններին եւ Թուրքերին:

Հայերն անգամ հաւատում էին այս պատմութեան, որովհետեւ վրէժխնդրութիւն էին կարծում: Ամիսներ առաջ Զավուշն էր եղել, որ մսագործի եաթաղանով կտրել էր երկու հայ յեղափոխականների գլուխները հրապարակով. միակ մարդը, որ համաձայնել էր դահիճի դեր կատարել, գլուխները կտրելուց յետոյ էլ ափով վերցրել էր արիւնը, քսել միրուքին եւ կտրուած գլուխներից մի քայլ հեռու չոքել եւ աղօթել Ալլահին:

Կէս գիշերին սկսուեցին ձերբակալումները եւ տեւեցին մինչեւ առաւօտ: Առաւօտեան բանտը լցուեց Հայերով: Մինչեւ բանտ հասնելը՝ ծեծում էին, վիրաւորում, թքում, անպատւում:

Դէպքի երեկոյեան Զավուշը կնոջը ասել էր, որ գնում է գիւղ: Շատ անգամ էր նա գիւղ գնում: Գնացել էր շուկայ ձի վարձելու: Խոստացել էին ձիապանները, բայց սպասեցրել: Ահմեդ Զավուշը մինչեւ կէս գիշեր սպասել էր ձիուն, չէր ստացել եւ յուսահատ տուն էր վերադարձել կէս գիշերին, տեսել էր մի ջահէլ Թուրք իր տանը, կինն էլ նրա գրկում: Զավուշը կատղած, ջահէլ Թուրքին խեղդել էր եւ նետել հորը. կնոջը խեղդել էր եւ թողել անկողնում, բարձրացել կտուրը եւ սկսել էր ոռնալ — Հայերը կնոջս խեղդեցին ու փախա՛ն...:

Ահա այսպէս էր պատահել դէպքը:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

թիւ յայտարարեց նաեւ.— «Դէմ պիտի դնենք, ի հարկին զինու զօրութեամբ, ՄԱԿի ուժերուն»:

Միւս կողմէ Պելժիոյ վարչապետը եւ արտաքին նախարարը Էյսքենս եւ Վինեի մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին չեշտած են. 1) Ժամանակավրէպ եւ անօգուտ է ՄԱԿի որոշումը՝ Քաթանկա ուժեր զրկելու չաբաթ օր: 2) ՄԱԿը պէտք է հաշուի առնէ Քաթանկայի կառավարութեան բաղձանքը, որ է՝ անկախ դառնալ եւ Քոնկոյի դաշնակցութիւն մը կազմել: 3) 20·000 եւրոպացի մասնագէտներ կը գտնուին Քաթանկա: Իրենց շնորհիւ ամէն ինչ բնականոն կ'երթայ: Ասոնց մեկնումով կացութիւնը պիտի վատթարանայ: Այս առթիւ դիտել տուած են նաեւ, թէ ՄԱԿը իրաւունք չունի քաղաքականութիւն ընելու եւ կողմի մը ի նպաստ դիրք բռնելու:

Վերջապէս, կ'ըսեն Պելժերը, ՄԱԿի ուժերու Քաթանկա մուտքը պատճառ մը չէ որ պելժ ուժերը քաշուին նահանգէն: Կը քաշուին եթէ երբեք անհրաժեշտութիւն մը նկատուի:

Լումումպա Պուրկիպայի հետ տեսակցած է: Քոնկօ վերադառնալէ առաջ պիտի այցելէ յաջորդաբար՝ Ռապաթ, Աքրա, Քոնաքրի եւ Լոմէ: Փաթրիս Լումումպա Իլլիուչինով կը ճամբորդէ, իրեն կ'ընկերանայ 24 ամեայ պելժ քարտուղարուհի մը:

———o———

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ ընտրական կռիւ մը եղած է եւ երկու հոգի մեռած են: Ընդդիմադիրները կ'ուզեն ապացուցանել թէ ընտրութիւնները կանոնաւոր չեն: Անծանօթները վերցուցած եւ տարած են քուէտուփը:

ՖԻՏԷԼ ԳԱՍԹՐՈՅԻ առողջական վիճակին մասին հակասական լուրեր կը տարածուին: Ըստ ոմանց նախագահը Հավանայի մէջ կը պտըտի մինչ բժիշկները կը շարունակեն տեղեկագիրներ հրատարակել եւ բացարձակ հանգիստը անհրաժեշտ դատել Գասթրոյի համար:

ՄՕՐԻՍ ՇՈՒՄԱՆ Վիշիի մէջ ըրած մէկ դասախօսութեան ընթացքին չեշտեց.— «Ոչ, ազատ աշխարհը չէ պարտուած»: Թուեց պատճառները.— 1) Արեւմուտքը Արեւելքէն աւելի զօրաւոր է՝ տնտեսապէս եւ զինուորապէս: 2) Կարծուածին պէս միակամ չէ Խ. Միութիւնը, ռուս-չինական հակամարտութիւնը, գերի ազգերու տրամադրութիւնները ու վերջապէս նոր սերունդ մը մէջտեղ եկած է երկրէն ներս որ ազատ պայմաններու կը տենչայ:

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ նոր մայրաքաղաքը պիտի ըլլայ Ռաուալփինթի: Նախկինը Քարաշին էր: Որոշումը տուած է նախագահը՝ Այուպ Խան:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Կրընոպլի Կապոյտ Խաչի նուէրներու ընդհ. գումարն է՝ 66·400 հին Ֆրանք:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սէն-Ժեռոմի Թաղական Խորհուրդը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ, թաղեցիներէն Տէր եւ Տիկին Յակոբ Էսկիճեանի, իրենց սիրասուն որդւոյն Գրիգորիկի կանխահաս եւ կսկծալի մահուան առթիւ:

×

Սէն-Ժեռոմի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը իր խորին վշտակցութիւնը կը յայտնէ իր անդամներէն Տէր եւ Տիկին Յակոբ Էսկիճեանի, իրենց սիրասուն որդւոյն՝ Գրիգորիկի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի

Այս կիրակի ամբողջ օրը, Օթէլ տէ Կրոթի զովասուն պարտէզներուն մէջ (նախկին Լա Մառէն) Թռուա-Լիւք, 7 թիւի վերջաւորութեան:

ՊՈՒԼԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

5·000 Հ. Ֆր. նուէր և դրուած գումարը: Կը խնդրուի զունտերը միասին բերել: Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով Շամփուրով խորոված:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ամիսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշտօնեաներուն համար՝ որոնց կարգաւ բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշխատանքը:

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդներէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հանին դիմել որեւէ թղթատարական գրասենեակ:

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործողութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տրամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դեղին թուղթը.—

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION
(Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժանորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի պատգամաւորական ժողովին առթիւ եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները՝ Պէլֆոնթէնի օդափոխութեան կայանին.—

Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղ	300	Ն·Ֆ·
Սէվրանի մասնաճիւղ	100	»
Ալֆորվիլի մասնաճիւղ	100	»
Սէն Լուի մասնաճիւղ	20	»
Իթալիի մասնաճիւղ	50	»
Պուլվառ Օտտոյի մասնաճիւղ	70	»
Պ. Բիւզանդ Յարութիւնեան	50	»
Պ. Սահակ Յովհաննէսեան	50	»
Պ. Աշոտ Իսահակեան	10	»
Տիկ. Գույումճեան	15	»
Տիկ. Արզումանեան (Մարսէյլ)	5	»
Տիկ. Ելգովանեան (Մարսէյլ)	35	»
Տիկ. Ս. Թիւթէլեան (Մարսէյլ)	10	»
Տիկ. Լալայեան (Մարսէյլ)	10	»
Տէր եւ Տիկ. Սէրէնկիւլեան	100	»
Տէր եւ Տիկ. Զպուքճեան	50	»
Տէր եւ Տիկ. Գաբոյեան	100	»
Տէր եւ Տիկ. Ետիգարտաշեան	20	»
Օր. Գնդունի	15	»
Տէր եւ Տիկ. Սիսլեան	100	»
Տիկին Ա. Սամուէլեան	100	»
Տիկին Փափազեան (Մարսէյլ)	10	»
Տիկ. Ազատուհի Տէր-Վարդանեան (Մարսէյլ)	10	»
Գումար	1330	Ն·Ֆ·

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍ.— Անձրեւի պատճառաւ Հերոսներու Օրը յետաձգուած էր այս կիրակիի միեւնոյն տեղը, նոյն ժամուն:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

*

1960 – 1961ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրի աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնքի ծանօթութիւններով:

Դիմել 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Բէնսի, Հեռ. 927·01·72:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Երեւանէն Աշոտ Ալեքսան Բաննահեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը, Հայկազ Միքայէլ Բաննահեան, որ Ֆրանսա եղած է 1925–1926 թուականներուն:

Պուքրէշէն Սիլվիա Էքսէրճեան կը փնտռէ իր հօրաքոյր Նիկեար Էքսէրճեան, ամուսնացած Մարգարտիչի Սաղեանի հետ:

Իրենց մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանատունը՝ 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ:

Արտասահմանի մամուլէն կը խնդրուի արտատպել այս յայտարարութիւնը:

PIANOS

ՀԻՆ
ԳԻՆԵՐՈՎ
ՆՈՐ
ՎԻՃԱԿԻ ՄԷՋ ԴԱՇՆԱԿՆԵՐ

PANE

18, RUE RAMBUTEAU - Téléphone: ARC. 22-14

Ամէն տեսակ նորոգութիւն
Դաշնակում
Կատարեալ աշխատանք
Զեղչեալ գիներով

PARIS

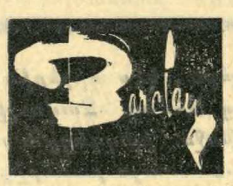

Barclay

ՀԱ ՄԱՆ ԱՐԱ ● HA MAN ARA

par

LES BARCLAY

super 70.335 — 45 T. — simple 60.212

Discophiles Arméniens!

C'est une danse de chez vous
à la mode de chez nous.

EN VENTE PARTOUT

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

———o———

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս չաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30ին, դպրոցի սրահին մէջ:

Կարեւոր օրակարգ, զեկուցում պատգամաւորի, ներկայ վարչութեան երկու տարուան գործունէութեան նիւթական ու բարոյական հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խընամակալութիւնը պէտք ունի ուսանողուհի մը, որ ստացած ըլլայ Ֆրանսական երկրորդական կրթութիւն եւ կարենայ դասաւանդել վարժարանին մէջ: Բնակութիւն եւ սնունդ ապահովուած են:

Մանրամասնութեան համար դիմել տընօրէնութեան: 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Բէնսի, Հեռ. 927–01,72:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կը տօնուի Նիսի մէջ, նախաձեռնութեամբ Նիսի Հ. Յ. Դ. Գէորգ Զավուշ խումբին, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին, Օգոստ. 7, ամբողջ օրը, Փլաթօ տիւ Մոն Պորօն, Սիթ Անշանթէօրի տեսարժան եւ ծառախիտ պարտէզներուն մէջ:

Անձրեւի պարագային, գեղեցիկ սրահ:

Կը նախագահէ ընկ. ՇԱՀԱՆ ԶՕՏԵԱՆ, կը բանախօսէ Վ. ՄԻՍԹԻՔ:

Գեղարուեստական բաժին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ թաղամասին քաղաքապետարանի չքեղ սրահներուն մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

ԲԱՑ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 6 ՕԳՈՍՏՈՍ

SAMEDI 6 AOUT 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8868 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4669

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԱՆԵԼԻ՜ ԵՐԿԻՐ

Թուրքիոյ զինուորական կառավարութիւնը կը ջանայ հետզհետէ ամրապնդել իրդիրքերը: Նախարարներէն ու երեսփոխաններէն վերջ այժմ ալ կը ձերբակալէ դժգոհ զինուորականներն ու ուսանողները:

Մէնտէրէսի վարչաձեւը այնքան դըժգոհութիւններ առաջ էր բերած երկրին մէջ, որ ո՛վ ալ ըլլար զայն տապալողը՝ իբրեւ «ազատարար» կամ «փրկիչ» պիտի ողջունուէր ժողովուրդին կողմէ:

Բացի հասարակ ժողովուրդէն, որ թըշուառութեան մէջ կը լողար, հետեւաբար եւ ո՛չ մէկ պատճառ ունէր սիրելու օրուան իշխանութիւնը, դեմոկրատներու բարիքները վայելող դասակարգերն անգամ, մանաւանդ մտաւորականները մեծապէս ուրախացան կատարուած փոփոխութենէն:

Անկեալ վարչապետը չփացած տղայ մըն էր դարձած: Շրջապատուած մանկլաւիկ նախարարներով, որոնք չարաչար կը գործածէին իրենց բարձր պաշտօնը՝ պարարտացնելու համար իրենց եւ իրենցիններուն գրպանները, — ինչպէս Ֆաթին Զօրլու եւ ընկ., — անկեալ վարչապետը ամենազօր եւ անփոխարինելի կը կարծէր ինքզինքը: Ու սանձարձակ կը վարէր երկիրը, ըստ իր քմահաճոյքին:

Առանց հաշուի առնելու իր ժողովուրդին նիւթական կարելիութիւններն ու պետական զանձին վիճակը, ժողովրդականութիւն շահելու համար մսխումներ կը կատարէր՝ ամէն օր աստիճան մը աւելի աւազին մէջ խրելով Թուրքիան:

Ամերիկայի տուած միլիառները — Մարշըլի Ծրագիր եւ Թրումընի Վարդապետութիւն — հալեցան ձիւնի պէս, առանց որեւէ հետք ձգելու:

Դրամի արժեզրկումը մէկ կողմէն, գիներու տարապայման բարձրացումը միւս կողմէն սնանկութեան դուռը հասցուցին Թուրքիան: Օտար երկիրներ կտրեցին իրենց վարկերը: Ներածումները դադրեցան: Երկրին մէջ առօրեայ ապրուստի համար անհրաժեշտ նիւթերը ջուրը քաշեցին:

Ստոյգ սնանկութեան մը առաջքն առնելու համար, Ամերիկա, Գերմանիա եւ Միջազգային Հիմնադրամի կազմակերպութիւնը երկու տարի առաջ 359 միլիոն տոլարի օժանդակութիւն մը ըրին Անգարայի կառավարութեան: Այս գումարն ալ հալեցաւ՝ առանց բարելաւելու կացութիւնը:

Հալքի պաշտօնաթերթը Ուլուս՝ մայիսեան յեղափոխութենէն երկու ամիս առաջ դեմոկրատ կառավարութեան հաշուեկշիռը կը ներկայացնէր, տալով վիճակագրական տեղեկութիւններ: Ահա՛ քանի մը թիւեր.

1958ին շրջանառութեան մէջ էր 3·473 միլիոն թրքական լիրա: 1960ին գումարը բարձրացած էր 3·837 միլիոնի: Ուրեմն տպագրական մեքենան անընդհատ բանած է: Նոյն ժամանակաշրջանին թրքական ոսկեդրամի գինը 100 լիրայէն բարձրացած է 115ի:

1958ին Պոլսոյ մէջ սնանկ հռչակուած են 1450, 1959 Դեկտ.ին 5125 առեւտրական տուներ:

1938ի գիներու հիմ բռնելով 100, 1950ին — դեմոկրատները իշխանութեան գլուխ գալու թուականը — համեմատութիւնը բարձրացած էր 452ի, 1955ին 591ի, 1958ին 942ի եւ 1959ին՝ 1120ի:

Նոյն համեմատութեամբ սղած է ապրուստը: 1950էն 1959 գիները քառապատկուած են, մինչ բանուորներու աշխատավարձքը հարիւրին 20 համեմատութեամբ միայն աւելցած է: Շաքարի գինը կրկնապատկուած է, հացը, ծխախոտը եռապատկուած, հիւսուածեղէնը չորս անգամ բարձրացած:

Մէնտէրէս սնանկ երկիր մը յանձնեց իր ժառանգորդներուն:

Զօրավար Ճէմալ Կիւրսէլ Պոլսէն վերջ Անատօլուի գլխաւոր քաղաքները այցելելով գեղեցիկ ճառեր խօսեցաւ, ժողովուրդին բարոյականը բարձրացնելու եւ նոր իշխանութեան հանդէպ համակրութիւն ստեղծելու համար երկրին մէջ:

Ներքնապէս զօրանալէ վերջ, այժմ կ՝ուզէ վստահութիւն ներշնչել արտաքին աշխարհին:

Արդէն իսկ Միացեալ Նահանգներն ու Միջազգային Հիմնադրամի Կազմակերպութիւնը պատրաստակամութիւն յայտնած են օգնելու նոր կառավարութեան, սնանկութեան դուռը հասած Թուրքիան անգամ մը եւս ողջնցնելու համար:

Երանելի՛ երկիր:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱՐԴ ՀԱՐՑ ՄԸ՝ ՔԱԹԱՆԿԱ

ՔՈՆԿՈՅԻ ՊԵԼԺ ԴԵՍՊԱՆԸ ԱՐՏԱՔՍՈՒԵՑԱԻ

Թունուզէն մեկնած պահուն՝ Լումումպա վերջնագիր մը ներկայացուց: Մինչեւ Օգոստոս 8 Քոնկօն պէտք է պարպուի պելժ ուժերէն, այլապէս «արմատական միջոցներ» ձեռք պիտի առնուին: Միացեալ զեկոյցի մը մէջ Թունուզ իր համաձայնութիւնը կը յայտնէ Լումումպայի քաղաքականութեան: Այս վերջինը Մարոք մեկնած էր ուր տեսակցութիւններ ունեցաւ թագաւորին եւ պետական շրջանակներուն հետ, եւ հոն ալ իրեն ամէն ապահովութիւն տրուեցաւ որ Մարոք զօրավիգ պիտի կանգնի Քոնկոյի: Փաթրիս Լումումպա Կինէ մեկնեցաւ, ուր պիտի տեսնուի Սեքու Թուրէի հետ: Օգոստոս 8ին Քոնկօ պիտի վերադառնայ:

Քաթանկայի անկախութեան պարագան ծանր բարդութիւններ ստեղծած է: Ինչպէս գրած էինք, այսօր, շաբաթ, ՄԱԿի «կապոյտ սաղաւարտներ»ը պիտի մտնէին Քաթանկա: Այս իմաստով յայտարարութիւն մը ըրած էր Համըրշոլտ: Պընչ, ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարին բանագնացը Էլիզապէթվիլ (Քաթանկայի մայրաքաղաքը) մեկնած էր ու տեսակցած Զոմպէի եւ Քաթանկայի պետական մարդոց հետ: Ապարդիւն անցած են իր ջանքերը, համոզելու որ ՄԱԿի զինուորները Քաթանկա մտնեն: Զոմպէ, պատասխանելով լրագրողներուն, յայտարարեց.—

«Ամբողջ բնակչութիւնը ՄԱԿի դէմ լարուած է: Մթնոլորտը ջղագրգիռ է: Հեռագիր մը ստացայ Քաթանկայի ամէնէն մեծ ցեղապետներէն մէկէն, կ՝ըսէ թէ եթէ Պելժերը քաշուին, ցեղային կռիւները պիտի վերսկսին: Այս պարագային՝ պատասխանատուութիւնը ՄԱԿի վրայ պիտի իյնայ»:

Զոմպէ չէ վարանած «բռնագրաւող» անուանելու Համըրշոլտի անձնական բանագնացը՝ Պընչ:

Իբերու այս կացութեան մէջ կը սպասուի Համըրշոլտի որոշումին: Հաւանական կը թուի որ ՄԱԿի ուժերու մուտքը յետաձգուի, մինչեւ որ կարգադրութիւն մը ըլլայ:

Ցամենայն դէպս Զոմպէ բառերը չի ծամծմեր: «Որոշած ենք ընդդիմանալ: Տրամադիր չենք ՄԱԿի ուժերու վրայ կըրակելու, այսուհանդերձ պիտի փոխադարձենք ու մեռեալներ պիտի ըլլան»:

Միւս կողմէ, Պրիւսէլ գտնուող Քաթանկայի պատուիրակութեան պետը՝ Քիպվէ սպառնաց ուրիշներու օժանդակութեան դիմելու, եթէ Պելժերը չօժանդակեն իրենց:

— Որո՞նց պիտի դիմէք:

— Դրացի ենք Ռոտեզիայի եւ Հարաւային Ափրիկէի Հանրապետութեան, պատասխանած է: Այս առթիւ զաղափար մը տուած է թէ ի՞նչ ընելու մտադիր են եթէ երբեք ՄԱԿը զինուորներ զրկէ Քաթանկա: «Օդակայաններուն վրայ ինքնաշարժներ պիտի գլտորենք, օդը պիտի հանենք երկաթուղիները եւ ճամբաները»: Իսկ եթէ անտառներէ՞ն մուտք գործեն: «Արդելք պիտի հանդիսանանք. յամենայն դէպս ի նպաստ մեզի զօրաւոր զէնք մը ունինք՝ առիւծները: Նիզակներ եւ թունաւոր ասեղներ ալ պիտի գործածենք»:

Այսուհանդերձ համաձայն գտնուած է որ ՄԱԿը խորհրդանշական ընոյթ ունեցող ուժեր զրկէ Քաթանկա, պայմանաւ ոակայն որ Պելժերը չհեռանան ու Լումումպա Քաթանկայի տէր չդառնայ:

Առաջարկած են որ իրենց երկրի անկախութեան հարցը Ապահովութեան Խորհուրդին օրակարգի նիւթ դառնայ:

Քոնկոյի պելժ դեսպանը՝ Վան տէն Պոշ արտաքսուեցաւ երկրէն: Լէօփոլտվիլի ձայնասփիւռի խօսնակը քննադատած է ՄԱԿը եւ զօրավար տը Կոլը:

Քազայի եւ Քիվուի նահանգներուն մէջ կացութիւնը ծանրացած է վերստին: Քիվուիի մէջ թալանի եւ սպանութեան դէպքեր պատահած են: Քազայի մէջ պատերազմական վիճակ հռչակուած է:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Ինչպէս կ՝երեւի, ուսանողական ցոյցը բաւական մտահոգութիւն յառաջ բերած է Թուրքիոյ նոր զեկավարներուն մօտ: Անպաշտօն աղբիւրէ կ՝ըսուէր նաեւ թէ չորեքշաբթի օր, վերջին պահուն, կարելի եղած է առաջքն առնել նոր դաւադրութեան մը որ կը ձգտէր խռովութիւններ ստեղծել նոր վարչակարգին դէմ:

Առաջին առթիւ, կարգ մը կարեւոր որոշումներ կը տրուէին:

Զօրավար Օժտիլէք, պատերազմական նախարարը յայտարարեց թէ, 235 զօրավարներ եւ ծովակալներ — ի մէջ այլոց ինք — իրենց հրաժարականը ներկայացուցած են, որպէսզի թրքական բանակը երիտասարդանայ սպաներով: Այսուհանդերձ նախարարի իր պաշտօնը կը պահէ: Իրականին մէջ հանգստեան կոչուած են, այս 235 զինուորականները թէեւ պաշտօնապէս կ՝ըսուի թէ «իրենց դիմումին» վրայ ձեռք առնուած է այդ միջոցը:

Երիտասարդ նոր սպաներ պիտի փոխարինեն հիները՝ անմիջապէս: Հիներուն, հրաժարողներուն մէջն է զօրավար Ռէճիփ Կիւմիւշփալա, սպայակոյտի պետը:

Զօր. Ճեմալ Քիւրալ հրամանատար նըշանակուած է Առաջին բանակին եւ Պոլսոյ պաշարման վիճակին:

Զօրավար Կիւրսէլ իր պաշտօնին գլուխը կը մնայ:

Նորսթատ, որ քանի մը օր առաջ Անգարա կը գտնուէր, հազիւ տեղեկութիւն ունեցած է այս փոփոխութենէն: Կ՝ըսուի թէ յաջողած է ընդունիլ տալ որ պաշտօնազուրկ զինուորականներուն վճարուի իրենց գործօն սպայի թոշակին 80 առ հարիւրը:

Որոշուած է նաեւ յեղափոխական ատեանները բազմացնել երկրին քիչ մը ամէն կողմը: Այս դատարաններուն լայն իրաւասութիւններ պիտի տրուին, ինչ որ կը սկսի փաստել թէ Մայիս 27ի պետական հարուածը իսկական յեղափոխութեան կը վերածուի օրէ օր:

× Քննիչ մարմինը վերջացուցած է Սեպտեմբեր 6–7ի դէպքերու քննութիւնները: Պէյազիտի դէպքերուն առթիւ հարցաքննուած են նաեւ Պայար եւ Մենտերէս, որոնք գլխաւոր պատասխանատուներն են Ապրիլ 28–29ի արիւնահեղութեանց:

× Անկեալներու դատավարութիւնը, ըստ որոշ աղբիւրներու, պիտի սկսի Օգոստ. 15–20ին: Ատանա ճամբորդատար շքեղ նաւը Հէյպիլիի եւ Եասըատայի միջեւ խարիսխ պիտի նետէ եւ իբրեւ պանդոկ ծառայէ տեղացի եւ օտար լրագրողներու: Եասըատայի մեծագոյն հոգը ջուրի խնդիրն է որ Պոլսէն կը փոխադրուի, նկատի ունենալով որ կղզիին մէջ ջուր չկայ:

× Նոր Սահմանադրութեան մէջ կան հետեւեալ յօդուածները.—

1) Ամէն մարդ ազատ է իր հաւատքին եւ կրօնքին մէջ:

2) Ոչ մէկը, ոչ մէկ խմբակ եւ ոչ մէկ կուսակցութիւն կրնայ կրօնքի ազատութիւնը խանգարող արարքներ գործել:

3) Ոչ մէկ կրօնական մարմին օժանդակութիւն կրնայ ստանալ պետութենէն:

4) Կրօնաւորները չեն կրնար իբրեւ ճընշումի միջոց գործածել կրօնքը:

5) Կրօնքը չի կրնար չահագործուիլ ոչ մէկ նպատակով:

Ցանձնաժողովը ընդունած է նաեւ յօդուած մը ուր կ՝ըսուի թէ «բացի համաճարակի պարագայէն, ոչ մէկ կերպով կրնայ կաշկանդուիլ հայրենակիցին ճամբորդելու իրաւունքը»:

× Պատրիարքը, ընկերակցութեամբ Պ. Կարապետ Աբրահամեանի, կրկին այցելած է Պոլսոյ կուսակալին՝ զօր. Թուլկա եւ 20 վայրկեան խօսած են միասին:

× Կրթական նախարարը՝ Ֆէհմի Եավուզ որոշեց պայքարիլ տգիտութեան դէմ: Այս պայքարին պէտք է օժանդակեն մտաւորականները եւ մամուլը:

× Մենտերէսի կառավարութիւնը, իր իշխանութեան գլուխ գտնուած տասը տարիներուն ընթացքին, հինգ միլիառ Նոր Ֆրանքի տնտեսական եւ ութուկէս միլիառ Նոր Ֆրանքի ալ զինուորական օժանդակութիւն ստացած է Ամերիկացիներէն:

× Թուրքիա, յաջորդ տասը տարիներուն եւ ամէն տարի կանոնաւորաբար 100 միլիոն տոլարի ամերիկեան օժանդակութեան մը պէտք պիտի ունենայ: Այս է կարծիքը Անգարա գտնուող եւրոպացի եւ ամերիկացի մասնագէտներուն: Էքրէմ Ալիսա, ելմտական նոր նախարարը վերջերս ըրած յայտարարութեան մը մէջ ընդունեցաւ թէ ներկայ տարուան ընթացքին երկրին պիւտճէի բացը 280 միլիոն Նոր Ֆրանքի պիտի հասնի: «Թուրքիա, ըսած էր նախարարը, օտար երկիրներու պարտական կը մնայ շուրջ 7 միլիառ Նոր Ֆրանք ու ոսկիի պահեստին կարեւոր մասը օտար դրամատուներու մէջ կը գտնուին, գոցելու համար օտար երկիրներու բացած վարկերը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՍՐ հրովարտակ մը ստորագրեց, ըստ որուն Ղպտի եկեղեցիներու երկու հատուածներէն իւրաքանչիւրը 200 Ֆետտան (100 հեկտար) ոռողուած եւ նոյնքան ալ անջրդի հողեր ունենալու իրաւունք ունի միայն: Մնացեալները կ՝ազգայնացուին ու փոխարժէքը՝ ճշդուած կառավարութեան կողմէ, կը վճարուի եկեղեցիներուն:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ բնակչութեան ընդհանուր թիւն է 9·925·000, որոնցմէ 8·850·000ը մահմետական եւ 1·075·000ը ոչ-մահմետականներ են: Այս թիւին մէջ չկան Ալժերիա հաստատուած զինուորականները, ինչպէս նաեւ Ֆրանսա գտնուող Ալժերացիները: Պատերազմի հետեւանքով 150 հազար հոգի մեռած են անցնող հինգ տարիներու ընթացքին:

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՏԱՍՆԸՀԻՆԳ ՕՐ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ.Ի ՀԵՏ

(ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ)

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ.Ի ՀԱՑԵԱՅՏՆԵՐԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՑ
(Իր իսկ յայտարարութիւնները)

Առաջին հարցում.— *Ի՞նչ տպաւորու – թիւն ունիք Պոլսոյ հայ երաժշտութեան եւ երաժիշտներու մասին:*

Պատասխան.— *Պոլիս երթալուս՝ առա – ջին անգամ պատեհութիւնը ունեցայ ուն – կընդրել Մաէսթրօ Մանասի քառաձայնը: Հոս միջանկեալ ըսեմ թէ, Ղալաթիոյ և – կեղեցին բոլորովին անյարմար է եռաձայն կամ քառաձայն երգեցողութեանց, վասն – զի բարձր եւ արձագանգային չէ, այլ ցած, կարծես խեղդուած ձեւ մը ունի: Մինչդեռ, այդպիսի բազմաձայն երգեցո – ղութեանց համար պէտք են լայն, բարձր ու արձագանգային չէնքեր: Գալով Մա – նասի, թէեւ աշխատասէր եւ հմուտ է, այլ սակայն իր պատրաստած գործին մէջ չէ յաջողած եւ յաջողելիք ալ չունի: Զո՛ւր են իր բոլոր ջանքերը եւ ապար – դիւն՝ զոհողութիւնները: Հոս բացատրեմ թէ ինչո՞ւ:*

Մանաս իր կրթութիւնը Իտալիա առած է եւ բան մը իսկ հայերէն չի գիտեր: Ե – բաժշտական հատուածները պէտք է գըր – ուին ներշնչումով, ինչպէս է բանաստեղ – ծութիւնը: Մանասի պատրաստած գործը հեռի է ներշնչումէ, վասնզի տրուած ե – զանակները հայերէն բառերուն եւ հայ – կական ոգիին ներշնչող բնութիւնը չու – նին այլ՝ բոլորովին հակապատկեր մը կը ներկայացնեն: Ես անձամբ տեսնուեցայ այդ աշխատասէրը երիտասարդին հետ: Թէեւ ինք ուսեալ է, բայց, ինչպէս ըսի, իմ տեսակէտովս, յաջողած եւ յաջողելիք գործ մը չէ ըրածը: Նախ պէտք է ունե – նալ հայկական լեզուին խորը թափանցե – լու հմտութիւն, յետոյ կատարել անոր ներշնչող ոգիին համեմատ չարադասու – թիւն: Օրինակի համար, իտալացի հեղի – նակ մը կ'առնէ հայկական Ս. Պատարա – գը, եւ իր եւրոպական ըմբռնումով կ'ե – զանակաւորէ, մինչէ զուրկ չըլլա՞ր հայ – կական ըմբռնումէն, ուրեմն եւ արժէքէ ալ զուրկ կ'ըլլայ: Մեր արեւելեան եղա – ճակները չեն կրնար եւրոպական ըմբռնո – ւումով շարադասուիլ:

Երկրորդ հարցում.— Ի՞նչ կարծիք ու – նիք Պոլսահայ երաժիշտներու մասին:

Պատասխան.— Պոլսահայ երաժիշտները Թուրքիոյ չրջափակին մէջ մեծցած եւ ուսած մարդիկ են եւ չատ հեռի արժէ – քաւոր ըլլալէ: Նոյնիսկ հայ երաժիշտնե – րը ինքնազարգացման մղումը չունին եւ արդէն մեծ բան մը չեն արժեր, բայց ի – րենք չատ յաւակնոտ են իրենց կարողու – թեան վրայ:

Երրորդ հարցում.— Պատրաստուած ե – ռաձայներու մասին ի՞նչ զգացիր ու – նիք:

(Այստեղ Հայ Մուրքը խնդաց):

Պատասխան.— ... Եռաձա՛յն, ատոնք բոլորն ալ ոչնչութիւններ են: Եռաձայն կազմողը ո՛վ, իրենք ո՛վ: Եւրոպական «քոնսերվաթուար»ներէն չըլլանալարտ – ներն իսկ կը տատամսին չատ անգամ, ո՞ւր մնաց մեր Թրքահայերը, որոնց կա – րողութեան մակարդակը նոյնիսկ «քոն – սերվաթուար»ի առաջին դասարանին իսկ չի հասնիր: Օրմանեանի Պատրիար – քութեան օրով ինծի ղրկէր էին Պատա – րագի միաձայն երգեցողութիւն մը, բազ – մաձայնի վերածելու համար: Ծայրէ ի ծայր սխալներու քաոս մըն էր: Ես դար – ձուցի, ուսկից ալ ինծի ղրկեցին, եւ ըսի թէ բոլորովին սխալ է այդ գրուածքը եւ չէ կարելի սրբագրել, նոյնանգղ բազմաձայնել:

Ես անոր համար չատ կը կոչեմ Պոլսահայ երաժիշտները, որովհետեւ ի – րենց քիչ ներդրումով մեծ հմտութեան տէր անձեր կը կարծեն: Հոս միջանկեալ ըսեմ թէ նոյնիսկ Պոլսոյ զինուորական խումբերը (Նուագախումբ) հեռի են կատարելութի – նէ եւ չատ հեռի մանաւանդ ներդաշնա – կութենէ: Բռնապետութեան ժամանակ, «Մանդոմմի Ֆֆքեար»ի մէջ հատուած մը կարդացի «մաեսթրէտտ – երաժիշտ» ատո – րոգրութեամբ, որ Զիլինկիրեան եռա – ձայնը կը վարկաբեկէր եւ անոր սխալ դաշնաւորութիւն իբր ապացոյց՝ մէջ կը բերէր «Քրիսթոս ի մէջ մեր յայտնե – ցաւ»ը, թուանշաններով դաշնաւորած եւ տակն ալ իր կողմէ, իբր թէ անսխալ, դաշնաւորում մը դրած էր: Իսկոյն օգնկին դէմ անցայ եւ սկսայ այդ «մաեսթրէտտ – երաժիշտին» դաշնաւորածը երգել: Աստ – ուա՛ծ իմ, ի՛նչ սոսկալի խառնակութիւն, Զիլինկիրեանէն աւ աւելի խառնակ: Ո՛չ դաշնաւորութիւն կար, ո՛չ իմաստ եւ ո՛չ ոգի: Արդ, ալ կրնաք երեւակայել թէ, երբ այդ «մաեսթրէտտ»ը սխալներու քաոս մը կը ներկայացնէր, միւսները ի՛նչ ար – ժէք կրնան ունենալ:

Չորրորդ եւ վերջին հարցում.— Ի՞նչ – պէս գտած էք հայկ. երաժշտութեան դպրոցին:

Պատասխան.— Երբ կ'ըսեմ թէ գոյ – նէքը գտած եմ հայկական երաժշտու – թեան, մի՛ կարծէք թէ պարզ խօսք մըն է, այլ ճշմարտութիւն է: Ձիւղ տասնե – եօթը տարի է, որ կը հետապնդեմ այս գործը եւ եթէ յանձն առած գոհզու – թիւններս պատմեմ, կը զարմանաք: Կե – սարիոյ Ս. Կարապետի վանքը կը գըտ – նուին հայկական հին խաղերու լուսա – նկարներ, Տրդատ եպիսկոպոսի քով: Գը – բեցի Սբբազանին — դեռ այն առեն վար – դապետ — որ ղրկէ ինձ լուսանկարները: Անտեսի մնացին իմ խնդրանքներս: Ճե – մոյ զրեցի Ազգ. Վարչութեան, օրուան Պատրիարքին, փոխանորդին, բայց եւ այնպէս չկրցայ հասնիլ նպատակիս, վասն զի, կեսարիոյ առաջնորդը կ'ուզէր ինձ 300 րուպլիի ծախել զանոնք: Մեզմե – ցի այդչափ գումար մը, դի չունէի: Ուս – ոի, որոշեցի պրպտումներ կատարել Ե – րոպայի մէջ: Իտալիա անցնելով՝ դիմեցի Պապին, որ մեծ հիւրասիրութեամբ բա – ցաւ թանգարանները իմ առջեւ: Հոն բա – ւական բաներ գտայ եւ ուսումնասիրեցի: Անցայ եւ ուրիշ քաղաքներ, Պերլին, Փա – րիզ, յետոյ Ջուիցերիա: Ինչ որ գտայ, բոլորն ալ անընթեռնելի էին: Պէտք եղաւ զանոնք կարդալու համար հին բառարան – ներու դիմել: Այդ սոսկալի աշխատութիւ – նը չատ յոգնեցուց զիս: Բայց վերջապէս յաջողեցայ երկար պրպտումներէ եաքը հասնիլ նպատակիս: Այսօր գաղտնիք չէ մնացած ինձ՝ հայկական երաժշտութեան մասին:

Հոս վերջացնելու համար իմ հարցում – ներս, ուզեցի պիտակ թէ, երբ ժողո – վուրդը եռաձայն կ'ուզէ, ի՞նչ ընելու ենք:

Պատասխանեց.— Եկմալեանը գործա – ծեցէք, անկէ աւելի լաւը ո՞ւր կրնաք գտնել: Թէեւ ես միտք ունիմ պատրաս – տել աւելի «զուտ հայկական» եղանակով եռաձայն եւ քառաձայն պատարագ:

Հարցումներս վերջացուցած էի:

Ուրիշ անգամ մը, չարականներու մա – սին խօսակցութեան մը ընթացքին, ան – դրադառնալով իր երգած եւ «Կոմիտաս – էան» կոչուած «Տէր ողորմեա»յին, փափ – կութեամբ դիտել տուի թէ «այդ եղանա – կը քաղած էք Մեծ Պահոց Վեցերորդ կի – րակիի յաւուկ ԲՋ. օրհնութեան յոյժ ծանր «Որ ըզխորհուրդ ֆո գալըստեան» չարականին առաջին եւ երկրորդ պարբե – րութենէն, որովհետեւ յար եւ նման է ձեր երգածին»: Եւ երգեցի: Ցետոյ աւել – ցուցի անմիջապէս.— «Դուք այդ եղանա – կը ընտրելով, անշուշտ բազմաձայնի վե – րածած ըլլալուէք եւ հեղինակի իրաւունք ստացած: Ասոր նման, չարականներէ առ – նուած »Տէր ողորմեա»ներ ալ կան, ընդ – պէս՝ Ցակոբայ Մծբնայ Հայրապետին ձօնուած ԳՋ. եղանակը՝ «Սուրբ ես Տէր» հարցին Բ. եւ Գ. տուներուն առաջին եր – կու պարբերութիւններէն առնուած:

Կոմիտաս ժպտեցաւ:

Ջուզեցի երկարել այս մասին, եւ ան – ցանք ուրիշ խօսակցութեան: Հայկական խաղերու մասին կարգ մը բացատրու – թիւններ տուաւ: Երբ ուզեցի զրի առնել, իրեն վերապահեց պատճիքը, ափսո՛ս, որ իրեն հետ ալ գերեզման տարաւ:

Այս յօդուածս, որ հրատարակուեցաւ «Ժամանակ» թերթին 1910 Սեպտ. 21 թիւին մէջ, ամբողջ առաջին էջը գրաւած էր եւ մեծ ազմուկ յառաջ բերաւ հայ ե – րաժշտական շրջանակներու մէջ, երբ ար – դէն Կոմիտաս վրդ. մեկնած էր Սեպտ. 2ին, նպատակ ունենալով իր ճամբուն վը – րայ հանդիպիլ Էսկիշէհիր, Աւտափազար եւ Իզմիթ: Սեպտ. 12ի «Ժամանակ» թեր – թին մէջ, առաջին էջին 5րդ սիւնակին վրայ երեւցաւ երաժշտապետ Լ. Զիլին – կիրեանի «Պատասխան մը» վերնագրով յօդուածը: Զիլինկիրեան ցաւ կը յայտ – նէր թէ Պոլսոյ երաժիշտները անարժէք նկատած էր Կոմիտաս, թէ որակումը իր – մէ չէր սպասուեր:

Կոմիտաս վրդ., եւրոպացին բացիկ մը ղրկեց ինծի, գրելով.— «Սիրելի Լեւոն, անշուշտ կարդացիք Զիլինկիրեանի պա – տասխանը, ես պիտի պատասխանեմ այդ գրութեան՝ հոսկէ, չըլլա՛յ որ իմ գրած – ներս հերքես, չատ պիտի վշտանամ»:

Եւ, Զիլինկիրեանի պատասխանեց ժա – մանակի մէջ, նոյն վերջին սիւնակին վը – րայ, եւ զանազան բացատրութիւններով ջանաց խնդիրը մեղմացնել: Սակայն «ես այդպէս չըսի, այսպէս ըսի»ները զար – ձեալ կը հաստատէին իմ գրածներուս ճշդութիւնը:

Անսալով իր խօսքին, չուզեցի միջա – մտել ու հերքել իր խօսքերը, նկատի ու – նենալով որ ոչ մէկ ակնարկութիւն կար իմ մա – սիս: Զիլինկիրեան խոհեմօրէն գրուած էր ինծմէ, թերեւս նկատի ունենա – լով, 1904ին, թերթերու մէջ ինծի հետ ունեցած վիճաբանութիւնը եռաձայնի – իր պատրաստած — եւ նաեւ Գր. Չուլ – հայեանի «Ցիս մինչօր» եռաձայնին ա – ռընչութեամբ, թէեւ վերջ գտած՝ հաշ – տութեամբ — «Արեւելք»ի խմբագրու – թեան միջամտութեամբ:

Երբ 1911ի ամառը Պոլիս անցայ, օր մը դիմեցի վարդապետին բնակարանը, եւ երբ սենեակը մտայ, սիրալիր ընդուն – ելութիւն մը ըրաւ ինծի: Դաշնակին առ – ջեւ նստած էր, կը նուագէր, իր չուրջը ունենալով իր աշակերտները, կանաչան, Վ. Սարգսեան, Սրուանձտեանց, Ախտա – չէս Սապոնճեան եւ ուրիշներ: Ներկայ էր նաեւ Զիլինկիրեան: Ոչ մէկ խօսք անցաւ հին վիճաբանութեանց մասին: վարդա – պետը գոհ մնաց իմ այցելութենէս: Այդ եւս պատեհութիւն չունեցայ պինդը տես – նելու: Տարտանէլ մեկնեցայ:

ԼԵՒՈՆ ՃԷՐՄԱՀԵԱՆ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԳԱՂԱՓԱՐԸ

ԽՄԲ.— Ռամպույէի, տը կոլ – Ատը – ճառըր խօսակցութեանց առթիւ, «Նու Հերբլտ Թրիպիւն» շաբեկան կարդ մը խորհրդածութիւններ ըրած է: Այս առթիւ հիշ մը պատմութիւն ալ կ'ընէ:

Մտքերու չփոթութիւն եւ տարակար – ծութիւն կայ, թէ ի՞նչքան օգուտ ունե – ցաւ վարչապետ Աբրնաուըրի եւ նախա – գահ տը Կոլի հանդիպումը եւ յատակ ալ չէ թէ ի՞նչ խօսեցան: Այսուհանդերձ պարզ է թէ բան մը ձեւ եւ մարմին առաւ Ռամպույէի խորհրդակցութիւններուն առթիւ եւ այդ բանը մեծ դպրափար մըն է, Եւրոպայի դպրափարը:

Մինչ Եւրոպայի առանցքը Հռոմէական կայսրութենէն, որ Միջերկրականի աւա – զանին չուրջ հիմնուած էր, դէպի հիւսիս կը փոխադրուէր, միացեալ Եւրոպայի մը դպրափարը — միացեալ քրիստոնեայ աշ – խարհ — խանդավառեց՝ սուրբեր, քարո – զիչներ եւ գիներուրականներ: Մինչեւ իսկ երբ Բողոքականութեան պատճառով քրիստոնեայ աշխարհը երկուքի բաժնուե – ցաւ եւ Սուրբ Հռոմէական կայսրութի – նը դարձաւ երբեմնի հզօրութեան մը

տասխանը, ես պիտի պատասխանեմ այդ դրութեան՝ հոսկէ, չըլլա՛յ որ իմ գրած – ներս հերքես, չատ պիտի վշտանամ»:

Եւ, Զիլինկիրեանի պատասխանեց ժա – մանակի մէջ, նոյն վերջին սիւնակին վը – րայ, եւ զանազան բացատրութիւններով ջանաց խնդիրը մեղմացնել: Սակայն «ես այդպէս չըսի, այսպէս ըսի»ները զար – ձեալ կը հաստատէին իմ գրածներուս ճշդութիւնը:

Անսալով իր խօսքին, չուզեցի միջա – մտել ու հերքել իր խօսքերը, նկատի ու – նենալով որ ոչ մէկ ակնարկութիւն կար իմ մա – սիս: Զիլինկիրեան խոհեմօրէն գրուած էր ինծմէ, թերեւս նկատի ունենա – լով, 1904ին, թերթերու մէջ ինծի հետ ունեցած վիճաբանութիւնը եռաձայնի – իր պատրաստած — եւ նաեւ Գր. Չուլ – հայեանի «Ցիս մինչօր» եռաձայնին ա – ռընչութեամբ, թէեւ վերջ գտած՝ հաշ – տութեամբ — «Արեւելք»ի խմբագրու – թեան միջամտութեամբ:

Երբ 1911ի ամառը Պոլիս անցայ, օր մը դիմեցի վարդապետին բնակարանը, եւ երբ սենեակը մտայ, սիրալիր ընդուն – ելութիւն մը ըրաւ ինծի: Դաշնակին առ – ջեւ նստած էր, կը նուագէր, իր չուրջը ունենալով իր աշակերտները, կանաչան, Վ. Սարգսեան, Սրուանձտեանց, Ախտա – չէս Սապոնճեան եւ ուրիշներ: Ներկայ էր նաեւ Զիլինկիրեան: Ոչ մէկ խօսք անցաւ հին վիճաբանութեանց մասին: վարդա – պետը գոհ մնաց իմ այցելութենէս: Այդ եւս պատեհութիւն չունեցայ պինդը տես – նելու: Տարտանէլ մեկնեցայ:

ԼԵՒՈՆ ՃԷՐՄԱՀԵԱՆ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

(ԲԺԻՇԿԻ ՆՕԹԵՐ)

—o—

Խթ–էնտ չրջանին մէջ կ'ապրին պլխա – ւորապէս բանուորներ, բեռնակիրներ: Այստեղ ոչ միայն հանրային պարտէզներ չկան, չկան նոյնիսկ փոքրիկ պարտէզ – ներ: Շատ են պատերազմին հետեւանքով աւերուած հին տուները, աւելի քան որ – եէ մէկ ուրիչ չրջանի մէջ: Փողոցները նեղ, խանութները՝ ոչ այնքան պերճ: Հնավաճառի խանութներ չատ կան: Փոք – րիկ ճաշարանները մեծ տարբերութիւն ունին կեդրոնական մեծ եւ չքեղ ճաշա – բաններէն, բայց Խթ–էնտի մէջ ամէն ինչ պարզ ու անպաճոյճ է: Այստեղ կարելի է լսել ե՛ւ ծիծաղ ե՛ւ տեսնել աւելի չատ ժպտուն դէմքեր: Լոնտոն այցելող ամէն մարդ դիւրութեամբ կը նկատէ Սիթիի, Ուեսթ–էնտի եւ Խթ–էնտի այս տարբե – րութիւնը: Մանանգելով զանազան ըն – դունելութիւններու՝ Սիթիի քաղաքապե – տարանին մէջ Լոնտոնի քաղաքապետին մօտ, Քովընթ–Կարտընի արքայական օ – փերայի թատրոնին մէջ եւայլն, մենք կրցանք տեսնել Անգլիոյ բարձր դասը՝ թանկարժէք քարերով պճնուած կիսա – մերկ տիկիններ, ամոթխած հագած մարդիկ, կրինոլին (*) հագած տարմանի Անգլուհիներ եւայլն, բայց ինչպէս կ'ըսեն, հնարաւորութիւն ունե – ցանք տեսնելու նաեւ մեռելին միւս կող – մը: Օրինակ՝ անգլիական օրէնքներով արգիլուած է մուրացկանութիւնը, ողոր – մութիւն խնդրելը, սակայն կեդրոնի փո – ղոցներուն մէջ յաճախ տեսանք թէ ինչ – պէս թափառական երաժիշտներ, միայնակ կամ խումբով սրինդ կը նուագեն, թըմ – բուկ կը զարնեն, յետոյ ալ ողորմութիւն կը խնդրեն եւ կամ փողոցի նկարիչներ ամբողջ օրը մայթին վրայ չորս ոտքերու վրայ նստած՝ դունաւոր կաւիճով կը նը – կարեն: Կը բաւէր որ մէկն ու մէկը մէկ քանի բէնի նետէր, եւ անոնք անմիջապէս կը ջնջէին իրենց գծած նկարը ու նորէն կը սկսէին: Այս տեսարանները մեզ զար – մացուցին: Տեսանք հիւծուած, վատ հագուած գործազուրկներ, որոնք արե – ւին կիպիչ ճառագայթներուն տակ, իրենց կուրծքին ու կռնակին կապած՝ «սէյլ» (լուծարքի վաճառք) մակագրութիւնը կը – րող ցուցատախտակներ, ամբողջ օրը կ'երթեւեկեն զեղեցիկ եւ չքեղ վաճառա – տան առջեւ:

Լոնտոնի փողոցներուն մէկ կարելի էր տեսնել «թատերական» համազգեստ հա – գած հեծեալ զինուորականներ եւ աչխա – տավարձքի բարձրացում պահանջող ցու – ցատախտակներ բռնած ու ոստիկաններու ուղեկցութեամբ լուռ ու մունջ քալող բանուորներ:

Երբ մութը իջնէ, Ուեսթ–էնտի բոլոր փողոցներն ալ կը լուսաւորուին նէոն լոյ – սերով: Լոյսէ յայտարարութիւնները եւ ծանուցումները շատ ցուցիչ եւ ապշեցուցիչ են: Տուներու տանիքներու, ցուցափեղ – կերու, թատրոններու եւ չարժանկարի սրահներու ճակատներուն վրայ ոստոս – տուն, վազող եւ պտրտող դունաւոր լոյ – սեր զետեղուած են: Ամէնէն աւելի լու – սաղարդուած հրապարակը Փիկատիլի Սիրկուսն է, որուն կեդրոնական մասին վրայ Երոսի պրոնզէ արձանը կայ կեցած: Կէս գիչերին լոյսերը կը մարին:

Անգլիոյ մէջ պոռնկութիւնը պաչտօ – նապէս արգիլուած է, բայց միայն պաչ – տօնապէս: Խթ–էնտի չքեղ չրջանին մէջ, Նիւ–Փոնթ Սթրիթին մէջ, ամէն քայլա – փոխին կարելի է հանդիպիլ հիանալի հագուած ու բաւական զեղեցիկ Անգլու – հիներու եւ Ֆափիկուհիներու: Կանգնած՝ երկու կամ երեք հոգիով միչտ, իրենց չուրջը կը նային (կը վախնան ոստիկան – ներէն): Մեզի ըսին, որ եթէ ոստիկան – ները ձերբակալեն, ոստիկանատուն կը տանին եւ տուգանք վճարել կուտան: Սո – վորաբար այսքանով կը վերջանայ խըն – դիրը: Ուրիչ չրջան մը, Մէյֆէր, նոյն – պէս լաւ լուսաւորուած է, բայց նախոր – դէն աւելի պակաս. այդտեղ ամէն մէկ անկիւնի մէջ երկու ոստիկան կեցած են: Քովընթ–Կարտընի չրջանը բոլորովին տարբեր է: Բոլոր փողոցները կէս լուսա – ւորուած են, այն ալ հատ ու կտոր ազատ էլեկտրական լամբերով: Այս չրջանին մէջ կը գտնուին գլխաւորապէս բան – դեղէնի եւ պատուհաններու պահեստները: Փողոցներուն մէջ կեցած էին բազմաթիւ բեռնատար ինքնաչարժներ: Բանուորնե – րը նստած էին մայթերուն վրայ, թէյ կը խմէին կամ երկնցած կը քնանային:

Շաբաթ օրերը աչխատանքը կը վերջա – նայ ցերեկուան ժամը 12ին: Շաբաթ եւ մանաւանդ կիրակի օրերը կարծես թէ քաղաքը կը պարպուի: Գրեթէ ամէն ոք սեփական ինքնաչարժներով, մոթօսիք – լէթներով, հեծելանիւներով, տնային թե – թեւ սայլերով Լոնտոնի չրջակաները կը մեկնին հանգստանալու: Շատերը Ուլնթ – սըր կ'երթան: Մայրաքաղաքի փողոցնե – րը կ'ամայանան:

Անգլիացիները փոքր հասակէն կը կո – փեն երախան, չեն փաթթեր: Սպորը Անգլիացիներուն համար կենցաղային սո – վորութիւն է դնտանիքին, դպրոցին, հա – մալսարանին, գործարանին եւ աչխատա – նոցին մէջ: Լոնտոնի մէջ հազուագիւտ կա – րելի է հանդիպիլ այնպիսի երիտասարդ – ներու, զորս մենք կ'անուանենք ձեւամոլ (ստիլեագ): Անգլիացիները անպատչա – կը նկատեն զբօսաոսղ ուրիչներէն տար – բերութիւն ունենալը:

(Շար. — 4) Ա. ԹՈՒՄԵԱՆ

(*) Լայն շրջազգեստ՝ տակէն անցուած պողպատէ նուրբ օղերու վրայ կեցած:

ԿԵՂԾԻՔ
ՀԻՆ ՀՈՒՐԱՑԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՎՐԱ

ԳԼՈՒԽ Ժ.

Հայկ Մուրադի տունը տրվեց, ընտանիքին նվեր Հարությունի: Հոսը ընտանեկան ծառայության էր տասը տարի: Ծառայեցին նաև Հայկի կինը, Հայկի մայրը, Հայկի քույրերը, Հայկի երեխաները, Հայկի ծնողները, Հայկի ամուսնու ծնողները, Հայկի ամուսնու քույրերը, Հայկի ամուսնու եղբայրները, Հայկի ամուսնու քեռիները, Հայկի ամուսնու հորեղբայրները, Հայկի ամուսնու զարմիկները, Հայկի ամուսնու զարմուհիները, Հայկի ամուսնու ազգականները, Հայկի ամուսնու բարեկամները, Հայկի ամուսնու ծանոթները, Հայկի ամուսնու հարևանները, Հայկի ամուսնու գործընկերները, Հայկի ամուսնու ուսանողները, Հայկի ամուսնու դասախոսները, Հայկի ամուսնու ղեկավարները, Հայկի ամուսնու ենթակաները, Հայկի ամուսնու վերադասները, Հայկի ամուսնու ընկերները, Հայկի ամուսնու թշնամիները, Հայկի ամուսնու մրցակիցները, Հայկի ամուսնու հակառակորդները, Հայկի ամուսնու մրցանակները, Հայկի ամուսնու պարգևները, Հայկի ամուսնու կրծքանշանները, Հայկի ամուսնու շքանշանները, Հայկի ամուսնու մեդալները, Հայկի ամուսնու գրքերը, Հայկի ամուսնու հոդվածները, Հայկի ամուսնու զեկուցումները, Հայկի ամուսնու ելույթները, Հայկի ամուսնու հրապարակումները, Հայկի ամուսնու գրախոսականները, Հայկի ամուսնու ակնարկները, Հայկի ամուսնու նամակները, Հայկի ամուսնու հեռագրերը, Հայկի ամուսնու հեռախոսազանգերը, Հայկի ամուսնու էլեկտրոնային նամակները, Հայկի ամուսնու ֆաքսերը, Հայկի ամուսնու ինտերնետային հաղորդագրությունները, Հայկի ամուսնու սոցիալական ցանցերի էջերը, Հայկի ամուսնու բլոգը, Հայկի ամուսնու կայքը, Հայկի ամուսնու դոմենը, Հայկի ամուսնու հոսթինգը, Հայկի ամուսնու սերվերը, Հայկի ամուսնու համակարգիչը, Հայկի ամուսնու նոթբուքը, Հայկի ամուսնու պլանշետը, Հայկի ամուսնու հեռախոսը, Հայկի ամուսնու ժամացույցը, Հայկի ամուսնու ապարանջանը, Հայկի ամուսնու մատանին, Հայկի ամուսնու ականջօղերը, Հայկի ամուսնու վզնոցը, Հայկի ամուսնու ուլունքները, Հայկի ամուսնու ուլունքների թելը, Հայկի ամուսնու ասեղը, Հայկի ամուսնու կոճակները, Հայկի ամուսնու կարի մեքենան, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի ասեղները, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի թելերը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի կոճերը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի ոտնակը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի լամպը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի լարը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի ադապտերը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի վարդակը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի անջատիչը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի պաշտպանիչ ապարատը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի կայունացուցիչը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի փոխակերպիչը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի ինվերտորը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի մարտկոցը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի լիցքավորիչը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի մալուխը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի միակցիչը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի ապահովիչը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի ռելեն, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի կոնտակտորը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի տրանսֆորմատորը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի դրոսելը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի կոնդենսատորը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի դիոդը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի տրանզիստորը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի միկրոսխեման, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի պրոցեսորը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի հիշողությունը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի կոշտ սկավառակը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի ֆլեշ կրիչը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի օպտիկական սկավառակը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի ցանցային քարտը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի Wi-Fi մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի Bluetooth մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի GPS մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի GSM մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի 3G մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի 4G մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի LTE մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի 5G մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի ապագա մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի անցյալ մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի ներկա մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի հեռավոր մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի մոտակա մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի միջին մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի ծայրահեղ մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի կենտրոնական մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի ծայրամասային մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի քաղաքային մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի գյուղական մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի լեռնային մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի հարթավայրային մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի անապատային մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի արկտիկական մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի արևադարձային մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի մերձարևադարձային մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի մերձբևեռային մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի բևեռային մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի հասարակածային մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի միջօրեական մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի զուգահեռական մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի ուղղահայաց մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի հորիզոնական մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի անկյունագծային մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի շառավղային մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի տրամագծային մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի շրջանագծային մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի գնդային մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի խորանարդային մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի զուգահեռանիստային մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի պրիզմատիկ մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի բուրգային մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի կոնային մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի գլանային մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի տորային մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի էլիպսոիդային մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի պարաբոլոիդային մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի հիպերբոլոիդային մոդուլը, Հայկի ամուսնու կարի մեքենայի հոսանքի կոն

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ նոր դահլիճին մասին խօսելով, Լը Մոնտի խմբագիրը կը յիշէ Սայէպ Սալամի դժուարութիւնները ազգային միութեան կառավարութիւն մը կազմելու համար: Ներկայ դահլիճը ունի 9 քրիստոնեայ (4 մարոնի, երկու ուղղափառ, երկու յոյն կաթոդիկէ, մէկ հայ լուսաւորչական) եւ 9 մահմետական (4 սիւննի, երեք շիի, երկու տիւրզի): Ակներեւ է սակայն թէ առիւծի բաժինը ըստացած են արաբասէր ապստամբները: Արդարեւ նոր նախարարներուն եօթը պատնէշներուն ետին էին ապստամբութեան ժամանակ եւ «նասրական» նկատուած, կը գրէ միշտ Լը Մոնտի աշխատակիցը աւելցնելով.— «Վարչապետին նշանաբանն է՝ «Բոլորը մէկ Լիբանանի համար» որուն արեւմտասէր խմբագրապետ մը պատասխանեց.— «Անշուշտ, մէկ Լիբանան բոլոր Լիբանանցիներուն համար՝ հակալիբանանեան ապստամբութեան Լիբանանը» բայց հակառակ վարչապետին յայտարարութեան, քրիստոնեայ տարբերը մտահոգ են:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

	Ն.Ֆ.
Նախորդ գումար	5976
Պ. Մարգար Ադամեան	10
Լիոնի Կապ. Խաչի մասնաճիւղ	100
Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Կիւլպօլեան	25
Կարապետ Թօփալեան (Իսի)	30
Ղեւոնդ Թորոսեան (Կրընոպլը)	30
Ոսկիան Յակոբեան (Կրընոպլը)	10
Տիգրան Վարդանեան (Ժուի)	10
Ժիրայր Փալամուտեան (Փարիզ)	25
Լիոնի Մշ. Տան Յանձնախումբ	450
Միհրան Կարապետեան (Պրիւսէլ)	30
Բժիշկ Ռուբէն Տէր-Դաւթեան	50
Մելքոն Պասմաճեան	20
Տէր եւ Տիկ. Մկրտիչ եւ Վերոնիքա Դաւիթեան	50
Սէնթ Մարկրիթի Կ.Խաչի Մ.ճիւղ	50
Եդուարդ Մավեան	100
Նիսի յիշատակի հանդէսէն	300
Տէր եւ Տիկին Զպուքճեան	30
Հաճի Նոտարեան եղբարք	10
Տիկ. Ալիս Գրիգորեան եւ որդի	15
Փարիզի Ռոստոմ խումբ	50
Պանկէօ-Քաշանի Արծիւ խումբ	50
Պ. Թէրլէմէզեան	30
Տիկ. Լերթողեան	30
Տէր եւ Տիկին Անուշաւան Շտիկեան	400
Տէր եւ Տիկ. Սամուէլեան	100
Շաւիլի Արզութ. խումբի հանգանկ.	425
Գումար	8376

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Լիոնէն Օր. Տնիզ Աւետիսեան, զաւակը Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Աւետիսեանի, դաշնակի առաջին մրցանակով (փոքմիէ փոի) պարգեւատրուած է Լիոնի Քոնսեռվաթուառի քննութեանց մէջ:

×

Առեւտրական բարձրագոյն վարժարանէն յաջողութեամբ շրջանաւարտ ելած է՝ Ալպէր Մեծմորեան:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ամիսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշտօնեաներուն համար՝ որոնց կարգաւ բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշխատանքը:

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդներէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հանին դիմել որեւէ թղթատարական գրասենեակ:

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործողութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տրամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դեղին թուղթը.—

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION
(Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժանորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սէն-Ժեռոմի Թաղական Խորհուրդը խորին շնորհակալութեամբ ստացած է պատանի Գրիգորիկ Էսկիճեանի կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, հետեւեալ նուէրները.— Պ. Պ. Գումրուեան եղբարք 20 Ն. Ֆր., Հերիքնազեան եղբարք, Զալեան, Կ. Կտաճեան, Սուրէն Գափլանեան, Յ. Փանոսեան եւ որդի, 10ական Ն. Ֆ., Մինասեան ընտանիք, Կ. Խաչեան եւ որդիք, Գր. Սարուքեան, Ծերօն Մելեմէճեան 5ական Ն. Ֆ.՝ թաղիս եկեղեցւոյ:

Սէն-Ժեռոմի Թաղական Խորհուրդ 30 Ն. Ֆ., Տօրումեան Անահիտ եւ Սահակ, Պառ Թապա, Ժ. Մելտոնեան 20ական Ն. Ֆ., Պառ Թիւնէլ 15, Հերիքնազեան եղբարք, Աւետեան եղբարք. Շալճեան Գագիկ, Կիրակոսեան Կիրակոս, Թովմաս Մարկոսեան, Սիրունեան, Տէրտէրեան Մ., Բաբգէն Բրուտեան, Կիրակոս Թումայեան, Գ. Կաստաքեան, Սուրէն Գափլանեան, Օննիկ Տօրումեան 10ական Ն.Ֆ. իսկ Մինասեան ընտանիք, Կ. Խոչեան եւ որդիք, Օ. Վարպետեան, Կ. Աճէմեան, այրի Տիկին Վերժին Դաւիթեան, Ծերոն Մելեմէճեան, Աբրահամ Մանկասարեան, Յ. Պետրոսեան 5ական Ն. Ֆ.՝ թաղիս դպրոցին: Պ. Մօրիս Մուսայէլեան 20 Ն. Ֆ.՝ թաղիս աղքատներուն:

Սէն-Ժեռոմի Կապոյտ Խաչ, Կարպիս Յարութիւնեան 10ական Ն. Ֆ. Կապոյտ Խաչի օգափոխութեան կայանին:

Հ. Յ. Դ. Սէն-Ժեռոմի Հայաստան ենթակոմիտէն 20 Ն. Ֆ. Փարիզի Մշակոյթի Տան:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍ.— Անձրեւի պատճառաւ Հերոսներու Օրը յետաձգուած էր այս կիրակիի միեւնոյն տեղը, նոյն ժամուն:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1960 – 1961ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրի աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնքի ծանօթութիւններով:

Դիմել 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Բէնսի, Հեռ. 927.01.72:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի

Այս կիրակի ամբողջ օրը, Օթէլ տէ Կրոթի զովասուն պարտէզներուն մէջ (նախկին Լա Մառէն) Թռուա – Լիւք, 7 թիւի վերջաւորութեան:

ՊՈՒԼԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

5.000 Հ. ֆր. նուէր և դրուած գումարը:
Կը խնդրուի գունտերը միասին բերել:
Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով
Շամփուրով խորոված:
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է:

Barclay

ՀԱ ՄԱՆ ԱՐԱ ● HA MAN ARA

par

LES BARCLAY

super 70.335 — 45 T. — simple 60.212

Discophiles Arméniens!

C'est une danse de chez vous
à la mode de chez nous.

EN VENTE PARTOUT

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին, Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20.30ին, դպրոցի սրահին մէջ:

Կարեւոր օրակարգ, զեկուցում պատգամաւորի, ներկայ վարչութեան երկու տարուան գործունէութեան նիւթական ու բարոյական հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Կ'ՈՒՋՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խընամակալութիւնը պէտք ունի ուսանողուհի մը, որ ստացած ըլլայ Ֆրանսական երկրորդական կրթութիւն եւ կարենայ դասաւանդել վարժարանին մէջ: Բնակութիւն եւ սնունդ ապահովուած են:

Մանրամասնութեան համար դիմել տընօրէնութեան: 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Բէնսի, Հեռ. 927–01,72:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կը տօնուի Նիսի մէջ, նախաձեռնութեամբ Նիսի Հ. Յ. Դ. Գէորգ Զավուշ խումբին, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին, Օգոստ. 7, ամբողջ օրը, Փլաթօ տիւ Մոն Պորօն, Սիթ Անշանթէօրի տեսարժան եւ ծառախիտ պարտէզներուն մէջ:

Անձրեւի պարագային, դեղեցիկ սրահ:

Կը նախագահէ ընկ. ՇԱՀԱՆ ԶՕՏԵԱՆ, կը բանախօսէ Վ. ՄԻՍԹԻՔ:

Գեղարուեստական բաժին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինդերորդ թաղամասին քաղաքապետարանի չքեղ սրահներուն մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵԱՐ

Ֆրանսական – հայկական եւ կովկասեան ընտիր կերակուրներ

4, RUE ROBERT-ETIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
TÉL. : BAL. 31 21
ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ ՍՐՏԻՆ ՎՐԱՅ
Métro : F. D. Roosevelt

Հաճելի մթնոլորտ

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված – ներ, «չաշլիք», «քարսքի»

Bar Américain

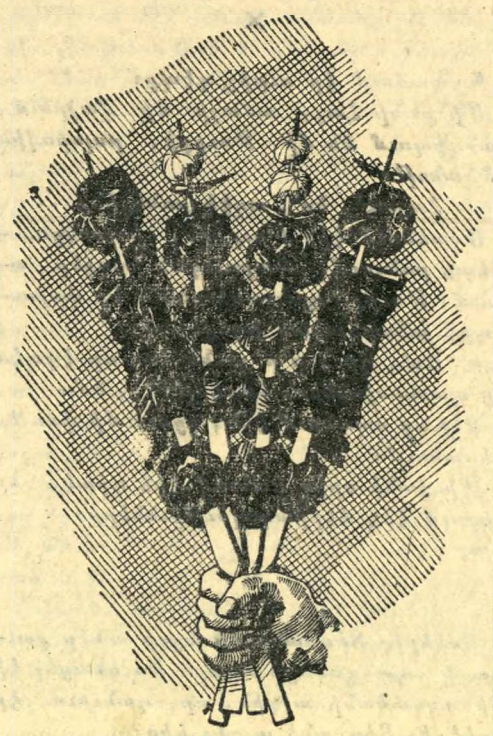

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

ԲԱՑ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց ամիս 22 Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ
7
ՕԳՈՍՏՈՍ
DIMANCHE
7 AOUT
1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8869 | 36EME ANNÉE | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4670

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԱԶԴՈՒՐՄԱՆ ԿԱՅԱՆ

Թերթերը երկու մլիոն կը հաշուեն Օզոսոսին Փարիզէն օդափոխութեան զազրելու թիւը:

Ամառուան երես չտեսաւ մայրաքաղաքը այս տարի: Անձրեւն ու խոնաւ օդը ձմրան տպաւորութիւն կը թողուն:

Ա՛յդ է պատճառները մէկն ալ ան – չուշտ, որ մարդիկ արեւ ու տաքութիւն կը փնտռեն լոյս–քաղաքէն դուրս, հեռուները:

Մեր «փոքր ածու»ն ալ կը մասնակցի ընդհանուր չարժումին: Հազարաւոր հայրենակիցներ, — որոնց չարքին Յառաջի հաւատարիմ բաժանորդներ ու ընթերցողներ — լաւագոյնս կ'օգտագործեն արձակուրդի օրերը:

Երիտասարդութիւնը մասնաւորապէս պէտք ունի օդ փոխելու, կազդուրուելու:

Տասնեակ տարիներէ ի վեր մեր զբիները ամառուան արձակուրդը կ'անցընեն հաւաքական կերպով, հայաշունչ մթնոլորտի մէջ, չնորհիւ անձնուէր Խաչուհիներու:

Իսկ ութերորդ տարին է, որ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդը կը կազմակերպէ իր ճամբարը:

Չափ չնորհաւորութեան արժանի են մեր զոյգ կազմակերպութիւնները:

Կազդուրման կայան եւ ճամբար:

Նորագոյն եւ Նոր Սերունդ:

Առաջինը երկու անգամ աւելի կարօտ խնամքի ու հոգածութեան:

Ահա՛ թէ ինչու Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչը ամբողջ երկու ամիս յատկացուցած է փոքրիկներուն համար: Մինչ Նոր Սերունդի բանակումը կը տեւէ մէկ ամիս միայն:

Օգոստոսի առաջին օրերուն հետ Փարիզէն ու զաւառէն Նոր Սերունդի մեր աղջիկներն ու տղաքը ղացին բանակելու Լաֆրէյի գեղատեսիլ լեռի ափերուն վրայ:

Իսկ կապոյտ Խաչի կայանի երկրորդ խումբը մեկնեցաւ հինգշաբթի գիշեր, մինչ առաջին խումբը ուրբաթ առաւօտ կը վերադառնար տունն՝ ամբողջ մէկ ամիս Պէլֆոնթէյնի դալարագեղ միջավայրին մէջ եւ պայծառ երկինքին տակ անոռնալի օրեր ապրելէ վերջ:

Հաճելին օդտակարին հետ միացած է կայանին մէջ: Մեր երախաները այնտեղ, բնութեան ծոցին մէջ, ո՛չ միայն մաքուր օդ կը ընչեն եւ լաւ սնունդ կ'առնեն, այլ նաեւ հայերէնն կը հեգեն, հայերէնն կը հառղեն, հայկական երգեր ու պարեր կը սորվին, ծանօթութիւններ եւ բարեկամութիւններ կը հաստատեն:

Մէկ խօսքով, կարեւոր փոփոխութիւն մը կը մտնէ իրենց առօրեայ, միօրինակ կեանքին մէջ: Կը վերադառնան կազդուրուած ֆիզիքապէս եւ վերանորոգուած՝ հոգիպէս:

Փարիզէն ու զաւառէն կապոյտ Խաչի կայանին համար արձանագրուած երկաեռ պարիկներու թիւը տարուէ տարի կ'աւելնայ: Տեղի անձկութիւնը արդելք կ'ըլլայ աւելի մեծ թիւով փոքրիկներ ընդունելու:

Բարեբախտութիւն մըն է, որ կապոյտ Խաչի սեփականութիւնն է Պէլֆոնթէյնի չնքը: Նորոգութիւններն ու բարեզարդման աշխատանքները բոլորովին չեն վճարած տակաւին:

Չնորհիւ ժողովուրդի լումաներուն, ամէն տարի պակաս մը կը լրացուի, աւելի հանգրուանէ պայմաններ ապահովելով:

Ամէն քայլափոխութեան արժանի է կապոյտ Խաչի ձեռնարկը:

Համբանքի փրկութիւն եւ ազդապահպանում:

Ահա՛ թէ ինչ բանի կը կարօտինք:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՋՈՄՊԷ ՇԱՀԵՑԱԻ

ՀԱՄԲՐՉՈՒԼՏ ՏԵՂԻ ՏՈՒԱԻ

ԼՈՒՄՈՒՄՊԱ ՄԻՇՏ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՑ

Համբրչոլտ որոշեց «կապոյտ սաղաւարտներ» չղրկել Քաթանկա: Այս որոշումը տուած է խորհրդակցելէետք իր բանակղեկին՝ Պրնչի հետ, ապա Նիւ Եորք մեկնեցաւ, որպէսզի Քաթանկայի խնդիրը Ապահովութեան Խորհուրդին փոխանցէ, առ ի քննութիւն: Այսօր, կիր – րակի, Ապահովութեան Խորհուրդը Քաթանկայի հարցը քննելու համար մասնաւոր նիստի հրաւիրուած է:

Նիւ Եորք մեկնելէ առաջ, Լէօփոլվիլի մէջ, Համբրչոլտ բացատրեց իր որոշումին պատճառները: «Պրնչի տեղեկագրէն ետք յստակ կը դառնայ թէ Քաթանկայի իշխանութիւնները կը պնդեն եւ ցոյց կու տան թէ զինու զօրութեամբ պիտի դիմադրեն Ապահովութեան Խորհուրդի այն որոշումին որ կը միտի ՄԱԿի զինուորներ ղրկել Քաթանկա»: Այս առընչութեամբ, ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարը դիտել տուած է, թէ ՄԱԿը իրաւունք չունի կոխներու եւ արիւնահեղութեանց պատճառ դառնալու:

Արդարեւ, Զոմպէ եւ իր համախոհները սպառնացած են «զիմադրել» եւ «արիւն վազցնել» եթէ երբեք ՄԱԿը յամառի զինուորներ ղրկել Քաթանկա: Ուրբաթ կէս գիշերին, Քաթանկացիք փակեցին Էլիզաբէթվիլի օդակայանը: ՄԱԿի ամերիկեան սաւառնակ մը մեծ դժուարութիւն քաշեց Էլիզապէթվիլի օդակայանը իջնելու համար:

Քաթանկայի բոլոր ցեղապետները համաձայն դտնուած են Զոմպէի հետ՝ թոյլ չտալ ՄԱԿի ուժերուն մուտքը Քաթանկա: Բազմահարիւր կամաւորներ արձանագրուած են:

Լումումպա, Քոնկոյի վարչապետը դժգոհ է նոր կարգադրութենէն: Հեռագիր մը քաչեց Համբրչոլտի, ուր կ'ըսէ.— «Կը կրկնեմ պահանջս, առանց ուշացնելու ՄԱԿի զինուորները Քաթանկա պէտք է մտնեն... պիտի վերաքննեմ դիրքս եթէ չարաթ օր մտած չըլլան»:

Պրիւսէլի մէջ, պելժ վարչապետը դիտել տուաւ թէ «ՄԱԿի ուժերու Քաթանկա մուտքին մասին ոչ մէկ համաձայնութիւն տուած ենք»: Այս առթիւ, անգամ մը եւս չհլտեց թէ չեն ուզեր միջամուխ ըլլալ Քոնկոյի ներքին հարցերուն, այսուհանդերձ համաձայն ալ չեն որ ՄԱԿը վտանգաւոր միջոցներ ձեռք առնէ: Իր կարգին, արտաքին նախարարը՝ Վիլնեվ յայտարարեց թէ միայն Քաթանկայի մէջ 20·000 եւրոպացիներ կան որոնք կը չարունակեն աշխատիլ· սոսկ ապահովութեան համար 1500 զինուորներ կրնան կը տնտուին նահանգին մէջ:

Մոսկուա, մէկ չարթուան մէջ երկրորդ անգամ ըլլալով, Քոնկոյի մասին իր կարծիքը յայտնեց: «Թաս»ի միջոցաւ հրապարակած զեկոյցով մը կը սպառնայ.— 1) «Ազդու եւ խիստ միջոցները» ձեռք առնել, որպէսզի Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումները գործադրուին: 2) Սահեցուած կացութիւնը անընդունելի է եւ անհրաժեշտ է ՄԱԿի հեղինակութիւնը: 3) Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումները չեն գործադրուած: Պելժերը չեն քաչուած եւ ապօրինի կերպով Քաթանկան իրենց ազդեցութեան ենթարկած են: Այս առթիւ, Մոսկուա համապատասխան պահանջներ ներկայացուցած է:

Քիվիւ նահանգին մէջ կացութիւնը թէեւ հանդարտած է (ՄԱԿի Իրլանտացի զինուորներ եկած են) սակայն չզգղջիւ-

Օր ըստ Օրէ

Ի ԼՈՒՐ ԱՇԽԱՐՀԻ

Հինգ ամիս առաջ, շարժանկարի թեմադիր եւ եօթներորդ արուեստի վաւերագրական մասնագէտ մեր աշխատակիցը՝ էքնական գրութեան մը նիւթ ըրած էր «Շարժանկարի Հայաստանեան ժապաւէնները» (*Յառաջ*, Փետրուար 28):

Կուռ եւ հմուտ ընդհանուր տեսութեան մը մէջ, ան վերլուծած էր նաեւ՝ վերջերս Փարիզ ներկայացուած «Ուրուագականները հեռաւոր են» խորհրդային Հայաստանի ժապաւէնը: Գրած էր թէ «ականատես եղած էր շարժանկարի սկզբնական շրջանին մէջ պատրաստուած ժապաւէնի մը, որ երկար տարիներու յապագրումով կը ներկայացուէր մեզի»: Մեզ – մացուցիչ պարագայի ի՛նչ զուսպ արտայայտութիւն:

Մարդկային ամէն զգացումի պէս, հայրենասիրութիւնն ալ ունի իր ծառաները եւ տէրերը: Շողոքորթ եւ շահախնդիր ծառաներ, չճճնող եւ անշահախնդիր տէրեր:

Ամէն ազատ եւ գիտակից Հայու պէս, որ առանց բացառութեան անշահախնդիր հայրենասէր է, մեր աշխատակիցը գացած է այդ ժապաւէնը տեսնելու, ի յառաջագունէ «հայրենի է՝ սիրելը» զգացումով: Իր իսկ բառերով.— «գացի եւ բոլորին պէս, ես ալ, ինչ մը աչերս գոցելով եւ սիրտս լայն բանալով, պատրաստուեցայ վայելելիս»:

Հայրենի է՝ սիրելի: Բայց արուեստի սէրը կոյր չէ եւ մեր ճնճադատը չէ կրցած չտեսնել ժապաւէնին հիմնական եւ մեծ թերութիւնները: Չէ կրցած գոհանալ «հայկական է՝ պատուական» ածան ու յետադէմ ապրումով, եւ կենալ ներկայացումին մինչեւ վերջը:

Չեռնհաս եւ շինիչ ճնճադատութիւն:

Հայրենիքը « բազում այլ մարգերու մէջ » կատարած է այնպիսի վերելք մը, որ « իր փառքով ճառագայթեց աշխարհի չորս ծագերը »: Հայրենի շարժանկարի արուեստին միջազգային համբաւին նա – խանձախնդիր, մեր աշխատակիցը կարգ մը անձնական թելադրութիւններ կ'ընէր եւ կ'եզրակացնէր.— «Ցանկալի է որ մեր ժապաւէններն ալ արժանանան նոյն փառքին »:

Հայրենասիրութե՞ւն: Այսպէս ըսող եւ գրող եղաւ, Փարիզի որոշ հայկական աշխարհի մը մէջ:

Վա՛յ ինձ հայկական աշխարհ որ թագաւորդ ծածուկ է:

Հայրենասիրութեան գոդ՝ սիրտը դող գրիչ մը, յորովայնէ՞ շարժանկարի մասնագէտ, ի տես այդ ինճնադատականին՝ առանց այլեւայլի եւ հրապարակային գրութեամբ մը «օտար կամ գոց սրտով Հայ» որակեց մեր աշխատակիցը:

Վա՛յ ինձ հայկական գրիչ որ խորհրդարդային գովքդ ի պաշտօնէ է:

Այսքանը մեր կողմէ:

Երկու խօսք ալ ամենայն Ռուսաստան – ներու վարչապետ՝ Նիքիթա Սերկիէվիչ Խրուշչեւի կողմէ:

Մոսկուա՝ Յուլիս 19: « Խորհրդային շարժանկարի ժապաւէններ կան, որոնք հետաքրքրական չեն, ձանձրանալի են եւ մեծ բան չեն պատմեր: Ճիշդ է թէ մեծ բիւրոյ հատ չարող ժապաւէններ ալ կ'արտադրենք· բայց կան այնպիսիներ, որոնց ներկայացումին մինչեւ վերջը կենալ տաժանելի է»:

Այսպէս խօսած է վարչապետ Խրուշչեւ, երկու շաբաթ առաջ:

Հինգ ամիս առաջ մեր ճնճադատին ըսածը նոյն բանն էր բառ առ բառ:

Վարչապետ Խրուշչեւ «Յառաջ» չի կարդար եւ մեր աշխատակիցը Խրուշչեւ չի ճանչնար:

Օտա՞ր կամ գոց սրտով Ռուս մըն է վարչապետ Խրուշչեւ, երբ մեր ըսածը կ'ընէ՝ ի լուր աշխարհի:

ՇԱՀԷՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Միւնիխի մէջ բացուած է Ս. Հաղորդութեան Միջազգային համագումարը որուն առաջին հանդիսութեան ներկայ եղած է Դաշնակցային Հանրապետութեան նախագահը եւ 250·000 հաւատացեալներ: Պապական Նուիրակ Կարդինալ Թեսթա նախագահած է բացման նիստին: Ներկայ 20 կարդինալներու կարգին է Կաթողիկոս Պատրիարք – Կաթողիկոս Կարդինալ Ագաճանեան: Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին Միւնիխի արքեպիսկոպոս՝ Կարդինալ Վենտէլի համաչխարհային լրագրող մը ըսած է թէ համագումարը քաղաքական նկատումներ կ'ընէ քանի որ կը դատապարտէ համայնավարութիւնը: Կարդինալ Վենտէլ պատասխանած է.— «Համայնավարութիւնը անաստուած փիլիսոփայական վարդապետութիւն մը ըլլալով, եկեղեցին իրաւունք ունի զայն դատապարտելու»: Այս համագումարին առթիւ, հայածէս պատարագ պիտի մատուցուի որուն երդեցողութեան համար, յատկապէս Միւնիխ գացած են Մխիթարեան միաբաններ եւ երդեցիկ խումբը:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ նամակով մը պատասխանեց Մաքմիլլընի Յուլիս 19ի նամակին: Կ'առաջարկէ վերին ժողովի մը գումարումը «յարմար թուականի մը», քննելու համար Պերլինի եւ Արեւելք–Արեւմուտք յարաբերութեանց հարցերը: Փարիզի վեհաժողովի ձախողութիւնը՝ Մ. Նահանգներուն վրայ կը ձգէ վերատին, կը դատապարտէ Պելժերը իրրեւ «յարձակողական» եւայլն, եւայլն:

ԼԻԲԱՆԱՆ ապաստանած է Աթաթ· Միացեալ Հանրապետութեան նախկին փոխվարչապետը եւ Գնդ· Նասրի հրամանով լուծուած՝ ընկերվարական Պաաթ կուսակցութեան նախագահը՝ Աքրամ Հորանի: 1958ի լիբանանեան յեղափոխութեան ժամանակ աշխատած էր որ Լիբանան Աթաթ· Միացեալ Հանրապետութեան հակակշռին ենթարկուի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ճամբաներուն վրայ, արկածներու հետեւանքով (Յուլիս 30էն Օգոստոս 1) 100 հոգի մեռած եւ 2829 հոգի վիրաւորուած են:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Բ· խումբը ողջ եւ առողջ հասած է Պելֆոնթէյնի կայանը:

Ա· խումբը վերադարձած է Փարիզ:

ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԵՏ
ՈՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻ

Ֆրանսական հրատարակչական տունե-
ը նոր քաղաքականութիւն մը սկսան մը-
շակել, — իրենց մեծ հրատարակութիւն-
ներուն կողքին՝ ունին... փէփինիէր մը,
(հայերէն կ՚ըսենք՝ տնկարան կամ տոր-
րանոց): Որպէսզի այս տնկարանին մէջ
ամի մատղաշ եղէգը, զօրանայ եւ վաղը
դառնայ գրիչ: Որպէսզի ոսկոր կապէ:
Որպէսզի գօտի կապէ: Ըլլայ գրագէտ:

Հին օրերու ազնուապետական, չըսելու
համար աստուածպետական կարգերուն ու
բարքերուն մէջ ամբարշտութիւն կը հա-
մարուէր քաջալեր կանգնիլ ժուռ տարի-
քին, դեռ ծաղիկը քթին: Կնքահայր ու-
նէին «դողդոջ քայլերը», երէկ, Ապողոնի
տաճարը առաջնորդուելու համար:

Հիմա հրատարակչական տուներ կան,
ինչպէս ամէնէն դժուարահաճներէն մին՝
Կալիմարը, որոնք կը սիրեն հովանաւո-
րել մարդկային դալարիքը, զոր կ՚անուա-
նենք երիտասարդութիւն:

Կալիմար անոնց համար, նորատի քեր-
թողներուն համար, կազմած է մատենա-
շար մը, ծոցատետրի պէս նեղ ու նիհար՝
այլ սիրուն, ուր այս անգամ կ՚երեւի հայ
երիտասարդ մը, Ժիրայր Զալեան (Ժե-
ռար Շալիան):

Ֆրանսացիներուն զարմանք կը պատ-
ճառէ, որ Հայերը, կտոր մը ժողովուրդ,
— Ֆրանսայի մէջ՝ այդ կտորին մէկ փրշ-
րանքը, — օրէ օր դիրք կը դրաւեն ամէն
ասպարէզի մէջ: Օրուան թերթերը կը
բանաս, աչքդ կը ցատկէ Հայու անուն
մը: Զայնասփիւռը կը բանաս, յանկարծ
կը լսես Հայու անուն մը: Շարժանկար
կը դիտես, կը ներկայանայ հայ բեմադիր
մը: Թատրոն կ՚երթաս, դերասաններէն
մին Հայ է անպայման: Նուագահանդէսի
սրահ մը կը մտնես, Հայ մըն է դարձեալ
ջութակահարը կամ դաշնակահարը: Ցու-
ցահանդէս մը կ՚այցելես, հայ նկարիչի
մը գործը կը ներկայացուի քեզի: Կը
հիանաս հոյակապ չէնքի մը վրայ, ճար-
տարապետը Հայ է կ՚ըսեն քեզի:

Կայսրութի՛ւն, կայսրութի՛ւն են ստեղ-
ծած Հայերը, տարածուած ամէն տեղ,
դիրք գրաւած ամէն ասպարէզի մէջ:

Ահա թէ ինչո՛ւ Հայու անունները սկը-
սան շատնալ նաեւ Ֆրանսական մատե-
նագրութեան մէջ:

Ահա Ժիրայր Զալեանը, որ բազմաթիւ
այլ հայ երիտասարդներու նման, — դեռ
աւելի պիտի շատնան անոնք՝ վաղը, —
կը գրէ Ֆրանսերէն, եւ իր առաջին քեր-
թողագիրքը, Լա Մարշ Թէթիւ, լոյս
կ՚ընծայէ Կալիմարի հրատարակչական
տունէն:

Քերթող նոր սերունդը նկարիչ է առա-
ւելապէս, երաժշտութեան դեռ անհա-
զորդ: Իր նկարչութիւնը ոսկրուտ է,
գոյնի անտարբեր: Բայց ես նպատակ
չունիմ ուսումնասիրութիւն մը գրելու,
այլապէս հարկ պիտի ըլլար պարզել թէ
ինչո՛ւ այս սերունդը կը սիրէ առաւելա-
պէս նկարչութիւնը, պատկերով կը բա-
բատրէ ինքզինք, դիծերու խաղին մէջ
մատնելով իր հոգեկան մթնոլորտին խը-
ռովայոյզ վիճակը:

Այսուհանդերձ հետաքրքրական նիւթ
մըն է ներկայացնել արդի երիտասարդու-
թեան նկարագիրը, ցոյց տալով միաժա-
մանակ թէ ինչո՛ւ կարճ է այս սերունդին
շունչը, թէ ուրկէ՞ կ՚առնէ սերունդը իր
իւմուրին աւիշը, թէ ո՞ր աղբիւրներէն կը
հոսի սերունդին ոսկեզօծ մելամաղձոտու-
թիւնը, թէ ո՞վ իրեն ներշնչեց վեհափառ
անտարբերութիւնը, որ դարձած է փիլի-
սոփայութիւն, ժամանակի յատկանիշ,
տեսակ մը հակադրութիւն խոչալիստ սե-
րունդին բոցավառ տրամադրութեանց ու
նուիրումին:

Սոխով հաց կերած եւ արեան մէջ քա-
լած սերունդը պատմութեան տուաւ ար-
դէն իր տուրքը: Իսկ ի՞նչ ալիտի տայ
տեսնենք, fnüֆորի սերունդը, որու զլա-
ցուած չէ հանապազորդ հացին հետ...
հաճոյքը:

Ինծի համար այլապէս հետաքրքրական
է Ժիրայր Զալեանի նոր ձեռնարկը, —
Օոիան պարբերականին վերջին թիւին
մէջ (Դ. տարի, թիւ 14), որ ազուոր
հատոր մըն է՝ 240 էջով, կը ներկայացնէ
փունջ մը... Քիւրտերու ժողովրդական
բանաստեղծութենէն:

Քիւրտ ժողովուրդը, ինչպէս իր պատ-
մութիւնը եւ բանահիւսութիւնը, այժ-
մէական եւ հետաքրքրական չէ հրապա-
րակին համար, թէեւ 3–4 հատորներ լոյս
տեսան վերջերս: Գնահատելի է, ուրեմն,
Զալեանի քաջութիւնը, որ հրապարակին
կ՚ընծայէ ճաշակ մը վայրի սէրերով ու
տոփոտ երազներով հարուստ ժողովուրդի
մը ստեղծագործութիւններէն: Իր այս
հետաքրքրութիւնը կրնայ զինք դնել լա-
ւագոյն ուղիներուն վրայ, առաջնորդելով
հմտութեան եւ անմատչելի զանձերու:
Մանաւանդ բաժնելով զինք բեն-այբ բա,
բեն-եչ- բե հեգող գրական սերունդի մը
ներկայացուցիչներէն, փոյթ չէ թէ նաեւ
հեռացնելով ժողովրդական ընթերցա-
րաններէն:

Զալեանի փունջը կը պարունակէ ինը
սիրերգ եւ մէկ դիւցազներգութիւն (ինծի
ծանօթ են քրտական դիւցազներգութիւն-
ներ, որոնք աւելի գեղեցիկ են այս փուն-
ջին մէջ գրուածէն): Ընդհանրապէս
քիւրտ կինն է որ կ՚երգէ, դիտել կուտայ
Զալեան, — եւ այդ երգը հրաւէր մըն է
սիրոյ, կանչ մը տարփանքի, զգայարանք-
ները այրող հրայրքի: Այս հարցը դը-
ուած է նաեւ մեր ժողովրդական բանա-
հիւսութեան մէջ, — միշտ վէճի առար-
կայ: Ակնայ եւ Վանի բանահիւսական
գպրոցներուն մէջ սեռեր կան որ մասնա-
յատուկ են այս կամ այն... սեռին, բայց
ընդհանրապէս խօսելով, կենդանական
աշխարհին օրինակով, արո՛ւն է երգիչը:

Գովելով Զալեանի հետաքրքրութիւնը,
կը թելադրեմ նման փունջ մըն ալ կազմել
հայ ժողովրդական բանաստեղծութենէն,
որ անպայման լոյսի կամարի մը տակ
կ՚առնէ թէ՛ ժողովուրդը, թէ թարգմա-
նողը: Ինչո՛ւ չէ, կազմել նաեւ ծաղկաքաղ
մը հայ արդի բանաստեղծներէն եւ ար-
ձակագիրներէն, — գործ մը որ ճերմակ
կը հանէ ձեռնարկողին երեսը: Հայ գրա-
կանութեան պարտէզէն — ակամայ —
հեռացած տաղանդաւոր երիտասարդնե-
րուն, Ֆրանսերէն գրող նոր սերունդին
թող հատուցո՛ւմն ըլլայ ատիկա, վճարե-
լու համար մայր ժողովուրդին:

Կարելի է այս ձեւով ալ ծառայել հայ
ժողովուրդին: Ծառայութիւն մը, որու
առաքելութեան կը հաւատամ, որու նը-
ւիրեալները կը գնահատեմ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՏԱՐԱՇԽԱՐՀԻԿ ԹՌՉՈՒՆՆԵՐ

(Վ Ի Պ Ա Կ)

Այդ օրը հիւանդապահ օրիորդ Անտոօն
գործ չունէր: Մինակ կնոջ իր փոքրիկ
սենեակը, Փարիզի տան մը ամէնէն վերի
յարկը ուր իբր դրացի ունէր Ռուսեր,
ամբողջական դրախտ մը կ՚երեւար իրեն:

Գրեթէ կէսօրուան այդ ժամին, Ռու-
սերը տակաւին կը քնանային: Ինք չէր
քնանար, այլ կը վայելէր արթուն ըլլա-
լը՝ առանց հիւանդի դէմք մը դիմացը ու-
նենալու:

Տակաւին առջի օր թաղած էին այն ծեր
կինը, որ խնամած էր ամիսներ, եւ որուն
մինչեւ վերջին հռնդիւնը մտիկ ըրած էր՝
ճեփ-ճերմակ գոգնոցը հագած: Շահած,
հիւանդ հոտող դրամները քովն էին:
Բայց կը խորհէր թէ ինչի՞ կրնար գոր-
ծածել այդ դերեզմանի մը հետ աշխա-
տակցութեան արդիւնքը:

Իր ճակատագիրը այս եղած էր: Գաւա-
ռի պզտիկ քաղաքէ մըն էր: Երկու մեծ
քոյրերը ամուսնացեր էին: Իրենց հայրը
մեռեր էր: Իսկ մայրը, որպէսզի իր ապ-
րուստը ապահովէ, զինքը հիւանդապահ
ըրած էր, թէեւ խեղճ աղջիկը, իր հազիւ
վերջացած պատանեկութեան մէջ, խոր-
հած իսկ չէր այս տեսակ արհեստի մը
վրայ:

Մեքենական ձեւով մը հիւանդ նայիլ
սորված էր: Եւ անկէ ի վեր հիւանդ կը
նայէր ճեփ-ճերմակ գոգնոց մը հագած,
միշտ հարուստի տուներ, լուռ եւ մտա-
տանջութեամբ ծանր մթնոլորտի մը մէջ
շարժելով եւ ապաքինման ու մահուան ալ
պարագային հաւասարապէս, պահելով
նոյն անայլայլ դէմքը: Յետոյ, սենեակ
գալուն, զգուանքով դուրս կը հանէր ըս-
տացած պանքնոթները՝ դեղ հոտող պա-
յուսակէն: Անոնց մէկ կարեւոր մասը
հաւատարմութեամբ մօրը կը զրկէր, մը-
նացածովն ալ տակաւին իրեն հաճոյք
պատճառող բան ըրած չէր...:

×

Այդ ծեր կինը շատ դժուարաւ մեռած
էր: Խեղճ Անտրոյին այնպէս կուգար որ
ամէն անգամ երբ անիկա իր ճանկերով
կը կառչէր իր երիտասարդ առոյգ թեւե-
րուն, կարծես կ՚ուզէր իր արիւնը իրեն
քաշել, ուժ առնելու համար անկէ: Եւ
կարծես այդպէս էր որ անիկա ամիսներ
չմեռաւ, իր ճառագայթումէն կեանք ըս-
տացաւ, բայց ինք անոր փտումի հոտէն
վարակուեցաւ:

Այդ առաւօտ, սեղմուած իր սենեակին
եւ ինքզինքին մէջ, դոհ էր: Երջանիկ ե-
ղած չէր երբեք եւ չէր դիտեր ատոր ի՞նչ
ըլլալը: Բայց գոնէ, երբ այդ առաւօտ
դիրքը կը կարդար ու աչքերը վեր կը
վերցնէր երբեմն, նայելու համար չէր
դէպի հիւանդին մահիճը, ուր դէշ աղէկ
կը քնանար դեղին դէմք մը, այլ այդ օրը
կը նայէր պատուհանէն դուրս, ուր դի-
մացի տունին վեցերորդ յարկի մէկ սեն-
եակին մէջ աղջիկ մը եւ տղայ մը բաց
պատուհանին առջեւ իրար կը համբու-
րէին:

Անտոօն խորհեցաւ որ կեանքը, վերջ
ի վերջոյ լաւ պահեր ունէր, հետեւցնե-
լով անկէ, որ համբուրուող զոյգը աշ-
խարհը մոռցած էր: Եւ ի՛նչ լաւ պէտք
էր ըլլար աշխարհը մոռնալը...:

Ելաւ, լոգանք առաւ, բոլոր դեղ հո-
տող լաթերը նետեց սենեակէն դուրս:
Անուշահոտութիւններով օծեց ինքզինքը:
Կին դարձաւ, երբեմն նայելով դիմացի
պատուհանին առջեւ, արեւին տակ փայ-
լող սիրահարներուն:

Առջի իրիկունը վեր ելած ատենը, ու-
տելիքներ բերած էր հետը: Սենեակը
կարգի դնելէ ետք, փոքրիկ ճաշ մը պատ-
րաստեց, թէյով ու թարմ պանիրով, եւ
կերաւ: Վայրկեան մը միտքը ինկաւ առ-
ջի օր մեռած ծեր կնոջ ակնարկը իր ետեւ-
էն, ամէն անգամ որ ճաշի կը կանչուէր
եւ դուրս կ՚ելլէր հիւանդին սենեակէն:
Յետոյ անմիջապէս կը վերադառնար եւ
մարսողութիւնը դարձեալ անոր դեղին
աչքերուն տակ կը կատարուէր: Մտա-
ծումին եւ ստամոքսին բուն զգացողու-
թիւնը գրեթէ կորսնցուցած էր այլեւս:

Բայց երէկ, շատ խորը թաղած էին
այդ ծեր կինը, իր ընտանեկան դամբա-
րանին մէջ: Տեսած էր աչքովը, եւ ատի-
կա իր, դէթ առժամեայ, ազատութեան
նշանը եղած էր:

Այդ օրը ամբողջ, դարձաւ ինքզինքին
շուրջը: Պահ մը խորհեցաւ փախչիլ իր
բախտին ճանկերէն: Եթէ ազատ ատեն մը
ունենար կեանքին մէջ, թերեւս կարողա-
նար ապրող կնոջ կերպարանք առնել, ու-
րիշներուն պէս սէրը փորձել:

Օրուան տարաժամելուն հետ, ռուս
դրացիները արթնցան, սկսան շարժիլ:
Խռպոտ հազեր, ձայներ տիրեցին նըր-
բանցքներուն մէջ: Քովի պատէն անդին,
թէյի բաժակներու աղմուկ մը փրթաւ:

Անտոօն այդ օրը դուրս չելաւ: Մութը
երբ իջաւ, դիմացի սիրահարներուն վա-
րագոյրները ամուր մը փակուեցան եւ
լոյսը երկար վառեցաւ հոն:

Հիւանդի եւ մահուան տեսիլները մեղ-
մացան իր ալ մտքին մէջ: Ռնգունքը
վարժուեցան դեղի հոտէն զատ անուշ
բոյրերու: Եւ անկողին մտաւ:

Երեք օր այսպէս ապրեցաւ: Անհաւա-

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԼՈՆՏՈՆԷՆ
(ԲԺԻՇԿԻ ՆՕԹԵՐ)

Կը հաղուին պարզ, մանաւանդ ցերեկը:
Քաղաքէն դուրս գալով՝ կը տեսնես գե-
ղեցիկ բազմաթիւ տուներ՝ fոտէյջներ,
որոնքկը պատկանին մէկ կամ երկու տի-
րոջ: Յաճախ կարելի է տեսնել, որ տան
կամ ցանկապատին կէսը մէկ գոյն, իսկ
միւսը՝ մէկ ուրիշ գոյն ներկուած է: Այդ
կը նշանակէ թէ տունը երկու տէր ունի:
Բայց սխալ է կարծել թէ բոլորն ալ այս-
պիսի չքեղ տուներու մէջ կ՚ապրին: Մե-
զի պատմեցին թէ ներկայիս Լոնտոնէն
40–70 քիլոմեթր հեռու շինուելու վրայ
են այսպէս կոչուած արբանեակ-քաղաք-
ներ: Տուները շինուելու վրայ են մայ-
թէն 7–8 մեթր ներսով, եւ այդ տարա-
ծութեան վրայ դալարիքներ կը յարդար-
ուին (ծաղիկներ եւ թուփեր կը տնկեն):

Անգլիոյ մէջ, կը շարունակուին ի զօ-
րու մնալ շատ մը օրէնքներ, որոնք հա-
րիւրաւոր տարիներ առաջ մշակուած են:
Մեզի ըսին թէ շուն գողցողը աքսորի
կ՚ենթարկուի: Ըսին նաեւ թէ շուն չունե-
ցող ընտանիք չկայ:

Անգլիացիները մեծ մասամբ շատ սի-
րալիր եւ ճշդապահ են: Կը սիրեն կատա-
կել: Եթէ ձեր կատակը սրամիտ է, կը
զմայլին եւ կուշ ու կուռ կը խնդան:
Անգլիացիներուն մեծ մասը բարձրահա-
սակ է, ունի շատ շնորհալի կազմուածք:
Մեծ մասը գեղեցիկ է, աւելի շատ բաց
թխահեր, քան խարտեաշ, աչքերը՝ մեծ
մասամբ մութ շագանակագոյն: Բարեձեւ
մարմինը եւ քալուածքի ու շարժումներու
թեթեւութիւնը արդիւնք են սննդառու-
թեան օրինաչափութեան (ռեժիմ) եւ
սփորի: Ասոր պատճառաւ ալ կիները ի-
րենց իսկական տարիքէն տասը տարի
պակաս կը ցուցնեն: Շատ սիրալիր եւ
բարեհամբոյր են: Շատ քիչերն են որ
շպար կը գործածեն, բայց երբ կը հան-
դիպէինք այդպիսիներուն, ապա անոնց
դէմքը ոչ թէ կնոջական էր, այլ խայ-
տաբղէտ ներկուած կենդանիի մը նող-
կալի դիմակին կը նմանէր:

Մէկ քանի խօսք ալ Լոնտոնի փոխա-
դրութեան միջոցներու մասին: Ստոր-
երկրեայ երկաթուղին հին երկաթ-կրա-
խիճէ շինուածք մըն է: Երբ ներս կը
մտնես, կարծես թէ հանքի հոր մըն է որ
կ՚իջնես: Կայարանները նեղ են, ոչ լաւ
լուսաւորուած. առաստաղը ցած, պատե-
րը աղիւսէ եւ ամբողջութեամբ ծանու-
ցումներով ծածկուած: Կառքերը նեղ են,
անյարմար: Կառքերուն մէջ կը ծխեն,
դետին թափուած են գլանիկի կճատներ,
թուղթեր: Կայարանները աղտոտ են, բան
մը որ տարօրինակ է բաւական մաքուր
այդ քաղաքին համար: Հանրակառքերը
քիչ են: Շարժավարներուն մէջ բաւական
թիւով կիներ կան: Շարժավարը կը նստի
աջ կողմը, որովհետեւ շարժումը ձախա-
կողմեան է:

Լոնտոնի մէջ 50 թանգարան կայ: Ամէ-
նէն առաջ այցելեցինք Բրիտանական ազ-
գային թանգարանը: Այդտեղ կան մեծա-
քանակ ձեռագիրներ, փորագրուած նը-
կարներ, հսկայական գրադարան, հնա-
դարեան բազմաթիւ իրեր եւ յուշարձան-
ներ: Ապակեպատ պահարաններուն մէջ
դրուած են այն զգեստները, որոնցմով
թագադրուած են Անգլիոյ թագաւորներն
ու թագուհիները, իսկ քիչ անդին, նոյն-
պէս ապակեպատ պահարանի մը մէջ՝
հռչակաւոր ռուս պարուհի Աննա Պավ-
լովայի ոտքի պրոնզէ պատճէնը, մաշիկը
եւ բրնձափոշին: Հին մշակոյթի սրահին
մէջ տեսանք հայկական երկու խաչքար՝
վերին աստիճանի ՆուրբԹ քանդակուած,
պատմական Հայաստանի մէջ գտնուած
Անահիտի կիսանդրին, բազմաթիւ հայ-
կական հազուագիւտ ձեռագիրներ: Անգ-
լիական ազգային պատկերասրահը Փա-
րիզի Լուվրէն ետք՝ Արեւմտեան Եւրո-
պայի ամէնէն մեծը կը համարուի: Այս-
տեղ հաւաքուած են Եւրոպայի բոլոր եր-
կիրներու նկարչութեան ընտիր գործերը՝
Վերածնունդէն սկսած մինչեւ անցած
դարը, մէկ քանի սրահ ալ յատկացուած
է 20րդ դարուն: Մուտքը ձրի է:

Երկար տարիներ փափաքած եմ անգ-
լիական նկարչութեան ծանօթանալ, տես-
նելով իրենց իսկական գործերը: Անգ-
լիական նկարչութեան մէջ իր արժանի
տեղը ունի՝ Քոնստապլ իր բնապատկեր-
ներով, բայց կայ նաեւ ուրիշ սքանչելի
բնանկարիչ մը՝ Ժօզէֆ Տերներ, որ իրա-
ւամբ աշխարհի ամէնէն մեծ նկարիչներէն
մէկը կը նկատուի:

Գեղեցիկ են Կէյնսպորոյի, Ռէյնոլդսի,
Գոգարթի բնապատկերները: Ժամանակա-
կից անգլիացի նկարիչներէն ոմանք ցա-
ւօք սրտի կ՚անտեսեն համաշխարհային
արուեստի նուաճումները եւ կը յափշ-
տակուին խորհրդապաշտութեամբ լեցուն
վերացականութեամբ: Ազգային պատկե-
րասրահին մէջ պահուած են Լէոնարտօ
տա Վինչիի, Միքէլ Անճելոյի, Կոյայի ու
Կրեկոյի, Մանէի ու Ռընուառի, Ռաֆա-
յէլի, Ռուպենսի ու Ռեմպրանտի եւ ու-
րիշներու լաւագոյն գործերէն. Վելասքէ-
զի, Տիցիանի, Մուրիլոյի հիանալի կտաւ-
ները:

Զիս կը հետաքրքրէին նաեւ տպաւորա-
պաշտները: Իրաւունք ունին անոնք որոնք
կը պնդեն թէ կարելի չէ իրաւ նկարիչ-
ներու շարքին դասել այդպիսիներէն շա-
տերը: Օրինակ՝ կարելի չէ Սէյրին ու
Դերենին համեմատել Էդուարդ Մանէի,
Սիսլէի, Ռընուառի նման նուրբ արուես-
տագէտներուն հետ:

Ա. ԹՈԽԵԱՆ

(Շար. — 5)

ապի օրեր էրեն համար: Բայց չորրորդ օրուան կէսօրին, երբ պատրաստ մը վերադարձած էր սենեակ, եւ պլխարկը անկողինին վրայ նետած, հայելիին առջեւ հագուիլը կը նկատէր որ այտերուն վերի ճոյթով կը նկատէր որ այտերուն վերի կողմը կեանքի եւ հանդիստի թեթեւ վարդագոյն մը տարածուած էր արդէն. Դուրգին զարկին:

Եւ Անտօն իր առջեւ դասաւ կին մը, չքեղ վերարկուի մը մէջ փաթթուած, որուն դէմքին վրայ մտահոգութեան այն ծանօթ ծալքը ճանչցաւ վայրկենապէս: Հիւանդի մը տէրն էր, կամ իր բախտին հանկերուն նոր մէկ ձեւը:

Կինը նեղսիրտ եւ անմիջապէս ըսաւ որ իր հասցէն առած էր հիւանդապահ – ներու պիւրոյէն եւ անձամբ եկած էր բացատրելու: Ամուսինը, բարձր առեւտուրին սիւներէն մէկը, յանկարծ կոր – ծացած էր պիտակցութիւնը, անդա – մալուծութեամբ ընկերացած: Փոխադրուած էր արդէն արուարձանի մը չքեղ մէկ հիւանդատունը, բայց կինը կ'ուզէր որ ան իր մասնաւոր հիւանդապահն ալ ունենար քովը, եւ այդ կ'առաջարկէր Անտոյին, առատ վարձատրութեան մը փոխարէն:

Անտօն անդամ մը եւս զղաց բախտին քմահաճոյքէն: Եւ քիչ վերջը իրենց վիլլայի ճեմարկ դռնապանները ծրած, տեղ կ'առնէր արդէն հինգ քսանչորս օթոյի մը մէջ, որ կը տանէր զինքը անծանօթ ու նենգ թաւալումով մը:

×

Երբ հասան հիւանդատան խոշոր դուռին առջեւ, կառքը ցնցումով մը մատուցաւ պատէրէն ներս, եւ Անտօն անխնայ ուժ լսեց ազմուկը ճմլուող աւազներուն: Անկէ ետք արագ անցան մաքուր ու լուռ երթանգներէ եւ մտան խոշոր սենեակ մը, ուր հիւանդապահ աղջիկը նախ բան չհասաւ, բացի ճիշդ դիմացը բացուող խոշոր պատչամէ մը, անկէ անդին՝ խիտ ծառերով պարտէզ մը:

Բայց այդ տեսիլքը երկվայրկեան մը տեւեց: Արդէն աչքերը դէպի ճամբ դարձնելով տեսաւ թիկնաթոռի մը մէջ նըստած մարդ մը, յիսունի չուրջ, զրեթէ ճերմկած առատ մազերով, նեղ ճակատի մը վրայ ցից բուռած եւ հատ չրթունքներով, որ առանց տեսնելու կնոջ ներս մտնելը, կը դիտէր զորգին վրայ գտնուող կարմիր քառակուսի մը, որուն մէջ դեղին ծաղիկ մը կար:

Կինը ի զուր զարձաւ չուրջը, ցոյց տուաւ իր նոր հիւանդապահուհին: Մարդը երբեք չդատուեցաւ զորգին քաղցրութենէն: Եւ ամբողջ ժամեր այդպէս, մինչեւ որ օրը տարաժամեցաւ եւ հիւանդապահին ընդունելութեան պահերը իրենց վերջին հասան:

Այն առեն, կինը, համբուրելէ ետք ամուսինին անպիտակից ճակատը, դուրս անոր եւ Անտոյին վրայ փակելով, հեռացաւ գնաց:

Եւ այդ վայրկեանէն սկսաւ կեանքը Անտոյին եւ այդ հիւանդ մարդուն մէջ:

ՄԱՆՆԻԿ ՊԻՐՊԻՐԵԱՆ

Ի՞ՆՉ Է "HUMOUR"Ը

Երդիծանքի ամէնէն բնորոշ եւ ամէնէն անհրաժեշտ տարրն է զուարթամտութիւն, — հիւմըրը կամ իւմուրը, ինչպէս կ'ըսեն ու կը հնչեն Անգլիացիները ու Ֆրանսացիները:

Ի՞նչ բան է հիւմըրը եւ ի՞նչպէս կարելի է զայն սահմանել: Ֆրանսացի երդիծաբան Փիէր Տանինոսի հանգուցուղութեամբ, «հիւմըր»ը պատրաստամտութեան արամադրութիւն մըն է, որ լրջութեան դիմակին տակ թոյլ կուտայ ձեզի խնդալ ամէն բանի վրայ:

Հիւմըրը, օրինակի համար, պէտնար Շօն է, որ կը հաստատէ, թէ խենթեր կան ամէն տեղ, նոյնիսկ յիմարանոցներու մէջ:

Սթորմ Փէթէրսէնն է, որուն համաձայն դժուար է որեւէ բան զուշակել, բայց մանաւանդ դուշակել ապագան:

Մարք Թուէյնն է, որ դիտել կուտայ.— «Քառասուն եւ ութ տարեկանէն առաջ յոռետես եղող մէկը շատ բան դիտէ: Քառասուն եւ ութ տարեկանէն յետոյ լաւատես եղող մէկը մեծ բան մը չի դիտեր»:

Օլիվըը Կոլսմիթն է, որ կը խոստովանի.— «Միշտ կը յաղթեմ, երբ ես ինծի հետ կը վիճիմ»:

Տիկին Սթալն է, որ կ'ըսէ.— «Երջանիկ եմ այր մը եղած չըլլալուս համար, որովհետեւ եթէ եղած ըլլայի, պիտի ըստիպուէի ամուսնանալ կնոջ մը հետ»:

Դերասանուհի Աննա Մանիանին է, որ պատասխանելով օրագրողի մը այն հարցումին, թէ որո՞նք եղած են իր կեանքին ամէնէն գեղեցիկ տասը տարիները, ըսած է.— «Քսանեւութ ու երեսուն տարիներուս միջեւ եղածները»:

Հելէն Ռոլանան է, որուն կարծիքով մայր մը քանի տարի կ'աշխատի իր զաւակը մարդ դարձնելու համար, իսկ ուրիշ կին մը կը խենթեցնէ զայն քանի վայրկեանի մէջ»:

Հիւմըրը, վերջապէս, կեանքին դէմ յանդիման կեցուածք մըն է, որ չի պարտուիր մահուան առջեւ:

Օսկար Ուայլտն է ան, որ տառապանքի իր անկողնին մէջ, բժիշկի այցելութեան հաչուեցոյցը տեսնելով կը բացագանչէ.— «Մեռնիլը յայտնօրէն վեր կը մնայ իմ միջոցներէս»:

Սաշա Կիթրին է, որ վիրաբուժական գործողութենէ մը յետոյ աչքերը բանալով կը մրմնջէ իր բժիշկին.—

«Ա՜հ, փրոֆեսօր, մայ մնաց որ պիտի կորսնցնէի ձեզ»...

Ութսունամեայ այն ծերուհին է, որ իր վիրաբուժական գործողութեան տասներորդ տարեդարձին առթիւ կ'երթայ իր վիրաբոյժին մօտ եւ երբ ան կ'ըսէ թէ երկաթի պէս առողջ է եւ նորէն կրնայ այցելել իրեն տասը տարի եւսքը, կը պատասխանէ սրամտօրէն.— Եթէ ուշանամ, մի սպասէք, սիրելի Տոքթէօր»:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ՄԵԹԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՄԱՍԱՄԲ ՆՈՐԻՆ

Առաջին անգամ տեսայ զայն Սէնի արբաճարաններէն մէկուն մէջ: Նստած քովի սեղանիս առջեւ եւ մէկ անգամէն ապրեց եօթը սուրճ: — «Հիմա ուր որ են, ընկերներն ալ կուգան», մտածեցի:

Կը սխալէի ենթադրութեանս մէջ, որովհետեւ քիչ յետոյ երբ սպասեակը եօթը զաւաթ սուրճերը բերաւ, սկսաւ ան մէկը միւսին եւեւէն եօթն ալ խմել...: Եւ երբ նշմարեց թէ զարմացած իրեն կը նայիմ, ինծի զարձաւ եւ ըսաւ.

— Գիտէ՞ք, ես Պալզաքին կը նմանիմ, օրական տասը–տասնըհինգ սուրճ կը խըմեմ:

Գացի իր սեղանը եւ սկսանք խօսակցիլ: Քիչ եւքը ուզեց թուղթ եւ մելան եւ երբ սպասեակը բերաւ ուզածը, սկսաւ դրել: Հազիւ, սակայն, քանի մը տող գրած, պատռեց թուղթը եւ նետեց: Այս բանը ըրաւ տասն անգամ յաջորդաբար: Եւ որովհետեւ յարաճուն զարմանքով կը դիտէի գինքը, բացատրեց.

— Ես Ֆլոպէրին պէս մէկն եմ. չատ Ու զարձեալ երդիծաբան Մարք Թուէյնն է, որ հերքելով իր մասին տարածուած սխալ լուր մը, կ'ըսէ թէ «մահուանս յայտարարութիւնը մեծապէս չափազանցուած էր»:

Հիւմըրի դանճատուն է նաեւ հայկական երդիծանքը: Ահա քանի մը խայթող նըմոյշներ անմրցելի երդիծաբան Յակոբ Պարոնեանէ.—

— «1850ին Պարտիզակ ծնած է վահան վարդապետ: Այնչափ բարի զաւակ մ'էր, որ իր ծննդենէն երկու ամիս առաջ հայրը մեռաւ, իւր տղուն երեսը չտեսնելու համար, երկու ամիս եառքն ալ մայրը հոգին փչեց՝ իւր զաւակին երեսը տեսած ըլլալուն համար»:

— Կարապետ պէյ Երեմեան ծնած է 1830ին: Կազմով բարեձեւ, սեւ աչերով եւ սեւ ընգուսներով մարդ մ'է: Մղկիթ մը չինել տուած է»:

— Փունջ լրագիրն քանի մը ժամանակէ յետէ անասուններու հիւանդութիւններու վրայ յօդուածներ հրատարակելով, ընթերցողներուն ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ: Արդեօք Փունջի խմբագիրն իւր ընթերցողներն անասո՞ւն կը կարծէ»:

Հիւմըրը սահմանելը, այսուհանդերձ, այնքան ալ էական չէ, որքան զայն լսելը, կարդալը եւ համտեսելը, իբրեւ լաւագոյն վայելքը բոլոր ընթերցումներուն կամ բերնէ բերան պատմուած բոլոր սրախօսութիւններուն:

«Խինդ ու ժպիտ»

ՄԵԹԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՄԱՍԱՄԲ ՆՈՐԻՆ

Առաջին անգամ տեսայ զայն Սէնի արբաճարաններէն մէկուն մէջ: Նստած քովի սեղանիս առջեւ եւ մէկ անգամէն ապրեց եօթը սուրճ: — «Հիմա ուր որ են, ընկերներն ալ կուգան», մտածեցի:

Կը սխալէի ենթադրութեանս մէջ, որովհետեւ քիչ յետոյ երբ սպասեակը եօթը զաւաթ սուրճերը բերաւ, սկսաւ ան մէկը միւսին եւեւէն եօթն ալ խմել...: Եւ երբ նշմարեց թէ զարմացած իրեն կը նայիմ, ինծի զարձաւ եւ ըսաւ.

— Գիտէ՞ք, ես Պալզաքին կը նմանիմ, օրական տասը–տասնըհինգ սուրճ կը խըմեմ:

Գացի իր սեղանը եւ սկսանք խօսակցիլ: Քիչ եւքը ուզեց թուղթ եւ մելան եւ երբ սպասեակը բերաւ ուզածը, սկսաւ դրել: Հազիւ, սակայն, քանի մը տող գրած, պատռեց թուղթը եւ նետեց: Այս բանը ըրաւ տասն անգամ յաջորդաբար: Եւ որովհետեւ յարաճուն զարմանքով կը դիտէի գինքը, բացատրեց.

— Ես Ֆլոպէրին պէս մէկն եմ. չատ դժուարութեամբ կը գրեմ: Կը գրեմ ու կը պատռեմ, կը պատռեմ ու կը գրեմ:

Ասկէ անցաւ ծննդավայրիս մասին: Ես ծնած եմ Նորմանտիա, ըսի երեն:

— Իսկ ես, պատասխանեց ան, կը նմանիմ Շարլըմանեըին, Նորմանտիան չատ չեմ սիրեր: Ինչ կը վերաբերի իմ ծննդավայրիս, այդ կէտին մէջ Մոփասանն եմ: Ծնած եմ Սէնի վարի չրջանին մէջ:

Ցիշեց նաեւ, որ հայրը մատպոծ էր եւ կ'ուզէր որ գինքն ալ մատպոծ դարձնէ:

— Ահա այս կէտին մէջ կը նմանիմ Շէյքսփիրին, որ նոյնպէս իր պատանեկութեան մատպոծի աշկերտ էր ինծի պէս:

Եւ չմոռցաւ աւելցնելու որ ամուսնացած էր:

— Ուրեմն այստեղ կը յիշեցնեմ Նափոլէոնը: Կնոջս անունը Ժոզէֆին էր:

Բայց դժբախտաբար կինը զանուած էր անհատատրիմ եւ կապ ունէր Անգլիացիի մը հետ:

— Կը նմանիմ Մոլիէրին, որովհետեւ կինս խաբեց գիս:

Այս տարօրինակ մարդուն հանդիպեցայ դարձեալ ամիս մը ետքը: Սարսափելի աչքի ցաւ ունեցած էր եւ մաղ էր մնացեր, որ կուրնար:

— Քիչ էր մնացեր, որ Հոմերոս մը կամ Միլտոն մը դառնայի եւ կորսնցնէի տեսողութիւնս:

Ատկէ ասդին զարձանք բարեկամներ եւ չաճախ միասին կ'ըլլայինք: Առաջին կնոջը՝ Ժոզէֆինին յիշատակը մեռած էր իր մօտ եւ կը սիրէր ուրիշ մը: Բայց դիշեր մը սպանեց զայն, երբ յանցանքի վրայ բռնեց իր բարեկամին հետ:

Ջերթակալուեցաւ եւ տարուեցաւ հարցաքննիչ դատաւորին մօտ, որուն ըսաւ.

— Ես, պարոն հարցաքննիչ, Թոսքայի Քաւարատասներին պէս եմ: Բան մըն ալ պիտի չխոստովանիմ:

Բայց երբ դատուեցաւ ոճրագործ տեսանին առջեւ, խոստովանեցաւ ամէն ինչ եւ ըսաւ.

— Ես Անթուանին պէս մէկն եմ: Ծաբեց դիս եւ սպաննեցի:

Երդուեալները մահուան դատապարտեցին զայն: Երբ հասաւ գլխատման օրը, գացի մօտը, որպէսզի վերջնական հրաժեշտը առնեմ:

Բարեւս փոխադարձելով եւ իրրեւ վերջին խօսք, ըսաւ ինծի..

— Գիտե՞ս, բարեկամս, ես Քրիստոսի պէս մէկն եմ: Կը մեռնիմ 33 տարեկան հասակիս...:

ԱԼՖՈՆՍ ԱԼԷ

ՍՏԱՅԱՆՔ

ՄԵՂԱՒՈՐՈՒՀԻՆ (Եօթը պատմուածք), գրեց Սեզա: Տպարան Ազլաս, Պէյրութ, 1960: Գին արտասահման՝ 2 տոլար:

«ՁԱՐԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (57)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՁԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

Ժէ.

Տիգրանը նիհար եւ թուլակազմ մի մարդ էր, իսկ Թուրքը ուժեղ եւ յաղթանդամ: Տիգրանը պարտուեց, կուշտ ծեծ կերաւ եւ մի աւանն էլ վրայ տուեց: Ոչ աչք չծկծամտեց:

— Շուն է, կ'երթայ հաղար ու մէկ խառնակչութիւն կ'ընէ, — ասին բոլորը եւ քայլ տուին, որ Տիգրանը ծեծն ուտէ: Հինգ օր յետոյ Տիգրանին կանչել էին դատ:

Ես գնացել էի դատարան այդ դատը տեսնելու, հակառակ մօրս պատուէրին, որ այդպիսի տեղեր չգնամ:

Թուրքը դատարան ներկայացաւ՝ ճամբու սպիտակ թաշկինակով կապած: Իբր թէ Տիգրանը խփել էր քարով նրա ճակատին եւ ջարդել: Թուրքը ներկայացրեց դատարանին բժշկի ռապորտը վէրքի մասին: Տիգրանին երկու ամիս բանտ վճռեցին եւ ծեծելով տարան բանտ, իսկ Տիգրանը դատարանում միայն մի բան էր խնդրում.

— Գանդեցէ՛ք թաշկինակը եւ տեսէ՛ք թէ՝ վէրք կա՞յ:

Դատարանը գտաւ, որ կառավարական բժշկի ռապորտը կայ եւ բաւական է:

Երբ Տիգրանին տարան բանտ եւ մենք էլ դուրս եկանք, ես իմ աչքերով տեսայ, որ Թուրքն իվաւ փողոց եւ հանդիստ սրբոտով քանդեց ճակատի թաշկինակը եւ դրաւ գրպանը — ոչ մի վէրքի հետք, մինչեւ անգամ ճանկռտուքի հետք չկար ճակատի վրայ:

×

Մի օր, ցերեկով, մի սարսափելի լուր տարածուեց. մի հայ սափրիչ ածիլուող մի Թուրքի վիզն է կտրել:

Լուրը տարածուեց կայծակի արագութեամբ: Ամէն մարդ ջանաց անմիջապէս խանութը փակել եւ տուն գնալ: Տասնեւհինգ րոպէում քաղաքի չուկան ամայացաւ կիրակնօրեայ կերպարանք — դատարկ – ուեց:

Ի՞նչ էր պատահել:

Հայ սափրիչը Թուրքին ածիլելիս, սափրիչին մի ծանօթ Հայ, ներս է մըտնում եւ նրա ականջին չշնչում.

— Դուրսը Թուրքն ու Հայը իրար են խառնուեր, դու ի՞նչ կ'ընես հոս:

Այդ եղել էր պարզ մի կատակ:

Սափրիչը մի վայրկեան մտածելով, որ դուրսն արդէն սկսել են, իր առաջ կայ կենդանի պատեհութիւն, լաւ է ձեռաց օգտուել այդ պատեհութիւնից եւ կէս քնի մէջ ածիլուող Թուրքի վիզը կտրում է եւ ընկնում դուրս ածելով խառնուելու դրսում սկսած պայքարին: Տեսնում է, որ դրսում ամէն ինչ խաղաղ է, եւ ահաբեկուած զարհուրելի հեռանկարից՝ ձին նստում է, եւ փախչում քաղաքից դուրս:

Երեկոյեան սափրիչի կնոջը ոստիկանները տանում էին բանտ ծեծելով եւ ոտիպռելով.

— Ամուսնուդ թաքստոցն ասա՛:

×

Հռչակուեց օսմանեան սահմանադրութիւնը:

Համբոյրներ, վիրկընդխառնումներ, ողջագուրումներ, սիրոյ եւ եղբայրութեան լիրիքական դեղումներ:

Բաց արին բանտի դռները, դուրս եկան քաղաքական բանտարկեալներ, որոնց մէջ եւ իմ երկու ուսուցիչները:

Կառավարական չէնքի առաջ կատարուեց ազատութեան հանդէս. դուրս եկան եւ խօսեցին Թուրք յեղափոխականներ Կանուն էսասի (*) մասին:

Առաջին անգամ էր, որ ես տեսնում էի Թուրք յեղափոխականներ— մի՞թէ Թուրքը երբեւիցէ կարող էր յեղափոխական լինել — այսպէս էին ինձ ասել, այդպէս էլ հաւատացած էի:

Այդ հանդէսից էի վերադառնում, յոգնած, փոչեթաթաւ, քաղցած եւ բերկրանքով լեցուն:

Փողոցում հանդիպեց ինձ Շեմսին:

Երկար ժամանակ էր մենք իրար չէինք բարեւում: Նա իմ հօրս էր կեավուր անուանել, ես էլ իր հօրը՝ իթ անուանել: Մենք չատ էինք այդ ածականներն ասել իրարու եւ հաչտուել, բայց այս անգամ մենք վերաւորել էինք մեր ծնողներին:

Մանաւանդ ես դաշնահար վիրաւորուել էի նրա խօսքից, որովհետեւ այն ժամանակ, երբ Շեմսին հայհոյեց հօրս՝ նա զերեզմանում հոգ էր դառնում...

Շեմսին ինձ նայեց աչքի պոչովը:

Ես էլ:

Ժպտեցայ:

Նա էլ:

Ես չեմ կարող ասել թէ՝ ինչպէս մեր ոտները չարժուեցին եւ մօտեցան իրար եւ մեր թեւերը փաթաթուեցին իրարու:

ՎԱՀԱՆ ԹՈՓՈՒԶԵՆՑ

(Շար.)

(*) Սահմանադրութիւն:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Մարսէյլ, Խանասորի տօնակատարութեան ընթացքին Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի կազմակերպած վիճակահանութեան հասոյթը 300 Ն. Ֆ.:

Հ. Յ. Դ. Սէն-Ժեռոմի «Հայաստան» ենթ.էն (ընկ. Ժ. Էսկիճեանի զաւկին՝ Գրիգորի արկածով մահուան առթիւ) 20 Ն.Ֆ.

Գումար 320 Ն.Ֆ.
Նախորդ գումար 8376 Ն.Ֆ.

Ընդհանուր գումար 8696 Ն.Ֆ.

Նուէրները զրկել հետեւեալ հասցէին՝
Maison de la Culture Arménienne
51, Rue Mr.-le-Prince, PARIS (6e)
Chéque Postal : PARIS 5.460-11

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարարէ թէ Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Օգոստ. 14ի Կիրակին հանդիսաւոր պատարագ տեղի պիտի ունենայ Լիոնի եկեղեցւոյ մէջ: Յաւարտ պատարագի, մատաղօրհնութիւն եւ աւանդական խաղողի օրհնութիւնը պիտի կատարուի:

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջաններու բարեպաշտ Հայութիւնը ներկայ ըլլալ հոգեզմայլ արարողութեանց:

Այն բարեպաշտ ազգայինները որոնք կը փափաքին մասնակցիլ մատաղագինի, հաճին իրենց նուէրները արձանագրել եկեղեցւոյ բանկալը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկն. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան.— Օր. Ռընէ Նըշանեանէ 50 Ն.Ֆ., Տիկ. Հայկանոյշ Սիմոնեանէ 5, Տէր եւ Տիկ. Տ. Տօնապետեանէ իրենց զաւկին ամուսնութեան առթիւ 60, Տէր և Տիկ. Շաւարշ Խաչատուրեանէ իրենց զաւկին ամուսնութեան առթիւ 50 Ն. Ֆ.:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ
ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ամիսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշտօնեաներուն համար՝ որոնց կարգաւ բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշխատանքը:

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդներէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հանին դիմել որեւէ թղթատարական գրասենեակ:

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործողութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տրրամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դեղին թուղթը. —

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION
(Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժանորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է այրի Տիկին Հայկանոյշ Երամեանէ 10 Ն. Ֆրանք իր ամուսնոյն մահուան տարելիցին առիթով: Տիկին Շահլամեանէ եւ Տիկին Անսուրեանէ 10ական Ն. Ֆ.: Նոյնպէս ողբ. Տիկին Սրբուհի Մարգարեանի թաղման առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի ստացած է.— Տիկին Պօղոսեանէ, Պ. Համբարձում Աւետիսեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Նշան Տատայեանէ 10ական Ն. Ֆրանք:

×

ԼԻՈՆ.— Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ն.Ֆ. Պ. Գէորգ Թօփսագալեան – Նիկողոսեանէ ի նպաստ եկեղեցւոյ շինութեան:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ
1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

ԲԱՑՈՒԱԾ են նաեւ Պաքալօրէայի երկրորդ մասին երկու նոր դասարանները.—

Ա.) Տարրական Չափագիտութիւն
Mathématiques Elémentaires
Բ.) Փորձառական Գիտութիւններ
Sciences Expérimentales

Պայմաններուն համար դիմել՝
DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Էքս-լէ-Պէնի շրջականերու մեր հայրենակիցներուն փափաքին գոհացում տալու համար, այս տարի կրկին կը կատարուի դաշտահանդէս՝ հայկական սրճարանի եւ շրջակայ ծառախիտ դաշտերու վրայ, հոսուն պաղ ջուրերուն մօտ:

Օթոքառի մեկնակէտ՝ Էքս-լէ-Պէնի կայարանի դիմաց եւ փարքին քովէն ժամը 9էն սկսեալ: 10,30ին պատարագ Ս. Աստուածածնայ տօնակատարութեամբ և խաղողօրհնութեան մատուցմամբ վրդ. Օշին Նիկոլեանի: Խմբական հացկերոյթէ վերջ ճոխ գեղարուեստական բաժին, ղեկավարութեամբ Տիկ. Պարգեւուհի Պետրոսեանի:

Բանախօսութիւններ ներկաներու կողմէ եւ ճոխ վիճակահանութիւն: Հասոյթը պիտի յատկացուի Սրբազան Հօր կողմէ պատրաստուելու վրայ եղող դպրոցականներու յատուկ կրօնագիրքի մը եւ մշակութային հայագիտական դասագիրքերու հրատարակութեան՝ հայերէն եւ Ֆրանսերէն լեզուներով: Այս գիրքերէն ձրիօրէն պիտի օգտուին ամբողջ Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի հինգշաբթիի եւ կիրակնօրեայ դպրոցներու յաջողակ աշակերտները:

Կը խնդրուի բոլոր Հայութենէն օժանդակել այս խիստ կարեւոր եւ ազգապահպան ձեռնարկին, դիմելով կեդրոն նամակով կամ անձամբ, Փարիզի մայր եկեղեցւոյ դիւապետ Պ. Ս. Գարակէօզեանի եւ կամ Օգոստ. 1էն մինչեւ 24 Օգոստ. Օթէլ տը լա Կրոթ (Սավուա), Ա. Բամպուքճեանի:

Barclay

ՀԱ ՄԱՆ ԱՐԱ ● HA MAN ARA
par
LES BARCLAY
super 70.335 — 45 T. — simple 60.212

Discophiles Arméniens!
C'est une danse de chez vous
à la mode de chez nous.

EN VENTE PARTOUT

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Մարիամ Արմաղանեանի յիշատակին, Պ. Լութվիկ Քաշիքէմանեան կը նուիրէ 5 Ն. Ֆ. «Յառաջ»ի եւ 5 Ն. Ֆ. Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍ.— Անձրեւի պատճառաւ Հերոսներու Օրը յետաձգուած էր այս կիրակիի միեւնոյն տեղը, նոյն ժամուն:

ՆՈՒԷՐ

Շաւիլի եկեղեցւոյ Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Նշան Սերգոյեանէ 20 Ն. Ֆ. Գր. Փափազեանի ամուսնութեան առթիւ եւ Պ. Վարդ Երկանեանէ 30 Ն. Ֆ. ողբացեալ Վահան Փաստրմաճեանի ցաւալի մահուան առթիւ:

Կ'ՈՒՋՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խընամակալութիւնը պէտք ունի ուսանողուհի մը, որ ստացած ըլլայ Ֆրանսական երկրորդական կրթութիւն եւ կարենայ դասաւանդել վարժարանին մէջ: Բնակութիւն եւ սնունդ ապահովուած են:

Մանրամասնութեան համար դիմել տընօրէնութեան: 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Բէնսի, Հեռ. 927-01,72:

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐ ԿԱՄ ՈՉ
ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՄԻՇՏ

Համով ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ՝ ՊԱՀԱՏԱՒՐԵԱՆ համով ընդեղէններով:

Եթէ մեկնելէ առաջ հանդիպելու ժամանակ չունենաք, ձեր գտնուած տեղէն գրաւոր ապսպրեցէք: Մեծ խնամքով պատրաստուած ծրարով մը, ձեր ուզածը անմիջապէս պիտի ստանաք:

ՊԱՀԱՏԱՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրոպական ամէնէն ընտիր ապրանքները՝ յարմար դիներով:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
246, Rue Vendôme
20, Rue Villeroy
65, Rue Robert
Lyon

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյլ», շոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա», առաջնակարգ սուրճ, (քարաման եւ մոգա), համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն:

Անգամ մը դիմեցէք՝
ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ
Մի մոռնաք թէ՝
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եղան միս (քաշուած միս, եւայլն):

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ
ՄՆԱՅՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ:
Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք: Նուազագոյն ծախքերով կը զրկենք խորհրդ. Միութիւն:

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e
(PRÈS DE LA GARE DU NORD)
Téléphone : TRU. 27-70

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս ...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ և ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 Bis, Bd. Sébastopol PARIS 4e
Tél. : ARC. 26-61 — Métro : (CHATELET - HALLES)
136, Rue des Bourguignons
ASNIÈRES - BOIS-COLOMBES
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող! ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON. PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND, PAVILLON-SOUS-BOIS - SEINE
4 BIS, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL - S. ET O. — 18, RUE BRÉZIN, PARIS 14e
24. RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER, ALFORTVILLE
48 BIS. RUE DALAYRAC. FONTENAY SOUS BOIS

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
ԲԱՑ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՕԳՈՍՏՈՍ

MARDI 9 AOUT 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8870 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4671

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ԿԱՐՄԻՐ ՊԱՊ"

Այս օրերուս լրացաւ Կարդինալ Աղաճանեանի Եպիսկոպոս ձեռնադրութեան քսանհինգամեակը:

Մեծ հոգեւորականը, իր մեծ հեղութեամբ, տնօրինած էր որ իր եպիսկոպոսութեան արծաթեայ յոբելեանը, փոխանակ յոբելենական հանրային հանդիսութեանց, ըլլայ օր մը լուռ մաղթանքի եւ աղօթքի՝ ի փառս Եկեղեցւոյ եւ բարօրութիւն հանուր հայ ժողովուրդին:

Կաթողիկոս – Պատրիարքը իր խոր գիտութեամբ, դիւրահաղորդ եւ ջերմ անձնաւորութեամբ, դիւանագիտական նուրբ ձիրքերով, հասած եւ արժանացած է այսօր Տիեզերական Եկեղեցւոյ իշխանութեանց կարգին վերջընթեր աստիճանին:

Յոբելեարը ծնած է Ախալցխա 1895ին եւ Հռոմի Ուրբանեան վարժարանը ընդունուած 1906ին: Տասեամեայ ուսումնական շրջանով մը, յաջորդաբար եւ միշտ առաջին մրցանակով՝ կը ստանայ իմաստասիրութեան, աստուածաբանութեան եւ եկեղեցական իրաւաբանութեան վարդապետական վկայականները:

Առաջին աշխարհամարտի վերջերուն, 1917ին, քահանայ կը ձեռնադրուի եւ զինադադարին կ'երթայ Հայրենիք, իր անդրանիկ առաքելութեան համար ընտրելով Թիֆլիզի ժողովրդապետի պաշտօնը:

Հռոմ կը վերադառնայ 1920ին, ստանձնելու համար Քահանայապետական Լեւոնեան հայ վարժարանի տեսչութիւնը եւ Ուրբանեան Համալսարանի իմաստասիրական եւ աստուածաբանական ճիւղերու ուսուցչութիւնը:

Հաղիւ 2 տարուան Եպիսկոպոս եւ 42 տարեկան, 1937ին, Կաթողիկոս–Պատրիարք կ'ընտրուի կաթողիկէ Հայերուն:

Երկրորդ աշխարհամարտի վերջաւորութեան, 1945ին, Պիոս ԺԲ.ի օրով եւ շնորհումով կը ստանայ Տիեզերական Եկեղեցւոյ Իշխան՝ Կարդինալի տիտղոս:

Այնուհետեւ, եկեղեցական ամէնէն պատասխանատու առաքելութիւններով, եւ մինչեւ իսկ Պապի փոխանձն նուիրակի հանգամանքով, կ'այցելէ աշխարհի գրեթէ բոլոր երկիրները: Իր հայկական խոյրով եւ անունով, խօսուն նայուածքով, ազնուական դիմագիծով, ուր որ կ'երթայ՝ ամէն տեղ եւ ամէնուն կը յիշեցնէ թէ Եկեղեցւոյ յաւիտենականութեան դրոշմը, Հայ Ազգին ալ ճակտին պատմական դրոշմն է:

Պիոս ԺԲ.ի մահուան, եւ 1958ին անոր յաջորդին ընտրութեան օրերուն, աշխարհի կաթողիկէներու շրթներուն վրայ էր հայ Կարդինալին համբաւը եւ անունը: Եւ հասաւ Պապութեան չեմին, որուն անցքը յաջորդական երկու անգամով կատարուած օրինակները չեն պակսիր Ս. Աթոռի ընտրական պատմութեան մէջ:

Այժմ, յոբելեարը Մեծաւորն է Հաւատոյ Տարածման Միաբանութեան: Իր իշխանութեան տակ են կաթողիկէ աշխարհի 700 Եպիսկոպոս եւ Վիճակաւոր:

Հայ Հայրապետին վսեմ եւ խոհեմ ձեռքերուն մէջ է Տիեզերական Եկեղեցւոյ նաւուն փոխ–ղեկը:

Քրիստոնեայ աշխարհին մեծ սուրբեր, աննման վանքեր, քաջ մարտիրոսներ, մաքրափայլ աղօթքներ ու շարականներ տուած է Հայաստանեայց Եկեղեցին:

Անցեալին, Հայաստան աշխարհը ծիրանին է տուած տիեղերքին:

Այսօր, հայ ժողովուրդը Տիեզերական Եկեղեցւոյ տուած է անոր մեծագոյն Ծիրանաւորներէն մէկը, անոր առաքելութեանց Պետը, հռոմէական բարբառով՝ Կարմիր Պապ:

Կ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼՈՒՄՈՒՄՊԱ ՆԻԻ-ԵՈՐՔ Կ'ԵՐԹԱՅ

ՔՈՆԿՈՅԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԸ ԿԸ ՏԻՐԱՊԵՏԷ

Ապահովութեան Խորհուրդի կիրակի օրուան նիստը յետաձգուեցաւ, նախ սպասելու համար Լումումպայի եւ իր պատուիրակութեան, ապա ժամանակ ունենալու համար լուծում մը գտնելու Քոնկոյի անել կացութեան: Լուծում մը որ գոհացում տայ Լումումպայի եւ Զոմպէի, պահպանելով ՄԱԿի վարկը:

ՄԱԿի պաշտօնական շրջանակները համաձայն են երեք կէտերու շուրջ: Ա) Ընդհանուր քարտուղարը՝ Համբրշոլտ ձեռնհաս կերպով վարած է իրեն վստահուած առաքելութիւնը, այսուհանդերձ շատ լուրջի չէ առած Քաթանկայի հարցը: Սխալ ըրած է ՄԱԿի ուժերու Քաթանկա մուտքի համար թուական ճշդելով: Բ) ՄԱԿ, իր հրամանները ոչ Լումումպայէն եւ ոչ ալ Խրուշչեւէն պիտի ստանայ: Քաթանկայի դէմ զինուորական գործողութիւններ պէտք չէ ըլլան, ինչպէս կը փափաքին Լումումպա եւ Խրուշչեւ: Գ) Վերջապէս լուծելու միակ կերպն էր՝ առաջին օրէն իսկ համաձայնիլ Քաթանկայի հետ, որպէսզի խորհրդանշական ուժեր հաստատուին Քաթանկայի նահանգին մէջ:

Կը թուի թէ Համբրշոլտ համաձայն էր այս վերջին կէտին:

Մինչ կը սպասուի Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումին, անդին Լումումպա եւ Զոմպէ դիրք կը ճշդեն: Քոնկոյի վարչապետը՝ Քոնաքրիէն, ուր կը գտնուի քանի մը օրէ ի վեր, հեռագիր մը քաշած է Քազավիւպիւին (Քոնկոյի նախագահը) հրահանգելով որ «գումարել տայ նախարարաց խորհուրդի ժողով մը եւ որոշեն ձեռք քաշել ՄԱԿի օժանդակութենէն»: Իր հեռագրին մէջ ի մէջ այլոց դիտել կուտայ թէ «մենք մեր միջոցներով պիտի կարգադրենք Քաթանկայի հարցը» ու կը հաւաստիացնէ.— «Ափրիկէի պետութեանց զինուորական օժանդակութիւնը ապահովուած է», այլ խօսքով՝ Ափրիկէի նորազատ պետութիւններէն շատեր պիտի օգնեն, զինուորապէս, Լումումպայի: Արդէն այս իմաստով զեկոյց մըն ալ հրատարակուեցաւ Կինէի մէջ.— «Եթէ ՄԱԿ մերժէ Քաթանկա զինուորներ ղրկել, մեր զինուորական բովանդակ ուժերը Քոնկոյի կեդրոնական կառավարութեան տրամադրութեան ներքեւ պիտի դնենք» եւայլն:

Ղանա եւ Արաբ. Միացեալ Հանրապետութիւնն ալ, իրենց կարգին, պատրաստակամութիւն յայտնեցին օգնելու Լումումպայի: Խ. Միութիւնը տրամադիր է «ոստիկանական» ուժեր ղրկելու Քոնկօ:

Քաթանկայի վարչապետը հաստատ կը մնայ իր տեսակէտին վրայ. «Մեր որոշումը անփոփոխելի է: Ոչ ՄԱԿի ուժերը եւ ոչ ալ դէտեր Քաթանկա մտնելու իրաւունք ունին» յայտարարեց Եունայթըտ Փրէսի թղթակիցին: Այս առթիւ խնդրոյ առարկայ դարձուց Լումումպայի վարչապետութեան իրաւունքը: Միւս կողմէ օրէնսգիտական կէտ մըն ալ մէջտեղ դրաւ. — «ՄԱԿի բանաձեւը Քոնկոյի մասին, Յուլիս 14ին քուէարկուած է, մինչ մենք մեր անկախութիւնը հռչակեցինք Յուլիս 11ին»: Այլ խօսքով ՄԱԿ իրաւունք չունի միջամուխ ըլլալու անկախ եւ ինքնիշխան պետութեան մը ներքին գործերուն:

Կեդրոնի կառավարութիւնը քայքայուելու վտանգին տակ կը գտնուի: Ապաքօ կուսակցութիւնը, որուն անդամ է Լումումպայի գործակից եւ Քոնկոյի նախագահ՝ Քազավիւպիւ, հեռագիր մը ղրկեց Ապահովութեան Խորհուրդին: «Ապաքօ կուսակցութիւնը որ երկու միլիոն Պաքոնկոցիներ կը ներկայացնէ, կեդրոնի կառավարութեան անձեռնհասութեան շուրջ բանաձեւ մը քուէարկեց: Կը խնդրենք որ համադաշնակցութեան մը ծրագիրը նկատի առնէք, իբրեւ լուծումի միակ ձեւ»:

Պրիւսէլի մէջ, Զոմպէի ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ Ռուանտաւ Իւրիւնտի եւ Թանկանիքա՝ Քաթանկայի հետ համադաշնակցութիւն մը կազմելու փափաք ներկայացուցած են: Քիվիւ նահանգն ալ կ'ուզէ միանալ:

Դաշնակցային ձեւը միակ լուծումը կարելի է նկատել Քոնկոյի համար եւ Լումումպա այլեւս շատ կողմնակից չունի:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

5000 ՍՊԱՆԵՐ «ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿՈՉՈՒԵՑԱՆ»

Զօր. Կիւրսէլի վերջին որոշումները ցոյց կուտան թէ Թուրքիոյ նոր վարչակարգը ծանր եւ վտանգաւոր տագնապ մը անցուց առջի օր: Պաշտօնապէս կ'ըսուի թէ՝ բանակին կազմը «երիտասարդացնելու» համար մօտ 300 սպաներ հանգստեան կոչուած են՝ «իրենց դիմումին վրայ»:

Ուրիշ աղբիւրներու համաձայն սակայն շնորհազուրկ սպաներուն թիւը 5000ի կը հասնի եւ կ'ըսուի նաեւ թէ ասոնց մէկ մասը բանտարկուած է և մաս մըն ալ աքսորուած: Փարիզ հասած Պոլսոյ Ճումհուրիէթը կը գրէ թէ 5000 սպաներ (գնդապետ, ենթասպայ եւ հրամանատար) հանգըստեան կոչուեցան, 235 զօրավարներու եւ ծովակալներու շնորհազրկումէն ետք: Ոչ մէկ բացատրութիւն տրուած է այս մաքրագործումին առթիւ:

Կիւրսէլ պաշտօնապէս յայտարարեց թէ զինուորականները պէտք չէ քաղաքականութեամբ զբաղին եւ պէտք է մոռնան Մայիս 27ը: Պատերազմական Ակադեմիաներու — 1959–1960 ուսումնական տարեշրջանի վկայականներու բաշխումին առթիւ Կիւրսէլ ճառ մը արտասանեց եւ խօսքը զինուորականներուն ուղղելով շեշտեց.— «Մայիս 27ը իբր հեռաւոր յիշատակ մը պիտի մնայ ձեր մէջ: Երբ բանակները այս ձեւով կը փրկեն իրենց երկիրը, մեծ վտանգ մը ծայր կուտայ քաղաքականութեան անձնատուր ըլլալու վրտանգը: Այս տեսակ բան մը պիտի նշանակէր կրկնապատիկովը կորսնցնել ինչ որ շահեցանք: Բոլոր զինուորական ընկերներէս կրկին ու կրկին կը խնդրեմ, տեղի ունեցածները թող մոռցուին. պիտի վերադառնանք մեր բուն պարտականութիւններուն: Այժմ երիտասարդ, կորովի բանակ մը կազմելու վրայ ենք: Թուրք բանակը, դժբախտաբար տարիներէ ի վեր գործիք եղաւ քաղաքականութեան: Այս հիւանդ կազմը առողջացնելու համար գործողութեան պիտի ենթարկենք զայն: Այս գործողութիւնը սակայն չափազանց արդարադատ, պարկեշտ, իրաւասէր կերպով պիտի կատարուի»:

Պատերազմական նախարարը՝ զօր. Ֆահրի Էօզտիլէք մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին նոյնիմաստ յայտարարութիւններ ըրած է բանակի «երիտասարդացման» մասին: «Մեր նպատակն է բանակը երիտասարդացնել ու բանակին մէջ տեղ տալ ընկերներու, որոնք աւելի դիւրաւ պիտի յարմարին քաղաքակիրթ աշխարհի արդի զէնքերուն եւ զինուորական դրութիւններուն: Ես 44 տարի գործնապէս աշխատեցայ բանակին մէջ, բոլորս ալ կը բաժնուինք բանակէն, որ հին պայմաններով միշտ ճնշումի տակ էր տնտեսական եւ անձնակազմի անկարելիութիւններու դեմի վրայ: Այսուհետեւ այդ ճնշումը պիտի վերնայ: Եթէ պատերազմը անխուսափելի է, այժմ կրնանք մեր բանակը յարմարցնել այդ պատերազմին: Այս ձեւով Ատլանտեան Ուխտի հաւաքականութեան մէջ, Թուրք բանակը պիտի կրնայ արժանաւոր կերպով վարել պատերազմը»: Լրագրողի մը այն հարցումին թէ պատերազմի վտանգ մը կը նախատեսէ՞ Միջին Արեւելքի մէջ, նախարարը պատասխանած է.— «Ատիկա մարգարէութիւն է քիչ մը: Ապազինման խօսքերը կը քնացնեն զեկավարները: Պէտք է պատերազմի պատրաստ ըլլալ խաղաղութիւնը ձեռք ձգելու համար»: Էօզտիլէք յայտնեց նաեւ թէ հանգստեան կոչուած զինուորականները պիտի կարենան քաղաքական կեանքի մէջ մտնել, եթէ ուզեն: Աւելցուց թէ Ազգ. Միութեան Կոմիտէն որոշած է որ նախագահ Ճեմալ Կիւրսէլ առայժմ իբր զինուորական շարունակէ իր պաշտօնը:

× Ազգ. Միութեան Կոմիտէն որոշած է, ինչպէս գրեցինք առջի օր, բազմացնել յեղափոխական դատարանները որոնց լայն իրաւասութիւններ կը տրուին: Այս առթիւ հրատարակած զեկոյցին մէջ, Ազգ. Կոմիտէն կը շեշտէ.— Մասնաւոր օրինագիծ մը կը նախատեսէ լայն իրաւասութիւններ ունեցող յեղափոխական դատարաններ հիմնել ուր որ պէտք է, առաջքն առնելու համար այն տեսակ գործողութիւններուն՝ որոնք կը ձգտին խանգարել ազգային միութեան ոգին:

Յեղափոխական ատեանները պիտի կազմուին երեք դատաւորներէ եւ մէկ դատախազէ:

× Նախկին զեկավարներու դատավարութիւնը պիտի սկսի քանի մը օրէն: Ինչպէս գրած էինք, Ատանա ճամբորդանաւը պանդոկի պիտի վերածուի, իսկ Քէօյ տեսակի շոգենաւ մը երթեւեկութեան պիտի ծառայէ: Այս նպատակին համար պիտի գործածուի Վանիքէօյ, որ դատավարութեան շրջանին Կամուրջէն մեկնելով Հայտարփաշա, Գատըգիւղ, Գնալը եւ Հէյպէլի պիտի հանդիպի եւ հասնի՝ Եասըատա, օրը երկու անգամ: Այս ձեւով մօտ 2000 հոգի պիտի կրնան դատավարութեան հետեւիլ:

× Արտաքին առեւտուրի մէջ, ըստ առեւտրական նախարարութեան տեղեկագրին, 1960ի առաջին չորս ամիսներուն 79 միլիոն 103 հազարի հասած է բացը:

× Պետական նախարարութիւնը ձայնասփիւռ յայտարարութեամբ մը երաշխաւորեց կրօնքի ազատութիւնը: Նախարարը շեշտեց թէ Էզանի արաբերէն ընթերցումը պիտի չարդիլուի եւ աղօթավայրերը բաց պիտի մնան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖԻՏԷԼ ԳԱՍԹՐՕ ազգայնացուց ամերիկեան մնացեալ բոլոր ընկերութիւնները որոնք 770 միլիոն տոլար կը ներկայացնեն: Ֆիտէլ Գասթրօ 25 վայրկեան միայն կրցաւ խօսիլ հիւանդութեան պատճառաւ: Ռաուլ Գասթրօ շարունակեց եղբօրը կէս ձգած ճառը, զովքն հիւսելով Խորհ. Միութեան «անշահախնդիր բարեկամութեան» եւ ծանր յարձակումներ ըրաւ Ամերիկայի վրայ:

ԻՐԱՔԻ կառավարութիւնը տնտեսական նոր համաձայնագիր մը ստորագրած է Խ. Միութեան հետ, 180 միլիառ ռուբլիի փոխառութիւն մը աւելցնելով նախապէս ստացած գումարներուն վրայ:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ընտրութեանց առաջին արդիւնքները ցոյց կուտան ազգայնական Մելիուն կուսակցութեան յաղթանակը: Վարչապետին կուսակցութիւնը 130–140 աթոռ ապահովէ հաւանաբար՝ խորհրդարանին մէջ:

ՔՈԹ Տ'ԻՎՈՒԱՐ, կիրակի կէս գիշերին անկախ դարձաւ: Այս առթիւ զօրավար տը Կոլ շնորհաւորութեան գիր մը ղրկեց Հուֆուէթ–Պուանեփի: «Քոթ տ'Իվուար կրնայ Ֆրանսայի օժանդակութեան վրայ վստահ ըլլալ»:

ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ ԻՆՔՆԱՏԻՊ ԱՐՁԱԿԱԳԻՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

Երբ վերջերս կը խօսէի գրականութեան մը մասին, որ մօտաւոր անցեալի Հայաստանի Հանրապետութեան եւ քաղաքական անցուդարձներէն ներշնչուած էր, յիշեցի Օհան Կարոյի «Խրճիթներէն մինչեւ Խորհրդարանը» գիրքը, որ «Հայ Գրագէտներու Բարեկամներ» մատենաշարին ութերորդ հատորը կը ներկայացնէր:

Գեղեցիկ առիթ մը եղաւ որ կրկին կարդամ այս հատորը եւ ոգեկոչեմ հեղինակը:

Այս գիրքը երկու մասերէ կը բաղկանայ: Առաջին մասը 88 էջ, «Խրճիթներէն մինչեւ Խորհրդարանը» եւ երկրորդ մասը, որ նուիրուած է «Արձակ էջերուն եւ քերթուածներուն»: Առաջին մասը ամբողջական չէ, քանի որ գրուածքին ձեռագիրը հոս կը վերջանայ, կ'ըսուի: Եւ իրաւ կիսատ մնացած ըլլալու տպաւորութիւնը կը կրէ ընթերցողը: Հազիւ թէ Օհան Կարօ ազատ ընթացք կուտայ իր հայրենի յուշերուն, գրիչը կանգ կ'առնէ: Ուրիշ ձեռագիր տետրակ մը գրի առած է թէ ոչ, անծանօթ կը մնայ:

Առաջին մասին վերնագրէն այն տպաւորութիւնը կ'ունենանք որ Հայաստանի Հանրապետութեան խորհրդարանին, պետական կազմին եւ հանրային կեանքին եթէ ոչ պատմութիւնը, այլ յիշատակները պիտի կարդանք: Իրականութիւնը տարբեր է բոլորովին: Հօտաղը խորագիրը կը կրէ առաջին էջը, որ նուիրուած է Հանրապետութեան երկրորդ տարեդարձին տօնակատարութեան, ուր ներկայ կ'ըլլայ հօտաղ Օհան Կարօ ուրիշներուն հետ, եւ տարիներ վերջը, Փարիզ իրեն վիճակուած շատ աննպաստ պայմաններուն մէջ կը վերապրի այդ յիշատակելի օրը:

Յուշերու այս շարքը թէեւ կ'ընդհատուի, բայց հեղինակը անմոռանալի վաստակ մը կը ստորագրէ: «Խրճիթներէն մինչեւ Խորհրդարանը» կը պատկերացնէ մանկութեան եւ պատանեկութեան, միջավայրին ընկերային կեանքը, իր տխուր եւ զուարթ կողմերով, որուն պիտի տայինք ազդագրական վէպ անունը: Դրժբախտաբար այդ աշխատանքը անաւարտ կը մնայ, թերեւս հիւանդութեան պատճառով, քանի որ Օհան Կարօ հազիւ լրացուցած իր 43 տարին, հիւանդանոցի մէջ իր աչքերը կը փակէր ազիքի հիւծախտի հետեւանքով 1933 Ապրիլ 27ին:

Կ'ենթադրեմ որ «Յառաջ»ի մէջ Մուսասիր ծածկանունով ստորագրած յօդուածաշարքը, որ Հայաստանի Հանրապետութեան կեանքը, մանուկի մը ծնունդէն մինչեւ չափահասութիւնը եւ ամուսնութիւնը կը խորհրդանշէր, իր մէջ կը խրտացնէր նաեւ հայրենի յիշատակներէն ուրիշ մաս մը, փորձելով ամբողջացնել առաջին մասը հատորով տրուած:

×

Վասպուրականի Ռշտունիք գաւառը իր ծննդավայր Նոր Գիւղով, նիւթը կը կազմէ իր յուշերուն, ուր կը յայտնուին նաեւ հօտաղ ընկերներուն ստուերները: Իր մանկութիւնն ու պատանեկութիւնը անցուցած է ընտանի կենդանիներուն հետ, որոնց հետ կը մեծնայ, կ'ապրի եւ որոնց առօրեայ կեանքին կապուած ուրախ եւ տխուր պահերուն արձագանգը ա'յնքան հարազատօրէն կ'արձանագրէ այս յուշերուն մէջ: Իր կամ գրացի ընտանիքներուն կեանքէն ու նիստ ու կացէն աւելի, Վասպուրականի գիւղական կեանքին հարազատ պատկերն է որ կուտայ, ատով իսկ այս կիսաւարտ գործը կը դառնայ արժէք մը, մանաւանդ ազգագրական հայեցակէտով: Հայ գիւղացիներուն չարքաշ ու զրկանքներով լեցուն ապրելակերպին իբրեւ պատկեր, ահաւասիկ թէ ի'նչպէս կը պատկերացնէ Օհան Կարօ կեանքը հայ գեղջուկին. «Ըսենք բոլոր տարին ալ վախով կ'ուտէինք հացը, բայց Յունիսէն մինչեւ Յուլիսի տասը, տասնուհինգը սոսկալի օրեր կ'ունենային մեր գիւղացիք: Իրենց կերածը խոտ էր ու խոտ: Արտերու մէջ տեսակ մը չեշտ արմատներով բոյս կար՝ անունը խանդող. կը հանէին, արեւի տակ կամ կրակի վրայ կը չորցնէին, կ'աղային երկանքով ու հաց, ապուր կ'եփէին անով: Կիներու եւ աղջիկներու գործը՝ մինչեւ իրիկուն՝ խանդողի հետ էր կամ բանջար հաւաքելու: Ոչխարի հօտերու պէս կը փռուէին արտերու եւ սարերու վրայ ու մրջիւններու նման՝ անհնարին բեռներով կը կրէին ու կը կրէին: Գոնէ առատ աղ ունենայինք, նորէն բանի մը նմանէր: Այդ ալ չկար: Ցորենով կը ծախէին աղը, իսկ ցորենը սեւ աղուէսի պէս կ'ըլլար այդ եղանակին»:

Այսպէս գիւղական կեանքին, աւելի շատ տխուր թէ զուարթ կողմերը լուսանկարի ճշդութեամբ կը վերապրի հեղինակը, տարիներ ետքը, դառնութեամբ մը, որ լուսաւոր ու քաղաքակրթուած քաղաքներու կեանքն իսկ չի կրնար մոռցնել անոր անցած օրերուն տխուր յիշատակները, որոնց մէջ տեղ ունին մանաւանդ հայրն ու մայրը եւ ընտանիքի միւս անդամները, դուռ, գրացի եւ հօտաղ ընկերներ եւ այն միւս գրացիները, որոնց դաժան ստուերները չէր կրնար մոռցած ըլլալ...:

×

Շատ կանուխէն ստիպուած ըլլալով լքել ընտանեկան կեանք եւ նոյնիսկ նախակրթարաններ, ուսման եւ զարգացման իր պապակը յաղեցնելու համար, անդադար կը կարդար, մասնաւորաբար աշխարհաբար Աստուածաշունչը, եւ օտար հեղինակներէն, Թոլստօն, Կնուտ Համսունը, Ռապինտրանաթ Թակորը եւ Նիտչէն: Իսկ հայրենի գրականութենէն մասնաւորաբար Նարեկացին, Շնորհալին, Նահապետ Քուչակը, Սայաթ Նովան եւ դասական հեղինակներ, արեւմտահայ եւ արեւելահայ գրական դէմքերէն: Իր ստորագրած «Արձակ էջերն ու քերթուածներ»ը ցոյց կուտան այն ազդեցութիւնը, զոր կրած է յիշուած հեղինակներէն:

Տարիներ առաջ, իր մահուան առիթով կը յիշեմ արձանագրած ըլլալ հետեւեալ իմաստով միտքեր եւ տպաւորութիւններ, որոնք կը յատկանշէին իր մարդկային նկարագրի գիծերը եւ որոնցմով սիրելի դէմք մըն էր մտաւորական շրջանակներու մէջ: Մեզմէ շատերը կրնան չհամակրիլ իր գրականութեան, չբաժնել անոր մըտածումները եւ կարծիքները, բայց անոր նկարագրի գիծերուն առջեւ տարակարծութիւն չկար երբեք: Անիկա նուիրական արժէքներուն դիտակցութիւնն ունէր, եւ վարակուած չէր ժամանակակից հիւանդութիւններէն: Ատելութիւն եւ նախանձի զգացում չունէր եւ ոչ ալ կուսակցամոլ էր: Կը զգուշանար ուրիշին հասցէին որեւէ աննպաստ խօսք արտասանելէ. կը յարգէր ուրիշներուն կարծիքները: Իր գրականութիւնն ալ հարազատ արտայայտութիւնն էր նկարագրի այդ գիծերուն. խիտ, զգոյշ եւ մտածուած: Մինչեւ վերջ սորվողի դերին մէջ մնաց, առանց մեծամտութեան: Առանց յաւակնութեան, միշտ համեստ, անձնուէր՝ ընկերներու հանդէպ եւ իր ուժերուն դիտակցութիւնն ունեցաւ մանաւանդ: Հակառակ իր նիւթական համեստ պայմաններուն, որբ մը որդեգրած էր այդ թուականներուն, եւ ոչ ոք գիտէր:

Օհան Կարոյին եւ իրենպէսներուն ողբերգութիւնը հոն էր, որ իրենց մտաւորական կարողութիւնները արժեւորելու ո'չ միջավայրն ունէին եւ ոչ ալ հանրային կեանքը: Այս էր պատճառը, որ Օհան ստիպուած էր աշխատելու մթերանոցի մը մէջ, անծանօթ մնացած, համեստ ու խոնարհ, արուեստի եւ գրականութեան սիրովը տոչորուն:

Կ'արժէ քիչ մըն ալ խօսիլ իր արձակ էջերուն եւ քերթուածներուն մասին, որոնք կը յայտնուին իրենց ինքնատպութեամբ: Մտաւորական Օհան Կարօ, խորքով բանաստեղծ մըն էր, նոյնիսկ իր արձակ էջերուն մէջ: Արձակ բանաստեղծութիւնները քանի մը գլուխներու մէջ կարելի է դասաւորել.— Սիրոյ, կեանքի, հայրենիքի եւ մահուան երգեր, միշտ դիմելով մանաւանդ իր յիշատակներուն: Ցաճախ աշուղական չեշտ ու համ ունէին իր երգերը: Ամէնէն դառն պահերուն իսկ, երբ յոռետեսութիւնը պէտք էր զինքը զգետնէր, տեսակ մը իմաստութիւն, կշռուած, չափուած տրամաբանութիւն մը զինքը կեանքին կը կապէր:

Սիրոյ երգերը անձնական ապրումներ են մեծ մասով, միշտ կասկածով, միշտ սրտադողով, որովհետեւ կը վախնար ճշմարիտ սէրերէն, որոնք կրնային խարել ու դաւաճանել: Նմոյշ մը.—

Ծայրամասի առանձնացած պալատին մէջ զիս մանկացնող հոգի մը կայ:

Անո'ր համար ես կը սիրեմ յաճախ անցնիլ այս փողոցով...

Ծառի փեղկերն իրենց ետեւ զիս տոչորող մէկը կը պահեն:

ՈԳԵԼԻՑ ԸՄՊԵԼԻՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԾ ԱՒԵՐԸ

Այն օրէն երբ Նոյ նահապետ ծաղկեցուց իր այդին եւ խմեց անոր գինին, մարդիկ գնահատած են ոգելից ըմպելիները եւ ասոնց հաճոյքը սուղի նստած է մարդկութեան: Ալքոլամոլութիւնը կեցնելու հին ձեւ մըն էր, քանդել այդիները: Ուրիշ ճառահատ պայքարի ձեւ մըն էր՝ կտրել գինովներու ոտքերը: Անցեալի այդ միջոցներէն ոչ մէկը յաջողութեամբ պսակուեցաւ, ինչպէս ապարդիւն մնացին մեր օրերուն Մ. Նահանգներու, Ռուսիոյ եւ Ֆինլանտայի մէջ ի գործ դրուած ըմպարդել օրէնքները:

Դարերու ընթացքին անհամար միջոցներ կիրարկուած են վերջ դնելու համար այս ցաւոտ հարցին, սակայն ոչ մէկը վերջնական լուծում մը բերած է:

Ալքոլամոլութիւնը շատ խմելուն հետ կապ չունի, եւ անպայման գինովութիւն չի նշանակեր: Խման մը որ ի վիճակի է կենալու, այսինքն դադրեցնելու խմելը, «ալքոլամոլ» մը չէ: Բուն ալքոլամոլը չի կրնար հրաժարիլ խմելէ: Անիկա անհրաժեշտ խնամքի պէտք ունի, որովհետեւ խանդարուած կամ խանդարուելու վրայ են իր Ֆիզիքական եւ մտային կարողութիւնները:

Ի՞նչ է ալքոլամոլներու թիւը, այսօր, աշխարհի մէջ: Պատասխանը ենթադրաբար կարելի է տալ միայն, որովհետեւ անոնց յատուկ համարագրութիւնը չէ կատարուած: Յամենայն դէպս 10 միլիոնը լաւատես թիւ մըն է. 15 միլիոնը աւելի ճիշդ: Տասը տարի առաջ վիճակագրութիւն մը կազմակերպուեցաւ կարգ մը երկիրներու մէջ:

Զուիցերիա 50·000 ալքոլամոլներ կան, Չիլի՝ 43·000, Ֆրանսա՝ 375·000, Մ. Նահանգներ՝ 952·000, Աւստրալիա՝ 34 հազար 300, Շուէտ՝ 30·800, Դանիա՝ 13·500, Իտալիա՝ 135·800, Նորվեկիա՝ 8·400, Ֆինլանտա՝ 8·800, Անգլիա եւ Կալլէս՝ 86·000:

Վիճակագրութենէն ասդին Ֆրանսա առաջին տեղը գրաւած է: Վարչապետ Տըպրէ ալքոլամոլութեան դէմ Ֆրանսայի կառավարութեան նոր օրինագիծը ներկայացուցած պահուն յայտարարեց.— տարին 400 միլիոն տոլարի կը նստի կառավարութեան եւ այսօր 12 անգամ աւելի մարդ կը մեռնի 1945ի բաղդատմամբ»:

Անո'ր համար իմ նայուածքները հո'ն կ'ուղղուին, թողնելով որ մոռնամ ուղիս:

Վարագոյրներն ինձմէ ծածուկ եղանակներ ու բուրումներ կը բանտարկեն:

Անո'ր համար ինձ անծանօթ թրթիռներով կ'օծուիմ յաճախ ու թաքթաքուր շոյանքներէ թմրիլ կը զգամ...

Ծայրամասի վերջի՛ն, վերջին պալատին մէջ մութ յոյսերով ինծի խաբող հոգի մը կայ:

Անո'ր համար այս ժխորէն չեմ դժգոհիր ու կը սպասեմ:

Ուրիշ օրինակ մը ճանչնալու համար թէ ինչպէս կը ներկայացնէ սիրած էակը, կինը....

Թէ բրուտ ես՝
Ինքը կա'ւ է...
Թէ որսորդ ես՝
Ինքը կաքա'ւ է...
Ուղեւո՞ր ես՝
Ինքը պանդոկ է...
Բեռնե'ր ունիս՝
Ինքը թոկ է...
Թէ քաղցած ես՝
Ինքը հա'ց է...
Խեղդուի՞լ կ'ուզես՝
Ինքը ծով է...
Նաւապե՞տ ես՝
Ինքը հո'վ է...
Թէ վիշտ ունիս՝
Ինքը լա՛ց է...
Տանջուի՞լ կ'ուզես՝
Ինքը խա'չ է...
Իմաստո՞ւն ես՝
Ըսէ', ի՞նչ է...

Այսպիսի ինքնատիպ տողեր ստորագրած է նաեւ կեանքի ու մահուան յատկացուած քերթուածներուն մէջ: Ինչպէս ըսած էի առիթով մը, իր օրերն ու ժամանակը կը մաշեցնէր, մինչեւ որ գար վերջալոյսը, հոն մեկնելու համար, պատին միւս կողմը: Կամ ուրիշ յատկանշական բացատրութիւնով մը, կարօտալի հարսը, չքնաղ Մահը... ողջունելու համար...:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

(ԲԺԻՇԿԻ ՆՕԹԵՐ)

Մենք հնարաւորութիւն ունեցանք ըզմայլելու Վան Գոգի «Ծաղկեփունջի», Պիսարոյի բնապատկերներուն, Ռընուառի «Հովանոցին», Մանէի «Աղջիկը գործասեղանի մօտ» նկարներուն վրայ: Ինչպէս յայտնի է, Ռընուառի ու Մանէի կանացի կերպարները հարստացուցած են Զոլայի եւ Մոփասանի գրական վարպետութիւնը:

Լոնտոնի ազգային պատկերասրահին մէջ հաւաքուած դասական նկարչութեան գլուխ գործոցները մեծ հաճոյք պատճառեցին ինծի: Դիտելէ ետք կարծես թէ քանի մը տարիով երիտասարդացայ: Թանգարանի նախասրահներուն մէջ ծախու են բազմաթիւ հիանալի ալպոմ-արտատպումներ:

Այժմ քանի մը խօսք ալ թատրոնի մասին: Մեզի ըսին թէ անգլիական թատրոններուն մեծ մասը սեփական մնայուն դերասաններ չունին: Յայտագրին մէջ մեծ տեղ կը գրաւեն երաժշտական կատակերգութիւնները, զաւեշտներն ու ոստիկանական թատերգութիւնները: Ընդունուած սովորութեամբ մը, ամէն տարի կը բեմադրուին Պ. Շոյի «Մայոր Պարպարա»ն, առաջին անգամ ներկայացուած 50 տարի առաջ, ինչպէս նաեւ Շիլլէրի «Մարի Սթիուարտ»ը, Շէքսփիրի «Յուլիոս Կեսար»ը, Իպսընի «Ուրուականներ»ը: Դարձեալ ընկալեալ սովորութեամբ ամէն տարի կը ներկայացուին Ա. Չեխովի «Քեռի Վանիան», «Երեք քոյրերը» եւ «Կեռասենիներու պարտէզը»:

Շարժանկարի սրահներուն մէջ կը ցուցադրուին գլխաւորապէս ամերիկեան ժապաւէններ:

Ինչպէս շեշտեցին Անգլիացիները, վերջերս շատցած են Վարիէթէները եւ Քապարէները: Ասոնք առանձնապէս շատ են որոշ թաղամասերու եւ փողոցներու մէջ: Կան բազմաթիւ վարիէթէներ, ուր պարուհիները հրապարակ կուգան բոլորովին մերկ: Կ'ապշիս, երբ կ'անցնիս քաղաքի կեդրոնը գտնուող այդպիսի հաստատութիւններուն մօտէն: Հսկայական ցուցափեղկերու մէջ զետեղուած են բոլորովին մերկ պարուհիներու խոշոր լուսանկարները տարբեր դիրքերով: Տեսայ թէ ի'նչպէս միջին տարիքի Անգլիացի մը այդ տեսակ ցուցափեղկի մը առջեւէն անցած պահուն զայրացած թքաւ: Բայց տեսայ նաեւ տարբեր տարիք ունեցող մարդիկ, մինչեւ իսկ պատանիներ, որոնք այդ ցուցափեղկերուն առջեւ կեցած՝ իրենց տպաւորութիւնները կը փոխանակէին:

Մենք դիտեցինք նաեւ Սուրբ Պօղոսի տաճարը, որ շինած է նշանաւոր ճարտարապետ Քրիսթըֆըր Վրէնը: Առաջին քարը դրուած է 1675ին, վերջացած է 1710ին: Բարձրութիւնը 120 մեթր է: Տաճարին փայտէ շինուածքները եւ երդեհոնը պատրաստած է անուանի Հոլանտացի Գրինլին Գիբենս, ԺԸ.րդ դարուն վերջերը: Լոնտոնի մեծ հրդեհին նախօրեակին տաճարը մասամբ քանդուած է, յետագային վերանորոգուած: 1940ին գերմանական երկու ռումբեր կ'իյնան տաճարին վրայ եւ կը քանդեն պատ մը եւ գլխաւոր դուռը, կը փշրուին բոլոր ջահերն ու ապակիները: Տաճարի մուտքին առջեւ, դամբարաններու շրջափակին մէջ շինուած է Աննա թագուհիին մարմարէ արձանը (գործ՝ Ֆրան Պրիտի): Եկեղեցւոյ դասի մուտքին վրայ կայ մարմարէ տախտակ մը՝ լատիներէն հետեւեալ մակագրութեամբ. «Այստեղ կը հանդչի Քրիսթըֆըր Վրէն, որ շինեց այս եկեղեցին ու քաղաքը. ան ապրեցաւ աւելի քան 90 տարի ոչ թէ իրեն համար, այլ իր համաքաղաքացիներուն համար: Անցո'րդ, եթէ կը փափաքիս տեսնել անոր յուշարձանը, շուրջդ նայէ»:

Ա. ԹՈԽԵԱՆ

(Շար. — 6)

Մ. Նահանգները հինգ միլիոն կը հաշուեն իրենց ալքոլամոլներու թիւը:

Հարց է դիտնալ թէ ալքոլամոլութիւնը կապ ունի՞ ոգելից ըմպելիներու խմուած քանակին հետ: Ոչ անպայման: Ճիշդ է թէ Ֆրանսացիք շատ կը խմեն եւ կ'ազդուին, այսուհանդերձ, Աւստրալացիք որ նոյն չափով ալքոլ կը գործածեն, նուազ կ'ազդուին անկէ:

Ալքոլամոլութիւնը կապ չունի նաեւ ըմպելիի տեսակին հետ: Հակառակ անոր որ ոգելից ըմպելիները մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելեն Հիւսիսային Եւրոպայի երկիրներուն մէջ, այսուհանդերձ առաւելաբար գինի խմող Ֆրանսացիներն են որ ալքոլամոլներու մեծ թիւ մը ունին:

Միւս կողմէ սակայն, Իտալացիք որ առնուազն Ֆրանսացիներուն չափ գինին կը սիրեն, քիչ թիւով ալքոլամոլութենէ վարակուածներ ունին:

Ասով մէկտեղ դիտուած է, թէ գինի գործածող երկիրներու ալքոլասէրները «չեն կրնար խմելէ դադրիլ», ու ամէն օր, առտուընէ մինչեւ դիշեր կը ճնկեն, առանց սակայն գինովնալու: Ընդհակառակն, հիւսիսային երկիրներու մէջ ուր ոգելից ըմպելիները մեծաքանակ կը գործածեն, ալքոլասէրները կրնան երկար ատեն չխմել, բայց անգամ մը որ խմելու սկսին, «կը կորսնցնեն չափը» եւ կը դադրեցնեն միայն այն ատեն, երբ դետին կը փռուին:

Ի՞նչ է որ մարդիկ խմելու կը մղէ: Անշուշտ ալքոլը միակ պատասխանատուն չի կրնար նկատուիլ: Կը թուի թէ ենթակային մտային եւ ֆիզիքական կազմէն գախում ունի: Սակայն ջղագրգիռ, մտահոգ, վախկոտ վիճակէ մը խմելով խոյս տալու ձգտումն ալ վերջնական եւ միակ պատասխանը չէ, այլապէս ամէն տեղ այր ալքոլամոլներու թիւը անհամեմատ աւելի շատ պիտի չըլլար կիներու թիւէն: Դիտուած է նաեւ որ Հրեաներուն մէջ քիչ թիւով ալքոլամոլներ կան: Ուստի անհատական պարագաներէն զատ, միջավայրի, ընկերային եւ մշակութային ազդակներ եւ պատճառներ ալ կան, որոնք կարեւոր դեր կը խաղան ոգելից ըմպելիներու հանդէպ ցոյց տրուած մոլութեան:

Տարակարծութիւն կայ ալքոլամոլութենէ վարակուածները խնամելու ձեւին եւ եղանակին շուրջ: Շատեր կը նախընտրեն հաւաքական դարմանումի եղանակը, ուրիշներ առանձնական ձեւը: Ասոնք կը գործածենդեղեր ինչպէս օրինակ՝ տիսիլֆիրամը որ դիւրազգած կը դարձնէ մարմինը ալքոլի հանդէպ. կամ էմէնթինը, որ ալքոլի դէմ խորշանք կը ստեղծէ:

Հաւանաբար ամենայաջող բուժումի ձեւը Ալքոլամոլներու ընկերակցութիւնը դտած ըլլայ: Այդ Միութեան կ'անդամակցին յիսուն երկիրներու 250·000 այր եւ կին, նախկին կամ բժշկուելու վրայ եղող ալքոլամոլներ: Ձեռք ձգուած բացառիկ յաջողութիւնը կուգայ հաստատել այն վարկածը թէ այս հիւանդներուն պէտք է մօտենալ խանդաղատանքով եւ համակրութեամբ եւ ոչ թէ «ես քեզմէ աւելի սուրբ եմ»ի հոդեբանութեամբ: Եւ կամ դասախօսութիւններ, քարոզներ եւ ի հարկին պատժական միջոցներ գործադրելով:

Օրէնսգիտական եւ ընկերա-տնտեսական միջոցները անտարակոյս կրնան մեծ դեր կատարել: Սակայն, ամէն բանէ առաջ դաստիարակութեան եւ ի հարկին յաջող դարմանումի խնդիր է:

Ալքոլամոլութիւնը բարդ երեւոյթ մըն է, որուն մէջ իրենց պատճառները ունին բժշկական, հոգեկան, ընկերային, տնտեսական եւ օրէնսգիտական տուեալները: Այս վարակիչ մոլութեան դէմ մղուող պայքարը յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար, անհրաժեշտ է որ զանազան երկիրներու եւ դրութիւններու մասնագէտները համագործակցին եւ միացեալ ուժերով գտնեն անոր հիմնական եւ գործնական լուծումը:

ՀԱՅԸ ԵՒ ԻՐ ՃԱՄԲԱՆ

ԱՍՏՂԱՀՈՅԼԵՐԸ

Աստղագիտաբանի դմբէթաձեւ շէնքը դիտելէ ետք, այցելուները մտան մեծ դահլիճը: Վիկտոր Համբարձումեան պիտի խօսէր իր կարգ մը դիտական հետազօտութիւններուն մասին: ... Գրեթէ մէկ ժամ տեւող իր զեկուցման ընթացքին, հայ աստղագէտը մէկ անգամ իսկ չյիշեց իր անունը: Խուսափեցաւ խոստովանելէ՝ թէ իրեն կը պատկանէր «Աստղային զուգորդումներ»ու կամ աստղակոյտերու ցնցող դիւտը, կը գրէ Վահան Գալֆայեան: Գիւտարարը կարծես ըլլար դիտող մը սոսկ կամ հսկող մը՝ Աստղադիտարանին մէջ...: Աստղազարդ երկինքը վերծանողը, Վիկտոր Համբարձումեան, ինք իր մասին կը լռէ, այնքան համեստ է ու խոնարհ:

Քանի որ այդպէս է, Վիկտոր Համբարձումեանի մասին լսե՛նք վկայութիւնը յայտնի աստղագէտ Մ. Իվանովսկիի.— «Առաջին անգամ Վ. Համբարձումեան յայտնագործեց թէ աստղահոյլերուն մէջ շատ աստղերու կը հանդիպինք, որոնք չեն ընթանար որոշ կարգով, ինչպէս, օրինակի համար, կ'ընթանան կռունկները, աշնան եղանակին, երամ առ երամ: Աստղերու այդ շարժումը կը յիշեցնէ որսորդական վիթխարի հրացանի մը փողէն դուրս մղուող գնդակներու շարժումը, գնդակներ՝ որոնք դուրս մղուելէ ետք իսկոյն կը խոտորին իրենց ուղիղ ընթացքէն: Ոմանք արագ կը շարժին, ոմանք՝ դանդաղ, մէկ խօսքով գնդակներու ամբողջ խումբը կը ցրուի եւ կը գրաւէ մեծ մակարդակ մը: Գրեթէ նոյն ձեւով կ'ընթանան աստղերը՝ իրենց հոյլերուն մէջ: Աստղերը, երբեմն, կը համարուէին մենաւոր երկնային մարմիններ: Վիկտոր Համբարձումեան ցոյց տուաւ թէ «մենաւոր» կարծուած աստղերը անջատուած են աստղահոյլերէն: Հայ դիտունը «Աստղային զուգորդումներ» կոչեց այս ձեւով տարտղնուած այլ միաղանգուած աստղային կուտակումները: Ո՞րքան ժամանակ կը պահանջէ աստղահոյլի մը ցրուումը: Հաշուարկումը պարզեց որ աստղահոյլերու կեանքը երկար չի տեւեր, այդ պատճառով տիեզերքի մէջ մենք կը դիտենք տարբեր աստիճանի աստղային զուգորդումներ — հիմնովին ցրիւ, այլ խօսքով՝ զառամ, նօսր կամ արդէն տարեց և աւելի խիտ, բոլորովին երիտասարդ զուգորդումներ, որոնց տարիքն աւելի փոքր է քան մեր մոլորակինը: Ըստ Վիկտոր Համբարձումեանի՝ աստղերը կը ծնին խմբովին, այնուհետեւ քանի մը միլիոն տարի կ'ընթանան հոյլերով, իսկ յետոյ ցրուելով՝ կը փոխակերպուին մենաւոր աստղերու, մինչեւ որ աւարտեն իրենց կեանքի ճանապարհը: Նօսր զուգորդումները իրենց կեանքը կը պահպանեն քանի մը միլիոն տարի, խիտ զուգորդումները կ'ապրին մի քանի միլիառ տարի: Ասոնց խիտ զանգուածային ձգողական ուժը կը խափանէ աստղերու արագ անջատումն ու փախուստը:

Վիկտոր Համբարձումեանի աւագ աշխատակիցներէն մին, Բենիամին Մարգարեան, աստղային կուտակումներու մէջ տեսած է սեղանակերպ կամ օղակաձեւ դասաւորումներ: Զուգորդումներու կորիզը՝ աստղերու այս տիպի դասաւորումն է:

Վիկտոր Համբարձումեանի դիւտը կը հակադրուի եւրոպացի եւ ամերիկացի աստղագէտներու տեսութեան, որուն համաձայն բոլոր աստղերը ստեղծուեր են միաժամանակ, գերագոյն Հոգիին կամքով: Թո՛ղ ընդունուի Վիկտոր Համբարձումեանի տեսութիւնը: Այդ չի նշանակեր թէ գոյութիւն չունի հոգիին կամքը: Նիւթը թող շարժի անընդհատ, քայքայուի, նորոգուի: Կայ շարժո՛ղը, քայքայո՛ղը, եւ նորոգո՛ղը, — Աստուած:

«Մասիս»

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համախարբերդցիական Միութեան Կառտանի եւ Համասեբաստացիական Միութեան Գապիւսէլի եւ Սէնթ-Անթուանի մասնաճիւղերը միասնաբար սարքած էին մեծ դաշտահանդէս մը, որ տեղի ունեցաւ կիրակի, 31 Յուլիսին:

Մասնաւորաբար վարձուած օթոքառեր առտուընէ իսկ բազմաթիւ հայրենակիցներ փոխադրեցին Մարսէյլէն դէպի Մուլիէռի օդասուն ու ծառախիտ անտառը:

Հայկական երգն ու նուագը բարձրախօսի միջոցաւ ամբողջ անտառը կ'արձագանդէին, ուրախացնելով բոլոր ներկաները, որոնք ամէն տարիքէ հոծ բազմութիւն մը կը կազմէին:

Հանդէսին կազմակերպութիւնն ու ըսպասարկումը գրեթէ անթերի էին եւ պիւֆէն առատ, ժողովրդական գիներով բոլորին մատչելի: Այս ձեռնարկին աշխատանքը վերցնող բոլոր անդամները անխտիր, արժանի են գնահատութեան:

Կէսօրուան ճաշը՝ ծառերու տակ, հայկական երգերու ընկերակցութեամբ, ուրախ վայելք մըն էր:

Կէսօրէն ետք սկսաւ գեղարուեստական բաժինը: Հանդէսին կը նախագահէր Համարսեբաստացիական Միութեան ներկայացուցիչ Պ. Ե. Պապոյեան: Աւուր պատշաճի մի քանի խօսք ըրաւ Համախարբերդցիական Միութեան Կեդր. Վարչութեան քարտուղար Ա. Աճէմեան:

Երկուքն ալ վեր հանեցին երկու քոյր Հայրենակց. Միութիւններու միասնական այս ձեռնարկին կարեւորութիւնը: Այս համագործակցութիւնը, որ գրեթէ պատահական էր, կրնայ քաջալերական նախընթաց մը կազմել եւ գաղութի համերաշխութեան վարակիչ օրինակ մը հանդիսանալ, ըսին անոնք:

Մեծ թիւով հայրենակիցներ իրենց ներկայութեամբ իսկ կը հաստատէին ըմբռնած ըլլալ այսպիսի քայլի մը արժէքը:

Եղան երգեր, արտասանութիւններ ու ջութակ: Դերասան Թրագօշ եւ իր խումբը ներկայացուցին խիստ զուարթ զաւեշտ մը՝ երգախառն, ընկերակցութեամբ ծանօթ ջութակահար Պ. Ս. Չէօրէքճեանի: Այս վերջինը նուագեց նաեւ հայկական եւ եւրոպական կտորներ, արժանանալով բոլորին գնահատանքին:

Տարեց հայրենակիցներ բացառիկ առիթը ունեցան պարելու իրենց բնագաւառի տոհմիկ պարերը, ընկերակցութեամբ աւանդական « տավուլ-զուռնա »ին, որ մատղաշ սերունդին հետաքրքրութիւնը կը շարժէր որպէս նորութիւն:

Ուշ ատեն ներկաները ցաւով մեկնեցան այն վայրէն ու մթնոլորտէն, որ իրենց պարգեւած էր հայկական օր մը ապրելու վայելքը, քաղաքէն հեռու, բնութեան ծոցին մէջ:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԿՈՉ ՏԷՍԻՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Յարգելի Հայրենակիցներ,

Ազգային Միութեան մը կազմութիւնը, որ անհրաժեշտութիւն մը դարձած է այլեւս, իրականացման հանդրուանին մօտեցած է: Հինգ հարիւրի մօտ քուէներ հաւաքուած են մեր գաղութին յարգանքը վայելող, ծանօթ տասնըմէկ ազգայիններէ բաղկացած ցանկի մը շուրջ: Այդ թեկնածուներն են՝ Արամ Օհանեան, Կարօ Ժամկոչեան, Տիգրան Տէյիրմէնճեան, Մինաս Պարտաքճեան, Լեւոն Ասատուրեան, Պօղոս Տէր-Պօղոսեան, Սարգիս Առաքելեան, Վահան Հիւսեան, Յակոբ Ալեանաքեան, Գառնիկ Ղազարոս եւ Յովսէփ Լիւլէճեան:

Այս ցանկը կարելի է ընդլայնել, եթէ բարեացակամութեամբ եւ համերաշխ ոգիով ընդառաջ գան ու գործակցին կարգ մը կազմակերպութիւններ ու անհատներ, որպէսզի հնարաւոր ըլլայ մեր գաղութին բոլոր խաւերը ներկայացնող միակ մարմնի մը շուրջ բոլորելու ազգապահպանման ծառայող մեր ազգային հաստատութիւնները:

Ուրեմն, անկեղծօրէն ու բարի նպատակով նախաձեռնած մեր այս գործը բաց է բոլոր լաւ տրամադրութիւններու առջեւ:

Կոչ կ'ընենք նաեւ բոլոր անոնց, որոնք տակաւին չեն մասնակցած քուէարկութեան, իրենց քուէները յանձնել Պ. Վահան Հիւսեանի:

Կը յուսանք թէ մեր կոչին պիտի պատասխանեն բոլոր սրտցաւ ազգայինները: Շուտով մամուլի միջոցաւ պիտի յայտարարուի քուէներու ստուգման համար գումարուելիք ընդհանուր ժողովի մը թուականը:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՂ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (58)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԷ.

Շեմսին ինձ քաշեց տարաւ իրենց տունը: Օտարոտի թուաց այդ հին տունը, վաղուց էր չէի տեսել: Շեմսին ինձ առաջնորդեց ներս, ոտնակոխելով տան հարեմական սովորութիւնները: Համբուրեցի նրա մօր ձեռքը, դարձայ եւ տեսայ Սանէին, որ կանգնած ժպտում էր: Իմ եւ նրա ձեռքերը երկարեցին իրար, ինչպէս մարդու սեփական ձեռքերը, երբ սիրտը ցանկանում է ծափահարել:

Շատ վաղուց էր ես Սանէին չէի տեսել առանց մանիշակագոյն ամպի:

Նա մի քիչ, շատ քիչ, կորցրել էր իր եթերայնութիւնը, բայց դարձել էր աբիւնալի:

Երբ ես ձեռքն ուժգին սեղմեցի, կարմրեց, շրթունքները դողացին եւ ինչ որ շշնջաց մօրը դառնալով: Այդ շշուկի մէջ այնքան կանացիութիւն կար, որ ես նրան անմիջապէս պատկերացրի մերկ... ահա նա լողանում է աւազանում եւ աւազանի սառը ջուրը սարսռում է նրա մարմնի արեւային ջերմութիւնից:

×

Համբոյրներն ու գիրկընդխառնումները ոչինչ չօգնեցին, որովհետեւ մի քանի օր յետոյ իսկ, «իմաստուն» Հայեր շշնջացին ուրիշ ականջների՝

— Չի՛ խաբուիք:

Եւ «իմաստուն» Թուրքեր եւս շշնջացին

— Զգո՛յշ, Հայեր կ'ուզեն մեր երկիրը իշխեն եւ վերացնեն կրօնը:

Կարծես ժամանակը ետ դարձաւ:

×

Երբ մենք փոքր էինք, մի խաղ էինք խաղում, որ կոչւում էր «հայ եւ թուրք»: Դա պարզ մի խաղ էր. — մէջտեղը մի քարակոյտ, որ ամրոց էր կոչւում, մանուկները բաժանւում էին երկու մասի՝ ամրոցը գրաւելու: Բաժանուած խմբերից մէկը կոչւում էր՝ հայ, իսկ միւսը՝ թուրք:

— Ծօ՛, Թուրքերը մտան...

— Հայերը բերդին կը մօտենան, տուէ՛ք գլխներուն:

Եւ սա համարւում էր անմեղ խաղ:

Այդ խաղը շարունակուեց մինչեւ իմպերիալիստական պատերազմը: Այդ պատերազմում խաղացուեց նոյն խաղը, միայն այն տարբերութեամբ, որ այս անգամ կողմերն Հայեր եւ Թուրքեր էին, խաղում էին լուրջ եւ իրական հողի վրայ, անսահման ատելութեամբ բոցավառուած:

Ո՛չ ոք, բացարձակապէս ո՛չ ոք մեզ չէր ասում թէ՝ մի՛ խաղաք այդ խաղը: Երբ մենք խաղում էինք, մեծերը, բեղերով մարդիկ, շատ լուրջ եւ իմաստուն մարդկանց համբաւ ունեցող մարդիկ, դիտում էին այդ խաղը եւ ժպտում: Եւ առհասարակ դիտողները հրճւում էին երբ «Թուրքերը» պարտւում էին: Խաղի պաֆոսն այնքան էր խորանում, որ «Հայերը» «Թուրքերին» խաղի ժամանակ կանչում էին այն անարգական ածականներով, ինչ որ իրական կեանքում, խաղից դուրս: Երբ տաքանում էինք՝ սկսում էինք ազաղակել.

— Վուրո՛ւն իթլերէ...

— Կեավուրլար կիրդիլեր... (*) Խաղն սկսելու համար մենք միշտ կանգնած էինք լինում մի դժուարութեան առաջ — ոչ ոք չէր ցանկանում «Թուրք» լինել: Ստիպուած էինք լինում վիճակ գցել: Ով որ «Հայ» էր քաշում՝ անսահման ուրախանում էր, իսկ «Թուրք» քաշողները տխրում էին, ակամայ մասնակցում խաղին, պարզապէս մանկական խաղի կարգապահութեան կարգով:

(*) Զարկէ՛ք շներին, կեավուրները մըտան:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

Ա Զ Դ

ՀԱՅ ԽՆԱՄԱՏԱՐՈՒՀԻՒ ՄԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ :

Կիլպէնկեան հիմնարկութիւնը , *Ազգային քաղաքական Ընկերակցութեան տրամադրութեան տակ դրած ըլլալով կ'ուզէ մի-ւնոյն դասարանի մը, հայ խնամատարուհիի մը* (ասիպաթաթ սոսիալ) *պատրաստու-թեան ուսուցման թոշակին համար, թեկնածուներէն կը խնդրուի դրաւոր դիմել Ազգային քաղաքական Ընկերակցութեան դրասենեակը :*

Պայմանները.— Թեկնածուն պէտք է ըլլայ, 18 – 35 տարեկան եւ ունենայ պատկառելի (պաճալորէա) Ա. եւ Բ. վկայականները :

Ուսանողութեան շրջանն է երեք տարի : Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին մինչեւ Սեպտեմբեր 10, որմէ վերջ տեղի պիտի ունենայ յարմարագոյնին ընտրութիւնը : Գրել.—

Association Arménienne d'Aide Sociale
« Bourse d'Etude C. Gulbenkian »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի չքեղ սրահներուն մէջ :

×

Ազգային տարեկան պարահանդէսը դէպի ծորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13, ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ

Ազգային Բարերարին Մահուան դարադարձ

եւ

Վարժարանին Վերաբացման երես – նամեակ

Հանդիսաւոր Տօնակատարութիւն

Մանրամասնութիւնները յայտնուելով :

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մարսէյլէն ուղղակի Օտեսա, կամ աշխարհի որեւէ կողմէ նաւով, օդանաւով, երկաթուղիով, որեւէ ընկերութեամբ եւ նոյն դիներով :

Վճարումը՝ հոս կամ արտասահման : Կ'ապահովենք վիզայի զործողութիւնները ձրի, կ'ապահովենք նաեւ տեղերը ձրի :

Դիմել՝

ԺԱՆ-ԵԼԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

որ 35 տարուան փորձառութիւն ունի :

AMERICAN LLOYD

48, RUE DE LA RÉPUBLIQUE
MARSEILLE
Tél. : 20-47-22

Ամէն դիւրութեան համար, ամէն տեղէ դիմել Մարսէյլի հասցէին :

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ա – միսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշ – տօնեաներուն համար՝ որոնց կարգաւ բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժ – ուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշ – խատանքը :

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդնե – րէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հաճին դիմել որեւէ թղթատարական գը – րասենեակ :

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործո – ղութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տը – րամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դե – զին թուղթը · —

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION
(Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժանորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՏԻԿԻՆ ՄԱԶԼՈՒՄԵԱՆԻ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տիկին Շաքէ Պետրոսեան 100 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան իր մօր՝ Տիկին Ասլին Մազլումեանի մահուան չորրորդ տարեդարձին առթիւ :

(Մտանալ «Յառաջ»էն) :

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Ազգ. Մուրթիւնը կը յայտարարէ թէ Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Օգոստ. 14ի կիրակին հանդիսաւոր պատարագ տեղի պիտի ունենայ Լիոնի եկեղեցւոյ մէջ : Յաւարտ պատարագի, մատաղօրհնութիւն եւ աւանդական խաղողի օրհնութիւնը պիտի կատարուի :

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ չրջաններու բարեպաշտ Հայութիւնը ներկայ ըլլալ հոգեմտլ արարողութեանց :

Այն բարեպաշտ աղջիկները որոնք կը փափաքին մասնակցիլ մատաղադիւնի, հաճին իրենց նուէրները արձանագրել եկեղեցւոյ բանկալը :

PIANOS

ՀԻՆ
ԳԻՆԵՐՈՎ
ՆՈՐ
ՎԻՃԱԿԻ ՄԷՋ ԴԱՇՆԱԿՆԵՐ

PANE

18, RUE RAMBUTEAU - Téléphone : ARC..22-14

Ամէն տեսակ նորոգութիւն
Դաշնակում
Կատարեալ աշխատանք
Ջեղչեալ գիներով

PARIS

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ ՕՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

Hotel Splendid - Laffrey (Isère)

Կիրակի, Օգոստոս 14, առաւօտեան ժամը 10էն սկսեալ
Կը նախագահէ՝ կայանի պատասխանատու վարիչ

ԸՆԿ. Ն. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Կը բանախօսէ՝ **ԸՆԿ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ**

Գեղարուեստական բաժինը կը ղեկավարէ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ : Կը մասնակցի՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Հանդիսաւորութիւնը կը փակէ Նոր Սերունդի կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը :

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԿԷՍՕՐԷ ԱՌԱՋ.— Նաւասարդեան խաղեր
ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ.— Գեղարուեստական բաժին՝ երգ, խմբերգ, պար, արտասանութիւն, նուագ եւ զուարճալի անակնկալներ

Շամփուրով խորոված, բազմատեսակ զմայլելիներ եւ աղանդներ :

Ամենապատ օդի պարագային ամիրաժեշտը նախատեսուած է : ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

ԲԱՑ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Էքս-լէ-Պէնի չրջականերու մեր հայ – բնակիչներուն փափաքին գոհացում տալու համար, այս տարի կրկին կը կատարուի զաչտահանդէս՝ հայկական սրճարանի եւ չրջակայ ծառախիտ զաչտերու վրայ, հոսուն պաղ չուրերուն մօտ :

Օթոքառի մեկնակէտ՝ Էքս-լէ-Պէնի կայարանի դիմաց եւ փարիզին գովէն ժամը 9էն սկսեալ : 10,30ին պատարագ Ս. Աստուածածնայ տօնակատարութեամբ եւ խաղողօրհնութեան մատուցմամբ վրդ. Օշին Նիկոլեանի : Խմբական հաղկերոյթէ վերջ ճոխ գեղարուեստական բաժին, ղեկավարութեամբ Տիկ. Պարզեւուհի Պետրոսեանի :

Բանախօսութիւնները ներկաներու կողմէ եւ ճոխ վիճակահանութիւն : Հասոյթը պիտի յատկացուի Սրբազան Հօր կողմէ պատրաստուելու վրայ եղող ղպրոցականներու յատուկ կրօնազիրքի մը եւ մշակութային հայագիտական դասագիրքերու հրատարակութեան՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով : Այս գիրքերէն ձրիօրէն պիտի օգտուին ամբողջ Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի հինգշաբթիի եւ կիրակնօրեայ ղպրոցներու յաչողակ աշակերտները :

Կը խնդրուի բոլոր Հայութենէն օժանդակել այս խիստ կարեւոր եւ ազգապահպան ձեռնարկին, դիմելով կեդրոն նամակով կամ անձամբ, Փարիզի մայր եկեղեցւոյ ղեւազետ Պ. Ս. Գարակէօզեանի եւ կամ Օգոստ. 14էն մինչեւ 24 Օգոստ. Օթէլ տը լա Կրոթ (Սավուա), Ա. Բամպուքճեանի :

Barclay

ZU MAN ARA ● HA MAN ARA

par

LES BARCLAY

super 70.335 — **45 T.** — simple 60.212

Discophiles Arméniens!

C'est une danse de chez vous
à la mode de chez nous.

EN VENTE PARTOUT

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սուրբ Խաչի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր ղպրոցներու մասնակցութեամբ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութիւնը պէտք ունի ուսանողուհի մը, որ ստացած ըլլայ Ֆրանսական երկրորդական կրթութիւն եւ կարենայ դասաւանդել վարժարանին մէջ : Բնակութիւն եւ սնունդ ապահովուած են :

Մանրամասնութեան համար դիմել տնօրէնութեան : 1, Պուլվ. տիւ Նօր, կը Րէնսի, Հեռ. 927–01,72 :

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐ ԿԱՄ ՈՉ

ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՄԻՇՏ

Համով ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ՝ ՊԱՀԱՍՏԱՒՐԵԱՆ համով ընդեղէններով :

Եթէ մեկնելէ առաջ հանդիպելու ժամանակ չունեցաք, ձեր գտնուած տեղէն գրաւոր ապսպրեցէք : Մեծ խնամքով պատրաստուած ծրարով մը, ձեր ուզածը անմիջապէս պիտի ստանաք :

ՊԱՀԱՍՏԱՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրոպական ամէնէն ընտիր ապրանքները՝ յարմար դիներով :

ՊԱՀԱՍՏԱՒՐԵԱՆ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

246, Rue Vendôme
20, Rue Villeroy
65, Rue Robert
Lyon

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրչի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիլլ», չոքոլա, «նուագէթ», «լոկում», «սաղըզ», պիստակ, Շերակ օդի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա», առաջնակարգ սուրճ, (խարման եւ մոգա), համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաչքավալ» պուլկարական, ձեր – մակ պանիր ոչխարէ կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաֆերտա, բաֆլաւա, ֆատայիֆ, սեբեւ եւայլն :

Անգամ մը դիմեցէք՝

ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ

Մի մոռնաք թէ՝

ՊԱՀԱՍՏԱՒՐԵԱՆ ՀԱՄԱՍՏԱՒԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մասնաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակ – ներուն : Ոչխարի, հորթի եւ եղան միս (քաչուած միս, եւայլն) :

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄ ԳՆՈՐԴ
ՄՆԱՅՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
10
ՕԳՈՍՏՈՍ

MERCREDI
10 AOUT
1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8871 36EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4672

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Կարծես թէ երէկ էր: Ա՛յնքան թարմ են տակաւին յիշատակները մեր մտքին մէջ:

Եւ սակայն քառասուն տարի է անցեր արդէն այն երջանիկ օրէն ի վեր, երբ վեց դարու ստրկութենէն վերջ, ազատ ու անկախ Հայաստանի ներկայացուցիչը աշխարհի Մեծերուն հետ կողք կողքի նըստած կանաչ սեղանի մը շուրջ՝ դաշնագիր կը ստորագրէր:

Եւ ի՛նչ դաշնագիր:

Մեծ ու փոքր դաշնակիցներու հարուածներուն տակ չարաչար պարտուած Թուրքը հանդիսաւորապէս կը ճանչնար «Հայաստանը իբրեւ անկախ պետութիւն, ինչպէս ճանչցեր էին զայն արդէն դաշնակիցները» (Սեւրի դաշնագրին 88րդ յօդուածը):

Հայոց ժամանակակից պատմութեան մէջ անմոռանալի պիտի մնայ 1920 Օգոստոս 10ը:

Մեր մէկ միլիոն նահատակներու հոգիները խայտացին անդենականին մէջ, որովհետեւ կ՝իրագործուէր իտէալը, որուն զոհ էին զացեր: Արդարութիւն կ՝ըլլար վերջապէս բազմաչարչար ու մարտիրոս հայ ժողովուրդին:

Օսմանեան Կայսրութեան պաշտօնական ներկայացուցիչները — Հատի փաշա՝ զինուորական, Բէշատ Խալիս՝ դիւանագէտ, Բիզա Թէվֆիք՝ փիլիսոփայ — կամակոր կը ստորագրէին միջազգային այդ մուրհակին տակ:

Թուրքիա կը կորսնցնէր հսկայ տարածութեամբ հողամասեր — Ալեքսանտրէթէն մինչեւ Կարմիր ծով ու Պարսից ծոց, արաբախօս բոլոր երկիրները:

Հայաստան, որ Անկախ էր, կը դառնար նաեւ Միացեալ: Ուիլսըն պիտի գծէր սահմանները Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ: Վանի, Պիթլիսի, Էրզրումի եւ Տրապիզոնի նահանգներուն որոշ մասերը պիտի կցուէին մեր նորազատ հայրենիքին, Սեւ ծովու վրայ ելքով մը:

Աւա՛ղ, խաբուսիկ երազի մը պէս յօդս ցնդեցան այս բոլորը:

Հայաստան թիրախ դարձաւ հարաւի եւ հիւսիսի հարեւաններուն, որոնք ձեռք ձեռքի տուած խորտակեցին մեր անկախութիւնը:

Ազգերու Դաշնակցութիւնը խուլ ականջ ձեւացաւ մեր օգնութեան դիմումներուն: Դաշնակիցները մեր բախտին ձգեցին մեզ, մոռնալով ամէն խոստում: Ուժ տուին Թուրքին, որ պատռեց Սեւրի դաշնագիրը եւ 1923 Յուլիս 24ին զայն փոխարինեց Լօզանի տխրահռչակ դաշնագրով: Երէկի պարտեալը, որ Սեւրի մէջ գլխիկոր բարեւի կը կենար դաշնակիցներուն առջեւ, իբրեւ յաղթական կը յոխորտար Լեմանի ափերուն վրայ:

Կը հրաժարէր հարաւի իր սահմաններէն, որոնց մէջ կը տեղաւորուէին երկու մեծ դաշնակիցները իբրեւ հոգատար, սակայն իր հողամասերը կ՝ընդարձակէր հիւսիսէն՝ ի վնաս Հայաստանի, որ կարմիր պատմուճան էր հագած:

Բոլշեւիկները թրքասիրական իրենց ձգտումները ի յայտ էին բերած արդէն 1918 Մարտ 3ին Պրէսթ–Լիթովսքի մէջ, հրաժարելով 1914ի սահմաններէն եւ Թուրքիոյ յանձնելով Պաթումի, Կարսի ու Արտահանի նահանգները, որոնք Ռուսիոյ կը պատկանէին 1878էն ի վեր: Մոսկուայի 1921 Մարտ 16ի եւ Կարսի նոյն տարուան Հոկտ.ի զոյգ դաշնագիրները բոլորովին պիտի ամրապնդէին Թուրքիոյ սահմանները հիւսիսէն:

Իսկ 1953 Մայիս 30ին Մոսկուա պաշտօնապէս կը ծանուցանէր Անգարայի թէ Հայաստան ու Վրաստան հողային ոչ մէկ պահանջ ունին Թուրքիայէն...:

Այո՛, բայց մենք պահանջատէր կը մնանք:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄԸԻԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ՃԱՄԲԱՅ ՄԸ ԳՏՆՈՒԵՑԱՒ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ՈՐՈՇԵՑ ՁՕՐՔ ՂՐԿԵԼ ՔԱԹԱՆԿԱ, ԲԱՅՑ ՄԻՋԱՄՈՒԽ ՉԸԼԼԱԼ ՆԵՐՔԻՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐՈՒ

«Չեմ վարանիր ըսելու թէ Քոնկոյի հարցին շուտափոյթ կարգադրութիւնը, պատերազմի կամ խաղաղութեան խնդիր է, եւ երբ պատերազմ կ՝ըսեմ, միայն Քոնկոյի մասին չեմ խօսիր»: Այս բառերով է որ խօսք առած է Համըրշոլտ Ապահովութեան Խորհուրդի առջի օրուան նիստին, որ ինչպէս գրած էինք, գումարուած էր ՄԱԿի ուժերը ընդունելու, Քաթանկայի մերժումին առթիւ:

ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը կարգացած է ու պարզած Քոնկոյի եւ Քաթանկայի կացութիւնը: Կը մեղադրէ Զոմպէն, Պելժերը եւ կեդրոնի կառավարութիւնը հաւասարապէս: Առաջինը որ թոյլ չէ տուած ՄԱԿի ուժերու մուտքը Քաթանկա: Պելժերը, որ չեն պարպած Քաթանկան ու վերջապէս կեդրոնի կառավարութիւնը, որ անհամբեռ գտնուած է:

Այս առթիւ եւ անուղղակի, մեղադրած է նաեւ այն երկիրները, որոնք կը քաջալերեն «վտանգաւոր տրամադրութիւններ»: Համըրշոլտի ակնարկը Ղանայի,

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Թուրք դեսպանը ներկայացաւ Գերագոյն Խորհուրդի նախագահ՝ Լէոնիտ Բրէյնեւի եւ այս առթիւ չեշտեց. — «Թուրք կառավարութեան փափաքն է որ Խորհ. Միութեան եւ Թուրքիոյ — դըրացի երկիրներ — յարաբերութիւնները աւելի սերտ ըլլան եւ աւելի անկեղծ: Թուրք կառավարութեան մտահոգութիւնն է որ ոչ մէկ բան արդելք հանդիսանայ բարի դրացնութեան մեր յարաբերութիւններուն եւ կը փափաքինք որ Թուրք եւ խորհրդային ժողովուրդներու շփումները թոյլ տան որ զիրար աւելի լաւ հասկնան»:

Բրենյեւ պատասխանեց. — «Խորհրդային ժողովուրդը շատոնց կը մաղթէ մեր երկիրներու բարեկամական յարաբերութեանց վերահաստատումը, ինչ որ կար Լենինի եւ Աթաթիւրքի ժամանակ: Կը կարծենք որ Խորհ. Միութեան հետ բարեկամութիւնն է որ թոյլ կուտայ Թուրքիոյ իր անկախութիւնը ամրապնդելու՝ կարելիութիւն, իր ազգային տնտեսութիւնը զարգացնելու եւ իր մշակութային մակարդակը բարձրացնելու՝ միջոց: Գալով Խորհ. Միութեան, իր շահն է որ Թուրքեւ խորհրդային սահմանը խաղաղութեան եւ բարեկամութեան սահմանը ըլլայ»:

ԳՈՒՊԱՅԻ մէջ համայնավարութեան ծաւալումը սկսած է մտահոգել կաթողիկէ Եկեղեցին: Հաւանայի արքեպիսկոպոսը Կարդինալ Արթէակա հովուական թուղթով մը որ կարգացուած է բոլոր եկեղեցիներուն մէջ, կը շեշտէ թէ «Գուպայի ժողովուրդին բացարձակ մեծամասնութիւնը կաթողիկէ ըլլալով, ընդդիմադիր է մարքսիստ նիւթապաշտութեան»:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ կողմէ Իսրայէլի ճանաչումը հակառակ է մահմետական կրօնքի վարդապետութեան և Գուրանին, կ՝ըսեն Մահմետական Համագումարի անդամները գլխաւորութեամբ շէյխ Մահմուդ Զալդուդի Գահիրէի մէջ: Համագումարը իր որոշումը հաղորդած է արաբ բոլոր պետութիւններուն, պահանջելով որ միաձայնութեամբ դէմ կենան Թեհրանի կառավարութեան որոշումին: Այս առընչութեամբ դիտել տուած են թէ «Մահմետական կրօնքը զանազանութիւն չի դներ Ալլահի թշնամիին իրապէս կամ իրաւապէս ճանաչումին մէջ: Նաեւ, կը քննադատեն որ «մահմետական երկրի մը մահմետական պետը» նման անբաղձալի քայլ մը առած է:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը հաղորդեց թէ յառաջիկայ աշունէն սկսեալ ռուսերէնի դասեր պիտի ձայնասփռուին Ափրիկէի ժողովուրդներուն համար: Ռուսերէն լեզուի գիրքեր պիտի զրկուին բոլոր փափաքողներուն: «Ճանչցէք Խ. Միութիւնը» անունով ձայնասփռումներ ալ պիտի ըլլան: Ափրիկեցի ունկնդիրները նուէրներ կրնան շահիլ մասնակցելով Խ. Միութեան նուիրուած մրցումներուն:

ԽԱՉԻԿ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Լիբանանի դահլիճը անգամ մը եւս հայ նախարար մը կ՝ունենայ (անցեալին Ժօզէֆ Զատըր, հայ կաթողիկէ երեսփոխան անգամ եղած է Լիբանանի կառավարութեան) յանձին փաստաբան Խաչիկ Պապիկեանի, որուն յանձնուեցաւ վարչական բարենորոգման նախարարութիւնը:

Փաստաբան էին նաեւ իր մեծ–հայրը եւ հայրը՝ Տիրան Պապիկեան, Ատանացի ծնողքէ, Խաչիկ Պապիկեան ծնած է Կիպրոս (Լարնաքա) 1923ին: Ուսումը կատարած է Պէյրութի իտալական վարժարանը զոր աւարտելէ ետք մտած է Ֆրանսական համալսարանի իրաւաբանական բաժինը:

Քաջ արաբագէտ, երիտասարդ փաստաբանը գիտէ նաեւ իտալերէն, Ֆրանսերէն, անգլերէն, յունարէն եւ Թուրքերէն: 10–12 տարի է Պէյրութ հաստատուած է, ուր կը վարէ փաստաբանական կարեւոր գրասենեակ մը, իր մօտ ունենալով 6–7 փաստաբաններ որոնց կարգին իր քոյրը՝ Իրմա Պապիկեան:

Ծանօթ եւ սիրուած անձնաւորութիւն մըն է Լիբանանի մէջ, իրաւաբան–խորհրդատուն է նաեւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանին:

Գործօն մասնակցութիւն բերած է Լիբանահայ ազգային կեանքին:

Առաջին անգամ երեսփոխան ընտրուած է 1957ին, այդ ընտրութեան առթիւ հետեւեալ յատկանշական տողերը հրատարակած է Նայիրի շաբաթաթերթը:

ՄԵԹՐ ԽԱՉԻԿ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

«Շուրջ տասնամեակ մը առաջ, իր ամէնօրեայ այցելութեամբ առտու մը Հալէպ մեզի հանդիպեցաւ Խաչիկ Պապիկեանի հօրեղբայրը, մեր պատուական բարեկամը Յակոբ Պապիկեան — այժմ Մարսէյլ եւ տեղւոյն ազգային կեանքի սիւներէն — եւ, անխուսափելի սուրճը չպահանջած, զոչեց.

— Տեսա՞ր մեր «էնիկին» ըրածը...

Հարկ է ճանչցած ըլլալ Յակոբ Պապիկեանը, լրիւ ըմբոշխնելու համար իր վարակիչ խանդավառութեան ամբողջ ջերմութիւնն ու հաճոյքը, երբ կ՝արտասանէր այդ խօսքը:

Պարզուեցաւ, թէ անհուն փաղաքշանքով եւ յայտնի հպարտութեամբ յիշուած «էնիկը»... Խաչիկն է, որ այդ օրերուն մասնակցած էր պաքալորէայի քննութեանց եւ արձանագրած աննախընթաց յաջողութիւն մը: Արդարեւ, Պէյրութի Ֆրանսական եւ արաբական թերթերը մեծ զովեստով կը խօսէին Խաչիկի մասին, նոյն ատեն արձանագրելով, թէ բացառիկ երեւոյթ մըն է այս հայ ուսանողը, որ կը կոտրէ Լիբանանի մրցանիշը:

Հիմա, երեսփոխան է Խաչիկ, ու կարգը մերն է գրելու Մարսէյլ.

— Տեսա՞ր ձեր «էնիկին» ըրածը...

Իսկ Մասիսի ծաղրանկարը, ուր ճառ մը խօսելու կը պատրաստուի ու յոգնութենէն կը դժուարանայ խօսելու, կարծէք ըսել կ՝ուզէ.

«— Երեսփոխան ընտրուեցայ, աղէ՛կ: Ընտրողներուս վստահութիւնը եւ իմ շընորհակալութիւններս, միասնաբար կ՝ընեն — մէ՛կ:

«Երեսփոխան ըլլալը մեծ բան մը չէ սակայն: Ինձմէ առաջ հայ երեսփոխաններ կային, ինձմէ վերջ դարձեալ պիտի ըլլան, ու այս բոլորը միասին կ՝ընեն — երկո՛ւք:

«Բայց ես որոշած եմ ի վերջոյ դառնալ Լիբանանի Հանրապետութեան առաջին հայ նախարարը, ու ա՛յդ մէկն ալ ահաւասիկ կ՝ընէ — ԵՐԵ՛Ք»:

Կը մաղթենք որ այդ երրորդ արարին համար ողջ մնան Խաչիկին հայրն ու հօրեղբայրը եւ տեսնեն իրենց «էնիկը» հո՛ն, ուր կը տեսնենք մենք այժմէ՛ն...»:

(Կենսագրական տեղեկութիւնները եւ ստորեւ Նայիրիի կտրոնը մեզի հաղորդած է երեսփոխան–նախարարին հօրեղբայրը՝ ընկեր Յակոբ Պապիկեան):

ԿԱՐԵԼԻ՞ Է ՓՐԿԵԼ ՀԱՅԵՐԷՆԸ

Մեր մեծագոյն մտահոգութիւնը մեր ժողովուրդի փրկութիւնն է, Սփիւռքի զանազան դաղութներուն մէջ:

Երկար տարիներէ ի վեր այս մասին կը խօսինք եւ կը գրենք, « ազգապահպանում » բառին մէջ ամփոփելով մեր ժողովուրդին հոգերն ու ձգտումները: Այս բառը չունի իր հոմանիշը ուրիշ ժողովուրդի մը լեզուին մէջ: Այդ պատճառով ալ թերեւս անհասկնալի ըլլայ, որովհետեւ ոչ մէկ ժողովուրդ ցիրուցան եղածէ այնքան, որքան Հայը, ամայի ու աւերակ ձգելով իր հայրենիքը՝ թշնամիին ձեռքը:

Մեր ժողովուրդը, զանազան դաղութներ կազմած, կ՚աշխատի պահել իր գոյութիւնը Ֆիզիքապէս, օտար ժողովուրդներու եւ բոլորովին խորթ պայմաններու մէջ: Ապա կը պահէ իր ազգային կեանքը, կուսակցական ու եկեղեցական կազմակերպութիւնները, իբրեւ ազգ ապրելու եւ իր դերը կատարելու համար:

Սակայն հայրենիքէն հեռու, օտար եւ յաճախ շատ զօրաւոր ազդեցութիւններու ենթակայ ազգի մը պահպանումը, եթէ ոչ անկարելի, դէթ շատ դժուար է: Հայ ժողովուրդը արտասահմանի մէջ զանազան երկիրներու քաղաքացի է, հետեւաբար, պիտի համակերպի իր ապրած երկիրներու օրէնքներուն, ենթակայ՝ քաղաքական, լեզուական, գրական, ընկերային եւ այլ ազդեցութիւններու: Իբրեւ հաւատարիմ քաղաքացի, չունի եւ պէտք չէ ունենայ քաղաքական նպատակներ, հետապնդելով միայն իր ապրած երկրին ընդհանուր քաղաքականութիւնը:

Այս կացութիւնը կը պարզէ մեր կեանքը, աւելի քան 40 տարիէ ի վեր:

Ազգային տեսակէտէ համեմատաբար աւելի ապահով ենք այն երկիրներուն մէջ, որոնց ժողովուրդները տարբեր կրօնք ունին, տարբեր լեզու եւ գրականութիւն, բոլորովին տարբեր բարքեր:

Սակայն պարագան նոյնը չէ այն երկիրներուն մէջ, ուր քրիստոնէական նոյն կրօնը կը տիրէ եւ, իբրեւ տուեալ երկրի քաղաքացին, Հայը կրնայ մասնակցիլ անոր կեանքին ու քաղաքականութեան: Նման երկիրներ են զոյգ Ամերիկաները, Ֆրանսա եւ այլ եւրոպական երկիրներ, իրենց քաղաքական, կրօնական եւ լեզուական ազդեցութիւններով, եւ որոնք իրենց հզօր ճնշման տակ կ՚առնեն, բնականաբար, մեզի նման փոքրիկ ժողովուրդ մը:

Այս պայմաններուն մէջ, մեզի կը մնայ հակազդել արտաքին զօրաւոր ազդեցութիւններուն. այսինքն՝ ոչ թէ մերժել այդ ազդեցութիւնները, — ինչ որ ազէտ պիտի ըլլար մեզի համար, — այլ ընդունիլ ա՛յնքան, որքան անհրաժեշտ է եւ օգտակար, նախ՝ իբրեւ ազգ ապրելու եւ ապա՝ զարգանալու համար:

Պաշտպանելու համար մեր ազգութիւնը, հարկադրուած ենք ինքնապաշտպանութեան դիմել: Այսպէս՝ կոչուած ենք պահելու մեր ազգային բարքերը, ձգտումներն ու ոգին, մեր պատմական անցեալն ու ապագայ երազները, պաշտպանել մեր քաղաքական իրաւունքները, կրօնական ըմբռնումները, եկեղեցին, բարքերը, եւայլն: Սակայն այս բոլորին հետ, պէտք է պահպանել ու զարգացնել մանաւանդ մեր մշակոյթը եւ հայ լեզուն:

Հայ մնալու համար, անշուշտ, շատ կարեւոր ազդակներ են Հայ Դատը, Հայ Եկեղեցին մեր ազգային ոգին: Սակայն, հզօրագոյն զրահներէն մէկը — թերեւս ամէնէն վճռականը — հայ լեզուն է, որ ամէնէն ապահով ու դիմացկուն ազդակն է՝ ազգը պահելու համար: Այսպէս կը մտածենք, որովհետեւ մեր լեզուին մէջ խտացած կը գտնենք մեր պատմութիւնը, մեր ոգին, բարքերը եւ մա՛նաւանդ մեր մշակոյթը:

Հեռու ենք մեր հայրենի հողէն, սակայն կը մնանք իբրեւ ազգ, մեր հողին ու հայրենիքին կարօտ: Բայց այս կարօտը կրնայ ազօտիլ շուտով, եթէ մաշինք ոգիով ու կորսնցնենք ազգապահպանումի մեր գլխաւոր ազդակները:

Կարելի է ուրիշ ժողովուրդներու հետ ապրիլ եւ կերպով մը պահել ազդութիւնը. կարելի է կորսնցնել անկախութիւնը եւ դարձեալ ապրիլ իբրեւ ազգ, կարելի է հայրենի հողէն հեռու ըլլալ եւ նորէն Հայ մնալ. սակայն կրնա՞յ ժողովուրդ մը օտար երկիրներու մէջ երկար ապրիլ, իր ազգային լեզուն ու մշակոյթը կորսնցնելով: Մեզ կը թուի թէ չի կրնար, որովհետեւ ժամանակի ընթացքին բոլոր ազդակները կրնան մաշիլ:

Որպէսզի աւելի պարզ ըլլայ մեր խօսքը, կրնանք հարցնել թէ ժողովուրդ մը, որ իր լեզուն ու մշակոյթը պահած է, կրնա՞յ կորսուիլ, եթէ նոյնիսկ կորսընցնէ իր կրօնքն ու ազգապահպանման այլ ազդակները: Անկարելի է: Հետեւաբար, մեր գերագոյն ձգտումը պիտի ըլլայ մասնաւորաբար հայ լեզուի պահպանումը:

Անշուշտ, դժուար է պահել հայերէնը, սակայն լեզուի մը պահպանումը աւելի դժուար չէ, քան հայրենիքի մը ստեղծումը: Մեր նոր սերունդը, որ այսօր Հայ է ոգիով, չենք դիտեր թէ վաղն ալ, երկու երեք սերունդ ետք, պիտի մնա՞յ նոյնը:

Մեր Պատգմ. ժողովները զբաղեցան ու դեռ պիտի զբաղին այս կենսական հարցով: Հ. Օ. Մ.ը զբաղեցաւ եւ որոշեց հայ լեզուին ու մշակոյթին տէր կենալ:

Դիտել տանք, որ երիտասարդի մը համար դժուար չէ լեզու մը սորվիլը: Այսօր, ամերիկեան դպրոցներուն մէջ, մասնաւոր կարեւորութիւն կը տրուի օտար լեզուներու ուսուցման: Ինչո՛ւ հայ երիտասարդները, անգլերէնին հետ, չսորվին իրենց մայրենի լեզուն, որ անփոխարինելի հարստութիւն մըն է:

Ամերիկահայ երիտասարդը, ինչպէս ամէն հայ երիտասարդ, իբրեւ Հայ ու գաղափարապաշտ, պատրաստ է, վստահ ենք, իր արիւնը թափելու Հայաստանի ազատութեան համար, ինչո՛ւ, առանց առանց արիւն թափելու, չիւրացնէ նոյն Հայաստանին մեծագոյն զանձերէն մէկը՝ հայ լեզուն:

Հայ երիտասարդութիւնը պատրաստ է «կամաւոր»ներ տալու, ի հարկին, հայրենիքի ազատութեան համար. ինչո՛ւ «կամաւոր»ներ չտայ նաեւ հայ լեզուն սորվելու:

Ի՞նչպէս կ՚ըլլայ, որ հրեայ նոր սերունդը իր մեռած լեզուն, եբրայերէնը կը վերակենդանացնէ այսօր, դարեր ետք, իսկ հայ նոր սերունդը չի կրնար սորվիլ կենդանի լեզու մը, երբ իր ծնողքն ու ազգականները ողջ են դեռ եւ կան թերթեր ու գիրքեր, որոնք կը դիւրացնեն ամէն բան:

Եւ վերջապէս, ինչո՛ւ ենթադրել թէ հայ երիտասարդ մը միայն մէկ լեզուով պիտի ապրի եւ միայն ա՛յս երկրին մէջ, երբ կայ ամբողջ ժողովուրդ մը, որ Միջին Արեւելքէն մինչեւ Հայաստան հայերէն կը խօսի ու կը գրէ: Հայերէնով կ՚ապրի ու կը ստեղծագործէ:

Հայերէնը ոսկի բանալին է հայ մշակոյթին ու պատմութեան, զորս կարելի է վայելել՝ հայերէնո՛վ առաւելաբար:

Երբ ջուրը ակէն կրնանք խմել, ինչո՛ւ գոհանանք հեռաւոր, շատ անգամ պղտոր ազբիւրներով:

(Խմբ. «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ի)

ՍԿԻԻԹԱՑԻՆԵՐՈՒ, ՄՈՆԿՈԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀՈՆԵՐՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՍԱՐՍԱՓԸ

Սկիւթացիները, Հոները եւ Մոնկոլները սարսափը եղած են Եւրոպայի եւ Միջերկրականեան այլ երկիրներու: Անոնք վայրենի ցեղերու անուն մը շահած են եւ ոչ ոք կրնայ վայրկեան մը խորհիլ թէ անոնք կրնան ունեցած ըլլալ իսկական նուրբ, թէպէտ եզական, քաղաքակրթութիւն մը:

Եւ սակայն, Կեդրոնական Ասիոյ եւ Ռուսիոյ մէջ գտնուած բազմաթիւ հնութիւններ կը փաստեն հակառակը եւ կը պարտադրեն մեզի որ սրբագրենք մեր գաղափարը անոնց մասին:

ԵՐԿՈՒ ՀԱԿԱՄԱՐՏ ԴԱՍԱԿԱՐԳԵՐ

Կարելի է ըսել թէ մարդկային պատմութեան սկիզբէն ի վեր մարդիկ բաժնուած են իրերամարտ երկու դասակարգերու. առաջինն է որոշ տեղի մը կապուած եւ մնայուն կայք հաստատած մարդոց դասակարգը, իսկ երկրորդը՝ վաչկատուններու խմբակն է:

ՎԱՉԿԱՏՈՒՆ ՑԵՂԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

Արեւելքի պատմական հին վաչկատուն ցեղերը որոշ կայք մը չունէին եւ ոչ իսկ որոշ շրջան մը: Անոնց բնակութեան վայրը անծայրածիր էր եւ կը տարածուէր Ուկրանիայէն մինչեւ Կեդրոնական Ասիա եւ Մոնկոլիա:

Այս հսկայ տարածութեան վրայ շատ դժուար էր, հին ժամանակներու միջոցներով մշակութեամբ զբաղիլ, ինչ որ մնայուն կեանքի նախապայմաններէն մէկն է:

Ուստի անոնք կը զբաղէին կենդանաբուծութեամբ: Ունէին իրենց բազմաթիւ հօտերը, զորս յառաջ կը քշէին անծայրածիր տարածութիւններու մէջէն, ուր անպակաս էր դալար խոտը:

ԵՐԱՇՏԻ ՏԱՐԻՆ... ԵՒ ԱՐՇԱՒԱՆՔՆԵՐԸ

Սակայն բնութիւնը միշտ բարեացակամ չէր վաչկատուն ցեղերուն հետ: Ամէն տասը տարի, միջին հաշուով, երաշտի տարի մը կը հանդիպէր, որուն հետեւանքով հօտերը կը մեռնէին եւ վաչկատունները յետին թշուառութեան մէջ կ՚իյնային:

Հետեւա՞նք: Անոնք կը փնտռէին ապրուստի միջոցներ եւ բնականաբար կը յառաջանային դէպի նստուկ կեանք վարող քաղաքակիրթ ազգերու երկիրները:

Այսպէսով տեղի կ՚ունենային մեծ պատերազմներ վաչկատուն եւ նստակեաց ցեղերու միջեւ: Նկատելի է՝ որ վաչկատուն ցեղերը իրենց հաճոյքին համար չէ որ կ՚արշաւէին, այլ իրենց ապրուստը ճարելու համար:

ՆԱԽԱՆՁ... ԿՈՂՈՊՈՒՏ

Վաչկատուն ցեղերը, երբ կը մօտենային քաղաքակիրթ երկիրներու, հիացումով կը դիտէին ասոնց յառաջդիմութիւնները, մեծդի կոթողները, հարստութիւնները եւ անոնց բնակիչներուն բարեկեցութիւնը:

Հիացումի զգացումին կը յաջորդէր նախանձը, որմէ յետոյ, անոնք յարմար առիթին, յանկարծակի կը յարձակէին, կը կողոպտէին, կը ջարդէին ու կրկին կը հեռանային:

ՀՆԴԵՒՐՈՊԱՑԻ ԱՐՇԱՒՈՂՆԵՐԸ ՀԱՅԵՐԸ, ՍԿԻԻԹԱՑԻՆԵՐԸ

Եւրոպայի վրայ, պատմութեամբ ծանօթ առաջին արշաւողները եղած են Հնդեւրոպացիները, Քրիստոսէ գրեթէ 2000 տարի առաջ: Ինչպէս ծանօթ է՝ Հայերն ալ կը պատկանին Հնդեւրոպական ցեղին:

Հնդեւրոպացիները, գրաւելէ յետոյ Եւրոպան, իրենք ալ մնայուն կերպով կապուեցան եւ քաղաքակրթուեցան:

Սկիւթացիները, նախ քան Ք. Է. դարուն արշաւեցին Արեւելեան Եւրոպայի վրայ: Անոնց անունը շատ յաճախ կը յիշատակուի Հայոց պատմութեան մէջ:

ԴԱՐԵՀ ԵՒ ՍԿԻԻԹԱՑԻՆԵՐԸ

Ասորի եւ պարսիկ մեծազօր վեհապետները շատ նեղութիւն քաշեցին այս ապատակ եւ քաջ ժողովուրդէն, որուն զաւակները առաջնակարգ ձիաւորներ էին:

Դարեհ մեծ հզօր բանակով մը հետապնդեց Սկիւթացիները, բայց ասոնք իր-

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

(ԲԺԻՇԿԻ ՆՕԹԵՐ)

Տաճարին մէջ զետեղուած են անգլիացի նշանաւոր մարդոցմէ շատերուն դամբարանները, որոնցմէ ոմանց վրայ արձաններ ալ շինուած են: Այդտեղ թաղուած են նշանաւոր նկարիչներ՝ Տերներ, Ռէյմունտ, Տիցիանիի աշակերտ Վիրկին եւ ուրիշներ: Կան նաեւ յուշարձաններ որ վերջին տարիներուն շինուած են:

Սուրբ Աննայի եկեղեցին ծանօթ է միայն Քորսիկայի Թէոտոր թագաւորի հետաքրքրական դամբարանով: Անոր տապանին վրայ գրուած է.— «Ատ հանդչի Թէոտոր՝ Քորսիկայի թագաւորը, որ մեռաւ այս եկեղեցիի համայնքին մէջ 1576 թուականին, Դեկտեմբեր 11ին, դերութենէ ազատուելէ քիչ ետք: Չկրնալով վճարել իր պարտքերը՝ ան ձգեց Քորսիկայի թագաւորութիւնը իր պարտատէրերուն առ ի բաւարարութիւն»: Եւ ապա «Բախտը թագաւորութիւն տուաւ անոր, բայց զլացաւ հաց տալ»:

Լոնտոնի մէջ, Ֆրանսացիները, Շուէտացիները եւ Հայերը իրենց մատուռները ունին:

Ուեսթմինսթըրի Աբբայարանը խորհրդարանի կողքին է, Թայմզի եղերքին: Կը հաւաստեն թէ հին ժամանակ հեթանոսական մեհեան մը կը գտնուէր այդտեղ: Տաճարը առաջին անգամ շինուած է 1055ին, սակայն քանի մը դար ետք փլած է: Էտուըրդ Գ. շինած է նորը, խաչաձեւ յատակագիծով: Յետագային Հենրի Ը.րդ շինել տուած է փառահեղ մատուռ մը, որ իր անունով կը ճանչցուի: Այդ մատուռը մաքուր քոթական ոճ ունի եւ օժտուած է նուրբ քանդակազարդերով: Շինուած է ԺԶ. դարուն սկիզբին, կազմուած է 14 աշտարակներէ: Տաճարի ներսի կողմը չափազանց փառաշուք ու դեղեցիկ է: Մեծ տպաւորութիւն կը գործեն քարէ սիւները ու պատերուն նուրբ քանդակները:

Տաճարին մէջ կը գտնուին Անգլիոյ բազմաթիւ թագաւորներու, թագուհիներու, արքայազուններու ու մեծ մարդոց տապանները ու մարմարէ մահարձանները՝ շինուած մեծահռչակ քանդակագործներու ձեռքով: Մինչեւ ԺԳ. դար 1500 մարդ թաղուած է, իսկ մինչեւ այսօր՝ 6·500 հոգի: Ուժեղ տպաւորութիւն կը ձգեն Էլիզապէթ թագուհիի դամբարանը, սպաննուած արքայորդիներ Էտուարտի ու Ռիչարդի, Յակոբ Ա.ի դուսրեր Սոֆիայի ու Մարիայի դամբարանները: Հարաւային կողմի կից շէնքին մէջ կը գտնուի Մարիա Սկովտացի թագուհիին դամբարանը: Արձանագործութեան հազուագիւտ կոթողներ են Հենրի Է.ի ու անոր կնոջ՝ Էլիզապէթի տապանները: Իբրեւ քանդակագործութեան կոթող հետաքրքրական է նաեւ լէյտի Նայթինկէլի մահարձանը: Լէյտին կը պահպանէ իր ամուսինը զարհուրելի մահէն, որ դուրս ելլելով դագաղէն իր աջ ձեռքին մէջ բռնած է նետ մը՝ ուղղուած իր զոհին:

Տաճարին մէջ կայ «բանաստեղծներու անկիւն», ուրտեղ թաղուած են Անգլիոյ գրողներն ու գիտնականները: Ասոնց վրայ ալ գրուած են մահարձաններ, կիսանդրիներ, դամբաններ: Շատ համեստ են Նիւթընի, Տարվինի, Տիկընսի տապանները: Յիշենք նաեւ 152 տարի առաջ ապրած Թոմ Պարի տապանը:

Մինչեւ այսօր ալ ականաւոր մարդիկ կը թաղուին Ուեսթմինսթըրի մէջ Օրինակ՝ 1958ին թաղուած է անգլիական երաժշտութեան դասական, յայտնի երգահան Ռալֆ Եոհան Ուիլեամսը, որ գրած է նաեւ ժողովրդական կտորներ: Մուտքին մօտ, փոքրիկ տարածութեան մը վրայ կը գտնուի անյայտ զինուորին շիրիմը՝ ի յիշատակ առաջին համաշխարհային պատերազմի զոհերուն: Տաճարին մէջ թաղուած Էլէոնորա թագուհիին (Էտուարտ Ա.ի կինը) մահարձանը խիստ փառաշուք է ու դեղեցիկ: Յետագային մենք քաղաքին մէջ տեսանք անոր յիշատակին կառուցուած դեղեցիկ յուշարձաններ: Պարզուեցաւ, որ ան մեռած էր քաղաքէն դուրս, եւ երբ տաճար կը բերէին, յուղարկաւորութեան թափօրին անցած տեղերուն վրայ արձաններ շինած էին: Ահա այս ձեւով ալ Էլէոնորա թագուհիի յիշատակին շինուած արձանները բազմաթիւ են, մինչդեռ անգլիացի մեծ մարդոց համար շինած են համեստ շիրիմներ կամ յիշած են՝ ծննդեան եւ մահուան թուականները միայն: Կոթողներուն ու արձաններուն մեծ մասը շինած են՝ Էքսման, Պեքոն, Պինկս եւ ուրիշ նշանաւոր անգլիացի քանդակագործներ:

Ուեսթմինսթըր Աբբայարանի կողքին վանք մը կայ: Թէեւ հին, բայց յայտնի յուշարձաններով լեցուն: Այդտեղ կը գտնուի այն սենեակը ուրտեղ մեռած է Հենրի Դ.: Վանքին մօտն է Սուրբ կոչուած այն վայրը, ուրտեղ ապաստան եւ փրկութիւն կը փնտռէին բոլոր ոճրագործները: Այդտեղ եկած է Ռիչարդի տարաբախտ յդի մայրը ու աշխարհ բերած Էդուարտ Ե.ը: Այդ սուրբ վայրին արեւմուտքը կը գտնուի Էլմոնթ կոչուած տեղը, ուրկէ ողորմութիւն կը բաժնէին: Անգլիոյ առաջին գիրքը՝ «Ճատրակի հրահանգներ» հոս տպուած է, ձեռամբ Վիլիրմ Կիկսոնի եւ աջակցութեամբը աբբայ Թոմ Միլինգի (1474ին):

Ա. ԹՈԽԵԱՆ

(Շար. – 7)

մէ արագ կը յառաջանայինն անապատէն նէրս: Թափառորը սովի վտանգին են – բարկուած տեսնելով իր բանակը, կռ – ցաւ, ու պատուիրակ մը ղրկելով Սկիւ – թացիներու պետին, ըսել տուաւ. «Ինչո՞ւ կը վախնաս ու չես ճակատիր ղէմս»: Ձիսը պատասխանեց. «Զեմ վախնար, այլ պատերազմելու մեր հին կերպը կը կի – րկեմ. մենք, Սկիւթացիներս, ոչինչ ունինք պաշտպանելիք. ո՛չ քաղաքներ, ո՛չ մշակուած արտեր եւ ոչ ալ դանձեր»:

Իրապէս, այսպիսի խօսքեր կը յարմա – րէին վաչկատուն ցեղի մը պետին: Անոր աջիւ կը տարածուի անծայրածիր դաշ – տը. ամէն տեղ ինքզինքը իր մթնոլորտին մէջ կը զգայ: Ինչո՞ւ կռուի այս որշ կէտին վրայ եւ ոչ ուրիշ կէտի մը վրայ, ուր թշնամին նուազ նպաստաւորուած է բնութենէն: Ան կը կռուի մի միայն երբ սոյզ կերպով պիտի կարենայ յաղթել եւ կողոպտել, ապա թէ ոչ, կը նախընտրէ փախչիլ դէպի անապատը:

ԱՆԳԱՆԵԼԻ ՎԱՉԿԱՏՈՒՆՆԵՐԸ

Վաչկատունին ուժը իր արագութեան մէջ է. ձին եւ երբեմն ուղտը, իր անբա – ժան ընկերն է: Ան դիտէ ձի հեծնել եւ բնաւ չի յոգներ. ամէն դիրքի մէջ կրնայ մնալ ձիուն վրայ: Մինչեւ իսկ կրնայ, ձիուն վազած ատենը նետ արձակել թըշ – նամին վրայ, եւ այս նետը քիչ անգամ կը վրիպի:

Սկիւթացիները, զործնականապէս, ան – զօրանալի էին, նստուկ կեանք վարող ազ – գերու համար: Նոյնպէս, Հոները եւ Մոն – կոլները:

Անոնք կ'երեւէին մեզի ասպատակելու եւ ջարդելու համար, եւ ապա իսկոյն կ'անհետանային: Այս պատճառաւ, բազ – մաթիւ անդամներ անոնք ահ ու դողի մատնած են աշխարհը:

ԱՏՏԻԼԱՍ, ՁԵՆԿԻԶ ԽԱՆ

Ատտիլաս եղաւ Հոներու մեծ թագա – ւորներէն մէկը, որ Եւրոպան աւերեց: Իրմէ 7–8 դար յետոյ, Մոնկոլներու թա – գաւոր Ձենկիզ խանը երեւելի դարձաւ իր յաղթական մեծ արշաւանքներով եւ նաեւ անգթութիւններով:

Մինչեւ իսկ Չինաստանի հսկայական ժողովուրդը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ պատ – ահար մը, կանգնուած՝ վաչկատուն Մոն – կոլներու դիմաց: Ան կոթողն է այն սար – սափին, զոր կ'սարքէին Մոնկոլները չի – նացի հզօր թագաւորներուն:

ՎԱՉԿԱՏՈՒՆ ՀԻՆ ՑԵՂԵՐՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Այս բոլորը հիմա պատմութեան ան – ցած է եւ հին վաչկատուն ցեղերը գրեթէ ամբողջովին նստուկ կեանք վարել սկսած են կամ վարելու վրայ են:

Սակայն, հետաքրքրական է նշել թէ այս հին վաչկատուն ցեղերը, հակառակ արտաքին երեւոյթին, ունեցած են սեփա – կան զարգացած քաղաքակրթութիւն մը, թէպէտ սոյն նկարագիրը չարժական բը – նոյթ ունի:

Այս վաչկատունները մեծ խնամքով կը հաղնէին եւ նաեւ կը զարդարէին իրենց ձիերը:

Վարէն սեղմուած տաբատներ, կօշիկ – ներ, գլխարկներ, վերնազգեստներ, շար – ժական եւ հանդստեան վրաններ, ամէն բան այնպէս կարզադրուած էր՝ որ ապա – հովէր վաչկատունին հանգիստը եւ առող – ջութիւնը:

Մեծ խնամքով կը պատրաստէին իրենց դէնքերը եւ զանոնք կը զարդարէին:

ՍԿԻԹԱՑԻ ԹԱԳԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆՆԵՐԸ՝ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Գտնուած են, Ռուսիոյ մէջ, սկիւթա – ցի թագաւորներու գերեզմաններ. մեռ – նալը շրջապատուած է դէնքերով, վրան – ներով, թամբերով, սանձերով, նոյնիսկ ձիերով, կիներով եւ ծառաներով, որոնք հետը թաղուած էին:

Վաչկատուններու ձեռքով չինուած զործիքները կարելի չէ չփոթել երկրա – զործական երկիրներու զործիքներուն եւ առարկաներուն հետ, եւ սակայն, կը յայտնեն անոնց զեղարուեստական մեծ ճաշակը: Ամէն ինչ զօրաւոր եւ դիմաց – կուն կերպով չինուած է: Վաչկատուն – ները աւելի ժամանակ ունէին խնամքով չինելու իրենց ընտանիքին ծառայող շար – ժական առարկաները:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐ ՍԿԻԹԱՑԻՆԵՐԸ

Գտնուած են, Ռուսիոյ եւ Սիպերիոյ մէջ, կաթսաներ, որոնք ոչ մէկ ճեղ – քուածք ունէին, նոյնպէս կառարեալ ար – ուեստով չինուած բրիչներ, բահեր, պըղ – ինձէ եւ երկաթէ դանակներ, որոնց կո – թը ոսկորէ կամ տախտակէ եւ կամ փըղ – ոսկրէ չինուած է:

Իրենց զբեսին համար, վաչկատուն – ները կը զործածէին ոչխարի, այծի եւ կամ վայրի կենդանիներու մորթեր, ինչ – պէս՝ ընձառիւծի, սքունքի, վայրի կա – տուի, սկիւռի, եւայլն:

Մեծ արուեստով անոնք այս մորթերը կը պատրաստէին, կը ներկէին ու կը կարէին:

Սկիւթացիները իրապէս զեղարուես – տասէր մարդիկ էին իրենց արդուզարդին մէջ. ամէն ինչ կը զարդարէին, մինչեւ իսկ ձիերու սանձերը եւ դանակներու կո – թերը եւ իրենց կօշիկներուն կապերը:

ԿՆՈՋԱԿԱՆ ԶԱՐԴԱՐԱՆՔՆԵՐ

Գտնուած են Սկիւթացիներու կողմէ չինուած կնոջական զարդարանքներ, ա – պարանջաններ, օղեր, մատանիներ, ճար – մանդներ, եւայլն, որոնք իսկական հրա – շալիքներ են:

Իրաւ է որ վաչկատունները չէն չինած կոթողներ, տաճարներ, պալատներ, սա – կայն անոնք իրենց արուեստի ճաշակը կեդրոնացուցած են փոխադրելի անոնական առարկաներու վրայ:

Անոնք գիտէին նաեւ նկարել, յատկա – պէս ընտանի եւ վայրի կենդանիները:

ՊԼՏՔ Է ԳԻՏՆԱՔ ԹԷ...

*

Ճափոնի մայրաքաղաք Թոքիոյի բնակ – չութիւնը մէկ տարուան մէջ աւելցած է երեք հարիւր հազար հոգիով: Ներկայիս, Թոքիօ աշխարհի ամէնէն մեծ քաղաքն է իր ինը միլիոն 211 հազար բնակչու – թեամբ:

×

Իլինոյզի զործատուներէն մէկը, ե – զիպատացորէնի ծոպերէն սկսած է մուկե – րուն համար անկողիններ չինել եւ պա – նոնք ծախել բժշկական հետազօտութեանց աշխատանոցներուն:

×

Օդափոխութեան վայրերուն մէջ, զոր – ծածելու համար Խորհ. Միութեան մէջ չինուած է ջրցանի (տուչ) զործիք մը, որուն ջուրը արեւային ուժով կը տաք – նայ մինչեւ 40–50 աստիճան եւ օդը ամ – պոտ եղած ատեն իսկ ջուրը տաք կը մը – նայ՝ չերմամեկուսացուցիչ գետեղուածքի մը շնորհիւ: Մեքենան 140 լիթր ջուր կը պարունակէ եւ կ'արժէ 500 ռուբլի:

×

Կապիկներու ճափոնական կեդրոնը ներկայիս ունի 170 տեսակ ճափոնական կապիկներ եւ 48 զանազան տեսակներ ներկայացնող 140 օտար կապիկներ: Կեդ – րոնի պետնականները կ'ուսումնասիրեն կապիկներու զրազումներն ու հիւանդու – թիւնները, որոնք կը վարակեն միայն մարդիկն ու կապիկները: Կեդրոնը կը յուսայ ցարդ ծանօթ 400 տեսակ կապիկ – ներէն 200 զանազան տեսակներ կեդրոնա – ցնել յառաջիկայ երեք տարիներու ըն – թացքին:

×

Արեւելեան Նիկերիոյ Վաճա ցեղին համար մերկութիւնը արդատարերութեան խորհրդանիշ է: Այդ ցեղը այն համո – զումն ունի որ, մերկ չրջող ամուսնացած կիները աւելի շատ զաւակներ կը ծնին: Այր ու կին, ամուսնական արարողութեան ընթացքին բոլորովին մերկ կը կենան: Ցետոյ, մէջքէն մինչեւ ծունկերը հասնող զենջակ մը կը կապեն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՕՐԻՆԱԿ ՄԸ

Լիոնէն 12 քիլոմեթր հեռու էն նահան – գին մէջ կ'ապրի հայ երիտասարդ մը՝ Գեղամ Ծառուկեան: Հեռաւոր ապրակա – նը, կարծեմ, ղրադէտին: Ան մանուկ հա – սակին Ֆրանսայի մէջ, հեռու հայ չրջա – նակէն, ղրեթէ օտարացած և մայրենի լե – զուն ի սպառ մոռնալու դատապարտուած՝ բախտը կ'ունենայ ամուսնանալու հայ աղջկան մը հետ: Շնորհիւ իր մօտիկ հայ բարեկամներուն եւ հայ ոդիով թրծուած կնոջ, բոլորովին կը հայանայ: Իր կինը՝ Տիկ: Տիրուհի Ծառուկեան առեն մը Լիո – նի Եկեղեցաչէն Տիկնանց Ցանձնախում – բին կը բերէ իր նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը որպէս զործօն անդա – մուհի: Վերջերս ամուսինը հակառակ ի – բարու յաջորդող մահացու եւ ծանր ար – կածներու, իր խոստացած 50·000 Հ· Ֆ·ի զումարն ալ Լիոնի Ազգ· Միութեան տրա – մադրութեան տակ կը դնէ ի նպաստ եկե – ղեցւոյ չինութեան: Տէր եւ Տիկին ցարդ 300·000 Հ· ֆրանքէ աւելի զումար մը տրամադրած են եկեղեցւոյ չինութեան: Իրենց երկու երախաները այս հեռաւոր վայրէն ամէն հինգշաբթի օր Լիոնի Ազգ· Միութեան Հայկազեան վարժարանը կը ղրկեն ուսանելու համար մայրենի լեզուն:

վ. պ.

ՀԱՑՈՒ ՄԸ ԳԻՏԸ՝ ԽԼԻՐԴԻՆ ԴԷՄ

*

Երկար տարիներ, օրական 16–18 ժամ աշխատելով, հայ պիտուն մը, Գեղամ Սարգիսեան, հնարեց զեղ մը՝ խլիրդին դէմ: Այդ զեղը հեղուկ մըն է, զանազան բոյսերով պատրաստուած:

Գեղամ Սարգիսեան բուսաբան մըն է, եւ համոզուած է որ բոյսերով կարելի է հրաշք զործել:

Հայ պիտուն հնարած զեղը կը բաղ – մացնէ արեան կարմիր գնդիկները, ա – սոնք, իրենց կարգին, բարերարօրէն կ'ազդեն ոսկորներու ծուծին վրայ: Այս զեղով կարելի պիտի ըլլայ պայքարիլ արեան խլիրդին դէմ, որ թշնամին է կարմիր գնդիկներուն:

Շնորհիւ նորագիւտ զեղին, կարելի պի – տի ըլլայ զօրացնել նաեւ անարիւն հի – ւանդները:

Գեղամ Սարգիսեան ուսած է Պոլիս եւ Ամերիկա: Ան մասնակցած է կարեւոր բժշկական ժողովներու: Նոր գիւտին մա – սին զեկոյց մը պիտի կատարէ Լիոնի ժո – ղովին մէջ:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

«ՅԱՌԱՋ» ԹԵՐԹՕՆԸ (59)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՁԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԷ.

Մենք մեծանում էինք այս ոդով: Գիպերի համար փոխանակ ասելու «կը – նու է», ասում էինք «Ցաճկի է»:

Մեր բարբառում տաճկըցալ կամ թըր – քնանալ, կը նշանակէր՝ զայրանալ, վայ – րկնանալ:

— Համբերանքս հատաւ, տաճկըցայ· — ասում էինք:

Եւ գալիք սերունդները կը պատմէն մի զարմանալի հէքեաթ.—

« Լինում է, չի լինում, մի փոքրաթիւ եւ հին ժողովուրդ է լինում, որ ապրում էր Վանայ ծովից մինչեւ Միջերկրականը, Բաղդադից մինչեւ Բիւզանդիոնը: Լինում է այդ հին ժողովուրդը հոդագործ, աղ – քան արհեստաւոր, մտաւորական, վաճա – ռական, կալուածատէր, բանկիր, պետա – կան բարձր պաշտօնատար, փողոցների կեղտն հաւաքող, ծառայ, ճորտ եւս:

Այդ ժողովուրդին սիրաբորբոք սիրում են իր հարուստ ցեղակիցները նրա տհաման – ներից դուրս, սիրաբորբոք սիրում են նրանց եւ արեւմտեան պետութիւնները, մինիստրները, որովհետեւ այդ ժողո – վուրդն ունէր սեւ ու սիրուն աչքեր, տա – րածում էր կուլտուրայ ողջ խաւար ա – րեւելքում:

« Սիրաբորբոք սիրուց մաղուած՝ իր հարուստ ցեղակիցները եւ արեւմտեան մինիստրները հրում են այդ ժողովուր – դին դէպի կուիւ իր հարեւանների դէմ, հարեւանները՝ որոնք տարբեր էին կրօ – նով, արիւնով եւ կուլտուրայով, ունէին սուրեր եւ զրահ, զօրք, ռազմատորմիղ եւ զերահչիռ թիւ: Լինում է, չի լինում, մեծ պատերազմ է լինում: Ողջ աշխարհը բռնում է վառօդի ծուխը եւ արեան պե – տեր են հոսում: Հին այդ ժողովրդի ա – կանջին զոռում են մինիստրները եւ հա – րուստ ցեղակիցները:

— «Եկել է ազատութեան ժամը, խփի՛ր քո հարեւանին, խփի՛ր նրա մահիկին քո խաչով»: Հին այդ ժողովրդի սեւ եւ սի – րուն աչքերը փայլում են ազատութեան տենչից, սկսւում է անհաւասար կռիւ, զարկում են, զարկւում եւ հին այդ ժողո – վուրդից մնում է միայն մի փշուր իբրեւ կոչմարաչին յիշատակ:

Ապա զերադոյն ու վսեմ ցինիզմով հրա – հռում են մինիստրները ոսկորների եւ մոխիրների վրայ...

Եւ երկնքից ընկնում է երեք խնձոր...

ԺԸ.

Այդ աշխարհում մի սերունդ կար, որ մեծացել էր բաղնիքների եռեւում դիպ – ուած կայծեր պարունակող մոխրակոյ – տերի մէջ:

Այս սերունդը թուրքերէն լեզուով կոչ – ւում էր ֆիւլխան քեյի — մոխրակոյտերի իշխան — սրանք ծնունդը անյայտ մար – դիկ էին:

Զմեռները նրանք բաց էին անում մո – խիրները, մտնում մէջը, պառկում, մո – խիրը քաշում վրաները եւ քնում՝ ազատ – ուելով անդութ եւ անկարեկից ցրտից:

Մոխրակոյտի այս իշխաններն ապրում էին կիսամերկ, մէջիդների զռներին սլըք – տալով, ապտակ ուտելով:

Ձաշում էին ապրակոյտերում, ձմերու – կի, սեխի, խնձորի կեղեւներով, կատու – ների ճանկերից մսի կտորներ զողանալով, մսագործի խանութներից՝ ոչխարի մի տոտիկ կամ միկլուխ, բազարում հաւ – կիթներ էին թռցնում, թաղերում հա – րուստների փոքրիկ երեխաների ձեռքից կորզում էին կարկանդակ եւ մրգեր:

Կէսօրին հաւաքւում էին զօրանոցի ե – տեւը եւ օգտւում թափուած խարաւա – նայից (*): Ցարձակում էին զործում նոյն նկարագիրը կը պարզեն Հունգարիա – յէն մինչեւ Կեդրոնական Սիպերիա: Սա – կայն տակաւին չատ բան կայ պեղելիք եւ սորվելիք անոնց մասին:

Սկիւթական զերեզմանները յայտնաբե – րեցին անոնց զեղարուեստական մեծ զար – դացումը, որ ապշահար կը թողու դի – տողը:

Հին արշաւող վաչկատունները, դէթ մասամբ, կը ներկայանան պատմութեան առջեւ ոչ թէ միայն իբրեւ անդութ ա – պատահողներ եւ ջարդարարներ, այլ նաեւ մեծ զեղարուեստի տէր մարդիկ, իրենց յատուկ մարդին մէջ:

Լ. ԿՐԻՍՏԻԱՆԻ

Հայացուց՝ ՎԱՐԴԱՆ Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ

(*) Ձիու մսուրական ապուր:

ՊՐԻՒՍՈՎԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Շար.)

կինէի եւ Ֆ. Միութեան է, որոնք Լու – մումպայի կռնակ տալով, ծայրայեղու – թիւններու կը մղեն: Ապահովութեան Նորհուրդի նիստին, խօսք առած են Քոն– կոյի, Պելժիոյ եւ Ֆ. Միութեան պատ – ուիրակները: Ն'պոմպօքօ, Քոնկոյի ներ– կայացուցիչը մեղադրած է Պելժերը, որ պատճառ դարձած են ստեղծուած կացու– թեան: Վինեի, պելժ արտաքին նախարա– րը իր պատասխանին մէջ դիտել տուած է թէ Քաթանկայի մէջ գտնուող 7900 պելժ զինուորներէն 220 վերադարձած են, 200ը վերադառնալու վրայ են եւ 800 ալ պիտի վերադառնան մօտ օրէն: 20·000 պելժ քաղաքացիները կը գտնուին Քաթան– կա. անմիջապէս որ ապահովութիւն ըլլայ, Պելժերը պատրաստ են քաշել ի– րենց մնացած զինուորները: Կուշնեցով, Նորհրդային պատուիրակը չատ խիստ արտայայտուած է: Պահանջած է որ Պել– ժերը քաչուին անմիջապէս: Առաջարկած բանաձեւը մերժուած է:

Թունուզ – Սէյլան միացեալ բանաձեւ մը ներկայացուցած են եւ կ'առաջարկեն. — 1) Պելժերը հեռանան Քաթանկայէն: 2) Մանկը չխառնուի Քոնկոյի ներքին խըն– դիրներուն: 3) Մանկը զինուորներ ղրկէ Քաթանկա: 4) Վատահութիւն կը յայտ– նեն Համբըշոլտի որ լաւագոյնս կարզա – դրէ ամէն ինչ:

Այս բանաձեւը ընդունուեցաւ 0ի դէմ 9 ձայնով, Ֆրանսա եւ Իտալիա ձեռնպահ մնացին:

×

Քոնկոյի մէջ, կացութիւնը չփոթ եւ անստոյգ է: Արդարեւ, կեդրոնի կառա – վարութիւնը կազմալուծուելու դատա – պարտուած է, քանի որ Ապաքօ կռւսակ – ցութիւնը, որուն անդամ է Քազավիւպիւ, Քոնկոյի նախագահը եւ Լումումպայի եր– բեմնի գործակիցը, անվստահութիւն յայտնեց վարչապետին: Կը պահանջեն Քոնկոյի համադաշնակցութեան մը կազ – մութիւնը: Միւս կողմէ բազմաթիւ նա– հանգներ կեդրոնէն բաժնուելու տրամա– դրութիւն ցոյց կուտան: Էքուաթոր եւ Քազայի արդէն այս ուղղութեամբ քայ– լեր ձեռք կ'առնեն: Քազայի նահանգը եր– կուքի պիտի բաժնուի: Պաքուանկա, որ հարուստ է հանքերով, կ'ուզէ «Հանքային Գաւառ» մը հիմնել: Այս ձեւով վերջ տալ կ'ուզեն Պալիւպա եւ Լուլուա գեղերու հակամարտութիւններուն եւ պարբերա – բար տեղի ունեցող արիւնալի կռիւնե – րուն:

Զոմպէ Քաթանկայի նախագահ հռչակ– ուեցաւ: Նորհրդարանը վստահութեան քուէ տուաւ միաձայնութեամբ:

Լումումպա որ Նիւ–Եորք պիտի եր – թար, փոխեց իր միտքը եւ անմիջապէս Լէոփոլտվիլ վերադարձաւ, մտահոգ, հոն յայտարարեց.— «Բովանդակ Ափրիկէն Քոնկոյի կառավարութեան կողքին կե – գած է»:

Ցամենայն դէպս կը թուի թէ Լումում– պա անել կացութեան մը մատնուած է:

ՀՐԱՒԷՐ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակ– ցութիւնը, արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները 23 Օգոստ. 1960 երեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, 32, Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ, օրակարգ ունենալով.—

«Հաւանում Սէն–Ռաֆայէլի Հայոց Տան (Հոմ Արմէնիէն) մեր ընկերակցութեան փոխանցումին, որ տեղի ունեցաւ 23 Յու– նիս 1960ին Ընկեր. Գործունէութեան Ֆրանք եւ Հայկական Կոմիտէի (Քոմիթէ Ֆրանֆօ–Արմէնիէն տ'Ափսիոն Սոսիալ) իր լուծումէն առաջ»:

Օրակարգի կարեւորութեան, պատճա – ռաւ կը յանձնարարուի ամիպողական ներկայութիւն:

ԴԻՒԱՆ ՎԱՐՁՈՒԹԵԱՆ

(Կնիք)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի տօն վերափոխման Տիրա– մօր: Ժամը 10,30ին ձայնաւոր պատա – րագ եւ խաղողօրհնէք:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ

ԳԵՐՊ. ԿԻՒՐԵՂ ՋՕՀՐԱՊԵԱՆ:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Աղգ. Միութիւնը կը յայտարա– րէ թէ Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Օգոստ. 14ի կիրակին հանդիսաւոր պա– տարագ տեղի պիտի ունենայ Լիոնի եկե– ղեցւոյ մէջ: Յաւարտ պատարագի, մա– տաղօրհնութիւն եւ աւանդական խաղողի օրհնութիւնը պիտի կատարուի:

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ չրջաններու բարեպաշտ Հայութիւնը ներկայ ըլլալ հոգեմաղթ արարողութեանց:

Այն բարեպաշտ ազգայինները որոնք կը փափաքին մասնակցիլ մատաղպէնի, համին իրենց նուէրները արձանագրել և– կեղեցւոյ բանկալը:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը հաղորդէ թէ այս երկուշաբթի Աստուածածնայ տօ– նին առթիւ, առաջին անգամ ըլլալով պի– տի պատարագէ Տէսինի համար Երուսա– ղէմի մէջ Տ. Սեբովբէ եպ. Մանուկեանի ձեռամբ ձեռնադրուած նորընծայ՝

Տ. ՎԱՐԱԳ ՔՀՆԱ. ԱԻԱԳԵԱՆ

Արարողութիւններուն կը մասնակցին Լիոնէն Տ. Վռամշապուհ քհնյ. Ղարիպ – եան եւ Տ. Թորգոմ քհնյ. Փոսթէքեան, ինչպէս նաեւ Լիոնի եւ Տէսինի Դպրաց Դասը, ղեկավարութեամբ դպրապետ Պ. Գ. Մարտիրոսեանի:

Ժամերգութիւն.— 13 Օգոստ., չաբաթ երեկոյեան Լոյս Զուարթ եւ եկեսցէի ա– րարողութիւն ժամը 4ին: Աղի օրհնութիւն եւ մատաղի համար ոչխարներու գեղում ժամը 5ին:

15 Օգոստ. երկուշաբթի, սկզբ. ժամեր– գութեանց առաւօտ ժամը 8ին: Պատարագ ժամը 10ին: Խաղողօրհնէք եւ հոգեհան – դիստ ժամը 11,30ին:

Barclay

ZU MAN ARA ● HA MAN ARA

par

LES BARCLAY

super 70.335 — 45 T. — simple 60.212

Discophiles Arméniens!

C'est une danse de chez vous à la mode de chez nous.

EN VENTE PARTOUT

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13, ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ

Ազգային Բարերարին Մահուան դարադարձ

եւ

Վարժարանին Վերաբացման երես – նամեակ

Հանդիսաւոր Տօնակատարութիւն

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ ՕՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

Hotel Splendid - Laffrey (Isére)

Կիրակի, Օգոստոս 14, առաւաւտեան ժամը 10էն սկսեալ

Կը նախագահէ՝ կայանի պատասխանատու վարիչ

ԸՆԿ. Ն. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Կը բանախօսէ՝ **ԸՆԿ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ**

Գեղարուեստական բաժինը կը ղեկավարէ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ: Կը մասնակցի՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Հանդիսութիւնը կը փակէ Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութեան ներկայացուցիչը:

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԿԷՍՕՐԷ ԱՌԱՋ.— Նաւասարդեան խաղեր

ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ.— Գեղարուեստական բաժ ին՝ երգ, խմբերգ, պար, արտասանու – թիւն, նուագ եւ զուարճալի անակնկալներ

Շամփուրով խորոված, բազմատեսակ ըմպելիներ եւ աղանդներ:

Անընդատ օդի պարագային անհրաժեշտը նախատեսուած է: ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

ԲԱՑ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Էքս–լէ–Պէնի չրջականերու մեր հայ – բնակիչներուն փափաքին գոհացում տա– լու համար, այս տարի կրկին կը կատար– ուի դաշտահանդէս՝ հայկական սրճարա– նի եւ չրջակայ ծառախիտ դաշտերու վր– րայ, հոսուն պաղ չուրերուն մօտ:

Օթոքառի մեկնակէտ՝ էքս–լէ–Պէնի կա– յարանի դիմաց եւ փարիզին քովէն ժամը 9էն սկսեալ: 10,30ին պատարագ Ս. Աստ– ուածածնայ տօնակատարութեամբ եւ խա– ղողօրհնութեան մատուցմամբ վրդ. Օշին Նիկոլեանի: Խմբական հացկերոյթէ վերջ ճոխ գեղարուեստական բաժին, ղեկավա– րութեամբ Տիկ. Պարզեւուհի Պետրոս – եանի:

Բանախօսութիւններ ներկաներու կողմէ եւ ճոխ վիճակահանութիւն: Հասոյթը պիտի յատկացուի Սրբազան Հօր կողմէ պատրաստուելու վրայ եղող ղպրոցական– ներու յատուկ կրօնագիրքի մը եւ մշա – կութային հայագիտական դասագիրքերու հրատարակութեան՝ հայերէն եւ Ֆրանսե– րէն լեզուներով: Այս գիրքերէն ձրիօրէն պիտի օգտուին ամբողջ Ֆրանսայի եւ Եւ– րոպայի հինգշաբթիի եւ կիրակնօրեայ ղպրոցներու յաջողակ աշակերտները:

Կը խնդրուի բոլոր Հայութենէն օժան – դակել այս խիստ կարեւոր եւ ազգապահ– պան ձեռնարկին, դիմելով կեդրոն նամա– կով կամ անձամբ, փարիզի մայր եկե – ղեցւոյ դիւանապետ Պ. Ս. Գարագէօզեանի եւ կամ Օգոստ. 1էն մինչեւ 24 Օգոստ. Օթէլ տը լա կրոթ (Սավուա), Ա. Բամ– պուքճեանի:

ԿՕՒՋՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խը– նամակալութիւնը պէտք ունի ուսանողու– հի մը, որ ստացած ըլլայ Ֆրանսական երկրորդական կրթութիւն եւ կարենայ դասաւանդել վարժարանին մէջ: Բնակու– թիւն եւ սնունդ ապահովուած են:

Մանրամասնութեան համար դիմել տը– նօրէնութեան: 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Բէնսի, Հեռ. 927–01,72:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ս Ե Ւ Ր

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ԱՐ – ՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

ԲԱՑՈՒԱԾ են նաեւ Պաֆալօրէայի երկ– րորդ մասին երկու նոր դասարանները.—

Ա.) Տարրական Զափագիտութիւն

Mathématiques Elémentaires

Բ.) Փորձառական Գիտութիւններ

Sciences Expérimentales

Պայմաններուն համար դիմել՝

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

Tél.: OBS. 18-28

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս ...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԻՔ, ՋԱՐԴԱՐԻՔ և ՆԵՐԿԻՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 Bis, Bd. Sébastopol PARIS 4e

Tél.: ARC. 26-61 — Métro: (CHATELET - HALLES)

136, Rue des Bourguignons

ASNIÈRES - BOIS-COLOMBES

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող ! ամէնէն արդիական ճաշակով հնար– ուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիֆ եւ վինի– լիֆ պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէում եւ փլասթիֆ:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՄՆԱՁԻԿՂԵՐ

52, RUE CHALON. PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND, PAVILLON-SOUS-BOIS - SEINE

4 BIS, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL - S. ET O. — 18, RUE BRÉZIN, PARIS 14e

24. RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER, ALFORTVILLE

48 BIS. RUE DALAYRAC. FONTENAY SOUS BOIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց ամիս 22 Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
11
ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI
11 AOUT
1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8872 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4673

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՀԱՆՋԱՏԵՐ ԿԸ ՄՆԱՆՔ

Մեծ գաշնակիցները չվաւերացուցին Սեւրի դաշնագիրը։

Ամէն մէկը իր պատճառներն ունէր։

Այս կէտին չուրջ բարեկամ թէ թշնամի համաձայն գտնուեցան։

Սեւրը երկու զլխաւոր թշնամի ունէր, — Թուրքն ու Ռուսը։

Թուրքերը թշնամի էին՝ քանի որ արեան երկիրներէն վերջ Անատոլուն ալ կը մկրատուէր՝ հարաւէն ու հիւսիսէն։

Բոլշեւիկներն ալ թշնամի էին՝ քանի որ բարեկամ էին Թուրքերուն, որոնց վերայ մեծ յոյսեր դրած էին իսլամական աշխարհին վրայ ազդելու եւ համաշխարհային յեղափոխութեան ճամբան հարթելու համար։

Մոսկուայի մէջ Լէւոն Շանթի պատասխանատուութեան կ'առաջարկէին նախ հրաժարիլ Սեւրի գաշնագրէն, յետոյ միայն դալ ու բանակցիլ իրենց հետ։

Կրեմլինէն ետ չմնալու համար մեծ գաշնակիցներն ալ չվաւերացուցին Սեւրը։ Ու ամէնէն առաջ Ֆրանքլէն Պույսոն 1921 Հոկտ. 20ին Անգարայի մէջ Եուսուֆ Քէմալի հետ կնքեց ծանօթ դաշնագիրը, որով պիտի պարպուէր Կիլիկիան։

Այդ օրերուն Պոլսոյ մէջ կար օրինակոր թուրք կառավարութիւն մը, որուն դէմ ըմբոստութեան դրօշ էին պարզած քէմալականները եւ հակաթոռ կառավարութիւն մը կազմած Անգարայի մէջ «Թուրքիոյ Ազգային Մեծ Ժողովի կառավարութիւն» անունին տակ։

Պատմական դաշնագրի մը կնքումը մեծապէս կ'ամրապնդէր ըմբոստ կառավարութեան դիրքը։

Հայաստանի զրաւումը, Կիլիկիոյ պարպումը, Հելլէն բանակին Անատոլուէն վռատումը, դաշնակիցներու կողմէ Պոլսոյ պարպումը բոլորովին չփացուցին Մուսթաֆա Քէմալն ու իր ազ բազուկը՝ Իսմէթ փաշան։

Այս վերջինը Լօզանի մէջ իրրեւ Թուրքիոյ զլխաւոր պատուիրակը, չէր ուզեր երբեք լսել Հայ անունը։ Թուրքիոյ դերիչխանութեան տակ «Հայկական Օջախ»ի մը կազմութիւնը Թրքական հողամասի մը վրայ՝ ուժգնօրէն մերժուեցաւ իր կողմէ։ Ո՛չ ոք կրցաւ խօսք հասկցնել իրեն։ Դաշնակից պատուիրակները բոլորովին անգրկիցան։ Ամէն մարդ իր կարապետը կուլար։ Լորտ Քըրզըն հայկական չարդերը կ'ոգեկոչէր, պարզապէս ստիպելու համար իսմէթը, որ հաւանի Մուսուլը կցել Իրաքի, որուն հոգատարն էր Մեծն Բրիտանիա։

Լօզանի դաշնագիրը Ֆրանսայի կողմէ վաւերացուեցաւ 1924 Օգոստ. 27ին։ Վարչապետն էր Էտուար Էրիէօ, որ Մ. Քէմալի վարչածեւը որակեց «արդարութեան, հաւասարութեան եւ ազատութեան հանրապետութիւն մը»։ Ու այդ առիթիւ խօսեցաւ նաեւ իր նշանաւոր ճառը.— «Երկու տապանաքարեր կը ծանրանան Հայաստանի վրայ, — խորհրդային ու Քրքականը»։

Միայն Մ. Նահանգներու խորհրդարանն էր, որ մերժեց վաւերացնել Լօզանի դաշնագիրը։

Հակառակ բոլոր ուրացումներուն եւ մոռացումներուն, Հայ ժողովուրդը երբէք չէ հրաժարած իր արդար իրաւունքներէն։ Ու ամէն առիթ բարձրաղաղակ կը յիշեցնէ աշխարհի մեծերուն ու պզտիկներուն, բարեկամին ու թշնամիին թէ՝ 1920 Օգոստոսին տասորակրուած միջազգային մուրհակը անվճար է մնացած։ Այդ մուրհակը ժամանցումի ենթակայ չէ։ Ուշ կամ կանուխ պէտք է վճարուի։ Հայ ժողովուրդը պահանջատէր է եւ երբէք պիտի չհրաժարի իր իրաւունքէն՝ մինչեւ որ արդարութիւնը տեղը չգտնէ, մինչեւ որ պարտականները չվճարուն ի — գնոց պարտքը։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԲՈՐՇՈՒՏ ՔՈՆԿՈ Կ'ԵՐԹԱՅ

ՋՈՄՊԷ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ ԿԸ ԴՆԷ

ՊԵԼԺԵՐԸ ԴԱՒԱՆԱՅԱՅ ԵՆ

Ինչպէս զրած էինք, Թունուզ–Սէյլան բանաձեւը, որ ընդունուեցաւ Ապահովութեան Խորհուրդին կողմէ, առջի օր, կը նախատեսէ՝ Պելժերու պարպումը եւ ՄԱԿի ուժերու մուտքը, Քաթանկա։ Բանաձեւը միեւնոյն ատեն կը չեզոքէ թէ ՄԱԿը իրաւունք չունի միջամտելու ընթացող Քոնկոյի ներքին հարցերուն։

Համբըշոլտ Քոնկօ կը մեկնի, գործադրելու համար քուէարկուած բանաձեւը։

Լումումպայի համար, կեդրոնական կառավարութեան եւ իր յաղթանակն է այս։ Այսուհանդերձ կը թուի թէ իր դիրքը խախուտ է, նկատի առնելով մանաւանդ որ այն պահուն երբ Լէոփոլտվիլ հասաւ, արտակարգ միջոցներ ձեռք առաւ։ Նախ պաշարման վիճակ հռչակեց, ապա, արտաքսեց պելժ դիւանագէտները։ Միեւնոյն ատեն մտադիր է ետ կանչելու Պելժիա գտնուող քոնկոյի ուսանողները, որոնք ըստ իրեն Քոնկոյի վարիչներուն դէմ դաստիարակութիւն կը ստանան։

Լէոփոլտվիլի եւ բոլոր մեծ քաղաքներու պելժ դեսպանատունները պէտք է փակեն իրենց դուռները ու մեկնին։

Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումին առընչութեամբ ու այդ առիթով, Լու – մումպա ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ։ Մեղադրեց Պելժերը եւ Քաթանկայի կառավարութիւնը որ Քոնկոյի «Պալքանացման» կը ձգտին։ Օգտուելով առիթէն, յարձակեցաւ Ֆրանսայի վերայ ալ, որ ըստ նախկին թղթատարին «աշխարհի ամէնէն գաղթատէր երկիրն է»։ «Ֆրանսա պիտի տեսնէ, թէ Ափրիկէի իր Հասարակապետութիւնը պիտի քայքայուի չուտով, քանի որ Ափրիկէի ժողովուրդները դէմ են Հասարակապետութեան դրութեան»։

Ջոմպէ, որ Քաթանկա նահանգի նախագահ ընտրուեցաւ, միաձայնութեամբ, առջի օր, համաձայն է որ ՄԱԿի «կապոյտ սպասարանները» մտնեն Քաթանկա։ Այսուհանդերձ կը թուի թէ իր դիրքը խախուտ է, նկատի առնելով մանաւանդ որ այն պահուն երբ Լէոփոլտվիլ հասաւ, արտակարգ միջոցներ ձեռք առաւ։ Նախ պաշարման վիճակ հռչակեց, ապա, արտաքսեց պելժ դիւանագէտները։ Միեւնոյն ատեն մտադիր է ետ կանչելու Պելժիա գտնուող քոնկոյի ուսանողները, որոնք ըստ իրեն Քոնկոյի վարիչներուն դէմ դաստիարակութիւն կը ստանան։ Լէոփոլտվիլի եւ բոլոր մեծ քաղաքներու պելժ դեսպանատունները պէտք է փակեն իրենց դուռները ու մեկնին։

*Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումին առընչութեամբ ու այդ առիթով, Լումումպա

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՂԱՐԱՅԻՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՒՇԱՐԱՆԸ

(ԳՅՈՒՂԱՎԱՅԻՆ)

Ս. ՓԱՓԱԶՅԱՆ

Վէմ, ՓԻ. Է 390

Հայկական հուշարանը (*) գյուղական տիպի հուշարան է, որ կանգնեցվում է ընտանիքի կամ գյուղի հանգուցյալների հիշատակին։ Հուշարանի ձևերը բազմազան են։ Ամենատարածվածը խաչքարն է, որ կանգնեցվում է գերեզմանի գլխավոր մասում։ Խաչքարի ստորին մասում հանգուցյալի անունն է գրվում, իսկ վերևում՝ խաչի պատկերը։ Խաչքարի կողքին կանգնեցվում է նաև տապանաքար, որի վրա ևս գրվում է հանգուցյալի անունը։ Հուշարանի մյուս տիպերն են՝ կոթողը, որ կանգնեցվում է ռազմի դաշտում զոհված զինվորի հիշատակին, և մատուռը, որ կանգնեցվում է ընտանիքի կամ գյուղի հանգուցյալների հիշատակին։

Հայկական հուշարանների մեծ մասը կանգնեցվել է 17-19-րդ դարերում։ Հուշարանների ճարտարապետական ձևերը, զարդանախշերը և արձանագրությունները հարուստ նյութ են տալիս հայ ճարտարապետության, քանդակագործության, ժողովրդական կենցաղի և գրականության պատմությունը ուսումնասիրելու համար։

Հայկական հուշարանների ամենաբնորոշ տիպը խաչքարն է։ Խաչքարի ծագումը հեթանոսական ժամանակներից է։ Հեթանոսական ժամանակներում քարերը կանգնեցվում էին որպես կուռքեր, որոնց երկրպագում էին։ Քրիստոնեության ընդունումից հետո հեթանոսական կուռքերը ոչնչացվեցին, իսկ քարերի վրա սկսեցին փորագրել խաչի պատկերներ։ Այդպիսով հեթանոսական կուռքերը վերածվեցին խաչքարերի։

Խաչքարի ամենահին նմուշները պահպանվել են Գեղարդավանքում, Հաղարծնի վանքում, Սևանի Ս. Առաքելոց վանքում և այլուր։ Դրանք կանգնեցվել են 9-10-րդ դարերում։ Խաչքարի ամենահին նմուշները ունեն ուղղանկյուն ձև, որի վերևի մասում փորագրված է խաչի պատկերը։ Խաչի ներքևի մասում գրված է հանգուցյալի անունը։ Հետագայում խաչքարի ձևերը դարձել են ավելի բազմազան։ Խաչքարի վերևի մասում խաչի պատկերի շուրջը սկսել են փորագրել զանազան զարդանախշեր։ Խաչքարի ստորին մասում սկսել են փորագրել ոչ միայն հանգուցյալի անունը, այլև նրա կյանքի որոշ դրվագներ։

Հայկական հուշարանների մեծ մասը կանգնեցվել է 17-19-րդ դարերում։ Հուշարանների ճարտարապետական ձևերը, զարդանախշերը և արձանագրությունները հարուստ նյութ են տալիս հայ ճարտարապետության, քանդակագործության, ժողովրդական կենցաղի և գրականության պատմությունը ուսումնասիրելու համար։

Հայկական հուշարանների ամենաբնորոշ տիպը խաչքարն է։ Խաչքարի ծագումը հեթանոսական ժամանակներից է։ Հեթանոսական ժամանակներում քարերը կանգնեցվում էին որպես կուռքեր, որոնց երկրպագում էին։ Քրիստոնեության ընդունումից հետո հեթանոսական կուռքերը ոչնչացվեցին, իսկ քարերի վրա սկսեցին փորագրել խաչի պատկերներ։ Այդպիսով հեթանոսական կուռքերը վերածվեցին խաչքարերի։

Խաչքարի ամենահին նմուշները պահպանվել են Գեղարդավանքում, Հաղարծնի վանքում, Սևանի Ս. Առաքելոց վանքում և այլուր։ Դրանք կանգնեցվել են 9-10-րդ դարերում։ Խաչքարի ամենահին նմուշները ունեն ուղղանկյուն ձև, որի վերևի մասում փորագրված է խաչի պատկերը։ Խաչի ներքևի մասում գրված է հանգուցյալի անունը։ Հետագայում խաչքարի ձևերը դարձել են ավելի բազմազան։ Խաչքարի վերևի մասում խաչի պատկերի շուրջը սկսել են փորագրել զանազան զարդանախշեր։ Խաչքարի ստորին մասում սկսել են փորագրել ոչ միայն հանգուցյալի անունը, այլև նրա կյանքի որոշ դրվագներ։

Հայկական հուշարանների մեծ մասը կանգնեցվել է 17-19-րդ դարերում։ Հուշարանների ճարտարապետական ձևերը, զարդանախշերը և արձանագրությունները հարուստ նյութ են տալիս հայ ճարտարապետության, քանդակագործության, ժողովրդական կենցաղի և գրականության պատմությունը ուսումնասիրելու համար։

Հայկական հուշարանների ամենաբնորոշ տիպը խաչքարն է։ Խաչքարի ծագումը հեթանոսական ժամանակներից է։ Հեթանոսական ժամանակներում քարերը կանգնեցվում էին որպես կուռքեր, որոնց երկրպագում էին։ Քրիստոնեության ընդունումից հետո հեթանոսական կուռքերը ոչնչացվեցին, իսկ քարերի վրա սկսեցին փորագրել խաչի պատկերներ։ Այդպիսով հեթանոսական կուռքերը վերածվեցին խաչքարերի։

Խաչքարի ամենահին նմուշները պահպանվել են Գեղարդավանքում, Հաղարծնի վանքում, Սևանի Ս. Առաքելոց վանքում և այլուր։ Դրանք կանգնեցվել են 9-10-րդ դարերում։ Խաչքարի ամենահին նմուշները ունեն ուղղանկյուն ձև, որի վերևի մասում փորագրված է խաչի պատկերը։ Խաչի ներքևի մասում գրված է հանգուցյալի անունը։ Հետագայում խաչքարի ձևերը դարձել են ավելի բազմազան։ Խաչքարի վերևի մասում խաչի պատկերի շուրջը սկսել են փորագրել զանազան զարդանախշեր։ Խաչքարի ստորին մասում սկսել են փորագրել ոչ միայն հանգուցյալի անունը, այլև նրա կյանքի որոշ դրվագներ։

(*) Սկզբ. տես № 5-ում։

(Շար. — 1)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՒՇԱՐԱՆԸ

(ԳՅՈՒՂԱՎԱՅԻՆ)

Ս. ՓԱՓԱԶՅԱՆ

Վէմ, ՓԻ. Է 390

Հայկական հուշարանը (*) գյուղական տիպի հուշարան է, որ կանգնեցվում է ընտանիքի կամ գյուղի հանգուցյալների հիշատակին։ Հուշարանի ձևերը բազմազան են։ Ամենատարածվածը խաչքարն է, որ կանգնեցվում է գերեզմանի գլխավոր մասում։ Խաչքարի ստորին մասում հանգուցյալի անունն է գրվում, իսկ վերևում՝ խաչի պատկերը։ Խաչքարի կողքին կանգնեցվում է նաև տապանաքար, որի վրա ևս գրվում է հանգուցյալի անունը։ Հուշարանի մյուս տիպերն են՝ կոթողը, որ կանգնեցվում է ռազմի դաշտում զոհված զինվորի հիշատակին, և մատուռը, որ կանգնեցվում է ընտանիքի կամ գյուղի հանգուցյալների հիշատակին։

Հայկական հուշարանների մեծ մասը կանգնեցվել է 17-19-րդ դարերում։ Հուշարանների ճարտարապետական ձևերը, զարդանախշերը և արձանագրությունները հարուստ նյութ են տալիս հայ ճարտարապետության, քանդակագործության, ժողովրդական կենցաղի և գրականության պատմությունը ուսումնասիրելու համար։

Հայկական հուշարանների ամենաբնորոշ տիպը խաչքարն է։ Խաչքարի ծագումը հեթանոսական ժամանակներից է։ Հեթանոսական ժամանակներում քարերը կանգնեցվում էին որպես կուռքեր, որոնց երկրպագում էին։ Քրիստոնեության ընդունումից հետո հեթանոսական կուռքերը ոչնչացվեցին, իսկ քարերի վրա սկսեցին փորագրել խաչի պատկերներ։ Այդպիսով հեթանոսական կուռքերը վերածվեցին խաչքարերի։

Խաչքարի ամենահին նմուշները պահպանվել են Գեղարդավանքում, Հաղարծնի վանքում, Սևանի Ս. Առաքելոց վանքում և այլուր։ Դրանք կանգնեցվել են 9-10-րդ դարերում։ Խաչքարի ամենահին նմուշները ունեն ուղղանկյուն ձև, որի վերևի մասում փորագրված է խաչի պատկերը։ Խաչի ներքևի մասում գրված է հանգուցյալի անունը։ Հետագայում խաչքարի ձևերը դարձել են ավելի բազմազան։ Խաչքարի վերևի մասում խաչի պատկերի շուրջը սկսել են փորագրել զանազան զարդանախշեր։ Խաչքարի ստորին մասում սկսել են փորագրել ոչ միայն հանգուցյալի անունը, այլև նրա կյանքի որոշ դրվագներ։

Հայկական հուշարանների մեծ մասը կանգնեցվել է 17-19-րդ դարերում։ Հուշարանների ճարտարապետական ձևերը, զարդանախշերը և արձանագրությունները հարուստ նյութ են տալիս հայ ճարտարապետության, քանդակագործության, ժողովրդական կենցաղի և գրականության պատմությունը ուսումնասիրելու համար։

Հայկական հուշարանների ամենաբնորոշ տիպը խաչքարն է։ Խաչքարի ծագումը հեթանոսական ժամանակներից է։ Հեթանոսական ժամանակներում քարերը կանգնեցվում էին որպես կուռքեր, որոնց երկրպագում էին։ Քրիստոնեության ընդունումից հետո հեթանոսական կուռքերը ոչնչացվեցին, իսկ քարերի վրա սկսեցին փորագրել խաչի պատկերներ։ Այդպիսով հեթանոսական կուռքերը վերածվեցին խաչքարերի։

Խաչքարի ամենահին նմուշները պահպանվել են Գեղարդավանքում, Հաղարծնի վանքում, Սևանի Ս. Առաքելոց վանքում և այլուր։ Դրանք կանգնեցվել են 9-10-րդ դարերում։ Խաչքարի ամենահին նմուշները ունեն ուղղանկյուն ձև, որի վերևի մասում փորագրված է խաչի պատկերը։ Խաչի ներքևի մասում գրված է հանգուցյալի անունը։ Հետագայում խաչքարի ձևերը դարձել են ավելի բազմազան։ Խաչքարի վերևի մասում խաչի պատկերի շուրջը սկսել են փորագրել զանազան զարդանախշեր։ Խաչքարի ստորին մասում սկսել են փորագրել ոչ միայն հանգուցյալի անունը, այլև նրա կյանքի որոշ դրվագներ։

(*) Սկզբ. տես № 5-ում։

(Շար. — 1)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՒՇԱՐԱՆԸ

(ԳՅՈՒՂԱՎԱՅԻՆ)

Ս. ՓԱՓԱԶՅԱՆ

Վէմ, ՓԻ. Է 390

Հայկական հուշարանը (*) գյուղական տիպի հուշարան է, որ կանգնեցվում է ընտանիքի կամ գյուղի հանգուցյալների հիշատակին։ Հուշարանի ձևերը բազմազան են։ Ամենատարածվածը խաչքարն է, որ կանգնեցվում է գերեզմանի գլխավոր մասում։ Խաչքարի ստորին մասում հանգուցյալի անունն է գրվում, իսկ վերևում՝ խաչի պատկերը։ Խաչքարի կողքին կանգնեցվում է նաև տապանաքար, որի վրա ևս գրվում է հանգուցյալի անունը։ Հուշարանի մյուս տիպերն են՝ կոթողը, որ կանգնեցվում է ռազմի դաշտում զոհված զինվորի հիշատակին, և մատուռը, որ կանգնեցվում է ընտանիքի կամ գյուղի հանգուցյալների հիշատակին։

Հայկական հուշարանների մեծ մասը կանգնեցվել է 17-19-րդ դարերում։ Հուշարանների ճարտարապետական ձևերը, զարդանախշերը և արձանագրությունները հարուստ նյութ են տալիս հայ ճարտարապետության, քանդակագործության, ժողովրդական կենցաղի և գրականության պատմությունը ուսումնասիրելու համար։

Հայկական հուշարանների ամենաբնորոշ տիպը խաչքարն է։ Խաչքարի ծագումը հեթանոսական ժամանակներից է։ Հեթանոսական ժամանակներում քարերը կանգնեցվում էին որպես կուռքեր, որոնց երկրպագում էին։ Քրիստոնեության ընդունումից հետո հեթանոսական կուռքերը ոչնչացվեցին, իսկ քարերի վրա սկսեցին փորագրել խաչի պատկերներ։ Այդպիսով հեթանոսական կուռքերը վերածվեցին խաչքարերի։

Խաչքարի ամենահին նմուշները պահպանվել են Գեղարդավանքում, Հաղարծնի վանքում, Սևանի Ս. Առաքելոց վանքում և այլուր։ Դրանք կանգնեցվել են 9-10-րդ դարերում։ Խաչքարի ամենահին նմուշները ունեն ուղղանկյուն ձև, որի վերևի մասում փորագրված է խաչի պատկերը։ Խաչի ներքևի մասում գրված է հանգուցյալի անունը։ Հետագայում խաչքարի ձևերը դարձել են ավելի բազմազան։ Խաչքարի վերևի մասում խաչի պատկերի շուրջը սկսել են փորագրել զանազան զարդանախշեր։ Խաչքարի ստորին մասում սկսել են փորագրել ոչ միայն հանգուցյալի անունը, այլև նրա կյանքի որոշ դրվագներ։

Հայկական հուշարանների մեծ մասը կանգնեցվել է 17-19-րդ դարերում։ Հուշարանների ճարտարապետական ձևերը, զարդանախշերը և արձանագրությունները հարուստ նյութ են տալիս հայ ճարտարապետության, քանդակագործության, ժողովրդական կենցաղի և գրականության պատմությունը ուսումնասիրելու համար։

Հայկական հուշարանների ամենաբնորոշ տիպը խաչքարն է։ Խաչքարի ծագումը հեթանոսական ժամանակներից է։ Հեթանոսական ժամանակներում քարերը կանգնեցվում էին որպես կուռքեր, որոնց երկրպագում էին։ Քրիստոնեության ընդունումից հետո հեթանոսական կուռքերը ոչնչացվեցին, իսկ քարերի վրա սկսեցին փորագրել խաչի պատկերներ։ Այդպիսով հեթանոսական կուռքերը վերածվեցին խաչքարերի։

Խաչքարի ամենահին նմուշները պահպանվել են Գեղարդավանքում, Հաղարծնի վանքում, Սևանի Ս. Առաքելոց վանքում և այլուր։ Դրանք կանգնեցվել են 9-10-րդ դարերում։ Խաչքարի ամենահին նմուշները ունեն ուղղանկյուն ձև, որի վերևի մասում փորագրված է խաչի պատկերը։ Խաչի ներքևի մասում գրված է հանգուցյալի անունը։ Հետագայում խաչքարի ձևերը դարձել են ավելի բազմազան։ Խաչքարի վերևի մասում խաչի պատկերի շուրջը սկսել են փորագրել զանազան զարդանախշեր։ Խաչքարի ստորին մասում սկսել են փորագրել ոչ միայն հանգուցյալի անունը, այլև նրա կյանքի որոշ դրվագներ։

(*) Սկզբ. տես № 5-ում։

(Շար. — 1)

ՆԵՎԱԴԱ
ՀԻՆ ՀԱՅՈՒԹՅԱՆ ՁԱՅՆԸ ՎԱՂՈՒՑ

Ա.

Ութը չորս տասնհինգ էր, երբ Հայոց Ազգային Ժողովի նախագահ Ալեքսանդր Խատիսյանը հրավիրեց արտակարգ նիստ՝ քննարկելու Ռուսաստանի Ժամանակավոր կառավարության հրամանագրերը Հայոց եկեղեցու ինքնավարության վերաբերյալ։ Ժողովը գումարվեց Ալեքսանդրապոլում, Ազգային վարչության շենքում։ Ներկա էին 25 պատգամավորներ։ Ութ հոգի բացակայում էին։ Նրանցից մեկը՝ Ալեքսանդր Խատիսյանի ընկերը՝ Ստեփան Զորյանը, Ռուսաստանում էր։ Մյուսները հիվանդ էին կամ ուղարկված էին գյուղեր՝ ընտրական գործերով։

Ալեքսանդր Խատիսյանը ողջունեց ներկաներին, ապա ասաց.

— Ինչպես գիտեք, ռուսական հեղափոխությունից հետո Ռուսաստանում ստեղծվեց Ժամանակավոր կառավարություն, որը ստանձնեց նաև Հայոց եկեղեցու կառավարման գործերը։ Ինչպես գիտեք, Ռուսաստանում եկեղեցին պետությունից անջատված է։ Ժամանակավոր կառավարությունը հրամանագրեր է հրապարակել, որոնցով Հայոց եկեղեցին ենթարկվում է Սինոդին։ Ես կարդում եմ այդ հրամանագրերը։

Նա կարդաց հրամանագրերը։ Ապա ասաց.

— Ինչպես տեսնում եք, հրամանագրերը ոչնչացնում են Հայոց եկեղեցու ինքնավարությունը։ Ինչպե՞ս պետք է վարվենք այդ հրամանագրերի հետ։ Ես կարծում եմ, որ պետք է ենթարկվենք։ Ինչպե՞ս կարող ենք չենթարկվել, երբ Ռուսաստանը մեզ պաշտպանում է թուրքերից

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հոկտեմբեր 9ին Թարգմանչաց տօնը, Սորպոնի մէջ:

Ա. Յ. Ք.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ԾԱՂԿՈՑ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Շնորհիւ Անարատ Յղութեան Միաբանութեան Հայ Քոյրերու աղգօգուտ նուիրումին, յառաջիկայ դպրոցական վերամուտին՝ Սեպտեմբեր ամսու սկիզբը, Մեծասքանչը իր նոր ծաղկոցը պիտի ունենայ Մարսէյլի 12րդ թաղամասին մէջ:

Նորահաստատ մանկապարտէզին ծրագիրն է՝ մայրական գուրգուրանքով հայեցի եւ բարոյալից կրթութիւն տալ հայ մանուկին:

1960 – 1961 ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են:

Պայմաններուն համար դիմել տնօրէնութեան.—

Direction des Sœurs Arméniennes
de l'Immaculée Conception
167, Chemin des Caillols
MARSEILLE, 12

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Ճեպէլի նախկին որբերէն կը խնդրուի հաղորդակցութեան մէջ մտնել թերթիս խմբագրութեան հետ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Շաւարշ Վանեան (Խարթումէն) 100 Ն. Ֆրանք: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլ, Սէն-Ժեռոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն կը շնորհաւորէ ընկ. Յ. Պետրոսեանի որդւոյն ամուսնութիւնը Օր. Հեքիմեանի հետ, նոյնպէս ընկ. Մ. Զորպաճեանի աղջկան ամուսնութիւնը Պ. Գ. Հոթոթեանի հետ եւ այս ուրախ առիթներով 10 Ն. Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիէնի Կ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Մարտիրոս Աւոյեան եւ զաւակներ Տէր եւ Տիկին Պ. Պետրոս Աւոյեանէ (Մարսէյլ) 20 Ն. Ֆ. իրենց եղբօր եւ որդւոյն՝ Պ. Գասպար Աւոյեանի ամուսնութեան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա-Քոլոմպի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 140 Ն. Ֆ. Ժընըվիէվ Մինասի եւ Յարութիւն Թութճեանի հարսանիքին ընթացքին հաւաքուած: Մասնաճիւղը այդ գումարէն 70ական Նոր Ֆրանք կը նուիրէ Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին եւ Կապոյտ Խաչի կայանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Տիկին Ֆիլոր Փափազեան 20 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մոնմորանսիի հանգստեան տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՍԵՆԵԱԿ ԵԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Առանձին սենեակ մը, խոհանոցի դիւրութեամբ հայ ընտանիքի մը մօտ՝ այր մարդու մը համար, նախընտրաբար Փարիզի արուարձանները:

Դիմել՝ Արթին Եորտամեանի՝
37, Rue de la Colonie, PARIS - 13e

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարարէ թէ Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Օգոստ. 14ի Կիրակին հանդիսաւոր պատարագ տեղի պիտի ունենայ Լիոնի եկեղեցւոյ մէջ: Յաւարտ պատարագի, մատաղօրհնութիւն եւ աւանդական խաղողի օրհնութիւնը պիտի կատարուի:

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջաններու բարեպաշտ Հայութիւնը ներկայ ըլլալ հոգեզմայլ արարողութեանց:

Այն բարեպաշտ ազգայինները որոնք կը փափաքին մասնակցիլ մատաղագինի, հաճին իրենց նուէրները արձանագրել եկեղեցւոյ բանկալը:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը հաղորդէ թէ այս երկուշաբթի Աստուածածնայ տօնին առթիւ, առաջին անգամ ըլլալով պիտի պատարագէ Տէսինի համար Եբուսաղէմի մէջ Տ. Սերովբէ Եպ. Մանուկեանի ձեռամբ ձեռնադրուած նորընծայ՝

Տ. ՎԱՐԱԳ ՔՀՆՅ. ԱՒԱԳԵԱՆ

Արարողութիւններուն կը մասնակցին Լիոնէն Տ. Վռամշապուհ քհնյ. Ղարիպեան եւ Տ. Թորգոմ քհնյ. Փօսթէքեան, ինչպէս նաեւ Լիոնի եւ Տէսինի Դպրաց Դասը, ղեկավարութեամբ դպրապետ Պ. Գ. Մարտիրոսեանի:

Ժամերգութիւն.— 13 Օգոստ., շաբաթ երեկոյեան Լոյս Զուարթ եւ Եկեսցէի արարողութիւն ժամը 4ին: Աղի օրհնութիւն եւ մատաղի համար ոչխարներու զենում ժամը 5ին:

15 Օգոստ. երկուշաբթի, սկզբ. ժամերգութեանց առաւօտ ժամը 8ին: Պատարագ ժամը 10ին: Խաղողօրհնէք եւ հոգեհանդիստ ժամը 11,30ին:

×

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնին առթիւ, այս կիրակի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ պիտի կատարուի խաղողի աւանդական օրհնութիւնն ու բաշխումը: Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան պիտի պատարագէ եւ քարոզէ:

Բշ. օր, 15 Օգոստ., Օր Մեռելոցի: Պատարագ ժամը 10ին:

Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ:

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի տօն Վերափոխման Տիրամօր: Ժամը 10,30ին ձայնաւոր պատարագ եւ խաղողօրհնէք:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ
ԳԵՐՊ. ԿԻՒՐԵՂ ԶՈՀՐԱՊԵԱՆ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի հանդիսաւոր արարողութեամբ եւ երգչախումբին բաղմաձայն երգեցողութեամբ կը կատարուին Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնը եւ խաղողի օրհնութիւն:

× Վարչութիւնը Տիկին Պերճուհի Սողոմոնեանէ շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ն. Ֆ., իր զաւկին Ալպերի ողջամբ Ալժերիայէն վերադարձին առիթով: Նոյնպէս 200 Ն. Ֆ. Պ. Մօռիս Ապուաֆէն՝ Պ. Ժագ Գոմանտեանի՝ Օր. Իվէթ Նասիպեանի հետ ամուսնութեան առիթով:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ, Զարսանճագի Հայրենկցական Միութենէն 200 Ն. Ֆ. ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան, ի յիշատակ Զարսանճագցի նահատակներուն:

Այս առթիւ 14 Օգոստ. կիրակի օր, Զարսանճագի Հայրենակց. Միութեան փափաքին համաձայն, Լիոնի եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, համայն Զարսանճագի հայրենակիցներու, հին եւ նոր նահատակաց հոգւոյն համար:

Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգող բոլոր ազգայինները:

ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ ՕՐ
Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ
Hotel Splendid - Laffrey (Isére)

Կիրակի, Օգոստոս 14, առաւօտեան ժամը 10էն սկսեալ
Կը նախագահէ՝ Կայանի պատասխանատու վարիչ
ԸՆԿ. Ն. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ
Կը բանախօսէ՝ ԸՆԿ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժինը կը ղեկավարէ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ
Կը մասնակցի՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Հանդիսութիւնը կը փակէ Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութեան ներկայացուցիցը:

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԿԷՍՕՐԷ ԱՌԱՋ.— Նաւասարդեան խաղեր
ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ.— Գեղարուեստական բաժին՝ երգ, խմբերգ, պար, արտասանութիւն, նուագ եւ զուարճալի անակնկալներ

Շամփուրով խորոված, բաղմատեսակ ըմպելիներ եւ աղանդներ:
Աննպաստ օդի պարագային անհրաժեշտը նախատեսուած է: ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ԼԻՈՆ.— Յառաջիկայ կիրակի 14 Օգոստոսին կազմակերպուած փառատօնին առթիւ վարձուած է օթոքառ մը որ կը մեկնի կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 7ին, Փլաս Կիշառէն: Տոմսերը սահմանափակ ըլլալուն, կանխապէս ապահովել ընկերներ Յակոբ Ռուբինեանէ, 194, Ռիւ Վաճտոմ եւ Կարապետ Պետրոսեանէ, 196 Ռիւ Քռէքի: Երթեւեկի ծախքը 10 Ն. Ֆ.

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
ԲԱՑ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Էքս-լէ-Պէնի շրջականերու մեր հայրենակիցներուն փափաքին գոհացում տալու համար, այս տարի կրկին կը կատարուի դաշտահանդէս՝ հայկական սրճարանի եւ շրջակայ ծառախիտ դաշտերու վրայ, հոսուն պաղ ջուրերուն մօտ:

Օթոքառի մեկնակէտ՝ Էքս-լէ-Պէնի կայարանի դիմաց եւ փարքին քովէն ժամը 9էն սկսեալ: 10,30ին պատարագ Ս. Աստուածածնայ տօնակատարութեամբ և խաղողօրհնութեան մատուցմամբ վրդ. Օշին Նիկոլեանի: Խմբական հացկերոյթէ վերջ ճոխ գեղարուեստական բաժին, ղեկավարութեամբ Տիկ. Պարգեւուհի Պետրոսեանի:

Բանախօսութիւններ ներկաներու կողմէ եւ ճոխ վիճակահանութիւն: Հասոյթը պիտի յատկացուի Սրբազան Հօր կողմէ պատրաստուելու վրայ եղող դպրոցականներու յատուկ կրօնագիրքի մը եւ մշակութային հայագիտական դասագիրքերու հրատարակութեան՝ հայերէն եւ Ֆրանսերէն լեզուներով: Այս գիրքերէն ձրիօրէն պիտի օգտուին ամբողջ Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի հինգշաբթիի եւ կիրակնօրեայ դպրոցներու յաջողակ աշակերտները:

Կը խնդրուի բոլոր Հայութենէն օժանդակել այս խիստ կարեւոր եւ ազգապահպան ձեռնարկին, դիմելով կեդրոն նամակով կամ անձամբ, Փարիզի մայր եկեղեցւոյ դիւապետ Պ. Ս. Գարակէօզեանի եւ կամ Օգոստ. 1էն մինչեւ 24 Օգոստ. Օթէլ տը լա Կրոթ (Սավուա), Ա. Բամպուքճեանի:

ՀՐԱՒԷՐ
ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը, արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները 23 Օգոստ. 1960 երեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, 32, Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ, օրակարգ ունենալով.—

«Հաւանում Սէն-Ռաֆայէլի Հայոց Տան (Հոմ Արմէնիէն) մեր ընկերակցութեան փոխանցումին, որ տեղի ունեցաւ 23 Յունիս 1960ին Ընկեր. Գործունէութեան Ֆրանք եւ Հայկական Կոմիտէի (Քոմիթէ Ֆրանքօ-Արմէնիէն տ'Աքսիոն Սոսիալ) իր լուծումէն առաջ»:

Օրակարգի կարեւորութեան պատճառաւ կը յանձնարարուի ստիպողական ներկայութիւն:

ԴԻՒԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
(Կնիք)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

Կ'ՈՒՋՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութիւնը պէտք ունի ուսանողուհի մը, որ ստացած ըլլայ Ֆրանսական երկրորդական կրթութիւն եւ կարենայ դասաւանդել վարժարանին մէջ: Բնակութիւն եւ սնունդ ապահովուած են:

Մանրամասնութեան համար դիմել տընօրէնութեան: 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Բէնսի, Հեռ. 927-01,72:

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐ ԿԱՄ ՈՉ
ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՄԻՇՏ

Համով ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ՝ ՊԱՀԱՏԱՒՐԵԱՆ համով ընդեղէններով:

Եթէ մեկնելէ առաջ հանդիպելու ժամանակ չունենաք, ձեր գտնուած տեղէն գրաւոր ապսպրեցէք: Մեծ խնամքով պատրաստուած ծրարով մը, ձեր ուզածը անմիջապէս պիտի ստանաք:

ՊԱՀԱՏԱՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրոպական ամէնէն ընտիր ապրանքները՝ յարմար գիներով:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
246, Rue Vendôme
20, Rue Villeroy
65, Rue Robert
Lyon

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյլ», շոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ «սուճուք», կեսարական «պաստրմա», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն:

Անգամ մը դիմեցէք՝
ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ
Մի մոռնաք թէ՝
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եղան միս (քաշուած միս, եւայլն):

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ
ՄՆԱՅՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 12 ՕԳՈՍՏՈՍ

VENDREDI 12 AOUT 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8873 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4674

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Ֆրանսահայ գաղութի տարեկան տօնակատարութեանց շարքին իրենց պատուաւոր տեղը կը գրաւեն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի փառատօնները, որոնք տեղի կ'ունենան տարին երկու անգամ, Զատկին ու Աստուածածնին:

Քանի մը տարիէ ի վեր այս հանդէսները դարձած են աւանդական, մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով միջին եւ հարաւային Ֆրանսայի մեր հայրենակիցներուն մօտ:

Զատկական փառատօնին առթիւ Փարիզի Նոր Սերնդականները գաւառ կ'երթան — Լիոն ու Մարսէյլ, յաճախ սեփական ուժերով, երբեմն ալ աջակցութեամբ բարեկամ կազմակերպութեանց, — ինչպէս Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբը, այս տարի:

Իսկ ամառուան բանակումի փառատօնը, որ ընդհանրապէս տեղի կ'ունենայ Աստուածածնայ տօնին, ինչպէս այս տարի, իրեն կը քաշէ հարիւրաւոր հայրենակիցներ Կրընոպլէն, Լիոնէն, Տէսինէն, Վիէնէն, Վալանսէն, Սէնթ Էթիէնէն, Սէն Շամոնէն, Էքս-լէ-Պէնէն եւ միջին Ֆրանսայի ամարանոցներէն:

Փառատօնը առիթ կ'ընծայէ Նոր Սերնդականներուն սորվելու հայերէն երգեր ու հայկական պարեր եւ պատրաստելու հայերէն ներկայացումներ:

Հանդիսականներն ալ պատեհութիւն կ'ունենան հաճելի օր մը անցընելու հայկական միջավայրի մէջ, ծափահարելու մեր երիտասարդ աղջիկներն ու տղաքը, քաջալերելով անոնց ձեռնարկը:

Նոր Սերունդի ճամբարը կազդուրման կայան ըլլալով մէկտեղ դպրոց մըն է:

Հարիւրաւոր Նոր Սերնդականներ՝ Ֆրանսայի զանազան քաղաքներէն՝ համախմբուած բնութեան շնորհներով օժտուած միջավայրի մը մէջ, Ֆիզիքապէս կը կազդուրուին ու միաժամանակ կը ճոխացնեն իրենց մտաւորական պաշարը:

Ձեռնհաս ուսուցիչներ կանոնաւորաբար, որոշ ժամերու, անոնց կը սորվեցնեն մեր մայրենի լեզուն, մեր գիրն ու գրականութիւնը, նաեւ Հայոց պատմութիւնը, իր զանազան շրջաններով:

Ծնած այս հիւրընկալ աստղերուն տակ, մեր նորահաս աղջիկներն ու տղաքը, պայմաններու բերումով, իրենց միջավայրին մէջ հնարաւորութիւն չունին ուսանելու այս բաները:

Ճամբարին մէջ հետեւելով դասախօսութեանց, որոշ գաղափար կը կազմեն այս բոլորին մասին: Ճաշակ մը կը ստանան: Փափաք մը կ'արթննայ իրենց մէջ աւելի խորացնելու հայրենագիտութեան, ազգաճանաչման ծանօթութիւնները:

Պակաս չեն Ֆրանսերէնով գրուած գրքեր՝ հայերէն լեզուի, պատմութեան, գրականութեան եւ արուեստի մասին: Փափաք եւ կամք կը յաղթեն ամէն բանի:

Անդրադառնալով փառատօնին, կազմակերպիչները կը խոստանան այս տարի աւելի ներկայանալի հանդէս մը տալ Լաֆրէյի մէջ, դեղարուեստական խնամուած բաժինով մը:

Հանդիսականները պիտի վայելեն դաշտահանդէսի մը յատուկ ամէն առաւելութիւն, — բացօթեայ կերուխում, խմբական պարեր ու երգեր՝ նուագի ընկերակցութեամբ, յայտագրէն դուրս:

Նախորդ տարիներու յաջողութիւնը դրաւական մըն է, որ այս անգամ եւս բացառիկ ընդունելութեան պիտի արժանանայ Նոր Սերունդի փառատօնը, որուն պատրաստութեան համար շաբաթներէ ի վեր տենդոտ աշխատանքի լծուած են Ձեռնհաս վարիչներ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԷՆ ԲԱՆ ԼՈՒԾՈՒԱԾ ՉԷ

ԼՈՒՄՈՒՄՊԱ ԿԸ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԻ

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՌԻՒՆԵՐ ԼԷՈՓՈԼՏՎԻԼԻ ՄԷՋ

ՄԱԿի «կապոյտ սաղաւարտներ»ը Քաթանկա մտնելու կը պատրաստուին: Արդարեւ, Զոմպէ, Քաթանկայի նախագահը համաձայն է Համըրշոլտի եւ Ապահովութեան Խորհուրդի կարգադրութիւններուն: Այսուհանդերձ, Քաթանկացիք անգամ մը եւս շեշտեցին՝ Ա) Լումումպա պէտք չէ Քաթանկա գայ եւ Բ) ՄԱԿի զինուորները միջամուխ պէտք չէ ըլլան նահանգին ներքին գործերուն: Զոմպէի պահանջին վրայ, ՄԱԿի ուժերը Շուէտացիներէ բաղկացած պիտի ըլլան:

«Կը վստահեցնեմ ձեզի որ դուք եւ ձեզի ընկերացողները պիտի ընդունուիք պէտք եղած յարգանքով», հեռագրած է Զոմպէ Համըրշոլտի:

Լէոփոլտվիլի մէջ կացութիւնը խառնակ եւ լարուած է: Լումումպայի եւ Քազավիւպիւի կողմնակիցները իրարու դէմ կռուած են: Ինչպէս գրած էինք, վարչապետին երբեմնի գործակիցը եւ Քոնկոյի նախագահը՝ Քազավիւպու ու իր կուսակցութիւնը Ապագօն, դժգոհ են Լումումպայի վարած քաղաքականութենէն:

Բախումները սկսած են, երբ վարչապետին կողմնակիցները բռնի ուժով իրենց հակառակորդներուն ակումբէն ներս մտնել ուզած են: Ոստիկանութիւնը, որ վարչապետին հակակշռին ենթակայ կը մնայ, թալլած է Ապաքոյի ակումբը: Վարչապետը՝ Լումումպա փութացած է կռիւներու վայրը մտքերը խաղաղեցնելու մտադրութեամբ, սակայն քարկոծուած է իր հակառակորդներուն կողմէ ու վիրաւորուած դէմքէն:

Ոստիկանութիւնը, ապօրինի մուտք գործած է նաեւ Ծերակոյտի նախագահին տունը, որ նոյն միջոցին ճառ մը կ'արտասանէր ու կը քննադատէր վարչապետը: Ցատկանշական է Իլէոյի ճառին այն հատուածը ուր կը շեշտէ. «Քոնկօ ազգ չէ, այլ կազմուած է բազմաթիւ ժողովուրդներէ, իւրաքանչիւրը տարբեր ցեղային դիմագիծով մը»:

Մէկ բան յստակ է: Լումումպա նեղ կացութեան մատնուած է: Արդարեւ, սուր հակամարտութիւն մը ծայր տըւած է կեդրոնի կառավարութեան շարքերէն ներս, Միւս կողմէ նահանգ առ նահանգ կեդրոնէն բաժնուելու եւ համադաշնակցութիւն մը կազմելու կը ձգտին:

Կարծողներ կան, թէ վարչապետը զինուորական ատեաններ պիտի կազմէ, դատելու եւ պատժելու համար «դաւաճանները»: Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց, թէ պիտի գործակցի ՄԱԿի եւ Համըրշոլտի հետ: Այսուհանդերձ խիստ բառերով քննադատեց անջատողականները եւ յատկապէս Զոմպէն: Ըստ Լումումպայի Քաթանկայի նախագահը «պարզ խրտուիլակ մըն է որ Պելժերուն հրամանով կը շարժի» եւայլն: Այս առթիւ յայտարարեց նաեւ, թէ Քաթանկա պիտի մտնէ ՄԱԿի ուժերուն հետ: Վերջին լուրերուն համաձայն, Քաթանկայի կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք կ'առնէ արգիլելու համար այս վերջինին մուտքը: Այս իմաստով հրահանգներ տըւած են: Բոլոր ճամբաները փակուած եւ զինուորական ուժեր պահակ դրուած են:

Քազայի մէջ ընդհարումներ տեղի ունեցան խափշիկներուն միջեւ: ՄԱԿի Թունուզցի զինուորները միջամտել ուզած են, սակայն կրակի մէջ ինկած են: Հինգ Թունուզցիներ սպաննուած են:

Քիվիի մէջ ալ կացութիւնը լարուած է: 650 Քոնկոցիներ կը մերժեն զինաթափուիլ, հակառակ անոր որ ՄԱԿի ներկայացուցիչները ամէն ջանք ի գործ կը դնեն:

Պելժերը պիտի պարպեն Քաթանկայի նահանգը, յառաջիկայ քանի մը օրերու ընթացքին:

Օրը Օրին

ԳՈՐԾԻ ՎՐԱՅ ԵՐԵՒԱԼՈՒ Է

— Եւ օր մըն ալ ելայ գացի Կրթասիրաց եւ Ընթերցասիրաց Ազգային եւ Տիեզերական Հարազատ Ընկերութեան գանձապահին եւ քանի մը տեղեկութիւններ խնդրեցի իրմէ՝ իրենց ելմտական գործառնութեանց եւ հասոյթներուն մասին: Եւ ունեցանք հետեւեալ զրոյցը.

— Ձեր վերջին հաւաքոյթին շատ մարդ կա՞ր...

— Է՛, հարիւր հոգի մը կար բսեմ, սուտ խօսած չեմ ըլլար...

— Հասոյթը գոհացուցի՞չ էր:

— Մեր զուտ շահը եղաւ 40 տոլար...

— Շատ լաւ է...

— Մեր հանդէսները, ընդհանրապէս, յաջող կ'ըլլան, նիւթական տեսակէտէն... Բացատրեմ պատճառը — մեր այս հանդէսին միսը, իր դրամով, գնած էր պարոն Կիրակոսը, գետնախնձորը բերած էր պարոն Թորոսը, կանաչեղէնները՝ պարոն Ստեփանոսը... Բրինձն ու պուլղուրը բերած էր տիկին Կիրակոսը, պանիրը, տիկին Թադոսը, հացը տիկին Ստեփանոսը... Փախլաւան շինած էր տիկին Իսկուհին, խատայիֆը՝ մամա Թագուհին, գաթաները՝ տիկին Հայկուհին, պաղպաղակը՝ տիկին Վարդուհին... Այնպէս որ մեր զուտ հասոյթը եղաւ, ինչպէս ըսի, 40 տոլար...

— Տոմսակները քանի՞ էին...

— Մարդ-գլուխ մէկ տոլար...

— Ուրեմն, գանձեր էք 100 տոլար... Ինչո՞ւ կ'ըսէք թէ ձեր զուտ շահը 40 տոլար էր...

— Սրահը ձրի չէր... Վաթսուն տոլար վարձք վճարեցինք...

— Օ՛... Ուրեմն, եթէ այդ Թադոս-Կիրակոսը եւ Վարդուհին ու Թագուհին բան մը բերած չըլլային...

— Այո՛, եթէ ուտելիքները դուրսէն գնած ըլլայինք, սնանկացած կ'ըլլայինք... Միշտ այդպէս կ'ըլլայ... Քանի մը հոգի իրենց գրպանէն կուտան միշտ...

— Ազգն ալ կ'ելլէ կը պարծենայ թէ բան մը տուեր է... Լաւ, անցնինք ձեր երկրորդ «աննախընթաց»ին... Ա՞ն ինչ շահ բերաւ...

— Ահաւասիկ, հատիկ հատիկ գրեր եմ — այդ «շքեղ»ին միսը իր գրպանէն գնած էր պարոն Ստեփանոսը, գետնախնձորը՝ պարոն Կիրակոսը, կանաչեղէնները՝ պարոն Թադոսը... Բրինձն ու պուլղուրը բերած էր տիկին Կիրակոսը, փախլաւան շինած էր տիկին Վարդուհին, խատայիֆը տիկին Ստեփանոսը, գաթաները օրիորդ Թագուհին... Այդ անգամուն տոլմա ալ ունէիք, ան ալ զրկած էր Սեդրակին աղջիկը... Մեր զուտ հասոյթը եղաւ 25 տոլար...

— Քանի՞ հոգի ունէիք...

— Ութսուն... Մարդ-գլուխ տոլար ու կէս...

— Ուրեմն, գանձեր էք 120 տոլար...

— Այդ գումարին վրայ աւելցուցէք վիճակահանութեան արդիւնքը — քսան տոլար... Երեք առարկաներ վիճակահանութեան դրած էինք... Երեքն ալ մեզի ձրի զրկած էր «Աչքդ-Լոյս» վաճառատունը...

— Ի՞նչ վարձք վճարեցիք...

— Հարիւր յիսուն տոլար...

— Երբ 140 կը գանձէք եւ 150 տոլար վարձք կուտաք, ինչպէ՞ս կրնաք 25 տոլար զուտ շահ ունենալ...

— Մոռցա՛յ — այդ 25 տոլարը մեր տիկին Ստեփանոսը նուիրեց՝ իր տղուն նշանտուքին առթիւ... Տասը տոլարի վրնասն ալ գոցեց տիկին Թադոսը...

— Ներողութիւն, բան մը հարցնեմ — ձեր բոլո՞ր հանդէսներուն ալ թուաբանութիւնը այս պատկերը կը ներկայացնէ:

— Այո... Առանց մեր այս բարեկամներուն, հանդէս չենք կրնար ունենալ... Հիմա, գանք մեր երրորդ «աննախընթաց»ին...

— Պէտք չկայ... Հասկցուեցաւ, ձեր Տիեզերականը ոտքի վրայ պահողները այդ բարեկամներն են եղեր: Լա՛ւ, աւելի դիւրին ու կարճ ճամբայ մը չէ՞ որ անոնք իրենց ծախսած գումարը, շիտակ զրկուելիք տեղը զրկեն... Յոգնութիւն մը խնայուած կ'ըլլայ... Եւ ազգն ալ տունը կը մնայ ու իր հեռանկարը կը դիտէ...

— Այո՛, բայց ազգը գործի վրայ երեւալու է...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՔ ՄԻԼԸՆ — ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ գլուխ գլխի խօսակցութիւնները սկսան առջի օր, Պոնի մէջ: Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ վարչապետները քննութեան առած են միջազգային ներկայ ծանր կացութիւնը: Երկու պետական դէմքերն ալ համաձայն գտնուած են կարգ մը հարցերու եւ կէտերու շուրջ: Արեւմուտքի վրայ խորհրդային վտանգը մեծ է, ուրեմն անհրաժեշտ է զօրացնել Ատլանտեան Ուխտի անդամ երկիրներու քաղաքական, տնտեսական եւ զինուորական ուժերը: Համաձայն են նաեւ, որ Մ. Նահանգներու դերը՝ Ատլանտեան Ուխտէն ներս, մեծ եւ կարեւոր է: Անգլիոյ վարչապետը՝ Մաքմիլըն դիտել տուած է թէ Արեւմտեան Եւրոպա պէտք չէ երկուքի բաժնուի, տնտեսական ճակատի վրայ: Խօսակցութիւնները կը շարունակուին: Պերլինի շուրջ տարակարծութիւններ կան սակայն, Մաքմիլըն տը Կոլի եւ Ատընաուրի տեսակէտը չունի այդ մասին:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ամերիկեան դեսպանատան օդային կցորդը՝ գնդ. Քիրթոն, արտաքսուեցաւ Խ. Միութենէն: Մոսկուա կ'ամբաստանէ թէ «լրտեսական» գործունէութեան լծուած էր իր պաշտօնի տեւողութեան ընթացքին: Ուոշինկթըն բողոքեց:

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ մամուլի իր հերթական ասուլիսի ընթացքին յայտարարեց թէ Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումը Քոնկոյի մասին նպատակայարմար էր: Մեծ քայլ մըն է զոր առին: Խօսելով Խրուշչեւի Նիւ-Եորք գալու որոշումին մասին խորհրդային պատուիրակութեան մը գլուխը, ըսաւ թէ քարոզչական նպատակ ունեցող որոշում մըն է: Առայժմ ոչ մէկ յոյս իր եւ Խրուշչեւի միջեւ տեսակցութեան մը հաւանականութեան շուրջ: Այզընհաուրը անմիջական վտանգ մը չի տեսներ Պերլինի համար:

ԳՈՒՊԱՅԻ մէջ 27 դագաղներու տողանցք մը եղաւ: Այդ դագաղները կը ներկայացնէին ամերիկեան ազգայնացած ընկերութիւնները: Հաւանայի արքեպիսկոպոսը սպառնաց փակել բոլոր եկեղեցիները եթէ կրօնական ազատութիւնը չյարգուի:

ԱԼԺԵՐԱՑԻ տասնըմէկ երիտասարդներ, Իրաքի օդանաւորդութեան բարձրագոյն վարժարանը պիտի յաճախեն: Ուսման ծախքերը Իրաքցիք պիտի հոգան: Որոշումը տուած է զօր. Քասըմ:

ԿՈԼՈՏ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

(Բ· եւ վերջին մաս)

ԿՈԼՈՏ ՊԱՏՐԻԱՐՔ Կ· ՊՈԼՍՈՑ

Անկեղծութեան մարմնացումն էր ան , ասոր համար ալ չատ կը սիրուի ժողո – վուրդէն՝ մանաւանդ երբ Երուսաղէմի գործերը բաւական մը կարգի դնելէ ետք կը վերադառնայ Կ· Պոլիս , եւ հոն բեմե– րէն ժողովուրդին կը քարոզէ թէ Ս· Ա– թոռը պէտք է ապառել պարտքերէն : Ա– սոր վրայ քաղաքին երեւելիները խորհըր– դակցելէ ետք , կ'առաջարկեն իրեն · «եկ դու լեր մեզ պատրիարք եւ առաջնորդ Կ· Պոլսոյ Աթոռոյս եւ յետոյ գոքն եւ կամիս զանի պատրիարք ըրէ Երուսաղէմի» : Շատ արդարացի եւ խելացի առաջարկ մըն էր եղածը , որ կ'ուզուէր Կոլոտի նման անձնաւորութեան մը : Որովհետեւ զո՞վ պիտի զտնէին որ ըլլար իրմէ աւելի բանիմաց , աղուս քարոզիչ եւ վարչական անձնաւորութիւն : Միւս կողմէ չկար յայտնի եկեղեցական մը , որ մաքուր կեանք ունենար · բոլորն ալ իրենք զիրենք հաճոյքին յանձնած էին եւ մէկ մէկ կու– սակցութեան գլուխը անցած իրարու զէմ կը պայքարէին :

Կոլոտ դժկամութիւն ցոյց կուտայ պարզապէս անոր համար , որ Պոլսոյ պատրիարքութիւնը նշաւակ դարձած է կարգ մը չհասկնդիր եկեղեցականներու եւ աշխարհականներու ձեռքը : Մեծահա– րուստ երեւելի Ամիրաները կը թախան – ձեն , բաղիշեցին տեղի կուտայ եւ 1715ին հաղիւ 37 տարեկան կը բազմի պատրիար– քական Աթոռ :

Իր պատրիարքութիւնը նուիրագործելու համար , Ամիրաներու ընկերակցութեամբ Ադրիանուպոլիս կ'երթայ , ուր Սուլթան Մահմուտ Ա· Ղազի կայսրը զատ զատ ֆերմաններով կը վաւերացնէ անոր եւ Երուսաղէմի պատրիարքին պաշտօնները :

Կ· Պոլսոյ պատրիարք ըլլալէ 11 տարի ետք Կոլոտ եպիսկոպոս կը ձեռնադրուի Կարապետ Կաթողիկոսին ձեռամբ , որ քանի մը օրեր առաջ Կ· Պոլսոյ մէջ կա– թողիկոս օծուած էր :

Կոլոտի օրով սկսած էր զօրանալ կա– թոլիկութեան հոսանքը , որ անշուշտ իր– մէ առաջ ալ զօրութիւն ունէր եւ իրմէ ետք ալ պիտի չարունակուէր , ի վերջոյ ունենալու համար իր անկախ պատրիար– քարանը : Ան թէեւ բուռն ընդդիմացող մը չեղաւ կաթոլիկութեան Աւետիք եւ Եփ – րեմ պատրիարքներու նման , բայց այս պատճառ չի կրնար ըլլալ այն ենթադրու– թեան թէ Կոլոտ իր հայ դաւանութիւնը կորնցուց , ընդհակառակն մինչ հաս – տատ մնաց իր դաւանանքին վրայ եւ պայքարեցաւ լատին վարդապետներու դէմ , որոնք արդէն այս հոսանքը տարա– ծողներն էին :

Ծանր աշխատութիւններն ու յոգնու – թիւնները չատ կ'ընկճեն մարդիկը , որ– քան որ ալ առողջ ըլլան անոնք · նոյնը պատահեցաւ Կոլոտի որ 63 տարեկան էր երբ պատրիարքութեան գործը յանձնեց իր ձեռնասունին Յակոբ Նալեանին եւ ինք առանձնացաւ : Այս շրջանին հաւանաբար դբաղեցաւ դասախօսութիւններով : Միտք ունէր Երուսաղէմ երթալու , երբ մահը վրայ հասաւ եւ վախճանեցաւ 1741ին : Անոր մարմինը ամփոփուեցաւ Ղալաթիոյ Ս· Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ (*) :

ԿՈԼՈՏԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

Կոլոտի գործերը կարելի է երկու մասի բաժնել ·

— Շինարարական գործեր ·

— Գրական աշխատասիրութիւններ :

Ա) Շինարարական գործեր :—

Մինչեւ 1725 թուականը , Յովհաննէս Կոլոտի գործունէութիւնը զբեթէ ամբող– ջութեամբ Երուսաղէմի նուիրուած էր : Անկէ ետք կը սկսի չինարարական իր գործերուն Պոլսոյ մէջ : Գում Գաբուի հրկիզեալ Մայր Եկեղեցւոյ վերանորո – գութենէն ետք , չհնել կուտայ Ս· Երրոր– դութեան մատուռը , Սկիւտարի Ս· Կա – րապետ եկեղեցին՝ ի յիշատակ Գլակայ վանքին : Վերանորոգել կուտայ Սամա – թիոյ Ս· Գէորգ եկեղեցին , Օրթագիւղի Ս· Աստուածածին եկեղեցին , զոր հանդի– սաւորապէս կ'օծէ Կարապետ Կաթողիկո– սը · Խասգիւղի փայտաչէն եկեղեցին , Հրեշտակապետաց եկեղեցին : Կոլոտի չի– նութեանց գլուխ գործոցը կ'ըլլայ վերա– չինութիւնը Ղալաթիոյ Ս· Լուսաւորիչ ե– կեղեցիին որ Պոլսոյ ամէնէն հին եկեղե– ցին էր , իրապէս սքանչելի եւ նման յոյն «պազիլիք»ներու :

Բ·— Գրական աշխատասիրութիւններ

Ա) Կոլոտ բեմբասաց և Աստուածաբան ·

Իբր բեմբասաց եւ աստուածաբան կը յիշուի իր Թարգմանութեանց հրատարա– կութեան սկիզբը «Ամէնիմաստ վարդա – պետ , Աստուածաբան եւ բաջաբարոզ ուղ– դաշաւիղ» կոչումներով : Իսկապէս իր օրով փնտռուած տիտղոս մըն էր «Աստ – ուածաբան»ը · աւոր համար իսկ չատ ե– կեղեցականներ կը սիրէին զայն զործա – ծել : Գալով Կոլոտին , կրնանք ըսել թէ արժանի եղաւ Աստուածաբան տիտղոսին , որովհետեւ իր զբչէն ելած ընդարձակ յիշատակարանները , «Անտառ Այլաբանու– թեան» եւ Սկոթի «Աստուածաբանութիւն» մեծածաւալ հատորներուն մէջ ի յայտ կուգայ թէ «Ամբոխու համա – լսարանականը » թափանցած էր իր ժամանակի Աստուածաբանական խըն – դիրներուն , որուն խարիսխն էր Տրամա– բանութիւնը եւ Այլաբանութիւնը :

Կոլոտ իսկապէս նաեւ ճարտար քարո– զիչ մըն էր , որովհետեւ իր զրուածքները

(*) Տեղի ենթադրեան պատճառով կը զեղչենք յաջորդ բաժինը ուսումնասիրու– թեան , որ կը զբաղի Կոլոտի եւ Գրիգոր Շղթայակիրի միասնական գործունէու – թեամբ Երուսաղէմի Ս· Աթոռը տնտեսա– կան տագնապէ փրկելու համար :

ունին կենդանի ոճ , իսկ քարոզները , ի – բենց ահագին աղբեղութիւնը ունեցած են հատատացեալներուն վրայ :

Բ) Կոլոտ Գրասէր ·—

Կոլոտ ոչ միայն մեծ պատրիարք մըն է , այլ նաեւ զրասէր վարդապետ եւ վար– դանի նման մեծ ուսուցչի մը արժանի ա– շակերտը , որուն զրչմը կը կրէր իր վը– րայ : Բայց այսքան հմուտ անձէ մը զբժ– բախտաբար զրեթէ բան չունինք հասած մեզի : Ունինք միայն չորս Քիչատակա – րաններ , որոնցմէ առաջինը հրատարակ – ուած է Զենոբ Գլակի հետ :

Բայց ասիկա պատճառ մը չէ մտածելու որ ան զրած չըլլայ զրքեր , որովհետեւ դիտենք թէ եղած է անխոնջ աշխատող մը : Իր աշակերտը՝ Յակոբ Նալեան , որ յետագային պատրիարք պիտի ըլլար , կ'ըսէ · «Կոլոտ աւելի խօսող մըն էր քան զրող մը , մանաւանդ աստուածաբանական նիւթերու չուրջ» : Ուրեմն այս վկայու – թեամբ մասամբ կը համոզուինք թէ չատ չէ զրած :

Սակայն եթէ չզրեց , զոնէ թարգմա – նութիւններ ընել տուաւ , որոնք եթէ այս– օր մեր ձեռքը հասած ըլլային , ահագին մատենադարան մը պիտի կազմէին քանա– կի տեսակէտով : Այս թարգմանութիւննե– րը որակով երբեք բազդատութեան չեն կրնար զրուիլ ոսկեդարու թարգմանու – թեան հետ , բայց իրենց զարուն մէջ ի– րապէս մեծ արժէք ունէին , քանի չրջանը ամուլ չրջան մըն էր : Ո՞վ կը մտածէր այդ տեսակ աշխատանք ընել ··· :

Արեւմտեան աշխարհի զարդացումը կո– լոտի սիրտը բարի նախանձով կը լեցնէր : Ինչո՞ւ իր հօտն ալ չունենար նոր զրքեր , կաթոլիկներու նման , եւ ինչո՞ւ մտքի մէջ խարխափէին հայ եկեղեցւոյ պաշ– տօնեաները : Աւոր համար իսկ զործի կը սկսի եւ Լատին աստուածաբանական երկերը հայացնել կուտայ : Արդեօք ի՞նչ զրքեր էին թարգմանածները : — Ամբողջ Ս· Գրքի մեկնութիւններու հայացումը , ինչ որ մեծ զործ մըն էր ինքնին :

Ըստ Հաննէ պատմիչի՝ Կոլոտի թարգ– մանել տուած զործերը հետեւեալներն են ·

1) «Զղիրքն կենդանեաց եւ կամ օրի – նակաց» (տասը հատորէ կազմուած) :

2) « Զղիրքն Աստուածաբանութեան Սկոթոսի » :

3) « Զղիրքն եօթը խորհրդոց եկեղե– ւոյ » :

4) « Զղիրքն որ կոչի անտառ այլաբա– նութեան », (երկու հատոր) :

5) «Զղիրքն որ կոչի Լուսաւորութիւն» :

6) «Զղիրքն իմն որ կոչի Պատմութիւն սրբոյ երկրին , հանդերձ լայնատարած ահմանան իւրով» , (երկու հատոր) :

7) «Զղիրք իմն որ կոչի խարխութիւն աչխարհի» , (երկու հատոր) :

8) «Զղիրք այն որ կոչի ջերմեռանդ կեանք» :

9) «Զղիրք իմն քարոզութեան ի վերայ ամենայն կիւրակէից բոլոր տարւոյն» :

10) «Զփիլիսոփայական զբեանս կո – վուտին կոչեցելոյ» , առաջին հատոր՝ «Լոճիկա» , երկրորդ հատոր՝ «Ֆիզիկայ» ,

ՆՈՐԵՐ

ԲԱՅՕԹԵԱՅ ԹԱՏՐՈՆՆԵՐ

Բ·

Երկրորդ հանդրուան , Մոնթոպան : Քա– զաքին մուտքին վերատուութիւն մը որուն վրայ կը կարդացուի «Ճաշակեցէք մեր զեղձերը» : Ինքնաչարժներէն կ'իջնենք եւ կը մօտենանք կլպակին ուր մեծ-մեծ զեղձեր եւ քնքոյշ օրիորդներ մեղի կը սպասեն : Իսկապէս համով են այդ չքնա– նի զեղձերը : Ճաշակումը ձրի · նորայ մըն ալ այս , որուն հաճոյքով կը համա– կերպինք :

Գործի անցնելէ առաջ , պտոյտ մը քա– զաքին մէջ : Կը մտնեմ էնկրի թանգարա– նը : Հոչակաւոր այս նկարիչը տեղացի ըլլալուն , իր անունը տուած են թան – գարանին : Հոն կը զտնուին նաեւ մեծ քանակութեամբ Անթուան Պուրտէլի (ու– րիշ տեղացի մը) արձանները : Թանգա – րանին անօրէնը , ներբակամ երիտասարդ մը , հարցուց ·— Էնկրի Ջութակը (վիօլոն տ'Էնկրը) տեսնել կ'ուզէ՞ք · Փոպեցայ , կարծելով որ բառախաղ է ըրածը : Եկուր տես որ սխալեր եմ : Պաշտօնեային մէկը գնաց եւ իսկական Ջութակ մը բերաւ , ճպատան ալ հետը ··· Ամէն տարիքին մարդ կը զարգանայ · այդ օրը ես ալ սորվեցայ որ էնկրը միայն նկարիչ չէր :

Կէսօր է եւ ժամադրութիւն ունիմ ծա– նօթ քննադատ Մաքս Ֆավալէլլիի հետ որ Փարիզէն նոյն օրը պիտի ժամանէր հոս , հետաքրքիրին համար զրոյց մը կատարե– լու Մոնթոպանի փառատօնին կապակից–

իսկ երրորդ եւ չորրորդ հատորներ՝ «Մե– թաֆիզիկայ» եւ «Բարոյական» :

ՓԱԿՈՒՄ

Յիշատակին առջեւն ենք , ուրեմն , դէմ– քի մը որ նախապատրաստութիւնը , հան– կրութիւնները նուաճելով դիմած է դէպի իր լուսաւոր նպատակը :

Ահա դէմք մը , որ 26 տարի չարունակ իր կոչման վրայ , իր զործին նուիրուած՝ եւ հիանալի ճարտարութեամբ մը կը յա– ջաշրջէ Պոլսոյ եւ Երուսաղէմի Պատ – րիարքութիւններու ճակատագիրը :

Ահա դէմք մը որ իր զործունէութիւնը հիմնած է անսասան հաւատքի մը , ան– կեղծ սիրոյ մը եւ տքնաջան նուիրումի մը երբեակ սիւներու վրայ :

Ու փակելու համար այս դասախօսու– թիւնը , կ'ուզեմ յայտնել միտքս յամա – խով այն մտածումն ալ թէ այս սրբատիպ եկեղեցականին կոչումին եւ պաշտօնին այսքան զօրաւոր դիտակցութիւնը որքան պարտաւորութիւններ կը թողու մեր վը – րայ եկեղեցւոյ այժմու կացութեան դէ– մաց :

ՄՈՎՍԷՍ ՍԱՐԿ· ՔԷՇԻՇԵԱՆ

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՆՈՒՐԻ ՕՍՄԱՆԻԷ

(ԻՐԱԿԱՆ)

Աչուն էր : Կէսօրից բաւական անցել էր : Տօթը թէեւ հեռացել էր , բայց Բէզեզթէ– նի ափականուած օդը ծանրացել էր եւ դժուար էր շնչում : Իր վաճառատունը նստած Հաջի Մուսան արձանացած իր խոհերին էր անձնատուր եղել : Նրա դի– մաց նստած պալատական Յօճան չէր հա– մարձակւում փորձառու վաճառականի խոկանքը ընդհատել : Որքան խորը քննում էր Հաջիի մտազբաղ դէմքը , այնքան խիստ պատկառանք էր զգում :

Վաճառականը Ստամպոլի Բէզեզթէնի պարապուխն էր : Նա քառասուն տար – ուան ընթացքում այնպիսի հարստութիւն էր դիզել , որ ողջ մայրաքաղաքը նրանից ահնածում էր : Կ· Պոլսի մեծ վաճառա – նոցի մեկ միլիոնի պարապուխն էր եւ « ոչ–իսլամ » վաճառականների առաջ– նորդը :

Յօճան Սուլթանի պալատական խոր– հըրդականը , ուսուցիչը , երդասացն ու Գուրանի ընթերցողն էր , որ ճկուն քնոյ– ժով , քաղցր ձայնով եւ վայելուչ կազ – մով հիպնոսել էր իր տանին՝ Սուլթանին եւ նրա առաստաձեռն չնորհներին արժա – նացել : Յօճան օրական հարիւր դրամ ար– ծաթ (75 մսխալ) թոշակ ունէր , ապրում էր խաղաղ եւ անդորր : Քսանըհինգ տար– ուան անկեղծ բարեկամութիւնն էր կա– պում վաճառականին մոլլայի հետ , որոնք մտերիմ եւ զաղափարակից էին : Երբ խո– հերը չատ հեռուն տարան վաճառակա – նին , Յօճան նրան ասաց ·

— Բաւական է , վճռելուց յետոյ պէտք է զործի ձեռնամուխ լինել : Ես քո կամ– քը յայտնեցի Սուլթանին եւ նրա հաճու– թինն ստացայ քեզ իրեն ներկայացնելու · վեր կաց , գնանք , վարանումները ան – տեղի են :

— Ե՞ս , ողորմելիս , ի՞նչպէս ներկայա– նամ Այլահի չքին :

— Այլահը ողորմելուդ այդքան խելք ու չնորհ է բաչխել , որ կարողացար ա– պականուած տիղմից դուրս սողալ , աղ – չամուղքից լոյսի չաւիղը մտնել , անբաւ դանձ դիզել , որպէսզի այսօր էլ համար– ձակ մտնես Սուլթանի ապարանքը : Դու ինչո՞վ ես պակաս : Նա քեզ չունկալի պը– սակը դարձրեց , որ զարդարես մայրա– քաղաքը :

— Արաբկիրի մանուածայի զործարանից դուրս գալ , Յալիֆայի սարայը մտնե՛լ եւ նրա դիմաց կանգնել ու խօսե՛լ :

— Ձո բնաւուր խելքը քեզ հասցրին այս բախտին : Շուկայի դասի վեզիրն ես այժմ , ինչի՞ Սուլթանի վեզիրների չարքը պիտի չմտնես : Գնա՛նք , ժամանակը հա– սել է , առաց ու ուռքի ելաւ եւ Հաջի Մու– սա Թաչէլի ուղեկցութեամբ դնացին սարայ :

Կէս ժամից յետոյ Յօճան եւ Հաջին Այա–Սոֆիայի հրապարակից անցան , մը– տան սարայ : Սուլթանի Յօճայի առաջ բաց էր պալատի մուտքը : Դռնապանները մեծ յարգանքով նրանց առաջնորդեցին սարայի Վեզիրի ապարանքը : Հաջի Մու– սան համեստութեան սահմանից չէր դան– կանում դուրս գալ : Առաջին անգամը չէր որ Հաջին մտնում էր այդ դռնից — նա չատ էր այցելել պալատի Վեզիրին , ներ– քինապետ Բէչերին , հասել էր մինչեւ Սուլթանի հարէմը , իր բազմազան կեր– պասները ծախել : Հաջին չատ անգամ զրպանն ու ծոցը ոսկիով բեռնաւորուած դուրս էր եկել պալատից : Պալատական կարզերին , վարքերին ծանօթ էր եւ սո– վոր էր նրանց հետ վարուել :

Յօճան եւ Հաջին պալատական աստի – ճանաւորների եւ խորհրդականների մօտ մի քանի տեղ սուրճ խմեցին , չիբուխ ծխեցին , մինչեւ որ հրաւիրուեցան գա – հոյքի սրահը : Նրանց առաջնորդեց աւազ արարողապետը , որ նախ չոքեց երկրպա– զեց եւ համբուրեց այն ոսկեփունջը , որ կախուած էր Սուլթանի գահի օթեակից , որին ծնկաչոք երկրպագեցին եւ հերթով համբուրեցին Յօճան ու Հաջին :

Հաջի Մուսան միջոց չունեցաւ դիտե– լու եւ զննելու ոսկեզօծ սրահի չրջապա– տը , առաստաղը , լուսամուտները ու վա– րագոյրները , արդնուղարդը : Նա այն – քան վհհանձն էր , որ չուզեց յայտնել ա– ուել այդ չորչորան կահկարասիներով եւ յատակին փռուած սքանչելի զորգերով : Հաջին արագ թեւերն ու վիզը վրայ բերած , ձեռքերը կրծքին զրած , զլուխը վեր բարձրացրած երբ ցանկանում էր պահոյքի օթեակը զննել , վերից մի ձայն հարցրեց ·

— Ի՞նչ բաղձանք ունես , զաւակս ···

— Ալլահը քեզ երկար կեանք տայ եւ չուքը միչտ հովանաւորէ աչխարհածա – ւալ կայսրութիւնդ :

— Ի՞նչ ցանկութիւն ունես , ասա՛ , կրկնեց ձայնը :

— Ալլահն ինձ ժառանգ չտուեց , ուստի ես էլ նրա չնորհները նրան եմ մատոյց անելու — հօթանասուն հազար քիսա ոս– կի եմ դիզել , որպէսզի մի ազօթարան շի– նելուց յետոյ , ուր զարէ զար հաւատացեալնե– րը հաւաքուին , ազօթեն եւ քեզ «ողորմած» ասեն :

— Ապրես զաւակս , շա՛տ ապրես : Գու– ցէ Ամենաբարեգութն ողորմի եւ քեզ չը– նորհ անէ , մի որդի տայ ու մխիթարէ , ասաց Սուլթան Մահմուդ Ա· իր զահոյքի բարձունքից :

ԱՏՐՊԵՏ

(Շար· — 1)

ԵԿԱՂԵՑՈՒ
ՀԻՄ ՉԻՄՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՐՑԱԶՐՈՒՅՑ

ԱԼ.

Ալիսը տատմոր[illegible]ից եւ հերոսո[illegible]
դնում էր 8 եւ 10 օր էլ մնում էր մինչեւ մրցման օրը։ Ալիսը մի քիչ էլ ուզում էր տատիկի հետ մնալ, բայց մայրիկը ասաց, որ պետք է գնան։

— Մենք կգանք, տատիկ ջան, — ասաց մայրիկը։ — Ալիսը ուզում է, որ դու էլ նրա հետ մրցման գնաս։

— Ես կգամ, կգամ, — ասաց տատիկը։ — Ես ինձ համար մի քանի նոր գլխաշոր եմ գնել։

Ալիսը ուրախացավ։

— Ես կասեմ Ջեքին, որ դու էլ կգաս, — ասաց նա։

— Ես էլ կասեմ Ջեքին, որ դու էլ կգաս, — ասաց տատիկը

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Էսկիճեան եւ Գէորգեան ընտանիքները ու բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի, Հ. Յ. Դ. Սէն-Ժեռոմի Հայաստան ենթակոմիտէի, Սէն-Ժեռոմի Թաղական Խորհուրդին, Սէն-Ժեռոմի Ֆր. Կապոյտ Խաչին եւ բոլոր անոնց որոնք նամակով, հեռագրով, անձամբ, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրեցեալ զաւկին, Թոռնիկին եւ զարմիկին՝

ԳՐԻԳՈՐԻԿ ԷՍԿԻՃԵԱՆԻ

տարաժամ մահուան առթիւ:

Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Էսկիճեան 10 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան Թէհլիրեան սրահին, 10 Ն. Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման, 10 Ն. Ֆ. Սէն-Ժեռոմի Կապոյտ Խաչին, 10 Ն. Ֆ. Սէն-Ժեռոմի դպրոցին:

ՅՈԲԵԼԵԱՆ Ս. ՂԱԶԱՐԻ ՄԷՋ

Մխիթարեան Միաբանութիւնը ուրախութեամբ կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի, Աստուածամօր Վերափոխման տօնին, հանդիսապէս պիտի կատարուի Ուխտիս Ընդհ. Աբբահօր

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ
ՍՐԱՊԻՈՆ ՎՐԴ. ՈՒԼՈՒՀՈՃԵԱՆԻ

Աբբայութեան 25 ամեայ յոբելեանը
(1935–1960)

Ձայնաւոր Ս. պատարագը պիտի մատուցանէ Գերպծ. Յոբելեարը, բազմաձայն երգեցողութեամբ վանքի դպրաց դասին. արարողութիւնը պիտի սկսի առաւօտեան ժամը 10,20ին:

Պատարագէն վերջ, Խաղողօրհնէք, ըստ աւանդութեան Հայ Եկեղեցւոյ: Ապա ժողովրդական ուղերձներ եւ շնորհաւորութիւն, վանքի պարտէզին մէջ, պատուասիրութեամբ հիւրերու:

Մասնաւոր ընտանեկան հանդէսով, Մխիթարեան Տպարանէն լոյս պիտի տեսնեն յիշատակի հրատարակութիւններ:

Այս ծանուցումը կը ծառայէ իբր հրաւիրագիր ամէն անոնց, որ պիտի փափաքին պատուել Գերպծ. Յոբելեարը:

Այս առթիւ կատարուած նուիրատուութիւնները պիտի յատկացուին Մխիթար Աբբահօր Յուշարձանի շինութեան:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Լիլիկ Սապունճեան եւ զաւակները՝ Լեւիկ, Էտիկ եւ Աստղիկ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս երկուշաբթի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆԵՐՍԷՍ ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ՅԻՒԴԻԹ ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆԻ

յիշատակին:

Ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

×

Այս առթիւ Տիկին Լիլիկ Սապունճեան եւ զաւակները 50ական Նոր Ֆրանք կը նուիրեն Կարմիր Խաչի Անիէռի մասնաճիւղին եւ Կապոյտ Խաչի կայանին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Օրիորդ Արփինէ Թերճանեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս երկուշաբթի (Մեռելոց) առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իր մեծ-մօր՝

ԱՅԿԻՒԼ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Իր յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խընամակալութիւնը պէտք ունի ուսանողուհի մը, որ ստացած ըլլայ Ֆրանսական երկրորդական կրթութիւն եւ կարենայ դասաւանդել վարժարանին մէջ: Բնակութիւն եւ սնունդ ապահովուած են:

Մանրամասնութեան համար դիմել տընօրէնութեան: 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Բէնսի, Հեռ. 927-01,72:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարարէ թէ Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Օգոստ. 14ի Կիրակին հանդիսաւոր պատարագ տեղի պիտի ունենայ Լիոնի եկեղեցւոյ մէջ: Յաւարտ պատարագի, մատաղօրհնութիւն եւ աւանդական խաղողի օրհնութիւնը պիտի կատարուի:

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջաններու բարեպաշտ Հայութիւնը ներկայ ըլլալ հոգեզմայլ արարողութեանց:

Այն բարեպաշտ ազգայինները որոնք կը փափաքին մասնակցիլ մատաղագինի, հաճին իրենց նուէրները արձանագրել եկեղեցւոյ բանկալը:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը հաղորդէ թէ այս երկուշաբթի Աստուածածնայ տօնին առթիւ, առաջին անգամ ըլլալով պիտի պատարագէ Տէսինի համար Երուսաղէմի մէջ Տ. Սերովբէ Եպ. Մանուկեանի ձեռամբ ձեռնադրուած նորընծայ՝

Տ. ՎԱՐԱԳ ՔՀՆՅ. ԱՒԱԳԵԱՆ

Արարողութիւններուն կը մասնակցին Լիոնէն Տ. Վռամշապուհ քհնյ. Ղարիպեան եւ Տ. Թորգոմ քհնյ. Փօսթէքեան, ինչպէս նաեւ Լիոնի եւ Տէսինի Դպրաց Դասը, ղեկավարութեամբ դպրապետ Պ. Գ. Մարտիրոսեանի:

Ժամերգութիւն.— 13 Օգոստ., շաբաթ երեկոյեան Լոյս Զուարթ եւ Եկեսցէի արարողութիւն ժամը 4ին: Ազի օրհնութիւն եւ մատաղի համար ոչխարներու զենում ժամը 5ին:

15 Օգոստ. երկուշաբթի, սկզբ. ժամերգութեանց առաւօտ ժամը 8ին: Պատարագ ժամը 10ին: Խաղողօրհնէք եւ հոգեհանգիստ ժամը 11,30ին:

×

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնին առթիւ, այս կիրակի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ պիտի կատարուի խաղողի աւանդական օրհնութիւնն ու բաշխումը: Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան պիտի պատարագէ եւ քարոզէ:

Բշ. օր, 15 Օգոստ., Օր Մեռելոցի: Պատարագ ժամը 10ին:

Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ:

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի տօն Վերափոխման Տիրամօր: Ժամը 10,30ին ձայնաւոր պատարագ եւ խաղողօրհնէք:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ

ԳԵՐՊ. ԿԻՒՐԵՂ ԶՈՀՐԱՊԵԱՆ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի հանդիսաւոր արարողութեամբ եւ երգչախումբին բազմաձայն երգեցողութեամբ կը կատարուին Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնը եւ խաղողի օրհնութիւն:

×

ՍԷՆԹ-ԱՆԹՈՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ մէջ (Գամբանեը-Ֆրէզ, Սէնթ Անթուան) տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ աւանդական խաղողօրհնէք այս կիրակի:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Տէր Վարդան խաչակիր քհնյ. ժամկոչեան:

Նոյն օրը ժամը 15ին, տեղւոյն Ֆրանսական եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ դպրոցական հանդէս մը, նախագահութեամբ Տէր Հօր: Պ. Թրագօշի խումբը պիտի ներկայացնէ զաւեշտ մը: Կը հրաւիրուի թաղին եւ շրջանի Հայութիւնը:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ ՕՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

Hotel Splendid - Laffrey (Isére)

Կիրակի, Օգոստոս 14, առաւօտեան ժամը 10էն սկսեալ

Կը նախագահէ՝ Կայանի պատասխանատու վարիչ

ԸՆԿ. Ն. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Կը բանախօսէ՝ ԸՆԿ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինը կը ղեկավարէ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Կը մասնակցի՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Հանդիսութիւնը կը փակէ Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութեան ներկայացուցիցը:

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԿԷՍՕՐԷ ԱՌԱՋ.— Նաւասարդեան խաղեր

ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ.— Գեղարուեստական բաժին՝ երգ, խմբերգ, պար, արտասանութիւն, նուագ եւ զուարճալի անակնկալներ

Շամփուրով խորոված, բազմատեսակ ըմպելիներ եւ աղանդերներ:

Աննպաստ օդի պարագային անհրաժեշտը նախատեսուած է: ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ԼԻՈՆ.— Յառաջիկայ կիրակի 14 Օգոստոսին կազմակերպուած փառատօնին առթիւ վարձուած է օթոքառ մը որ կը մեկնի կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 7ին, Փլաս Կիշառէն: Տոմսերը սահմանափակ ըլլալուն, կանխապէս ապահովել ընկերներ Յակոբ Ռուբինեանէ, 194, Ռիւ Վանտոմ եւ Կարապետ Պետրոսեանէ, 196 Ռիւ Քռէքի: Երթեւեկի ծախքը 10 Ն. Ֆ.

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

ԲԱՑ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

ԱԶԴ

★

ՀԱՅ ԽՆԱՄԱՏԱՐՈՒՀԻՒ ՄԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ:

Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը, Աղքատախնամ Ընկերակցութեան տրամադրութեան տակ դրած ըլլալով կէս միլիոնի գումար մը, հայ խնամատարուհիի մը (ասիսթանթ սոսիալ) պատրաստութեան ուսուցման թոշակին համար, թեկնածուներէն կը խնդրուի գրաւոր դիմել Աղքատախնամի դրասենեակը:

Պայմաններ.— Թեկնածուն պէտք է ըլլայ, 18 – 35 տարեկան եւ ունենայ պսակաւորի (պաքալորէա) Ա. եւ Բ. վկայականները:

Ուսանողութեան շրջանն է երեք տարի: Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին մինչեւ Սեպտեմբեր 10, որմէ վերջ տեղի պիտի ունենայ յարմարագոյնին ընտրութիւնը: Գրել.—

Association Arménienne d'Aide Sociale
« Bourse d'Etude C. Gulbenkian »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

*

Էքս-լէ-Պէնի շրջականերու մեր հայրենակիցներուն փափաքին գոհացում տալու համար, այս տարի կրկին կը կատարուի դաշտահանդէս՝ հայկական սրճարանի եւ շրջակայ ծառախիտ դաշտերու վրայ, հոսուն պաղ ջուրերուն մօտ:

Օթոքառի մեկնակէտ՝ Էքս-լէ-Պէնի կայարանի դիմաց եւ փարքին քովէն ժամը 9էն սկսեալ: 10,30ին պատարագ Ս. Աստուածածնայ տօնակատարութեամբ և խաղողօրհնութեան մատուցմամբ վրդ. Օշին Նիկոլեանի: Խմբական հացկերոյթէ վերջ ճոխ գեղարուեստական բաժին, ղեկավարութեամբ Տիկ. Պարգեւուհի Պետրոսեանի:

Կը խնդրուի բոլոր Հայութենէն օժանդակել այս խիստ կարեւոր եւ ազգապահպան ձեռնարկին, դիմելով կեդրոն նամակով կամ անձամբ, Փարիզի մայր եկեղեցւոյ դիւանապետ Պ. Ս. Գարակէօղեանի եւ կամ Օգոստ. 1էն մինչեւ 24 Օգոստ. Օթէլ տը լա Կրոթ (Սավուա), Ա. Բամպուքճեանի:

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս ...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ և ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 Bis, Bd. Sébastopol PARIS 4e

Tél.: ARC. 26-61 Métro: (CHATELET - HALLES)

136, Rue des Bourguignons
ASNIÈRES - BOIS-COLOMBES

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող! ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON. PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND, PAVILLON-SOUS-BOIS - SEINE
4 BIS, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL - S. ET O. — 18, RUE BRÉZIN, PARIS 14e
24. RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER, ALFORTVILLE
48 BIS. RUE DALAYRAC. FONTENAY SOUS BOIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ· տար· 40 Ն· Ֆր·, վեց·22Ն·Ֆր·
Արտասահման՝ տար· 50 Ն· Ֆր· Հատը 0,20 Ն· Ֆր·

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
13-14
ՕԳՈՍՏՈՍ
SAMEDI-DIMANCHE
13-14 AOUT
1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8874 36EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4675

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

«ՆԱԽ ՄԱՐԴ, ՅԵՏՈՅ ԹՈՒՐՔ, ՅԵՏՈՅ ՄԱՀՄԵԴԱԿԱՆ ԵՄ» Կ'ԸՍԷ ԿԻՒՐՍԷԼ

Ձեմալ Կիւրսէլ ներկայ եղած է Մեծ Կղզիի Անտոլու Քլըպի պարահանդէսին, ուր կարգ մը չահեկան յայտարարութիւններ ըրած է: Սրամտութիւններ ալ ըրած է սեղանէ սեղան երթալով: Երբ մահկանացուի մը իրեն կ'ըսէ թէ Աթաթիւրքի չատ կը նմանի, ակնարկելով սեղանին վրայ դանուող օղիի գաւաթին, Կիւրսէլ կ'ըսէ.— «Ան ո՛ւր, ես ո՛ւր: Ան երկու լիթր մէկ անգամէն կրնար խմել· ես միայն՝ երկու գաւաթ: Ան աթա էր, ես աղա եմ: Աթիկա մի մոռնաք»:

Պարահանդէսի ընթացքին հանդանակութիւն կատարուած է ի նպաստ Պետական Գանձին: Լայնօրէն մասնակցած են Հրեաներ եւ Յոյներ· այս առթիւ իր չբնորհակալութեան խօսքին մէջ, Կիւրսէլ յիշած է· «Ազգ· Միութեան հաստատման համար ոչ միայն կուսակցական վէճերը, այլ եւ ցեղի, կրօնքի, դաւանանքի խտրութիւններն ալ պէտք է դադրին: Պէտք է բոլորս միասին աշխատինք ձեռ ձեռքի: Մեզի համար կրօնքի խտրութիւն չկայ: Ես նախ մարդ եմ, յետոյ Թուրք, յետոյ մահմեդականն»:

× *Ազգ· Միութեան Կոմիտէի անդամ Ալփարսլան Թիւրքէշ յայտարարութիւն մը ըրած է Վաթան Թերթին, Ինոնիւի եւ Կիւրսէլի տեսակցութեան առթիւ: «Ասի կա քաղաքավարական անհրաժեշտ այցելութիւն մըն էր: Ես անձնապէս, համոզուած եմ որ օգտակար էր այդ այցելութիւնը որ չատ անկեղծ մթնոլորտի մէջ տեղի ունեցած է»: Պատասխանելով լրագրողին հետեւեալ հարցումին.— «Ձի՞շդ է որ դեմոկրատ կուսակցութիւնը պիտի փակուի», Թիւրքէշ ըսած է.— «Երկու դատ բացուած է կուսակցութեան դէմ: Միայն գատարանը կրնայ նման որոշում տալ»: Ապա, Թիւրքէշ պատասխանած է կարգ մը ուրիշ հարցումներու.— «Արտասահման ուղեւորութեան ատհմանումը ե՞րբ պիտի վերնայ»:*

Չկը կարծեմ թէ ժամանակ մը եւս պիտի չարունակուի»:

—Արտաքին նոր օժանդակութիւն կա՞յ:

«Մեզի կողմէ օժանդակութեան առանցքները կը հասնին մեզի, եւ մեծ թիւով: Բայց մենք մտադիր չենք անմիջապէս «բայ» ընելու: Աւելի, մեր իւղով կ'ուզենք տապկուիլ»:

— Որո՞նք են օժանդակութիւն առաջարկողները:

«Ամերիկա, Գերմանիա, Զուիցերիա, Հոլ. Միութիւն»:

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ՝ 1961 ՄԱՅԻՍ 27ԻՆ

*Կիւրսէլ որ կը հանդստանայ Իլորիայի մէջ, ծովէն ելած պահուն չրջապատուած է լրագրողներով եւ պատասխանած է անոնց հարցումներուն: Այս առթիւ նախագահը կը ճշդէ թէ ընտրութեանց համար նախապատրաստական թուականը նկատուած է յառաջիկայ Մայիս 27ը (յեղափոխութեան առաջին տարեդարձի թուականն է): Կրնայ ըլլալ, սակայն որ այդ թուականն ալ երկու-երեք ամիս յետաձգուի: Ընդդիմադիր Աջերդակցականները

ՄԱՍԻՍ ԼԵՐԱՆ ԱՆՈՒՆԸ

ԽՄԲ.— Շուտով լոյս կը տեսնէ ՀԱՅ-ԲՈՅԺի 221–222 թիւը, ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ: Այդ թիւէն կը քաղենք Մասիս լերան անուան ստուգաբանութեան նուիրուած յօդուածին մէկ մասը.—

Ի՞նչ կը նշանակէ Մասիս:

Հայոց նուիրական այս լերան անուան ծագումը վէճի առարկայ կը մնայ տակաւին: Ըստ Խորենացիի՝ կը ծագի Ամասիա անունէն, որ Հայոց աւանդական թագաւորներէն մէկուն անունն է: Ըստ Սեբէոսի՝ կը ծագի Մասեք անունէն, որ Աբրահամի հարճերէն մէկուն անունն է:

Պատմական հիմ չունին աւանդական ստուգաբանութեան այս փորձերը:

Մասիս անունը աւելի հին է քան Արարատ անունը, զոր օտարները կուտան Մասիս լերան: Պարսիկները կը կոչեն Քուհ ի Նուհ (Նոյի լեռը), իսկ Թուրքերը՝ Աղրի տաղ (իբր թէ սեպաձեւ) կամ Արդի տաղ (իբր թէ տապան նստած), ինչպէս կը գրէ Ժ. Վան Տէն Կէն, Աղըր տաղ կամ Տաղըր տաղ կամ Ճիւտ տաղ, ինչպէս կը գրէ Մխիթար աբբահայր, նաեւ Ահըռ (ախըռ) տաղ, ինչպէս կը գրէ Ինճիճեան, (Թուրքերու տուած բոլոր այս անուններուն ստուգաբանութիւնը, մեծ մասամբ չինծու, կը կարօտի վերաքննութեան, — հաւանաբար Ակոռի անունէն աղաւաղեալ՝ ինչպէս կը կարծէ Ինճիճեան:)

Մասիս անուան հնչաբանօրէն մօտ՝ Ստրաբոն կը յիշատակէ Մասիոս լեռը, որ սակայն կ'իյնայ Միջագետքի մէջ, — Խապուր գետը ծագում կ'առնէ այս լեռնէն, այժմ՝ Քարաճա տաղ:

Հին մատենագիր մը, Նիկողայոս Դամասկացի, Մասիսի անունը կը գրէ Բարիս:

Աճառեան, որ իր Անձնանուններու Բառարանին մէջ կուտայ Արարատ անուան ստուգաբանութիւնը, զանց կ'առնէ Մասիս անունը, բայց Գաւառական Բառարանին մէջ կը կատարէ պարագայական ստուգաբանութիւն մը՝ Մասիս անուան մասին, անընդունելի եւ սխալ, ինչպէս ցոյց կուտայ Յովհ. Թումանեան, որ ահաւասիկ.—

«Աճառեան կը գրէ.—

«Այլուն-փայլուն.— Կրկնուած՝ փայլուն-փայլփլուն: Առաջինը ենթադրուած է փայլուն բառէն, ինչպէս՝ Ասիս-Մասիս»:

Ենթադրուած ասելով՝ Աճառեան ուզում է ասել թէ առաջին բառերը, այլուն կամ Ասիս, ինքնուրոյն բառեր չեն, եւ առանձին միտք ու նշանակութիւն չունեն: Ես կարծում եմ՝ սխալ է: Սրանք զոյգ բառեր են իրար կողքի դրած, եւ մէկը լրացնում է միւսին, կամ թարգմանում ու բացատրում: Մի բառը ժողովրդի դիտեցածն է, միւսը՝ սովորածը, յետսամուտ:

Ես կարծում եմ այլունը ոչ թէ ենթադրուած է փայլուն բառից, այլ ուղղակի փայլուն կը նշանակի: Եթէ փայլունը յունական բառ է, որ կը նշանակի պայծառ, լուսաւոր, թերեւս այլունն էլ թուրք-թաթարական բառ լինի, որ նոյնպէս կը նշանակի փայլ:

Էղպէս եւ ային-օյին: Հալա դեռ.— Ձէն ու ձուն, պեռ-քար, ցելք ու կրակ, խառն ու խաթիշ, ցեխ-բաթախ, լէն ու բոլ, բոյ ու բոս, դունչ ու մռութ, ջահէլ-ջիւան, բար ու պտուղ, սուփ-ծէգ (որ սխալմամբ սուրբ ծէգ են գրում ոմանք), ունք ու բունք, ծիլ-ոսկի կամ ծիլ-ծիլ ոսկի, չոռ ու ցաւ, ալայ-մալայ, ուրախ ու չէն, սուս ու փուս, մի-միայն կամ մի-այնակ, եւայլն:

Սրանց նման է Ասիս-Մասիս, կամ Սիս-Մասիս:

Օրինակ.— Ային կը նշանակի դատարկ բան, ցնդաբանութիւն: Օյին՝ խաղ, կատակ: Եւ սրանցից՝ ային-օյին:

Մի կը նշանակի մի (հայերէն): Այնակ էլ թուրք-թաթարերէն կը նշանակի մենակ, միակ: Եւ ահա երկուսը միացել են ու կազմել մի-այնակ, միայնակ, էստեղից էլ մենակ:

Ցելք կամ գելկ կը նշանակի պէծ, վառ կրակ (արաբերէն), որ միանալով կրակ բառի հետ՝ դուրս է եկել մեր ցելք ու կրակ ասութիւնը:

Պեռ կը նշանակի քար (փիէռ), — միանալով քար բառին՝ դարձել է պեռ-քար ասութիւնը մեր լեզուին մէջ:

Խաթիշ թուրք-թաթարական բառ է, որ կը նշանակի խառն, որ միանալով մեր խառն բառին հետ տուել է խառն ու խաթիշ:

Սուփ արաբերէն կը նշանակի արշալոյս, — միացել է մեր ծէգ բառին՝ դարձել է սուփ-ծէգ, (ոմանք գրում են սուփ-ծէք, իսկ Աճառեան գրել է աւելի սխալ՝ սուրբ-ծէք):

Ծիլ կը նշանակի ոսկի (արաբերէն զէրբ բառն է), որ կազմել է մեր ոսկի բառի հետ՝ ծիլ-ոսկի կամ ծիլծիլ-ոսկի:

Չոռ կը նշանակի ցաւ, հիւանդութիւն: Միանալով ցաւ բառին հետ՝ չոռ ու ցաւ:

Շէն կը նշանակի ուրախ, — չէն կենաք կամ չէնսիրտ, ուրախ բառին հետ՝ ուրախ ու չէն:

Էսպէս էլ բոլոր զոյգ բառերը: Սա օրէնք է մեր լեզուի մէջ:

Հետեւաբար Ասիս-Մասիս կամ Սիս-Մասիս ձեւերի մէջ էլ, անշուշտ, իրենց միտքն ու նշանակութիւնն ունեն ե'ւ Ասիսը, ե'ւ Սիսը: Սրանցից ոչ մինը լոկ ենթադրուած դատարկ հնչիւն չի: Չէ՞ որ լեզուն աւելորդ բեռը չի սիրում եւ դարերով անմիտ ու աւելորդ հնչիւններ չի պահում իր մէջ:

Եւ ահա Ասիս Մասիս, Սիս Մասիս եւ Մասիս ձեւերի վերաբերութեամբ համարձակւում եմ առաջ բերել իմ ենթադրութիւնը, որ արել եմ եւ մի ուրիշ անգամ Հայ Գրողների Ընկերութեան մէջ:

Եագելլոյի բառագրքում (հնդկերէնէ ռուսերէն), մա սանսկրիտերէն կը նշանակէ մայր, ու սիս՝ գագաթ, բարձունք, կատար: Եթէ էսպէս էլ ընդունենք՝ դուրս կը գայ որ Մասիս կը նշանակի մայր սար: Ժողովուրդը Մասիսին ասում է Սիս Մասիս, ուրիշ խօսքով՝ լեառն Մեծ Մասիս: Իսկ փոքր Մասիսի՝ Ասիս-Մասիս: Ուրեմն փոքրը՝ Ասիս, մեծը՝ Մասիս: Եթէ Մասիս կը նշանակի մայր կամ մեծ սար, հաւանօրէն Ասիս էլ նշանակելու է փոքր սար: Եւ եթէ Սիս սար է, Սիսական կամ ուրիշ ձեւով՝ Սիսիան էլ կը նշանակի լեռնաստան, ինչպէս կաֆ բառից կաֆկաֆ, որից եւ Կաւկաս, կամ դաղ բառից՝ Դաղստան:

Փոքր Ասիոյ հին ժողովուրդների կրօնի մէջ աստուածների մեծ մայրը, որ եւ միաժամանակ բնութեան աստուածութիւնն էր, բազմում էր բարձր սարերի գլխին եւ կոչւում էր Մա կամ Ամմա, որ երկու ձեւով էլ կը նշանակի մայր:

Ինչ ասել կ'ուզի որ էս բնութեան եւ աստուածների մեծ մայրը, Մա, որ բազմում էր մեծ սարերի գլխին, ամէնից առաջ մեր աշխարքում պիտի բազմէր Մասիսի գլխին եւ կնքէր նրան իր անունով: Ասում եմ մեր աշխարհքում, որովհետեւ Հիմալայեան լեռներն էլ ունեն Մասիս անունով սար:

Եւ մայր աստուածուհին Մա կամ Ամմա պաշտպանն էր քաղաքների՝ միեւնոյն ժամանակ, ու նստում էր նաեւ մեծ քաղաքների դարբասներին: Ո՞վ դիտի ի'նչ կապ ունեն նրա հետ մեր հին առասպելական անունները, — Ար-մա-ւիր, Ամմա-սիա, Ար-մա-սիս, եւայլն:

Էսպէսով, շատ հաւանական է, որ Մասիսը երբեմն եղած է Հայոց Ողիմպոսը, ուր բնակութիւն ունէր աստուածների մայրը իր աստուածային գերդաստանով: Եւ էդ պատճառով էլ Ազատ էր, այսինքն հանդիսանալով բնութեան մեծ ուժերի մարմնացումը՝ արժանացած էր երկրպագութեան եւ զոհաբերութեան: Սուրբ էր ու սրբազան: Թերեւս սրանից էր, որ հողեղէնը, ըստ աւանդութեան, չէր կարող բարձրանալ նրա գլուխը, գնալ աստուածների բնակավայրը »:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ԽՄՈՐԵՂԷՆԻՆ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

Իվանովին մեծ մայրը, իբրեւ խոհարարուհի կը պաշտօնավարէ միեւնոյն հաստատութեան մէջ, իր թոռան հետ: Այս վերջինի ծննդեան տարեդարձին առթիւ պատրաստած էր սունկով խմորեղէն մը, զոր գրասենեակ բերելով հրամցուց թոռան պաշտօնակիցներուն:

Բոլորը զմայլեցան եւ յայտնեցին իրենց գնահատանքը, խմորեղէնի պատրաստութեան համար:

— Սքանչելի՛ է...

— Ուտենք, ըսաւ Իվանով անհամբեր:

— Այո, ուտե՛նք, աւելցուց Փեթրով, սեղանի դարակէն դանակ մը դուրս բերելով:

Գրասենեակին պետը՝ Սիտորով, սակայն, պաղ ջուր թափեց այս ընդհանուր խանդավառութեան վրայ:

— Դիւրին է ըսել «ուտենք», գրասենեակին մէջ, ըսաւ ան: Այս բանին համար անհրաժեշտ է հրաման առնել ձեր գերադասներէն:

Ու գնաց տնօրէնը տեսնելու:

— Իվանովին մեծ մայրը, թոռանը ծննդեան տարեդարձին առթիւ, սունկով պատրաստուած խմորեղէն մը բերած է, ըսաւ անոր: Կրնա՞մ թոյլատրել, որ ուտեն գրասենեակին մէջ:

— Սունկով խմորեղէ՞ն ըսիք:

— Այո:

— Հը՛մ... սունկով խմորեղէ՛ն... Ոչ, չեմ կրնար գրասենեակին մէջ ուտելու թոյլատրութեան պատասխանատուութիւնը վրաս առնել: Պէտք է դիմել ընդհանուր վարիչին:

Սիտորով գնաց ընդհանուր վարիչը տեսնելու:

— Իվանովին մեծ մայրը սունկով պատրաստուած խմորեղէն մը բերած է, գրասենեակին մէջ ուտուելու համար: Կ'արտօնէի՞ք որ ուտենք:

— Սունկով խմորեղէ՞ն...

Ընդհանուր վարիչը մտմտաց երկարօրէն:

— Այդ մասին պատրաստեցէք թղթածրար մը, ըսաւ վերջապէս, եւ բերէք ինծի, որպէսզի ներկայացնեմ գերադաս իշխանութեանց:

Իվանով եւ ընկերները անցան գործի: Չորս օր պէտք էր թղթածրարի պատրաստութեան համար: Վերջապէս պատրաստեցին լեցուն թղթածրար մը, որ կը պարունակէր՝ իրական թղթածրարի մը համար անհրաժեշտ բոլոր փաստաթուղթերը: Կար նոյնիսկ խմորեղէնին գունաւոր գծանկարը, բոլոր անկիւններէն դիտուած: Երբ գործը աւարտեցաւ, նշանակուեցաւ պատուիրակութիւն մը, թղթածրարը գերադաս իշխանութեանց ներկայացնելու համար:

Երբ ներկայացուեցաւ, հիմնարկութեան պետը աչք մը նետեց տեղեկագիրներուն վրայ եւ ըսաւ.

— Իվանին մեծ մայրը ձեզի խմորեղէ՞ն մը բերած է... Լա՛ւ, կրնաք ուտել...

— Շնորհակալ ենք, ընկե՛ր տնօրէն, պատասխանեց Սիտորով: Բայց այս մասին գրաւոր արտօնութիւն մը պէտք է:

— Կը ծաղրէ՞ք զիս, որոտաց պետը: Դուրս ելէք անմիջապէս: Եւ կերէք խմորեղէնը: Ա՛յս է հրամանս...

Բոլորը դուրս ելան եւ խուժեցին խմորեղէնին վրայ:

Խմորեղէնը կուրծք կուտար Իվանովի դանակին:

Բերին տապար մը: Խմորեղէնը սակայն այնքան կարծրացած էր, որ տապարին չեզբը կոտրեցաւ ջարդուփշուր:

Բոլորը նեղուեցան:

— Ի՞նչ պէտք է ընենք, հարցուց Իվա-

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՆՈՒՐԻ ՕՍՄԱՆԻԷ

(ԻՐԱԿԱՆ)

— Ես ծեր եմ, չորս դեռահաս կիներիցս ոչ մէկը պտուղ չտուեց, ասաց Հաջի Մուսան: Եթէ Սուլթանը գթայ ինձ, իմ որդին ու ժառանգը կը դառնան այդ մզկիթի սպասաւորները: Ես արդէն յարմարաւոր հողը գտել եմ Բէզէզթէնի մօտ: Հարկաւոր է շուտափոյթ սկսել, որ գոնէ ալեւորիս աչքերը տեսնեն նրա գմբէթն ու աշտարակները եւ ապա գերեզման իջնեմ:

— Մեծ է Ալլահը, նրա շնորհները անբաւ, քեզ բաղձանքիդ կ'արժանացնեմ, ասաց Սուլթանը եւ այնպէս նշան արաւ, թէ ընդունելութիւնն արդէն վերջացած էր: Արարողապետը, Հաջին եւ Խօճան կրկին երկրպագեցին Խալիֆային ծնկաչոք, համբուրեցին ոսկեփունջն ու դուրս ելան:

Եօթանասուն հազար քիսա ոսկին մեծ գանձ էր, մանաւանդ 1747 թուին: (Այժմեան փողով մօտաւորապէս 350·000 ոսկի): Սուլթանի Խօջան ամէն ջանք գործ դրեց, Խալիֆայից հրովարտակ ստացաւ մզկիթը կառուցանելու: Թէեւ Շէյխ-իւլ-Իսլամը քիչ հակառակեց այս ծրագրին, առարկելով որ Հաջի Մուսան քրիստոնեայ ժամանակն էր դիզել այդ գանձը, որով չէր կարելի թոյլատրել աղօթատուն շինել հաւատացեալների համար, բայց Խալիֆայի Խօջան նրան պապանձացրեց փաստերով թէ՝ «ռայեաթը իսլամի գրաստն է, նրա աշխատանքն ու գոյքը երկրի տիրոջն է պատկանում: Մանաւանդ որ Հաջի Մուսայի վրայ արդէն ընկել էր մարգարէի հաճելի հայեացքը եւ նա մտել էր իսլամի հետեւորդների լուսասփիւռ փարախը»:

Ամէն բան պատրաստ էր սակայն ճարտարապետ չկար որ գոհացնէր Հաջի Մուսային: Թէեւ մի քանի «մէհմարներ» ուրուագիծ ներկայացրին, բայց ոչ մէկի չհաւանեցին Խօջան, Հաջին, պալատականներն ու մոլլաները: Փորձառու վաճառականը միջնորդներ գտաւ, որոնել տուեց ամբողջ Կ. Պոլիսն ու գաւառները մի տաղանդաւոր ճարտարապետ գտնելու: Փնտռողը միշտ կարող է գտնել եւ Հաջի Մուսան գտաւ իր ցանկացած մարդը:

Ինչպէս որ աննշան գործարանից դուրս եկած վաճառական էր Հաջի Մուսան, որ մայրաքաղաքում միլիոնատէր էր դարձել, այդպէս էլ մի անյայտ վարպետ գտաւ, որ նոր էր Կ. Պոլիս եկել Բաբերդից եւ մայրաքաղաքի ճարտարապետների ուշքն էր գրաւել իր գեղեցիկ գործերով: Վարպետ Թադոսը — այս էր ճարտարապետի անունը — իր ծննդավայրից պարտատէրների ձեռքից էր փախել, որոնք նրա հայրենի տնակն ու այգին էին յափշտակել: Ընչազուրկ էր Թադոսը, բայց մտքի թռիչք ու գեղեցիկ տաղանդ ունէր, որ բարձր էր բոլոր հարստութիւններից: Նա հանճարեղ գլուխ, սրատես աչքեր եւ ճարտար ձեռքեր ունէր, որոնք հրաշալիքներ էին գործում: Միեւնոյն մատներով նա թէ՛ քար էր տաշում, մարմար քանդակում եւ թէ թղթի վրայ ուրուագծում էր: Վարպետ Թադոսը իր ուրուագիծը պատրաստեց ապա թղթի վրայ օրինակեց եւ վերջապէս փայտից փոքրիկ մոտէլը շինեց ու ներկայացրեց Հաջի Մուսային: Ճարտարապետն այնպէս արագ էր շարժում կարկինն ու մատիտը, որքան արագ էր գործածում ուրագն ու մուրճը:

Խօջան ճարտարապետին եւ նրա շինած մոտէլը տարաւ սարայ ու ներկայացրեց Սուլթանին, ուր ժողովուած էին Վեզիրներն ու իւլէմաները (կղերը) եւ ուր գործը մանրազնին քննութեան ենթարկեցին:

Վարպետը այնքան անձնավստահ էր, որ չզիչեց մի խաղ անգամ փոփոխելու իր պատրաստած ուրուագծից: Մոտէլն այնպիսի հրճուանք առաջացրեց, որ Սուլթանը հրամայեց ծաղկուն լահօր խալաթ հագցնել ճարտարապետին: Ապա հրովարտակ տրուեց մզկիթի հիմքը փորելու եւ անմիջապէս գործի անցնելու:

Մզկիթի մոտէլը դրին սարայի արտաքին մասի մի մեծ պատուհանում, ուր ժողովուրդը խումբ խումբ լցւում էր դիտելու: Այնքան նուրբ ու գեղեցիկ էր շինուած այդ մոտէլը, որ տեսնողները անհամբեր սպասում էին այդ շինութեան աւարտին: Մինչ այդ՝ Կ. Պոլսում Սուլթանները, Սուլթանի տիկինները, Վեզիրներն ու ներքինապետները շատ մզկիթներ էին շինել, բայց դեռ եւս ոչ մի վաճառական այդպիսի քայլ անելու չէր յանդգնել: Մանիսագործ Արաբկերացին ինչպէս միլիոն վաստկել գիտէր, այնպէս էլ միլիոնը փառաւորապէս գործադրելու եւ յաւիտենական յիշատակ թողնելու խելքն ունէր:

Մզկիթի քառակուսի հիմքը եօթանասուն ոտք երկարութեամբ իւրաքանչիւր կողմը, յիսուն ոտք խորութեամբ եւ երեսուն ոտք լայնութեամբ փորել տուեց վարպետ Թադոսը եւ մեծ եռանդով սկսեց հիմքի քարերը կոփել տալ: Հիմքը թէեւ ծովի մակերեւոյթին չէր հասել, բայց արդէն ջուրն երեւցաւ, որով ճարտարապետի մտորանքին պատճառ դարձաւ:

ԱՏՐՊԵՏ

(Շար. — 2)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐԻՆ ՄԷՋ

ԼԱՖՐԷ.— Հոդեպարար տրամադրութեամբ կը համակուիմ, երբ բարձրանալով եղեւնապատ ճամբէն, ինքզինքս կը գտնեմ բարձրութեան մը վրայ շինուած եռայարկ շէնքի մը սեմին: Եռագոյնը, հայերէն լսուող խօսակցութիւններն ու երգերը, եւ մանաւանդ խանդավառ երիտասարդութեան մը աջ ու ձախ եռուզեռը երեւակայել կուտան Արարատի փէշերուն ծուարած՝ հայրենի գողտրիկ պատառիկ մը...:

Օգտուելով կէսօրուան դադարէն, կը մօտենամ պատասխանատու ընկերոջ մը.

— Ի՞նչպէս կ'անցընէք ձեր ժամանակը:

— Կ'արթննանք երգով. — ձայնասփռուած հայկական երգով կամ նուագով մը: Նախաճաշէն անմիջապէս ետք «սորվելու» պահն է, այսինքն դասախօսութեանց:

— Ի՞նչ նիւթերու մասին կը խօսուին:

— Յատուկ դասախօսներու առաջնորդութեամբ, առհասարակ ազգային հարցեր կը շօշափուին՝ պատմական, գրական, մշակութային: Երեկոները վիճաբանական ասուլիսներ ալ տեղի կ'ունենան, ինչպէս նաեւ ընթերցումներ գրական էջերէ, եւայլն:

— Իբրեւ զբօսանք կամ հաճոյք ի՞նչ ունիք:

— Լիճը հեռու չէ: Պանդոկը, ինչպէս կը տեսնէք, շրջապատուած է գեղատեսիլ անտառներով. պտոյտներ՝ խմբական թէ առանձին ու վերջապէս խաղադաշտ մը՝ զանազան խաղերով: Ունինք մինչեւ իսկ հեռատեսիլի գործիք:

— Գո՞հ էք կազմակերպութենէն:

— Դժգոհելու պատճառ չունինք: Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութիւնը գրեթէ ամէն ինչ պատրաստած էր, թէեւ միշտ ալ նման մեծ ձեռնարկներու մէջ, պատահական ու աննշան մոռացութիւնները եւ անկանոնութիւնները արդարանալի են: Ճամբարի վարիչն է փորձառու մեր ընկերներէն՝ Նուպար Նիկողոսեան: Իր շուրջը հաւաքած է տասնեակ մը «գործակիցներ»:

— Յարդ, ամէնէն տպաւորիչ պահը

նով:

Սիտորով մտածեց եւ ապա ըսաւ.

— Պէտք է դիմում կատարենք նոր տապար մը ստանալու համար: Պատրաստենք սովորական թղթածրար մը:

Եւ գրիչը շարժեցաւ Իվանովի ձեռքին մէջ.—

«Խոնարհաբար կը խնդրենք նոր տապար մը ստանալու արտօնութիւնը»...:

«Խինդ ու ժպիտ»

(«Զնամէ» թերթէն)

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ՀԱՅ «ՄԱՅՐԻԿՆԵՐ»

— ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ մէջ վերջերս մեռած է Տիկին Մարիամ Արմաղանեան, բնիկ Ամասիացի:

— ՖՐԱՆՍԱ, Վալանսի մէջ, յետ կարճատեւ հիւանդութեան աչքերը փակած է Տիկին Շուշանիկ Մութաֆեան, բնիկ Կարնեցի: 1915ի եղեռնին իր ամուսինը՝ Յակոբ Մութաֆեան եւ հայրը՝ Միսիա Ապաճեան կախուած էին Պոլսոյ մէջ:

— ԱՆԳԼԻԱ, Լոնտոնի մէջ մեռած է Տիկին Տօնապետեան՝ բնիկ Անդլուհի: Մեծ հայասէր, օգնած է միշտ եւ անխտիր բոլոր Հայերուն որ դիմած են իրեն: Մանաւանդ հայ ուսանողները վայելած են անոր զուրգուրանքը եւ «հայ մայրիկ» դրած էին այդ ազնիւ Անդլուհիին անունը:

Երեքն ալ իրենց բարեսիրտ կեանքով, կարօտեալին, հիւանդին ու դժբախտին հասնողի մարդասէր ոգիով, իրենց բնակավայրին մէջ ապրող Հայերուն հանդէպ ցոյց տուած անձնուէր վարմունքով, իրենց մահով սուգի մատնած են շատ ու շատերը:

Անոնց մահով շարքը կ'երկարի այն դթոտ սրտերուն, որոնք կ'անհետանան «հայ մայրիկի» մը արժանի յիշատակը ձգելով:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Կինը ինքզինքին կը ներէ այն սխալները, զորս իր գեղեցկութիւնը գործել կուտայ իրեն:

×

Շողոքորթութիւնը այն կեղծ դրամն է, որ մեր սնապարծութեամբ շրջաբերութեան կ'ելլէ:

×

Փառքի պսակը միայն մեռեալներուն ճակտին վրայ է որ կը ճառագայթէ:

×

Մորթը աւելի մօտ է մարդուն քան շապիկը:

ե՞րբ եղաւ:

— Առաջին օրը, երբ դրօշի պարզումը տեղի ունեցաւ, «Մշակ բանուոր»ի խմբովին երգեցողութեամբ: Պէտք էր տեսնել մեր երիտասարդութեան հպարտութիւնը եւ անխառն սէրը ի տես եռագոյնին այս վայրին մէջ: Այդ օրուընէ ի վեր «հոգեկան հայրենիք»ի մը վերածուեցաւ կարծես, այս մեր փոքրիկ կայանը: Բոլորիս ականջին մէջ են մեր վարիչին խօսքերը.— «... Անոր ծալքերուն տակ ամբողջ ամիս մը մենք պիտի ապրինք հայկական մթնոլորտի մէջ՝ կենդանի պահելու համար մեր ազգային սրբութիւնները ու աւանդութիւնները»:

ՍԱՐԳԻՍ ՊԵՏՈՅԵԱՆ

ԱՐԵՒԵԼԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի համալսարանին մէջ բացուեցաւ Արեւելագէտներու միջազգային 25րդ համագումարը: Ըստ կազմակերպողներուն, մասնակցող ժողովականներու քանակով եւ որակով մինչեւ հիմա կատարուածներուն «ամէնէն պատկառելին» է: Բացումին ներկայ եղած են վաթսուն երկիրներէ 2000 պատուիրակներ: Աշխատանքները պիտի տեւեն վեց օր, որոնց ընթացքին մասնայատուկ հաւաքոյթներու մէջ պիտի լսուին 760 տեղեկագիր-զեկոյցներ: Միայն երկու օր ընդհանրական նիստեր տեղի պիտի ունենան, նախագահութեամբ յայտնի արեւելագէտ Կաֆուրովի: Կաֆուրով, խորհրդային ծանօթ արեւելագէտ մըն է, եւ համագումարի կազմակերպիչ յանձնախումբին նախագահը:

Նախատեսուած է շրջագայութիւն մը, դէպի Խորհրդային կեդրոնական Ասիա: Համալսարանի շէնքին մէջ, Խորհ. Միութեան այդ հողամասին պատմութեան նուիրուած ցուցահանդէս մը բացուած է:

Արեւելքի նուիրուած բոլոր գիտութիւններն ալ պիտի ներկայացուին միջազգային այս մեծ համագումարի ընթացքին: Աւելին, քանի որ չինական, արաբական եւ ասորական խնդիրներու կարգին, ափրիկեան հարցեր ալ քննութեան պիտի առնուին: Մասնակցողները կ'ակնկալեն որ զուտ գիտական հարցերու առընթեր, հրապարակ դրուին նաեւ, նախկին գաղութներու ժողովուրդներուն ազատագրութեան անհրաժեշտութիւնը, եւայլն:

Խորհ. Միութեան ամէնէն յայտնի արեւելագէտները, ինչպէս Կաֆուրով եւ Փրոֆ. Փոթէքին — այս վերջինը ափրիկեան հարցերու թիւ մէկ մասնագէտ — ծանօթ են քաղաքական իրենց տեսակէտներով և իրենց կատարած գործօն դերով: Առաջին օրուան նիստին, կազմակերպիչները օրակարգի հարց դարձուցին զեկոյց մը, որուն նպատակն էր ի յայտ բերել «գաղթատէրերու անհիմն ու կեղծ տեսաբանութիւնները»:

Մեծ թիւ կը ներկայացնեն համագումարին մասնակցող արեւմուտքցի արեւելագէտները: Ամերիկացիները կը մասնակցին 200 հոգիով, Անգլիացիները՝ 80, Ֆրանսացիները՝ շուրջ հարիւր, գլխաւորութեամբ Քոլէժ տը Ֆրանսի փրոֆեսէօր Տընիէվիլի: Ասիոյ եւ Ափրիկէի գրեթէ բոլոր երկիրներն ալ փութացած են իրենց պատուիրակները ղրկել, ինչպէս նաեւ «ընկերվարական ճակատի» երկիրները, մէջն ըլլալով՝ Հիւս. Վիէթնամ եւ Հիւս. Քորէա:

Յատկանշական եւ աչքի զարնող մէկ բացակայ մը կայ. Համայնավար Չինաստան: Այս բացակայութեան իբրեւ պատճառաբանութիւն, կազմակերպիչները հետեւեալ բացատրութիւնը կուտան.— Չինացիք երբեք չեն ընդունած պատմագիտութենէն, փիլիսոփայագիտութենէն եւ լեզուաբանութենէն անկախ՝ արեւելագիտութեան մը առանձին գոյութիւնը: Սակայն, անցեալ Հոկտեմբերին, Կաֆուրով հաղորդեց թէ հինգ հարիւր չինացի գիտնականներ պիտի մասնակցին այս համագումարին, բայց վերջին պահուն «մտքերնին փոխած են»:

Կ'իմացուի նաեւ թէ նախատեսուած երիտասարդ չինագէտներու խորհրդաժողովը, որ տեղի պիտի ունենար Օգոստոս 18էն 23, այսինքն այս համագումարէն անմիջապէս ետք, տեղի պիտի չունենայ:

Արտասահմանէն եւ Հայաստանէն ալ, համագումարին կը մասնակցին որոշ թիւով հայ արեւելագէտներ:

ՊԱՐՏԷԶԸ

Պարտէզն՝ որուն աւազանին շուրջն ահա՛
Խարտեաշ տղաներ եւ աղջիկներ
կը խաղան,
Հոն կերպարանքն իմ անցեալիս կ'երեւայ,
Գիշերին մէջ յանկարծ վառող բոցի նման:

Ծառուղիին ես մինչեւ ծայրը, հեռուն,
Անրջայած եւ մտորուն կ'երթայի,
Մինչ տերեւներ կ'անձրեւէին սօսիի
Շրշիւնին մէջ աղաւնիի թեւերուն...

Կեանքի ձայներ կը մրրկէին լուսեղէն
Ալիքներով, երբ տենչա՛նք էր ամէն բան,
Հոյատեսիլ մեհեան մըն էր ապագան...

Կը մընայ սոսկ այդ փոթորկոտ կանչերէն
Երբ մեհեանին կամարներն են
խորտակուեր,
Եզրը ճամբուն, կոյր երաժիշտ
մ'ալեհեր...:

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՅՈՒԼԻՍ 28ԻՆ, 76 տարեկան հասակին, Երեւանի մէջ վախճանած է ծանօթ երգահան, Հայկական Արուեստի վաստակաւոր գործիչ, Երգահաններու Միութեան հին անդամ՝ Նիքոլա Ալեքսանդրի Թէյմուրազեան:

Ինքն է որ հիմը դրած է փողային առաջին նուագախումբին, Հայաստանի մէջ: Եղած է պիոներներու եւ ոստիկաններու նուագախումբերուն խմբավարը: Իր շունչին տակ նորեր հասած են: Ն. Ա. Թէյմուրազեան անխոնջ աշխատող մը եղած է եւ իր արժանի տեղը գրաւած հայ երաժշտութեան պատմութեան մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (62)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԸ.

Լուր տարածուեց, որ Ալին գալիս է մարգարէից ստացուած չտեսնուած շնորհով: Այդ շնորհին արժանացել էր նա բոպիկ ոտքերով մինչեւ Մեքքէ քալած լինելուն համար, այրելով իր ճակատը եւ ոտքերը արաբական կիզիչ արեւի տակ եւ աւազների վրայ:

Երկու օրից Ալին բէյ հռչակեցին — Ալի բէյ: Այս տիտղոսը նա ստացաւ ինքնաբուխ կերպով հաւատացեալ ժողովրդից, իր ժամանումից առաջ:

Ամէն մի հաւատացեալ իսլամ պատրաստուեց դիմաւորել նրան նուէրներով:

Ամառ է: Դաշտի օդն ալիքաւորւում է միջօրէի տապից, այրւում է հողը, մի դաժան եւ անկարեկիր արեւ վառում է դաշտի ցորենները.

Բազմահազար ժողովուրդ լցուած է փոշեթաթախ ճանապարհին, երկու երեք մղոն դետնին փռուած արեւելեան գորգերը կորցրել են իրենց կախարդական գոյները փոշուց:

Հեռուից նշմարւում է մի կէտ: Մօտենում է: Ճանաչելի է դառնում: Ալին է,— գլխին մի կանաչ ապօրօշ, հագին երկար եւ կանաչ աբա, ձեռքին նոյն երկար եւ անտաշ գաւազանը, կուրծքը բաց, բոպիկ, նա բաց է արել իր թեւը, որի վրայ, մարգարէի հաճութեամբ դրոշմուած է հաջին. ահա այն շնորհը, որին նա արժանացել է ի փոխարէն իր բոպիկ եւ ցնցոտիապատ ուխտագնացութեան:

Խռնւում է ժողովուրդը նրա շուրջը եւ անձկալի աճապարանքով, սկսում են երկիւղածութեամբ համբուրել մարգարէի շնորհիւ արժանացած նրա արութեան խորհրդանշանը՝ հաղորդակից լինելով իսլամական դրախտի շնչին: Ամէն համբուրող, նրա քղանցքներին եւ գաւազանին դիպչող ամէն մի մարդ մատուցանում է իր նուէրը բոպիկ ընտրեալին:

Ոմանք բերում են ձիեր իբրեւ նուէր, ոմանք նուիրում են իրենց կալուածների մի մասը, մի ամբողջ խանութ, յայտարարում են իրենց նուէրները համբուրելիս, բերում են մետաքսներ, արծաթներ, ոսկիներ, բերում են կահկարասիներ, խալիչաներ, սփռոցներ, խուտնի խումաշ անկողիններ, մահճակալ, վառարան, հագուստեղէններ: Նուէրների համար պատրաստուած կառքերը լցւում են եւ շարքը քանի գնում՝ երկարում է:

Ալին լուռ է, փոշեթաթախ եւ դողահար:

Մտնում է քաղաք:

Տանիքները լիքն են հետաքրքրուող ժողովուրդով, լուսամուտների վանդակների ետեւ ծակում են աչքերը կանանց, մարմրում են սրտերն իսլամ մայրերի իրենց փոքրիկ աղջիկներին ընծայաբերելու մարգարէի ընտրեալին:

Ալին լուռ է: Փոշին եւ քրտինքն ակօսներ են փորել նրա ճակատի վրայ եւ քունքերից վար: Քայլում է դանդաղ, պարտասուն:

Հասնում է քաղաքի մէջտեղը, չոքում է դրան շէմքին, համբուրում է մաշուած մարմարը, աղօթում է երեսը դէպի հարաւ, մտնում է ներս, էլի աղօթում:

Ալիին առաջնորդում են մեջիդի կողմից իրեն նուիրուած գաւառական պալատ՝ ուր հասնելիս նա ցանկութիւն է յայտնում քնել:

Հայրս նրա մօտ չդնաց, բայց կէս գիշերին Ալին մարդ էր ուղարկել հօրս եւ խնդրել նրանից «շնորհ բերել» իր մօտ:

Երբ հայրս մտնում է Ալիի սենեակը՝ նա ոտքի է կանգնում, վազում եւ համբուրում նրան:

— Հաջի էֆէնդի, քու շնորհիւ աշխարքին խէրն անիծեցի, — ասում է նա:

Բաժանուելուց առաջ Ալի բէյը ստիպում է հօրս ետ վերցնել իր տուած փողը: Հայրս կտրականապէս հրաժարւում է:

— Ես իմ հոգու համար եմ տուել, — ասում է հայրս:

Ալի բէյը խոստանում է մինչեւ անդամ իր կեանքի գնովն օգնել հօրս իր նեղութիւնների մէջ: Հայրս շնորհակալութիւն է յայտնում:

×

Մի ամսից յետոյ, Ալին նպարեղէնի խանութ բաց արեց, որի մէջ կշիռք եւ չափ չկար, որովհետեւ յաճախորդներին ապրանք չէր ծախում:

Նս նստում էր խանութում, մետաքս, խուտնի խումաշ բարձերով շրջապատուած, մարգարէական կանաչ աբան հագին, մի արշին երկար մուշտակը բերնին, կանաչ ապարօշով: Անցնող հարուստներին նա հրաւիրում էր խանութը:

— Ձեր տունն ի՞նչ ուղարկեմ, — հարց էր տալի:

Հարուստները նրանից խնդրում էին ուղարկել խանութի ապրանքի ամէն տեսակից եւ դնում էին մետաքսէ բարձերի վրայ մի քանի դեղին ոսկի:

Ալի բէյն ապրում էր անիմանալի ճոխութեան, շռայլութեան եւ շուայտութեան մէջ, ապրում էր նա ժամանակակից հազար ու մէկ գիշերները:

Իրար ետեւից նա կնութեան առաւ 8 աղջիկ, բոլորն էլ 12 տարեկան:

(Շար.) ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

Այրի Տիկին Հայկ Մատոյեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Մատոյեան եւ զաւակը՝ Վարդուհի, Յովհաննէս Մատոյեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Նազարեան եւ զաւակը՝ Երուանդ, Պ. Մարգար Պապիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ոսկիան Մատոյեան եւ զաւակները (Հայաստան), Պ. Նշան Սարեան (Արժանթին) եւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, աներձագին եւ ազգականին՝

ՀԱՅԿ ՄԱՏՈՅԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Օգոստ. 11ին, 59 տարեկանին, իր բնակարանը՝ 72, Ռիւ Ժան-Ժաղ Ռուսօ (Քոլոմպ): Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր շաբաթ, Օգոստ. 13, ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Անիէռի նոր գերեզմանատունը, Ռիւ տը Լ'Էկալիթէ:

Հաւաքուիլ գերեզմանատունը ժամը 15,45ին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

	Ն.Ֆ.
Նախորդ գումար	8·696
Տէր եւ Տիկ. Պ. Զպուքճեան	10
Կապ. Խաչի Պանեէօ-Քաշանի մ.ճիւղ	30
Կարապետ Բագոսեան	50
Տիկին Հայկանոյշ Երամեան	10
Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Պօյաճեան	30
Միսաք Սարգիսեան	10
Կարապետ Կարապետեան	10
Լինօ տի Լէնա	300
Կոնթըրօ	150
Փաժէս	150
Գարեգին Վարդանեան	20
Ընդհ. գումար	9·466

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐ ԿԱՄ ՈՉ

ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՄԻՇՏ

Համով ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ՝ ՊԱՀԱՏԱՒՐԵԱՆ համով ընդեղէններով:

Եթէ մեկնելէ առաջ հանդիպելու ժամանակ չունենաք, ձեր գտնուած տեղէն գրաւոր ապսպրեցէք: Մեծ խնամքով պատրաստուած ծրարով մը, ձեր ուզածը անմիջապէս պիտի ստանաք:

ՊԱՀԱՏԱՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրոպական ամէնէն ընտիր ապրանքները՝ յարմար գիներով:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

246, Rue Vendôme
20, Rue Villeroy
65, Rue Robert
Lyon

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյլ», շոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սազըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն:

Անգամ մը դիմեցէք՝
ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ
Մի մոռնաք թէ՝
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ
ՄՆԱՅՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարարէ թէ Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Օգոստ. 14ի Կիրակին հանդիսաւոր պատարագ տեղի պիտի ունենայ Լիոնի եկեղեցւոյ մէջ: Յաւարտ պատարագի, մատաղօրհնութիւն եւ աւանդական խաղողի օրհնութիւնը պիտի կատարուի:

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջաններու բարեպաշտ Հայութիւնը ներկայ ըլլալ հոգեզմայլ արարողութեանց:

Այն բարեպաշտ ազգայինները որոնք կը փափաքին մասնակցիլ մատաղագինի, հաճին իրենց նուէրները արձանագրել եկեղեցւոյ բանկալը:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը հաղորդէ թէ այս երկուշաբթի Աստուածածնայ տօնին առթիւ, առաջին անգամ ըլլալով պիտի պատարագէ Տէսինի համար Երուսաղէմի մէջ Տ. Սերովբէ Եպ. Մանուկեանի ձեռամբ ձեռնադրուած նորընծայ՝

Տ. ՎԱՐԱԳ ՔՀՆՅ. ԱՒԱԳԵԱՆ

Արարողութիւններուն կը մասնակցին Լիոնէն Տ. Վռամշապուհ քհնյ. Ղարիպեան եւ Տ. Թորգոմ քհնյ. Փօսթէքեան, ինչպէս նաեւ Լիոնի եւ Տէսինի Դպրաց Դասը, զեկավարութեամբ դպրապետ Պ. Գ. Մարտիրոսեանի:

Ժամերգութիւն.— 13 Օգոստ., շաբաթ երեկոյեան Լոյս Զուարթ եւ Եկեսցէի արարողութիւն ժամը 4ին: Աղի օրհնութիւն եւ մատաղի համար ոչխարներու զենում ժամը 5ին:

15 Օգոստ. երկուշաբթի, սկզբ. ժամերգութեանց առաւօտ ժամը 8ին: Պատարագ ժամը 10ին: Խաղողօրհնէք եւ հոգեհանգիստ ժամը 11,30ին:

×

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ս. Աստուածածնի վերափոխման տօնին առթիւ, այս կիրակի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ պիտի կատարուի խաղողի աւանդական օրհնութիւնն ու բաշխումը: Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան պիտի պատարագէ եւ քարոզէ:

Բշ. օր, 15 Օգոստ., Օր Մեռելոցի: Պատարագ ժամը 10ին:

Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ:

×

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի տօն Վերափոխման Տիրամօր: Ժամը 10,30ին ձայնաւոր պատարագ եւ խաղողօրհնէք:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ
ԳԵՐՊ. ԿԻՒՐԵՂ ԶՈՀՐԱՊԵԱՆ:

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ խաղողօրհնէք: Իսկ յաջորդ օր, Յիշատակ Մեռելոց, թէ' պատարագ եւ թէ հոգեհանգիստ ազգիս ընդհանուր ննջեցելոց հոգւոց ի յիշատակ:

Կը հրաւիրուի Պօմոնի եւ Շրջ. հայ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ սոյն արարողութեանց:

×

ՍԷՆԹ-ԱՆԹՈՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ մէջ (Գամբաներ-Ֆրէզ, Սէնթ Անթուան) տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ աւանդական խաղողօրհնէք այս կիրակի:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Տէր Վարդան խաչակիր քհնյ. Ժամկոչեան:

Նոյն օրը ժամը 15ին, տեղւոյն Ֆրանսական եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ դպրոցական հանդէս մը, նախագահութեամբ Տէր Հօր: Պ. Թրագօշի խումբը պիտի ներկայացնէ զաւեշտ մը: Կը հրաւիրուի թաղին եւ շրջանի Հայութիւնը:

ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ ՕՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ
Hotel Splendid - Laffrey (Isére)

Կիրակի, Օգոստոս 14, առաւօտեան ժամը 10էն սկսեալ
Կը նախագահէ՝ Կայանի պատասխանատու վարիչ

ԸՆԿ. Ն. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Կը բանախօսէ՝ ԸՆԿ. Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինը կը ղեկավարէ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Կը մասնակցի՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Հանդիսութիւնը կը փակէ Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութեան ներկայացուցիցը:

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԿԷՍՕՐԷ ԱՌԱՋ.— Նաւասարդեան խաղեր
ԿԷՍՕՐԷ ՎԵՐՋ.— Գեղարուեստական բաժին՝ երգ, խմբերգ, պար, արտասանութիւն, նուագ եւ զուարճալի անակնկալներ

Շամփուրով խորոված, բազմատեսակ ըմպելիներ եւ աղանդերներ:
Աննպաստ օդի պարագային անհրաժեշտը նախատեսուած է: ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ԼԻՈՆ.— Յառաջիկայ կիրակի 14 Օգոստոսին կազմակերպուած փառատօնին առթիւ վարձուած է օթոքառ մը որ կը մեկնի կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 7ին, Փլաս Կիշառէն: Տոմսերը սահմանափակ ըլլալուն, կանխապէս ապահովել ընկերներ Յակոբ Ռուբինեանէ, 194, Ռիւ Վանտոմ եւ Կարապետ Պետրոսեանէ, 196 Ռիւ Քոէքի: Երթեւեկի ծախքը 10 Ն. Ֆ.

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

ԲԱՑ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի հանդիսաւոր արարողութեամբ եւ երգչախումբին բազմաձայն երգեցողութեամբ կը կատարուին Ս. Աստուածածնի Վերափոխման տօնը եւ խաղողի օրհնութիւն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Լիլիկ Սապունճեան եւ զաւակները՝ Լեւիկ, Էտիկ եւ Աստղիկ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս երկուշաբթի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆԵՐՍԷՍ ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ՅԻՒԴԻԹ ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆԻ

յիշատակին:

Ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

ԲԱՑՈՒԱԾ են նաեւ Պաքալօրէայի երկրորդ մասին երկու նոր դասարանները.—

Ա) Տարրական Չափագիտութիւն
Mathématiques Elémentaires

Բ) Փորձառական Գիտութիւններ
Sciences Expérimentales

Պայմաններուն համար դիմել՝

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél.: OBS. 18-28

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13, ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ

Ազգային Բարերարին ծննդեան երկրորդ դարադարձ
եւ
Վարժարանին Վերաբացման երեսնամեակ

Հանդիսաւոր Տօնակատարութիւն
Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵԱՐ

Ֆրանսական - հայկական եւ կովկասեան ընտիր կերակուրներ

4, RUE ROBERT-ETIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
TÉL. : BAL. 31 21
ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ ՍՐՏԻՆ ՎՐԱՅ
Métro : F. D. Roosevelt

Հաճելի մթնոլորտ

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված-ներ, «շաշլիք», «քարսքի»

Bar Américain

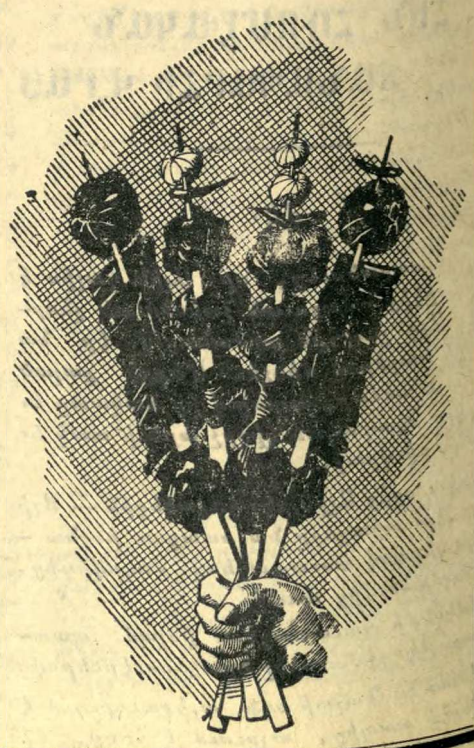

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ· տար· 40 Ն· Ֆր·, վեց·22Ն·Ֆր·
Արտասահման՝ տար· 50 Ն· Ֆր· Հատը 0,20 Ն· Ֆր·

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
17
ՕԳՈՍՏՈՍ
MERCREDI
17 AOUT
1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8875 36EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4676

ՕՐՒԱՆ ԻՇՊՓԵՐԸ

ՀԱՄԲՐՇՈԼՏ ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

«ՈՒՐԻՇ ՄԷԿԸ ՂՐԿԵՅԻՔ՝ ԿՐՍԷ ԼՈՒՄՈՒՄՊԱ

ՄԷԿԸ ՄԻՒՍԷՆ ԴԺԳՈՀ Է

Համբրչոլտ, յուսահատած, Նիւ Եորք կը վերադառնայ և Ազահովութեան Խորհուրդի բացառիկ նիստ մը կը պահանջէ որպէսզի կարենայ իր ճամբորդութեան տեղեկագիրը տալ։

Համբրչոլտ Քաթանկայէն վերադարձին ծանր տարակարծութիւններ ունեցած է վարչապետ Փաթրիս Լումումպայի հետ որ աւելի քան երբեք գլուխ կը բռնէ եւ պայմաններ կը դնէ։ Զոմպէ իր կարգին կը չարունակէ պնդել անկախութեան վրայ եւ կը մերժէ Քաթանկա ընդունիլ Լումումպա որ միտքը դրած էր «յալթական» մուտք մը ընել։

Լումումպա չատ դժգոհ է Ազահովու-թեան Խորհուրդի ընդհանուր քարտուղարէն։ Ինչի՞ կը սպասէր։ Քոնկոյի վարչապետը երկու բան կը պահանջէր ՄԱԿէն.— Ա.) Ազահովել երկրին ամբողջականութիւնը եւ ՄԱԿի ուժերուն միջոցաւ օժանդակել Քոնկոցիներուն որ պահպանեն ազգային հողամասի այդ ամբողջականութիւնը։ Համբրչոլտ չէ ըրած այս երկուքը, տեսնուած է Զոմպէի հետ, ընդունած անոր պայմանները եւ նոյնիսկ սիրալիրութիւնը մինչեւ հոն հասած է որ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը էլիզապէթվիլի օդակայանը կէս ժամ Զոմպէին սպասած է հրաժեշտ առնելու համար։ Լումումպա դժգոհ է այս բոլորէն, եւ կը յայտնէ թէ այլեւս վստահութիւն չունի Համբրչոլտին վրայ։ Այսօր հաստ թղթածրար մը պատրաստ է Համբրչոլտ – Լումումպա տարակարծութեանց մասին, որ կրնայ միջազգային ծանր տագնապի մը կամ նոր Քորէայի մը դուռ բանալ։

Ի՞նչ կ'ուզէ Լումումպա այսօր.— Ա) Քոնկոլեան ուժերը պէտք է փոխարինեն ՄԱԿի ուժերը որ դրաւած են Քոնկոյի բոլոր օդակայանները։

Բ) Աֆրիկեան զօրք (Մարոք, Կինէ, Ղանա, Հապէչիստան, Թունուզ, Սուդան, Լիպերիա) ղրկել Քաթանկա։ Հոս կարելի է յիշել որ Զոմպէ միայն «ճեր – մակ» ուղած էր իրրեւ ՄԱԿի ուժ եւ Համբրչոլտ ընդառաջ երթալով Զոմպէի բաղձանքին, Շուէտացիներ ղրկած էր։

Գ) Քոնկոյի կառավարութեան տրամադրութեան տակ դնել օդանաւերը քոնկոլեան զօրքի փոխադրութեան համար, երկրին մէջ։

Դ) Գրաւել, անմիջապէս, բոլոր դէնքերը զորս Պելճերը բաժնած են Քաթանկայի մէջ «ըմբոստ կառավարութեան կողմնակիցներուն» եւ այդ դէնքերը ու զինամթերքը Քոնկոյի կեդրոնական տրամադրութեան տակ դնել։

Ե) Քաթանկայէն քաշել ոչ–ափրիկեան բոլոր զօրքերը։

Եւ Փաթրիս Լումումպա կ'եզրակացնէ.— «Եթէ զոհացում չտրուի, ուրիշ միջոցներ ձեռք կ'առնեմ»։ Օգոստոս 14 Քուակիր այս նամակին, Համբրչոլտ պատասխանած է Օգոստոս 15ին։ Ընդհ. քարտուղարը կը մերժէ վիճիլ «անարդար եւ չհիմնաւորուած վերապրումներու» շուրջ։ Կ'ըսէ թէ Ազահովութեան Խորհուրդին պիտի ներկայացնէ Լումումպա-ի նամակը եւ ընդհանուր կացութիւնը։ Լումումպա կը պատասխանէ այս նամակին եւս, բայց այս անգամ չատ աւելի կծու ոճով։ Ինք «վերապրումներ» չէ ըրած այլ միայն «ճշմարտութիւն»ն ըսած է։ Համբրչոլտի մեկնումէն առաջ, վէճը աստիճացած, չարունակուած է երկուքին միջեւ, Լումումպա կ'ըսէ «Ուրիշ մէկը պիտի գայ»։

ԱԲԲԱՀԱՅՐ ՈՒԼՈՒՀՈՃԵԱՆ՝ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Աբբահայր Ուլուհոճեանի արքայու-թեան 25 ամեակին առթիւ, Պապը Արքեպիսկոպոսի աստիճան չնորհած է Ուլուհոճեան վարդապետի։ Այս լուրը հաղորդող հետեւեալ հեռագիրը ստացանք վենետիկէն.— «Ն· Ս· Յովհաննէս ԻԳ· Արքեպիսկոպոս նշանակեց մեր Աբբահայրը՝ Սրապիոն վրդ· Ուլուհոճեան։

ՀԱՅՐ ՓԵՉԻԿԵԱՆ»

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՍՏՂԱԴԻՏՈՒԹԵԱՆ եւ միջմոլորակա-յին դիտութեանց պատմութեան մէջ նոր էջ մը բացին ամերիկացի դիտուններ եւ անջրպետի մասնագէտները, Օգոստոս 13ին իրենց կատարած աննախընթաց յաջող փորձով։ Մէջն ըլլալով մինչեւ հի-մա խորհրդային մասնագէտներու կողմէ ալ կատարուած փորձերը, առաջին անգամն է որ երկրէն արձակուած եւ երկրացոյցի չուրջ դարձող ծիրի մը վրայ դնեւելէ եաք, կարելի եղաւ անջրպետային արբանեակին մէկ մասը երկիր վերադարձնել ըստ կամս, որոշուած վայրը եւ հեռաւոր միջոցով մը։

1959էն ի վեր, 12 ապարդիւն փորձերէ եաք, «Տիսքովըրըը 13» ամերիկեան արբանեակը այս անգամ բոլոր սպասուած արդիւնքները իրականացուց։ Այդ արբանեակին միացած եւ անոր հետ դէպի անջրպետ արձակուած մեծ պարուրակ մը, որուն մէջ դրուած էին գանազան գիտական գործիքներ, երկրէն տրուած հեռաւոր մեքենական հրամանով մը՝ արբանեակէն անջատուելով երկիր իջած է։ Այս այնքան փորձուած եւ վերջապէս յաջողած արդիւնքով, դէպի լուսին, այլ մոլորակներ կամ աստղազնաց մարդուն ողջ եւ առողջ երկիր վերադարձը ապահովով միջոցներուն գրական լուծումին նախօրեակին հասած է անջրպետի միջազգային գիտութիւնը։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ երկու գինուորները որ մահուան դատապարտուած էին Ալժ Ա-զատ. ճակատին կողմէ, հրացանի բռնադատեցան առջի օր։ Միշէլ Քասթերա 22 տարեկան էր, ինչպէս իր ընկերը՝ Քլո-Թէր Լը Կալ որ չէր գիտեր թէ 3 շաբաթուան մանչու մը հայր էր։ Ֆրանսական պետական շրջանակները ոճիր կը նկատեն այս արարքը։ Ցայսմիկ չէ թէ ո՞ւր կատարուած է զործադրութիւնը։ «Ալժերիոյ կառավարութեան» զեկոյցը կ'ըսէ՝ ալժերական հողի վրայ, կրնայ ըլլալ սակայն թէ այդ բացատրութիւնը ծառայէ միայն Պուրկիպան նեղ կացութենէ մը ազատելու։ Զուիցերական մամուլը կը կարծէ թէ երկու զինուորներուն սպանութիւնը ան-գործմանելի արարք մըն է Ֆրանսայի եւ Ալժ. Ազատ. Ճակատի միջեւ։ Վերջին լուրերու համաձայն կը հաստատուի որ երկու զինուորները հրացանի բռնուած են Թունուզեան հողամասին վրայ։

ՋՐՕՍԱՆՈՒՄ մը ընկղմած է Վիլեր Լը Լաքի մօտ (Տու)։ 7 հոգի խեղդամահ եղած են, որոնց 3ը նոյն ընտանիքէն։ Անոնցմէ մեծ մասը կրնայ ազատիլ։ Անոնք ուզած էին ջրասուզակներու միջոցաւ ուսումնասիրել ջրհորի մը խորութիւնը։ Ջրհորին մէջ գտնուած է ծանր քար մը որ ջրասուզակներուն ճամբան կտրած է։ Ջրասուզակները ետ դառնալու ատեն, ջրհորին մէջ ինկած են։ Ջրասուզակներ ուղարկուած են անոնց ազատելու համար։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, Օգոստոս 17ին պիտի բացուի ամերիկացի Իւ 2 օդանաւորդին դատավարութիւնը։ Այս առթիւ Մոսկուա հասած են Ամերիկացին կինը եւ ծնողքը որ մինչեւ դատին օրը իրաւունք չունին տեսնուելու Փաուըսի հետ։

ԿԻՊՐՈՍԻ անկախ հանրապետութիւնը ծնաւ երէկ, 82 տարուան անգլիական հոգատարութենէ եաք։ Մակարիոս արքեպ. կազմեց նոր գահլիճը որուն երիցագոյն

(Լուրերու շար·ը կարդալ Դ· էջ)

ՀՐԱՉ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Թերթը մամուլի տակ էր երբ հետեւեալ հեռագիրը ստացանք Պէյրութէն, Օգոստոս 16 թուակիր·—

Մեր վեթերան ընկերը՝ Հրաչ Փափազեան մեռաւ այս առաւօտ։

Մեր ընկերը վերջին տարիներուն ծանր հիւանդ էր եւ Պէյրութ կ'ապրէր իր կնոջ հետ։ Երեսփոխան եղած է Սուրիոյ խորհրդարանին մէջ, արտօնատէրն էր «Արեւելք»ի եւ քանիցս եղած է Հ· Ց· Դ· Գերագոյն Մարմնի անդամ, պատասխանատու պաշտօններ վարելով։

Տակաւին առիթը կ'ունենանք խօսելու իր մասին։

Մեր ցաւակցութիւնները։

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ

ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

ՀՌՈՄ (Յատաջ)·— Զորս տարի մէկդդէ մը վերջ, յառաջիկայ հինգշաբթի, Օգոստոս 25ին Հռոմի մէջ, պիտի բացուին 17րդ միջազգային ողիմպիական խաղերը, համանուն վերին մարմնի հսկողութեան տակ։

Ողիմպիականէ ողիմպիական, զգալիօ-րէն կը բարձրանայ թիւը, թէ՛ մասնակից ազգերու եւ թէ նոյն համեմատու-թեան մրցորդ մարզիկներու համրանքը։

Զափանիչ եւ աննախընթաց պարագայ է, երբ յիշենք թէ 87 ազգեր, երկրագունտի հինգ ծայրամասերէն, աւելի քան 8000 երկսեռ մարզիկներով, պիտի մասնակցին 17րդ միջազգային ողիմպիական սոյն խաղերուն։

Սովորական տարիներուն, երբ Հռոմը խճողուած կ'ըլլայ բազմազգի եւ բազմահազար այցելուներով, ողիմպիական խաղերու բուռն հետաքրքրութիւնը յաւելեալ պատճառ դարձած է որ այժմէն արդէն վերապահուին բոլոր պանդոկներու, փանսիոններու տրամադրելի անհատական տուներու, չատ մը զբօսոցներու սենեակները, որոնք դժուար թէ կրնան զոհացում տալ մարզասէր այցելուներուն։

Հռոմ քաղաքը այժմէն իսկ ողիմպիական մթնոլորտին տակ կ'ապրի։ Խորհրդանիշ խանութպանները, ճաշարաններու եւ խմիչքի վայրերու վարիչները, ամէն ինչ ձեւափոխած են հետաքրքրել եւ գրաւիչ դարձնելու, եւ այդ ողիմպիականի հինգ օղակները – զարդապատկերները – նըկարները օգտագործելով։ Բոլոր ցուցափեղկերուն եւ հասարակաց վայրերու մէջ լեցուած են չապիկ, փողկապ, գրիխարկ, դրօշակ, զրօշմաթուղթ՝ մակնիշ զրուած Օլիմփիք 1960, Ռոմ զրութիւններով։ Խմիչքներ, ճաշեր մինչեւ իսկ կը կրեն նոյնը անունը։

Որքան բազմամարդ պիտի ըլլայ հանդիսականներու թիւը, նոյն համեմատու-թեամբ նաեւ բարձրատեիճան հիւրեր, թաղաւորական ընտանիքի անդամներ ներկայ պիտի ըլլան թէ՛ խաղերուն եւ թէ մասնաւորապէս բացումի պաշտօնական արարողութեան։

Իտալիոյ հանրապետութեան նախագահ Կառնքի պիտի նախագահէ այդ օրուան հանդիսութիւններուն, իր կողքին ունենալով Հոլանտայի Ժուլիանա թագուհին եւ իշխան Պեռնարը, Անգլիոյ Էտինպուրկի դուքսը, Մոնաքոյի իշխան Ռենիէն եւ իշխանուհի Կրէյսը, Մարոքի զահաժառնդ իշխան Մուլէյ Հասան, Յունաստանի իշխանն ու իշխանուհին։ Կ'ըսուի նաեւ թէ Իրանի Շահն ու կայսրուհի Ֆարահ Տիպան եւս ներկայ պիտի ըլլան։

Մարզադաշտերն ու զանազան խաղերու սրահները իրենց բոլոր անհրաժեշտ պահանջներով արդէն պատրաստ են։ Մարզիկներու գիւղը որ բուն մարզավայրէն կը զատուի փոքրիկ գետակով մը, վերապահած է միայն մրցորդներուն, ուր անոնք երեք չաբաթ բանտարկուած պիտի մնան, անհատորդ մնալով դուրսի աշխարհին։ Մօտ հազար աշխատաւորներ տրամադրուած է անոնց ծառայելու համար։

Կ'ենթադրուի թէ բոլոր մրցումներու մէջ, մրցակցութիւնը միշտ ալ սուր բնոյթ ունենալով հանդերձ՝ առաւելագոյն եւ գերազոյն պայքարը իր ծայրագոյնին պիտի հասնի Ամերիկացիներուն եւ Ռուսերուն միջեւ, եւ այդ մասնաւորապէս աթլէթիք խաղերուն մէջ որ ինքնին ողիմպիականի բուն հիմքը կը կազմեն։

Ի՞նչ է սակայն իւրաքանչիւրի ունեցած հաւանական չահելու վիճակը ներկայիս։

Այս առթիւ այժմէական կը դտնենք մրցումներու նախօրեակին, ռուսական խումբի մարզիչ Պ· Քորոպքովի յայտնած կարծիքը ռուսական խումբի մարզիկնե-րու վերջին զտումի փորձէն յետոյ։

Պ· Քորոպքով կ'ըսէ թէ ինք չատ մեծ յոյսեր ունի Հռոմի մէջ իր խումբին հաւանական չահելու մէջ· աւելցնելով անմիջապէս թէ, Ամերիկացիները չատ կարծը մրցակիցներ են, եւ ունին փայլուն խումբ մը, լաւագոյնը թերեւս ինչ որ ցարդ ունեցած ըլլան։

Պ· Քորոպքով կը չարունակէ հաւանականութեան դէչ անակնկալները նախատեսելով։

«Բնական է մենք չենք յուսար յաղթանակել բոլոր խաղերուն մէջ (միչտ աթլէթիք խաղերու նկատմամբ), բայց կը հաւատանք որ նոյնքան յաջողութիւններ պիտի արձանագրենք յայտագրի այլ ստորաբաժիններուն մէջ, ու ընդհանուր կէտադրութեան, առաջին տեղը պիտի կըրնանք դրաւել»։

Ճշմարիտ է ռուս մարզիչը, աթլէթիք խաղերու մէջ անդերազանցելի են Ամերիկացիք·ու այժմէն կարելի է նախատեսել թէ այդ բաժանումի 19 խաղերուն մէջ, Ամերիկացիք 15ին մէջ չահելու բոլոր տուեալները ունին, ցարդ արձանագրած լաւագոյն չափանիշերով։

Նոյնը եղած է նախորդ երկու ողիմպիականներու ընթացքին։ Այսպէս անոնք Հելսինքիի մէջ 1952ին 14 ոսկի մետալներ չահած են, իսկ վերջինին՝ Մելպուրն 1956ին, 13 մետալներ։

Լրացնելէ առաջ աւելցնենք նաեւ թէ, ողիմպականի չահը որ ձեռքէ ձեռք կը փոխանցուի, այս անգամ եւս ճամբայ եղած է Ողիմպոսի պատմական վայրէն (Յունաստան) եւ մօտ 20·000 քիլոմեթր ճամբայ պիտի կտրէ, 1187 անգամ փոխուելով, հասնելու համար Օգոստոս 25ին Հռոմ։

Ց· ՇԱՀԻՆԵԱՆ

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՀԱՏՈՐ ՄԸ

ՎԱՅՐԻ ԾԱՂԻԿԸ

Հայր Վահան Յովհաննէսեան վաստակաւոր գրող մըն է, սկսած 1917էն: Վենետիկ, Մխիթարեան տպարանէն լոյս տեսած են իր քերթուածներու եւ պատմուածքներու հատորները, եւ 1954էն ի վեր հեղինակն է Հայոց պատմութեան վեց դասաքրքերուն, տարրական եւ բարձրագոյն դասընթացքներու համար:

Վերջին հատորը, «Ես ու Դու», քանի մը բաժանումներով կը ներկայանայ: Համանուն շարքը նախ եւ յետոյ «Սիրոյ Պարգեւ», «Աղօթք», «Հայրենական», «Նուագներ ամէնուն համար», «Մայր հողին հետ», «Մահուան մօտ» եւ «Երանի որ...»: Ունի նաեւ վերջաբան մը, «Կտակը» վերնագրով, որուն առաջին տողը խոստովանութիւն մըն է.— «Այս դիրքն է իմ վերջին կտակը սրտիս»: Բոլոր քերթուածներն ալ հոգեկան ապրումներ ըլլալով, հեղինակը իր տուրքը այս հատորով ալ կուտայ քնարերգական բանաստեղծութեան, խորապէս անձնական, ենթակայական ապրումներով: «Կտակը» պատմութիւնն է նաեւ իր բանաստեղծութեան ընդհանրապէս, զոր գրած է իր արիւնին կաթիլներով: Իսկ հատորը խըտացումն է իր հողմացրիւ երգերուն եւ յիշատակներուն, ուր արձանագրուած են սրտին հառաչանքները, յոյսերով բաբախուն, բայց յաճախ տխուր, մռայլ եւ երերուն:

Առաջին շարքը «Ես ու Դու» ներշնչուած է Արիէլ Աճէմեանի բանաստեղծութեան դաղափարական նկարէն, որ նուիրուած է հեղինակին: Այս ներշնչումը չէ՞ք կարծեր որ նկարչական ըլլալէ աւելի հոգեկան եղած է, ինչպէս ցոյց կուտան այդ շարքին գրեթէ բոլոր քերթուածները, ջերմ սիրով ու համակրութեամբ, որով կապուած են երկու հոգիները, երկու զգայուն բանաստեղծներ, նկարչութիւնն ալ ըլլալով գոյներու եւ գիծերու բանաստեծութիւնը:

Հակառակ քերթուածներու զանազան գլուխներու բաժանումին, ի՞նչ հիմնական տարրեր կը գտնենք, որոնցմով նեշնչուած է մեր վարդապետը, ինչպէս իր նախորդ հատորներուն մէջ:

Աւետարանին եւ աղօթքներուն իր տուրքը պէտք էր տար անտարակոյս, խոստովանելով որ Տիրոջը համար կը մերժէ աշխարհի սէրը: Բայց կ'երգէ պըղատոնական սէրը, անոր որ քոյր կ'անուանէ, ուրիշ բառով, վայրի ծաղիկը:

Իր բոլոր քերթուածներուն մէջ, երէկ ինչպէս այսօր, իր հոգեկան տառապանքը կը զգացուի խորհրդաւոր կերպով, քիչ անգամ յայտնի ու համարձակ, որովհետեւ կուսակրօնի տարազը եւ ուխտը կ'արգիլեն ամէն խոստովանութիւն: Եւ քիչերն են որ իրենց վրայէն նետած են այդ տարազը համարձակօրէն, իրենց սիրտին ու հոգիին արդար ու մարդկային պահանջներուն զոհացում տալու համար, քանի որ իբրեւ մարդ անոնք ալ ունին «կատաղի տենչանքներ», հակառակ նարեկեան աղօթքներուն, որոնք պէտք էր յանդէին Երանելիներու... շարքին, որով կը վերջանայ «Ես ու Դու» հատորը (*):

Երկրորդ հիմնական տարրը իր քնարին, հայրենի արեւոտ երգերն են, ուր կ'ողեկոչուին Ս. Մեսրոպն ու մեր լեզուն, մեր պատմութիւնը, մշտավառ կանթեղը, հայրենի տօներն ու բանաստեղծ Մեծարենցը: Ա'յնքան ընտանի էին եւ հոգիին հարազատ այս երգերը, որոնց արձագանգը անգամ մըն ալ կ'առնենք: Ինչպէս նաեւ բնութեան երգը, մայր հողին հետ հաւատարիմ ընտանութեամբ, իբրեւ մեր վերջին ապաստարանը:

Շարքը որ «Մահուան հետ» խորագիրն ունի, ընտանի ներկայութիւն մըն է միշտ քերթողին համար, որուն լռիկ ոտնաձայնը, որուն կասկածը ամէն վայրկեան կը տանջէ զինքը: Իրենց պարզութեանը մէջ որքան խորհրդաւոր, այնքան փիլիսոփայական են:

Բայց ամէնէն հարազատը սիրոյ երգերն են «Դու եւ Ես», ինչպէս նաեւ «Սիրոյ Պարգեւ» շարքերուն: Մարկային հոգեկան ապրումներ, երբ երկու բանաստեղծ հոգիներ զիրար կը սիրեն ու կը լսեն.—

Արեւ կ'ուզես՝ աչքերս ահա,
Բաժակ կ'ուզես՝ սիրտըս կուտամ.
Լեցուր սիրոյ գինին ոսկեայ,

Դուն արբենաս, ես արբենամ:
Ու թեւ թեւի երկու քերթող՝
Երգենք մեր կեանքն արեւաշող:
(«Քեզ կը բերեմ»)

Բանաստեղծին համար տակաւին քերթուած ու ծաղիկ են սիրելի էակին շաղոտ աչքերը եւ ջերմ համբոյր շուշանաթոյր թեւերը: Կը նմանին երկու ճաճանչներու, որոնց հպումէն պիտի զգան սարսուռներ:

Ինչպէս կը տեսնուի քերթողին համար կարելի եւ բնական են շատ մը երեւոյթներ ու պատկերներ, որոնք սովորական մտածողի մը համար յաճախ անբնական կը թուին, որովհետեւ «Ես ու Դու»ի հեղինակը բնութեան ամէնէն աննշան կարծուած երեւոյթները բանաստեղծական ներշնչումով կը ներկայացնէ:

Առաջին շարքին «Մարմին եւ Հոգի» խորագրով քերթուածը, իր վերջաւորութեան մէջ զերազանցապէս գեղեցիկ պատկեր մը կուտայ, որ Ակնայ ժողովրդական բանաստեղծութենէն ուրիշ պատկեր մը կը յիշեցնէ, պատկեր որ բազմաթիւ ուրիշ Անտունիներու հետ միջնադարեան մեծ քերթող Նահապետ Քուչակի ստեղծագործութեան կը վերագրուի: Ահաւասիկ Հայր Վահան Յովհաննէսեանի քերթուածը նախ.—

Այս սափորին մէջ հողէ,
Ուր կը ցոլաս իմ հոգիս,
Անմահութիւնն ես կեանքիս
Խորհրդաւոր օրերէ:

Դու միացած ես ինծի,
Լոյսն ինչպէս իմ աչքերուն.
Մէկ պատկեր ենք ես ու դուն
Գեղեցկութեան Արարչի:

Դուն հոգի ես, ես մարմին,
Ինչպէս արեւ եւ երկիր.
Ափերուն մէջ գարունին
Դուն ծաղիկ ես եւ ես հող:

Մահն երբ գայ մեզ բաժնելու,
Հին յանցանքի մ'անունով,
Դուն աստղ եղիր եւ ես ծով
Միշտ նայելու իրարու:
(«Մարմին եւ Հոգի»)

Վերջին տունին մէջ քերթողը կը բաղձայ որ իր սիրածը աստղ մը ըլլայ եւ ինք՝ ծով, որպէսզի միշտ իրարու նային, առանց իրարու հանդիպելու, իբրեւ անկարելիութիւն:

Նահապետ Քուչակի Ակնայ ժողովրդական Անտունին, հետեւեալ ձեւով կը ներկայանայ.—

Աստղիկ մը երկնուց ի վար
Կու սիրէ ձկնակն ի ծովուն.
Ո'ւչ աստղիկն է վար գալու
Ո'ւչ ձկնակն ի վեր գնալու...

Անզուգական խորհրդապատկեր մը ճըշմարիտ եւ անկարելի սիրոյ, երբ երկու զիրար սիրողներ չեն հասնիր իրենց մուրատին: Առաջինը երկինքի անեզրութեան եւ երկրորդը ջուրերու անսահմանութեան մէջ, աստղիկն ու ձկնակը երբեք իրարու պիտի չհանդիպին...:

«Ես ու Դու» քերթուածներու հատորին քանի մը էջերը կ'արժէ կրկին կարդալ: Ամէն մէկ ընթերցումին հետ նոր գիւտ մը, նոր գեղեցկութիւն մը, նոր ներշնչում մը, նաեւ նոր իմաստութիւն մը պիտի դիմաւորէ ընթերցողը հակառակ մելամաղձոտ եւ անհունօրէն մարդկային վշտահար շունչին, եւ լացող աչքերուն, որոնք աստղերու կը նմանցուին:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(*) «Ես ու Դու», Հ. Վահան Յովհաննէսեան (Հոգեկան Ապրումներ) 1942–1946, Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1960:

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Հայր Վահան Յովհաննէսեան ծնած է Կովկաս, Ախլցխա քաղաքին մէջ, 1 Սեպտեմբեր 1894ին: Իր նախնիքը 1828ին գաղթած են Կարնոյ Տապաթ գիւղէն, կազմելով բազմանիւղ ընտանիք մը: 1908ին Վենետիկ կ'երթայ, ուր ինը տարի կ'ուսանի եւ 1916ին անցնելով Հռովմ, իմաստասիրական եւ աստուածաբանական շրջան մը կը բոլորէ, վարդապետական աստիճան առնելով: 1922ին քահանայ ձեռնադրուելով, կը դառնայ նորէն Ս. Ղազար եւ կը զբաղի ուսուցչութեամբ, Մուրատ–Ռափայէլեանի մէջ հայերէն, պատմութիւն եւ աշխարհագրութիւն աւանդելով: 1930ին «Բազմավէպ»ի խմբագրութիւնը կը ստանձնէ եւ տարին չբոլորած, Մուրատ–Ռափայէլեանի ուսումնապետ կը նշանակուի Հայր Վարդան Հացունիի տեսչութեան օրով: Յետագային կ'անցնի Փարիզ, Սամուէլ–Մուրատեան վարժարանը, իբրեւ ուսուցիչ հայերէնի, մատենագրութեան եւ ուսումնապետ: 1937ի վերջերը, իտալական պետութեան խնդրանքով Մխիթարեան Միաբանութիւնը զինքը Ատիս–Ապեպա կը դրկէ, մայրաքաղաքի ազգային վարժարանը կառավարելու:

Բանասիրական յօդուածներէն զատ, 1925էն ի վեր քերթուածներ գրել կը սկսի եւ իրարու ետեւէ լոյս կը տեսնեն «Հայրենի Կրակարան» 1930ին, «Սրտերու Երգը, Վանքի Ծաղիկներ» 1939ին, «Խեղն Մարդկութիւն» 1948ին, «Հայկական Գիւղը» 1948ին, «Մարեմական» 1954ին եւ «Ես ու Դու» 1960ին, բոլորն ալ քերթուածներ: Պատմուածքներու երկու շարքերը «Հայրենի արեւին տակ», Արդինայի զանգակները եւ Անիէն քար մը բեր, 1957ին: Ունի նաեւ «Տաւրոսի առիւծը» երգախառն ողբերգութիւն մը, չորս արարով, 1960ին: Աշխարհաբարի վերածած է Հ. Ղ. Ալիշանի «Եղեւինին տակ»ը (Խորհրդածութիւն մենաւոր բնութեան մէջ) 1930ին: Այս բոլորին կը յաջորդեն 1954էն ի վեր Հայոց պատմութեան վեց դասագիրքերը, տարրական եւ բարձրագոյն դասարաններուն համար: Կը խմբագրէ նաեւ պատանիներու Ընտանիք ամսաթերթը: Գրական ծածկանունն է Վանատուր:

ԱՆՏՈՒՆԻ.— Ակնայ ժողովրդական բանաստեղծութիւններուն յատուկ քերթուածի ձեւ մըն է, որ անհատի մը զգացումներուն անձնական դրոշմը չի կրեր, թէեւ սկզբնական Գուսանի մը գոյութիւնը ուրանալ կարելի չըլլայ: Անտունիները իրենց գոյութիւնը կը պարտին դարերու ընթացքին Ակնայ ժողովուրդին հաւաքական աշխատանքին: Այս առթիւ կարդալ յօդուածագրին ԱԿՆ ԵՒ ԱԿՆՑԻՔ ստուար հատորը, որուն մէջ ոչ միայն երկու հարիւր էջերէ աւելի նմոյշներ կան ամէն նիւթերու շուրջ, այլ եւ խղճամիտ եւ մանրամասն ուսումնասիրութիւն մը, ստորագրուած ողբ. Վահան Գույումնեանի կողմէ:

ՍԵՒ ՈՍԿԻԻ ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ՌԷՈՅԹԷՐ ԵՒ ՊԱՐՍԻԿ ԿԱՅՍՐԸ

1872. Պ. Եուլիուս տը Ռէոյթէր, որ շատ հեռատես մարդ մըն էր, իր ժամանակակիցներուն նկատմամբ, քարիւղային առաջին դաշինքը կը կնքէր Պարսկաստանի կայսեր հետ: Ան, փոխան շահագործման իրաւունքի, յանձն կ'առնէր վճարել 40·000 սթերլին, ինչ որ շատ բարձր գումար մըն էր, ժամանակուան համար:

Այն ժամանակ, մարդիկ չէին ճանչնար քարիւղին յարգը, ինչպէս այսօր: Դիժբախտաբար հեռատես Ռէոյթէր չկրցաւ օգտուիլ իր իրաւունքէն, որովհետեւ պարսիկ կայսրը չեղեալ նկատեց դաշինքը: Ռէոյթէր ցաւէն մեռաւ:

Առաջին քարիւղային Ընկերութիւնը հիմնուեցաւ 1909ին. «Անգլիական–Պարսկական Քարիւղի Ընկերութիւն»ն էր: 1912ին ծնունդ կ'առնէր «Թրքական Քարիւղային Ընկերութիւն»ը:

ՉԸՐՉԻԼ ԵՒ ՔԼԵՄԱՆՍՕ

Քարիւղը տակաւին չունէր իր քաշողական ուժը: Սակայն, առաջին Աշխարհամարտի ատեն, գտնուեցաւ մարդ մը, որ անոր յարգը գիտցաւ. Սըր Ուիսթըն Չըրչիլն էր:

Չըրչիլ Ծովային նախարար էր. «Պարոններ, ըսաւ իր աշխատակիցներուն, պատերազմը մօտալուտ է. պէտք է որ Նորին Վեհափառութեան նաւատորմը ունենայ վառելանիւթի իր սեփական աղբիւրը»:

Զարմանալի է, թէ մինչ Չըրչիլ այսքան հեռատեսութիւն կը ցուցնէր, Ֆրանսայի այն ատենուան զեկավարը, Քլեմանսօ, բոլորովին անհոգ կը գտնուէր քարիւղի կարելի օգտագործման նկատմամբ:

Երբ Աշխարհամարտը վերջ գտաւ, յաղթականները միատեղ նստան աշխարհը վերստին իրարու մէջ բաժնելու համար:

ԼՕՅՏ ՃՈՐՃԻ ԽՈՐԱՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ

Լօյտ Ճորճ անգլիացի վարչապետը իր

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՆՈՒՐԻ ՕՍՄԱՆԻԷ

(ԻՐԱԿԱՆ)

Սրա առաջն առնելու համար հարիւրաւոր գերաններ բերել տուեց, ծայրերը սրեց, ածխացրեց ու ձիւթեց եւ մեխեց յատակի մէջ: Յատուկ մեքենաներով մեխեցին այն գերանները յատակի չորս համահաւասար չափերով:

Սուլթանը իր ամբողջ պաշտօնակալութեամբ շինութեան այցելեց, հիմնաքարը զետեղեց, կրաշաղախը լցրեց եւ հարիւր ոչխար մատաղ անելով ցրուեց բանուորներին եւ աղքատներին: Վեզիրներն ու մոլլաները ոսկի ու արծաթ դրամներ շաղ տուին շինութեան հիմքում, հիմնաքարերը իջեցրին, շաղախեցին եւ նուէրները բաշխելով հեռացան: Սուլթանը կրկին խիլայով ու խալաթով վարձատրեց ճարտարապետին:

Ամբողջ մի տարի աշխատեց, հիմքը շարեց կոփածոյ ժայռ քարերով, որոնք մեծ հմտութեամբ իրար հիւսեց ու կապեց վարպետ Թադոսը: Ճարտարապետը խիստ զգուշութեամբ հետեւեց կրաշաղախին, այնպէս կազմեց որմերը, որ միաձոյլ իրար կապուեցին: Մինչ այդ՝ նաւերն Եդիպտոսից գրանիթ, Զմիւռնիայից մարմարիոն էին կրում եւ թափում շինութեան շուրջը:

Հէնց որ ցոկոլը շարեց, կշռեց ու վերջացրեց, ճարտարապետ Թադոսը թողեց ու հեռացաւ:

Ո'չ Հաջի Մուսան, ո'չ մեծ Վեզիրը, ո'չ ներքինապետն ու ենիչերիպաշին, ոչ էլ պալատական լրտեսները չկարողացան նրա հետքը գտնել:

Մի քանի ամիս զուր որոնումներից յետոյ Հաջի Մուսան, Վեզիրները եւ պալատականները ուրիշ ճարտարապետ որոնեցին, որ գործը շարունակէր: Բարեբախտաբար Ե. Պոլսի ճարտարապետներից ոչ ոք չյանդգնեց ստանձնել այդ կիսատ թողնուած եւ խիստ պատասխանատու գործը եւ կամ լրացնել ուրուագիծը:

Ամէնքը միաբերան ասում էին թէ անհնար էր չորս սիւների գլխին մի այնպիսի թմբուկաւոր գմբէթ դնել, որի նըմանը կարողացել էին կրել Այա–Սոֆիայի գրանիթէ սիւները եւ թանձր ու պինդ որմերը:

Ամբոխին համոզել ու հաւատացրել էին թէ ճարտարապետ Թադոսը զգալով որ պիտի խայտառակուի, նրա կառուցուածքը դեռ չվերջացած պիտի քայքայուի, կործանուի, այդ պատճառով թողել ու փախել է:

Ամբողջ երկու տարի ճարտարապետ փնտռեցին, որ շարունակէ շինուածքը, բայց մարդ չգտան:

Իսկ Հաջի Մուսա Թաջիրը վախենալով թէ կարող է շուտով մեռնել եւ գործի վախճանը չտեսնել, մտորմունքից օրէց օր ծերանում էր ու քայքայւում:

Երբ ամէնքը յուսահատուած՝ չէին իմանում թէ ի'նչ ընթացք տան այդ կիսատ մնացած գործին, մի առաւօտ վաղ՝ ծերունի Հաջի Մուսա աղային ներկայացաւ ճարտարապետ Թադոսը, բարեւեց եւ ասաց.

— Հաջի աղա, եկայ գործը շարունակելու եւ վերջացնելու: Վեր կաց գնանք սերայ Խօջային տեսնելու:

Հրճուանքից երիտասարդացաւ Հաջի Մուսան, անմիջապէս դուրս եկաւ խանութից եւ արագ քայլերով գնացին սերայ:

Խօջան ապշած՝ ասաց.

— Գեավուր (անօրէն) Սուլթանը վըճռել է քեզ կախել տալ, ես ի՞նչպէս նրան յայտնեմ քո վերադարձը:

— Թող Սուլթանը բարեհաճի բացատրութիւնս լսելու, եթէ չներէ, ես ուրախութեամբ կը բարձրանամ կախաղան...

ԱՏՐՊԵՏ

(Շար. — 3)

ՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԻՆ ՀՈՏԵՆԱՑԻ ՀԻՄՆԱՑ

Դ.

— Ֆիլիպոս ես դիմեց դասիլեա, — հպանոշտա ես դիմեց ասատ էին ծանոթ ինչպես ես դիմեց, հշտամեծ հշտամեծ հշտամեծ

նախարարը 50 տարեկան է: Կիպրոս ունի 520·000 բնակիչ որուն 380·000ը՝ յոյն, 90 հազարը՝ թուրք: Մայրաքաղաքը՝ Նիկոսիա ունի 45·000 բնակիչ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ եւ Փեքինի միջեւ տագնապ մը սկսած է ըստ եուկոսլաւ շրջանակներուն: Նկատելի է որ վերջերս Խ. Միութիւն կը վերադառնան բոլոր ռուս մասնագէտները և փորձագէտները որ Փեքին էին գացած վերջին տարիներու ընթացքին: Տարակարծութեան գլխաւոր պատճառը խաղաղ համակեցութեան գաղափարն է զոր Խրուշչեւ կը պաշտպանէ: Չինացիներուն եւ Մաօ-Յէ-Թունկի համար դրամատիրութիւն եւ համայնավարութիւն չեն կրնար խաղաղ համակեցութեամբ շարունակուիլ. պատերազմը ոչ միայն անխուսափելի չէ այլ նոյնիսկ բաղձալի, միշտ Չինացիներուն համար, եւ համայնավարութեան վերջնական յաղթանակը ապահով է:

ԼԱՈՍԻ կառավարութիւնը յանձնուեցաւ «վարդագոյն իշխանին», այսպէս կոչուած էր չէզոքութեան համար որուն բուն անունն է՝ Սովաննա Փումա: Նախկին աշակերտ Փարիզի Հանրօգուտ Շինութեանց դպրոցին եւ Կրընոպլի ելեկտրականութեան վարժարանին, իր ներկայութիւնը որոշ ապահովութիւն կուտայ արեւմտեաններուն:

ՊՐԱԶԱՎԻԼԻ մէջ, յանուն տը Կոլի, մըշակութային նախարար՝ Անտրէ Մալրօ Քոնկոյի (նախկին Ֆրանսական) անկախութեան առթիւ ըսաւ.— «Թող մեզի հանդիստ ձգեն գաղթատիրութեան մասին խօսելով: Այս երկրագունտին վրայ, զօր. տը Կոլ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ ազատութեան ներկայութիւնը: Ազատութենէն զատ, ուրիշ լեզու չունինք»:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

«ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎՆԱՍԱԿԱՐ ԵՆ» Կ'ԸՍԷ ԿԻՒՐՍԷԼ

Թուրքիոյ նախագահը՝ Կիւրսէլ ամերիկացի լրագրող մը ընդունելով, պատասխանած է անոր կարգ մը հարցումներուն: Այս առթիւ Կիւրսէլ յայտարարած է թէ քաղաքական բազմաթիւ կուսակցութիւնները վնասակար կը նկատէ: «Համոզուած չեմ որ Թուրքիոյ մէջ մեծաթիւ կուսակցութեանց հիմնումը օգտակար կ'ըլլայ: Ինչպէս կարգ մը արեւմտեան պետութիւններու մէջ անհամար կուսակցութիւններ երկպառակութեան ծնունդ կուտան, չեմ բաղձար որ հոս ալ այդպէս ըլլայ: Թուրքիոյ մէջ ընկերվարական կուսակցութիւն մը կայ: Արտօնեցի անոր գործունէութիւնը: Ընկերվարական կուսակցութիւն մը Թուրքիոյ համար վնասակար չէ: Թերեւս շատ ալ օգտակար ըլլայ, այնքան ատեն որ յոռի նպատակներ չմտնեն գործին մէջ: Ըստ իս, սակայն, այս կուսակցութիւնը առայժմ հրապարակ ելլելու համար պէտք եղածին չափ զօրաւոր չէ»: Կիւրսէլի հարց տրուած է թէ ինք ալ Նասրի չափ գործի գլուխ պիտի մնա՞յ: «Ես Նասր չեմ երբեք: Մեր երկրին կացութիւնը անպայման անհրաժեշտ կը դարձնէր յեղաշրջական շարժում մը: Մենք ասիկա առանց արիւն թափելու գլուխ հանեցինք: Հիմա մեր ամբողջ բաղձանքն է ուղղամիտ ընտրութիւններով կառավարութիւնը քաղաքական վարչութեան փոխանցել եւ վերադառնալ բանակի մեր պարտականութեանց»: Պատասխանելով լրագրողի ուրիշ հարցումներուն, Կիւրսէլ յայտնած է «Մենք ամէնուն հետ կ'ուզենք եղբայր ըլլալ: Խաղաղութիւն երկրին մէջ, խաղաղութիւն տիեզերքի վրայ, այս է մեր նշանաբանը որմէ պիտի չշեղինք: Նախորդները յանձնուած են թրքական օրէնքներուն եւ թրքական արդարութեան: Անոնց մասին վերջին խօսքն ալ թրքական օրէնքն ու արդարութիւնը պիտի արտասանէ»: Այս տեսակցութենէն ետք, ամերիկացի լրագրողը յայտնած է թէ շատ զոհ մնացած է Կիւրսէլի հետ ունեցած խօսակցութենէն, ցարդ տեսակցած այլազան պետական մարդոց մէջ, այսքան համակրելի մարդու չէ հանդիպած եղեր, Ամերիկացին:

Հակառակ նախապէս տրուած լուրերուն, նախորդներու դատավարութիւնը Սեպտեմբեր 1էն առաջ չի կրնար սկսիլ:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Լա Քոթ Սէնթ-Անտրէէն Պ. Նազարեան 10 Ն. Ֆրանք:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Կապոյտ Խաչի Պելֆոնթէնի կայանի տնօրէնութիւնը շնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Այրի Տիկ. Առաքելեանէ (Լիոն) 4 քիլօ կեռասի անուշ: Պ. Ամիրայեանէ (Լիոն) 30 քիլօ դեղձ եւ տանձ: Պ. Գամպէրեանէ 10 Ն. Ֆ.: Պ. Գրիգորեանէ (Լիոն) 10 Ն. Ֆ.: Այրի Տիկ. Արապեանէ (Տէսին) 5 քիլօ շաքար: Պ. Սաթըճեանէ (Լիոն) 20 Ն. Ֆ.: Տէր եւ Տիկ. Յովհ. Մանուկեանէ (Լիոն) 20 Ն. Ֆ.: Տէր եւ Տիկ. Ս. Սիսլեանէ (Կրընոպլը) 30 Ն. Ֆ.: Տէր եւ Տիկ. Գարաճեանէ (Փարիզ) մէկ քիլօ պոնպոն: Տէր եւ Տիկ. Սապունճեանէ (Փարիզ) երեք քիլօ պոնպոն եւ շոքոլա: Տէր եւ Տիկ. Սուրեանէ (Փարիզ) 20 Ն. Ֆ.: Պ. Յակոբ Խաչատուրեանէ (Փարիզ) 50 Ն. Ֆ.: Պ. Գէորգ Նիկղոսեանէ (Փարիզ) 20 Ն. Ֆ.: Պ. Գ. Գիզիրեանէ եւ Պ. Լեւոն Մոմճեանէ (Փարիզ) 20ական Ն. Ֆրանք:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13, ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ

Ազգային Բարերարին ծննդեան երկրորդ դարադարձ

եւ

Վարժարանին Վերաբացման երեսնամեակ

Հանդիսաւոր Տօնակատարութիւն

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐ ԿԱՄ ՈՉ ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՄԻՇՏ

Համով ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ՝ ՊԱՀԱՏԱՒՐԵԱՆ համով ընդեղէններով:

Եթէ մեկնելէ առաջ հանդիպելու ժամանակ չունենաք, ձեր գտնուած տեղէն գրաւոր ապսպրեցէք: Մեծ խնամքով պատրաստուած ծրարով մը, ձեր ուզածը անմիջապէս պիտի ստանաք:

ՊԱՀԱՏԱՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրոպական ամէնէն ընտիր ապրանքները՝ յարմար գիներով:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

246, Rue Vendôme
20, Rue Villeroy
65, Rue Robert

Lyon

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյլ», շոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սազըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն:

Անգամ մը դիմեցէք՝

ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ

Մի մոռնաք թէ՝

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը զոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ ՄՆԱՅՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

ԲԱՑ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէս օրէ վերջ, Սորպոնի մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս ...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ և ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 Bis, Bd. Sébastopol PARIS 4e

Tél. : ARC. 26-61 Métro : (CHATELET - HALLES)

136, Rue des Bourguignons

ASNIÈRES - BOIS-COLOMBES

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող! ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON. PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND, PAVILLON-SOUS-BOIS - SEINE

4 BIS, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL - S. ET O. — 18, RUE BRÉZIN, PARIS 14e

24. RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER, ALFORTVILLE

48 BIS. RUE DALAYRAC. FONTENAY SOUS BOIS

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵԱՐ

Ֆրանսական - հայկական եւ կովկասեան ընտիր կերակուրներ

4, RUE ROBERT-ETIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e

TÉL. : BAL. 31 21

ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ ՍՐՏԻՆ ՎՐԱՅ

Métro : F. D. Roosevelt

Հանելի մթնոլորտ

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված-ներ, «շաշլիք», «քարսքի»

Bar Américain

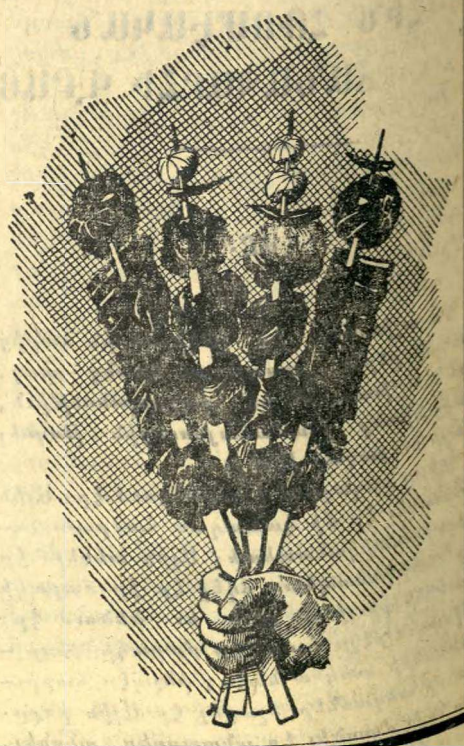

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 18 ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI 18 AOUT 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8876 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4677

ՕՐՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼՈՒՄՈՒՄՊԱ ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՑ

«ԿԱՄ ԵՄ, ԿԱՄ ԱՆ» ԸՍԱՒ ՀԱՄԲՐՇՈՒՏ ՆԻՒ-ԵՈՐՔ ՀԱՍԱՅ ԱՏԵՆ

Քոնկոյի կառավարութիւնը նկատի առնելով կացութեան «լրջութիւնը», պատերազմական վիճակ յայտարարեց վեց ամսուան ժամանակաշրջանի մը համար եւ ի զօրու բովանդակ երկրին մէջ: Հրամանագիրը ստորագրած են նախագահը եւ վարչապետը, Քազավիւպիւ եւ Լումումպա:

Միւս կողմէ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին Լումումպա պահանջած է ՄԱԿի յատուկ ներկայացուցիչ մը, որովհետեւ «չատ դէշ դործ տեսած են»: Պարտնացած է նաեւ գրաւել Պելժերու ստացուածքները եթէ երբեք «Քոնկոյի ողին» չվերադարձնէն: Տասնըհինգ օր ժամանակամիջոց տուած է: Հարցումի մը պատասխանելով յայտարարած է թէ զինուորական յատուկ դատարաններ պիտի կազմէ, որոնք պիտի փոխարինեն քաղաքային դատարանները եւ անմիջապէս վճիռներ արձակեն:

Լումումպա խիստ միջոցներու սկսած է դիմել: Առջի օր տարակարծիք դտնուած մէկի ընդհանուր քարտուղար Համարջոլտի հետ եւ պահանջեց որ փոխարինուի: Ներկայիս իր ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է Պելժերու վրայ: Ամէն միջոցի կը դիմէ զրգռելու համար այս վերջիններս: Այսպէս, երկու հարիւր Քոնկոյի զինուորներ, հրամանատարու-թեամբ զօրավար Վ. Լիւնտուլայի, յարձակած են Լէոփոլտվիլի օդակայանը ըսպասող 33 պելժ վայրէջքներու վրայ, որոնք փախուստի դիմած են օդանաւով: Միւս կողմէ պելժ քաղաքացիներ ձերբակալուած կամ արտաքսուած են: Ձերբակալուածներուն մէջ է Սապենայի (պելժ օդանաւային ընկերութիւն) փոխնախագահը՝ Կաթոն Տի:

Լումումպա անպիղծ է նաեւ ՄԱԿի հանդէպ: Արդարեւ, պելժ «լրտեսներ» դանելու պատրուակով խուզարկութիւն-ներ կատարել տուած է ՄԱԿի զինուորներու եւ պաշտօնեաներու մօտ: Ասոնցմէ շատեր ոստիկանատուն առաջնորդուած ու հարցաքննուած են: Հարցաքննուածներուն մէջ են անգլիացի եւ Ֆրանսացի զինուորներ, որոնք Ղանայի եւ Մալիի զօրաջոկատներուն մէջ կը ծառայեն, իբրեւ հրամանատար:

Միջազգային դէմերու կարծիքով, Լումումպա «ուժի ցուցադրութիւն» մըն է որ կ'ուզէ ընել ՄԱԿի դէմ: Կ'ուզէ ճնշում դործադրել որ Ապահովութեան Խորհուրդը ի նեցուկս Համբըրշոլտի եւ Զոմպէի, ի նպաստ իրեն որոշում տայ: Այսուհանդերձ վերջ վարչապետը, իր իշխանութեան դրած դրեթէ վերջնագիրը, իբր թէ պիտի դադրի 45 օր ետք, նեղ կացութեան մատնուած է: ՄԱԿի Աֆրիկէի եւ Ասիոյ ներկայացուցիչները չեն ծածկեր Լումումպայի հանդէպ իրենց դժգոհութիւնը: Միացեալ Նահանգները եւ արեւմտեան պետութիւնները զօրավիդ պիտի կանգնին Համբըրշոլտի:

Միւս կողմէ Քաթանկայի նախագահը՝ Չոմպէ յայտնեց է: «Վստահութիւն ունիմ ՄԱԿին» յայտարարեց ան: Լրագրողներուն դիտել տուաւ, թէ պատրաստ է բանակցելու որպէսզի կարելի ըլլայ լուծել Քոնկոյի եւ Քաթանկայի հարցերը: Այսուհանդերձ չեշտեց՝

ա) Քաթանկա անկախ պետութիւն մըն է: բ) Նախկին պելժիական Քոնկօն դաշնակցային պետութեան մը պէտք է վերածուի:

Մօտ օրէն Քաթանկա դոնուող «կապոյտ սաղաւարտներու» թիւը 4000ի պիտի հասնի: Քաթանկայի մէջ կացութիւնը հանդարտ ու բնականոն է:

Պրիւսէլի մէջ, պելժ խորհրդարանը լիակատար նիստ պիտի դումարէ և էյսքենսի կառավարութեան քաղաքականութեան չուրջ պիտի արտայայտուի:

Ամէն բան կախում ունի Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումներէն: Խորհրդային պատուիրակը կուզնեցով պիտի պաշտպանէ Լումումպան, բայց Համբըրշոլտ վճռական է.— Կամ ան, կամ ես:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Նիւզ-Ուիք թերթը կը դրէ թէ Մաօ-Ցէ-Թունկ եւս կանչած է 1500 չին ուսանողներ որ Մոսկուա կը դանուէին, համալսարանական ուսման համար:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ առաջնորդը՝ կարդինալ Սթեֆան Վիսզինսքի հարիւր հազարաւոր հաւատացեալներու առջեւ խիստ քարոզ մը խօսած է, Ատտուածածնայ տօնին առթիւ: Կարդինալը ըսած է թէ «եկեղեցւոյ համբերութիւնը հատած է»: Վերջերս եկեղեցւոյ եւ կառավարութեան միջեւ պայքարը սուր հանգամանք ստացած է, որովհետեւ Կոմունիզմ սկսած է միջոցներ ձեռք առնել կրօնական դաստիարակութեան դէմ, դպրոցներու մէջ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ բացուեցաւ Փաուրսի դատը, 2000 հոդիի ներկայութեան: Ամերիկացի օդանաւորդը ընդունեցաւ բոլոր յանցանքները եւ իրրեւ մեղապարտ պիտի դատուի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ճամբաներու վրայ Օգոստոս 15ի չաբաթավերջին, 107 հոդի մեռած են եւ 500 հոդի վիրաւորուած կառքի արկածներու հետեւանքով:

ՄԱԿ-Ի Զինաթափութեան յանձնաժողովը դրաւ սկսաւ իր աշխատանքները: Ք. Լոճ, Ամերիկայի պատուիրակը առաջարկեց որ կողմերէն իւրաքանչիւրը — Մ. Նահանգներ եւ Ս. Միութիւն — խաղաղ նպատակներու գործածութեան տրամադրեն 30 հազար քիլոկրամ իւրանիում 235: Այս ձեւով կորիզային ռումբերու չինութիւնը կը նուազի: Երկրորդ առաջարկ մը եւս ներկայացուց: Հանգրուան առ հանգրուան կրճատել ռումբերու չինութիւնը: Կուզնեցով, խորհրդային պատուիրակը «իւ. 2» օդանաւի մասին արտայայտուած է, եւ ներկայ եղած է նիստին, հակառակ որ որոշած էր պոյքոթի ենթարկել այդ ժողովը:

ԱՆԳԼԻՈՑ Աշխատաւորական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Մորկան Ֆիլիփս կաթուած ունեցած եւ հիւանդանոց փոխադրուած է: Աշխատաւորականներուն համար ծանր հարուած մըն է:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ պետութեանց կազմակերպութեան ժողովը բացուեցաւ Սան Եոզէի մէջ (Քոսթա Ռիքա): Հերթը, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը յոյս յայտնեց որ ամերիկեան երկիրներուն սերտ գործակցութիւնը թոյլ պիտի տայ որ խաղաղութիւնը եւ ժողովրդավարութիւնը պահպանուին:

ԿԻՊՐՈՍ դիմում ըրաւ որ ՄԱԿի անդամակցի: Դիմումը ներկայացուցին նորաստեղծ Հանրապետութեան նախագահը՝ Մակարիոս Արք. եւ փոխ-նախագահը՝ Քիւչիւք:

Կի ՄՈՒԼԷ կառավարութեան պիտի չանդամակցի ըստ ամերիկեան «Նիւզ-Ուիք» չաբաթաթերթին: Տը Կոլ վերջերս նոր դիմում ըրած է ընկերվարական պարագլուխին, բայց այս վերջինը բացարձակ մերժած է: Թէեւ Էլիզէի չորս նախներուն մէջ, այս լուրը կը հերքուի:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ դիւղի մը մէջ մօտ 1000 կաթոլիկները ուղղափառ եկեղեցւոյ յանած են: Այս առթիւ Պապը գիրենք բանադրած է իրրեւ «հերձուած» եւ Ցիսուեան մը դրկած որպէսզի դարձի բերէ «ըմբոստները»: Տարակարծութիւններ ծագած էին 1959ին տեղւոյն քահանային մահուան վաղորդայնին:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ազգ. Միութեան Կոմիտէն առաջարկ մը սկսած է քննել փոխելու համար առժամեայ Սահմանադրութեան 21րդ յօդուածը, ըստ որուն նախարար չի կրնար ըլլալ ոեւէ անձ որ Մայիս 27ին կը պատկանէր քաղաքական որեւէ կուսակցութեան: Եթէ 5ի վրայ 4 ձայնով այս առաջարկը ընդունուի, կուսակցական մը պիտի կրնայ նախարար ըլլալ:

× Ներքին նախարար Մուհարէմ Իհսան Քըզըլօղլու Պոլիս ժամանած ու մամուլի վերաբերեալ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած է.— «Պիտի չհօսիմ մինչեւ որ թղթակիցները սովին ըսուած խօսքերը ճիշդ գրել: Դժբախտաբար ըրած յայտարարութիւններս սխալ լոյս կը տեսնէն: Անդրադառնալով «Հիւրրիյէթ»ի մէկ լուրին, աւելցուցած է.— «Ես որեւէ նամակ ստացած չեմ Ատլանտեան Ուխտի ընդհ. քարտուղար Սփաքէն: Այսքան անխորհուրդ կերպով գրիչ կը չարժէ՞ մարդ միջազգային անճնաւորութեան մը անուանով խօսելու համար: Լրագրողները եւ թղթակիցները դատախարակութեան պէտք ունին»:

× Վերջին ամիսներուն՝ անհամեմատելի կերպով բարձրացած է թիւը այն առեւտրականներուն, որոնք կը մերժեն վճարել իրենց ստորագրած պարտամուրհակները, եւ այս կացութիւնը աւելի եւս կը ծանրացնէ հրապարակին տագնապալի վիճակը, չատ մը հաստատութիւններու համար անանկութեան վտանգ յառաջացնելով: Այս պատճառաւ, դատական նախարարութիւնը ձեռնարկած է նոր օրէնքի մը պատրաստութեան պարտքերու դանձումին համար: Այս նոր օրէնքով, անպարտաճանաչները խիստ պատիժներու պիտի ենթարկուին:

× Նախկիններու մասին մերկացումները կը չարունակուին: Նոր յայտնի եղած է որ նախկին նախագահ ճելալ Պայար իր պինուորական ծառայութիւնը չէ կատարած:

× Անատոլուի մէջ վարժապետները սկսած են ծեծ ուտել: Անգարայի Պէյխազար գաւառակին մէջ ալ վարժապետ մը անխնայ ծեծ կերած է գիւղացիներէն, որովհետեւ պաշտպանած է Մայիս 27ի յեղափոխութիւնը:

× Շերջապտոյտը վերջացնելով կիւրեղ Անգարա վերադարձած է:

× Օսմանեան կայսրութեան վերջին Սուլթաններէն Ապտիւլ Համիտի աղջիկը՝ Այշէ Օսմանօղլու յանկարծամահ եղած է, առջի օր:

× Թուրքիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ տնտեսական բանակցութիւնները սկսան Օգոստ. 13ին: Ամերիկայի ծանօթ անտեսագէտ՝ Թորնպուրկ այս առթիւ յայտարարած է թէ եթէ Մենտերէս չորս տարի առաջ իր առաջարկը ընդունած ըլլար, Թուրքիա ներկայ անտեսական վատթար կացութեան մատչուած չէր ըլլար: Ամերիկացին աւելցուցած է.—

«Այն տեսն Թուրքիոյ մէջ կատարած քննութիւններուս հետեւանքով տնտեսական կարգ մը սխալներ տեսնելով տեղեկագրիս մէջ պարզեցի, որ ինչպէս կարելի է սրբագրել դանոնք: Նախ բազմաթիւ գործարաններու չինութիւնը չլրացած, ուրիշներու չինութեան ձեռնարկումը քննադատեցի: Դիտել տուի որ այս պատճառաւ մեծաքանակ տարադրամ պարապ տեղը կը ծախսուի: Զանազի հասկցնել որ եթէ այս ճամբան չարունակուի, արժէքադրկում յառաջ պիտի դայ: Իմ նպատակս էր գործարաններուն չինութիւնը ամբողջացնել եւ երկրին տարադրամի եկամուտը աւելցնել: Կարգ մը գործարաններ մեքենայի եւ դետեղումի տեսակէտով ամբողջացած էին թէեւ, բայց նախանձելի չափով ծախսուած էին: Գործարանները ամբողջացնելու համար ամէն տարի 200 միլիոն տոլարի կարիք կայ: Ներկայիս 100 միլիոն տոլարի չափ կայ: Ուրեմն 100 միլիոն տոլարի կարիք կայ: Ասոր համար ալ ես առաջարկեցի որ Թուրքիոյ մէջ պիտի կառուցանէին: Այս միջոցին դիմած էին չգիտնալով որ երբ պիտի առնեն իրենց դրամները: Տեղեկագիրս մէջ ցոյց տուի որ օտար գործի մարդոց վստահութիւնը ինչպէս կարելի է վերաշահիլ, բայց բնականաբար խօսք չկրցայ հասկցնել:

«Տեղեկագրիս կարեւորագոյն առաջարկն էր հիմնել տնտեսական խորհուրդ մը որ վարչապետին յանձնարարութիւններ պիտի ընէր: Միայն Զօրլու եւ Մենտերէս տեսան տեղեկագիրս: Երկուքն ալ հաղորդեցին որ չեն բաժներ կարծիքներս:

«Այն տեսն Թուրքիա կը չանար երեք հարիւր միլիոն տոլարի օժանդակութիւն մը ապահովել: Վստահ եմ որ եթէ իրենց պահանջներուն իրրեւ հիմ տեղեկագիրս ցոյց տայինք, ոչ միայն իրենց բաղձացած կարճ պայմանաժամով երեք հարիւր միլիոն տոլարը այլեւս աւելի երկար պայմանաժամով մեծ դրամ մը կրնային տանել: Անձնապէս կը խորհէի որ Թուրքիա այդ թուականին 400–500 նոյնիսկ 600 միլիոն տոլարի կը կարօտէր: Եթէ ծրագիրը ընդունուէր ձեր դիմած հաստատութիւնը այս դրամը 15–20 տարի պայմանաժամով անտարակոյս կտուար»:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

*

Երուսաղէմի Հայոց Նորընտիր Պատրիարք Ամեն. Տ. Եղիշէ Արք. Սրբազանէն ստացուեցաւ հետեւեալ հեռագիրը.

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԶԱՐԵՀ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
Անթիլիաս

Նորին Վեհափառութիւնը չնորհեց վաւերացման թագաւորական Պէրաթը եւ մեզ պատուեց Քավքապի Ա. կարգի չքանչանով: Գահակալութեան հանդէսի թուականն ճշդուեցաւ Օգոստոս 21ը: Զերմապէս կը հրաւիրենք ձեր Սրբութիւնը:

ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔ
11 Օգոստ. 1960, Երուսաղէմ

×

Սոյն հեռագրին՝ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ յղեց հետեւեալ պատասխանը.

ՆՈՐԻՆ ԱՄԵՆԱՊԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ
Տ. ԵՂԻՇԷ Ս. ՊԱՏՐԻԱՐՔ
Երուսաղէմ

Խոր ուրախութեամբ իմացանք ստացումը թագաւորական պէրաթին Ձեր ամենապատուութեան ընտրութիւնը վաւերացնող, ինչպէս նաեւ տուչութիւնը բարձրագոյն չքանչանի: Կը ներկայացնենք չատ անկեղծ եւ սրտագին չնորհաւորութիւններ: Խորէն Արք. պիտի գլխաւորէ պատուիրակութիւնը, որ մեզ պիտի ներկայացնէ գահակալութեան հանդիսութեանց:

ԶԱՐԵՀ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՑ

12, Օգոստ. 1960, Անթիլիաս

ԴԻՒԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՑ

(Կնիք)

ՏԱՐԱՇԽԱՐՀԻԿ ԹՌՉՈՒՆՆԵՐ

Բ.

Ուրեմն երբ կինը դուռը գոցեց ու գընաց, այդ վայրկեանէն սկսաւ կեանքը հիւանդ մարդուն եւ Անտռոյին միջեւ:

Անտռոյին սենեակը հիւանդ մարդուն սենեակին հետ կապուած էր, ան խոշոր պատշգամովը, որ առաջին վայրկեանէն տեսած էր ան: Այնպէս որ դէպի հիւանդը գալու համար, անիկա նախ կ'անցնէր հոնկէ եւ կը հաղորդակցէր խիտ ու բարձը ծառերով պարտէզին հետ, որ առաջին օրէն իր օգնականը նկատած էր:

Անտռոյին համար, հիւանդարանին կեանքը խենթեցնող պարապութիւն մը ունէր. իր միակ պաշտօնն էր հիւանդին քովը նստիլ, հսկել, զբաղեցնել:

Բայց մարդը, անգամ մը թիկնաթոռին մէջ զետեղուած, անմիջապէս ամբողջովին կը դրաւուէր գորգին վրայի քառակուսիներէն, որուն մէջ սակայն, բարեբախտաբար, դեղին ծաղիկ մը կար... Իսկ Անտռոյ անշարժ, գիրք մը կը կարդար, եւ երբեմն ակնարկը կը պտըտցնէր մարդուն եւ գորգին քառակուսիին մէջտեղ...:

Այդ սկիզբի օրերէն քիչ ետքը, սակայն, գարունը եկաւ եւ հիւանդարանին խոշոր պարտէզը լեցուեցաւ արեւով եւ պզտիկ ճնճղուկներով: Հիմա, ամէն օր կէսօրէն ետք, հիւանդը կառքի մը մէջ կը դնէին, եւ Անտռոյ կը քշէր կառքը պարտէզին ընդարձակ ճամբաներուն մէջ: Անիւներուն ճռոցը աւազին վրայ, աղջկան սիրտը կը բզքտէր...:

Հիւանդ մարդուն կինը ամէն օր կու գար, ժամերով կը մնար իր անտարբեր ամուսինին քով, որ անոր երեսն իսկ չէր նայեր: Յետոյ կը հարցուփորձէր Անտռոյ, կը հետեւէր անձկութեամբ բժիշկներուն տուած խնամքներուն. դրամը առատօրէն կը վճարէր: Այդ պարագային բժիշկները երբեք չէին յուսահատեր զայն փրկելէ...

Եւ խնամքները, սակայն, սկսան իրենց արդիւնքը տալ, հարուստ հիւանդին վրայ: Հիմա, անիկա կրնար քալել քիչ մը, եւ աջ ձեռքը շարժելով, տանիլ եւ բռնել բազկաթոռին բազրիկը: Սկսաւ նոյնիսկ բառեր արտասանել եւ գորգին քառակուսիէն դուրս ակնարկը սկսաւ պտըտցնել սենեակին շուրջ: Հիմա Անտռոյ ալ կը ճանչնար եւ կը կանչէր: Բայց երբ ան քովը երթար, ըսելիքը չէր գտներ...:

Օրերը կ'անցնէին այսպէս, մեռցնող միօրինակութեամբ մը: Անտռոյին միտքը կէս թմրութեան մը մէջ կ'երերտկար:

Երբեմն ան Փարիզ կ'իջնէր, եւ ուղղակի իր սենեակը կ'ելլէր: Հոն, քանի մը նամակներ կը գրէր, կեանքին հետ շփում մը պահելու համար: Յետոյ, պահարանին մէջ, անպէտ տեղը կախուած հագուստներուն կը նայէր, որոնք հոն անշարժացած կարելիութիւններ էին միայն...:

Եւ յետոյ ալ, դարձեալ հիւանդարանին ճամբան կը բռնէր, ուր իրիկուան հետ, հիւանդին թմրութիւնը եւ անոր ակնարկին պիշ վերամփոփումը գորգին քառակուսիին վրայ, կը հաստատէին զինքը, անգամ մը եւս, իր արդի կեանքին սպաննող կշռոյթին մէջ...:

×

Օր մը, երբ դարձեալ Փարիզ իջած էր, որոշեց քիչ մնալ սենեակը, եւ այդ օրը պտըտիլ Սէնի եզերքներուն վրայ, որոնք շատ կը սիրէր:

Քաղցր իրիկուն մըն էր: Քարափներուն վրայի ծառերը թեթեւ շուք մը ձգած էին, քարերուն եւ Սէնի կանաչ ջուրերուն վրայ: Օդին մէջէն ծիծեռնակներ կ'անցնէին: Գետին վրայէն՝ նաւեր:

Անտռոյին քսակը դրամով լեցուն էր: Ուզեց իրեն հաճելի բան մը ընել այդ օրը, բան մը գնել, տեղ մը երթալ...

Նայեցաւ ամէն ուղղութեամբ սուրացող օթոպիւսներուն ետեւէն: Նոյնիսկ յառաջացաւ դէպի մէկ քանին: Պատահեցաւ ալ որ ոտքը, քանի մը անգամ, տատամսումով վեր դրաւ ու վար առաւ, մինչեւ որ տոմսակավաճառը պոռաց եւ մեկնումի զանգակը քաշեց զայրացած...:

Անտռոյ օթոպիւսներէն հրաժարեցաւ, եւ փափաքները կեդրոնացուց Սէնին վրայէն զացող շոգեմակոյկներուն: Գետին եզերքի նաւամատոյց մը իջաւ: Խորհեցաւ գետէն վեր երթալ: Քանի մը նաւեր եկան՝ մարդերով լեփ-լեցուն... Մէջը մտնելու շարժումներ ըրաւ, բայց չհամարձակեցաւ: Թողուց որ անցնին երթան... Միւսը պիտի նստէր... Միւսն ալ եկաւ. ան ալ չնստաւ... Պիշ Սէնին հրաւիրող ջուրերուն նայեցաւ...:

Յետոյ վախցաւ ինքզինքէն, իր անորոշութենէն: Տեսաւ որ իր մտածումը եւ ոտքերը բոլորովին հակոտնեայ շարժումներ ունէին... Եւ շտապով ելաւ դարձեալ ճամբուն վրայ: Չէ', ո՞ւր երթար: Ահաւոր ձանձրոյթ մը, շուրջի կեանքին այնքան լեցունութեան չափով, պարապութիւն մը զգաց մէջը: Եւ պայուսակը սեղմած թեւին տակ, բռնեց վերադարձի ճամբան, գլուխը կախ՝ քարափներուն վրայէն...:

Յանկարծ, անհամար թռչուններու ճըլվըլոց մը լսեց մօտը, շուրջը, կարծես ամէն տեղ: Գլուխը դարձուց եւ տեսաւ որ, կ'անցնէր թռչուններ ծախող խոշոր խանութի մը առջեւէն: Ճօճող վանդակներու մէջ, աշխարհի ամէնէն գեղեցիկ թռչունները հարիւրաւոր, կը ճռուողէին, կը թռչկոտէին, զիրար կը սիրէին, ստեղծելով տեսակ մը նոր աշխարհ, Փարիզի մայթերուն վրայ...:

Անտռոյ կանգ առաւ հիացած: Խանութպանը սեւ գոգնոցը հագած, նստած էր դրան առաջ: Անտռոյին վերջնական կանգնումը տեսնելով, ոտքի ելաւ: Այդ տեսակ երազատեսի աչքերով անցորդներու համար էին արդէն այս չնաշխարհիկ թռչունները եւ ինք անոնց կը սպասէր:

«Ասոնք ի՞նչ թռչուններ են, պարոն», ըսաւ Անտռոյ, վանդակներուն մօտեցած:

— Սը սոն տէ գ'ուազօ տէ գ'իլ, մատամ, պատասխանեց մարդը: Խաղաղականի կղզիներու թռչուններ... Իլ սոն թրէ ժանթիյ: Միշտ կ'երգեն, կ'երգեն... Տեսէք ի՞նչ հրաշալի գոյներ ունին...:

Անտռոյ կը նայէր չլացած: Խաղաղականի կղզիներ... Հեռո՞ւն, արեւին տակ... Միտքովը գնաց դէպի հոն, բայց ոտքերը գամուած էին Փարիզի կարծր ասուալթին վրայ...: Ծանր թաթ մը դարձեալ ճմլեց ուսերը:

«Կ'ուզէ՞ք զոյգ մը, տիկին: Իլ սոն սի ժանթիյ... Տեսէք ինչպէս անդադար կ'երգեն: Տեսէք ի՞նչ հրաշալի գոյներ...:

Եւ մարդը ցոյց կուտար զոյգ մը, աղուոր վանդակի մը մէջ, ուր անոնք կը թռչտէին, կ'երգէին, իրենց բոյնին փոքր տարածութիւնը լեցնելով տարաշխարհիկ գոյներով եւ ձայներով...:

Անտռոյ կախարդուած, գրեթէ մեքենաբար տարաւ ձեռքը պայուսակին, մարդուն վճարեց, եւ վանդակը բռնած, սկսաւ դարձեալ քալել քարափներուն վրայէն: Բայց այս անգամ իր քայլերը փոխուած էին: Թեւէն վար կախուած կային երկու էակներ, որոնք իրենն էին, եւ որոնց կապուած կը զգար արդէն ինքզինքը: Խենթութիւն մը ըրած ըլլալու եւ երջանկութիւն մը ձեռք ձգած ըլլալու տարօրինակ խառնուրդ մը ունէր մէջը...

Երբ հիւանդարան հասաւ, շտապ անցաւ նրբանցքներէն, ջանալով վանդակը փէշերուն տակ պահել: Եւ անգամ մը սենեակը, արդէն ապահով էին հոն իր թռչուն բարեկամները եւ ինք: Վանդակը զետեղեց սեղանին վրայ, նոր ջուր դրաւ, կեր դրաւ, թարմ սալատի տերեւ մը խօթեց թելերէն ներս: Թռչունները կեանքով եւ գեղեցկութեամբ լեցուն էին...:

Յետոյ, հագնելով դարձեալ իր ճերմակ գոգնոցը, պատշգամին դուռնէն մըտաւ հիւանդին սենեակը, եւ առաւ իր հսկողի պաշտօնը, մրափող մարդուն քով:

Բայց այս վերադարձը անոր քով, տարբեր եղաւ: Գիտէր որ քովը, իր սենեակին մէջ, ապրող էակներ կային հիմա, որոնք ի՛րն էին...:

ՄԱՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

ՆՈԹԵՐ

ԲԱՑՕԹԵԱՅ ԹԱՏՐՈՆՆԵՐ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ահա Քարքասոն, իր անուանի բերդաքաղաքով: Հոյակերտ շինութիւն մը որու առջեւ կ'արժէ կանգ առնել, դիտել եւ ներշնչուիլ: Շշմեցուցիչ իրողութի՞ւն թէ ոչ դարերու ընդերքէն խոյս տուած ժամանակավրէպ տեսիլք մը: Տասնըմէկերորդ դարուն կառուցուած այս ամրոցը, կարծես հեգնանքի մը պէս բազմած է քսաներորդ դարու գլխուն: Երանելի ես Ֆրանսա որ ներշնչարաններդ կանգուն են մնացած: Հապա՞ մեր բերդերը, Անի, Արտագերս, Լամբրոն... Բայց լաւ է վերջ տալ այս երազանքին ու լծուիլ աշխատանքի:

Ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ քանի մը քաղաքավարական այցելութիւններ, տեղւոյն փառատօնին կազմակերպիչներուն, որոնք Շէյքսփիրի Համլէթի պատրաստական աշխատութիւններուն լծուած են: Այս ներկայացումը մասնաւոր խնամքի առարկայ է, լաւագոյնս հեռասփռուելու համար: Գլօտ Պարմա՝ ծանօթ բեմադիրը իր օգնականներով, պատկերացումին

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՆՈՒՐԻ ՕՍՄԱՆԻԷ

(ԻՐԱԿԱՆ)

Սուլթանը միեւնոյն սրահում երկրորդ անգամ ընդունեց այն վարպետին, որ ծննդավայրից վերադարձել էր դարձեալ լերկ ձեռքերով: Նա մայրաքաղաքից տարած ոսկով ետ էր գնել հայրենի տնակը, այգին ու ագարակը, վերաշինել, մըշակել ու ապահովել էր հօր օջախը, յանձնել էր իր փոքր եղբայրներին, նրանց փրկել խեղճութիւնից ու եկել էր իր պարտքը կատարելու:

Երբ դէմ առ դէմ կանգնեց դատապարտեալ ճարտարապետը, Սուլթանն ասաց.

— Անհաւատարիմ, դաւաճան, դու ո՞րտեղ էիր:

— Ես գիտէի որ աշխարհի տէրս անհամբեր ինձ պիտի ստիպէր անմիջապէս շարունակել կերտուածքը եւ աւարտել, չսպասելով մզկիթի հիմքի ամրանալուն եւ հաստատուելուն: Ջրային հիմքի վրայ կառուցուածքը չի կարող դիմանալ, եթէ կիրն ու քարը որոշ ժամանակի ընթացքում չկարծրանան: Ես չէի կարող թոյլ տալ, որ քո շինելիք կոթողը տասը-քսան տարի յետոյ կործանուի ու անհետանայ: Այժմ ես հաւատացած եմ, որ այդ հիմքի վրայ կանգնելիք մզկիթը, եգիպտական բուրգերից շուտ չի կործանուիլ, չի ճեղքուիլ եւ չի նստիլ: Ո՛չ մի երկրաշարժ չի կարող նրան քայքայել: Նա կը շարժի, կը ճօճայ, բայց երբեք չի գլորուիր: Ես չէի փախել քո ծառայութիւնից, այլ երեսս պահել էի, որպէսզի քո հրամանով կանգնեցնելիք այս կոթողը դարէ դար ապրի եւ նրա ճակատին փայլի ձեր անմահ անունը:

— Հասկացայ, ասաց Սուլթանը, ես քեզ ներում եմ: Գնա', եւ վաղուանից շարունակիր քարերը տաշել ու շարել: Տըղե՛րք, խալաթ տուէք վարպետին:

— Ալլահը երկար կեանք տայ բարերարիս, ասաց ճարտարապետը եւ Սուլթանի բաշխած խալաթը հագին, Խօջայի եւ Հաջիի հետ գնաց զննելու այն հիմքը որ շաղախուած էր իր քրտինքով:

Ապա սկսեց տաշել շինութեան չորս սիւների գրանիթները եւ կամարների մարմարները, խոյակներն ու խարիսխները հարթեց ու յղկեց:

Ճարտարապետը եօթ տարի աշխատեցաւ, կանգնեցրեց գմբէթը, զետեղեց գագաթին ոսկեզօծ մահիկը: Բարձրացրեց զոյգ մինարէները կրկնակի պատշգամբներով, զարդարեց նրանց ծայրերը ոսկեշող լուսնաստղով: Քանդակեց ու յղկեց սիւները, կամարները, գմբէթը, լուսամուտները ներսից ու դրսից:

Ամէն ինչ աւարտելուց յետոյ, մզկիթի ոսկի բանալիները տարաւ յանձնեց Սուլթանին, բայց ոչ Մահմուդին, որին արդէն կղերը խեղդել էր, այլ նրա յաջորդ Սուլթան Օսման Գ.ին, որ գահ էր բարձրացել 1754 թուականի վերջերին:

Կ. Պոլսում հազարի չափ մզկիթ կայ, բայց այդ հազարի շարքին ճարտարապետ Թադոսի կառուցուածքը իր ոճով, մանաւանդ սքանչելի քանդակներով եզակի է, ո՛չ օրինակն է ունեցել ո՛չ նմանողը, այլ միայն սքանչացողը: Շատ ճարտարապետներ ձգտել են նրան նմանեցնել իրենց կերտուածքը, բայց ոչ մինը այն շնորհն ու ճաշակը չեն ունեցել, որ իրենց գործի մէջ որեւէ ինքնուրոյն գեղեցկութիւն մտցնեն:

Այս մզկիթը նման է մի քառակուսի վրանի, որի իւրաքանչիւր կողմը եօթանասունը վեց ոտնաչափ երկարութիւն ունի եւ կանգնած է չորս անկիւնի սիւների վրայ: Այս չորս սիւները իրար կապուած են չորս կամարներով, որոնք ցոկոլից քառասուն ոտնաչափ բարձրութիւն ունեն: Չորս սիւներն ու չորս կամարները մի հսկայական բոլորակ են կազմում քսանըվեց մեթր տրամագծով, որի գլխին բազմած է թմբուկաւոր գմբէթը:

Գմբէթը բոլորուած է քսանեւութ լուսամուտներով, որոնք իրենց ձեւով յիշեցնում են Այա-Սոֆիայի գմբէթը, այն տարբերութեամբ, որ Այա-Սոֆիայի գմբէթը դրուած է կարծր ու պինդ պորփիւրէ սիւների վրայ, որոնց շրջապատում են հաստ ու պինդ որմերը, իսկ սա սոսկական չորս սիւների վրայ:

Այա-Սոֆիայի գմբէթին շրջապատած են արեւելքից եւ արեւմուտքից կրկնակի կիսագմբէթները, որոնք կազմում են նախկին եկեղեցու խորանները, հիւսիսից եւ հարաւից հնգական փոքրիկ գմբէթներ, այնինչ ճարտարապետ Թադոսը մէկ գմբէթ է դրել ամբողջ կերտուածքի վրայ, իսկ չորս գմբէթաձեւ թմբիկներ սիւների գլխին, որոնք յիշեցնում են Ս. Հռիփսիմէի գմբէթի շրջապատի չորս խուլ գմբէթիկները:

Ճարտարապետ Թադոսը այս մզկիթի չորս արտաքին որմերի փոխարէն կանգնեցրել էր մարմարի սիւնաձեւ շրջանակները, որոնց մէջ զետեղուած ապակիներից լոյսը սփռւում է աղօթարանի ներսը: Ճարտարապետը այնքան լուսապաշտ է եղել, որ չի գոհացել գմբէթի 28 լուսամուտներով. նա ամբողջ շէնքի չորս որմերի փոխարէն չորս հսկայ լուսամուտներ է թողել ամբողջ պատերի երկարութեամբ եւ լայնութեամբ:

Յատակն ամբողջապէս յղկուած պորփիւրով եւ յարդարուած: Գմբէթը այնպիսի ոսկեզօծ քանդակներով է զարդարուած, որ այցելուն կարծում է թէ վարպետի ձեռքերը միայն վերջին օրերն են հեռացել այդ տեղից:

Գմբէթի գագաթի ներքին կողմի վրայ մեծ տառերով փորագրուած է Ղուրանի 34րդ սիւրայի 35րդ այաթի հետեւեալ խօսքերը.—

«Ալլահից է բխում երկնքի եւ երկրի լոյսը...»:

Սուլթան Օսման Գ. իր գահակալութեան առաջին տարելիցին (5 Դեկտեմբեր 1755) կատարեց այս հրաշակերտի պաշտօնական բացման հանդէսը: Այնտեղ հրաւիրուած կղերին ու պաշտօնակալներին սամուրի մուշտակ բաշխեց, իսկ ճարտարապետ Թադոսին ոչ միայն կրկնակի մուշտակով պատուեց, այլ նրա մէջքը քիրման գօտիով ամրացրեց եւ գլուխը քիշմիր շալով պսակեց:

Միայն Հաջի Մուսա Թաջիրը չհասաւ բաղձանքին: Նա ծախսեց եօթանասուն հազար քիսա ոսկին, տեսաւ մզկիթի, մինարէների կանգնումը, նրանց ծայրին բարձրացած ոսկեշող մահիկը լուսնով պսակուած, հրճուեց մզկիթի ներքին ու արտաքին քանդակների գրաւիչ փորուածքներով, բայց ոչ միայն այդ հանդէսին Սուլթանի շնորհ սամուրենին հագնելու չարժանացաւ, այլ նոյնիսկ նրա անունը չդրոշմուեց մզկիթի դրան ճակատին, ոչ էլ ներքին ու արտաքին որմերի վրայ:

Նա այդ հանդէսից երեք ամիս առաջ գերեզման էր իջել եւ յաւիտեան մոռացութեան մատնուել:

Ճարտարապետ Թադոսը իր այս վիթխարի կերտուածքով մեծ հռչակ ստացաւ օսմանեան մայրաքաղաքում:

Բոլոր մեծամեծները, պալատական տիկինները նրան էին հրաւիրում իրենց ապարանքները վերաշինելու եւ զարդարելու:

Արաբկերտցի ուրացող Հաջի Մուսայի անունը չդրոշմուեց մզկիթի որմերի վրայ, ոչ նոյնիսկ մզկիթի հիմնարկող Սուլթան Մահմուդ Ա.ի անունը:

Մզկիթը ոչ միայն հիմնադրի, ճարտարապետի անունները կրելու պատուին չարժանացաւ, այլ նա մինչեւ օրս կրում է աղօթարանի դռները հասարակութեան առաջ պաշտօնապէս բացող Սուլթան Օսման Գ.ի անունը — «Օսմանեան Լոյս» — «Նուրի Օսմանիէ»:

(Ալեքսանդրապոլ, 1917) ԱՏՐՊԵՏ

(4 եւ վերջ)

ՆԱԿԱՐԵՑԻ
ՂՈՎԿՈՎԻՀԻ ՂԱՀ ՀԱՐՑԱԶՐՈՒՅՑՆԵՐԸ

ԳԼ.

Եվ էն ղոչն ու էն ձին, որ տարել էր Ղոլոթոլ ու Ղոլոթոլի աղջկան, էլ չերևաց։ Ղոլոթոլ ինքն էլ ոտի կանգնեց ու սկսեց ման գալ ամեն կողմ։ Ման էկավ, ման էկավ, մինչև որ մի ձորի մեջ մի ծառի տակ մի ծեր մարդ տեսավ։ Ծերը նստած էր ու ծխում էր։ Ղոլոթոլը մոտեցավ ծերին ու ասեց.

— Ես քեզ չեմ ճանաչում, բայց ինձ թվում է, որ դու ինձ ճանաչում ես։ Ասա, ո՞ւր կարող է գնացած լինել իմ ձին։

Ծերը ասեց.

— Ես քեզ ճանաչում եմ, որովհետև ես քո հայրն եմ։ Ես էլ գիտեմ, որ քո ձին ո՞ւր է գնացել։ Ես ինքս եմ ուղարկել նրան։ Ես գիտեմ, որ դու ուզում ես գնալ Ղովկովիհի ղահրաման Ղոլոթոլ Ղոլոթոլյանի մոտ, որ նրանից ձի խնդրես։ Ես ուզում եմ, որ դու ինձ ձի չխնդրես, որովհետև ես ինքս ձի չունեմ։ Ես ուզում եմ, որ դու ինձ ձի խնդրես։ Ես ուզում եմ, որ դու ինձ ձի խնդրես, որովհետև ես ուզում եմ, որ դու ինձ ձի խնդրես։

Ղոլոթոլը ասեց.

— Ես քեզ ձի չեմ խնդրի, որովհետև ես ինձ ձի պետք չէ։ Ես ուզում եմ գնալ Ղովկովիհի ղահրաման Ղոլոթոլ Ղոլոթոլյանի մոտ, որ նրանից ձի խնդրեմ։

Ծերը ասեց.

— Ես գիտեմ, որ դու ուզում ես գնալ Ղովկովիհի ղահրաման Ղոլոթոլ Ղոլոթոլյանի մոտ, որ նրանից ձի խնդրես։ Ես ուզում եմ, որ դու ինձ ձի չխնդրես, որովհետև ես ինձ ձի պետք չէ։ Ես ուզում եմ, որ դու ինձ ձի խնդրես։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Լոնտոնէն Նիկողոս Թարայեան 10 սթերլին կը նուիրէ Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին, Յովհ. Զալրքեանի և հայ ուսանողներու «մայրիկին», Տիկին Տօնապետեանի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Պրիւսէլէն Փափազեան ընտանիքը 10 հազար Հին Ֆրանք կը նուիրէ Ֆրանսական Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանին, իրենց սիրեցեալ եղբօր՝ Կարպիս Փափազեանի մահուան 8րդ տարեդարձին առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

ԲԱՑՈՒԱԾ են նաեւ Պաքալօրէայի երկրորդ մասին երկու նոր դասարանները.—

Ա) Տարրական Չափագիտութիւն

Mathématiques Elémentaires

Բ) Փորձառական Գիտութիւններ

Sciences Expérimentales

Պայմաններուն համար դիմել՝

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél.: OBS. 18-28

Barclay

ZA ՄԱՆ ԱՐԱ ● HA MAN ARA

par

LES BARCLAY

super 70.335 — 45 T. — simple 60.212

Discophiles Arméniens!

C'est une danse de chez vous
à la mode de chez nous.

EN VENTE PARTOUT

Այրի Տիկին Խաչեր Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Կարապետեան եւ զաւակները՝ Անդրանիկ եւ Մկրտիչ, Տէր եւ Տիկին Արամ Կարապետեան եւ զաւակը՝ Միհրան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ճիլէմճեան եւ զաւակները՝ Վրէժուհի եւ Ազատուհի, ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝

ԽԱՉԵՐ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Օգոստ. 15ին, իր բնակարանը, 7 Ռիւ Փասթէօր, Իսի:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, հինգշաբթի Օգոստ. 18ին, ժամը 16ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Իսիի գերեզմանատունը: Թաղումը՝ ժամը 17,15ին:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ ընդունիլ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՏԷՍԻՆ.— Տարօն-Տուրուբերան Հայր. Միութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները եւ Տէսինի յարգոյ հայ հասարակութիւնը որ ներկայ ըլլան այս կիրակի առաւօտեան ժամը 8ին, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ կատարուելիք պատարագին եւ հոգեհանգստեան պաշտօնին՝ ի յիշատակ մեր բիւրաւոր նահատակներուն որոնց ոգեկոչումը պիտի ընէ Տէսինի նորընծայ Տէր Վարագ քհնյ. Աւագեան, որ նոր ժամանած է Երուսաղէմէն:

×

Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Ալեքսանեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց հօր, մօր եւ եղբօր Երեմիա, Կինօ եւ Մխիթար Ալեքսանեանի յիշատակին, այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրսիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ:

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մարսէյլէն ուղղակի Օտեսա, կամ աշխարհի որեւէ կողմէ նաւով, օդանաւով, երկաթուղիով, որեւէ ընկերութեամբ եւ նոյն գիներով:

Վճարումը՝ հոս կամ արտասահման: Կ'ապահովենք վիզայի գործողութիւնները ձրի, կ'ապահովենք նաեւ տեղերը ձրի:

Դիմել՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

որ 35 տարուան փորձառութիւն ունի:

AMERICAN LLOYD

48, RUE DE LA RÉPUBLIQUE
MARSEILLE
Tél.: 20-47-22

Ամէն դիւրութեան համար, ամէն տեղէ դիմել Մարսէյլի հասցէին:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

ԲԱՑ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ

●

1. 1960-61 ուսումնական տարեշրջանը պիտի սկսի Հոկտեմբեր 10ին:

2. Վերաբննութիւնները տեղի պիտի ունենան Հոկտեմբեր 3-8:

3. Արձակուրդի առթիւ, իրենց ծնողաց քով գացող վերաբննելի աշակերտները պէտք է որ Հոկտեմբեր 2ին վերադարձած ըլլան:

4. Աշակերտներէն ոչ ոք կրնայ Սեպտեմբեր 25էն առաջ, վարժարան ներկայանալ:

ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցին հարկ եղածը ըրաւ ապահովելու համար Օր. Նաթալի Պասմաճեանի ուղեւորութիւնը դէպի Էջմիածին, ուր ան պիտի լրացնէ Հայց. Եկեղեցւոյ ծիսական երաժշտութեան մասին իր ուսումնասիրութիւնները:

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը բարեհաճեցաւ հոգալ Օր. Պասմաճեանի Փարիզ-Մոսկուա օդանաւային երթեւեկի ամբողջական ծախքը:

ԴԻՒԱՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէս օրէ վերջ, Սորպոնի մէջ:

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13, ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ

Ազգային Բարերարին ծննդեան երկրորդ դարադարձ

եւ

Վարժարանին Վերաբացման երեսնամեակ

Հանդիսաւոր Տօնակատարութիւն

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐ ԿԱՄ ՈՉ ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՄԻՇՏ

Համով ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ՝ ՊԱՀԱՏԱՒՐԵԱՆ համով ընդեղէններով:

Եթէ մեկնելէ առաջ հանդիպելու ժամանակ չունենաք, ձեր գտնուած տեղէն գրաւոր ապսպրեցէք: Մեծ խնամքով պատրաստուած ծրարով մը, ձեր ուզածը անմիջապէս պիտի ստանաք:

ՊԱՀԱՏԱՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրոպական ամէնէն ընտիր ապրանքները՝ յարմար գիներով:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

246, Rue Vendôme
20, Rue Villeroy
65, Rue Robert
Lyon

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյլ», շոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 - 45օ), Իզմիրի չամիչ «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա», առաջնակարգ սուրճ, (քարաման եւ մոգա), համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն:

Անգամ մը դիմեցէք՝

ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ

Մի մոռնաք թէ՝

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ
ՄՆԱՅՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Յուշամատեանը

Նուիրուած Միութեան քառասնամեակին՝ (1918 - 1958):

Հրատարակութիւն՝ Շրջանային վարչութեան:

500 գեղատիպ էջ ճոխօրէն պատկերազարդուած, լաթակազմ:

Բովանդակութիւն՝

Ա. Հայ Մարմնակրթական շարժումը 1900 - 1915:

Բ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի ծնունդն ու տարածումը Պոլիս եւ գաւառները:

Գ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաքելութիւնը Հայաստան:

Դ.— Հ. Մ. Ը. Մ. արտասահմանի մէջ, Եւրոպա, զոյգ Ամերիկաներ, Մեքսիքօ եւ Եգիպտոս:

Ե.— Հ. Մ. Ը. Մ. Սուրիոյ՝ Լիբանանի եւ Յորդանանի մէջ:

Վաճառման կեդրոնատեղի՝

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

LIBRAIRIE HAMASKAINE
10, Rue Hussein BEYHOUM
BEYROUTH LIBAN-

ԳԻՆ՝ 15 Ն. Ֆ.

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱԻ

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ

եւ կուշտուկուռ խնդացնող

"ԽԻՆԴ ՈՒ ԺՊԻՏ"

Երգիծական հատորը, 518 ընդարձակ էջերով եւ հարիւրաւոր սրամիտ պատմուածքներով, մանրավէպերով և ծաղրանկարներով, որոնց վեց հատը գունաւոր, ծանօթ ծաղրանկարիչ Տիրան Աճէմեանի գործերէն:

Գինը՝ 14 Ն. Ֆ. թղթակազմը եւ 16.50 Ն. Ֆ. լաթակազմը:

Ստանալ Հ. Սամուէլ, Մ. Պարսամեան եւ Հ. Բալուեան գրատուներէն:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ· տար· 40 Ն· Ֆր·, վեց·22Ն·Ֆր·
Արտասահման՝ տար· 50 Ն· Ֆր· Հատը 0,20 Ն· Ֆր·

ՈՒՐԲԱԹ
19
ՕԳՈՍՏՈՍ
VENDREDI
19 AOUT
1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8877 36EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4678

ՕՐԻՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼՈՒՄՈՒՄՊԱ Կ'ՈՒԶԷ ԶՈՄՊԻ ՀԱՇԻՒԸ ՄԱՔՐԵԼ

ՄՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԼՈՒՄՈՒՄՊԱՅԻ ԿՈՂՔԻՆ

Մակի ընդհանուր քարտուղար՝ Համբրչոլի պահանջին վրայ, այսօր, ուրբաթ, Ապահովութեան Խորհուրդը պիտի հաւաքուի ու չորրորդ անգամն ըլլալով քննութեան պիտի առնէ Քոնկոյի եւ Քաթանգայի հարցերը:

Մինչ այդ, կողմերէն իւրաքանչիւրը դիրք ճշդած է: Խորհրդային ներկայացուցիչը՝ կուղեկցով տեսակցութիւն մը ունեցած է Համբրչոլտի կցորդին հետ, որու ընթացքին դիտել տուած է թէ տարակարծիք է Մակի ընդհ· քարտուղարին հետ: Պաշտպանած է Լումումպայի տեսակէտները: Նոյնիմաստ յայտարարութիւններ ըրած է Համբրչոլտի:

Ապրիկէի եւ Ասիոյ երկիրներու Մակի ներկայացուցիչները չեն ծածկեր իրենց դժգոհութիւնը Լումումպայի բռնած դիրքէն: Այսուհանդերձ անհաւանական է որ բացէ ի բաց դիրք բռնեն ու քննադատեն այս վերջինը: Թերեւս մէջերնին ճամբայ մը առաջարկեն: Մ· Նահանգները ի նպաստ Համբրչոլտի պիտի քուէարկեն: Հաւանաբար նոյնը ընեն նաեւ արեւմտեան երկիրներու ներկայացուցիչները:

Ուշինկըճն մտահոգ է: Կը վախնայ որ Քոնկոյի վարչապետը ընդառաջ երթալով խորհրդային խորհրդատուներուն, Մակի ուժերու պարպումը պահանջէ: Այդ պարագային Մակը հարկադրաբար պիտի քաշուի:

Լումումպա անդամ մը եւս մամուլի ներկայացուցիչները իր տունը կանչած է, ու խիստ եւ ծանր բառերով պախարակած՝ Մակն ու անոր ընդհ· քարտուղարը: «Քոնկոյի կառավարութեան համբերութիւնը հատած է, ամիս մըն է որ կը պահանջ որպէսզի Քաթանգայի հարցը կարգադրուի Մակի կողմէ» յայտարարած է ան: Այս առթիւ սպառնացած ալ է: Եթէ չկրճ դիմաց չղրկուին Քոնկո, կառավարութիւնը ուրիշ միջոցներու պիտի դիմէ: Ի հարկին օգնելու տրամադիր պետութեան մը պիտի դիմէ: Կը սպառնայ նաեւ Քաթանգայի վրայ քալել իր պին – տրներով: «Մէկ չարթուան մէջ կը կարգադրենք Քաթանգայի խնդիրը» ըսած է Լումումպա: Զուզեր նաեւ որ Մակի ընդհանուր քարտուղարը Քոնկո վերադառնայ:

Լումումպա կը չարունակէ դրդռութիւններ ստեղծել: Լէոփոլվիլի մէջ Մակի պինուորներ կեցնել կուտայ իրը թէ ինքնութիւնը ճշդելու համար: Օդակայանին մէջ սպասող 16 նորվեկացի «պաղտյո սաղաւարտաներ» պաշարուած են Քոնկոցիներու կողմէ: Բայց կռիւ չէ ծագած եւ խնդիրը կարգադրուած է պաղատիւնութեամբ: Պրիւսէլի մէջ խորհրդակցութիւններ վարչապետ Լումումպայի եւ Մակի գործակալ Համմարշոլտի միջեւ տեղի ունեցան: Ուշինկըճն մտահոգ է: Կը վախնայ որ Քոնկոյի վարչապետը ընդառաջ երթալով խորհրդային խորհրդատուներուն, Մակի ուժերու պարպումը պահանջէ: Այդ պարագային Մակը հարկադրաբար պիտի քաշուի:

Լումումպա անդամ մը եւս մամուլի ներկայացուցիչները իր տունը կանչած է, ու խիստ եւ ծանր բառերով պախարակած՝ Մակն ու անոր ընդհ· քարտուղարը: «Քոնկոյի կառավարութեան համբերութիւնը հատած է, ամիս մըն է որ կը պահանջ որպէսզի Քաթանգայի հարցը կարգադրուի Մակի կողմէ» յայտարարած է ան: Այս առթիւ սպառնացած ալ է: Եթէ չկրճ դիմաց չղրկուին Քոնկո, կառավարութիւնը ուրիշ միջոցներու պիտի դիմէ: Ի հարկին օգնելու տրամադիր պետութեան մը պիտի դիմէ: Կը սպառնայ նաեւ Քաթանգայի վրայ քալել իր պին – տրներով: «Մէկ չարթուան մէջ կը կարգադրենք Քաթանգայի խնդիրը» ըսած է Լումումպա: Զուզեր նաեւ որ Մակի ընդհանուր քարտուղարը Քոնկո վերադառնայ:

*Լումումպա կը չարունակէ դրդռութիւններ ստեղծել: Լէոփոլվիլի մէջ Մակի պինուորներ կեցնել կուտայ իրը թէ ինքնութիւնը ճշդելու համար: Օդակայանին մէջ սպասող 16 նորվեկացի «պաղտյո սաղաւարտաներ» պաշարուած են Քոնկոցիներու կողմէ: Բայց կռիւ չէ ծագած եւ խնդիրը կարգադրուած է պաղատիւնութեամբ: Պրիւսէլի մէջ խորհրդակցութիւններ վարչապետ Լումումպայի եւ Մակի գործակալ Համ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐԻ ԲԱՐԵԼԱՒՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ա.

ԽՄԲ.— Կը շարունակենք մեր քաղը՝ ամբողջացնելու համար կատարուած ուսումնասիրութիւնները այս հարցին մասին եւ ընթերցողին տալու համար լայն ծանօթութիւններ, որոնք պիտի դիւրացնեն մեր եզրակացութիւնը: Այս ուսումնասիրութիւնները առաջին անգամ է որ լոյս կը տեսնեն արտասահմանի հայ մամուլին մէջ, այսինքն այստեղ: Յաջորդաբար պիտի տանք Փրոֆ. Հ. Աճառեանի, Ստ. Մալխասեանցի, Գ. Լեւոնեանի ուսումնասիրութիւնները: Յետոյ հայերէն տպագրական տառերու բարեփոխման առթիւ կազմուած ակնաբոյժներու խորհրդակցութեան եւ գրաշարներու խորհրդակցութեան արդիւնքները: Ամէնէն ետքը՝ ակադեմական յանձնախումբին քուէարկութեան արդիւնքը:

Տարիներից ի վեր խօսւում է հայերէն տպագրական տառերին աւելի լաւ եւ կատարելագործուած ձեւ տալու անհրաժեշտութեան մասին: Մինչեւ այժմ արուել են շատ փորձեր մասնաւոր անհատների և յատուկ այդ նպատակի համար կազմուած յանձնաժողովների կողմից, որոնք ցոյց են տալիս թէ ընդհանուր առմամբ ի՛նչպէս է հասկացւում առաջադրած բարեփոխութեան էութիւնը:

Բոլոր եղած առաջարկութիւններից կարելի է հանել այն եզրակացութիւնը, որ տառային բարեփոխութիւնը պիտի ունենայ մասնակի երեւոյթ: Նկատի առնւում է տպարանական տառերի մի տեսակը միայն, այն որ սովորականն է եւ ամենագործածականը: Դրանք այն տառերն են, որոնցով տպւում են գրքերն ու լրագիրները եւ բաղկացած են հասարակ տառերից եւ իրանց պատկանող գլխագրերից: Կան եւ ուրիշ շատ տեսակի տառեր եւ գլխատառեր, բայց դրանց մասին հարց չկայ դրուած: Ուրեմն մեր այս ուսումնասիրութեան մէջ նկատի կ՛առնենք բացառապէս առօրեայ սովորական տառերի (գրքերի եւ լրագիրների) հարցը:

×

Այս հարցը, չնայած իր մասնաւոր բնաւորութեան, մի քանի նկատառումներով նոյնիսկ աւելի կարեւոր է քան ուղղագրութեան հարցը, ամէնից առաջ հէնց այն պատճառով որ տպարանական տառերի ձեւափոխութիւնը կապուած է ահագին ծախքերի հետ, որոնք պիտի զուր կորչեն, եթէ ենթադրուած բարեփոխութիւնը չընդունուի Հայութեան մեծամասնութեան կողմից: Չափազանց կարեւոր է եւ հետեւեալ հանգամանքը: Եթէ ուղղագրական բարեփոխութիւնից պահանջւում է որ բառերը չկորցնեն կամ գոնէ շատ քիչ կորցնեն իրանց պատկերը, ապա ո՛րքան այս պահանջը պիտի խիստ լինի տպագրական տառերի վերաբերմամբ, որպէսզի մեր տպագրութիւնները ընթեռնլի լինեն ընդհանուրի համար: Իւրաքանչիւր ժողովրդի տառերը կրում են իրանց առանձնայատուկ տեսքը, որ եւ կոչւում է բնաւորութիւն (քարաքթէր): Այս տարբերութիւններից չեն խուսափում եւ մի ընդհանուր մայր-այբուբենից ծագած յատուկ ազգային այբուբենները, օրինակ լատիներէն տառերը՝ Գերմանացիների ընդգրկած գոթիկ ձեւով, լեհական այբուբենը, հունդարականը եւայլն: Հայերէն այբուբենն էլ ունի իր շատ ինքնատիպ կերպարանքը, որ չի կարելի փոխել անճանաչելի դառնալու չափ, առանց ըստեղծելու Հայոց բազմադարեան դպրութեան մէջ մի աներեւակայելի քաոս:

Այս կարեւոր հանգամանքի հետ հաշիւ չեն տեսել մինչեւ այժմ մէջ բերուած առաջարկութիւններից շատերը: Կան նրանց մէջ այնպիսիները, որոնք իսկապէս անճանաչելի են դարձնում հայերէն տառերը: Բարեփոխութիւն առաջարկողներից ոչ մէկն էլ նկատի չէ առել այն հանգամանքը, որ ներկայումս Հայերն ունին գործածութեան մէջ հարիւրից աւել տեսակ տառեր եւ եթէ ընդունուի առաջարկուած նորաձեւութիւնը, այն ժամանակ կերպարանափոխութիւնների պիտի ենթարկուեն եւ գործածութեան մէջ եղած տառերը: Իսկ այս բանը, չխօսելով ուրիշ անյարմարութիւնների մասին, կը պահանջէ այնպիսի ծախքեր, որոնց չի դիմանայ մեր պետութեան նման եւ ոչ մի պետութեան գանձարան:

Ուղղագրութեան նուիրուած պատմական տեսութեանս մէջ ես ցոյց եմ տուել որ գոյութիւն ունի ժողովուրդների մէջ ազգային պահպանողական հոգեբանութիւն, որ դիմադրում է յախուռն նորաձեւութիւններին: Միեւնոյնը պիտի մատնանշեմ եւ տառերի հարցի մէջ: Այստեղ ամենախոշոր օրինակը մեզ տալիս է այն մեծ ազգը, որ տուել է աշխարհին տպագրութեան սքանչելի գիւտը եւ որ այսօր էլ ամբողջ աշխարհի ուսուցիչն է տպագրութեան գործի մէջ, — այն է Գերմանիան: Մեր նորասէր ռեֆորմիստների համար տարօրինակ, անհասկանալի պիտի լինի այն փաստը, որ Գերմանացին այսօր էլ պինդ կառչած է իր ծուռ ու մուռ, մազային գծերով բեռնաւորուած, դժուար ընթեռնլի գոթիկ տառերին եւ չի ուզում բաժանուել նրանցից ոչ դպրոցում, ոչ գրականութեան մէջ: Միանգամայն անխորհուրդ մի հնամոլութիւն, — դուցէ այսպէս որակեն մեր ռեֆորմիստները, բայց Գերմանացու համար, ի հարկէ, այս այսպէս չէ:

Այս թռուցիկ ակնարկն էլ բաւական է, կարծում ենք, որ պարզէ թէ ի՛նչ պահանջով պիտի մօտենանք մենք տառերի բարեփոխութեան: Գլխաւոր ու անժխտելի պահանջն այն է, որ մենք չկորցնենք մեր տառերի պատկերը, որ մեր բարեփոխութիւնը չլինի եւ ոչ մի դէպքում ձեւափոխութիւն:

Ձեւը, պատկերը, էութիւնը չենք փոխում: Բայց այս չի նշանակում թէ անելու բան այլեւս չունինք: Ոչ, կայ միւս խոշոր պահանջը, — բարելաւել ձեւերը, դեղեցկացնել, նրբութիւններով եւ կատարելագործութիւններով ճոխացնել եւ բազմապիսացնել նրանց: Այս, սակայն, ոչ նոր պահանջ է, ոչ էլ յատուկ հայկական: Այս մի համատարած պահանջ է բոլոր ժամանակների եւ ազգերի համար, մի պահանջ որ կապուած է տպագրական արուեստի հետ՝ Գուտտեմբերգի օրից եւ միշտ կայ ու գոյութիւն ունի եւ գնալով ոչ թէ պակասում է եւ թուլանում, այլ մեծանում է եւ անհունապէս բազմակողմանի դառնում:

Հայկական տպագրութեան պատմութիւնն էլ ունի իր մէջ այդ պահանջի կատարումը պատկերացնող փայլուն էջեր: Մենք անցեալում շատ դեղեցիկ եւ շատ խոշոր աշխատանք ենք կատարել այդ ուղղութեամբ: Այժմ մենք պիտի շարունակենք այդ աշխատանքը: Բայց շարունակել կարող ենք լաւապէս այն դէպքում, երբ իմանանք թէ ի՛նչ է եղել, ի՛նչ է կատարուել, երբ, այսպիսով, կ՛իւրացնենք տպարանական արուեստի այն նուրբ ճիւղը, որ կոչւում է տառագիտութիւն:

×

Բայց նախ եւ առաջ մի շատ կարեւոր հարց: Ո՞վ պիտի իրագործէ տառերի բարելաւման պահանջը:

Սովորաբար կարծւում է որ տառերի դեղեցկացման եւ կատարելագործման կարելի է հասնել նկարիչների միջոցով: Այստեղ կայ մի խոշոր անճշտութիւն: Նկարչութիւնն, ի հարկէ, մեծ տեղ ունի ամէն մի բանի մէջ, որ պահանջում է դեղեցկութիւն, նրբութիւն, ճաշակ: Բայց այս չի նշանակում թէ իւրաքանչիւր, անգամ տաղանդաւոր, նկարիչ վարպետ է տպարանական տառերի գիտութեան մէջ: Այստեղ խօսքը պատկանում է մասնագիտօրէն պատրաստուած գծագրողին եւ փորագրողին: Ստեղծագործական աշխատանք տառագիտութեան մէջ կարող են մտցնել այդ համեստ եւ համարեա միշտ անյայտ մնացող գործիչները, որոնց միջավայրն է ձուլարանը: Այնտեղ են պատրաստւում հարիւր ու մի ձեւեր ու նորութիւններ, որոնք եւ տեղ են նուաճում տպագրական աշխարհում:

Մի օրինակ: Եթէ 1860ական թուականների սկզբից ռուսական տառերն ընդունում են նոր, դեղեցիկ ու բազմատեսակ ձեւեր, այդ այն պատճառով չէր որ Ռուսաստանն ունէր շատ քանքարաւոր նկարիչներ: Այդ մեծ բարեփոխութիւնը Ռուսաստան մտցնողը եւ նրա՝ ամէն անկիւն տարածողը եղել է Ֆլինչք ձուլարանը Ֆրանկֆուրտում (Մայնի վրայ): Եւ առ հասարակ կարելի է ասել որ Ռուսաստանի ամբողջ ձուլարանական գործը գտնուել է եւ այժմ էլ գտնւում է Գերմանացիների ձեռքում:

Չափազանց նշանակալից բովանդակութիւն է ստանում այս պատմական իրողութիւնը, երբ հարցը գալիս է այն միջոցներին ու հնարաւորութիւններին, որ կարող է ունենալ Խորհ. Հայաստանն իր ընդունած բարելաւութեան ծրագիրը իրագործելու համար:

Հայերն ահա 400 տարուց աւելի է, որ ունին սեփական տպագրութիւն, բայց այսքան ժամանակի ընթացքում միայն մի հատ մասնագէտ փորագրիչ եւ ձուլող՝ Միւհենտիսեանը Կ. Պոլսում: Մնացած բոլոր դէպքերում Եւրոպացիներն են եղել, որ հայերէն տառեր են գծագրել ու փորագրել: ԺԷ.-ԺԸ. դարերում՝ հայ վաճառականներն էին, որ տառեր էին պատրաստել տուել հոլանտացի, իտալացի եւ այլ ազգութիւնների պատկանող փորագրիչներին: Մենք ունինք, ինչպէս կը տեսնենք շուտով, եւ այնպիսի մի դէպք, երբ տառերի գծագրումը կատարում է մի Հայ, բայց չի կարողանում արդիւնաւորել այդ գործն առանց Ֆրանսացի մասնագէտների աշխատակցութեան:

Հետեւում է այս բոլորից, որ հայ նրկարիչները, որքան եւ տաղանդաւոր լինեն նրանք, չեն կարող, եթէ, ի հարկէ, մասնագիտօրէն չեն ուսումնասիրել ընդհանուր եւ հայկական տառագիտութիւնը ձուլարանական արուեստի տեսակէտից, բաւարարութիւն տալ տառերի բարեփոխութեան պահանջներին: Ապա ուրեմն պէտք է մասնագէտ գծագրողների եւ տպագրողների գործօն մասնակցութիւնը:

ՓՐՈՖ. Ս. ԲԱԲԱԽԱՆԵԱՆ

(ԼԷՕ)

(Շար.)

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՉԷՉՈՔԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Թուրքիոյ վերջին պետական հարուածէն օգտուելով, միջազգային մամուլը դէպքին պատմականը ընելու պատրուակին տակ, կը շարունակէ խարազանել թէ՛ Ինէօնիւի եւ թէ՛ Մենտերէսի իշխանութեանց օրով կատարուած ապիկարութիւններն ու անարդարութիւնները: Այսպէս, « Լը Մոնտ »ի աշխատակիցը, Էրիք Ռուլօ, յօդուածաշարք մը նուիրած էր այս խնդիրներուն՝ «Յեղափոխութիւն Աթաթիւրքի երկրին մէջ» ընդհանուր խորագրով (3–6 Օգոստ. 1960): Զանց կ՛առնենք առաջին յօդուածները, որոնց շօշափած նիւթերուն արդէն ընդարձակ կերպով անդրադարձած ենք «Յառաջ»ի սիւնակներուն մէջ: Ստորեւ կը ներկայացնենք յօդուածաշարքին վերջին գլուխը, ուր հեղինակը կը մատնանշէ Թուրքիոյ արդի ղեկավարները փորձութեան ենթարկող խնդիր մը՝ չէզոքավարութիւնը:

Պետական հարուածին յաջորդող առաջին ժամերուն, յեղափոխութեան ղեկավարները ուզեցին առանց այլեւայլի վրստահացնել արեւմտեան պետութիւնները,

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՎԱՐՊԵՏ ՔՈՐՆԷՅԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ծերունի սրնգահար Ֆրանսէ Մամայ, որ յաճախ կուգար իմ մօտս դիշերելու, անցեալ իրիկուն եփած գինի կոնծած պահուն, ինծի պատմեց փոքրիկ գիւղական տամ մը, որուն ականատես վկան եղած էր իմ ջաղացքս մօտաւորապէս քսան տարիներ առաջ:

Ծերուկին պատմութիւնը զիս չափազանց յուզեց: Զայն պիտի փորձեմ ձեզի պատմել այնպէս՝ ինչպէս լսեցի:

Երեւակայեցէք վայրկեան մը, սիրելի ընթերցողներ, որ դուք նստած էք հոտաւէտ գինիով լեցուն փարչի մը առջեւ եւ ծերունի սրնգահար մըն է որ կը խօսի ձեզի.—

Մեր քաղաքը, սիրելի պարոն, միշտ ալ մեռեալ ու անանուն վայր մը չէ եղած, այնպէս ինչպէս այսօր: Ժամանակին հոս ջաղացպանութեան ծաղկեալ կեդրոն մըն էր եւ ամբողջ շրջակայքի բնակչութիւնը կը խուժէր իր ցորենը աղալու: Քաղաքին շրջակայքը գտնուող բարձունքները ծածկուած էին ջաղացքներով:

Աջ ու ահեակ կը տեսնուէին հողմաղացքներ, որոնք միսթրալէն քշուած, կը բարձրանային մինչեւ նոճիներու գագաթը: Երկար ճամբաներէն կ՛երթային ու կուգային պարկերով բեռնաւորուած աւանակներու կարաւաններ: Կատարեալ հաճոյք մըն էր ամբողջ շաբթուան ընթացքին լսել մտրակներու աղմուկը, առագաստներու շաչիւնը եւ ջաղացպաններու օգնականներուն տիէ-հի՛ւն...

Կիրակի օրերը ամբողջ խումբով կ՛երթայինք ջաղացք:

Հոն, վերը, ջաղացպանները մեզի միւսքա կը վճարէին:

Ջաղացպանուհիները գեղեցիկ էին՝ նըման թագուհիներու, իրենց ասեղնագործուած շղարշներով եւ ոսկեայ խաչերով:

Ես սրինգս հետս կը տանէի եւ մինչեւ մութ գիշերը կը դառնայինք շուրջպարեր:

Այդ ջաղացքները, արդարեւ, մեր երկրին ուրախութիւնն ու հարստութիւնը կը ներկայացնէին:

Դժբախտաբար, փարիզցի Ֆրանսացիներ շոգիով դարձող ջաղացքներ հիմնելու գաղափարը յղացան, Թարասքոնի ճամբուն վրայ:

Ինչ որ նորոյթ է՝ գեղեցիկ է...

Մարդիկ սկսան իրենց ցորենները աղալու զրկել նոր ջաղացպաններուն մօտ, եւ հովով դարձող խեղճ ջաղացքները մնացին անգործ:

Կարճ ժամանակ մը անոնք փորձեցին պայքարիլ, եւ սակայն շոգին զօրաւոր հանդիսացաւ եւ իրարու ետեւէ ամէնքն ալ սկսան փակել իրենց դուռները:

Այլեւս փոքրիկ աւանակները չտեսնուեցան ճամբաներուն վրայ:

Գեղանի ջաղացպանուհիները ծախեցին իրենց ոսկեայ խաչերը...

Այլեւս չկային ո՛չ միւսքա եւ ոչ ալ շուրջպարեր...

Որքան ալ շաչէր միսթրալը, հողմաղացները կը մնային անշարժ...

Եւ օր մը, համայնքային վարչութիւնը քանդեց բոլոր հողմաղացները եւ անոնց աւերակներուն վրայ հաստատուեցան խաղողի այգիներ եւ ձիթենիներ...

Սակայն, այս ընդհանուր աղէտին մէջ միայն մէկ ջաղացք կը շարունակէր իր բարձունքին վրայ մնալ եւ արիաբար գործել՝ նորելուկ ջաղացպաններու քթին տակ:

Վարպետ Քորնէյի ջաղացքն էր ատիկա, ճիշդ այն, ուր այժմ նստած կը կատարենք մեր հսկումը:

×

Վարպետ Քորնէյ հին ջաղացպան մըն էր, վաթսուն տարիէ ի վեր կ՛ապրէր ալիւրաթաթախ: Նոր ջաղացքներու հաստատումը խենթեցուցած էր զինքը: Ամբողջ ութ օր անիկա շրջեցաւ բոլոր գիւղերը, իրար անցուց բոլոր ժողովուրդը, ահազանգ հնչեցնելով թէ՝ «նոր ջաղացքները իրենց ալիւրով կ՛ուզէին թունաւորել բովանդակ Փրովանսը»:

— Մի՛ երթաք հոն, կ՛ըսէր անիկա, այդ աւազակները հաց շինելու համար շոգի կը գործածեն, որ սատանայի գիւտ մըն է, մինչդեռ ես կ՛աշխատիմ միսթրալով եւ լեռներու հովով, որոնք բարին Աստուծոյ ներշնչումներն են...

Եւ տակաւին ասոնց նման գեղեցիկ խօսքերու ամբողջ հաւաքածոյ մըմէջտեղ կը թափէր, բայց ոչ ոք մտիկ կ՛ընէր զինքը:

Ասոր վրայ, բարկութենէն կատղած, ծերունին փակուեցաւ իր ջաղացքին մէջ եւ սկսաւ հոն ապրիլ միայնակ՝ վայրենի կենդանիի մը նման:

Չուզեց նոյնիսկ իր քովը պահել թոռնիկը՝ փոքրիկ Վիվէթը, որ իր ծնողքին մահէն ետք մեծ հայրիկէն զատ ոչ ոք ունէր աշխարհի վրայ:

Խեղճ փոքրիկը իր կեանքը շահելու համար ստիպուեցաւ հոս ու հոն ծառայութեան մտնելու, օր մը հունձքի համար, ուրիշ օր մը՝ այգեկութի եւ ձիթապտուղի հաւաքման:

Կը թուէր սակայն թէ ծերունին կը սիրէր իր թոռնիկը:

ԱԼՖՈՆՍ ՏՈՏԷ

(«Նամակներ Ջաղացքէս» հատորէն)

(1 — Շար.)

ԿԱՐՄԻՐ ԳՈՒՆԱՎՈՐԻ ՀԻՆ ՀՈՒՇԵՐԸ

Ա.

Ես երբեք չէի հավատում հոգեհարության մասին պատմություններին, մինչև որ ինքս ականատես եղա մի դեպքի, որը ստիպեց ինձ փոխել իմ կարծիքը։

Ես ծանոթ էի Գրիգոր Ա. Մարտիրոսյանին, որ ծնվել էր 1870 թ. Մարտիրոս Ս. Մարտիրոսյանի միակ որդին էր։ Նրա մայրը մահացել էր նրա մանկության տարիներին։ Հայրն ամուսնացավ երկրորդ անգամ։ Մարտիրոսը մնաց հոր տանը։ Մայրական հարազատներ նա չուներ։ Հայրը նրան ուղարկեց Ռուսաստան, որ ավարտի գիմնազիան։ Մարտիրոսը ավարտեց գիմնազիան, ապա ընդունվեց Պետերբուրգի համալսարանի իրավաբանական ֆակուլտետը։ Ուսումն ավարտելուց հետո նա վերադարձավ հայրենիք։ Հայրը նրան ուղարկեց Ղարաբաղ, որ ծանոթանա իր կալվածքներին։ Մարտիրոսը մնաց Ղարաբաղում։ Նա ամուսնացավ տեղացի մի աղջկա հետ, որ նրան ուղարկեց Ղարաբաղ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի եկեղեցւոյ Դիւանը Աստուա – ծածնի ոտնին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է խաղողի նուիրատուութիւն, հետեւեալ ազգայիններէ :—

Այրի Տիկին Լիլիկ Սապոնճեան եւ զա – ւակները (իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր, ողբացեալ Ներսէս Սապոնճեանի մահուան տարելիցին առթիւ) 10 կղզով խաղող : Տէր եւ Տիկին Միհրան Գավէզ – եան մէկ կղզով, Տէր եւ Տիկին Ժան Յա – կոբեան 2 կղզով, Տէր եւ Տիկին Շահին – եան մէկ կղզով, Տէր եւ Տիկին Պարեամ Թերզեան, Տէր եւ Տիկին Կիւլէսէր – եան, Տէր եւ Տիկին Շահինեան (Գալվա – տոս), Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Զաքէաք – եան 2ական կղզով : Պ. Փայլակ Մինքա – յէլեան, Պարոններ Նօտարեան եղբայր – ներ, Տէր եւ Տիկին Գերեմիճեան, Տէր եւ Տիկին Հայրապետեան, Տէր եւ Տիկին Ալեքսանեան (Իսի), Էքիզեան ընտանիք, Տիկին Հայկանոյշ Ժամկոչեան, Տէր եւ Տիկին Սթեփանեան, Պ. Տէր Ղուկասեան Նուպար, Տիկին Ոսկի Աստուրեան, Տիկին Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Ազարէկ Կա – րիպեան, Տիկին Լուսի Մակարեան, Տէր եւ Տիկին Պարզեւ Սերոբեան, Տէր եւ Տի – կին Յակոբ Ալեքսանեան, Այրի Տիկին Սրբուհի Յովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Ալթունեան, Տէր եւ Տիկին Վանիկ Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Շեր – վանեան եւ զաւակները 1ական կղզով :

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 221–222, միացեալ թիւ, 48 Էջ, ամբողջովին Հայաստանի նուիրուած : Բժշկական յօդուածներ երեւանի բժիշկ – ներուն կողմէ, բժշկական տեղեկութիւն – ներ Հայաստանի մասին, գրական վկա – յութիւններ մեր հայրենիքին նուիրուած :

Տարեկան բաժնեգինը 15 Նոր ֆրանք : Արտասահման 20 Նոր ֆրանք :

ՀԱՅ–ԲՈՅԺի բաժանորդը ՀԱՅ–ԲՈՅԺի բարեկամ մըն է : Սպասել որ նամակ գրուի՛ եւ բաժնեգին պահանջուի, կը նշանակէ նեղութիւն պատճառել խմբա – գրին : Դիւրացուցէք խմբագրին գործը, ցոյց տուէք ձեր բարեկամութիւնը :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1960 – 1961ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակնե – րը արձանագրել, պէտք է փութան այժ – մէն իսկ դիմել հաստատութեան տնօրէն – նութեան :

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լի – սէներու պաշտօնական ծրագրի աշակեր – տուհիները կը պատրաստէ պրեվէի եւ պահլաւրէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմու – թեան եւ կրօնքի ծանօթութիւններով :

Դիմել 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Րէնսի, Հեռ. 927·01·72 :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՏԷՍԻՆ.— Տարօն–Տուրուբերան Հայր. Մխիթարեան կը հրաւիրէ բոլոր հայրենա – կիցները եւ Տէսինի յարգոյ հայ հասարա – կութիւնը որ ներկայ ըլլան այս կիրակի առաւօտեան ժամը 8ին, Ս. Աստուածա – ծին եկեղեցւոյ մէջ կատարուելիք պատա – րագին եւ հոգեհանգստեան պաշտօնին՝ ի յիշատակ մեր բիւրաւոր նահատակներուն որոնց ոգեկոչումը պիտի ընէ Տէսինի նորընծայ Տէր Վարագ քհնյ. Աւագեան, որ նոր ժամանած է երուսաղէմէն :

×

Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Ալեքսանեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան իրենց հօր, մօր եւ եղբօր Երեմիա, կինն եւ Մխիթար Ալեքսանեանի յիշատա – կին, այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Ողբացեալներուն յիշատակը յարգող – ները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ :

×

Վարդերեսեան ընտանիքը կը յանուցա – նէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց հօր՝

ԱԳՐԻՊԱՍ ՎԱՐԴԵՐԵՍԵԱՆ

մահուան քառասունքին առթիւ այս կի – րակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

Ա Զ Դ

ՀԱՅ ԽՆԱՄԱՏԱՐՈՒՀԻՒ ՄԸ ՊԱՏՐԱՍ – ՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ :

Կիլպէնկեան հիմնարկութիւնը , Ազ – գային Ընկերակցութեան տրամա – դրութեան տակ դրած ըլլալով կէս մի – լիոնի դրամ մը, հայ խնամատարուհիի մը (ասիսթանթ սոսիալ) պատրաստու – թեան ուսուցման թոշակին համար, թեկ – նածուներէն կը խնդրուի դրաւոր դիմել Ազգային Ընկերակցութեան գրասենեակը :

Պայմանները.— Թեկնածուն պէտք է ըլ – լայ, 18 – 35 տարեկան եւ ունեցող պատ – կառուրի (պաֆալորէա) Ա. եւ Բ. վկայա – կանները :

Ուսանողութեան չրջանն է երեք տարի :

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին մինչեւ Սեպտեմբեր 10, որմէ վերջ տեղի պիտի ունենայ յարմարազոյնին ընտրու – թիւնը : Գրել.—

Association Arménienne d'Aide Sociale
« Bourse d'Etude C. Gulbenkian »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Երեւանցի երեմ Պապիկեանի ազգա – կան՝ Արտաւազդ Աղաջանեան Երե – ւանի կամ Աշտարակի չրջանի կարմիր գիւղում բնակած : Հօր անունը Վա – սիլ, մօր անունը Սիրանոյշ· ընկերոջ անունը՝ Միքայէլ Շահբազեան, կար – բեցի, հօր անունը Աբրահամ :

Իրենց մասին տեղեկութիւն եւ կամ հասցէները պիտացողներէն կը խնդրը – ուի իմացնել «Յառաջ»ին, որ կը փո – խանցէ :

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

Հ· Մ· Ը· Մ·ի Յուշամատեանը

Նուիրուած Մխիթեան քառասնամեա – կին՝ (1918 – 1958) :

Հրատարակութիւն՝ Շրջանային վար – չութեան :

500 գեղատիպ էջ ճոխօրէն պատկերա – զարդուած, լաթակազմ :

Բովանդակութիւն՝

Ա· Հայ Մարմնակրթական շարժումը 1900 – 1915 :

Բ·— Հ· Մ· Ը· Մ·ի ծնունդն ու տա – րածումը Պոլիս եւ գաւառները :

Գ·— Հ· Մ· Ը· Մ·ի առաքելութիւնը Հայաստան :

Դ·— Հ· Մ· Ը· Մ· արտասահմանի մէջ, Եւրոպա, զոյգ Ամերիկաներ , Մեք – սիքօ եւ Եգիպտոս :

Ե·— Հ· Մ· Ը· Մ· Սուրիոյ՝ Լիբանանի եւ Յորդանանի մէջ :

Վաճառման կեդրոնատեղի՝

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
LIBRAIRIE HAMASKAINE
10, Rue Hussein BEYHOUM
BEYROUTH LIBAN-

ԳԻՆ՝ 15 Ն· Ֆ·

ՍԱԿԱՒԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱՋՒԵՐՈՒԻ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱՋԻ	30 Ն· Ֆր·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն· Ֆր·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ	10 Ն· Ֆր·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն· Ֆր·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՈՒԻՔ	20 Ն· Ֆր·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ	10 Ն· Ֆր·	» » »
«ՓՈՒՆԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն· Ֆր·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն· Ֆր·	» » »
« ԾԱՒՈՒ Է »	20 Ն· Ֆր·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ – դերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԻԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

ԲԱՑ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ

1· 1960–61 ուսումնական տարեշրջանը պիտի սկսի Հոկտեմբեր 10ին :

2· Վերաբացուութիւնները տեղի պիտի ունենան Հոկտեմբեր 3–8 :

3· Արձակուրդի առթիւ, իրենց ծնողաց հով գացող վերաբացելի աշակերտները պէտք է որ Հոկտեմբեր 2ին վերադարձած ըլլան :

4· Աշակերտներէն ոչ ոք կրնայ Սեպ – տեմբեր 25էն առաջ, վարժարան ներկա – յանալ :

ՏԵՍՈՒՈՒԹԻՒՆ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ

ԱՆԱՐԱՏ ՑՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՑԵՐ

Իրենց հաստատութեան դիւերօթիկ ա – չակերտներու արձանագրութիւնը սկսած է : Կ'ընդունին չորսէն 13 տարեկան աշա – կերտուհիները, կը յաճախեն Ֆրանսական դպրոցի դասընթացքներուն, եւ կը հետե – ւին հայերէնի ներքին ուսմունքներուն :

Մանրամասն տեղեկութիւններու համար դիմել տեսչութեան :

SŒURS ARMÉNIÉNNES

37, Ave. H. Barbusse - Arnouville les Gonesse (S&O)
Tel. : N° 179 à Gonesse

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13, ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ

Ազգային Բարերարին ծննդեան երկրորդ դարադարձ

եւ

վարժարանին վերաբացման երես – նամեակ

Հանդիսաւոր Տօնակատարութիւն

Մանրամասնութիւնները յայտնուելիք :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր , կիրակի կէս օրէ վերջ , Սորպոնի մէջ :

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը 8 Հոկտեմ – բեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առա – ւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքա – պետարանի չքեղ սրահներուն մէջ :

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահան – դէսը ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ, կիրակի , Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24 :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս ···

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ՋԱՐԴԱՐԷՔ և ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 Bis, Bd. Sébastopol PARIS 4e
Tél. : ARC. 26-61 Métro : (CHATELET - HALLES)
136, Rue des Bourguignons
ASNIÈRES - BOIS-COLOMBES
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող ! ամէնէն արդիական ճաշակով հնար – ուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինի – լիք պատրաստութիւններու : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սրբուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէում եւ փլաստիք :
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON. PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND, PAVILLON-SOUS-BOIS - SEINE
4 BIS, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL - S. ET O. — 18, RUE BRÉZIN, PARIS 14e
24. RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER, ALFORTVILLE
48 BIS. RUE DALAYRAC. FONTENAY SOUS BOIS

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

SAMEDI
20
ՕԳՈՍՏՈՍ
ՇԱԲԱԹ
20 AOUT
1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8878 36EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4679

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՆՈՐ ՄԵՐԿԱՑՈՒՄՆԵՐ, ՆՈՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (Օգոստոս 13, 14, 15, 16) կը քաղենք հետեւեալ լուրերը.

Անգարայի մէջ նոր օրէնք մը ընդունուած է, որուն համաձայն Սահմանադրութիւնը կը կորսնցնէ իր առժամեայ հանգամանքը եւ տեւական կը դառնայ: Բարեփոխութեան ենթարկուած է նաեւ ուրիշ օրէնք մը որ կը ջնջէ արգելափակումի համար նախապէս ընդունուած 30 օրուան սահմանափակումը: Այս բարեփոխումը կը վերաբերի Մայիս 27էն ի վեր արգելափակուած կամ հսկողութեան տակ առնուած անձերուն, որոնք հսկողութեան տակ պիտի պահուին առանց ձերբակալման եւ առանց դատավարութեան՝ այնքան ատեն որ հարկ տեսնուի:

× Նախկին նախագահ Ճելալ Պայարի Քավաքլըտէրէի յարկաբաժնին մէջ գրտնուած են սնտուկ մը լեցուն կօշիկ, 50 պայուսակ հագուստ, 20 պարկ սուրճ եւ 20 սնտուկ ուիսքի:

× Պայարի եւ ներքին նախորդ նախարար Կէտիքի գործունէութիւնն ու կատարած դերը, անկեալներու մասին կատարուած քննութեանց կարեւորագոյն մասը կը կազմեն, ըստ թրքական մամուլին:

Կը յիշուի որ Մայիս 5ին, Մենտերէս խոշտանգուած է Քըզըլայի հրապարակին վրայ՝ հոն հաւաքուած ամբոխին կողմէ: Բազմութեան մէջ կը գտնուէին նաեւ հանրապետութեան նախագահը Ճելալ Պայար, ներքին նախարարը, Հարցաքննիչ Յանձնախումբի կարգ մը անդամները, Անգարայի կուսակալը, Ապահովութեան տնօրէնը եւ ուրիշներ: Երբ Մենտերէս հրապարակ ելաւ, ամբոխը սկսաւ աղաղակել «հրաժարէ՛»: Հայհոյանքներ ալ կը տեղային: Ոստիկանութիւնը չէր յաջողած արգելք հանդիսանալ Մենտերէսի խոշտանգուելուն: Պայար եւ Կէտիկ անկիւնէ մը կը դիտէին տեսարանը: Մենտերէս երբ կառքովը յաջողած է վարչապետարան հասնիլ, հոն թիկնաթոռի մը մէջ ինկած է: Նոյն վիճակին մէջ եղած են Կէտիկ եւ կուսակալը: Այս մթնոլորտին մէջ բացառութիւն կազմած է Պայար որ ժպտուն էր եւ դառնալով Կէտիկին ըսած է. «Ներքին նախարար, հիմա Քըզըլա պիտի իջնէք, բարձրախօսէն պիտի պոռաք. անոնք որ մեզմէ են, անոնք որ մեզմէ չեն եւ ձեր ուժերուն պիտի հրամայէք համազարկ բանալ անոնց վրայ, որոնք մեզմէ չեն»: Կէտիկ «գլխուս վրայ» ըսելով Մենտերէսին նայած է, բայց տեսնելով որ ան ալ համամիտ է, դուրս ելած:

Որոշումը, սակայն, չէ գործադրուած ... անգործադրելի ըլլալուն պատճառաւ:

× «Յետադիմական» շարժումները կը շարունակուին երկրին մէջ: Քարամիւրսէլի մէջ ձերբակալուած են վեց հոգի որոնք յեղաշրջութեան դէմ յետադիմական գործունէութիւն ունէին: Մղկիթին իմամը, միւէզզինը եւ քարոզիչները որոնք արաբերէն թռուցիկներ պատրաստած ու պատերու եւ ծառերու վրայ կախած էին, յանցանքի վրայ բռնուած եւ անմիջապէս Պոլիս փոխադրուած են:

Չափայի բարձր. ուսումնարանի թուրքերէնի դասախօս Շերէֆ Հոճափաշայի մղկիթին մէջ քարոզելով ըսած է. «Պէտք է նախ ըսենք թէ Գուրանը գէրիմը հրաշք մըն է: Հրաշք մը չի կրնար թարգմանուիլ: Գուրանի ոչ մէկ թարգմանութիւնը Գուրան է: Արդէն մեղք է արաբերէնէ տարբեր Գուրան կարդալ: Անոնք որ կ՚ըսեն թէ Գուրանը պէտք է թարգմանուի, չեն գիտեր թէ ան հրաշք մըն է: Այդ բանը պահանջող լրագրողները գոնէ թող լռեն: Ամէն դարու մէջ այս տեսակ անբաններ, անմիտներ, տխմարներ կը հասնին»:

× Տէնիզլիի մէջ, երկու վարժապետներ որոնք ազգ. յեղափոխութեան շարժումին իմաստն ու կարեւորութիւնը բացատրելու եկած էին գիւղացիներուն, անոնց կողմէ քարկոծուած են: Պատասխանատուները ձերբակալուած են:

× Կիւրսէլ, Ատանայի մէջ այցելութիւն մը կատարած է որ մեծ «ցաւ» պատճառած է: Արդարեւ, նախագահը ներկայ եղած է ընդունելութեան մը Հաճը Էօմէր Սապանճի Էմիրկեանի ապարանքը եւ կարգ մը թերթեր միասին քաշուած, անոնց նկարը հրատարակած էին: Այս առթիւ Ենի Ատանա կը դրէ թէ Հաճը Էօմէր անկեալներու թիւ 1 մարդոցմէն էր, նոյնիսկ 1957ի ընտրութիւններուն կէս միլիոնի օժանդակութիւն մը ըրած էր դեմոկրատ կուսակցութեան: Բողոքի հեռագիրներ քաշուած են Կիւրսէլի, ցաւ յայտնելով այս այցելութեան առթիւ:

× Դատական նախարարը որ վերջերս սպառնացած էր լրագրողներուն, յետսկոչում ըրած է, մամուլի ընկերակցութեան բուռն բողոքին վրայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՆԿՈՅԻ մէջ կացութիւնը վտանգաւոր դարձած է, ի մասնաւորի ՄԱԿի պաշտօնեաներուն եւ զինուորականներուն համար: Արդարեւ, Քոնկոյի զինուորներ, պելժ լրտեսներ փնտռելու պատրուակին տակ չեն խուսափիր խուզարկութիւններ եւ ձերբակալութիւններ կատարելէ: Լէոփոլտվիլի օդակայանին մէջ Քանատացի «կապոյտ սաղաւարտներ» յարձակում կըրած են խումբ մը Քոնկոյի զինուորներու կողմէ: Քանատացի սպան վիրաւորուած է, իսկ մնացեալները մերկացուելէ ետք, կողոպտուած են: Ղանացի զինուորներ, հրամանատարութեամբ անգլիացի սպայի մը, օգնութեան հասած ու ազատած են: Լիւլիւապուրկի մէջ թունուզցի տասը զինուորներ սպաննուած են, Քոնկոցիներու կողմէ: ՄԱԿի ուժերը կրակ բանալու հրաման ստացած են: Արդէն իսկ գրաւած են Լէոփոլտվիլի օդակայանը: Պիտի կրակեն ռեւէ մէկու վրայ որ փորձէ օդակայան մտնել: ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարը՝ Համըրշոլտ ծանր եւ վտանգաւոր կը գտնէ Քոնկոյի այժմու կացութիւնը: Քաթանկացիք իրենց նահանգը տանող բոլոր ճամբաները եւ երկաթուղիի գիծերը փշաթելերով և ականներով ծածկած են: Լումումպա մերժեց ընդունիլ Համըրշոլտի կցորդը՝ Պընչ: Այս վերջինը բողոքելու համար վարչապետին հետ տեսակցիլ կ՚ուզէր: Հինդշաբթի օր ամերիկեան դեսպանը որ ժամադրութիւն ունէր Լումումպայի հետ, դուռը գոց գտաւ եւ պահակ մը ըսաւ. «հոս չէ»: «Բայց ժամադրութիւն ունիմ» շեշտեց դեսպանը: «Ձեզի կ՚ըսեմ հոս չէ»: Ամերիկացին կէս ժամ սպասելէ ետք տեսաւ որ Փաթրիս Լումումպա դուրս կ՚ելլէ առանց երեսը նայելու...:

ՓԱՐԻԶԻ վրայ 40 օր է անձրեւը չէ դադրած եւ արեւոտ օրերու ոչ մէկ յոյս կայ:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ օդանաւորդին դատին, Բ. նիստին ատեան կանչուած էին դէպքին ականատես վկաները եւ եօթը մասնագէտներ: Փաուըրս յայտարարեց թէ իբրեւ զինուորական իր գերադաս սպաներուն հրահանգին հնազանդած է միայն: Ընդհանուր դատախազը՝ Ռուտենքօ 15 տարուան արգելափակում պահանջեց:

ՍԻՏԻ ՊԵՆՈՒՐԻ (Մարոք) բացերը Ֆըրանսական զինուորական օդանաւ մը կըրակ առած է, անծանօթ պատճառներով: 19 ճամբորդներ, որոնց մէջ Ֆրանսացի զինուորականներ, մեռած են:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ մէջ 25 տարեկան երիտասարդ մը 7 ամիս բանտարկութեան դատապարտուած է, որովհետեւ ըսած է թէ նացիներու վերագրուած հրկիզման փուռերը 1945էն վերջ Ամերիկացիները չինած են:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Տեղեկատուութեանց նախարարը խնդրեց Արտաքին նախարարէն, որ օտար դիւանագիտական առաքելութեանց տեղեկացնէ թէ իրենց հրատարակած պարբերական տեղեկագիրերը, ինչպէս իրենց բոլոր հրատարակութիւնները պէտք է Լիբանանեան իշխանութեանց հաւանութիւնը ստանան հրապարակ հանուելէ առաջ: Նախարարը կը յիշեցնէ նաեւ գործակալութեանց թէ 1952ի օրէնքը կը ստիպէ որ Լիբանանցի տնօրէն մը ունենան:

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԷՅՍՔԵՆՍ (պելժ) վստահութեան քուէ ստացաւ: Ընդդիմադիրները դժգոհ էին կառավարութեան քաղաքականութենէն, յատկապէս Քոնկոյի նկատմամբ: 115 խորհրդարանականներ ի նպաստ քուէարկած են: 82 հոգի դէմ:

ԷՍՕ-ՍԹԱՆՏԸՐՏ վեց տարի ապարդիւն հետազօտութիւններէ ետք որոշած է ձեռք քաշել Թուրքիայէն: Այդ ապարդիւն աշխատանքները 20 միլիոն տոլար արժած են:

ՇՈՒ-ԷՆ-ԼԱՅ, համայնավար Չինաստանի վարչապետը յայտարարեց թէ Չինաստան կողմնակից է միշտ խաղաղ համակեցութեան, ընկերային տարբեր դրութիւններ ունեցող երկիրներու միջեւ:

ԶՈՒԻՑԵՐԱՑԻՆԵՐԸ որոշած են խիստ միջոցներու դիմել, առաջքն առնելու համար օտար դրամագլուխներու «խուժումին»: Յուլիս 1էն ետք յանձնուած դրամագլուխները տոկոս պիտի չբերեն: Իսկ անոնք որ ասկէ ետք կը յանձնուին եռամսեայ 0,25ի տուրքի մը պիտի ենթարկուին: Զուիցերացիք պիտի կարենան նոյնիսկ մերժել դրամագլուխները:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ նոր յաջողութիւն մը արձանագրեցին Տիսքովրբր 14ի արձակումով: Նախորդին հետ տարբերութիւնը միայն գործիքներու թիւն է, որ այս անգամ աւելի քիչ է:

ՍՊԱՆԻՈՅ Սանթանտէր նահանգին մէջ ջրամբար մը փլած է եւ 21 հոգի մեռած են: Աւելի քան 4000 հոգի անապաստան են:

ՎԱՌԵՋԻ (Իտալիա) մէջ Սեպտեմբեր 2ին վարչապետ Ատընաուրը պիտի տեսնուի Ամինթոռէ Ֆանֆանիի ետ: Գերմանիոյ վարչապետը ներկայիս կը հանգըստանայ Քոմոյի ափին՝ Քատէնապպիա:

Օրը Օրին

ԽՆԴԱ՞Ս ԹԷ ԼԱՍ...

— Օգնութի՛ւն, օգնութի՛ւն... Մեռա՛նք, կորա՛նք... Հաց չունինք, պանիր չունինք, ջուր չունինք, ատամնաբոյժ չունինք, հիւանդապահ չունինք, դեղ չունինք, վրայ-գլուխ չունինք, կօշիկ չունինք, շապիկ չունինք, աս չունինք, ան չունինք...

— Հապա ի՞նչ ունիք...

— Անկախութիւն...

— Քանի՞ օրէ ի վեր անկախ էք:

— Այսօր, Օգոստոս 20, ճիշդ ու ճիշդ յիսուն օր կ՚ըլլայ իրաւունք ստացած ենք որ մեր ճակատագիրը մեր ձեռքով որոշենք...:

— Բայց երէկ ամէն բան ունէիք...

— Այո՛, երէկ ունէինք, այսօր չունինք:

— Ինչո՞ւ չունիք...

— Ելան գացին...

— Գացողնե՞րը ով են... Դուք չպահանջեցի՞ք որ երթային...

— Սա Պելժերը... Մեզ երեսի վրայ ձգեցին, անպիտաննե՛րը... Օգնութի՛ւն, զըմմէն տարան, զըմմէն կերան, հասէ՛ք... Երկաթուղի ունինք, չենք կրնար բանեցնել, հեռաձայն ունինք՝ գիծերը իրարու չենք կրնար կապել, հեռագիր ունինք՝ ի՛նչպէս կը գործածեն գիտցող չկայ, շոգենաւի պէս բաներ ունինք գետերուն վրայ, շոգին ի՛նչպէս կը պատրաստուի չենք գիտեր, գրի մեքենայ ունինք, ինչպէս կը բանի մարդ չի գիտեր... Օգնութի՛ւն...

— Ձեր կօշիկին կապերը կապել գիտէ՞ք...

— Է՛, սանկ մը, երբեմն անոր մէջէն ալ չենք կրնար ելլել...

— Բարեկա՛մ, եթէ այդքան խեղճ էիք, ալ ինչո՞ւ անկախութիւն պահանջեցիք...

— Ատ ըսածդ եղա՞ւ... Ազգ ենք, անկախ ըլլալու ենք... Խրուշչեւի ճառերը չե՞ս կարդար...

— Դուք իմացա՞ծ էք որ կատուն չկերած խոտը ուտէ՝ կը խենթենայ... Ինչո՞ւ Պելժերուն հետ չկրցաք ապրիլ, շընորհքով մարդիկ են...

— Խե՛րը տեսնէք... Ազգային անկախութենէն շնորհքով բան չկայ այս աշխարհին մէջ... Խրուշչեւը ատանկ կ՚ըսէ...

— Խրուշչեւ այդ շնորհքով բանը ուրիշին տուած ունի՞...

— Չեմ գիտեր, մենք ատանկ բարակ բաներու խելք չենք կրնար հասցնել... Բայց Խրուշչեւը կ՚ըսէ որ գաղթատէր կապիտալիստ - իմպերիալիստներուն դէմ կռուելու ենք...

— Այդ կապիտալիստները բնա՞ւ օգուտ ունեցած չեն...

— Ո՛չ մէկ... Մենք աշխատած ենք, մեր մատներով հողը փորած ենք, մեր քրտինքով ցորեն հասցուցած ենք...

— Այդ ցորենը որո՞ւն շինած մանգաղով քաղած էք... Հողը որո՞ւն շինած արօրով հերկած էք: Ձեր ճամբաները ո՞վ շիներ է... Ձեր երկաթուղի՞ն, ձեր հեռաձա՞յնը, ձեր հեռագի՞րը, ձեր շէնքե՞րը, ձեր հիւանդանոցնե՞րը, ձեր կամուրջնե՞րը, ձեր վրայ-գլո՞ւխը, ձեր գործածած դեղե՞րը, ձեր դանակն ու պատառաքա՞ղը... Ո՞վ ձեզի կարդալ-գրել սորվեցուցած է... Քթիդ վրայ հանգչող ակնոցը ո՞վ քեզի տուած է... Սա ժամացո՞յցդ, տանդ ձայնասփի՞ւռը...

— Աղէ՛կ, աղէ՛կ, բայց մենք անկախութիւն կ՚ուզենք... Խրուշչեւը ատանկ կ՚ըսէ... Դուն ալ իմպերիալիստներուն կողմը մի՛ բռներ... Օգնութի՛ւն...

— Իմպերիալիստներէն մենք մեր դասը առած ենք, Ափրիկեցի բարեկամ... Հրեշտակներ չեն, գիտենք, բայց չե՞ս կարծեր որ չափի գիտակցութիւն ըսուած բան մը կայ... Երբ մէկը քալել չի գիտեր, ա՛լ ինչպէ՞ս կրնայ վազել...

— Չենք ուզեր, թող երթան, գետնի՛ն տակը անցնին...

— Օգնութիւնը ո՞վ պիտի հասցնէ...

— Ո՞վ... Իմպերիալիստ, կապիտալիստ կողոպտիչները...

×

Բայց, անկախ են... Խնդա՞ս թէ լաս...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԿՈԳԵԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ՆՈՐ ՊԱՇՏՕՆԸ

Վատիկանէն կը հաղորդեն թէ Յովհաննէս ԻԳ. նշանակած է Տիեզերական Ժողովի կարգ մը նախապատրաստական աշխատանքներու (կրօնական եւ աշխարհական կարգապահութիւն) յանձնախումբին 20 անդամները: Ասոնց կարգին է Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքական փոխանորդ Գերապայծառ Կոգեան եպիսկոպոս:

ՀԱՅԵՐԷՆ ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐԻ ԲԱՐԵԼԱԻՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

Բ.

Հայկական տպագրութիւնը հաստատուում էր, ԺԶ. դարի սկզբից, Եւրոպայում, հայկական միջավայրից շատ հեռու: Հայերէն տպարան նշանակում էր հայերէն տառեր: Տպարանական մարդիկ, հոգեւորականներ եւ վաճառականներ տառեր էին ձուլել տալիս եւրոպացի վարպետներին, տպագրութիւններ էին անում: Եւրոպացի վարպետը հայ տառերի պատկերը պիտի վերցնէր հայերէն ձեռագիր գրքերից, որոնց մէջ տիրապետողը բոլորագիր ասուած գրութեան ձեւն էր: Եւ փորագրուած տառերը, բնականաբար, պիտի այն պատկերը կրէին, ինչ տալիս էին ձեռագրերը: Առաջին տպագրութիւնները, որոնք լոյս տեսան 1512–1513 թուականներին, գրեթէ մշակման եւ բարելաւման ոչ մի հետք չեն կրում: Ձեռագրի եւ տպագրի մէջ տարբերութիւնը շատ թոյլ է, այնպէս որ այսօր տպագիրներ կան, որոնք ձեռագիր են համարուել երկար ժամանակ եւ պահուել են ձեռագիրների հետ: Տառերն ընդհանրապէս տձեւ էին, կոշտ ու կոպիտ, հետեւաբար եւ տպագրական արուեստը շատ անկատար եւ նախնական:

Բայց հետզհետէ անհարթութիւնները շտկւում են, տպագրական տեխնիկան գերազանցող է հանդիսանում: ԺԷ. դարի կէսից մենք արդէն ունենք տպարանական տառերի որոշ եւ հաստատուն պատկեր, որ այնուհետեւ մնում է անշարժ երկար ժամանակով եւ տարածւում է ամէն տեղ: Օրինակն, ի հարկէ, դարձեալ ձեռագրերի բոլորագիրն է, որ անաղարտ է պահում իր գծագրական բոլոր մանրամասնութիւնները եւ այսպիսով մի շարք պահանջներ է անում տպագրական արուեստին, պահանջներ՝ որոնց բաւարարութիւն տալու համար տպագրական տեխնիկան պիտի կողմնակի շատ բաներ աւելացնէր, իբրեւ հայերէն տառերի անհրաժեշտ եւ անխուսափելի սեփականութիւն:

Ահա թէ ի՛նչպէս:

Հայերէն տառերից եօթը հատը, գ, լ, դ, շ, չ, ջ եւ վ, պոչաւոր են: Այդ պոչերից նրանց զրկել անհնարին էր համարւում, եւ որովհետեւ պոչերը չէին թողնում որ վերեւից ներքեւ իջնող տառերը կանգնեն իրանց յետեւում, ուստի բացի սովորական 39 տառերից, ձուլւում էին եւ քսան հատ կարճ տառեր, — բ, գ, դ, զ, թ, ի, լ, խ, կ, ղ, յ, շ, չ, պ, ջ, վ, ր, ց, փ, ք, որոնք կոչւում էին ծոցագրեր կամ ծոցատառեր, որպէսզի նրանք, առանց պոչաւոր տառերի պոչերին վնաս տալու, մտնեն նրանց ծոցը եւ այդպէս հանդիստ կանգնէին շարքի մէջ:

Յետոյ գալիս էր մ տառի հարցը: Նրա քիթը, որ երկարում եւ դուրս էր գալիս տառի մարմնից, շարունակ կոտրւում էր, երբ նրանից յետոյ միեւնոյն բառի մէջ գալիս էին տողի վերեւի մասին հասնող տառեր: Եւ ահա մ տառի կնճիթը կոտրուելուց ազատելու համար կազմում էին 6 հատ ջուխտակ ձուլուած տառեր, — մե, մէ, մթ, մի, մխ, մկ (երկու տառ ձուլուած եւ մէկ տառ կազմած, ինչպէս կան արաբական, նոյնիսկ Ֆրանսական տառեր):

Դեռ ն տառն էլ իր պահանջն էր անում մ եւ վ տառերի կողքին կանգնելու համար, ուստի նրան էլ միացնում էին այդ տառերի հետ եւ ստացւում էին նորից երկու միացեալ տառեր, «երկուորեակներ», — մն եւ վն: Երբեմն ն տառը եւս միացւում էր ն տառի հետ, ու դառնում ննն:

Եւ ահա հայերէն տպագրական այբուբենը դառնում էր բաղկացած 68 հասարակ տառերից: Եթէ աւելացնենք սրա վրայ եւ 38 գլխագիր, կը ստանանք 116 տառեր: Բացի դրանից, պէտք է հաշուել մինչեւ 55 հատ զանազան նշաններ, «պատիւ» անունով նշանը կրող տառեր, փակագրեր, կետադրական եւ առոգանական նշաններ, եւ այն ժամանակը կը ստանանք մի գրաշարական արկղ, որ պիտի ունենար 171 խորշ...: Հասկանալի է թէ ո՛րքան թանգ պիտի նստէին հայերէն տառերը եւ ո՛րքան պիտի թանգացնէին տպագրութիւնը:

Այս հանգամանքն, անշուշտ, պակաս ազդեցութիւն չէ արել այն երեւոյթի վրայ, որ ԺԶ. դարից մինչեւ ԺԹ. դարի կէսն առհասարակ չափազանց աղքատ են մեր տառերը բազմատեսակութեան կողմից: Գրեթէ միայն երկու տեսակ մեծութիւն ունին, 12 եւ 10 աստիճան, շատ հազուագիւտ է 16 աստիճանը: Բայց աւելի եւս շատ է աչքի ընկնում գլխատառերի աղքատութիւնը: Նրանք միայն երկու տեսակ գծագրութիւն ունեն, 12 աստիճանի եւ նրանից բարձր աստիճանների գլխագրերն աչքի են ընկնում իրանց տըձեւութեամբ: Նրանք բաղկացած են իրարից կտրուած մասնիկներից, այնպէս որ, օրինակ, Զ գլխագիրը չորս առանձին կլտորներ ունէր: Այդ տառերի խոշորութիւնը տգեղացնում էր տպագրութիւնը: Եւ որովհետեւ նրանք տարբերւում էին ոչ թէ ձեւերի պէսպիսութեամբ, այլ միայն աստիճանների մեծութեամբ, ուստի շատ միօրինակ եւ անճաշակ տպաւորութիւն էին թողնում:

Ներկայումս այս հին տեսակ տառերը պահել են իրանց գոյութիւնը միայն Վիէննայի Մխիթարեանների տպարանում, ուր այսօր էլ կարելի է նրանց տեսնել գործածուելիս Հանդէս Ամսօրեայ ամսագրի մէջ: Վանքի այս յամառ հնապաշտութիւնը այսօր էլ մեծ թիւրիմացութիւններ է պատճառում հայերէն տառերով հետաքրքրուողներին, կարծել տալով նրանց թէ մենք տակաւին ապրում ենք ծոցատառերի ժամանակները, մինչդեռ նրանք վաղուց են անցել:

Իսկ 10 աստիճանի տառերի գլխագրերը տարբերւում էին նախորդից նրանով, որ նրանք կտորտանքներից չէին կազմուած, այլ այդ անջատ կտորտանքները միացուած էին իրար հետ գծերով:

Այս էր ահա այն տպագրական գոյքը, որ մենք ունէինք գրեթէ երեքուկէս դարերի ընթացքում: Շատ փոքր ու շատ աղքատ էր այդ գոյքը՝ համեմատութեամբ այն բազմազան ճոխութիւնների, որ ունէին եւրոպական ազգերը: Մեր գրքերը թէեւ մեծագոյն մասամբ տպւում էին Եւրոպայում (Վենետիկ, Վիէննա), բայց մեր տառերը ներկայացնում էին մի շատ յետամնաց մշակոյթ:

×

Բայց հայ տպագրական տառագիտութիւնն էլ ունեցաւ վերածնութեան ոսկեդար: Երկու անձնաւորութիւններ էին, տարբեր գիրքերի եւ ընդունակութիւնների տէր մարդիկ, որոնց հայկական մշակոյթը պարտական է այդ ոսկեդարը, — մէկը մի Մխիթարեան վարդապետ, Գաբրիէլ Այվազովսկի, միւսը՝ մի հասարակ արհեստաւոր, Ճանիկ Արամեան, Նիկոմիդիա քաղաքից: Ոսկեդարի հիմնադիրն ու հոգին Այվազովսկին էր, հռչակաւոր ծովանկարիչ Այվազովսկու եղբայրը, որ նոյնպէս ժառանգել էր գեղարուեստագէտի տաղանդ, բայց բացառապէս գծագրական արուեստի մէջ եւ այդ տաղանդը նուիրեց հայերէն տառերի գեղեցկացման մեծ եւ արդիւնաւոր գործին:

Վերածնութեան սկիզբը Այվազովսկին դնում էր Վենետիկում՝ 1840ական թուականներին, երբ նա կազմում էր բազմաթիւ քարտէզներից բաղկացած աշխարհագրական Ատլասը, մի հոյակապ գեղարուեստական գործ, որի նմանը մինչեւ այսօր չէ եղել Հայերի մէջ: Քարտէզները ծածկող աշխարհագրական անունները ներկայացնում են բազմատեսակ տառանմոյշներ, որոնք առաջին անգամն էին երեւան գալիս մեզանում եւ որոնց ձեւերը, մանաւանդ գլխագրերը, այնուհետեւ տիրապետող են հանդիսանում մեր մէջ:

1850ական թուականներին՝ Այվազովսկին, Մուրատեան վարժարանի վարիչի պաշտօնով, հաստատւում է Փարիզում, ուր այդ ժամանակ ապրում էր Ճանիկ Արամեանը: Սա արհեստով դերձակ էր, բայց թողնում է այդ արհեստը եւ եռանդով նուիրւում է հայ տպագրութեան գործին: Մենք ունենք այս նշանաւոր մարդու գրութիւնը եւ տեսնում ենք որ նա առանձին գծագրական եւ գեղագրական ընդունակութիւն չունէր, բայց, ինչպէս ինքն է խոստովանում, գործել է Այվազովսկու ցուցմունքներով եւ աշխատակցութեամբ (Մասեաց Աղաւնի, 1865, էջ 190): Այդ գործը եղել է գլխաւորապէս այն, որ Արամեանը որոնել է եւ գտել հայերէն տառերի գրութեան զանազան ձեւեր հին ձեռագրերի մէջ: Այսպէս է նա վկայում իր Դասարան Հայկազն Մանկանց այբբենարանի յառաջաբանում: Բայց երկուսն էլ, թէ՛ Այվազովսկին եւ թէ Արամեանը վկայում են որ իրանց գործը վերջնական ձեւով գծագրողներն ու փորագրողները եղել են Ֆրանսացի ճարտար վարպետները (տես անդ եւ Արեւելեան Մամուլ, 1880): Ստացւում է, ուրեմն, այն, որ երկու Հայեր, մէկը հմուտ գծագրիչ եւ միւսը ժիր հնախոյզ, իրանց հում նիւթերն են բերել Ֆրանսական արուեստին եւ սա իրան յատուկ նուրբ գեղարուեստական ճաշակով կերտել է հայկական նորատեսակ տառեր:

1855 թուին Ճանիկ Արամեանն ունի իր գրաշարանոցը Փարիզի Ֆրանսական տպարաններից մէկում եւ շարում է երկու հայերէն պարբերական հրատարակութիւններ, — Արեւելք, երկշաբաթաթերթ Ստեփան Ոսկանի, եւ Մասեաց Աղաւնի, ամսագիր, որի խմբագիրներից մէկն էր Այվազովսկին: Առաջինի տառերը հին ձեւի էին, այսինքն շեղ, երկրորդի տառերը նորաձեւ էին, միանգամայն անյայտ մինչեւ այդ: Սակայն երկու տեսակ տառերն էլ բերում էին այն չափազանց խոշոր նորութիւնը, որ այլեւս չկային ծոցագրեր և ջուխտակ գրեր: Ստեղծուած էր հայկական գրերի նոր ոճ, — Փարիզեան տառեր:

Այս տեսակ տառերի հետ միաժամանակ ձուլուեցին նրանց շատ նման, բայց եւ իրանց տարբերութիւնն ունեցող տառեր, որոնք ապագայում դուրս մղեցին առաջին տեսակի տառերը գործածութիւնից եւ ընդարձակ տարածում գտան: Ներկայումս էլ այս տառերը միահեծանօրէն տիրում են մեր գրականութեան եւ մամուլի մէջ:

Այսպիսով, ուրեմն, հին ձեւի տպարանական տառերը ենթարկուած էին արմատական բարեփոխութեան, որի հետեւանքով նրանք գեղեցկանում էին, տեխնիքական յարմարութիւններին աւելի մեծ չափով էին համապատասխանում: Մանաւանդ այն հանգամանքը, որ հին ձեւի տգեղ գլխագրերը տեղի էին տալիս նոր ձեւի՝ գեղեցիկ, ճաշակաւոր յօրինուած եւ նուրբ գծագրուած գլխագրերին, մի ամբողջ յեղաշրջում էր մտցնում հայ տպագրական գործի մէջ, բաց էր անում մի ամբողջ նոր դարագլուխ:

ՓՐՈՖ. Ս. ԲԱԲԱԽԱՆԵԱՆ

(Շար.) (ԼԷՕ)

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Շատ մեծ սխալ է բան մը չընել, շատ քիչ բան կարենալ ընելուդ համար:

ՍԻՏՆԷՅ ՍՄԻԹ

×

Յաւէն խուսափող մարդը երբեք պիտի չհասնի յաղթանակին: Եթէ կ՚ուզէ յառաջ երթալ, պէտք է տքնի եւ տակայ:

ԿԱՍՔԷԼ

×

Մի՛ տրտնջար: Սղած բաները միայն ուտելու, խմելու եւ հագուելու համար պէտք եղածներն են — երջանկութեան գինը միեւնոյնն է միշտ:

ՃՈՐՃ ԷԼԻՈԹ

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՎԱՐՊԵՏ ՔՈՐՆԻՅԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Յաճախ կիզիչ արեւուն տակ անիկա հետիոտն երկար ճամբայ կը կտրէր երթալ իր թոռնիկը տեսնելու համար հոն՝ ուր ան կ՚աշխատէր, եւ երբ հասնէր աղջընակին քով, ամբողջ ժամերով կը դիտէր զայն լալագին...

Քաղաքին մէջ կը կարծէին թէ ծերունին Վիվէթը ճամբած էր պարզապէս կծծիութենէն մղուած, եւ այս բանը իրեն պատիւ չէր բերեր, վասնզի այսպէսով իր թոռնիկը ենթարկուած էր զինքը աշխատցնողներու խստութեանց եւ օրուան երիտասարդներու անճոռնի վերաբերմունքին:

Յետոյ, կը գտնէին թէ Վարպետ Քորնիյի ցարդ վայելած բարի համբաւին խոտոր կը համեմատէր որ հիմա անիկա այլեւս փողոցներէն կ՚անցնէր իսկական գնչուի մը նման՝ բոկոտն, ծակ գդակ մը գլխուն եւ ցնցոտիներու մէջ...

Հարցը այն էր որ երբ կիրակի օրերը զինքը կը տեսնէինք պատարագին, մենք էր որ իրեն համար ամօթ կը զգայինք եւ Քորնիյ գիտէր այդ բանը եւ բնաւ չէր դար ու նստէր նստարաններուն վրայ, այլ կը քաշուէր եկեղեցիին խորը, քո վիկը ջրհնեալ ջուրի աւազանին, ու կը խառնուէր չքաւորներուն...:

×

Վարպետ Քորնիյի կեանքին մէջ բան մը կար որ պայծառ չէր: Երկար ժամանակ էր արդէն որ այլեւս ոչ ոք իրեն աղալու ցորեն կը տանէր, եւ սակայն իր ջաղացքին հողմաղացները միշտ կը դառնային ըստ առաջնոյն:

Իրիկունը, երբեմն կը պատահէինք ծերունի ջաղացպանին, երկար ճամբաներուն վրայ: Ալիւրի պարկերով բեռնաւորուած աւանակը առջեւը ձգած, անիկա կը յառաջանար աշխատունակ:

— Բարի՛ն Աստուած, Վարպետ Քորնիյ, կը պոռային գիւղացիները, կը քալէ՞, միշտ կը քալէ՞ ջաղացքին գործը...

— Մի՛շտ, տղա՛քս, կը պատասխանէր ծերունին աշխոյժ շեշտով մը. փա՛ռք Աստուծոյ, գործը չէ որ կը պակսի...

Երբ իրեն հարցուէր թէ ո՞ւրկէ էր որ կուգար իրեն այդքան գործ, այն ատեն մատը շրթունքներուն տանելով ծանր ու խորհրդաւոր՝ կը պատասխանէր. «Մոթիւս... արտածման համար կ՚աշխատիմ...»: Երբեք ուրիշ բան կարելի չէր իմանալ իրմէ:

Իր ջաղացքէն ներս մտնելը անկարելի էր: Այդ մասին մտածել իսկ պէտք չէր: Փոքրիկ Վիվէթն անգամ չէր կրնար մուտք գործել հոն:

Երբ առջեւէն կ՚անցնէինք, դուռը միշտ գոց էր եւ հսկայ հողմաղացները շարունակ շարժման մէջ: Քիչ մը անդին իշուկը զբաղած էր մարգագետնին կանաչները կրծոտելով եւ նիհար ու սեւ կատուն պատուհանին եզերքը արեւու լոգանք կ՚առնէր, չար հայեացքով մը չորս բոլորը դիտելով:

Այս բոլորը գաղտնիքի մը բոյրը ունէին եւ ամէնուն համար խօսակցութեան նիւթ կը հայթայթէին:

Ամէն ոք իր գիտցածին պէս կը բացատրէր Վարպետ Քորնիյի գաղտնիքը, բայց շրջան ընող ընդհանուր շշուկը այն էր թէ այդ ջաղացքին մէջ աւելի շատ ոսկիի տոպրակներ կային քան՝ ալիւրի պարկեր...:

×

Ի վերջոյ, սակայն, ամէն բան յայտնի եղաւ, ահա՛ թէ ինչպէս:

Օր մը երբ սրինգ կը նուագէի երիտասարդներու պարահանդէսի մը մէջ, նշմարեցի որ մանչերէս անդրանիկն ու Վիվէթը իրարու սիրահարած էին:

Խորքին մէջ այս բանը անհաճոյ չթուեցաւ ինծի, որովհետեւ ի վերջոյ Վարպետ Քորնիյի անունը ի պատուի էր եւ միւս կողմէ ալ սիրունիկ Վիվէթին ներկայութիւնը իմ տանս մէջ՝ հաճոյք պիտի պատճառէր ինծի:

Եւ սակայն, այս երիտասարդ սիրահարները միշտ միասին ըլլալով կը վախնային թէ օր մը կրնար արկած մը պատահիլ: Ատոր առաջքն առնելու համար, որոշեցի գործը անմիջապէս կարգադրել եւ բարձրացայ ջաղացք, ծերուկին հետ քանի մը խօսք փոխանակելու:

Ա՛հ, զառամեալ վհուկը... պէտք էր տեսնել թէ ի՞նչ ձեւով ընդունեցաւ զիս: Անկարելի եղաւ դուռը բանալ տալ: Գէշ աղէկ բացատրեցի իրեն այցելութեանս շարժառիթը, միշտ ի հարկէ բանալիին ծակէն խօսելով իրեն հետ: Ամբողջ խօսակցութեանս ընթացքին չար ու նիհար կատուն ներկայ էր եւ կարծես սատանայի մը նման իր շունչը կը փչէր գլխուս վրայ:

Ծերունին ժամանակ իսկ չթողուց ինծի որ խօսքս վերջացնեմ եւ չափազանց անճոռնի ձեւով մը պոռաց երեսս ի վեր որ վերադառնամ սրինգիս քով եւ ըսաւ որ՝ եթէ չափազանց աճապարուած էի մանչս ամուսնացնելու, կրնայի երթալ ու անոր համար աղջիկ մը ճարել նորահաստատ ջաղացպաններու շրջանակին մէջ:

ԱԼՖՈՆՍ ՏՈՏԷ

(«Նամակներ Ջաղացքէս» հատորէն)

(2 — Շար.)

ՄԷԿ ՉԱՓ ԵՐԿՈՒ ԿՇԻՌ

ԽՄԲ.— «Հերբլտ Թրիպիւն»ի մէջ, ծանօթ լրագրող Տ. Լորընս կարգ մը խորհրդածութիւններ կ'ընէ Քոնկոյի մէջ ՄԱԿի միջամտութեան առթիւ եւ առընչութեամբ:

Լայն հեռանկարով նախընթաց մը ըստեղծուելու վրայ է Քոնկոյի մէջ, միջազգային հարցերու կապակցութեամբ: Զինուորական միջազգային ուժի մը հրամայուեցաւ միջամտել անկախ երկրի մը մէջ «կարգ ու կանոնը» վերահաստատելու համար: Տրուած պատճառաբանութիւնն է՝ «Քոնկոյի հանրապետութեան մէջ կարգ ու կանոնի վերահաստատումը պիտի նպաստէ միջազգային խաղաղութեան պահպանումին»:

Այս է Ապահովութեան Խորհուրդի Յուլիս 22ի որոշումին բուն իմաստը:

Սակայն, եթէ կարելի է Քոնկոյի մէջ գործադրել այս, ինչո՞ւ նոյնը կարելի պիտի չըլլայ ուրիշ երկիրներու համար ալ: Այսօր խորհրդային ուժեր իրենց իշխանութեան տակ կը պահեն Հունգարիա, Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա, Պուլկարիա, Ռումանիա, Արեւելեան Գերմանիա եւ այլ ընկճուած երկիրներ: Խորհրդային ուժերը կը շարունակեն պարտադրել իրենց բիրտ ուժը ու կը միջամտեն խօսքի, մամուլի եւ ազատ ընտրութիւններու մէջ:

Եթէ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան վիճակուած է աշխարհի ոստիկան դառնալ, այդ պարագային նախասահմանուած դեր ունի կատարելիք Արեւելեան Եւրոպայի մէջ: Ապահովութեան Խորհուրդը իր բանաձեւած որոշումին մէջ կը շեշտէր թէ ՄԱԿի ուժերը «կողմ պիտի չըլլան ու ոչ մէկ պարագայի տակ պիտի միջամտեն եւ կամ ազդեցութիւն բանեցնեն այս կամ այն ձեւով լուծելու համար երկրի մը ներքին խնդիրները»:

Այսուհանդերձ Քաթանկան — անջատումի ձգտող Քոնկոյի նահանգը — պաշտպանուած է պելժ ուժերու կողմէ եւ ՄԱԿ հրամայեց որ անկէ քաշուին: Անոնք եկած էին իբրեւ արդիւնք Լէոփոլտվիլի մէջ պատահած միջադէպերուն, որոնց ընթացքին քանի մը տասնեակ պելժ կիներ բռնաբարուեցան այն ուժերուն կողմէ, որոնց կառավարութիւնը, յետագային, ՄԱԿի զինուորական միջամտութեան դիմեց: Ակներեւ փաստ չկայ, թէ որեւէ ծրագիր մշակուած ըլլայ դատապարտելու համար օտարներուն դէմ եղած դատապարտելի արարքները: Աւելին, շեշտը դրուեցաւ պելժ զինուորներու պարպումին վրայ: Անգամ մը որ անոնք հնազանդին եւ տրուած որոշումը գործադրեն, ՄԱԿի պարտականութիւնը պիտի ըլլայ պահպանել երկրին կարգը, կանոնն ու անդորրութիւնը: Այդ ուժերը մնայուն չեն: Վերջին հաշուով հարց պիտի ծագի թէ Քոնկոյի կառավարութիւնը, որուն զինուորները պատասխանատու են ստեղծուած անկարգութիւններուն, ի վիճակի պիտի ըլլա՞ն թէ ոչ պահպանելու երկրին կարգն ու կանոնը: Լումումպա կը սպառնայ Քաթանկայի վրայ քալել, իր զինուորներով:

Ասիկա «ներքին» հարց մըն է, թէեւ ՄԱԿ կ'աշխատի միջազգային շպարով պատել:

Թերեւս օր մը, միջազգային ուժի մը ներկայութիւնը Քուպայէն ներս անհրաժեշտութիւն մը ըլլայ: Այդ ուղղութեամբ Ամերիկեան Պետութեանց Կազմակերպութիւնը հարկ եղած նախնական աշխատանքները կը տանի, առ այժմ, իսկ ՄԱԿ կը խուսափի միջամտելէ:

ՄԱԿի միջամտութիւնը իր նախընթացը ունի: Քորէայի մէջ միջամտել ուզեց, վերջ դնելու համար երկրին երկու հատուածներուն միջեւ տեղի ունեցող պատերազմին, զոնէ այս էր իր նպատակը: Այս որոշումը տուող Ապահովութեան Խորհուրդի նիստէն Խորհ. Միութիւնը, պատահմամբ կը բացակայէր՝ այլապէս իր վեթօն դրած պիտի ըլլար: Պարզ քուէ մը պատճառ պիտի դառնար, որպէսզի Ապահովութեան Խորհուրդը ամլութեան դատապարտուէր եւ Համայնավար Չինացիներն ու Հիւսիսային Քորէացիները, որոնք Քորէայի հանրապետութիւնը տապալելու կը ձգտէին, յաջողէին իրենց նպատակին մէջ ու հիւսիսին կցէին երկրի հարաւային մասը:

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը, պաշտօնական քուէարկութեամբ մը յայտարարեց 1951ին, թէ Համայնավար Չինաստան նախայարձակ մըն է, այնուհանդերձ. պատժական ոչ մէկ քայլ առնուեցաւ այս ուղղութեամբ: Մինչեւ իսկ գտնուեցան այնպիսիներ որոնք ուզեցին ՄԱԿէն ներս ընդունիլ Հ. Չինաստանը, կարծես վարձատրելու համար այս վերջինը: Հակառակ այն իրողութեան որ զինադադար կնքուած էր համայնավարներու եւ ՄԱԿի ուժերու միջեւ, զինադադարի պայմանները չյարգուեցան բազմաթիւ պարագաներու մէջ:

Անվիճելի իրականութիւն է նաեւ, որ Խորհ. Միութիւնը զինեց կարմիր Չինացիները եւ Հիւսիսային Քորէացիները: Վիշինսքի խոստովանեցաւ: ՄԱԿի դէմ այս դաւադրութիւնը մնաց անպատիժ:

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան օրինագիծը կ'ըսէ.— «Բոլոր անդամներն ալ պէտք է օժանդակեն ՄԱԿին, որեւէ պարագայի տակ երբ օրինագիծի տրամադրութեանց համաձայն գործի մը ձեռնամուխ կ'ըլլայ: Ու պէտք է խուսափին օժանդակութիւն ընծայելէ որեւէ պետութեան, որ ՄԱԿի դէմ դիրք կը բռնէ»:

Բայց որովհետեւ Խորհ. Միութիւնը վեթոյի իրաւունք ունի, ստէպ կարեւորութիւն չի տար այս ազդարարութեան: Ասոր համար է արդէն որ Քոնկոյի առընչութեամբ խորհրդային սպառնալիքներուն խօսքը անգամ չեղաւ:

Կը թուի թէ Պելժիոյ պէս փոքր երկիրներն են միայն որ պէտք է հնազանդին Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան:

ՆԻԻԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ - ԱՆԹԻԼԻԱՍ

ԽՄԲ.— Ամերիկահայ «անպաշտօն» պատուիրակութենէն ստացանք հետեւեալ «պաշտօնական» զեկոյցը, հրատարակութեան խնդրանօք.

ԶԵԿՈՅՑ

Ստորագրեալներս, նկատի ունենալով Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ ներկայ պառակտեալ անմխիթար վիճակը եւ նկատի ունենալով Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետ Տ.Տ. Վազգէն Ա.ի վերջին թիւ 171 սրբատառ Կոնդակը, որուն մէջ Վեհափառ Հայրապետը բուռն բաղձանք մը կը յայտնէր վերահաստատելու մեր դարաւոր եկեղեցիին խախտած ներքին անդորրութիւնը, անհատապէս՝ որոշեցինք երթալ Անթիլիաս, Լիբանան, անձնական տեսակցութիւններ ունենալու համար տեղւոյն վրայ՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին Միաբանութեան անդամներուն, տեղւոյն հայ կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներուն եւ ծանօթ ազգայիններուն հետ, ստուգելու համար թէ՝ ի՛նչ կարելիութիւններ կային բաղձացուած միութիւնը եւ համերաշխութիւնը վերահաստատելու համար մեր Եկեղեցիէն ներս:

Ուրեմն, մեր Պէյրութ այցելութեան գլխաւոր եւ միակ նպատակն այս էր, անպաշտօն հանդամանքով եւ զուտ մեր անհատական նախաձեռնութեամբ:

Յուլիս 7ին հասանք Լիբանան:

Ամբողջ 12 օր մնացինք Պէյրութ: Մեր բովանդակ ժամանակը յատկացուցինք բազմաթիւ տեսակցութիւններու: Մեր տեսակցութիւններու ընթացքին, անդրադարձանք այն բոլոր կէտերուն շուրջ, որոնք տարակարծութիւններու աղբիւրը կը հանդիսանային: Լուսաբանեցինք ըստ կարելւոյն եւ լուսաբանուեցանք ու մեր վերջնական եզրակացութիւնն այն եղաւ, թէ տակաւին միութեան եւ համերաշխութեան գաղափարը հարկ եղածին չափ չէ հասունցած:

Կիլիկեան Աթոռին Իշխանութեանց կողմէ մեզի ընծայուեցաւ ամէն յարգանք եւ դիւրութիւն, որ մասնաւոր գոհունակութեամբ կը յիշենք:

Պէտք է ըսենք, թէ ստորագրեալներս յուսախաբ վերադարձանք մեր անպաշտօն առաքելութենէն: Մեզի այնպէս կը թուի, թէ մեր դարաւոր ու պատուական եկեղեցւոյ բարիքին համար զոհողութիւններ ընելու տրամադրութիւնն ու ոգին տակաւին կը պակսին ոմանց մօտ, որ հիմնականէն աւելի այլ մտահոգութիւններով կ'առաջնորդուին:

Ստորագրեալներս խորապէս համոզուած ենք, որ մեր գաղութներու ներկայ վիճակը կրնայ խաղաղիլ եւ իր բնական կացութեան վերադառնալ, եթէ օր առաջ լուծում մը գտնէ Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ տագնապը: Մեր կարծիքով այդ տագնապին պատճառները անլուծելի չեն:

Բաղձալի է, որ այդ լուծումը օր առաջ իրականանայ, ուրախութիւն պատճառելով համայն Հայութեան եւ վերադարձնելով հայ կեանքին մէջ սիրոյ եւ համերաշխութեան ոգին, յօգուտ մեր բոլորին եւ մեր ազգային եւ կրօնական հաստատութիւններուն:

Իբրեւ վերջին նկատողութիւն, ցաւով կ'ուզենք նշել հոս, որ զուտ կրօնական հարցի մը լուծումը, այսօր ենթարկուած է քաղաքական մտայնութիւններու ազդեցութեան, որ իր տեղն ունենալու չէ եկեղեցական գործերու մէջ:

ՀԱՅԿ ԳԱՎՈՒԳՃԵԱՆ
ՉՕՐ. ՍԱՐԳԻՍ Ս. ՉԱՐԴԱՐԵԱՆ
ՏԱՏՈՒՐ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ

Նիւ-Եորք, Ն. Ե. Յուլիս 29, 1960

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԱՀԱՐՈՒՍՏ ԿԻՆԵՐԸ ԱՌԱՋԻՆԸ ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ՆԱԽԿԻՆ ԹԱԳՈՒՀԻՆ ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴ՝ ՊԷԿԻՒՄԸ

Կը կարծուէր թէ աշխարհի ամենահարուստ կիները Ամերիկա կը գտնուին, սակայն տեսնուած է որ աւելի Եւրոպայի եւ Ասիոյ մէջ կը գտնուին անոնք: Ամերիկեան «Լէյտիզ Հոմ Ճըրնըլ» հանդէսին համաձայն, ամենահարուստ կիները չեն Պարպարա Հաթթընը կամ Տորիս Տայքը, այլ աշխարհի ամենահարուստ կինը Հոլանտայի նախկին թագուհին Վիլհէլմինան է: Ութսուն տարեկան թագուհիին հողերուն վրայ կարելի է թագաւորութիւն մը հիմնել: Իր մուրհակներն ու գոհարեղէնները ինքնին հարստութիւն մը կը կազմեն:

Ծեր թագուհիէն վերջ կուգայ Աղա Խանի կինը, 1930ի Ֆրանսայի գեղեցկութեան թագուհին՝ Պէկիւմը: Աղա Խան զայն ամէն տարի իր ծանրութեան չափ ոսկիով կը կշռէր:

Յետոյ կուգայ Անգլիոյ սիրուն թագուհին Էլիզապէթ որ տարին մէկ միլիոն երեք հարիւր հազար տոլար ամսաթոշակէ զատ տէր է նաեւ իր հօրը ահագին ժառանգութեան ու գոհարեղէններուն:

Չորրորդ կարգի վրայ կուգայ Արմըսթրոնկ Ճոնսի մօր դքսուհի Սիֆիլտ՝ որ իր առաջին ամուսինէն 1957ին բաժնուած յետոյ միլիոնատէրի մը հետ ամուսնացած ու զայն կորսնցուցած է արկածի մը հետեւանքով:

Յետոյ կուգայ հնդիկ միլիոնատիրուհի մը որուն կալուածներուն ու հարստութեան քանակութիւնը չի գիտցուիր:

Շարքը կը շարունակուի դարձեալ Եւրոպացիով մը՝ Փարիզի օփերայի պարուհիներէն Սիւզան Վոլթէրրա: Ան աղքատ ու աննշան դերասանուհի մըն էր սկիզբէն, յետոյ ամուսնացաւ Փարիզի բոլոր թատրոններու եւ զբօսավայրերու տիրոջ հետ, որուն մահուամբ ահագին հարստութեան տիրացաւ պարուհին:

Կրնանք շարունակել դեռ եւրոպացիներու անունները՝ հելլէն մը, հնդիկ մը, քանատացի մը եւ սպանացի մը, իսկ Ամերիկացիները հազիւ տասներորդէն վերջ կրնան շարքին մէջ տեղ գրաւել:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (66)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԸ.

Եթէ պարտուող աղաւնու տէրն էր արիւն թափողը, ամիսներով նրան չէր կարելի տեսնել քաղաքի փողոցներում: Նա փակւում էր տանը, լուսամուտների վարագոյրները քաշում:

— Կնկանը վարտիկն է մտեր, դուրս չելլեր, — ասում էին նրա հակառակորդները:

Իսկ եթէ յաղթանակող աղաւնու տէրն էր արիւն թափողը, վէրքը կապելուց յետոյ դուրս էր գալիս փողոց, գլուխը բարձր բռնած, Ֆէսը հասցրած մինչեւ յօնքերը եւ ծոպն առաջը — ամենագոռող եւ ամենալկտի Ֆէս դնելու ձեւը — քայլում էր ոչ ոքին չբարեւելով, ոչ ոքի երեսին մտիկ չտալով: Ռազմի դաշտից վերադարձած արիւնարբու հերոսի նման:

Ահա թէ ինչու ծերերն ասում էին, որ աղւընիկն անմեղ է, բայց մահ է աղաւնու կաթնագոյն թեւերի տակ արիւն կար եւ մահ:

Բայց այդ զարհուրանքից եւ արիւնից յետոյ էլ՝ իմ հոգին ձգտում էր դէպի աղաւնիները:

Երբ փողոցում դանակներն էին շողում եւ ատելութեամբ զարկւում իրար, վերեւում պաղպաջուն եւ կապոյտ երկնքում, աղաւնիները շարունակում էին ճախրել եւ դառնալ իրենց անմեղութեան պարը:

Ի՞նչ կապ ունէին աղաւնիները մարդկանց պատուի, դիրքի եւ չարութեան հետ: Նրանք ճախրում էին արեւի շողերի ծովում, շողերի հեշտագին ալիքներում, ի՞նչ փոյթ թէ ներքեւում մարդիկ արիւն էին թափում եւ թափուած արեան յանցանքը փաթաթում իրենց սպիտակ եւ անմեղ վզերին: Մէկը հմայւում էր միւսից, յանձնւում էր նրան, հետեւում էր, գալիս, իջնում էր նրա տաքուկ բոյնը, գիշերը ամբողջ քչքչում — կտուցը կտուցին զարկում, հարբում սիրուց եւ առաւօտեան, արեւի շողերի տակ, շարունակում սիրոյ անմեղ խաղը:

×

Մեր հարեւան աղւընիկ խաղցնողը Ակոբն արհեստով սափրիչ էր:

Նա այդ արհեստին օրուայ քիչ ժամանակն էր նուիրում: Նա գրեթէ միշտ կըտուրի վրայ էր, աղաւնիներն էր թռցնում, յետ կանչում, նորից բաց թողնում — հետեւում էր իւրաքանչիւր աղաւնու թռիչքին, հետեւում սրտատրոփ եւ յափշտակուած:

Ակոբը թէեւ լաւ ածիլող մաքրասէր սափրիչ էր, բայց սակաւաթիւ յաճախորդներ ունէր, որովհետեւ յաճախորդ վաստակելու ջանք չէր թափում:

Մենք, մանուկներս, գնում էինք նրա կրպակը: Ակոբը գործի վրայ է, սապնել է յաճախորդի երեսը, սպիտակ փրփրուրով լցրել, միայն քիթն ու աչքերն են ազատ: Ակոբը հէնց փորձում է ածելին սրել կաշուի վրայ, որպէսզի սկսի սափրել, մենք սկսում ենք խօսել քաղաքում մի որեւէ անուն հանած աղաւնու մասին:

— Կ'ըսեն քի՝ Պէյրոսի չիլը երկու ձագ հաներ է, — ասում է մեզանից մէկը եւ գաղտագողի ժպտում:

Մենք միայն իրար հետ ենք խօսում եւ իբր թէ սպասում ենք մազերնիս խուզելու, բայց Ակոբը չի դիմանում, թողնում է յաճախորդին եւ մօտենում մեզ:

— Ո՞ւրկէ լսեցիք, ո՞վ ըսաւ, — հարցնում է անձկագին:

— Մինասն ըսաւ:

— Չէ, ջանըմ:

— Հա, իրաւ է, երկու ձագ:

— Մինասը սուտ կը խօսայ...

Յաճախորդը գոռում է, երեսի օճառի փրփուրները հետզհետէ սմքում են, քթի տակը, օճառի պղպջակների պայթելուց՝ քերւում է:

— Ածիլէ երթամ, բէ ջանըմ:

— Շատ մի խօսայ, էստեղ գործ ունեմ, — պատասխանում է Ակոբը եւ շարունակում վիճել չարաճճի մանուկների հետ աղւընիկ խաղցնող Պէյրոսի չիլ աղաւնու մասին:

— Ծօ, շուտ ըսէ, ո՞վ ըսաւ, քիզի կ'ըսիմ, — նորից հարցնում է Ակոբը մտահոգ:

— Աչուըներովս տեսանք:

Ակոբը տխրում է: Դա նշանակում է, որ Պէյրոսը շուտով առաւելութիւն է ձեռք բերելու: Պէյրոսի չիլը Դիարբեքիրից են բերել, համարւում է Փոքր Ասիայի ամենազնիւ ճինսերից մէկը. երկնքից կարող է քաշել տանել որեւէ աղաւնի եւ նա աճել է երկուսով:

Մութը պատում է Ակոբին:

— Չիլի անունը մեծ է, ամա աղքան չէ, — յարում է Ակոբն իրան մխիթարելու համար. բայց թախիծը թանձրանում է նրա աչքերում:

Յաճախորդը զայրանում է:

— Տ'ածիլե՞ս թէ չէ, — եւ հայհոյում է:

Ակոբի աչքերը թարս ու թուրս են նայում, յաճախորդը վախենում է այդ աչքերից — Ակոբը, յանկարծ, կարող է փոխել ածելիի իսկական դերը: Ակոբը մօտենում է յաճախորդին — ածիլին ձեռքը:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

Պ. Ալեքսան Նուրեան եւ զաւակը՝ Վարուժան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թորոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Թորոսեան ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր, խնամիին եւ ազգականին՝

ԱՏՐԻՆԷ ՆՈՒՐԵԱՆԻ

(ծնեալ Խըտըշեան, Իրասոնցի)

կսկծալի մահը որ տեղի ունեցաւ Օգոստոս 18ին, 53 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս երեքշաբթի Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ:

ՈՉ ԾԱՂԻԿ, ՈՉ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿ:

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները Նուրեան եւ Թորոսեան ընտանիքներուն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ

եւ կուշտուկուռ խնդացնող

"ԽԻՆԴ ՈՒ ԺՊԻՏ"

Երգիծական հատորը, 518 ընդարձակ էջերով եւ հարիւրաւոր սրամիտ պատմուածքներով, մանրավէպերով և ծաղրանկարներով, որոնց վեց հատը գունաւոր, ծանօթ ծաղրանկարիչ Տիրան Աճէմեանի գործերէն:

Գինը՝ 14 Ն. Ֆ. թղթակազմը եւ 16·50 Ն. Ֆ. լաթակազմը:

Ստանալ Հ. Սամուէլ, Մ. Պարսամեան եւ Հ. Բալուեան գրատուներէն:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Իրենց հաստատութեան դիշերօթիկ աշակերտներու արձանագրութիւնը սկսած է: Կ'ընդունին չորսէն 13 տարեկան աշակերտուհիներ, կը յաճախեն Ֆրանսական դպրոցի դասընթացքներուն, եւ կը հետեւին հայերէնի ներքին ուսմունքներուն:

Մասնական տեղեկութիւններու համար դիմել տեսչութեան:

SŒURS ARMÉNIÉNNES

37, Ave. H. Barbusse - Arnouville les Gonesse (S & O)

Tel. : N° 179 à Gonesse

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1960 – 1961ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրի աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնքի ծանօթութիւններով:

Դիմել 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Բէնսի, Հեռ. 927·01·72:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Երեւանցի Երեմ Պապիկեանի ազգական՝ Արտաւազդ Աղաջանեան Երեւանի կամ Աշտարակի շրջանի Կարփի գիւղում բնակած: Հօր անունը Վասիլ, մօր անունը Սիրանոյշ. ընկերոջ անունը՝ Միքայէլ Շահբազեան, Կարբեցի, հօր անունը Աբրահամ:

Իրենց մասին տեղեկութիւն եւ կամ հասցէները գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել «Յառաջ»ին, որ կը փոխանցէ:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

ԲԱՑ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ

1· 1960–61 ուսումնական տարեշրջանը պիտի սկսի Հոկտեմբեր 10ին:

2· Վերաքննութիւնները տեղի պիտի ունենան Հոկտեմբեր 3–8:

3· Արձակուրդի առթիւ, իրենց ծնողաց քով գացող վերաքննելի աշակերտները պէտք է որ Հոկտեմբեր 2ին վերադարձած ըլլան:

4· Աշակերտներէն ոչ ոք կրնայ Սեպտեմբեր 25էն առաջ, վարժարան ներկայանալ:

ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէս օրէ վերջ, Սորպոնի մէջ:

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՏԷՍԻՆ.— Տարօն-Տուրուբերան Հայր. Միութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները եւ Տէսինի յարգոյ հայ հասարակութիւնը որ ներկայ ըլլան այս կիրակի առաւօտեան ժամը 8ին, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ կատարուելիք պատարագին եւ հոգեհանգստեան պաշտօնին՝ ի յիշատակ մեր բիւրաւոր նահատակներուն որոնց ոգեկոչումը պիտի ընէ Տէսինի նորընծայ Տէր Վարագ քհնյ. Աւագեան, որ նոր ժամանած է Երուսաղէմէն:

×

Վարդերեսեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց հօր՝

ԱԳՐԻՊԱՍ ՎԱՐԴԵՐԵՍԵԱՆ

մահուան քառասունքին առթիւ այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՀԱ ՄԱՆ ԱՐԱ ● HA MAN ARA

par

LES BARCLAY

super 70.335 — 45 T. — simple 60.212

Discophiles Arméniens!

C'est une danse de chez vous à la mode de chez nous.

EN VENTE PARTOUT

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Լը Փէք

Բացուած են արձանագրութիւնները

1960-1961

Ուսումնական տարեշրջանին համար:

Տասը տարեկանէն սկսեալ երկրորդական վարժարանի որեւէ դասարանի ուսանող աշակերտ կ'ընդունուի: Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (Քուր քըլասիք):

Որ եւ է լուսաբանութեան համար դիմել, գրաւոր կամ հեռաձայնով, վարժարանի տեսչութեան:

ÉCOLE APOSTOLIQUE

3, Ave. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)

Tél. ; 963-0172

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐ ԿԱՄ ՈՉ ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՄԻՇՏ

Համով ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ՝ ՊԱՀԱՏԱՒՐԵԱՆ համով ընդեղէններով:

Եթէ մեկնելէ առաջ հանդիպելու ժամանակ չունենաք, ձեր գտնուած տեղէն գրաւոր ապսպրեցէք: Մեծ խնամքով պատրաստուած ծրարով մը, ձեր ուզածը անմիջապէս պիտի ստանաք:

ՊԱՀԱՏԱՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրոպական ամէնէն ընտիր ապրանքները՝ յարմար գիներով:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

246, Rue Vendôme
20, Rue Villeroy
65, Rue Robert
Lyon

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյլ», շոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն:

Անդամ մը դիմեցէք՝

ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ

Մի մոռնաք թէ՝

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ

ՄՆԱՅՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 221–222, միացեալ թիւ, 48 Էջ, ամբողջովին Հայաստանի նուիրուած: Բժշկական յօդուածներ Երեւանի բժիշկներուն կողմէ, բժշկական տեղեկութիւններ Հայաստանի մասին, գրական վկայութիւններ մեր հայրենիքին նուիրուած:

Տարեկան բաժնեգինը 15 Նոր ֆրանք: Արտասահման 20 Նոր ֆրանք:

ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բաժանորդը ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բարեկամ մըն է: Սպասել որ նամակ գրուի՛ եւ բաժնեգին պահանջուի, կը նշանակէ նեղութիւն պատճառել խմբագրին: Դիւրացուցէք խմբագրին գործը, ցոյց տուէք ձեր բարեկամութիւնը:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵԱՐ

Ֆրանսական – հայկական եւ կովկասեան ընտիր կերակուրներ

4, RUE ROBERT-ETIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e

TÉL. : BAL. 31 21

ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ ՍՐՏԻՆ ՎՐԱՅ

Métro : F. D. Roosevelt

Հաճելի մթնոլորտ

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված-ներ, «շաշլիք», «քարսքի»

Bar Américain

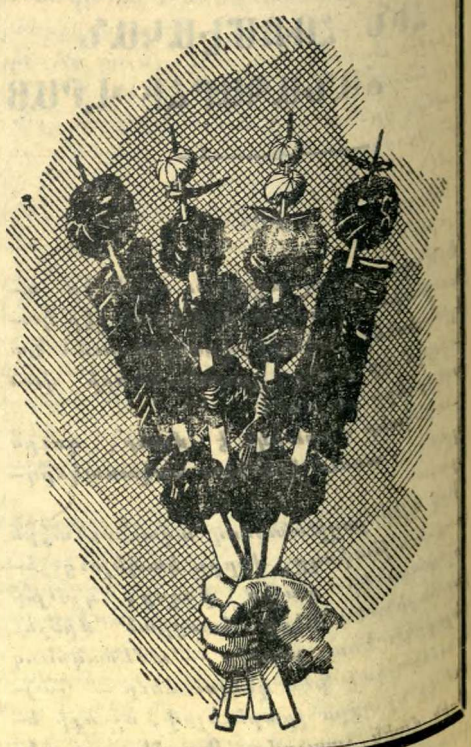

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 21 ՕԳՈՍՏՈՍ

DIMANCHE 21 AOUT 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8879 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4680

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓՈՍ ՄԸ ԵՒՍ

«Հանրային կեանքի եւ մտաւոր անդաստանի մէջ բացուած փոսերը ոչ հառաչանքով կը փակուին, ոչ ալ արցունքով»:

Այսպէս կը գրէր, մեր խմբագրապետը 1956 Յուլիսին, Վահան Նաւասարդեանի դառնաղէտ կորուստին առթիւ:

Այդպէս պիտի գրենք այլեւս, ամէն անգամ որ հանրային դէմք մը անհետանայ, նոր պարապ մը ձգելով իր ետին:

Այդպէս կը գրենք ուրեմն այսօր, երբ Հրաչ Փափազեան կ'երթայ միանալու մեզմէ առյաւէտ բաժնուած Մեծ Ընկերներուն:

Դիրներու, Վ. Նաւասարդեաններու, Շ. Միսաքեաններու եւ բոլոր անդարձ մեկնողներու ձգած պարապը ոչ միայն մեծ է, այլեւ վերջնական: Ամէն մեկնող իր տեսակին մէջ անփոխարինելի է: Կը փորձուի անոնց գործը ձեւով մը շարունակել: Ձկան սակայն նորեր որոնք անոնց գործը կատարեն, այնպէս ինչպէս իրենք կը կատարէին ու միշտ պիտի կատարէին: Այնպէս ինչպէս պէտք է որ կատարուէր:

Մեր երէցներու ձգած պարապը մեծ է, մանաւանդ երիտասարդութեան համար: Մեկնեցան բոլոր անոնք, որոնք գիտէին եւ կ'ըսէին թէ ի'նչ պէտք է ընել, ինչո'ւ պէտք է ընել ի'նչպէս պէտք է ընել:

Այս դառն խորհրդածութիւնները՝ դառն նոր կորուստի մը ժամուն, ընկեր Հրաչ Փափազեանի մահուան առթիւ:

Կարապետ Փափազեան, որ Հրաչ անունը ընտրած էր իբրեւ կեղծ անուն, ծնած էր Կեսարիա, 1892ին: Մեծ Եղեռնին՝ տարագրուած է Անատոլու, կէս ձգելով իրաւաբանական իր ուսումը զոր աւարտած է Զինադադարէն ետք միայն: Կուսակցական, երիտասարդ տարիքէն, Հրաչ Փափազեան կարեւոր գործունէութիւն ունեցած է Պոլիս, հետապնդելով թուրք ջարդարարները եւ երեւան հանելով անոնց թաքստոցները:

Պարզ եւ համեստ, Հրաչ Փափազեան չէր սիրեր իր մասին խօսիլ: Իր բերնէն չէ որ պիտի լսէինք այն պատասխանատու պաշտօնները զորս ստանձնած էր եւ յաջողութեամբ գլուխ հանած: Ինք չէ որ պիտի պատմէր այն դերը զոր խաղացած է ճեմալ Ազմիի եւ Պեհայէտտին Շաքիրի ահաբեկումներուն մէջ:

Պոլսէն անցած է Յունաստան եւ վերջապէս հաստատուած Հալէպ ուր 30 տարի ունեցած է ազգային եւ կուսակցական բեղուն գործունէութիւն: Երկու անգամ երեսփոխան ընտրուած է Սուրիոյ Խորհրդարանին եւ մեծ համակրանք կը վայելէր արաբական շրջանակներու մէջ:

Հրաչ Փափազեան մասնակցած է Հ. Յ. Դ. գրեթէ բոլոր ընդհանուր ժողովներուն, բազմիցս ընտրուելով Բիւրոյի անդամ:

Վերջին տարիներուն մեր ողբացեալ ընկերը հաստատուած էր Պէյրութ: Ծանր հիւանդ, կը հանգստանար Շթորայի մէջ երբ՝ Օգոստոս 16ին մահը խլեց զայն մեզմէ:

«Ամբողջ սերունդ մը կ'անհետանայ մեր աչքերուն առջեւ, ամայացնելով քաղաքական թէ մտաւոր անդաստանը՝ օտարութեան մէջ: Ամէն նոր փոս որ կը բացուի, կոչ մըն է, ճիգ մը աւելի փորձելու, յանձնառութիւն մը աւելի ստանձնելու, որպէսզի կտրուած ճամբան աւելի զարգանայ եւ ամրանայ, մէկ սերունդէն միւսը»: Այս էր մեր խմբագրապետին պատգամը, երէկ:

Այս պիտի ըլլար Իր Խօսքը նոր փոսին վրայ:

Մանաւանդ այսօր: Շատ են փոսերը, մեծ են փոսերը եւ եկող սերունդը՝ երթալով կարծես անհաղորդ անոնց գործին, հազիւ հաւատարիմ է անոնց խօսքին:

Հրաչ Փափազեանի մահով, փոս մը եւս:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼՈՒՄՈՒՄՊԱ ԿԸ ՉԱՓԱՉԱՆՑԷ

ՊՈՒՐԿԻՊԱ ԵՒ ՆԵՀՐՈՒ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵՆ ՔՈՆԿՈՅԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

Քանի մը յետաձգումներէ ետք, Ապահովութեան Խորհուրդի նիստը տեղի պիտի ունենայ կիրակի: Ծանօթ է որ այս նիստը գումարուած է Համըրշոլտի դիմումին վրայ որ դժգոհ՝ Նիւ-Եորք վերադարձած էր Լէոփոլտվիլէն:

ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը մանրամասն տեղեկագիր մը ներկայացուցած է Քոնկոյի վերջին անցուդարձերուն շուրջ: Ցիշած է Լէոփոլտվիլի օդակայանի միջադէպը, որուն ընթացքին քանատացի զինուորներ խոշտանգուած էին Քոնկոցիներու կողմէ: Ցիշած է նաեւ, թէ ՄԱԿի պաշտօնեաները եւ զինուորականները գէշ վերաբերումի կ'ենթարկուին Լումումպայի ներկայացուցիչներուն եւ զինուորներուն կողմէ: Տեղեկագրին մէջ, Համըրշոլտ դիտել տուած է, թէ «եթէ այժմու պայմանները չբարելաւուին, ՄԱԿը պիտի չկարենայ իր առաքելութիւնը շարունակել, Քոնկոյի մէջ»:

Լէոփոլտվիլի մէջ ՄԱԿի քաղաքային եւ զինուորական ներկայացուցիչները յարձակումներու կ'ենթարկուին: Առջի օր ՄԱԿի երկու պաշտօնեաներ պիտի գնդակահարուէին: Պընչ, ՄԱԿի ներկայացուցիչը երկու պաշտօնեաներ (մէկը Ճամայիքէն միւսը Պրազիլացի) զրկած է Լումումպայի մօտ: Երկուքն ալ ՄԱԿի զինանշանները կը կրէին իրենց վրայ: Այսուհանդերձ ձերբակալուած ու տեղւոյն վրայ մահուան դատապարտուած են: Ղանացի զինուոր մը, որ դէպքին ականատես եղած է, վազած է լուր տալու: Հասած են ՄԱԿի սպաներ եւ մազապուրծ ազատած երկու «մահապարտները»:

Լումումպայի համար «հասարակ միջադէպեր» են այս տեսակ բաները: Արդարեւ, յայտարարութեամբ մը կը մեղադրէ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը որ «դիտմամբ կը մեծցնէ» պատահարները:

Ափրիկէի եւ Ասիոյ երկիրները դժգոհ են Լումումպայի բռնած ընթացքէն: Պուրկիպա, Թունուզի նախագահը ճառով մը քննադատած է Լումումպայի տգեղ ընթացքը Համըրշոլտի եւ ՄԱԿի հանդէպ: Այս առթիւ գովասանքով խօսած է Համըրշոլտի անձին եւ կատարած աշխատանքներուն մասին: Նոյնիմաստ յայտարարութիւններ ըրած են Լիպերիոյ նախագահը եւ ուրիշներ: Ափրիկեան եւ ասիական շատ մը թերթեր ի նպաստ Համըրշոլտի յօդուածներ եւ խմբագրականներ գրած են: Եգիպտական «Ալ Ահրամ» թերթին համար ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը «խաղաղութեան կողմնակից անձնաւորութիւն մըն է»: Իսկ Նեհրու հեռագիր մը զրկած է Լումումպայի ուր ցաւ կը յայտնէ անոր բռնած դիրքին համար:

Ըստ երեւոյթին Քոնկոյի վարչապետը կ'ուզէ շարունակել իր քաղաքականութիւնը, քանի որ անգամ մը եւս լրագրողները իր տունը կանչելով յայտարարած է.

Ա) ՄԱԿի ճերմակ ուժերը պէտք է հեռանան Քոնկոյէն: Բ) Քոնկօ պէտք չունի ՄԱԿի օժանդակութեան եւ վերջապէս Համըրշոլտ դաւաճանեց ՄԱԿին:

Լումումպա կ'ըսէ թէ առանց ՄԱԿի կրնան իրենք զիրենք կառավարել:

Միացեալ Ազգերու կողմէ 5 միլիոն տոլարի օժանդակութիւն մը եղած է Քոնկոյի: Հարիւր բժիշկներ եւս զրկուած են, որոնք պիտի վճարուին Առողջապահութեան Համաշխարհային Կազմակերպութեան կողմէ:

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

Օրը Օրին

ԵՍ ՀԱՅ ԵՄ

Այս աղաղակը յիշեցի, կարծես լսեցի. — Մեր մեծարժէք գրագէտներէն մին, Արփիար Արփիարեան, գետին կ'իյնար եղբայրասպան գնդակով մը Գահիրէի փողոցներուն մէջ: Երբ օգնութեան կը հասնին ու կը վերցնեն, «ես Հայ եմ» կ'ըսէ իր վերջին շունչով ու կը մեռնի:

«Ես Հրեայ եմ», կ'երգէ Էտմոն Ֆլեկ, այն տառապանքներուն եւ անարգանքներուն մէջ, կոտորածներուն ու թշնամութեանց դէմ, որոնք «հանապազորդ հացը» կը կազմէին Հրեաներուն՝ դարերու ընթացքին:

«Ես Հրեայ եմ, որովհետեւ, Իսրայէլի զաւակ՝ կորսնցնելէ ետք Իսրայէլը, զգացի որ կը վերակենդանանայ իմ մէջս աւելի կենդանի քան իմ գոյութիւնս:

«Ես Հրեայ եմ, որովհետեւ ամէն ուր որ տառապող սիրտ մը կուլայ՝ Հրեան եւս կուլայ միասին:

«Ես Հրեայ եմ, որովհետեւ Իսրայէլի եւ բոլոր ազգերուն վերեւ՝ Իսրայէլ դրած է մարդը եւ մարդկային միութիւնը:

«Ես Հրեայ եմ, որովհետեւ մարդուն վերեւ, որ պատկերն է Աստուծոյ, Իսրայէլ դրած է աստուածային միութիւնը»:

Տառապա՛ծ է մեր ժողովուրդը եւս, եւ շա՛տ տառապած: Այդ տառապանքին մէջէն, որ փշապատ գօտիի մը պէս փաթթուած է իր մէջքին, Հայութիւնը կրցած է բերել աղաղակը. «Ես Հայ եմ»:

Այդ աղաղակը արեան ժայթք մըն է կարծես, տաք բոց մը, որ այսօր կը հասնի Նոր Սերունդին:

Նոր Սերունդը չտեսաւ իր ցեղին տառապանքները: Բայց ատիկա պատճա՞ռ մըն է որ մոռնայ, ուրանայ ինչ որ պատմութիւնը կ'աւանդէ իրեն:

Տեսէք թէ ի'նչ կը գրէ Էտմոն Ֆլեկ 1927ին, իր թոռնիկին ծնունդէն առաջ, իր օրագիրին մէջ, խօսքը ուղղելով թոռնիկին՝ որ չէ ծնած դեռ, կ'ըսէ. «Քսան տարեկան էի՝ երբ կը կարծէի թէ մէջս ոչինչ ունիմ հրէական: Համոզուած էի թէ Հրեան այլեւս պիտի կորսուէր անհետանար աշխարհի երեսէն: Յանկարծ վերստին հրէացայ, այնքան որ շատեր կը հարցնէին ինծի թէ ինչո'ւ Հրեայ դարձայ վերստին: Ինչ որ պատահեցաւ ինծի, կրնայ պատահիլ նաեւ քեզի, թոռնիկս: Եթէ կարծես թէ մէջդ մարած է Հրէութեան բոցը, սպասէ եւ պիտի տեսնես, — օր մը նորէն պիտի վառի»:

Հրէութեան այդ բոցը քանի՛ քանի՛ անգամներ մարած է եւ վերստին վառած իսկական Հրեաներու հոգիին մէջ: Էտմոն Ֆլեկ կը պատմէ թէ ի'նչպէս մարած էր այդ բոցը իր մէջ:

Մեծցաւ իբրեւ Հրեայ: Մայրը, Ուրբաթ երեկոները, կը մարէր իւղին մէջ վառող պատրոյգները: Հայրը աւանդական կարմիր գօտին կը կապէր մէջքին՝ մատաղի սեղանին առջեւ: Երբ սկսաւ դպրոց յաճախել, պարտաւորուեցաւ աշխատիլ շաբաթ օրերը՝ պարտականութիւնները գրելով: Երբ ճամբորդեց, խոզի միս կերաւ ճաշարաններու մէջ: Համալսարանական կրթութիւնը մոռացութեան յանձնեց Իսրայէլի Աստուածը: Այլեւս բան չմնաց իր Հրէութենէն:

Ծագեցաւ Տրէյֆիւսի վէճը: Յանկարծ արթնցաւ Հրէութիւնը: Կարդաց Հին Կտակարանը արցունքը աչքերուն մէջ: Սորվեցաւ եբրայերէն, ծանօթացաւ իր ցեղին իմացական գանձերուն, պրպտեց իր ժողովուրդին պատմութիւնը, ուսումնասիրեց թալմուտական աւանդութիւնները: Զմայլեցա՛ւ:

Անմեղ Հրեայի մը դատապարտութիւնը պատճառ դարձաւ որ վերստին վառի Հրէութեան բոցը եւ աղաղակէ, սքանչելի տաղաշարքի մը մէջ.

— Ես Հրեա՛յ եմ:

Հայոց Նոր Սերունդ, բարեկեցութեան եւ հանոյքի ձեր կեանքին մէջ պիտի պատահի՞ որ օր մը բանաք ձեր ժողովուրդին պատմութիւնը, մեծասքանչ գանձերուն պահարանը եւ յանկարծ աղաղակէք.

— Ես Հայ եմ:

Դուք պարծիք ձեր Հայութեամբ եւ Հայութիւնը պարծի ձեզմով:

ԱՐԱՋ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նոր կառավարութիւնը 9ի դէմ 78 ձայնով վստահութիւն ստացաւ: Դէմ քուէարկած են Բեմոն Էտտէի Ազգային Պլոքի երեսփոխանները եւ Քամիլ Շամունի: Սայէպ Սալամ նախապէս կարդացած էր կառավարական յայտարարութիւնը որուն մէջ կը սահմանէր «Լիբանանականութեան» իր ըմբռնումը: Սալամ շեշտեց. — «Կ'ուզենք Լիբանան մը՝ արաբական երկիր, անկախ, ամուր հիմերով, հանրապետական, ժողովրդավար Լիբանան մը, բաց բովանդակ աշխարհին վրայ»: Ֆալանժիստ նախարարներու դիմումին վրայ, Սալամ ստիպուած եղած էր ճշդումներ կատարել իրեն վերագրուած կարգ մը յայտարարութիւններուն առթիւ զորս հրատարակած էր Գահիրէի Ալ Կումհուրիէհ թերթը: Հոն, Սալամ ըսած է թէ կողմնակից է «միութենականութեան», այսինքն արաբական երկիրներու միացման: Դէմ քուէարկող երեսփոխանները բաւարար չեն գտած Սալամի ճշդումները:

ՍԵՆԵԿԱԼԻ մէջ պետական հարուած մը տեղի ունեցաւ շաբաթ առաւօտ: Ծանօթ է որ վերջերս անկախ հռչակուած Մալիի հանրապետութիւնը կազմուած է Սենեկալէն եւ Սուտանէն, նախագահը Սուտանցի էր, մինչ փոխ-վարչապետը Սենեկալցի: Սուտան զոհ չէր այս ձուլումէն, այդ պատճառով Սենեկալ փորձեց անջատուիլ: Կացութիւնը ծանր եւ անորոշ է: Սուտանցի նախագահը բանտարկուած է պալատին մէջ: Ոչ մէկ լուր Տաքարէն:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ օդանաւորդ Փաուըրսի դատավարութիւնը վերջացաւ: Վճիռը տրուեցաւ. — «Տասը տարուան համար կը զրկուի ազատութենէ»: Փաուըրս յայտարարած է. — «Ծանր ոճիր մը գործեցի. արժանի եմ պատիժիս»: Ընդհանուր դատախազը դիտել տուած է, թէ Ամերիկայի քաղաքականութիւնն է որ պատիժի եւ մեղադրանքի արժանի է: Արդարեւ, Փաուրսի դատավարութիւնը խորքին մէջ դատավարութիւնն էր՝ Այզընհաուըրի, Նիքսընի, Տըլըսի եւ ամերիկեան քաղաքականութեան:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ գիտուններու անցեալ շաբթուան անջրպետային յաջողութիւններէն ետք, ռուս գիտնականներն ալ, իրենց կարգին, գիտական նոր եւ կարեւոր յաջողութիւն մը արձանագրեցին: «Բնակուած» արուեստական արբանեակ մը արձակած են, որուն մէջ բազմաթիւ կենդանիներ տեղաւորած են. ի շարս որոնց երկու էգ շուներ: Վերջին տեղեկութեանց համաձայն ամէն ինչ լաւ կ'ընթանայ:

ՄՕՏ ՕՐԷՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆԻ

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

Մեր պատմութեան չորրորդ դարու անցքերն ու դէպքերը ընդգրկող շատ շահեկան վէպը՝ որ անցեալ տարի լոյս տեսաւ «Պետիրատ»ի մամուլէն:

ԿԱՅԱՐԱՆԸ

—o—

Սպասումներ։ Վերադարձներ։ Մեկ – նումներ։ Բազմաժխոր աշխարհ մը՝ ուր երբեմն յանկարծ կը խորանայ լռութիւ – նը, փոթորիկէն հանդարտող ծովի մը պէս։

Սպասումը կարօտահար սիրտերու՝ ո – րոնք աւելի սուր կսկիծով դեռ կ'ապրին անցեալը։

Վերադարձը ծաղկահիւս պատմուճան հագած՝ հրապուրիչ իր տեսիլքով։

Մեկնումը՝ նոր վէրքերու եւ ցաւերու դաղտնիքներով։

Ահա՛ պառաւ մը սպիտակահեր՝ որ բռնած է խարտեաշ աղջնակի մը թաթի – կէն։ Աղջիկը դրկած է իր հասակին չա – փով խարտեաշ պուպրիկ մը։ Որո՞ւն կը սպասեն անոնք։ Մամիկը կորաքամակ՝ հեւալով կը քալէ. կանգ կ'առնեն անոնք քարափին վրայ եւ կը սպասեն։ Պահ մը եաք նորէն կը հանդիպիմ։ Տժգոյն պա – տանի մը ընկերացած է անոնց։ Հազիւ կը ժպտի։ Աչքերուն մէջ անհուն թախիծ մը կայ։ Ուրկէ՞ եկած է ան։ կազդուրման կայանէ մը անշուշտ՝ ուր կեանքի բոցա – վառ կրակը չէ տաքցուցած անոր հիւանդ մարմինը։

×

Ուշադրութիւնս դրաւեց կայարանը ըս – պասող մէկը՝ որ տխրութեամբ քաղար – կուած խորունկ աչքեր ունէր։ Երիտա – սարդ մըն էր ան՝ որ ակնկառոյց կը դի – տէր հեռուն՝ ուրկէ մութ կամուրջին տակ պիտի յայտնուէր վայրաչարժը։

Ձերմակ չոգիի ամպ մը ծածկեց կա – մուրջը՝ ուրկէ սեւ վիշապի մը նման հե – ւաչունչ եկաւ անիկա իր եռեւէն քաշելով երկար կառաչարը։ Ուղեւորներու բազ – մութիւնը իջաւ քարափին վրայ։ Ձայները փոթորկեցան։ Կարօտներ լեցուցին սիր – տերը, որոնք յուզումնահար բաբախեցին վայրագօրէն։ Երիտասարդը կը սպասէր միշտ։ Հեռուհեռէ կ'ամայանար քարափը՝ ուր քանի մը յետամնաց ճամբորդներ կա – յին սոսկ։ Երիտասարդը դանդաղ քայլե – րով մինչեւ ծայրը գնաց իւրաքանչիւր բաժնեակին մէջ փնտռելով իր հոգիին մարմնացեալ երազը։ Բայց չգտաւ։

Հետեւեցայ անոր։ Յուսահատութեան մռայլ չող մը կը վառէր աչքերուն մէջ։ Կանգ առաւ դրամաճարի մը կրպակին առջեւ եւ դիրք մը դնեց։ Մօտեցայ եւ դողունի նայուածք մը նետեցի մատեա – նին վրայ՝ «Մոռացում»։ Սփոփանքի լու – սահոս աղբիւր մը կար մատեանին էջե – րուն մէջ, թէ համակերպումի խաղաղե – ցնող բաժակ մը։ Մոռացում, որպէսզի անցեալը բիւրեղնար սեւ ապամանդի մը պէս եւ ցոլացնէր միայն չիջած արեւի մը անփայլ ոսկին։

×

Ուրիշ օր մը հանդիպեցայ երկայնահա – սակ երիտասարդի մը՝ որ նստարանին վրայ նստած՝ կը կարդար։ Իր քովը նըս – տեցայ ե'ս ալ։ Կարղացած դիրքը, «Վեր – ջին օրուան իշխանը», տեսած էի ժամա – նակ մը առաջ դրամաճարի մը ցուցա – փեղկին մէջ։

Ան երբեմն կը դադրեցնէր ընթերցումը եւ մտահոգ աչքերը կը յառէր դիմացը մուտքի դրան։ Ցայտնորոշ էր թէ մէկուն կը սպասէր։ Ոտքի ելաւ եւ սկսաւ քալել։ Եկաւ աղջիկը։ Մաղերը սպիտակ ոսկի էին։ Ունէին աչքերը եղիպտոսի երկնքին խորունկ չափիւղան։ Մէջքը բարակ էր և կուրծքը՝ պատանեկան։ Ձեռքը բռնած էր իտալական սակաւ մը կարմիր կեռասի փունջով մը զարդարուն։

Ժպտեցան իրարու եւ անոնց շրթները միացան հեւասպառ համբոյրով մը։ Կար – ծես երկուքն ալ կը վախնային փշրելէ սրբազան արբեցումի մը երկնային բիւ – րեղը։

Անոնցմէ ո՞վ պիտի երթար նոր հոր – զոնի մը տակ իր ճակատագրին համա – կերպելու։

Շոգեկառքը սուլեց եւ անոնք արագա – ցուցին իրենց քայլերը։ Վերջին օրուան իշխանը կը փորձէր ցոյց չտալ իր սիրտը դաժանօրէն ճմլող վիշտը։ Կը ժպտէր աղջկան աչքերուն՝ որոնք յանկարծ պըղ – տորեցան արցունքով, երբ ժամացոյցը մեկնումի վայրկեանը հնչեցուց։

Քարափին վրայ քարացած մնաց եր – կարօրէն ան՝ որ պիտի քաղէր, առաջին օրուան առանձնութեանը մէջ, յաւիտե – նական տառապանքին տատասկները։

Գիրքը բացաւ ոչ իսկ քայլ մը առնելով դէպի մեծ ոստանին փոթորկալից սիրտը, եւ քանի մը տող կարդալէ ետք գոցեց զայն։

Էին Թերեւս դրուած հոն Ցոյսը եւ Մա – հը հրապուրող դեղեցիկ բառեր։

Կէս դիշեր էր։ Հոն էի դարձեալ։ Կու դայի հեռաբնակ բարեկամի մը տունէն։ Գիւղ պիտի երթայի։ Կայարանը լեցուն էր ուղեւորներով՝ որոնք նոր հասած էին եւ պիտի չարունակէին իրենց ճամբան, երբ կառաչարը կազմուած ըլլար։

Քարափին վրայ խումբ մը մարդիկ տեսայ, խումբ մը տուներներ, առանց պայուսակի, անխօս։ Մօտեցայ եւ նկա – տեցի թէ դեղեցկուհի մըլորուն քայլերով կը չարժէին, կարծես դինովներ ըլլային։

Մէկուն թեւէն բռնեցի, որովհետեւ դգացի որ պիտի իյնար։ Բայց ան կառչե – ցաւ կուրծքիս եւ հարցուց.

— Ե՞րբ կը մեկնի վերջին վայրաչարժը։

Ուրիշ մը հանդիպեցայ երկայնահասակ երիտասարդի մը՝ որ նստարանին վրայ նստած՝ կը կարդար։ Իր քովը նըս – տեցայ ե'ս ալ։ Կարղացած դիրքը, «Վեր – ջին օրուան իշխանը», տեսած էի ժամա – նակ մը առաջ դրամաճարի մը ցուցա – փեղկին մէջ։

Ան երբեմն կը դադրեցնէր ընթերցումը եւ մտահոգ աչքերը կը յառէր դիմացը մուտքի դրան։ Ցայտնորոշ էր թէ մէկուն կը սպասէր։ Ոտքի ելաւ եւ սկսաւ քալել։ Եկաւ աղջիկը։ Մաղերը սպիտակ ոսկի էին։ Ունէին աչքերը եղիպտոսի երկնքին խորունկ չափիւղան։ Մէջքը բարակ էր և կուրծքը՝ պատանեկան։ Ձեռքը բռնած էր իտալական սակաւ մը կարմիր կեռասի փունջով մը զարդարուն։

Ժպտեցան իրարու եւ անոնց շրթները միացան հեւասպառ համբոյրով մը։ Կար – ծես երկուքն ալ կը վախնային փշրելէ սրբազան արբեցումի մը երկնային բիւ – րեղը։

Անոնցմէ ո՞վ պիտի երթար նոր հորի – զոնի մը տակ իր ճակատագրին համա – կերպելու։

Շոգեկառքը սուլեց եւ անոնք արագա – ցուցին իրենց քայլերը։ Վերջին օրուան իշխանը կը փորձէր ցոյց չտալ իր սիրտը դաժանօրէն ճմլող վիշտը։ Կը ժպտէր աղջկան աչքերուն՝ որոնք յանկարծ պըղ – տորեցան արցունքով, երբ ժամացոյցը մեկնումի վայրկեանը հնչեցուց։

Քարափին վրայ քարացած մնաց եր – կարօրէն ան՝ որ պիտի քաղէր, առաջին օրուան առանձնութեանը մէջ, յաւիտե – նական տառապանքին տատասկները։

Գիրքը բացաւ ոչ իսկ քայլ մը առնելով դէպի մեծ ոստանին փոթորկալից սիրտը, եւ քանի մը տող կարդալէ ետք գոցեց զայն։

Էին Թերեւս դրուած Հոն Ցոյսը եւ Մա – հը հրապուրող դեղեցիկ բառեր։

Կէս դիշեր էր։ Հոն էի դարձեալ։ Կու դայի հեռաբնակ բարեկամի մը տունէն։ Գիւղ պիտի երթայի։ Կայարանը լեցուն էր ուղեւորներով՝ որոնք նոր հասած էին եւ պիտի չարունակէին իրենց ճամբան, երբ կառաչարը կազմուած ըլլար։

Քարափին վրայ խումբ մը մարդիկ տեսայ, խումբ մը տուներներ, առանց պայուսակի, անխօս։ Մօտեցայ եւ նկա – տեցի թէ դեղեցկուհի մըլորուն քայլերով կը չարժէին, կարծես դինովներ ըլլային։

Մէկուն թեւէն բռնեցի, որովհետեւ դգացի որ պիտի իյնար։ Բայց ան կառչե – ցաւ կուրծքիս եւ հարցուց.

— Ե՞րբ կը մեկնի վերջին վայրաչարժը։

ՀԱՅԵՐԷՆ ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐԻ ԲԱՐԵԼԱԻՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

Գ.

Բայց այս բարեփոխութիւնը բաւական չհամարեց Այվազովսկին։ Մասեաց Ս. – դաւնիի մէջ տպուած իր յօդուածում նա հին ձեւի տառերի մէջ երկու խոշոր պա – կասութիւն էր գտնում.

1 — Որ հայերէն տառերը ուղղահայ – եաց չեն, ինչպէս եւրոպական ազգերի տառերը, այլ դէպի առաջ են թեքուած, չեղ են եւ այս հանգամանքը դարձնում է նրանց տեսողութիւնը յոգնեցնող, դըժ – ուարընթեռնլի։

2 — Որ հայերէն տառերը դրեթէ ամ – բողջովին զուրկ են եւրոպական տառերի կոլորակութիւնից, քառակուսի են եւ այդ պատճառով էլ չափից դուրս միակերպու – թիւն ունեն, որի չնորհիւ շատ են ձան – ձրացնում ընթերցողին։

Այս պակասութիւնները վերացնելու համար նա գծագրեց ուղղահայեաց տա – ռեր, որոնք դեռ չտեսնուած նորութիւն էին կազմում հայ տպարանական արուես – տի մէջ։ Ամենայն խստութեամբ պահ – պանելով բոլորագիր տառերի բուն հայ – կական ձեւը, Այվազովսկին ճարտար դը – ծագրական կառուցուածքով տալիս էր նրանց եւրոպականին մօտեցող արտաքին կերպարանք, որ միանգամայն դեղեցիկ էր, տալիս էր մի ինքնուրոյն դեղարուես – տական ներդաշնակութեան տեսարան։ Իր այս տառերի մէջ Այվազովսկին աշխատել էր վերացնել այն չփոթութիւնը, որ ա – ռաջ էր բերում մի քանի տառերի (գղ, զղ, ատ, ստ) իրար շատ նման լինելը։ Սրա համար նա գ եւ զ տառերի ղլուխնե – րին տալիս էր կիսաբոլորակ ձեւ, իսկ դ եւ ղ տառերի ղլուխներին տալիս էր շատ ընդգծուած որշութիւն, այնպես որ այդ տառերը իսկ ու անկարելի էր իրար հետ չփոթել։ Սակայն միւս տառե – րի նմանութիւնները (ատ, ստ) նա չվե – րացրեց նոյն յաջողութեամբ վերացնել։

Այս ուղղահայեաց տառերի տարին նմոյշն էր։ Պատրաստելով նրանից երեք մեծութեան (12, 10, 8 տառիճան) տա – ռեր, Այվազովսկին նրանցով բազմաթիւ տպագրութիւններ արաւ թէ՛ փարիզում եւ թէ թէոդոսիայում։

Այնուհետեւ Այվազովսկին տուեց ուղ – դահայեաց տառերի եւ մի երկրորդ օրի – նակ, որ նախկինից աւելի աչքի է բնկ – նում իր գեղարուեստական նրբութիւննե – րով եւ մանաւանդ գլխատղերի գարմա – նալի համաչափ դասաւորութեամբ ու քնքոյշ գծագրութեամբ։ Այստեղ Այվա – զովսկին աւելի եւս մօտեցրել է իր տա – ռերը հայկական ձեւերին, պահպանելով եւ – րոպական ձեւերին մօտեցնող բոլորակու – թիւնը։ Այս տառերով են տպագրուած մի քանի հայ տպագրական գլուխ գործոց – ներ, օրինակ Տէլեմաք»ի փարիզեան հրատարակութիւնը։

Ձանիկ Արամեանն էլ իր համար է պատրաստում ուղղահայեաց տառերի եր – կու տեսակ։

Առաջին տեսակն ունի իր մէջ Այվա – զովսկու ազդեցութեան շատ նշանները եւ ամէնից առաջ այն որ, այստեղ էլ, Այ – վազովսկու առաջին տեսակի նման պղա – ւոր տառերի պոչերը ծալուած (ներ – ոլորուած) կէտի տեսք ստացած։ Այստեղ մ տառի կնճիթն անպէս է փոքրացուած ու ոլորուած, որ նրա հետ կարող են ան – արդել կանգնել ե, ի եւ այլ տառերը։ Բայց միաժամանակ այս ուղղահայեաց բոլորագիրը Այվազովսկու բոլորագրի պատճէնը չէ, այլ ներկայացնում է եւ տարբերութիւններ, օրինակ ն տառն այ – տեղ բոլորովին այլ ձեւ ունի։ Արտաքին երեւոյթով, սակայն, այդ երկու տեսակ տառերը երկուորեակներ են։

Երկրորդ տեսակի մէջ Արամեանը կամ, աւելի ճիշտ, նրա համար աշխատող Փե – րանեանցի արուեստագէտը, մի կողմից, Այվազովսկու նման, աշխատել է մօտե – ցնել նոր ձեւը հին ձեւին։ Երկուսն էլ, Այվազովսկին եւ Արամեանը, այլեւս չեն ծալում կծկում տառերի պոչերը, այլ բոլոր աւանդականին՝ մաղային գծի կը – պարանք են տալիս պոչերին։ Երկուսն էլ սահմռուած են երկու տեսակ մ ունենալ,

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՎԱՐՊԵՏ ՔՈՐՆԻՅԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

—o—

Կ'երեւակայէք անշուշտ որ այս անբար – եացակամ խօսքերը իմանալով արիւնը գլուխս խուժեց եւ սակայն բաւական համբերութիւն ունեցայ ինքզինքս զսպե – լու։ Ցիմար ծերուկը ձգեցի իր Ջաղաց – քին մէջ եւ վերադառնալով երիտասարդ գոյղին մօտ, անոնց պատմեցի իմ յուսա – խաբութիւնս։

Ծեղճերը չէին կրնար հաւատալ ըսած – ներուս, ուստի ինձմէ չնորհ մը խնդրե – ցին՝ երկուքը միասին ուղեկցի երթալ Ջաղաք եւ խօսիլ մեծ հայրիկին...։

Քաջութիւնը չունեցայ իրենց խնդրան – քը մերժելու եւ ահա՛, պըր՛ր... սիրա – հարները մեկնեցան։

Ճիշդ այն պահուն երբ կը հասնին հոն, վերը, Վարպետ Քորնիյ դուրս էր ելած։

Դուռը դոցուած էր, եւ սակայն ծերու – նին մեկնած պահուն իր սանդուխը դուր – սրն էր ձգած։

Այս հանգամանքը երիտասարդ սիրա – հարներուն մտքին մէջ կը ծագեցնէ դա – դափար մը։— պատուհանէն ներս մտնել եւ տեսնել թէ ի՛նչ կ'անցնի կը դառնայ այդ խորհրդաւոր Ջաղացքին մէջ...։

Տարօրինակ բան... ազօրիքին սենեակը պարապ էր։ Ոչ մէկ պարկ, ոչ իսկ հատիկ մը ցորենի, ոչ ալ ալիւրի փոշի պատե – րուն վրայ։ Չկար նաեւ այն ախորժալի բուրմունքը ալուած հատիկներուն, որով առհասարակ կ'ողողուն Ջաղացքի մը ներքնամասերը։

Ջաղացքի քարին մեծ գերանը ծած – կուած էր փոշիներով, որուն վրայ կը մրափէր նիհար կատուն։

Վարի յարկի սենեակը միայնութեան եւ լքումի նոյն պատկերը կը ներկայացնէր։ — աղտոտ անկողին մը, քանի մը ցնցո – տիներ, սանդղամատին վրայ հացի կտոր մը եւ անկիւն մը՝ երեք կամ չորս հատ ծակոտած պարկեր, որոնցմէ դուրս կը թափէին քարի եւ հողի կտորներ։

Այս է եղեր գաղտնիքը Վարպետ Քոր – նիյի։

Այդ ծակոտած եւ կիրով ու հողով լե – ցուն պարկերն են եղեր որ ամէն երեկոյ ճամբաներուն վրայ կը տարուէին ու կը բերուէին Վարպետ Քորնիյի կողմէ, փըր – կելու համար իր Ջաղացքին պատիւը եւ այնպէս հաւատացնելու համար թէ՝ հոն ալիւր կ'աղացուէր...

Ա՜խ Ջաղացք, խե՜ղճ Քորնիյ...։

Երկար տարիներ ի վեր նոր հասուցուած չոգի Ջաղացքները խլած էին ամէն գործ։

Հողմաղացները կը դառնային եւ սա – կայն աղօրիքին քարը պարապին կ'աշխա – ւէր...

Երիտասարդները վերադարձան ար – ցունքոտ աչքերով եւ պատմեցին ինծի ինչ որ տեսած էին...

Սիրտս մղկտաց իրենց պատմութիւնը լսելով։ Առանց վայրկեան մը կորսնցնե – լու, վազեցի դրացիներու մօտ, երկու խօսքով պատմեցի անոնց եղելութիւնը, եւ անմիջապէս որոշեցինք որ պէտք էր իսկոյն Վարպետ Քորնիյի Ջաղացքը տա – նէինք այն բոլոր հացահատիկները որ կային մեր տուներուն մէջ։

Ինչ որ խորհեցանք, իսկոյն գործադրե – ցինք։ Ամբողջ դիւղը ճամբայ ինկաւ եւ հասանք վերը մեր իշուկներուն վրայ բեռցուած ցորենի պարկերով, այս ան – գամ իրական ցորեն...։

Ջաղացքին դուռը կոնակի վրայ բաց էր։ Վարպետ Քորնիյ, դրան առջեւ պար – կի մը վրայ նստած, գլուխը ձեռքերուն մէջ առած կ'արտասուէր։

Երբ վերադարձած եւ ներս մտած իր Ջաղացքէն, անդրադարձած էր թէ իր բացակայութեան մարդիկ ներս մտնելով թափանցած էին իր տխուր գաղտնիքին։

— Ո՛հ, թշուառս, ինծի այլեւս մեռ – նելէ զատ ուրիշ բան չի մնար... Ջաղաց – քըս անպատուուած է...

Եւ սրտակեղէք կերպով կը հեծկլտար, իր Ջաղացքին հետ կը խօսէր, կը կանչէր զայն ամէն տեսակ անուններով, կարծես թէ խօսէր իսկական անձի մը հետ...։

Այդ պահուն բեռնաւորուած իշուկները հասան Ջաղացքին դիմաց գտնուող տա – րածութեան վրայ եւ բոլորս միաձայն սկսանք պոռալ, ճիշդ այնպէս ինչպէս կ'ընէինք մեր Ջաղացքներու աշխատու – թեան երանելի օրերուն։

— Օհ՛... Ջաղացպա՛ն, օհ՛ Վարպետ Քորնիյ...

Եւ ահա՛ պարկերը սկսան դիզուիլ իրա – րու վրայ, դրան առջեւ, եւ կարմրագոյն հացահատիկները սկսան թափիլ դետնին վրայ, ամէն կողմ...

Վարպետ Քորնիյ աչքերը խոշոր բա – ցած էր։ Մօտեցաւ, ափով առաւ հացա – հատիկները եւ խնդալով ու միանգամայն լալով ըսաւ.

— Ցորե՛ն է, Ցիսո՛ւս Քրիստոս... ա – նո՛ւշ ցորե՛ն... Թողէք որ նայիմ...

Ապա մեղի դառնալով.

— Ա՛հ, պիտի որ պիտի դայիք... բո – լոր միւսները դողեր են...։

Ուզեցինք պինքը յաղթականօրէն տանիլ դիւղ։

— Ո՛չ, ո՛չ, տղաքս, ամէն բանէ առաջ պէտք է երթամ եւ ուտելիք տամ Ջաղաց – քիս։ Երեւակայեցէք որ երկար տաներէն վեր բան մը չէ դրած իր ախոռներուն տակ իմ Ջաղացքս...։

Եւ արցունքոտ աչքերով կը դիտէինք խեղճ ծերունին որ կը վազէր աջ ու ա – կառ, կը բանար պարկերը, կը նետէր ո – ցահատիկները Ջաղացքարին տակ, եւ հիացիկ աչքերով կը դիտէր վազող ալիւ – րը, որուն փոշին կը բարձրանար դէպի առաստաղ։

Ի պատիւ մեղի պիտի ըսեմ որ այդ օրէն սկսած մենք ծերունին առանց դործի չթողուցինք։

Ցետոյ, առաւօտ մը Վարպետ Քորնիյ մեռաւ, եւ մեր վերջին Ջաղացքին հոդմ – աղացները դադրեցան դառնալէ, այս ան – գամ յաւիտենապէս...։

Քորնիյի մահէն ետք ոչ ոք առանձնաց անոր գործին չարունակութիւնը։

Ի՞նչ կ'ուզէք, պարոն, ամէն բան վերջ մը ունի աշխարհիս երեսին եւ պէտք է հաւատալ որ հովով դարձող Ջաղացքնե – րու չրջանը անցած էր այնպէս, ինչպէս անցած էին Ռոնի վրայ ձիաքարշ նաւերը, երեսփոխանական ժողովներու եւ ծաղկե – զարդուած ժաֆէրներու չրջանները...։

ԱԼՖՈՆՍ ՏՈՒԷ

(«Նամակներ Ջաղացէն» հատորէն)

(3 եւ վերջ)

ՅԱԿՈԲԵԱՆ
ՀԱՅ ՀԱՅՈՑՈՂՈՒՅՑԻ ՀԱՐՑԸ

ԺԴ.

— Վա՞ղ հո չէ, ախպեր, տարի՝ տարի չէ, ամիս՝ ամիս չէ, շաբաթ՝ շաբաթ չէ, օրը՝ օրը չէ, ժամը՝ ժամը չէ, րոպեն՝ րոպեն չէ, վայրկյանը՝ վայրկյանը չէ, ասում է, ինչ-որ մի բան ասում է, ինչ-որ մի բան ասում է, ասում է, ասում է,

ՀԻԻԼԷԱԿԱՆ ուժով ստեղծուած ելեկ-տրականութիւնը եւ ջեռուցումը իրակա-նութիւն դարձան Շուէտի մէջ: Արդա-րեւ, Սթոքհոլմի արուարձաններէն մէկը՝ Ակեսթա հիւլէական ուժով ելեկտրակա-նութիւն եւ ջեռուցում պիտի ստանայ, 1963ին: Այս ուղղութեամբ կատարուած փորձերը յաջողութեամբ պսակուած են:

ԱՐԱԲ ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ յատկացուած ամերիկեան վարկը, 195 միլիոն Նոր Ֆրանքի հասած է, 1959–60 տարեշրջանի ընթացքին: Շնորհիւ այս օժանդակութեան, թուղթի գործարան մը պիտի հիմնուի Աղեքսանդրիոյ մէջ, իսկ շաքարի գործարան մըն ալ Էտֆուի մէջ: Ուրիշ ծրագիրներ ալ կարելի պիտի ըլլայ գլուխ հանել:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ:

ԱԶԴ

ՀԱՅ ԽՆԱՄԱՏԱՐՈՒՀԻՒ ՄԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ:

Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը, Աղքատախնամ Ընկերակցութեան տրամադրութեան տակ դրած ըլլալով կէս միլիոնի գումար մը, հայ խնամատարուհիի մը (ասիսթանթ սոսիալ) պատրաստութեան ուսուցման թոշակին համար, թեկնածուներէն կը խնդրուի գրաւոր դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը:

Պայմաններ.— Թեկնածուն պէտք է ըլլայ, 18 – 35 տարեկան եւ ունենայ պսակաւորի (պաքալորէա) Ա. եւ Բ. վկայականները:

Ուսանողութեան շրջանն է երեք տարի: Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին մինչեւ Սեպտեմբեր 10, որմէ վերջ տեղի պիտի ունենայ յարմարագոյնին ընտրութիւնը: Գրել.—

Association Arménienne d'Aide Sociale
« Bourse d'Etude C. Gulbenkian »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13, ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ

Ազգային Բարերարին ծննդեան երկրորդ դարադարձ

եւ

Վարժարանին Վերաբացման երեսնամեակ

Հանդիսաւոր Տօնակատարութիւն

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Barclay

ՀԱ ՄԱՆ ԱՐԱ ● HA MAN ARA

par

LES BARCLAY

super 70.335 — 45 T. — simple 60.212

Discophiles Arméniens!

C'est une danse de chez vous à la mode de chez nous.

EN VENTE PARTOUT

Պ. Ալեքսան Նուրեան եւ զաւակը՝ Վարուժան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թորոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Թորոսեան ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր, խնամիին եւ ազգականին՝

ԱՏՐԻՆԷ ՆՈՒՐԵԱՆԻ

(ծնեալ Խըտըշեան, Կիրասոնցի)

կսկծալի մահը որ տեղի ունեցաւ Օգոստոս 18ին, 53 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ժամը ճիշդ 16ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փեռ-Լաշէզ, ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանին մէջ:

ՈՉ ԾԱՂԻԿ, ՈՉ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿ:

Փոխան ծաղկեպսակի նուէրները՝ հանրային կազմակերպութեանց:

Կը խնդրուի ներկայս իբրեւ մահազդ նկատել:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Իրենց հաստատութեան գիշերօթիկ աշակերտներու արձանագրութիւնը սկսած է: Կ'ընդունին չորսէն 13 տարեկան աշակերտուհիներ, կը յաճախեն Ֆրանսական դպրոցի դասընթացքներուն, եւ կը հետեւին հայերէնի ներքին ուսմունքներուն:

Մասնական տեղեկութիւններու համար դիմել տեսչութեան:

SŒURS ARMÉNIÉNNES

37, Ave. H. Barbusse - Arnouville les Gonesse (S & O)
Tel. : N° 179 à Gonesse

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1960 – 1961ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրի աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնքի ծանօթութիւններով:

Դիմել 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Բէնսի, Հեռ. 927·01·72:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱԻ

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ

եւ կուշտուկուռ խնդացնող

"ԽԻՆԴ ՈՒ ԺՊԻՏ"

Երգիծական հատորը, 518 ընդարձակ էջերով եւ հարիւրաւոր սրամիտ պատմուածքներով, մանրավէպերով և ծաղրանկարներով, որոնց վեց հատը գունաւոր, ծանօթ ծաղրանկարիչ Տիրան Աճէմեանի գործերէն:

Գինը՝ 14 Ն. Ֆ. թղթակազմը եւ 16·50 Ն. Ֆ. լաթակազմը:

Ստանալ Հ. Սամուէլ, Մ. Պարսամեան եւ Հ. Բալուեան գրատուներէն:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Լը Փէք

Բացուած են արձանագրութիւնները

1960-1961

Ուսումնական տարեշրջանին համար:

Տասը տարեկանէն սկսեալ երկրորդական վարժարանի որեւէ դասարանի ուսանող աշակերտ կ'ընդունուի: Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (Քուր քըլասիք):

Դպրոցական տարեկան թոշակն է 1·500 Ն. Ֆրանք:

ÉCOLE APOSTOLIQUE
3, Ave. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél. ; 963-0172

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

ԲԱՑ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 221–222, միացեալ թիւ, 48 էջ, ամբողջովին Հայաստանի նուիրուած: Բժշկական յօդուածներ Երեւանի բժիշկներուն կողմէ, բժշկական տեղեկութիւններ Հայաստանի մասին, գրական վկայութիւններ մեր հայրենիքին նուիրուած:

Տարեկան բաժնեգինը 15 Նոր ֆրանք: Արտասահման 20 Նոր ֆրանք:

ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բաժանորդը ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բարեկամ մըն է: Սպասել որ նամակ գրուի՝ եւ բաժնեգին պահանջուի, կը նշանակէ նեղութիւն պատճառել խմբագրին: Դիւրացուցէք խմբագրին գործը, ցոյց տուէք ձեր բարեկամութիւնը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէս օրէ վերջ, Սորպոնի մէջ:

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ:

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք: Նուազագոյն ծախքերով կը դրկենք Խորհրդ. Միութիւն:

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e
(PRÈS DE LA GARE DU NORD)
Téléphone : TRU. 27-70

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս ...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ և ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 Bis, Bd. Sébastopol PARIS 4e
Tél. : ARC. 26-61 — Métro : (CHATELET - HALLES)

136, Rue des Bourguignons
ASNIÈRES - BOIS-COLOMBES

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող! ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON. PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND, PAVILLON-SOUS-BOIS - SEINE
4 BIS, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL - S. ET O. — 18, RUE BRÉZIN, PARIS 14e
24 RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER, ALFORTVILLE
48 BIS. RUE DALAYRAC. FONTENAY SOUS BOIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22 Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
23
ՕԳՈՍՏՈՍ
MARDI
23 AOUT
1960

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8880 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4681

ՕՐՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԸՐՇՈՒԼՏ ԳՈՐԾԵԼՈՒԻ ԱՄԷՆ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ՍՏԱՑԱՒ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ԳՈՀԱՑՈՒՄ ՁՏՈՒԱՒ ԼՈՒՄՈՒՄՊԱՅԻ

Քոնկոյի եւ Քաթանկայի հարցերը քննութեան առնուելուն, կիրակի, Ապահովութեան Խորհուրդին կոդմէ: Համբը ցոյց, Մակի ընդհ. քարտուղարը, պարոն է Քոնկոյի ներքին կացութիւնը եւ իր տարակարծութիւնները Լումումպայի նա: Դժուարութեանց եւ տարակարծութեանց առաջին եւ հիմնական կէտը՝ պիտի ուժերու ներկայութիւնը Քոնկոյի եւ Քաթանկայի մէջ, զրեթէ հարթուած է: Արդարեւ, այս վերջիններէն վերջնա – կը մնացած են, կամ մեկնելու վրայ են Տաղանկային: Մեկ չարաթէն կը պար – պի իրենց վերջին երկու կայաններն ալ՝ Քամինա եւ Քիթանա:

Համբրշոլա դիտել տուած է նաեւ, թէ Քոնկոյի եւ Քաթանկայի մէջ կացութիւնը բնականոն վիճակ մը ստացած է, ու այս նորին Մակի ուժերուն: Մակի ընդհ. քարտուղարը նպատակ ունի Քոնկոյի մէջ ուժեր ունեցող երկիրներէն՝ խորհրդակցական մարմին մը կազմելու, զիջում է Քոնկոյի կառավարութենէն եւ յատկա – պէս վարչապետէն: Լումումպայի քննարկութիւնները անհրաժեշտ են. կը ձգտին անվտանգութեան մթնոլորտ ստեղծելու: Եթէ չարունակէ իր այս ընթացքը, Համբրշոլա ստիպուած պիտի ըլլայ վերաքննել Մակի գործունէութիւնը:

Համբրշոլայի տեսակէտով, Քոնկոյի ժողովուրդին կ'իյնայ պատասխանատուութիւնն ու պարտականութիւնը, որոշելու իր ճակատագիրը: Քաթանկայի ներկայացուցիչները իրենց կողմէ յայտարարեց.— «Մակի ուժերուն պարտականութիւն չտրուեցաւ ոտնձգելու Քաթանկայի յեղափոխութիւնը»:

Համբրշոլան եռաք, խօսք առած են յաջորդաբար, Քոնկոյի, Կինէի, Խորհրդային Միութեան եւ Թունուզի ներկայացուցիչները: Կիզինկա, Քոնկոյի ներկայացուցիչը պահանջած է, որ Համբրշոլա իր դաստասխանատուութիւնը բաժնէ «մարմինի» մը հետ՝ կազմուած Ափրիկէը եւ Ասիոյ երկիրներէն: Կինէի եւ Խորհ. Միութեան ներկայացուցիչները իրենց նպաստ Լումումպայի արտայայտած են:

Ապահովութեան Խորհուրդի նիստին ապրիլ Լումումպա հեռագրով մը պահանջեց — 1) Համբրշոլա խօսակցութիւններ եւ բանակցութիւններ ունենայ միայն կեդրոնի կառավարութեան հետ: 2) Մակը պէտք է զրկակցի միայն կեդրոնի կառավարութեան հետ: 3) Քաթանկացիներ բաժնուած պիտի զէնքերը պէտք է դադրեցնեն: 4) Օգնաւէր՝ Քաթանկա զինուորը փոխադրելու համար:

Կուղեցով բուռն ճառ մը խօսած է Մակի դէմ: Խորհրդային պատուիրակը ըսած է թէ Քոնկո զրկուած Մակի ուժերը կազմուած են գլխաւորաբար Ատանան Ուխտի անդամ պետութեանց զինուորներէ ինչպէս՝ Քանատացի: Վա – պիի կուղեցով ամբաստանած է նաեւ Համբրշոլան որ երկրի մը ներքին հարցերով զբաղած է: Ըսած է որ Ամերիկացի – ներ Մակի դրօշին տակ կը գրաւեն արդէն գեղերու տեղերը: Վերջապէս զօրաժիղ կը կանգնի Լումումպայի:

Ապահովութեան Խորհուրդը որ առաջին անգամ ըլլալով կիրակի օր մը կը զումարուէր, ի վերջոյ պաշտպանեց Մակի քարտուղարը, ամէն ազատութիւն տալով անոր, որ ըստ կարս տնօրինէ: Խորհ. Միութիւնը եւ կարդ մը ափրիկեան եւ ա – սիական պետութիւններ եռ առին իրենց դանդաղները: Լումումպա պարտուեցաւ: Ալէկ առաջ սակայն ձայնաւփիւռ ճառի

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՊՐԱԶԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Պուէնոս-Այրըսէն եռաք ուր Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը պատգամ մը ուղղեց Արժանթինի Հայութեան, վազդէն Ա. Օգոստոս 19ին, հասած է Սան-Փաւլո: Պրազիլիոյ կառավարութիւնը մասնաւոր օգնաւ մը դրած էր Հայրապետին տրամադրութեան տակ: Օգոստոս 21ին, կաթողիկոսը պատարագած ու քարոզած է եւ այս պատարագին ղլխաւոր մասը հաղորդուած է հեռատեսիլէն: Մաքս Պառնեան, այս առթիւ կարդ մը ուրիշ տեղեկութիւններ ալ կը հաղորդէ Պոլսոյ «Մարմարա»ին: Կառավարութեան հրաւէրով, Ամենայն Հայոց Հայրապետը պիտի այցելէ նոր մայրաքաղաքը՝ Պրազիլիա:

Այս այցելութեան առթիւ, «Մարմարա»յի թղթակիցը կը զրէ թէ բոլոր կազմակերպութիւնները անխտիր, միացեալ յանձնախումբ մը կազմած են, ընդունելութեան աշխատանքներուն համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՋՕՐ. ՏԸ ԿՈՂ. հեռագրեց Սէնեկալի եւ Սուտանի զեկավարներուն՝ Մամատու Տիա եւ Մօտիպօ Քայթա որ Փարիզ գան հետը տեսնուելու: Մամատու Տիա անմիջապէս ընդունած է, բայց ցարդ պատասխան չկայ Քայթայէն: Ծանօթ է որ երկու ամիս առաջ կը հիմնուէր Մալիի Դաշնակցութիւնը կազմուած Սենեկալէն եւ Սուտանէն: Պետական հարուածի ղրզած պատճառն էին նախագահական յառաջիկայ ընտրութիւնները: Քայթա իբրեւ նախագահ ընդունած էր Սենեկալցիի մը ընտրութիւնը, իր թեկնածուն էր՝ կամին-կէյէ ընդդէմ կաթողիկէ եւ շատ ազդեցիկ էմփոլա Սենկորի որ, ցարդ Մալիի Դաշնակցային ժողովին նախագահն էր եւ կ'ուզէր դառնալ Դաշնակցութեան նախագահը: Ընկերվարական, ամուսնացած է Քրանսուհիի մը հետ, 53 տարեկան է եւ քանիցս փոխ-նախարարի պաշտօն ունեցած է Էտկար Քօրի դաշինքին մէջ: Բանաստեղծ ալ է: Սենեկալցիներու դատն այն է թէ Սուտան չէ ուզած հաւասարէ հաւասար աշխատիլ, այլ իրեն ենթարկել Սենեկալը.— «Մեզի կնոջ տեղ ղրին, մենք կին չենք» ըսած է Սենեկալցի պետական դէմք մը:

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 5ին Տը Կոլ ամուլի առուլիս մը պիտի տայ: Երկու օր ետք նախագահը չորսպատոյտ մը պիտի ընէ Պրըթաներ եւ 20 ճառ պիտի խօսի:

ՊԼՅԻՐՈՒԹի մէջ բացուեցաւ արաբ արտաքին նախարարներու խորհրդաժողովը: Կը բացակայի միայն Թունուզ: Պուրկիպա, Թունուզի նախագահը որոշած է պոյքոթի ենթարկել Արաբական Լիկան, եղբայրական այս վերջինը Գահիրէի ազդեցութեան տակ կը դանուի:

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

Ս Ր Ը Ս Ր Ի Ն

ԵՐԲ ԽՕՍԻՒ ԶԵՆ ԳԻՏԵՐ

— Ա՞տ ինչ է... Ակա՞նջդ ուռեցեր է...

— Բան մը չէ, կ'ուռցնի... Օդերը այնքան տաք են որ... Մորթ է՝ կ'այրի...

— «Բան մը չէ» ըսելով մի՛ ուռցնիր... Ատանկ պզտիկ ցաւերէն մեծ ցաւեր յառաջ կուգան... Բժիշկի մը գնա՛...

— Պէտք չկայ.. երկու օր չի տեւեր, կ'իջնէ...

— Շատ աւհոգ բան ես եղեր... Քեզի կ'ըսեմ՝ վտանգաւոր է... Աչէդ վախցնել չեմ ուզեր, բայց քեզի ըսեմ որ ես կը ճանչնամ մէկը, որ ատանկ ուռեցք մը ունէր ականջին վրայ, երկու օրուան մէջ անդիի աշխարհը չուեց:

— Ան արդէն պիտի չուէ եղեր:

— Քեզմէ երիտասարդ էր... Այնպէս որ ուշադրութիւն ընելու ես... Ես ինծի տեղդ ըլլամ հիւանդանոց կ'երթամ... Եթէ նոյնիսկ չմեռնիս, ականջդ վրայ կու տաս, գիտցած ըլլաս... Վերջը «ինչո՞ւ ինծի չըսիր» չըսես... Ես գացի:

×

— Իմացայ որ կինդ հիւանդ է եղեր...

— «Հիւանդ» բառը շատ մեծ բառ է... Քիչ մը աւհանգիստ է:

— Ո՞րտեղին չի հաւնիր...

— Գլուխը կը ցաւի...

— Գլո՞ւխը... Մտքէս ալ անցաւ... Բարեկամ, գլխու ցաւին պէս վտանգաւոր ցաւ չկայ... Գլխու ցաւ ըսածդ կրնայ սրտի հիւանդութեան, յօդացաւի, շաքարախտի, թոքատապի, ցնցղատապի, խղցկեղի, խլիրդի, հիւծախտի, աղեքափութեան, լեարդի բորբոքումի, ստամոքսի խիթերու, կուրութեան, խլութեան, անդամալուծութեան, կաթուածի եւ բազմաթիւ ուրիշ հիւանդութեանց հետեւանք կամ պատճառ ըլլալ... Անանկ որ...

— Պարապ խօսքեր մի՛ ըներ Աստուածդ կը սիրես... Իմ կինս, փա՛ռք Աստուծոյ, շատ առողջ է: Երեսուն տարեկան աղջիկ, ուրկէ՛ ուր ատանկ հիւանդու...

— Հա՛, հիմա տեսա՞ր որ տգէտ ես... Ատ իմ ըսած հիւանդութիւններս երեսուն տարեկաններուն կը զարնեն, ամէնէն աւելի: Մտիկ ըրէ՛ որ ըսեմ... Իմ աներ – ձագս գործի ընկեր մը ունէր... Այս մարդուն էճնիին աղջիկը, որ երեսուն տարեկան ալ չկար, իրիկուն մը տուն կ'երթայ եւ կ'ըսէ մօրը թէ գլխու ցաւ ունի... Հայրիկ, մայրիկ իրար կ'աւացնեն, բժիշկ կը կանչեն եւ աղջիկը հիւանդանոց կը տանին... Ի՞նչ կ'ուզես որ ըսեն մասնագէտները...

— Ի՞նչ... Հօրն ու մօրը վրան կը խրնդան, անշուշտ...

— Կը սխալիս... «Այս աղջկան գանկը այսօր, վաղը պիտի պայթի» կ'ըսեն... Անանկ որ զգուշութիւն ըրէ... «Բան մը չէ, կ'աւացնի» ըսելով գլուխդ մի՛ շարժեր... Կնոջդ գլխուն բան մը պատահի, մէջտեղը կը մնաս... Յուղարկաւորութեան ծախքը անգամ վճարելու կարողութիւն չունիս... Մե՛ղմ եղաւ, ի՛նչ ալ բարի, ազնուական կին մը ունէիր...

— Բարեկա՛մ, տակաւին ունիմ: «Ունէի՞ր»ս որն է...

— Այո, ունիս, բայց շատ չի դիմանար... Գէշ լուր տուիր... Աստուած հետդ ըլլայ...

×

— Իմացայ որ թոռդ վար ինկեր, ծունկը ցաւցուցեր է...

— Այո՛... Մեծնայ կը մոռնայ:

— Աւհոգութիւն մի՛ ըներ... Մասնաւ – գէտի մը տար... Ծունկ ցաւցնել գիտե՞ս ինչ ըսել է... Գիտե՞ս ինչ հետեւանքներ կ'ունենայ...

— Ի՞նչ...

— Խլիրդ կ'ըլլայ, խլիրդ... Զե՞ս յիշեր, մեր գեղը Մուկուչենց տղուն ինչ պատահեր է, ժամաւակին...

— Ի՞նչ պատահեր է որ...

— Տղան, բսան տարեկանին վսեր կ'իյնայ եւ ծունկը կը ցաւցնէ... Կարեւորութիւն չեն տար... «Մածուն բսեցէք, կ'աւացնի», կ'ըսէ գեղին Տէրտէրը, ոյ միեւնոյն ատեն ալ բժիշկ է եղեր: Կը հաւատա՞ս տղան քանէր կ'ըլլայ կը մեռնի:

— Քանի՞ տարի ետք...

— Եօթանասուն...

— Բարեկամ, երբ-ասբարով...

— Մե՛ղմ եղաւ թոռանդ, շա՛տ մեղմ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԸ ՉԶԶԵՆ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ԱՌԱՆՁՆԱՁՆՈՐՀՈՒՄՆԵՐԸ

Անդարայէն կը հաղորդեն.—

*Աչխատանք կը տարուի չեղեալ նկատելու համար այն համաձայնութիւնը որ դաշտական առանձնաշնորհում կը պարգեւէր Ամերիկացիներուն, եւ կնքուած էր նախորդ իշխանութեան օրով: Կ'ըսուի թէ այսպիսի համաձայնութիւն մը կնքելու համար՝ Մենտերէսի կառավարութիւնը Ազգային Մեծ Ժողովը անգամ խաբած է, ու այս պատճառով հարկ կը տեսնուի քննութիւն բանալ: Ըստ Թուրք պատժական օրէնքին, Թուրքիոյ մէջ գործուած յանցանքները դատելու իրաւասութիւնը Թուրք արդարութեան կը պատկանի: Այլ որ ալ ըլլայ յանցանք գործողը, Թրքական օրէնքները կը գործադրուին: Միայն դիւանագիտական մարմնի անդամներն են որ բացառութիւն կը կազմեն այս կանոնին մէջ: Երկրորդ բացառութիւն մըն ալ հաստատուած է Ատլանտեան Ուխտի պետութիւններուն միջեւ կայացած «ուժերու համաձայնութեամբ» մը, որուն համաձայն Օթաւի պետութիւններէն մէկուն հպատակը, որ Թուրքիոյ մէջ կը գտնուի իբրեւ զինուորական, եթէ յանցանք մը գործէ «պաշտօնական պարտականութիւնը ի գործ դրած ատեն», իր երկրին ատեանին կողմէ կը դատուի: Թուրք զինուորականներն ալ Օթաւի երկիրներուն մէջ նոյն օրէնքէն կ'օգտուին փոխադարձաբար: Եւ Թուրք դատաւորը պէտք է ճշդէ թէ օտար զինուորականին յանցանքը պարտականութեան առե՞ն գործուած է թէ ոչ: Բայց 1956ին, կառավարութիւնը ստիպողաբար օրէնք մը քուէարկել տուած էր Ազգ. Ժողովին, որով լիազօրութիւն կը տանար յիշեալ օրէնքին գործադրութեան չուրջ օտար երկիրներու հետ ինքնագլուխ համաձայնութիւններ կնքելու՝ առանց Ժողովին վաւերացման: Մինչդեռ, ըստ Սահմանադրութեան, ոչ մէկ կառավարութիւն կրնայ առանց Ժողովին վաւերացման համաձայնութիւն մը ստորագրել:

Ահա՛ այդ ստիպողական օրէնքին կոթնելով, Թուրք կառավարութիւնը Ամերիկայի հետ կնքած էր համաձայնութիւն մը որ ցարդ չէ հրատարակուած, գաղտնի մնացած է: Այս գաղտնի համաձայնութեան վրայ, Դատական Նախարարութիւնը բոլոր դատախազութիւններուն հրահանգած էր որ ամերիկեան զին. ուժերու պատկանող անհատ մը եթէ յանցանք գործէ եւ ամերիկեան զին. օժանդակութեան մարմինը եթէ տեղեկացնէ թէ այդ յանցանքը գործուած է պաշտօնական պարտականութեան բերմամբ կամ միջոցին, յանցաւորը պիտի յանձնուի ամերիկեան զին. իշխանութիւններուն:

Այսպէսով, Թուրք արդարութիւնը իր ձեռքը բոլորովին քաշած էր ամերիկացի զինուորներուն գործած յանցանքներէն:

Այժմ, դիտել կը տրուի թէ Թուրքեւ – ամերիկեան վերջին գաղտնի համաձայնութիւնը անգոր է, քանի որ չէ վաւերացուած Ժողովին կողմէ, եւ պէտք չէ որ գործադրուի: Ցետոյ, նախկին կառավարութիւնը խաբած է Ժողովը: Որով կը սպասուի որ ընդդիմադիր ուժերը իրենց

ՀԱՅԵՐԷՆ ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐԻ ԲԱՐԵԼԱԻՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Այնուհետեւ բազմաթիւ փորձեր եղան նորատեսակ տառեր ստեղծելու, բայց այդ փորձերից յիշատակութեան արժանի են երկուսը միայն (*):

Առաջինը պատկանում Կ. Պոլսի հմուտ փորագրիչ Միւհենտիսեանին, որի փորագրած երկու տեսակ տառերը (12 եւ 10 աստիճան) 1860ական թուականներին մեծ ընդունելութիւն գտան արեւմտեան Հայութեան մէջ շնորհիւ իրանց դեղեցկութեան: Բայց այս տառերի մէջ հին տառագիտական սկզբունքներից շատերը մընացին անխախտ, — օրինակ՝ ջուխտակ տառերը:

Իսկ երկրորդ փորձը տուել է Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութիւնը, 1900 թուականներին լոյս հանելով Գերմանիայում փորագրել տրուած երկու տեսակ տառեր, որոնք բաւական դեղեցիկ գծագրութիւն ունին եւ շատ յարմար են իբրեւ գրքական տառեր: Գծագրութեան հեղինակը չէ կարողացել ազատուել հնից ժառանգութիւն մնացած ջուխտակ տառերից, բայց եւ մի-երկու քայլ առաջ է գնացել բարենորոգման ուղիով: Այվազովսկու օրինակին հետեւելով՝ կիսակոլոր գլուխ է տուել գ եւ զ տառերին, դ եւ ղ տառերից զանազանելու համար: Իր իսկ սեփական նորմուծումն այն է՝ տ տառի միջին ճիւղը աւելի բարակ է, քան երկու կողքի ճիւղերը եւ այսպիսով այդ տառը չէ կարող շփոթուել ա տառի հետ: Նոյնպէս եւ ս տառը չի կարող շփոթուել ռ տառի հետ, որովհետեւ ս տառը ներքեւում ունի կիսաբոլորակ ձեւ, որ նրան մօտեցնում է գլխագիր ս տառին: Բայց պէտք է առհասարակ նկատենք, որ գծագրական տեսակէտից երկու տեսակ տառերն ունին եւ տարբերութիւններ, եւ ամէնից առաջ այն՝ որ փոքր տեսակի տառերն մօտ են ուղղահայեաց դիրքին, ինչպէս ցոյց են տալիս նրանց գլխագրերը: Նոյնիսկ մեր ցոյց տուած գծագրական բարեփոխութիւններն էլ հաւասարապէս յատուկ չեն երկու տեսակներին:

×

Այս է ահա համառօտ ուրուագիծն բարեշրջութեան, որին ենթարկուեցին հայերէն տպագրական տառերը 400 տարիների ընթացքում: Ինչպէս տեսնում ենք, շատ էլ մեծ չէ այդ շարժման չափը, եւ եթէ չլինէր Փարիզի մեծ բարեփոխութիւնը, այսօր էլ ամէն տեղ կառչած կը լինէին հայ տպարանները ծոցագրային նախնական տեխնիկային, ինչպէս կառչած է մնում Վիէննայի Մխիթարեան տպարանը:

Փարիզի բարեփոխութեան երկու հեղինակները տեղափոխեցին նոր տպարանական հարստութիւնը Արեւելք: Այվազովսկին Թէոդոսիայում հաստատեց տպարան, իսկ Արամեանը՝ Կ. Պոլսում: Կ. Պոլիսը պահեց եւ մինչեւ այսօր պահպանեց Արամեան տառերի բազմազանութիւնը, իսկ Թէոդոսիայի տպարանը շատ չնչին ազդեցութիւն գործեց Ռուսահայոց տպարանական գործի վրայ: Այստեղ բռնացած մնացին Վիէննայի ծոցագրերն ու անճաշակ գլխագրերը եւ միայն Համբարձում Էնֆիաճեանի տպարանն էր Թիֆլիզում, որ միացրեց Վիէննան Փարիզի հետ, տալով խառն շարուածքներ, որոնց մէջ գերակշռողը, սակայն, Փարիզն էր: Երկու գերմանական ձուլարաններ, Հերբեկինը Մոսկուայում եւ Մադերինը Թիֆլիզում, մի շարք փորձեր արին՝ հայերէն տառերին նոր ձեւեր եւ բարեփոխուած տեսք տալու համար: Բայց այդ փորձերն անյաջողութեան հանդիպեցին: Հերբեկի աշխատանքը Վիեննական տառերին կարկատան դնելուց հեռու չգնաց, իսկ Մադերն օգտուում էր Թիֆլիզի Հայութեան գեղագրական եւ գծագրական արուեստից, որ, սակայն, կոպիտ ու անճաշակ օրինակներ մատակարարեց նրան, ուստի եւ նրա ձուլած 3–4 տեսակ տառերը չէին կարող համեմատուել անգամ Կ. Պոլսի (այսինքն Արամեան) տառերի հետ:

Եւ այս արեւելեան աղքատութիւնը վերանալ սկսեց 1900 թուականից առաջ, երբ ինձ յաջողուեց բերել տալ Բագու եւ Թիֆլիզ «Արամեան տառերի» 6–7 տեսակները եւ նրանցից մէկի վրայ էր որ Մադերը փորագրել տուեց Գերմանիայում այն չորս մեծութեան գրքական տառերը, որոնք այժմ միակ գործածականն են մեզանում գրքերի եւ լրագիրների մէջ:

Բայց այս, ի հարկէ, մի իդէալական գրութիւն չէ: Ներկայումս մեր տպագրութիւնը դարձել է ապշեցուցիչ չափով աղքատ ու միանման, եւ այս՝ շնորհիւ այն հանգամանքի, որ գործ են ածւում միայն մի տեսակ տառեր, մինչդեռ Փարիզեան բարեփոխութիւնից ի վեր հայ տպարանական տառերի բազմազանութիւնը ցուցադրւում է գրեթէ 50 օրինակներով: Մեր խօսքը միշտ գրքական տառերի մասին է: Իսկ եթէ աւելացնենք եւ ուրիշ տեսակի տառերը, ինչպէս, օրինակ, գլխագրերը, այն ժամանակ կը ստանանք 100 տեսակներից աւելի:

Ի՞նչ կարող է տալ մեզ այն բարեփոխութիւնը, որի մասին խօսում ենք այսօր: Նայելով բոլոր առաջարկութիւններին, նկատի է առնւում տառերի միայն մի տեսակ: Արդ, եթէ ընդունուի մի հատ տեսակ նորաձեւ տառերի, այս կը լինի մի կատարեալ դժբախտութիւն մեր մշակութային արժէքների տեսակէտից: Հասկանալի կը լինէր, եթէ առաջարկուած լինէին գոնէ 5–6 տեսակներ, այսինքն տարբեր նկարներ ունեցող տառեր: Բայց այս դէպքում մեր պետական գանձարանը, ինչպէս այս ցոյց է տալիս Վրաստանի կառավարութեան ձեռնարկած տպարանական բարեփոխութիւնը, պիտի ծախսէ 400 հազար ռուբլուց ոչ պակաս մի գումար, եւ այս մի շատ փոքր արդիւնք ստանալու համար:

Եւ սակայն մենք կարող ենք չափազանց համեստ ծախքեր անելով՝ վերակենդանացնել մեր տպագրութիւնը: Դրա համար հարկաւոր է որ Հայոց կառավարութիւնը վերականգնէ Փարիզեան բարեփոխութեան տուած տառերի ամբողջ բազմազանութիւնը, գործածութեան մէջ մտցնելով այն բոլոր տառերը, որոնք այժմ մոռացուած են: Այս մի դժուար գործ չէ: Մեծ օգնութիւն ցոյց կը տան այս բանի մէջ Կ. Պոլսի ձուլարանները: Էջմիածնի տպարանում կային շատ սիրուն եւ բազմատեսակ տառերի մայրեր, որոնք այժմ, տարաբախտաբար, կատարեալ մոռացութեան են մատնուած:

Իսկ ինչի՞ մէջ կը կայանայ մեր քննութեան ենթարկուած բարեփոխութիւնը: Ես կարծում եմ որ նա պիտի լինի մասնակի եւ ոչ ամբողջական: Պէտք է քննել եւ որոշել թէ ի՛նչ պակասութիւններ են մնացել մի քանի տառերի վերաբերմամբ Փարիզեան բարեփոխութեան ընթացքին եւ չտկել ու բարեփոխել այդ մասնակի, անհատական պակասութիւնները: Այս կարելի է անել առանց մեծ ծախքերի: Աւելի հեշտ ու ձեռնտու է բարեփոխել մի քանի տառեր մի տեսակաշարքի մէջ, քան փոփոխել ամբողջ տեսակաշարքը:

Հուսկ բանի պէտք է աւելացնել որ չափազանց ցանկալի է, ի հարկէ, որ այժմ էլ, այսուհետեւ էլ, հայերէն տառերը ճոխանան նրանց գծագրական նրբութիւններով եւ ինքնուրոյն տիպերով, բայց այն պայմանով որ նորերը դան արդէն ունեցած պաշարը հարստացնելու եւ ճոխացնելու համար եւ ոչ թէ պաշարը անճանաչելի եւ անընթեռնլի դարձնելու համար:

ՓՐՈՖ. Ս. ԲԱԲԱԽԱՆԵԱՆ
(ԼԷՕ)

ԽՄԲ.— Այս ուսումնասիրութիւնը գրուած է 1927ին, ներկայացուելու համար հայերէն տպագրական տառերու բարեփոխութեան քննիչ յանձնախումբին, որ կազմուած էր Հայաստանի՛ կառավարութեան հրահանգով: Այս ուսումնասիրութեան կ՚ընկերանան Անառեանի, Մալխասեանցի եւ Գ. Լեւոնեանի ուսումնասիրութիւնները, զորս նոյնպէս պիտի արտատպենք Յառաջի մէջ, իբրեւ նիւթեր որոնք առաջին անգամ է որ կ՚երեւան արտասահմանի հայ մամուլին մէջ: Այս ուսումնասիրութեանց մէջ կը ներկայացուին նաեւ նմոյշներ հին ու նոր տառաձեւերու, պատկերներ կատարուած փորձերու: Աւելորդ չէ թելադրել որ Երեւանի կառավարութիւնը, հայերէն տպագրական տառերու բարեփոխութեան առաջարկ ներկայացուցած ժամանակ, հաւաքէր եւ հրատարակէր բոլոր այս ուսումնասիրութիւնները եւ կատարուած փորձերուն պատկերները, իբրեւ առաջնորդ անոնց որ պիտի նուիրուէին նոր փորձերու:

Ասով մեզի կը խնայուին աւելորդ վէճեր՝ ինքնակոչ եւ գործին անտեղեակ ռեֆորմատորներու կամ մրցորդներու ներկայացուցած նմոյշներու մասին:

(*) Մենք չենք մոռանում որ Վիէննայի Մխիթարեան վարդապետ Այտընեանը գծագրել է եւ ձուլել է տուել շատ տեսակ հայերէն տառեր: Բայց մեր խօսքն այստեղ լոկ գրքական տառերի մասին է, որոնց թուին չեն պատկանում կամ շատ քիչ են պատկանում Վիէննական տառերը:

ԵՐԵՒԱՆ ԻՐ ՀՈՅԱՏԵՍԻԼ ՎԱՐԱԳՈՅՐԻՆ ԴԻՄԱՑ

(Զուիցերացի գիտնականի մը տպաւորութիւնները)

Այն պահուն՝ երբ օդանաւը կը հասնի Խորհ. Հայաստանի մայրաքաղաքը, Երեւան, զբօսաշրջիկներուն հիացիկ ակնարկը կ՚ուղղուի մեծվայելուչ Արարատի ձիւնափառ գագաթին: Այս տօթագին եղանակին, հրակէզ արեւին տակ, ամէնքս ալ կը զգանք անդիմադրելի տենչ մը՝ վերելք մը կատարել սուրբ լերան գագաթն ի վեր, զովութիւն գտնելու համար: Բայց կրնայ կասկած ներշնչել ռուսերէն խօսող մեր ուղեկից-առաջնորդին, այդ ուղղութեամբ արտայայտուած ամենափոքր փափաքն անգամ: Որովհետեւ ընդմէջ Երեւանի եւ Արարատի, — որ կը գտնուի թրքական հողամասին վրայ, — կը տարածուի մեռեալ գօտի մը: Խորհ. սահմանագլուխը ամրապէս փակ է Թուրքերու եւ Պարսիկներու դիմաց: Միայն զինուորները եւ լրտեսները գիտեն արդիլեալ այդ գօտիին գաղտնիքը: Այսուհանդերձ, հոգ չէ թէ հեռուէն, Արարատի տեսքը կը զովացնէ՝ երբ հասարակաց ինքնաշարժով կ՚անցնինք հայկական ճամբաներէն:

Բարեբախտաբար մեր ճամբորդութեան նպատակակէտը, Երեւան, 1040 մեթր բարձր է ծովուն մակերեսէն եւ գիշերն ալ զով սիւք մը կը փչէ: Քաղաքը հովուերգական սիրունութեամբ մը կը տարածուի Զանգու դետին ափերուն, լեռնահովիտի մը երկայնքին: Դէպի հարաւ՝ մեռեալ հողամասը, որ կ՚երկարի մինչեւ վեհափառ լերան ստորոտը, — այսօր իսկ այն հաւատքն ունին շատեր թէ Նոյեան Տապանին լեռն է ան: Կարելի չէ խորհուրդ տալ օտարականի մը, որ քայլերը երկարէ Արաքսի այս չոր եւ արեւակէզ հարթավայրը: Խորհ. Հայաստանի ընդամէնը 1·100·000 բնակիչներէն 95·000ը կ՚ապրին Երեւան մայրաքաղաքին մէջ, (Թարգմ.— Կը սխալի գիտնական ճամբորդը, վերջին մարդահամարին համաձայն Հայաստանի բնակչութեան թիւն է 1·780·000, իսկ Երեւանի բնակչութեան թիւը՝ 540·000): Բնակչութեան 85 առ հարիւրը՝ Հայերէ կազմուած: Ընդհանուր Հայութեան թիւն է 2·400·000, ցրուած՝ երեք երկիրներու մէջ, (Թարգ.— Ուղղել՝ 3·600·000, ի սփիւռս աշխարհի, — երեք երկիրներ ըսելով՝ կ՚ակնարկէ Ռուսիոյ, Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի, ըստ պատմական Հայաստանի բաժանման): Այս քաղաքական

ԱՐԾՈՒԱՄԱՆՈՒԿ

ԽՄԲ.— Ծանօթ է որ Աւ. Իսահակեան իր չափածոյ եւ արձակ շարք մը երկերով («Անհուն վրէժի եւ ատելութեան···», «Ազատութեան զանգ», «Լեռների լանջում···», «Հիմա հեռաւոր, վեհ Հիմալայեան», «Շաքրօ Վալիշվիլի», «Գարիբալդիականը» եւ ուրիշներ) արձագանգ հանդիսացած է 20րդ դարու ազատագրական շարժումին՝ ընկերային թէ քաղաքական: Մեծ գրողին այդ երկերու շարքին կ՚աւելնայ 1905 Նոյեմբերին գրած եւ վերջերս գտնուած «Արծուամանուկ» այլարանական զրոյցը, որ հրատարակուեցաւ առաջին անգամ Սով. Գրականութեան» Մայիսի թիւին մէջ:

Գիւղի լճափին մի քանի տղայ արեւի տակ խաղում էին:

Այդ միջոցին մի մեծ եւ հուժկու արծիւ, որ սաւառնում էր նրանց վրայով, շեշտակի իջաւ դէպի նրանց, վերցրեց հզօր ճիրաններով մի երեք-չորս տարեկան երեխայի եւ սեղմելով իր երկաթէ կրծքին, բարձրացաւ վեր եւ տարաւ հեռո՛ւ, հեռո՛ւ, հեռո՛ւ···:

Տարաւ նա բարձր լեռները եւ մի ժայռագագաթի վրայ, իր բնի մէջ դրեց նրան. արծուիկները, որ երեխային տեսան՝ ուրախութիւնից կտուցները չխչըխկացրին՝ ախորժակները սրելով, բայց մայրը հասկացրեց նրանց, որ ձեռք չտան:

Արծուիկը յափշտակել էր երեխային յօշոտելու համար, բայց երբ նկատել էր նրա աչքերի աղերսող հայեացքը՝ խղճահարուել էր եւ խնայել նրա կեանքը:

Երեխան մնաց բնի մէջ, արծուիկների հետ. հայր ու մայր արծիւները գնում, որս էին բերում եւ բոլորին գթառատութեամբ կերակրում. իսկ գիշերը բոլորին, երեխային նոյնպէս պատսպարում էին իրենց մեծ թեւերի տակ ու ծուարում մինչեւ լոյս:

Այդպէս ապրեց մանուկը արծիւների ընտանիքում եւ սիրեց բոլորին ու բոլորից սիրուեց:

Տարիներ էին անցնում. հին ձագերը թեւաւորւում էին ու թռնում ծնողներից հեռու. նոր ձագեր էին աշխարհ գալիս, բայց մանուկը մնում էր մեծ արծիւների մօտ:

Սկզբում, երբ մանուկը փոքր էր, բնի մօտից հեռու չէր գնում, բայց երբ մի քիչ մեծացաւ, նա աւելի եւ աւելի հեռու էր գնում բնից. որս էր անում՝ նապաստակ, թռչուններ, եւ բերում բունը ու կերակրում արծուի ձագերին:

Մանուկը չէր մոռացել, որ իրեն այստեղ բերել են հեռո՛ւ, հեռո՛ւ տեղից, ինչ-որ իր նմանների մօտից, որոնց անունները չէր մոռացել անգամ. նա միշտ նստում էր մի բարձր ժայռի վրայ եւ նայում էր դէպի հեռաստանները՝ այն ուղղութեամբ, որտեղից իրեն բերել էին:

Նրա յիշողութեան մէջ պատկերներով անցնում էին գիւղը, մայրը՝ փայփայանքներով, հայրը, մեծ եղբայրները, խաղընկերները, նրանց հետ ունեցած ախորժ խաղերը, յիշում էր եւ ուրիշ շատ բաներ:

Նա երբեմն եւ արտասանում էր մարդկային բառեր, եւ նրա հոգին շարունակ ձգտում էր դէպի այնտեղ — հեռո՛ւ, հեռո՛ւ, այն վայրերը, դաշտերը, բայց չէր կարող գնալ, թեւեր չունէր, ճամբայ չգիտէր···:

Անցան մի երկու տարի, եւ նա, աւելի քան առաջ, սովորել էր արծիւների կեանքին եւ սիրում էր սուր, վեր վազող ժայռերն ու հզօր լեռնագագաթները:

Նա արշալոյսի հետ միասին զարթնում էր եւ թռնում ժայռերից ժայռեր, եղնիկների յետեւներից. նրա գլխի շուրջը միշտ շառաչելով հզօր թեւերը պտըտւում էին իր խնամատար արծիւները եւ նրանց ժառանգները:

Եւ նայում էր նա նրանց, ժպտում, ձեռները թափահարում նրանց թեւերի նման եւ թռնում էր ժայռակատարներից ժայռեր. նրան ոգեւորում էին արծիւների բարձր ճախրը դէպի արեւը եւ թեւերի շառաչը:

Եւ իրեն թւում էր, որ ինքն էլ է թռնում, եւ սիրտ առած թռնում էր անդունդների վրայից դէպի լեռնագագաթները, դէպի արեւը:

Եւ լեռնագագաթներում, արծուենի թեւերի շառաչումների տակ, վառ արեւի ոսկի շողերի ներքոյ եւ բիւրեղային լազուրի միջից նա վեհութեամբ նայում էր հեռո՛ւ, հեռո՛ւ իր անյայտ, անորոշ խոհերով վառ ծննդավայրը, եւ հոգով սաւառնում էր այնտե՛ղ, այնտե՛ղ:

Եւ երբ երեկոյ էր գալիս, արեւը մայր մտնում, ձորերը մշուշով լցւում եւ աստղերի քարաւանը շարժւում էր լեռնագագաթների վրայով, նա յոգնած քուն էր մտնում արծիւների թեւերի տակ եւ երազում տեսնում էր՝ ընդարձակ երկիրը, իր ծննդավայրը, եւ որ ինքը ճաճանչափայլ լեռներից թռնում է դէպի այնտե՛ղ, դէպի այնտե՛ղ····:

×

Անցան էլի մի քանի տարի. մանուկը արդէն բաւական հասունացել ու խելահաս էր դառել. մեծանալով արծիւների հետ եւ թռնելով նրանց հետ լեռնային բարձունքները, մարզուել էր, դառել էր յաղթանդամ, հզօր եւ վիթխարի:

Վայրենի այծեամներից արագ էր մագլցում ժայռերը եւ ոչ մի դայլ չէր խուսափում նրա հարուածից եւ ոչ մի եղջերու չէր հասնում նրան:

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

(1 — Շար.)

ԿԱՐԴԱԼ ՉԻ ՊՈՒԵՔՍԸ ՀԱՅԵՑ ՀԱՅՈՑՈՂՈՎԸ

ԺԸ.

Կիրքերը ցնդեցան Հայոց ճամբարին վրայ, ամէն կողմ լռութիւն տիրեց, եւ միայն հեռուէն կը լսուէր ձիերու հրճուանքի խրխինջը։ Ամէնքն ալ ուրախ էին, որ Ռուբէնի ձեռքով Աստուած փրկած էր իրենց կեանքերը։ Ամէնքն ալ կը շտապէին ուրախութիւնը յայտնել Ռուբէնին, որ ամէնէն աւելի կը վտանգուէր։ Ամէնքն ալ կը ջանային մօտենալ անոր, ձեռքը սեղմել, գոնէ անոր ձիուն սանձէն բռնել։ Ռուբէն ամէնքէն ալ կը հեռանար, ամէնքէն ալ կը խուսափէր, ամէնքէն ալ կը ձերբազատուէր։ Ան կը ցանկանար մենակ մնալ, որպէսզի կարենայ ազատ կերպով մտածել իր ապրած վտանգին մասին, որ ինքզինքէն աւելի իր ընկերներուն համար էր։ Ան կը զգար, որ ինքզինքը կորսնցուցած էր, երբ ձիուն սանձը ձգած էր, եւ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ արուեստական արբանեակին մէջ զետեղուած երկու էգ շուները՝ Ֆլեչէթ եւ Էքիւրէօյ, որոնք 27 ժամուան ընթացքին աշխարհի շրջանը ըրին 18 անգամ, Մոսկուա վերադարձան ողջ առողջ: Վարձատրուած են հելվայով: Ճամբորդութեան ընթացքին կարկանդակի նմանող ճաշ մը կերած են: Մուկերը, ճանճերը, որոնք Սպուտնիք Ե·ի մէջ կը գտնուէին, շատ յաջող ճամբորդութիւն մը կատարած են, քանի որ աշխարհ վերադառնալէն ետք ալ բնականոն վիճակի մէջ կը գտնուին:

Խորհրդային գիտնականները գոհ են իրենց յաջողութենէն: Ամերիկացիները կը խոստովանին թէ անջրպետ ճամբորդող առաջին մարդը Ռուս մը պիտի ըլլայ: Արդարեւ, խորհրդային յաղթանակը աննախընթաց է: Լոնտոնի «Անողոք մարզանքներու ընդդիմադիր Լիկան» բողոքագիր մը յանձնած է Խորհ· դեսպանատան ուր կ'ըսէ Խրուշչեւին.— «Ձեր ճառերուն մէջ, կը ներկայանաք իբրեւ պաշտպան մարդկութեան, այդ պատճառաւ, յանուն բոլոր անոնց որ կենդանիները կը սիրեն կոչ կ'ընենք որ այսուհետեւ ձեր գիտունները իրենց փորձերը կատարեն մարդ օգտագործելով եւ ոչ թէ կենդանի»:

ԱՋԴ

ՀԱՅ ԽՆԱՄԱՏԱՐՈՒՀԻՒ ՄԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ:

Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը, Աղքատախնամ Ընկերակցութեան տրամադրութեան տակ դրած ըլլալով կէս միլիոնի գումար մը, հայ խնամատարուհիի մը (ասիսթանթ սոսիալ) պատրաստութեան ուսուցման թոշակին համար, թեկնածուներէն կը խնդրուի գրաւոր դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը:

Պայմաններ.— Թեկնածուն պէտք է ըլլայ, 18 – 35 տարեկան եւ ունենայ պսակաւորի (պաքալորէա) Ա· եւ Բ· վկայականները:

Ուսանողութեան շրջանն է երեք տարի: Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին մինչեւ Սեպտեմբեր 10, որմէ վերջ տեղի պիտի ունենայ յարմարագոյնին ընտրութիւնը: Գրել.—

Association Arménienne d'Aide Sociale
« Bourse d'Etude C. Gulbenkian »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մարսէյլէն ուղղակի Օտեսա, կամ աշխարհի որեւէ կողմէ նաւով, օդանաւով, երկաթուղիով, որեւէ ընկերութեամբ եւ նոյն գիներով:

Վճարումը՝ հոս կամ արտասահման: Կ'ապահովենք վիզայի գործողութիւնները ձրի, կ'ապահովենք նաեւ տեղերը ձրի:

Դիմել՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆԻ
որ 35 տարուան փորձառութիւն ունի:

AMERICAN LLOYD
48, RUE DE LA RÉPUBLIQUE
MARSEILLE
Tél.: 20-47-22

Ամէն դիւրութեան համար, ամէն տեղէ դիմել Մարսէյլի հասցէին:

ՀՐԱՒԷՐ
ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը, արտակարգ ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները 23 Օգոստ· 1960 երեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, 32, Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ, օրակարգ ունենալով.—

«Հաւանում Սէն-Ռաֆայէլի Հայոց Տան (Հոմ Արմէնիէն) մեր ընկերակցութեան փոխանցումին, որ տեղի ունեցաւ 23 Յունիս 1960ին Ընկեր· Գործունէութեան Ֆրանք եւ Հայկական Կոմիտէի (Քոմիթէ Ֆրանքօ-Արմէնիէն տ'Աքսիոն Սոսիալ) իր լուծումէն առաջ»:

Օրակարգի կարեւորութեան պատճառաւ կը յանձնարարուի ստիպողական ներկայութիւն:

ԴԻՒԱՆ ՎԱՐՁՈՒԹԵԱՆ
(Կնիք)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

	Ն·Ֆ·
Նախորդ գումար	9466
Լութֆիկ Քաշիքմէնեան	5
Տիկին Շաքէ Պետրոսեան	100
Շաւարշ Վանեան (Խարթում)	100
Ժընըվիէվ Մինասի հարսանիքէն	70
Տէր եւ Տիկին Յ· Էսկիճեան	10
Ընդհ· գումար	9751

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանէն Օրիորդ Շուշան Գէորգի Յովհաննէսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Սմբատ Յովհաննէսեան, որդի Մռագոմցի ժամկոչ Գէորգի, մօր անունը Խաթուն իսկ միւս քրոջ անունը Հուբար:

Հայաստանէն Մաթէոս Մկրտիչ Վարդանեանը կը փտռեն: Ծնած է 1915ին Ազինի շրջանի Խարկով գիւղը: Ամուսնացած, ունի երեք զաւակներ Ստեփան, Անգին եւ Ֆրոզա, կնոջ անունը Բուրաստան: Իր հօր անունը Մկրտիչ իսկ մօր անունը Նախշուն որոնք իր ընտանեկան բոլոր անդամներու հետ ողջ եւ առողջ են: Կը կարծուի թէ 1942ին ինք Փարիզի կամ Մարսէյլի շրջանը եկած եւ հաստատուած է:

Վերոյիշեալ անձերու մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Փարիզի եկեղեցւոյ Դիւանատունը, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ
ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Իրենց հաստատութեան գիշերօթիկ աշակերտներու արձանագրութիւնը սկսած է: Կ'ընդունին չորսէն 13 տարեկան աշակերտուհիներ, կը յաճախեն Ֆրանսական դպրոցի դասընթացքներուն, եւ կը հետեւին հայերէնի ներքին ուսմունքներուն:

Մասնական տեղեկութիւններու համար դիմել տեսչութեան:

SŒURS ARMÉNIÉNNES
37, Ave. H. Barbusse - Arnouville les Gonesse (S & O)
Tel.: N° 179 à Gonesse

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ԾԱԽՈՒ Է

Հիւանդութեան պատճառով ծախու է Մարսէյլի միակ հայ գրավաճառատունը, 34 տարուան հաստատութիւն: Պատրաստ եւ շահաւոր գործ: Մանրամասնութեան համար դիմել՝

Գ. ԾԵՐԻԿԵԱՆԻ
13 Rue des Dominicaines, Marseille 1·

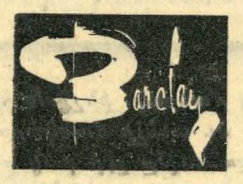

ՀԱ ՄԱՆ ԱՐԱ ● HA MAN ARA
par
LES BARCLAY
super 70.335 — 45 T. — simple 60.212

Discophiles Arméniens!
C'est une danse de chez vous
à la mode de chez nous.

EN VENTE PARTOUT

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն· Ֆր·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն· Ֆր·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն· Ֆր·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն· Ֆր·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն· Ֆր·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն· Ֆր·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն· Ֆր·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն· Ֆր·	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն· Ֆր·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

ԲԱՑ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ
ԺՈՂ· ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
Խմբագիր՝ Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 221–222, միացեալ թիւ, 48 Էջ, ամբողջովին Հայաստանի նուիրուած: Բժշկական յօդուածներ Երեւանի բժիշկներուն կողմէ, բժշկական տեղեկութիւններ Հայաստանի մասին, գրական վկայութիւններ մեր հայրենիքին նուիրուած:

Տարեկան բաժնեգինը 15 Նոր ֆրանք: Արտասահման 20 Նոր ֆրանք:

ՀԱՅ–ԲՈՅԺի բաժանորդը ՀԱՅ–ԲՈՅԺի բարեկամ մըն է: Սպասել որ նամակ գրուի՛ եւ բաժնեգին պահանջուի, կը նշանակէ նեղութիւն պատճառել խմբագրին: Դիւրացուցէք խմբագրին գործը, ցոյց տուէք ձեր բարեկամութիւնը:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ
1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

ԲԱՑՈՒԱԾ են նաեւ Պաքալօրէայի երկրորդ մասին երկու նոր դասարանները.—

Ա) Տարրական Չափագիտութիւն

Mathématiques Elémentaires

Բ) Փորձառական Գիտութիւններ

Sciences Expérimentales

Պայմաններուն համար դիմել՝

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél.: OBS. 18-28

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1960 – 1961ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրի աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնքի ծանօթութիւններով:

Դիմել 1, Պուլվ· տիւ Նօր, Լը Բէնսի, Հեռ· 927·01·72:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէս օրէ վերջ, Սորպոնի մէջ:

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե·ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐ ԿԱՄ ՈՉ ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՄԻՇՏ

Համով ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ՝ ՊԱՀԱՏԱՒՐԵԱՆ համով ընդեղէններով:

Եթէ մեկնելէ առաջ հանդիպելու ժամանակ չունենաք, ձեր գտնուած տեղէն գրաւոր ապսպրեցէք: Մեծ խնամքով պատրաստուած ծրարով մը, ձեր ուզածը անմիջապէս պիտի ստանաք:

ՊԱՀԱՏԱՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրոպական ամէնէն ընտիր ապրանքները՝ յարմար գիներով:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
246, Rue Vendôme
20, Rue Villeroy
65, Rue Robert
Lyon

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյլ», շոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն:

Անգամ մը դիմեցէք՝
ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ
Մի մոռնաք թէ՝
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ
ՄՆԱՅՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց ամիս 22 Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
24
ՕԳՈՍՏՈՍ
MERCREDI
24 AOUT
1960

36ԷՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8881 36EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇԱՐՔԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4682

ԸՆԿ. ՀՐԱՉ ՓԱՓԱՋԵԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՅՈՒՂԱՐԿԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հինգշաբթի, Օգոստոս 18, առաւօտեան ժամը 9ին, Ս. Նշան Մայր եկեղեցին ԺԿ հանդիսաւոր չուքով տեղի ունեցաւ հանրային վաստակաւոր դործիչ, Հ. Ց. Դաշնակցութեան անձնուէր պեկավարներէն ընկ. Հրաչ Փափազեանի յուղարկաւորութիւնը, նախագահութեամբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Զարեհ Ա.ի։

Ազգային Առաջնորդարանի յատուկ ժամադրով, նկատի ունենալով հանդուցեալին ազգային բեղուն գործունէութիւնը, իրրեւ տարիներու ժողովական՝ պատանեաց մարմիններու, մեր հանդուցեալ ընկերը արժանացաւ ազգային թաղման պատիւին։

Ժամը 8,30ին, ընկերներու սուուր թաղութիւն մը դնաց Ամերիկեան Հիւանդանոց, ուր ընկերոջ մարմինը՝ Շեղոյին փոխադրուելէն ի վեր կը հանդիսէր։

Ժամը 9ին, եկեղեցին արդէն լեցուած էր պատիւ բարեկամներու եւ ընկերներու կողմէ բաղմութեամբ մը, երբ սկսան եկեղեցական արարողութիւնները, նախագահութեամբ Վեհափառ Հօր։

Ղազարին չուրջ, Վեհափառի կողքին կը գտնուէին Լիբանանի թեմի առաջնորդ Բարսեղ Արք., Ձէյլերէի առաջնորդ՝ փոխանորդ Տաճատ Եպիսկ. Ուրֆալեան, վարդապետներ, արեղաններ եւ քահանայ հայրեր։ Հ.Մ.Ը.Մ.ի սկաուտները պատուոյ պահակ կեցած էին եռագոյնով ծածկուած դագաղին չուրջ, որուն վրայ դրուած էր Հ. Ց. Դ. Բիւրոյի ծաղկեպսակը։

Արարողութիւններէն ետք, խորհրդատու դամբանական մը խօսեցաւ Վեհափառ Կաթողիկոսը, առաւելաբար ծանրանալով Հրաչ Փափազեանի ազգային գործունէութեան գոյատեւ դիծերուն վրայ, չէշտելով անոր նկարագրին հիմնական կէտերը, իբրեւ հեռատես եւ խոհուն դեկավար, անձնուէր ազգային գործիչ եւ սիրուած ու յարգուած առաջնորդ։

Վեհափառը, զլխաւորաբար ընդգծեց Հրաչ Փափազեանի մօտ կիրքի ու քինախնդրութեան բացակայութիւնը, այլեւ անոր իրատեսութիւնը՝ հայ կեանքի բոլոր երեսոյթներուն հանդէպ։

Կաթողիկոսին դամբանականէն ետք, յուղարկաւորներու մեծ բազմութիւնը ինքնաշարժներով ուղղուեցաւ դէպի Ջերմ Եղերպիզի ազգային գերեզմանատունը, որուն մատոյն մէջ դամբանական խօսք ըսաւ ընկ. Կարօ Գէորգեան, յանուն Հ. Ց. Դ. Բիւրոյին եւ կուսակցական մարմիններուն։

Ընկ. Գէորգեան նախ ամփոփ դիծերով հանգամանաւորեց տուաւ ընկ. Հրաչի փոքրիկ ու օրինակելի կեանքին գլխաւոր դրուագները, նոպկատէն մինչեւ Պոլիս, անկէ Հալէպ, ապա դարձեալ Պոլիս եւ Պէյրութ, յետոյ Յունաստան եւ ի վերջոյ Հալէպ, ուր ունեցաւ ազգային եւ կուսակցական բեղուն գործունէութիւն, պատասխանատու դեր կատարելով Մեծ Եղեռնի պլխաւոր պատասխանատուներու պատուհասման նուիրական գործին մէջ, ապա լծուելով կուսակցական եւ ազգային կազմակերպչական աշխատանքի, միեւնոյն ժամանակ իբրեւ դաղափարի ու գործի մարդ։

Ցանուն Հ. Ց. Դաշնակցութեան Հերոսուհիի եւ Լեռնավայրի կեդրոնական մարմիններուն դամբանական կարդաց ընկ. Մ. Իշխան, որ չատ սեղմ, այլ ապատուրիչ դիծերով տուաւ Հրաչ Փափազեան մարդու ու դեկավարի դլխաւոր արժանիքները, առաւելաբար ծանրանալով անոր խոհուածքին վրայ, ուր միտքը, հոդին ու կամքը դտած կ'ին իրենց արդիւնաւոր ներդրնումները։

Ընկ. Իշխան անդլիացի մեծ բանաստեղծ Փիլիփնկի սահմանած իսկական մարդը տեսաւ Հրաչ Փափազեանի մէջ, որ չէր ազդուեր փոթորիկներէ ու պատուհասներէ, այլ իրրեւ աննկուն կամքի տէր դեկավար ամէնէն դժուարին պահերուն իսկ կը դտնէր լաւագոյն լուծումը, իր իրատեսութեամբ եւ հեղինակութեամբ։

Դամբանականներէն ետք, ընկերոջ մարմինը ընդհանուր յուզումի եւ երկիւղած յարդանքի մէջ դերեզման դրուեցաւ, պարուրուած իր պաշտելի եռագոյնով։

× Ի յարդանս հանդուցեալին, ծաղկեպսակներ դրկած էին՝ Հ. Ց. Դ. Բիւրօն, Հ. Ց. Դ. Հրուանդանի կեդրոնական կոմիտէն, Հ. Ց. Դ. Լեռնավայրի կեդրոնական կոմիտէն, Համազգայինի կեդրոնական վարչութիւնը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը, Ն. Փալանճեան Ձեմարանը, Հ. Ց. Դ. Քրիստափոր կոմիտէն, Հ. Ց. Դ. Ռուսոմ կոմիտէն, Հ. Ց. Դ. Նիկոլ Դուման կոմիտէն, Զահլէի ընկերները, եւ այլ բազմաթիւ հաստատութիւններ եւ անհատներ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ ՀԱՆՐԱՔՈՒԷ

Կ'ՈՒԶԷ ԱԼԺ. ԱԶԱՏ. ՃԱԿԱՏԸ, ՄԱԿ-Ի ՀԱԿԱԿՇՌԻՆ ՏԱԿ

«Ալժերական Հանրապետութեան ժամհայ կառավարութիւնը», իրկուշաբթի, Թունուզի մէջ, պեկոյց մը հրապարակեց։ Կը պահանջէ ինքնորոշման չուրջ հանրաքուէ ՄԱԿի կազմակերպութեամբ եւ հսկողութեամբ։

«Ալժերական Հանրապետութեան ժամհայ կառավարութիւնը, կ'ըսէն իրենց հաղորդագրութեամբ, հաւաքուեցաւ Թունուզի մէջ եւ պինուորական ու քաղաքական որոշումներ տուաւ, դիւանագիտական գործունէութեան ծրագիրը մը պատրաստեց։

«Ժամհայ կառավարութիւնը արձագանդեց զօրավար տը Կոլի մերժումը բանակցելու ալժերական ժողովուրդին ա պատօրէն կարծիքն առնելու պայմաններուն եւ երաշխաւորութիւններուն չուրջ։

«Ֆրանսական կառավարութիւնը, ժողովրդավար սկզբունքներէ դերծ կը դարձնէ ինքնորոշումը ու միեւնոյն ատեն կ'ուզէ դինու ոյժով, Ալժերիոյ «պալքանացում»ի ճչող դոյավիճակ մը պարտադրել։

«Այս պայմաններուն տակ, Ալժ. կառավարութիւնը կը դանէ թէ՝ Ալժերիոյ ժողովուրդին կարծիքը պէտք է առնուի հանրաքուէի մը միջոցաւ, կազմակերպուած Միացեալ Ազդերու կազմակերպութեան կողմէ եւ անոնց հսկողութեան տակ»։

Միջազդային դէտերու կարծիքով «Ալժ. Ազատագրական Ճակատ»ի մարդիկը որոշած են միջազդայնացնել Ալժերիոյ հարցը։ Այս որոշումին յանդած են նկատի առնելով՝ Մըլէօնի ձախողութիւնը, Քոնկոյի դէպքերը եւ Մալիի քայքայումը։ «Ալժ. առժամեայ կառավարութեան» պեկոյցին ոճը խիստ եւ անդիջող է։ Ամանոյ կարծիքով «ազդարարութիւն» մըն է դոր կ'ուզեն ընել զօրավար տը Կոլի։ Այլ խօսքով կա՛մ կը բանակցիք կամ Ալժերիա Մ.Ա.Կի դէտեր եւ ուժեր բերել կուտանք։

Ցամենայն դէպս, փարիզի համար անակնկալ մը չէ եղած։ Արդարեւ, Մրիմ Պելքասեմ, Պէյրութ մեկնելու պահուն — մասնակցելու համար արաբ երկիրներու արտաքին նախարարներու ժողովին — հեռեւեալ ձեւով բացատրեց իր առաքելութեան նպատակը՝ Թունուզի ձայնատուփին ներկայացուցիչին.— «Պիտի աշխատինք արաբ երկիրներու ներկայացուցիչներուն հետ, Ալժերիոյ մէջ զաղթած ազրութեան վերջ դնող պայքարին դործիրութիւնը տրամադրելու համար»։

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԹԵՐԹ ՄԸ փաստաթուղթեր հրատարակած է որոնք Փոցամի ժողովին կը վերաբերին։ Հոն կը յայտնուի թէ Սթալին համոզուած էր որ Հիթլեր ողջ է եւ ճափոն անցած է ընդծով — եայոլ մը։ Հիերոշիմայէն երեք չաբաթ առաջ, Թրումընի հետ համաձայն՝ Սթալին արդելք հանդիսացած էր պատերազմը վերջացնելու ճափոնական փորձի մը, որպէսզի ճափոն առանց պայմանի դինադուլ մը ընէ։ Քննութիւն բացուած է հասկնալու համար թէ այս զաղտնի փաստաթուղթերը ինչպէս մամուլին ձեռքը անցած են։

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ ազետալի հրդեհ մը պատահած է առջի օր, աւերելով ոսկի – րիչներու ամբողջ չուկան։ Երեք մեռեալներ կան եւ 20 միլիոն սուրիական ոսկիի վնաս։ Ոսկերիչներու չուկան որ Դամասկոսի հին քաղաքին ամէնէն նկարագեղ վայրերէն մէկն էր, 7000 քառ. մեթր տարածութիւն ունէր։

*ԿՈՆԿՈՑԻ մէջ կացութիւնը հանդարտ է։ Ապահովութեան Խորհուրդի առջի օրուան որոշումը — զօրավիդ կենալ Համմարշոլտի — բարոյական մեծ յաղթանակ կը նկատուի ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին համար։ Լումումպա իր բաներուն միջոցաւ յայտարարեց, թէ պոհ է Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումէն։ Ոչ մէկ խօսք բրած է Քաթանկան դրաւելու եւ ՄԱԿի ճերմակ ուժերը պարպելու մասին։ Տեղական թերթերուն համաձայն «առիւծը՝ դանուկ զարճած է»։ Քոնկոյի խորհրդարանի անդամներէն՝ 38 հոգի Ֆելէի ազատ արձակումը պահանջած են։ Ֆելէ ձերբակալուած էր Լումումպայի քաղաքականութիւնը քննադատած ըլլալուն համար։ Էլիզապէթվիլի մէջ, Քաթանկայի նախադահը՝ Զոմպէ ձայնատփուած ճառ մը խօսեցաւ.— «Լումումպա պատճառեց ձեղի» յայտարարեց։ Միւս կողմէ բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան Զոմպէի եւ Քոնկոյի կուսակցական պետերու միջեւ՝ «Քոնկոյի համադաշնակցութիւն»ը կազմելու մասին։ Ապահովութեան Խորհուրդին հեռագիրը մը դրկած են, ուր իրենց ծրագիրը կը յայտնեն.— «Լումումպայի կառավարութիւնը համաչխարհային թափանցումը կը քաջալերէ»։ Ապահովութեան Խորհուրդի վերջին նիստին ծանր բախումներ ունեցած են Կուզնեցով եւ Լօրիտան։ Պատասխանելով խորհրդային պատուիրակին ամբաստանութեանց Պել – ժիոյ ներկայացուցիչը ըսած է.— «Պել – ժիա դաս չունի առնելիք երկրէ մը՝ որ բիւրօքրն ճղմեց հայրենասէրներու ապստամբութիւն մը օտար երկրի մը մէջ, ոչ ալ Պ. Լումումպային որուն «ուժերը» վայրագօրէն յարձակեցան անպաչտպան ժողովուրդի մը վրայ»։

ՏՐ ԿՈՒԻ հրաւէրին պատասխանելով, Մամառու Տիա, Սենեկալի վարչապետը փարիզ ժամանեց։ Սուտանի վարչապետ՝ Մօհիպօ Քայթա մերժեց փարիզ դալ։ «Աւելի ուշ, կը նայինք ըսաւ Մոսկուայի «Թաս» գործակալութեան համաձայն, Քայթա Ապահովութեան Խորհուրդի դումարումը պահանջած է, քննելու համար կացութիւնը։ Լուրը չէ հաստատուած։ ՄԱԿի դիւանը կը հաղորդէ թէ Սենեկալ ՄԱԿէն ներս իրրեւ անդամ-պետութիւն ընդունուելու դիմում կատարած է։ Միւս կողմէ Տաքարի կառավարութիւնը (Սենեկալ) դիմած է նաեւ Անդլիոյ, որպէսզի դինքը ճանչնայ իրրեւ անկախ պետութիւն։

ԻՏԱԼԱՑԻ կրօնաւոր մը Գերապայծառ Ճիովաննի Քասթելլանօ Տիեզերական ժողովի պատրաստութեան մասին խօսելով, յայտարարեց.— «Բոլոր ժամանակներու սմէնէն հիմնական հերետիկոսութիւնը՝ համայնավարութիւնը պիտի դատապարտուի ամէնէն հանդիսաւոր անաթեմայով, դոր Եկեղեցին երբեք կարղացած ըլլայ»։

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

«ՕԶԸ ՉԻ ՄԵՌՆԱՔ, ԱՅԼ ԳԼՈՒԽ ԿԸ ՅԱՅՏ ԵՐԲ ԱՌԻԹԸ ԴՏՆԻ» Կ'ԸՍԷ ԿԻՒՐՍԼ

Կիւրսէլ Իմմիրի մէջ ճառ մը խօսած է եւ յայտնած թէ չքաւոր պիւզացիներու պարտքերը մասնավճարներու պիտի վերածուին, ապա չեչուած է.— «Մեզը չէ մեռած, ամէն անդամ որ առիթ ունենայ դլուխը կը ցցէ։ Զեռքի տակէ կարդ մը քարոզչութիւններ կը կատարուին, սուտ լուրեր կը տարածուին։ Կ'ըսուի թէ ներքնեւորութեան տուրք պիտի դանձուի, պիւզացիին արտադրութեան կէսը պիտի դրաւուի եւայլն։ Այս բոլորը սուտ են։ Ազատութիւն, արդարութիւն, իրաւունք եւ օրէնք պիտի տիրապետեն այս երկրին մէջ»։

Օգոստոս 20ին, Կիւրսէլ Իմմիրի մի – ջադդային ժողովատեղին բացուեր կատարեց։

× Պոլսոյ կուսակալը ձեմալ Թուրալ հետեւեալ դեկոյցը հրատարակած է, նոր ձերբակալութիւններու առիթ.— «Հրամանատարութիւնս երախտադիտութեամբ կը դիմաւորէ այն հպատակութիւնն ու համակացողութիւնը զոր Իսթանպուլի ժողովուրդը ցոյց կուտայ պաշարման վիճակի կանոններուն հանդէպ։

«Կ'ուզեմ տեղեկացնել յարդելի հայրենակիցներուս թէ ձերբակալուած են քանի մը հոդիներ որոնք կ'ուզեն արմատախիլ ընել յեղաշրջական ոգին որ կը մղէ կորովի աշխատանք տանիլ յօդուտ երկրին։

«Յարդելի Պոլսեցիներէն կը խնդրեմ որ տեղեակ պահեն Պաշարման Վիճակի իշխանութիւնները, եթէ հանդիպին այն – պիսի գործունէութիւններու, որոնք կը ձգտին խանգարել մեր հայրենակիցներուն անդորրութիւնն ու ապահովութիւնը»։

× Ցեղափոխական դատարաններու օրէնքը ընդունուած է։ Պետական ատեաններուն կամ յեղափոխութեան դէմ որեւէ յանցանք գործող, վնասակար լուրեր տարածող անձերը 5էն 15 տարի բանտարկութեան, ի հարկին մահուան պիտի դատապարտուին։

× Պոլսոյ մաքսատան ընդհ. տնօրէնը, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտնած է թէ Սեպտեմբեր 1էն սկսեալ 100 միլիոնի ապրանք, որ 10–15 տարի է մաքսատունը կը գտնուէր, աճուրդով պիտի ծախուի։

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին Տօքթ. Մելիք Վարդանեան եւ իր ընտանիքը (Շիրազէն), Տէր եւ Տիկին Պուտաղեան (Պարսկաստանէն), Պ. Մ. Հրան Մարդարեան (Տիւսելտորֆէն), Տիկին Ալիս Սիսեան (Ատիս-Ապապայէն) եւ զաւակը՝ ուսանող Կալլէսի մէջ։ Տիկին Սիսեան չհեռկն տեղեկութիւններ տուաւ եթով – պահայ կեանքէն, ուր եկեղեցասիրաց եւ բարեսիրաց երկու կանացի կազմակերպութիւններ կարեւոր հանդանակութեամբ մը կրցած են ապահովել եկեղեցին նորոգութիւնը։

Սպասեցէ՛ք «ՅԱՌԱՋ»ի նոր թերթօնին, հետ ի հետ կարդալու համար

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆԻ

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԹԸ

Պատմական նոր վէպը։

ՀԱՅԸ

ԻՏԷԱԼԻ ՄԸ ԵՐԿՐՊԱԳՈՒ

Հանրանուէր գործիչներ կան, ինքնամոռաց անհատականութիւններ, որոնց մասին կարելի է տասնեակ անգամներ խօսիլ, առանց միտքերդ ու խորհրդածութիւններդ կրկնած ըլլալու մտավախութեան: Ազգին մեծերն են անոնք, որոնց հոգին բարդոյթ մըն է, քոմփլէքս մը, հոգեկան եւ իմացական կարողութիւններու, նոյնքա՛ն բազմազան ու գունագեղ, ինչքա՛ն առանձնայատուկ եւ խորը, ուր կը գտնես միայն եւ միայն հանրային մըտահոգութիւններու շարժառիթ մը, զուրկ անձնական եսին ու հաճոյքին դոյզն չափով մը իսկ գոհացում տալու, բնազդական կամ գիտակցական մղումէն:

Ճիշդ ատոր համար է, որ երբ կը փորձես խօսիլ Նիկոլ Աղբալեանի մասին, կը դժուարանաս խօսքիդ շեշտը դնել անոր յայտնաբերած կարողութիւններուն, արժանիքներուն, վատորոշուած այս կամ այն կէտին վրայ: Չես գիտեր թէ ո՞րն է Աղբալեանը յատկանշող հիմնական, ձեւաւորուած արժանիքը: Ո՞րն է գերակշռողը, մտքի մարդ Աղբալեանի արժանիքներուն մէջ: Գրական քննադա՞տը թէ մատենագիրը, պրպտողը, վերլուծո՞ղը թէ մանկավարժը կամ հանրային գործիչը: Տեղին չէ Նիկոլ Աղբալեանի կապակցութեամբ նման հարցում մը: Անոր միտքըն ու հոգին համադրոյթն է այս բոլորին եւ շեշտը դնել իր կարողութիւններու այս կամ այն կէտին վրայ միայն, պիտի նշանակէր փուլ տալ տիտանեան այն հոգեշէնքը, որ Աղբալեանն էր եղած եւ Աղբալեանը մնաց, մինչեւ իր մահը:

Կէտ մը սակայն, որ ընդհանրապէս, մանաւանդ այս օրերուն, ամէն մէկս պարտական ենք մեր մտքերուն եւ խորհրդածութիւններուն առարկան դարձնել, այդ այն առաքելութիւնն էր, որուն նուիրուեցան ա՛յս մեր գաղութին երկու մեծ դէմքերը՝ Նիկոլ Աղբալեան եւ Լեւոն Շանթ: Երկու առաքեալներ, որոնք հասան Լիբանան ճիշդ այն շրջանին, երբ գաղթականական դժխեմ պայմաններու տակ տուայտող լիբանահայը, հազիւ կը փորձէր իր աւերուած օճախներուն տեղը նորը կերտել, ճիգով եւ յամառ աշխատանքով:

Հարկադրաբար մայր հայրենիքէն հեռացած եւ հիւրընկալ ժողովուրդներու մէջ ասպնջականութիւն գտած հայ ժողովուրդի այս բեկորին տնտեսական վերակառուցումը մտահոգութիւն մըն էր, բայց ոչ յուսահատական: Ամենադժնդակ պայմաններու մէջ անգամ, հայ ժողովուրդը կրցած էր վերաշինել իր քանդուած օճախները եւ վերակառուցել քայքայուած իր տնտեսութիւնը: Պէտք էր մտածել հայ հոգիի եւ մտքի վերակերտումին մասին: Բնաշխարհին մեծագոյն մասը տիրապետուած էր բռնատէրերէ ու պարպուած Հայութենէն: Հայը, դադրած էր իր վանքերէն, հայրենի բնաշխարհէն ըմպել հայ ոգիին նեկտարը: Բնաշխարհին մէկ ուրիշ մասը, Արարատի հովանիին տակ պատսպարուած Հայաստանի մանուկ ազատութիւնը օտար եւ օտարոտի տարրերու շղթային ենթակայ, չինական պարիսպներ էր հիւսած բնաշխարհի եւ գաղթաշխարհի միջեւ: Այս պայմաններուն տակ, նիւթական սփիւռքին հետ, հոգեկան սփիւռքը կազմելու ծանր մըտահոգութիւնն էր բարդուած հայ ղեկավարներու ուսերուն: Ահա հընհընուք մը. տնտեսապէս վերակազդուրուելու հոգերով տարուող Հայութեան համար. հայապահպանման, հայ մտքի եւ հոգիի հայեցի ձեւաւորման հընհընուքը: Եթէ կար վստահութիւնը որ հայ շինող բազուկը շուտով պիտի վերակառուցէր իր տնտեսութիւնը, կար նաեւ վստահութիւնը որ հայ միտքը շուտով համընթաց վերելք մը պիտի ունենար իր տնտեսական վերելքին: Մտքի այդ վերելքը սակայն շատ քիչ չափով պիտի ըլլար մխիթարական, եթէ այդ կերպով կազմուէր մտաւորական Հայը միայն: Հայուն բնատուր հանճարն ու տաղանդը, գիտութեան եւ արուեստի մարզին վրայ, յաղթանակի դափնիներ միշտ խլած էր միջազգային բեմերու վրայ: Փնտռուածը ուրեմն մտաւորական Հայը չէր. ինտելիգենդ Հայը, ինչպէս «Յուսաբեր» պիտի ըսէր իր վերջին խմբագրականներէն միուն մէջ:

Ցանկալին ու փնտռուածը հայ մտաւորականն էր: Իսկ հայ մտաւորականներ ունենալու բարձր առաքելութեամբ հաղորդուած էին հայ ժողովուրդի ազնուագոյն երկու զաւակները՝ Նիկոլ Աղբալեան եւ Լեւոն Շանթ, ինչպէս «Յուսաբեր» կը մատնանշէ: Աղբալեանի եւ Շանթի համար Հանրի Վերնէօյները, երէկուան Ռոտոսթոցի դաշնակցական Յակոբ Մալաքեանի տղան, Ուիլեըմ Սարոյեան մը եւ ուրիշներ, նոյնիսկ Հանրի Թրուայա մը, որ նշանաւոր հակահայ Քլօտ Ֆարերի մը ակադեմական աթոռը գրաւեց վերջերս Ֆրանսայի մէջ, կրնային ցեղային ծագման ինքնացուցադրութեան առիթ տալ յաչս օտարներուն: Բայց անոնք ոչ իսկ ստորակէտ մը պիտի աւելցնեն հայ ժողովուրդի պատմութեան էջերուն վրայ, բացի աւելցնելէ թիւը անոնց, որոնք կ՚ինյնան «Սերմեր օտար հողերու մէջ» վերնագրին տակ: Այդպիսին եղան, ռումէն մշակոյթի եւ հանրային կեանքի մեծ վարպետները, յանձին փիլիսոփայ Փեթրովիչի, Սբիրու Հարէթի, Թրանքա Հաշի, Մաճառուի եւ բազմաթիւ ուրիշներու, որոնցմէ շատ քիչերը հազիւ պահեցին «Լուսաւորչական Ռումանացիի» իրենց անուանակոչումը: Ասոնք բոլորն ալ կրնանք աւելի կամ պակաս մտաւորական Հայեր դաւանիլ եւ սակայն ո՛չ երբեք հայ մտաւորականներ:

Նիկոլ եւ Շանթ մտաւորական Հայուն տեղ, հայ մտաւորական պատրաստելու բարձր առաքելութեամբ տոգորուեցան: Այս միտքն էր, որ ի դին ամէն զոհողութեան գործի լծեց Աղբալեանին եւ Շանթին ու հիմը դրին անոնք Ճեմարանին: Հայ մտաւորական պատրաստելու անոնց ճիգը, նիւթական ծանր պայմաններու տակ, խոստովանինք որ տուաւ իր արդասիքը: Այժմ երբ Աղբալեան եւ Շանթ երկու առաքեալները ոչ եւս են, նոյն ոգի՞ն է արդեօք, որ կը թեւածէ անոնց սրբազան գործը շարունակելու ծանր պարտականութեան լծուած սերունդին հոգիներուն վրայ: Պիտի սիրէինք կարծել, յուսալ, որ այո՛: Բայց մեր կարծիքը, յոյսը, աւելի շատ բաղձանքի մը թելադրանքն է, քանի որ բազմահարիւր մըտաւորական Հայերու մէջ, հետզհետէ կը նուազին հայ մտաւորականի կոչումին արժանիներուն թիւը: Այս պարագան մըտահոգիչ է մանաւանդ անոր համար, որ նոր սերունդը տատանումի մէջ է հոգեկան այս երկու աշխարհներուն մէջ: Քիչ է թիւը անոնց, որոնք ի վիճակի են յատուկ կողմնորոշումով քայլ նետել դէպի իրենց ապագան: Շատերուն մէջ տիրապետող ոգին մտաւորական հայ դառնալու բաղձանքն է, որովհետեւ այդ ճամբով միայն կեանքի բարիքները լիովին վայելելու հնարաւորութիւնը կը տեսնեն ու նաեւ՝ թեթեւ մխիթարանքը, թէ իրենց հայեցի անունը դեռ հարազատ է իրենց համար: Բայց Նիկոլի ուղածը այդ չէր: Ան կ՚ուզէր ունենալ, տեսնել մտաւորականներու փաղանգ մը, որոնք ապրին հայ ժողովուրդին բոլոր իտէալներով ու ըլլան աւանդապահն ու փոխանցողը հայ մշակոյթին, հայ աւանդութիւններուն, հայ ժողովուրդին ծառայելու «խենթերու» ոգիին:

Ահա թէ ի՞նչ պէտք է վերյիշեցնէ մեզի Նիկոլ Աղբալեանի մահուան տասներեքերորդ տարելիցի յիշատակի այս օրը:

Ս. ՍԱՐՈՒՆԻ

ԱՋԱԿՈՂՄԵԱՆ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Միջազգային քաղաքականութիւնը, ընկերային շարժումները կը դառնան հաճայնավար եւ հակահամայնավար հոսանքներու շուրջ: Բուն համայնավարները կը խոստովանին թէ համայնավար ընկերութիւնը կազմուած չէ, ժամանակ պէտք է ընկերվարական կազմակերպութենէն համայնավար ընկերութեան անցնելու համար: Չինաստան ոստում մը կատարած է հաւաքական, համայնական կեանք ստեղծելով, բայց վերջին սահմանին չէ հասած:

Հակահամայնավարները կազմակերպութեամբ իրաւակարգով տարբերութիւն չունին համայնավարներէն: Ժօղէֆ Պարթելէմի, սահմանադրական իրաւաբանութեան ուսուցիչ, կը գրէր. «Ֆաշականութիւնը հակառակ կողմէն համայնավարութիւն է: Համայնավար պետութեան մէջ անհատը սեփականութիւն չունի, պետութեան աշխատաւորն է: Ֆաշական պետութեան մէջ անհատական սեփականութիւն կայ, բայց արդիւնքը պետութեան կը պատկանի: Սեփականութիւնը անուանական է»:

Համայնավար եւ հակահամայնավար իշխանութեան կը հասնին յեղափոխութեամբ, փոքրամասնութիւն մը կը տիրէ մեծամասնութեան, իշխանութիւնը կը յանձնէ իշխանապետի մը, Սթալին, Հիթլէր, Մուսոլինի, պետութիւնը կը ղեկավարէ միակ կուսակցութեամբ մը, կը մերժէ ընդդիմադիր կուսակցութիւն մը:

Համայնավար եւ հակահամայնավար պէտք ունին խանդավառելու զանգուածները: Սթալին պիտի հաստատէ անձնական պաշտամունքին հետ համայնավար վարչաձեւի գերազանցութիւնը: Հիթլէր գերման ժողովուրդին Ֆիւրերն է, պիտի քարոզէ ցեղային պաշտամունք, գերման ցեղը բարձրագոյն ցեղ մըն է, պարտաւոր է կառավարելու ստորին ցեղերը: Մուսոլինի պիտի ներշնչէ հռովմէական մեծութեան գաղափարը, կայսերական ծաւալում: Ֆաշականը համոզուած էր որ «Տուչէն չի սխալիր»:

Համայնավար եւ հակահամայնավար պետականացուցած են ճարտարարուեստ, դրամատուներ, մամուլ: Հիթլէր հաստատեց նաեւ պարտադիր աշխատանք, պետական գործարաններ: Վարիչները կը պատկանին պետական կուսակցութեան, ընդդիմադիրը, կաղապարէն հեռացողը կը բանտարկուի, կը հալածուի, երբեմն խիստ պատիժներու կ՚ենթարկուի:

Երեսփոխանական ժողովները անուանական են, վերէն տրուած հրահանգի մը համաձայն ընտրուած կամ ուղղակի նշանակուած: Ժողովներու մէջ մատ բարձրացնողներ պէտք են, իշխանապետին կամքը ամէնուն կամքն է, գաղափարը անվիճելի է, հրահանգը անդիմադրելի կերպով գործադրելի:

Աջակողմեան համայնավարութիւնը ունի, ամէն երկրի մէջ համակիրներ, հինգերորդ զօրասիւներ, ի հարկին շարժման մէջ դնելու համար: Ազգայնական էր Հռոմի մէջ, Միւնիխի մէջ, կայսերական ձգտումներով, հետեւաբար պատերազմի սպառնալիքով: Էլի Հալեվի կը կոչէր այս շրջանը «բռնակալութեանց դարաշրջան» որ պատերազմ միայն կը խոստանայ, իսկ եթէ պատերազմը պայթի, ռամկավարութեանց կացութիւնը պիտի ըլլայ ողբերգական:

Բռնապետական վարչութիւնները հաւատարմութիւն կը պահանջեն քաղաքացիներէն, որոնք ոչ մէկ իրաւունք ունին արտայայտուելու, նոր իրաւունք մը կը հաստատուի մարդուն համար, հրամանատարին քմայքին համաձայն: Պետութիւնը ամէնէն վեր է, ամէն բան պետութեամբ, ոչ մէկ բան պետութենէն դուրս: Իշխանապետն ալ անձնաւորութիւնն է պետութեան:

Համայնավար իրաւակարգը ժառանգութեան փոխանցում չի ճանչնար, տուրքերը ծանր են, ընտանիքի մը ապրելուն չափ բաւարար: Աջակողմեան հա-

ԱՐԾՈՒԱՄԱՆՈՒԿ

Նա արծուի պէս թագաւորում էր լեռների վրայ, բոլոր կենդանիները վախենում եւ պատկառում էին նրանից:

Իսկ նա յաճախ նստում էր ամենաբարձր ժայռերէն մի գահի վրայ եւ խորհում ու խորասուզւում էր:

Բայց նա ամէնից շատ սիրում էր լեռնային խրոխտ բարձունքները ահեղ փոթորկի միջոցին. երբ մռայլ եւ անհաղորդ ամպերը փաթաթւում ու գալարւում էին գագաթների շուրջը ու խառնւում ձորերի մէջ, երբ հրեղէն ու որոտընդոստ կայծակները ճեղքում էին ամպերն ու պայթում ժայռերի գլխին՝ նա այն միջոցին ոգեւորուած՝ թռնում էր ամենաբարձր ժայռի գագաթին եւ հիասքանչ դիտում տարերային կռիւը:

Որոտում էին լեռներն ու ձորերը, եւ որոտում էր նրա առնական կուրծքը ու աչքերը կայծկլտում...

Բայց նա առհասարակ տխուր էր միշտ և մռայլ այն մրրկային ամպերի պէս. նրա հոգում ամպրոպ կար՝ փոթորիկ եւ կայծակ դարբնող... Նա պայթել էր ուզում...

Նրան չէր բաւականացնում այս անսահման ազատութիւնը. նրան հովիտը, դաշտը քաշում էր ցած, ներքեւ. նրա հոգում ամպրոպ կար՝ փոթորիկ ու կայծակ դարբնող. նա էր ուզում:

Եւ արդէն նա վերջերը շատ էր բացակայում բնից. նա օրերով թափառում էր լեռներում, գագաթներից գագաթներ. իջնում էր ձորերը, բայց էլի ձգտում վեր. բարձրանում էր վեր եւ էլի ձգտում ներքեւ...

Եւ մի օր էլ նա իջաւ լեռներից, շատ ներքեւ իջաւ, մտաւ լերան լանջերի անտառները, կտրեց կաղնիի մի մատաղ ճիւղ, դրեց ուսին եւ դուրս եկաւ անտառից միւս կողմ:

Եւ տեսաւ այն՝ ինչ որ նա մանկութիւնից երազել էր՝ տեսաւ մի տնակ, որտեղից ծուխ էր բարձրանում, դրան առաջ կային երեխաներ, հասակով մարդիկ, որոնք փայտ էին կոտրում:

Նա մօտեցաւ նրանց, բայց որովհետեւ չգիտէր բարեւ տալու սովորոյթը, լուռ կանգնեց նրանց մօտ. սկզբում վախեցան այդ լուռ մարդուց, բայց նկատելով մեղմ արտայայտութիւնը՝ սիրտ առած հարցեր տուեցին, բայց նա չկարողացաւ պատասխանել:

Նրանք համրի տեղ ընդունեցին նրան եւ տեսնելով նրա առողջ ու գեղեցիկ կազմուածքը՝ շատ ափսոսացին, ներս տարան, հաց տուեցին եւ պահեցին իրենց մօտ:

Նա կամաց-կամաց սովորեց խօսել եւ հասկացնել իրեն ով լինելը. բոլորը զարմանում էին ու նրան սիրում՝ պատկառելով ու հրաշք համարելով. նա էլ օգնում էր նրանց փայտ կոտրելու մէջ եւ անտառից մենակ բերում էր ահագին գերաններ:

Երբ նա բաւական խօսել սովորեց, մնաս բարեւ ասաց այդ հիւրասէր խրճիթին եւ ճամբայ ընկաւ՝ գտնելու իր ծընողներին, որոնց մտապատկերները վառ էին իր հոգում, դէպի որոնց ձգտում էր սլաքի պէս՝ կարօտատենչ:

Եւ նա սկսեց թափառել ամէն ճանապարհներով եւ ամէն տեղ. հաց գտնելու համար աշխատում էր ծանր ու քրտնաթոր:

Եւ նա շա՛տ թափառեց եւ շա՛տ աշխատեց չարագատ գիւղացիների հետ դաշտերում շոգի ու ցրտի տակ, դարբինների հետ՝ ծանր մուրճերով, կրակի առաջ, եւ ուրիշ դաժան եւ ծանր աշխատանքներ:

Նա իր ուսերի վրայ զգաց ժողովրդի սեւ աշխատանքի ամբողջ ծանրութիւնը եւ գոյութեան կռուի գերութիւնը:

Նրա արծուային հոգին, որ լիքն էր արծուի թեւերի շառաչներով եւ փոթորկի որոտումներով՝ չէր կարող տանել այս ստրուկ կեանքը, եւ հայեացքը սեւեռած դէպի լեռները՝ երազում էր իր անսահման ազատութիւնն ու իշխանութիւնը:

Բայց նա այնտեղ մենակ էր եւ ոչ մարդու պէս, իսկ այստեղ նա իր նմանների հետ է, նրանց պէս կապուած ու շղթայուած:

Եւ նա ապրելով կեանքում հասկացաւ, որ մի ինչ-որ ահաւոր անարդարութիւն է կատարւում մարդկանց մէջ՝ ամենուրեք:

Նա տեսնում էր, որ մարդկանց մեծ մասը անասունի պէս օր ու գիշեր աշխատում է ու չարքաշօրէն տանջւում, իսկ մի փոքր մասը ապրում է վայելքների ծովում՝ ուրախ ու պարապ, շուայտ ու հպարտ:

Եւ որ նա նստել է դարերի ծանրութեամբ աշխատաւորների վզին, որոնց խեղդում է իր երկաթէ օրէնքներով, եւ որոնք — այդ աշխատաւորները — դարերի շարքի ստրկօրէն յամր գործիքի պէս՝ տանում են նրանց... եւ իրենց արիւնն ու քրտինքը զոհ բերում նրան, եւ չեն զգում, չեն գիտակցում՝ խաւար են ու քարացած...

Բայց նա զգում էր, նրա արծուային հոգին սնուած ազատօրէն, սաւառնող ու հպարտ, իշխող ու ըմբոստ, նրա լեռնաբարձունքների բնակիչ հոգին չէր կարող կրել աշխատանքի, կեղեքման լուծը...

Եւ արիւնոտուեց նրա սիրտը:

Եւ նա թողեց աշխատանքը ու շտապեց գտնելու իր հայրենիքը. նրան թւում էր, որ իր հայրենիքը ազատ է ու անկաշկանդ. այդպէս էր նրա հոգում մանկուց վառած երազը:

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

(2 — Շար.)

ԿԱՐԾԻՔ
ՀԻՄՈՒՆ ՂԱԽԱՐԱՆՑ ՀՈՒՆՈՒՐՅ ՎՀՈՒՆ

Ա.

— Հը՞, տաղ ասելիք ես խոցո՞ւ։

Ինչպես ասում էին հին ժամանակներում, ես ինքս էլ չգիտեի, թե ինչ պատասխանեմ։ Ամեն անգամ, երբ ես հանդիպում էի Հունուրյանին, ինձ թվում էր, թե նա ինձ ինչ-որ հարց է տալու, ինչ-որ բան է ուզում իմանալ, բայց ոչ մի անգամ չէր համարձակվում ինձ դիմել։ Ես էլ չէի համարձակվում նրան հարցնել, թե ինչ է ուզում։ Ես գիտեի, որ նա ինձ հարգում է, ինչպես որ ես էլ հարգում էի նրան։ Ես գիտեի, որ նա ինձ սիրում է, ինչպես որ ես էլ սիրում էի նրան։ Ես գիտեի, որ նա ինձ վստահում է, ինչպես որ ես էլ վստահում էի նրան։ Ես գիտեի, որ նա ինձ ընկեր է համարում, ինչպես որ ես էլ ընկեր էի համարում նրան։ Ես գիտեի, որ նա ինձ ամենամտերիմ մարդն է համարում, ինչպես որ ես էլ ամենամտերիմ մարդն էի համարում նրան։ Ես գիտեի, որ նա ինձ ամենաանկեղծ մարդն է համարում, ինչպես որ ես էլ ամենաանկեղծ մարդն էի համարում նրան։ Ես գիտեի, որ նա ինձ ամենաանձնվիրաբար մարդն է համարում, ինչպես որ ես էլ ամենաանձնվիրաբար մարդն էի համարում նրան։ Ես գիտեի, որ նա ինձ ամենաանշահախնդիր մարդն է համարում, ինչպես որ ես էլ ամենաանշահախնդիր մարդն էի համարում նրան։ Ես գիտեի, որ նա ինձ ամենաանշահասեր մարդն է համարում, ինչպես որ ես էլ ամենաանշահասեր մարդն էի համարում նրան։ Ես գիտեի, որ նա ինձ ամենաանշահամբույր մարդն է համարում, ինչպես որ ես էլ ամենաանշահամբույր մարդն էի համարում նրան։ Ես գիտեի, որ նա ինձ ամենաանշահամբուրիչ մարդն է համարում, ինչպես որ ես էլ ամենաանշահամբուրիչ մարդն էի համարում նրան։ Ես գիտեի, որ նա ինձ ամենաանշահամբուրվելի մարդն է համարում, ինչպես որ ես էլ ամենաանշահամբուրվելի մարդն էի համարում նրան։ Ես գիտեի, որ նա ինձ ամենաանշահամբուրվելիության մարդն է համարում, ինչպես որ ես էլ ամենաանշահամբուրվելիության

նական միջոցներ գտնել»:

Փարիզ, ցարդ լուռ կը մնայ: Ոչ մէկ պաշտօնական մեկնաբանութիւն տրուեցաւ: Այսուհանդերձ, տեղական թերթերը դիտել կուտան, թէ կառավարութեան մօտիկ շրջանակները «փորձ» մը կը նկատեն ԷՖ. Էլ. Էն.ի վարիչներուն այս զեկոյցը: Այսինքն, այս վերջինները կ'ուզեն դիտնալ Ֆրանսայի տեսակէտը եւ հակազդեցութիւնը: «Ֆրանսայի դիրքը յստակօրէն ճշդուած է զօրավար տը Կոլի կողմէ. ոչինչ կայ աւելցնելիք» դիտել կուտան Ֆրանսական շրջանակները:

Թունուզի նախագահը՝ Պուրկիպա եւ «Ալժ. կառավարութեան» վարչապետը՝ Ֆերհաթ Ապպաս գլուխ գլխի տեսակցութիւն մը ունեցան Սքանեզի մէջ: Իրենց խօսակցութեան բնոյթը անծանօթ է սակայն:

Կը թուի թէ Պուրկիպա համակարծիք է Ապպասի:

Եազիտ «Ալժ. կառավարութեան» տեղեկատուութեան նախարարը», իր կառավարութեան տեսակէտը բացատրած է Եուհայթըտ Փրէսի թղթակիցին.— «Ալժերիոյ հարցը նոր փուլի մէջ մտաւ:

«Ֆրանսայի և Ալժերիոյ միջեւ բանակցութիւններով կարելի չէ այլեւս լուծել Ալժերիոյ հարցը: Միջազգայնացումը անհրաժեշտութիւն դարձաւ»:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ ողբացեալ Նշան Ալթըփարմաքեանի մահուան առիթով փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է՝ Պ. Պ. Կարապետ Սէմիչեանէ 50 Ն. Ֆ., Միսաք Եմենիճեանէ 10 եւ Ժիւլ Փականոյէ 5 Ն. Ֆ.:

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Վահագն Վարդանեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօրը՝ Հրաչ Վարդանեանի (Լիոն):

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տիկին Զաքարեան 10ական Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան եւ Շ. Միսաքեան սրահներուն, իսկ իր տըղան, իր առաջին աշխատավարձքէն՝ 10 Ն. Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

MARBEUF - AUBERT PALACE
GAUMONT THEATRE
ET
PALAIS ROCHECHOUART

ՕԳՈՍՏՈՍ 24ԷՆ ՍԿՍԿԵԱԼ

ՌՈԺԷ ՀԱՆԷՆ, ԷՍԹԵԼԼԱ ՊԼԷՆ, ՊԵՐՆԱՐ ՊԼԻԷ

« ԹՇՆԱՄԻՆ ՇՈՒՔԻ ՄԷՋ »

ՀԱՅ ԲԵՄԱԴԻՐԻՆ ԺԱՊԱՒԷՆԸ

L'ENNEMI
DANS
L'OMBRE

un film de
CHARLES GÉRARD
(ԱՃԷՄԵԱՆ)

Կը մասնակցին նաեւ.—
Ժոզէ Լուիս տը Վիլալոնկա,
Միշէլ Վիթոլտ,
Լիզ Տըլամար
(Անդամ Քոմէտի Ֆրանսէզի)

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ ՄԵՌԵԼՈՅԻՆ ԱՌԹԻՒ

Տիկին Եղիսաբէթ Տէր-Ղուկասեան իր նահատակ հարազատներուն յիշատակին 10 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ֆ. Հ. կապոյտ Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին:

×

Օր. Արմենուհի իր ողբացեալ մօր յիշատակին 10 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ֆ. Հ. Կապոյտ Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին:

ԱՋԴ

ՀԱՅ ԽՆԱՄԱՏԱՐՈՒՀԻՒ ՄԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ:

Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը, Աղքատախնամ Ընկերակցութեան տրամադրութեան տակ դրած ըլլալով կէս միլիոնի գումար մը, հայ խնամատարուհիի մը (ասիսթանթ սոսիալ) պատրաստութեան ուսուցման թոշակին համար, թեկնածուներէն կը խնդրուի գրաւոր դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը:

Պայմաններ.— Թեկնածուն պէտք է ըլլայ, 18 – 35 տարեկան եւ ունենայ պսակաւորի (պաքալորէա) Ա. եւ Բ. վկայականները:

Ուսանողութեան շրջանն է երեք տարի: Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին մինչեւ Սեպտեմբեր 10, որմէ վերջ տեղի պիտի ունենայ յարմարագոյնին ընտրութիւնը: Գրել.—

Association Arménienne d'Aide Sociale
« Bourse d'Etude C. Gulbenkian »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանէն Օրիորդ Շուշան Գէորգի Յովհաննէսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Սմբատ Յովհաննէսեան, որդի Մռադոմցի ժամկոչ Գէորգի, մօր անունը Խաթուն իսկ միւս քրոջ անունը Հուբար:

Հայաստանէն Մաթէոս Մկրտիչ Վարդանեանը կը փտռեն: Ծնած է 1915ին Աղինի շրջանի Խարկով գիւղը: Ամուսնացած, ունի երեք զաւակներ Ստեփան, Անգին եւ Ֆրոզա, կնոջ անունը Բուրաստան: Իր հօր անունը Մկրտիչ իսկ մօր անունը Նախշուն որոնք իր ընտանեկան բոլոր անդամներու հետ ողջ եւ առողջ են: Կը կարծուի թէ 1942ին ինք Փարիզի կամ Մարսէյլի շրջանը եկած եւ հաստատուած է:

Վերոյիշեալ անձերու մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Փարիզի եկեղեցւոյ Դիւանատունը, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ:

Barclay

ՀԱ ՄԱՆ ԱՐԱ ● HA MAN ARA
par
LES BARCLAY

super 70.335 — 45 T. — simple 60.212

Discophiles Arméniens!
C'est une danse de chez vous
à la mode de chez nous.

EN VENTE PARTOUT

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

ԲԱՑ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 221–222, միացեալ թիւ, 48 Էջ, ամբողջովին Հայաստանի նուիրուած: Բժշկական յօդուածներ Երեւանի բժիշկներուն կողմէ, բժշկական տեղեկութիւններ Հայաստանի մասին, գրական վկայութիւններ մեր հայրենիքին նուիրուած:

Տարեկան բաժնեգինը 15 Նոր ֆրանք: Արտասահման 20 Նոր ֆրանք:

ՀԱՅ–ԲՈՅԺի բաժանորդը ՀԱՅ–ԲՈՅԺի բարեկամ մըն է: Սպասել որ նամակ գրուի՛ եւ բաժնեգին պահանջուի, կը նշանակէ նեղութիւն պատճառել խմբագրին: Դիւրացուցէք խմբագրին գործը, ցոյց տուէք ձեր բարեկամութիւնը:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1960 – 1961ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրի աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնքի ծանօթութիւններով:

Դիմել 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Բէնսի, Հեռ. 927.01.72:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէս օրէ վերջ, Սորպոնի մէջ:

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Լը Փէք

Բացուած են արձանագրութիւնները

1960-1961

Ուսումնական տարեշրջանին համար:

Տասը տարեկանէն սկսեալ երկրորդական վարժարանի որեւէ դասարանի ուսանող աշակերտ կ'ընդունուի: Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (Քուր քլասիք):

Դպրոցական տարեկան թոշակն է 1.500 Ն. Ֆրանք:

ÉCOLE APOSTOLIQUE
3, Ave. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél. ; 963-0172

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս ...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ և ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 Bis, Bd. Sébastopol PARIS 4e
Tél. : ARC. 26-61 — Métro : (CHATELET - HALLES)

136, Rue des Bourguignons
ASNIÈRES - BOIS-COLOMBES

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող! ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարդ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէում եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON. PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND, PAVILLON-SOUS-BOIS - SEINE
4 BIS, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL - S. ET O. — 18, RUE BRÉZIN, PARIS 14e
24. RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER, ALFORTVILLE
48 BIS. RUE DALAYRAC. FONTENAY SOUS BOIS

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 25 ՕԳՈՍՏՈՍ

JEUDI 25 AOUT 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8882 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4683

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՓՐԻԿԵԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

ՄԱԼԻ, ՔԱԹԱՆԿԱ, ԱԼԺԵՐԻԱ

Ափրիկէ կը շարունակէ աշխարհի ուշադրութիւնը իր վրայ կեդրոնացնել: Մալիի Դաշնակցութեան փլուզումը կը յաջորդէ Քոնկոյի անստոյգ կացութեան, առանց մոռցնել տալու Ալժերիոյ հարցը: Սենեկալ որոշած է բաժնուիլ Մալիի Դաշնակցութենէն: Սուտան, ընդհակառակն, դէմ է այս բաժանումին եւ չուզեր ընդունիլ որեւէ փոփոխութիւն, Դաշնակցութեան մէջ:

Մամատու Տիա, Սենեկալի վարչապետը Փարիզ եկաւ երեքշաբթի առտու եւ տեսակցութիւններ ունեցաւ Հանրապետութեան Նախագահին եւ վարչապետ Տըպրէի հետ: Այս հանդիպումներուն առիթով, Մամատու Տիա հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ.— «Ճշդեցի Սենեկալի դիրքը: Անջատուիլ Մալիի Դաշնակցութենէն եւ անկախութիւն հռչակել: Կ'ուզենք նաեւ կարելի եղածին չափ շուտ, համաձայնութիւններ կնքել Ֆրանսայի հետ: Զօրավար տը Կոլ նկատի առաւ մեր տեսակէտները»:

Սետար Սենկոր, ընդհանուր քարտուղարը Սենեկալի Յառաջդիմական Միութեան, որ Մալիի նախագահութեան աթոռին թեկնածու ալ էր, մամուլի ասուլիս մը տուած ու յայտարարած է.—«Սենեկալ անկախ է. այս անկախութիւնը պիտի պաշտպանենք ի զին ամէն զոհողութեան»:

Տաքարի մէջ, Սենեկալի խորհրդարանը արտակարգ նիստ գումարեց, առջի օր: Նոր սահմանադրութիւն մը մշակեցին, նոր փառերգ եւ նոր դրօշ մը ստեղծեցին:

Մինչ Տաքար, Սենեկալի մայրաքաղաքը, անկախութեան տրամադրութիւններով տոգորուած է, անդին Սուտան դըժգոհ, չուզեր նոր կացութեան հետ հաշտուիլ: Արդարեւ, Մոտիպօ Քայթա, Սուտանի վարչապետը, նամակ մը ղրկեց տը Կոլի.— «Սենեկալի անջատումը ճանչնալ պիտի նշանակէր դուռ բանալ միջազգային մեծ եւ ծանր բարդութիւններու»: Այս առթիւ մեղադրանքներ ալ ըրած է Ֆրանսայի հասցէին: «Ֆրանսացի սպաներ ի նպաստ Սենեկալի դիրք բռնած են, Տաքարի մէջ»: Ֆրանսական շրջանակները կը հերքեն այս մեղադրանքները: Ոստիկանութիւնը, որուն գլուխը կը գտնուին Ֆրանսացի սպաներ եւ ենթասպաներ, իրենց հրահանգները կը ստանան Սենեկալի եւ Սուտանի կառավարութիւններէն:

×

Քոնկոյի եւ յատկապէս Լէոփոլտվիլի մէջ կացութիւնը հանդարտ է: Նոյնը չէ սակայն Քաթանկայի համար: Արդարեւ, Ալպերվիլի մէջ, արիւնալի բախումներ տեղի ունեցան Լումումպայի եւ Զոմպէի կողմնակիցներուն միջեւ: ՄԱԿի «կապոյտ սաղաւարտներուն» պատկանող վեց հարիւր Մալիցի (Սուտան–Սենեկալ) զինուորներ ըմբոստացած եւ Լումումպայի կողմնակիցներուն միացած են: Կացութիւնը բաւական ծանրակշիռ հանգամանք ստացած է, քանի որ Քաթանկայի ներքին նախարարը՝ Միւնոնկօ, ոստիկաններու կարեւոր ուժի մը գլուխն անցած, Ալպերվիլ մեկնած է: ՄԱԿի սպայակոյտը նեղ կացութեան մատնուած է: Կռիւներու ընթացքին երկու խափշիկներ սպաննուած են: Միւս կողմէ, Քամինայի զօրանոցին պելժ հրամանատարը՝ Ռըմի վան Լիէր, մերժեց պարպել զօրանոցը ու հեռանալ: «Զեմ մեկնիր քանի մը շաբաթէն առաջ» յայտարարած է: Կը վախնայ որ իր ուժերուն մեկնումով վտանգաւոր կացութեան մատնուին շրջանի Եւրոպացիները:

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԿԸ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԷ ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Եղիշէ Պատրիարքի գահակալութեան առթիւ, Վազգէն Կաթողիկոս ղրկած է հետեւեալ շնորհաւորական հեռագիրը, որ պաշտօնական ճանաչումի բնոյթ կը կրէ.

«Նորին Ամենապատուութիւն

Եղիշէ Պատրիարք Տէրտէրեան

Երուսաղէմ

Կը շնորհաւորեմ Զեզ Ս. Երուսաղէմի Պատրիարք ընտրութեան առթիւ, ինչպէս նաեւ Զեր ուրախ գահակալութիւնը: Կը շնորհաւորեմ նաեւ Սրբոյ Յակոբեանց Միաբանութիւնը:

Սրտանց կը մաղթեմ Սրբոյ Յակոբեանց Ս. Աթոռին յաղոջութիւն իր սրբազան առաքելութեան մէջ, խաղաղութեան եւ միութեան ոգիով՝ Ս. Էջմիածնի օրհնութեամբ:

Հայկազուն Եպիսկոպոս պիտի ներկայացնէ Մեզ Պատրիարքական գահակալութեան հանդիսութեանց:

Սիրոյ Ողջունիւ՝

ՎԱԶԳԷՆ Ա.»

ՓՐՈՖ. ԱՐՇԱԿ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

«Սով. Հայաստան» (13 Օգոստ.) կը գրէ թէ երկարատեւ ու ծանր հիւանդութենէ մը ետք՝ մեռաւ Փրոֆ. Արշակ Յակոբեան, 74 տարեկան:

Տոքթ. Ա. Յակոբեան միջնակարգ կրթութիւնը ստացած է Բագուի մէջ, յետոյ մտած Պերլինի բժշկ. համալսարանը:

Հիմնադիրներէն մէկն է Երեւանի բժշկ. համալսարանին, որու բնախօսութեան ամպիոնը կը վարէր 1922–1936, յետոյ՝ ջղային հիւանդութեանց ամպիոնը: Իր նախաձեռնութեամբ կատարուած են Հայաստանի հանքային ջուրերու առաջին ուսումնասիրութիւնները: Շնորհիւ իր աշխատանքներուն կազմակերպուեցաւ բընաբուժութիւնը,— կուրորտաբանութեան եւ բնաբուժութեան ինստիտուտը, որու տնօրէնը մնաց քսան տարի: Հասցուցած է բազմաթիւ աշակերտներ, հրատարակած է աւելի քան 70 գիտական ուսումնասիրութիւններ: Վարձատրուած է Լենինի եւ Կարմիր Աստղի շքանշաններով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿ–Ի Ֆրանսայի պատուիրակը առաջարկեց որ երկու անկախ Քոնկօները տարբեր անուններ ստանան, շփոթութեան տեղի չտալու համար: Նախկին Ֆրանսական Քոնկոյի համար արդէն «արեւմտեան Քոնկօ» բացատրութիւնը կուտայ Ֆրանսայի պատուիրակը, զատորոշելու համար եւ հաւանաբար այդ ձեւը ընդունուի իբրեւ վերջնական:

ՎԻԷՆՆԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Մոլոթով, Խորհրդային Միութեան ներկայացուցիչ նշանակուած է հիւլէական ուժի յառաջիկայ ժողովին: Տարիներէ ի վեր շուքի մէջ էր իբրեւ Մոնկոլիոյ դեսպան:

ՀԱՒԱՆԱՅԻ (Քուպա) մէջ, կաթողիկէ երիտասարդներու համագումարի բացման առթիւ, բախումներ տեղի ունեցան երիտասարդներու եւ ոստիկաններու միջեւ: Վեց երիտասարդներ ծեծ կերած եւ բանտ առաջնորդուած են: Մէկ եկեղեցական վիրաւորուած է:

Օրը Օրին

ԱՂԱՒՆԻՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՐ

Նոյեան աղաւնին տապան վերադառնալէն ի վեր, մարդիկ աղաւնիները կ'օգտագործեն իբրեւ սուրհանդակ: Արդարեւ, աղաւնիով մըն էր որ, Հայոց Կիլիկեան փառահեղ թագաւորութեան վերջալոյսին, մայրաքաղաք Սիսի անկումը հաղորդուեցաւ Գահիրէ՝ յաղթական բանակներու հրամանատարին կողմէ:

Ի'նչ փոյթ թէ, հիմա, հեռագիրը կամ հեռաձայնը աւելի արագ կը գործէ, բազմաթիւ ընկերակցութիւններ կազմուած են Եւրոպայի մէջ՝ յատկապէս աղաւնեբուծութեան համար, եւ սուրհանդակ աղաւնիներու միջազգային մրցումներ կը կազմակերպուին պարբերաբար:

Լուրերը, այս տարի, խոր մտահոգութիւն կը պատճառեն: Յուլիս 31ին, սուրհանդակ աղաւնիներու մրցումներ կատարուեցան Անգլիոյ, Պելժիոյ, Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ, — աղէ'տ, աղէ'տ, չեն վերադառնար արձակուած աղաւնիները: 15·000 սուրհանդակ աղաւնիներ թռած են Օսթանտէն, Հավռէն եւ այլ վայրերէ, բայց հարիւրէն մէկը միայն հասած է տեղը:

Ստուգուած է թէ մեծ աղաւնիներէն կորուստը քիչ է, փոքրերն են որ չեն վերադառնար՝ «նախընտրելով ազատութիւնը»:

Երեւոյթը խոր ուսումնասիրութեանց նիւթ դարձած է աղաւնեգէտներու մօտ, — ինչո'ւ տապան չեն վերադառնար աղաւնիները, մասնաւորաբար «երիտասարդ» աղաւնիները:

Նպատակ չունիմ ձեզի պատմելու կատարուած քննութեանց մանրամասնութիւնները, ոմանց պատճառաբանութիւնները, այլոց ենթադրութիւնները, — ձայնասփիւռին ալիքները, ռատարին գործունէութիւնը, հիւլէական փորձերուն ազդեցութիւնը, վերջապէս տիեզերաբանական թաքուն ներգործութիւններ ապահովաբար խանգարած են, կ'ըսեն գիտոսիկները, աղաւնիներու ուղեխուզական զգայարանքը, շուարումի մատնելով այերագնաց այս սուրհանդակները իրենց թռիչքին ուղղութեան մէջ: Ո'վ գիտէ, նոյն պատճառներուն հետեւանքով, թերեւս, վաղն ալ աքաղաղները կորսնցնեն ժամանակը հաշուող իրենց զգայարանքին ներդաշնակութիւնը եւ մոռնան գիշերային կուկուլիկուն:

Այս աղէտը, մեզի կը թելադրէ խորհրդածել ուրիշ աղէտի մը մասին:

Մեր աղաւնիները մեր··· երիտասարդներն են:

Մենք, հիներս, մենք մեզ կը ճանչնանք: Ծանօթ են մեր սովորութիւնները, մեր վարժութիւնները, մեր աւանդութիւնները, մեր հետաքրքրութիւնները, — մենք գիտենք «տունին» ճամբան:

Մեր տունը··· մեր երկիրն է: Երբ կ'երգենք, երբ կը խօսինք, երբ կը ճաշենք, երբ կ'երազենք, մենք միշտ··· Հայաստան կ'երթանք, կը վերադառնանք մեր հին սէրերուն, նոյնիսկ յաճախ հեգնանքի առարկայ դառնալով երիտասարդներուն:

Ուշադրութիւն ըրա՞ծ էք, նոր սերունդի մատղաշ տղաքը սկսած են մոռնալ··· «տունին» ճամբան կամ հին տապանը: Կը նմանին իրենց ճամբան կորսնցուցած աղաւնիներու, — կը թռին հեռո'ւ, բայց չեն գիտեր թէ ո'ւր կ'երթան:

ԱՐԱԶ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

«ՄԵՐ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ՏԱԳՆԱՊԸ՝ ՏԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆ Է» Կ'ԸՍԷ ԿԻՒՐՍԷԼ

Կիւրսէլ որ Իզմիր կը գտնուի, երկու հանդիպումներ ունեցած է Էգէական համալսարանի դասախօսներուն եւ ուսանողներուն եւ մշակութային ընկերակցութեան տեղական մասնաճիւղի անդամներուն հետ: Այս առթիւ հրաւիրած է որ բոլորը պայքարին տգիտութեան դէմ, որ երկրին մեծագոյն տագնապն է: Մասնաւոր ուղերձ մը կարդալով ուսանողներուն ըսած է.— «Երկրին ունեցած փոփոխութիւնը մութէն դէպի լոյս երթալ կը նշանակէ: Այս շարժումին գլուխը գիտութիւնը կայ: Գիտութիւնն է որ առաջին անգամ գլուխ ցցեց չարիքներուն դէմ: Այսինքն դուք էք որ պայքարեցաք բռնակալներուն դէմ: Մեր մեծագոյն տառապանքը տգիտութիւնն է: Տղա'ք, պէտք է շատ աշխատիք: Մեզի ժամանակակից ազգերը շատ առաջ գացած են, մինչ մենք նոյն համեմատութեամբ ետ գացած ենք: Պարապութիւնը լեցնելու համար պէտք է շատ աշխատիք: Մեր ազգը խաւարի մէջ կ'ապրի: Քանի մը դասակարգերու յառաջդիմութիւնը երբեք իմաստ մը չունի: Ստիպուած ենք ազգովին միասնաբար յառաջդիմել եւ բարձրանալ: Մեր երկրին դժբախտութիւններէն մին ալ այս է: Մեծ զանգուածին եւ մտաւորական դասուն միջեւ մեծ պարապ մը կայ. այս պարապը արգելք եղած է որ միահամուռ ազգ մը ըլլանք: Մեծ վիշտով տեսայ որ երկրին այս դեղեցիկ շրջանը զարդարող 6–7 անտառները կը մոխրանան: Բռնի կարելի չէ առաջքն առնել: Մեր մշակութային ընկերակցութեանց կ'իյնայ հրձիգներուն աղտոտ ձեռքերը լուալ, ժողովուրդը լուսաբանել, սորվեցնելով որ ծառ մը այրել, մարդ մը այրելու չափ յոռի է»:

× Տասնուկէս միլիոն տոլարի ապրանք պիտի ներածուի Խորհ. Միութենէն:

× Փաքիստանի մէջ քոլերայի համաճարակ մը ծայր տուած է որ կը մտահոգէ Անգարայի Առողջապահական նախարարութիւնը: Սահմանին վրայ խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են:

× Անտառներու հրդեհները կը շարունակեն մեծ վնասներ պատճառելով: Ատանայի մէջ մանաւանդ հսկայ տարածութիւններ հրոյ ճարագ եղած են եւ ինչպէս կ'երեւի կարելի չէ այս աղետալի կացութեան առաջքն առնել:

ՄԱՂԹԵԼԻ ԲԱՅՑ ԻՐԱ՞Ի

Հայաստանի խորհրդայնացումի 40րդ տարեդարձին առթիւ Երեւանի մէջ կատարուած մեծ պատրաստութիւններուն հետ՝ մեծ լուր մը կը շրջի զոր կուտանք ամենայն վերապահութեամբ:

Խորհրդային կեդրոնական իշխանութեանց պատրաստած ներքին աշխարհագրական նոր ծրագիրով մը, որուն մէջ նախատեսուած են Հայաստանի ի նպաստ սահմանային բարեփոխումներ, Խորհրդային Հայաստանի շրջաններ պիտի յայտարարուին Նոր Նախիջեւան եւ Ղարաբաղ:

Կ'ըսուի նաեւ թէ խորհրդային վարչապետը՝ Խրուշչեւ անձամբ պիտի նախագահէ պաշտօնական հանդիսութեանց:

"ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳՈՐԳԵՐ" (1)

Կարդալով այս բազմադունեան վերարտադրութիւններով ճոխացած շքեղ հրատարակութիւնը՝ կը տեղեկանանք, որ հաւանաբար Արեւելքի խաշնարած եւ վաչկատուն ցեղերն են եղած որ առաջին անգամ գաղափարն ունեցած են գորգ շինելու, օգտագործելով իրենց կենդանիներուն բուրդն ու ստեւը, արտադրելով հաստատուն կերպաս մը, որուն վրայի խիտ եւ կակուղ խաւերը կենդանիներու մորթին ակներեւ նմանութիւնն ունէին, ինչպէս ցուրտին դէմ պատսպարուելու մեծ յատկութիւն: Այս կտաւը իրենց կը ծառայէր իբրեւ վրան, վերմակ եւ անկողին, եւ բաղդատմամբ մորթին՝ նուազ ծանր ըլլալուն՝ դիւրաւ ալ փոխադրելի:

Հաւանաբար առաջին գորգերուն կակուղ խաւերը շատ երկար էին: Ժամանակի ընթացքին, գաղափարը ունեցած են ա՛լ աւելի գեղեցկացնել կապերտները, անոնց շինուածքին մէջ ներմուծելով խայտաբղէտ գոյներ 'եւ կանոնաւոր գծեր, միեւնոյն ժամանակ կարճեցնելով կակուղ խաւերը:

Թիւրքեստանի մէջ գտնուած Գ. եւ Զ. դարերու պատկանող գորգի կտորներէն կը հաստատուի, որ վերոյիշեալ ժամանակաշրջաններէն ի վեր արդէն սկսած էր կիրարկուիլ զանազան գոյներով եւ երկրաչափական կանոնաւոր գծերով գորգաշինութիւն մը:

Այս հաստատման հիման վրայ, եթէ թոյլատրելի է ենթադրել որ գորգագործութեան հայրենիքը Թիւրքեստանը ըլլայ (որ ներկայիս ալ գորգավաճառութեան կարեւոր կեդրոն մըն է) այնուհանդերձ ցարդ հնարաւոր չէ եղած ճշդել թէ արհեստին ծագումը ե՞րբ տեղի ունեցած է:

Մինչեւ մօտ ատեններս, կը կարծուէր թէ խնդրի նիւթ գորգարուեստի ծագումը սկսած ըլլայ Քրիստոսէ մէկ-երկու դար առաջ, սակայն 1949 թուականին Ալթա լերանց շրջանին կատարուած հնագիտական պեղումներէն յայտնաբերուած գորգի կտորներէն կարելի է հետեւցնել թէ ծագումը պէտք է շատ աւելի ետ տանիլ: Արդարեւ, Ե. դարէն (ն. Ք.) մնացած գերեզմաններու մէջ սառած վիճակի մէջ գտնուեցաւ հին հեղինակներու կողմէ յիշուած բաբելոնեան եւ պարսկական ըսուած ճերմակ գորգ մը, որ գրեթէ քառակուսի կտոր մըն է, զարդարուած վազող ձիաւորներով եւ եղնիկներով, վարդագոյն գծերու ցանցով մը գեղազարդուած: Նկատելով ձեւի, աշխատութեան եւ արհեստի կատարելիութիւնը (մօտաւորապէս 3600 հանգոյց իւրաքանչիւր տասնորդամեթրի վրայ) գորգագործութեան արհեստին սկզբնաւորութիւնը տասնեակ մը դարեր ետ պէտք է տանիլ, վեր ի վայր շրջելով անոր ծագման ցարդ եղած բոլոր վարկածները:

Արեւելեան բոլոր երկիրները հաւասարապէս «խալի» կ'ըսեն գորգին: Այս բառը, ըստ Եագուպի — ԺԴ. դարու արաբ հեղինակի մը — Գալիգալայէ կուգայ, որ էրզրումի արաբական անունն է, եւ որ կրնայ աղաւաղումն ըլլալ հայերէն «Կարին քաղաք» բացատրութեան, Կարին՝ որ Միջին Դարուն մեծ գորգերու շինութեան կարեւոր կեդրոն մըն էր: Թէ Հայերը շատ հինէն գորգի գործով զբաղած են, ըլլայ իբրեւ շինող եւ թէ իբրեւ վաճառական՝ պատմականօրէն հաստատուած է: Մարքօ Փոլօն, որ ԺԳ. դարու վերջերը Վենետիկէն մեկնելով, ցամաքի ճամբով երկար ճամբորդութեան ընթացքին՝ այցելեց Սեւ Ծովէն մինչեւ Միջին եւ Ծայրագոյն Արեւելքները, Անատոլուն եւ Կովկասը յիշատակած ատեն՝ կ'ըսէ թէ Հայեր եւ Յոյներ արհեստագործութեամբ եւ վաճառականութեամբ կը զբաղին, եւ այդ շրջաններուն մէջ գեղեցկագոյն գորգեր կը պատրաստուին:

Քազաք գորգերու որոշ մէկ տեսակը Կովկասի, Պարսկաստանի եւ Անատոլուի զանազան կողմերը ցրուած փոքրաթիւ հայ գաղութներու կողմէ կը շինուէին, եւ ըստ կարգ մը մասնագէտներու կարծիքին՝ այդ գորգերը ծագումով զուտ հայկական են:

Նախնական շրջանին, Արեւելքի վաչկատուն ցեղերուն համար գորգը կը ծառայէր իբրեւ վրան, անկողին եւ վերմակ. բայց, երբ վրանաբնակը հետզհետէ կը հաստատուի աւաններու, գիւղերու եւ քաղաքներու մէջ, ան կը դառնայ տան անհրաժեշտ պիտոյք, ծառայելով գետնին մերկութիւնը գոցելու, եւ յաճախ իբրեւ բազմոց: Հազիւ 700 տարի է որ գորգը մուտք գործած է Արեւմտեան երկիրները, ուր առաւելապէս գործածուեցաւ պատի իբրեւ եղական գունագեղ զարդ:

Զանց ընելով ինչ որ գորգագիտութեան մէջ հնութիւն «Անթիքա» կը նկատուի՝ հեղինակին նպատակն է եղած ծանօթացնել վերջին երկու հարիւր տարուան ընթացքին զանազան երկիրներու մէջ արտադրուած հանգուցաւոր գորգերու բոլոր տեսակները:

Անոնց թուումին անցնելէ առաջ՝ կը բացատրէ թէ ինչպէս կը պատրաստեն նախանիւթերը, ինչպէս կը ներկեն բուրդը, ինչպէս շինուած են տէսթկեահները, հանգոյցները ինչպէս կ'անցընեն, եւ վերջապէս այն բոլոր համբերատար աշխատանքը՝ որ կը տարուի նախ քան գորգին կատարելապէս լմնցած մէջտեղ գալը:

Այս ընդհանուր ծանօթութենէն յետոյ, մնացեալ մասը նուիրած է գորգերու դասաւորումին, որ 0,27×0,21 մեծածաւալ 330 էջնոց գրքի մը 270 էջերը կը բռնէ:

Հոս կը ներկայացնէ մի առ մի աւելի քան յիսուն տեսակ պարսկական, թրքական, կովկասեան, Արեւելեան եւ Կեդրոնական Ասիոյ, չինական, հնդկական գորգ-կապերտներու տեսակները, անոնց տարբերակներով, բացատրելով իւրաքանչիւրին մասնայատուկ ձեւերը, գծագրութիւնը, գոյները, ճոխացած՝ անոնց լուսանկարներով, մեծ մասամբ բազմագունեան:

Մասնաւոր գլուխներ նուիրուած են բացատրելու համար թէ ի՞նչ բաներ գորգի մը համար թերութիւն կը համարուին, եւ ի՛նչ պէտք է ընել գորգերը լաւ պահելու համար:

Մէկ խօսքով, գերազանցապէս Արեւելեան այս գեղարուեստին նուիրուած պատկառելի գործին մէջ ոչ մէկ բան զանց առնուած է մասնագիտական համայնագիտարան մը դարձնելու համար զայն, հաւասարապէս օգտակար վաճառականին, ինչպէս նաեւ գորգի սիրահար ընթերցողին:

Գիրքը կը ներկայանայ, ինչպէս ըսուեցաւ, նիւթին համապատասխան ոչ նուազ գեղեցիկ եւ շքեղ տպագրութեամբ մը, որ պատիւ կը բերէ հեղինակին եւ հրատարակիչին միանգամայն:

Չմոռնանք յիշել, որ երիտասարդ հեղինակը իր գործին ներածականին մէջ հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց՝ որոնք որեւէ կերպով սատարած են իր ձեռնարկին լաւագոյն յաջողութեան, մասնաւորապէս իր հօր, Գէորգ Խանկէլտեանի, որ Լոմպարտիայի նահանգին մէջ ճանչցուած է որպէս հեղինակաւոր գորգագէտ:

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

TAPPETI D'ORIENTE

(1) Հեղինակ՝ Արմէն Խանկէլտեան, հրատարակիչ՝ Antonio VALLAR DIՄիլան, 1959:

ԱՅՍՊԷՍ ԿԸ ԽՕՍԻ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ԿԵՐԵՆՍԿԻ

ԽՄԲ.— Փարիզի «Լը Մոնտ» օրաթերթի քաղաքական աշխատակիցը՝ Էտուար Սապլիէ անակնկալ հանդիպում մը ունեցած է, այս օրերուս, Աղեքսանդր Կերենսկիի հետ: Իր շահեկան տեսակցութիւնը հետեւեալ կերպով ամփոփած է Ամերիկայէն ղրկած թղթակցութեան մը մէջ.

Մերթ ընդ մերթ ումպ մը սուրճ խմելու համար խօսքն ընդհատելով, մեղմ ձայնով եւ սքանչելի Ֆրանսերէնով մը, որ յատուկ է նախասթալինեան շրջանի Ռուսերուն, Աղեքսանդր Կերենսկի հանդարտութեամբ պարզեց իր տեսակէտները ընկերային շարժումի մը արդի յեղաշրջումին մասին՝ համայնավարութեան վրայ, որուն քաջածանօթ է:

«Խաղաղ համակեցութիւնը միջազգային համայնավարութեան ամէնէն ահեղ զէնքն է, ընդդէմ ազատ աշխարհի»: Այս եղաւ իր առաջին խորհրդածութիւնը:

Իր անձնական դրասենեակին մէջ ենք: Փոքր սենեակ մը, երկրորդ յարկ, Սան Ֆրանսիսքոյի ծոցը գծող թերակղզիին վրայ՝ Սթանֆորտի համալսարանի չէնքերէն մէկուն մէջ: Պատուհանէն կը տեսնուին միօրինակ շինութիւններ սպանական ոճով եւ կարմիր տանիքներով, ճաշակով յարդարուած մարմանդներ եւ լաւ խնամուած ուղիներ, որոնք զուարթ եւ սիրուն երեւոյթ մը կուտան Քալիֆորնիոյ այս անկիւնին, որուն վրայ կառուցուած է անդրատլանտեան այս բարձր ուսումնարանը:

Հանդիպումին օրը, առաւօտուն, վարժարանի հասարակաց ճաշասրահին մէջ, սեղանակից էի համալսարանի ուսուցիչներուն: Բարեկամներէս մէկը, արմուկի թեթեւ հարուածով մը հարցուց.—

«Գիտէ՞ք թէ ով է մեր դէմը գտնուող սեւազգեստ պարոնը»:

Նիհարակազմ եւ շուրջ 70նոց մարդ մըն էր, ծանր կոպերով վառվռուն աչքեր, հաստ ակնոցներու ետեւ պարուկաձեւ յօնքեր եւ խորշոմած ճակատ մը սպիտակ մազերու ներքեւ:

— «Ոչ, չեմ ճանչնար այդ պարոնը»:

— «Կերենսկի, Փետրուարեան յեղափոխութեան պետը»:

Ամերիկայի անսահման եւ զարմանալի հողին վրայ այցելուն ամէն տեսակ հանդիպում կրնայ ակնկալել, բայց դժուար թէ այս տեսակ պարագայի մը առջեւ, անակնկալի մը չդայ. — Քալիֆորնիոյ ուսուցիչի մը կերպարին տակ գտնել, 1917ի ողբերգութեան դերակատարներուն ամէնէն յայտնի վերապրողներէն մէկը: Հասկնալի է, թէ հրմշտկելով համալսարանին այցելութեանհամար կանխաւպատրաստած ժամանակացոյցս, նախընտրեցի քանի մը վայրկեան խօսակցիլ մարդուն հետ, որուն անունը հոմանիշն է բոլոր անոնց, որոնք կարծեցին յաղթել իրենց համայնավար մրցակիցը՝ ի վերջոյ անկէ պարտուելու համար:

Նոյնինքն Կերենսկի, թէեւ մասամբ դուշակութեան կարօտ խօսքերով, բայց բաւական յօժարութեամբ կ'արտայայտուի իր ձախողութեան պատճառներուն վրայ:

«Զախողութեանց մէջ պատմական օրէնք մը կայ: Մղուած պայքարները քիչ անգամ կը յանգին կանխաւ որոշուած քաղաքական նպատակներուն: Փորձած էի Ռուսիոյ մէջ ժողովրդավար քաղաքականութիւն մը ստեղծել: Սակայն ստիպուած էի նկատի առնել կարգ մը տարբեր, որոնք տարբեր նպատակներու կը ձգտէին: Պայքարի պահանջներու բերումով մեր բուն նպատակները տակաւ առ տակաւ չքացան»:

Կարճ լռութենէ մը ետք, Կերենսկի կը շարունակէ.—

«Բարեբախտաբար համայնավարները իրենք ալ, ենթակայ են նոյն երեւոյթին...»:

— Կրնայի՞ք ձեր այս հաւաստումը քիչ մը աւելի ճշդել:

— Լաւ ուրեմն: Միջազգային քաղաքականութեան տուեալները փոխուեցան: Ամերիկեան «մեկուսացումը» մեռած է: Ովկիանոսները իբրեւ ռազմագիտական տարր գոյութիւն չունին այլեւս: Այս նոր պայմաններն են որ կը բացատրեն Սթալինի եւ Խրուշչեւի միջեւ տարբերութիւնը: Մէկն ու միւսը համոզուած համայնավարներ են: Սակայն Սթալին վարդապետութիւն մը ունէր: դրամատիրական աշխարհի դէմ Լենինի սկսած յարձակումը յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար, դրամատէր երկիրներու միջեւ պա-

ԱՐԾՈՒԱՄԱՆՈՒԿ

Բայց ուր գնում էր, լսում էր նա հեծեծանքների ձայները եւ շղթաների շառաչիւնը՝ օր ու գիշեր, գիշեր ու ցերեկ..

Բայց ուր գնում էր, լսում էր նա իր գլխի վերեւ շառաչումը արծիւների թեւերի, որը նրան խանդավառում ու թեւաւորում էր՝ օր ու գիշեր, գիշեր ու ցերեկ...

Եւ երկար թափառումից յետոյ՝ վերջապէս գտաւ իր ծննդավայրը, ծանօթ լիճը եւ իր ծնողների տնակը:

Նա իբր հիւր մտաւ իր հայրական օջախը եւ սրտի խորունկ կսկիծով տեսաւ իր մօրը՝ մէջքը կոր. չարքաշ հայրը՝ յոգնած ու խորշոմած, եղբայրները՝ ծանրութեան տակ բեռնաւորուած եւ ամբողջ գիւղը հեծում էր իշխող, կեղեքող բռունցքի տակ:

Եւ նա խորապէս համոզուեց, որ մարդկանց մեծամասի վրայ իշխում է ու ճմլում բռնակալութիւնը իր ճիրաններով, որ ծծում է ժողովրդի հիւթն ու նիւթը... Եւ որ սոսկալին ու նողկալին է բոլորից՝ ժողովուրդը համբուրում է արիւնոտ ճիրանները հարստահարութեան եւ գիշատումի...

Թշուառ ժողովուրդը, ստրուկ, գերի, մեծ բանտի մէջ, բարի ու չարի սուտ օրէնքներով շահագործուած, հիւծող շղթաների տակ՝ բայց կոյր ու խուլ, բայց խաւար ու անլոյս...

Ամբողջ աշխարհի վրայ կեղեքման հսկայ ու վիթխարի բռունցքն է ծանրանում, բայց չեն տեսնում, բայց չեն զգում...

Եւ յուզուեց ու ալեկոծուեց նրա արծուային ու լեռնագագաթային հոգին. լեռների բոլոր փոթորիկները որոտացին նրա մէջ, եւ բոլոր կայծակները փայլատակեցին նրա մէջ:

Նրա հոգին, որ պայթել էր ուզում, զգաց, որ հասել է պայթման, գերագոյն հատուցման ժամը, եւ նա ուխտեց վրէժխնդիր լինել բոլոր հարստահարողներից ու բռունցքներից եւ ամբողջ աշխարհը դարձնել ազատ, եւ մարդկանց՝ արծիւների պէս՝ հպարտ ու սաւառնող:

Եւ երբ նա մի օր՝ այրուող արեւի տակ, մտազբաղ թափառում էր եւ խորհում էր ելք գտնելու աշխարհը փրկելու համար, նրա յոգնած քայլերը մօտեցան մի աղբիւրի, որ զանգի պէս զնգում էր նշխուն քարերի մէջ:

Նա նայեց աղբիւրին, որի արտասունքի պէս յստակ կաթիլները փայլփլում էին նշխուն քարերի վրայ. նստեց նրա մօտ եւ ասաց.

— Երանի քեզ, այ զանգակ աղբիւր, որ ուրախ ու պայծառ զնգում ես ու կայլակում, չես տեսնում մարդկանց տառապանքն ու արիւնը:

Երանի՛ քեզ, ա՛յ զանգակ աղբիւր, որ քու անուշ խոխոջը չի այլանդակուել լացի ու անէծքի ձայներով, եւ զուլալ ջրերըդ չեն պղտորուել իշխողների աղտեղութեամբ...

Եւ երբ նա վշտահար ու լռիկ նայում էր աղբիւրին՝ իր ազատասէր ճակատը խոժոռած եւ մտատանջ գլուխը կախած վիթխարի կրծքի վրայ, նրա առաջ կանգնեցին երկու քնքուշ եւ նազելի յաւերժահարսներ եւ բարեւեցին...

Նա աչքերը վեր բարձրացրեց եւ տեսաւ նրանց. մէկը ձեռքին սուր ունէր բռնած, միւսը՝ ճրագ լուսավառ:

— Ո՞վ էք դուք եւ ի՞նչ էք ուզում ինձնից, — հարցրեց նա:

— Մենք յաւերժահարսներ ենք. եկել ենք քո վիշտը ամոքելու. ի՛նչ որ ուզենաս, քեզ կը տանք...

— Դուք, որ այնքան միամիտ էք, բարի ոգիներ, ասացէ՛ք՝ ո՞վ կարող է ամոքել իմ մեծ վիշտը. նա աշխարհի հսկայ վիշտն է. ո՞վ կարող է փրկել տառապող աշխարհը:

— Մենք ցոյց կը տանք քեզ փրկութեան միջոցը:

— Ո՛վ դուք միամիտ, բարի ոգիներ, գիտէ՞ք որ աշխարհը արեան ծով է, եւ մարդիկ՝ ստրուկներ ու զոհեր. ինչո՞վ կարող եմ ազատել նրանց. ցո՛յց տուէք ինձ փրկութեան ուղին, եթէ գիտէք. ո՞վ է կարող՝ ասացէ՛ք:

— Ես, — պատասխանեց ճրագակալ յաւերժահարսը, — ա՛ռ իմ ճրագը — դա գիտակցութիւնն է ինքը. իմ ճրագով շրջիր մարդկանց մէջ եւ լուսաւորիր նրանց խաւար հոգին, հասկացրու նրանց, որ մարդը ազատ պիտի լինի, որ ո՛չ ոք իրաւունք չունի ուրիշի իրաւունքը ջնջելու, որ ամէն մարդ ինքն է իր տէրը, որ արդարութիւնը իրաւունքի մէջն է, եւ իրաւունքը՝ ազատութեան:

— Ո՛չ, ե՛ս, — պատասխանեց միւսը, — դա չա՛տ ձանձրանալի գործ է՝ ասել, հասկացնել այս հազար-հազար մարդկանց. ո՞վ կը լսէ քեզ. կը հանգցնեն քո ճրագը, որովհետեւ, ով ուժ ունի՝ իրաւունքը նրանն է:

Ահա՝ միակ ուժը եւ ուղին — սո՛ւրը. վերցրո՛ւ եւ դէպի կռիւ, ընկի՛ր աշխարհ, կոտորի՛ր ու ջնջի՛ր բոլոր չարերին ու բռնակալներին, չարը պիտի մեռնի եւ բարին ապրի. գնա՛ եւ մեռցրո՛ւ չարին. ապա բարին կը զօրանայ եւ արդարութիւնը կ'իշխէ միահեծան:

Կռուով միայն ձեռք կը բերես քո իրաւունքը:

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

(3 — շար.)

ՎԵՊ
ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԴԵՐԵՎՈՒՅԹՆԵՐԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ

ԺԸ.

Ինչ կենդանի տեսակներ էլ, նույնիսկ ամենափոքրերը, չեն թողել տեղի ստեղծագործական ոգուն և փոփոխության ձգտումին:

Ինչո՞ւ մարդուն միայն չէին փոխում նրա հնամենի հատկանիշները, որոնք ժառանգական էին դարձել:

Ինչպե՞ս և ճշմարիտ ի՞նչ պատճառներով էր մարդը ենթարկվում ամենատարբեր փոփոխությունների:

Ինչո՞ւ էր մարդը ենթարկվում ամենատարբեր փոփոխությունների, երբ նրա ամենամոտ ազգականները՝ կապիկները, մնում էին միշտ նույնը

Հակասական է որ ՄԱԿի զինուորներ, որոնք անդորրութիւնը ապահովելու համար Քաթանկա կը գտնուին, միջադէպեր ստեղծեն: Զոմպէ դիմած է ՄԱԿի որ փոխէ Մալիի զինուորները:

Քամինայի կայանը գործողութեան 8000 քիլմ. շրջագիծ մը ունի: Եօթը միլիառ պելժիական Ֆրանք արժած է Պրիւսէլի կառավարութեան: Կայանին մէջ կը գտնուին 2000 զինուորներ, 600 մասնագէտներ եւ 15·000 պաշտօնեաներ: Միջազգային չափանիշով մեծ կայան մըն է:

Վերջին լուրերուն համաձայն, Լումումպա Քազայի նահանգը գրաւելու համար գործնական միջոցներ ձեռք կ'առնէ:

Խրիմ Պելքասեմ, ԷՖ. Էլ. Էն.ի ներկայացուցիչը՝ Շթորայի մէջ (Պէյրութ) գումարուող Արաբ արտաքին նախարարներու ժողովին, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին բացատրեց իր «կառավարութեան» նպատակները.—

1) Դիւանագիտական աշխատանք Ափրիկէի, Ասիոյ, Լատին և Արաբ երկիրներուն մօտ, որպէսզի ՄԱԿի հսկողութեան տակ հանրաքուէի ի նպաստ քուէարկեն, Ապահովութեան Խորհուրդի յառաջիկայ նիստին: 2) Ֆրանսա պոյքոթի ենթարկուի արաբ երկիրներու կողմէ: 3) Արաբ կամաւորներ ղրկուին Ալժերիա:

Արաբ արտաքին նախարարները քննութեան պիտի առնեն Պելքասեմի առաջարկները: Այս վերջինը Թունուզ վերադարձած է:

Մոսկուայի ձայնասփիւռը մեկնաբանելով «Ալժ կառավարութեան» նոր առաջարկը, հանրաքուէի մասին, յայտարարեց.— «Ալժերիոյ հարցը դադրած է բացառաբար Ֆրանսան շահագրգռող հարց մը ըլլալէ»: Այս առթիւ խօսնակը՝ ձաղկեց Ֆրանսայի Ալժերիոյ քաղաքականութիւնը:

ՃՇԴՈՒՄ.— Կապոյտ Խաչի պատգամաւորական ժողովի ընթացքին, ի նպաստ օգափոխութեան կայանի շէնքին եղած նուիրատուութիւններու ցանկին մէջ, Սիսլեան 100 Ն. Ֆ. կարդալ՝ Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղ 100 Ն. Ֆ.:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ ՄԷՋ

Հայ Ազգ. Միութեան եւ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի առաւօտ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մատրան մէջ պիտի պատարագէ Երուսաղէմ ձեռնադրուած, Տէսինի հոգեւոր հովիւ Տէր Վարագ քհնյ. Աւագեան, դպրապետութեամբ Պ. Գրիգոր Մարտիրոսեանի:

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՎԵՆԵՏԻԿ

1. 1960–61 ուսումնական տարեշրջանը պիտի սկսի Հոկտեմբեր 10ին:

2. Վերաքննութիւնները տեղի պիտի ունենան Հոկտեմբեր 3–8:

3. Արձակուրդի առթիւ, իրենց ծնողաց քով գացող վերաքննելի աշակերտները պէտք է որ Հոկտեմբեր 2ին վերադարձած ըլլան:

4. Աշակերտներէն ոչ ոք կրնայ Սեպտեմբեր 25էն առաջ, վարժարան ներկայանալ:

ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մարսէյլէն ուղղակի Օտեսա, կամ աշխարհի որեւէ կողմէ նաւով, օդանաւով, երկաթուղիով, որեւէ ընկերութեամբ եւ նոյն գիներով:

Վճարումը՝ հոս կամ արտասահման: Կ'ապահովենք վիզայի գործողութիւնները ձրի, կ'ապահովենք նաեւ տեղերը ձրի:

Դիմել՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆԻ
որ 35 տարուան փորձառութիւն ունի:

AMERICAN LLOYD
48, RUE DE LA RÉPUBLIQUE
MARSEILLE
Tél. : 20-47-22

Ամէն դիւրութեան համար, ամէն տեղէ դիմել Մարսէյլի հասցէին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի Վարչութիւնը կը խնդրէ ծուխերէն որ՝ մկրտութեան, պըսակի, յուղարկաւորութեան եւ մասնաւոր հոգեհանգիստի արարողութիւններու համար հաճին կանխապէս դիմել քարտուղարութեան, անձամբ կամ հեռախօսով, օր եւ ժամ որոշելու համար, եւ կարգադրուած ժամադրութիւնը ճշդապահօրէն յարգելու չթերանալ: Անակնկալ կերպով ուղուած արարողութիւններու եւ չյարգուած ժամադրութիւններու պատճառած անլոյծ կնճիռներուն պատասխանատուութիւնը եկեղեցին կը ցաւի որ չի կրնար ստանձնել: Հեռախօս 77·84·70:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տիկին Ատրինէ Նուրեանի (ծնեալ Խըտըշեան) կսկծալի մահուան առթիւ, Փոնտը Շէրիւէն Յովհաննէս Պիչաքճեան ընտանիքը խոր ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Պ. Ալեքսան Նուրեանի եւ Տէր եւ Տիկին Տիգրան եւ Յովհաննէս Թորոսեանի:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Սօսէ Թաթուլեան, իր հայրենակից Աբրահամ Սաֆարեանի տղուն՝ Դանիէլի արկածալի մահուան առթիւ 20 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին եւ 10 Ն. Ֆ. «Յառաջ»ին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԱՋԴ

ՀԱՅ ԽՆԱՄԱՏԱՐՈՒՀԻՒ ՄԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ:

Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը, Աղքատախնամ Ընկերակցութեան տրամադրութեան տակ դրած ըլլալով կէս միլիոնի գումար մը, հայ խնամատարուհիի մը (ասիսթանթ սոսիալ) պատրաստութեան ուսուցման թոշակին համար, թեկնածուներէն կը խնդրուի գրաւոր դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը:

Պայմաններ.— Թեկնածուն պէտք է ըլլայ, 18 – 35 տարեկան եւ ունենայ պսակաւորի (պաքալորէա) Ա. եւ Բ. վկայականները:

Ուսանողութեան շրջանն է երեք տարի:

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին մինչեւ Սեպտեմբեր 10, որմէ վերջ տեղի պիտի ունենայ յարմարագոյնին ընտրութիւնը: Գրել.—

Association Arménienne d'Aide Sociale
« Bourse d'Etude C. Gulbenkian »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

MARBEUF - AUBERT PALACE
GAUMONT THEATRE
ET
PALAIS ROCHECHOUART

ՕԳՈՍՏՈՍ 24ԷՆ ՍԿՍԿԵԱԼ

ՌՈԺԷ ՀԱՆԷՆ, ԷՍԹԵԼԼԱ ՊԼԷՆ, ՊԵՐՆԱՐ ՊԼԻԷ

« ԹՇՆԱՄԻՆ ՇՈՒՔԻ ՄԷՋ »

L'ENNEMI
DANS
L'OMBRE

un film de
CHARLES GÉRARD
(ԱՃԷՄԵԱՆ)

ՀԱՅ ԲԵՄԱԴԻՐԻՆ ԺԱՊԱՒԷՆԸ

Կը մասնակցին նաեւ.—
Ժոզէ Լուիս տը Վիլալոնկա,
Միշէլ Վիթոլտ,
Լիզ Տըլամար
(Անդամ Քոմէտի Ֆրանսէզի)

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

ԲԱՑ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

*

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 221–222, միացեալ թիւ, 48 էջ, ամբողջովին Հայաստանի նուիրուած: Բժշկական յօդուածներ Երեւանի բժիշկներուն կողմէ, բժշկական տեղեկութիւններ Հայաստանի մասին, գրական վկայութիւններ մեր հայրենիքին նուիրուած:

Տարեկան բաժնեգինը 15 Նոր ֆրանք: Արտասահման 20 Նոր ֆրանք:

ՀԱՅ–ԲՈՅԺի բաժանորդը ՀԱՅ–ԲՈՅԺի բարեկամ մըն է: Սպասել որ նամակ գրուի՛ եւ բաժնեգին պահանջուի, կը նշանակէ նեղութիւն պատճառել խմբագրին: Դիւրացուցէք խմբագրին գործը, ցոյց տուէք ձեր բարեկամութիւնը:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

*

1960 – 1961ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրի աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնքի ծանօթութիւններով:

Դիմել 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Բէնսի, Հեռ. 927·01·72:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանէն Օրիորդ Շուշան Գէորգի Յովհաննէսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Սմբատ Յովհաննէսեան, որդի Մռագոմցի ժամկոչ Գէորգի, մօր անունը Խաթուն իսկ միւս քրոջ անունը Հուբար:

Հայաստանէն Մաթէոս Մկրտիչ Վարդանեանը կը փտռեն: Ծնած է 1915ին Աղինի շրջանի Խարկով գիւղը: Ամուսնացած, ունի երեք զաւակներ Ստեփան, Անդին եւ Ֆրոզա, կնոջ անունը Բուրաստան: Իր հօր անունը Մկրտիչ իսկ մօր անունը Նախշուն որոնք իր ընտանեկան բոլոր անդամներու հետ ողջ եւ առողջ են: Կը կարծուի թէ 1942ին ինք Փարիզի կամ Մարսէյլի շրջանը եկած եւ հաստատուած է:

Վերոյիշեալ անձերու մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Փարիզի եկեղեցւոյ Դիւանատունը, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէս օրէ վերջ, Սորպոնի մէջ:

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ:

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐ ԿԱՄ ՈՉ ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՄԻՇՏ

Համով ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ՝ ՊԱՀԱՏԱՒՐԵԱՆ համով ընդեղէններով:

Եթէ մեկնելէ առաջ հանդիպելու ժամանակ չունենաք, ձեր գտնուած տեղէն գրաւոր ապսպրեցէք: Մեծ խնամքով պատրաստուած ծրարով մը, ձեր ուզածը անմիջապէս պիտի ստանաք:

ՊԱՀԱՏԱՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրոպական ամէնէն ընտիր ապրանքները՝ յարմար գիներով:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

246, Rue Vendôme
20, Rue Villeroy
65, Rue Robert
Lyon

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյլ», շոքոլա, «նուազէթ», «լոդում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն:

Անդամ մը դիմեցէք՝
ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ

Մի մոռնաք թէ՝

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ
ՄՆԱՅՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 26 ՕԳՈՍՏՈՍ

VENDREDI 26 AOUT 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8883 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4684

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԹՕՐԱՅԻ ԺՈՂՈՎԸ

"ԱՄԷՆ ԿԱՊ ԽԶԵՅԷՔ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԵՏ"

ԿՐՍԷ ԽՐԻՄ ՊԵԼՔԱՍԸՄ ԻՐ ԱՐԱԲ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒՆ

Երէկ քանի մը տողով յայտնած էինք այն առաջարկները զորս Խրիմ Պելքասըմ ըրած էր, Շթօրայի մէջ (Լիբանան) արաբ արտաքին նախարարներու ժողովին:

Բացայայտ է որ Ալժերացիք ամէն ջանք ի գործ կը դնեն միջազգայնացնելու համար ալժերական հարցը եւ այս օրերուս Մալիի անջատումը որ մեծ ձախողութիւն մըն է Ֆրանսական Հասարակապետութեան համար, նոր ուժ տուաւ ազատագրական ճակատին:

Ինչ ալ ըլլայ զօր. տը Կոլի ըսելիքը Սեպտեմբեր 5ին, տարակոյս չկայ թէ Ֆրանսայի դիրքը չատ փափուկ է եւ աշնան բացուելիք ՄԱԿի ընդհանուր ժողովը ա՛լ աւելի դժուար կացութիւն մը պիտի ստեղծէ Ֆրանսայի համար:

Երդ անդամն է որ ալժերական հարցը ՄԱԿի առջեւ պիտի ներկայանայ: Հետզհետէ կը տկարանայ Ֆրանսայի դիրքը եւ կը բազմանան «Ալժերիոյ կառավարութեան» բարեկամները: Նախորդ նստաշրջանէն ասդին կան ափրիկեան անկախ 10 պետութիւններ, որոնք այսօր քուէի իրաւունք ունին եւ այդ քուէները Ֆրանսայի աննպաստ են, անշուշտ: Առջի նստաշրջանին, Սեպտեմբեր 16ի ճառը (ինքնորոշում) թոյլ տուած էր որ ալժերական հարցը չարձանագրուի օրակարգին վրայ: Նոյնը չի կրնար ընել, Սեպտեմբեր 5ի յայտարարութիւնը, եթէ տը Կոլ մնայ այն դիրքին վրայ զոր իր ներկայացուցիչները պարզեցին Մըլէօնի խօսակցութեանց ժամանակ:

Ի՞նչ կ՚ուզէ այսօր «Ալժ. առժամանակեայ կառավարութիւնը» իր «արտաքին նախարարին» բերնով: Ա) Քաղաքական եւ դիւանագիտական գործունէութիւն մը բարեկամ եւ ոչ-բարեկամ բոլոր պետութեանց մօտ, որպէսզի զօրավիգ կանգնին հանրաքուէի սկզբունքին, ՄԱԿի հակակշռին տակ:

Բ) Խզել դիւանագիտական, մշակութային եւ տնտեսական բոլոր կապերը Ֆրանսայի հետ:

Գ) Մասնաւոր գործունէութիւն մը ապահովելու համար Ֆրանսական եւ օտար զօրքերու պարպումը արաբական եղբայր այն երկիրներէն, ուր կան տակաւին այդ ուժերը:

Դ) Ամէն դիւրութիւն տրուի արաբ եւ ոչ-արաբ կամաւորներ զրկելու համար ալժերական ռազմադաշտերուն վրայ:

Ե) Արաբ պետութեանց զեկավարներու ժողով մը ալժերական հարցին համար:

Զ) Երեւան հանել Ատլանտեան Ուխտի այն երկիրները որոնք ուղղակի կը քաջալերեն Ալժերիոյ մէջ, Ֆրանսայի զինուորական եւ գաղթատիրական գործունէութիւնը:

Այս ամբողջը ըսելէ ետք, Պելքասըմ Թունուզ վերադարձած է «ուր կարեւոր հարցեր իրեն կը սպասեն»:

Շթօրայի ժողովը դռնփակ է եւ կարելի չէ գիտնալ թէ ի՞նչ է ժողովին մասնակցողներուն կարծիքը այս բոլորին մասին: Կան անշուշտ պետութիւններ որոնց կարգին Լիբանանը, որոնք չեն կրնար մէկ օրէն միւսը ամէն կապ խզել Ֆրանսայի հետ: Նոյն վերապահութիւնը ունի նաեւ Մարոքի պատուիրակութիւնը, ըստ Լը Մոնտի Պէյրութի թղթակիցին՝ Հա-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԿՌԻԻՆԵՐ

ՔԱԶԱՅԻ ՄԷՋ

Քաթանկայի եւ յատկապէս Ալպերվիլի մէջ կացութիւնը խառնակ է: Հակասական լուրեր իրարու կը յաջորդեն: Վերջին լուրերուն համաձայն, առջի օրուան ընդհարումներու ընթացքին չորս խափշիկներ սպաննուած են: Երեք պելժ զինուորներ եւ երկու եւրոպացի քաղաքացիներ վիրաւորուած են: Ինչ կը վերաբերի ՄԱԿի Մալիի զինուորներու ըմբոստութեան, Զոմպէ, Քաթանկայի նախագահը, զեկոյց մը հրատարակեց ուր կ՚ըսէ.— «Մալիի պատկանող կարգ մը տարրեր» են որ մասնակցած են կռիւներուն: Մինչեւ երէկ կը պնդէր թէ վեց հարիւր Մալիցի զինուորներ ըմբոստներուն (Լումումպայի կողմնակիցներուն) կողմը անցած են:

Էլիզապէթվիլի ՄԱԿի զինուորական շրջանակները, իրենց կարգին, զեկոյցով մը դիտել կուտան, թէ բացարձակապէս սխալ է որ Մալիի զինուորները «անուղղամիտ կեցուածք» ունեցած են:

Ռիւանտա-Իւրիւնտիի մէջ, Պաթուցի եւ Պահիւթիւ ցեղերը իրարու դէմ կը կըռուին, նետերով եւ աղեղներով: Իւզիւմպիւրա գաւառի ցեղապետը Կոմա հասած է՝ ռուսական Իլիուչին օդանաւով մը:

Անդին Լումումպայի 1000 զինուորները հասած են Քազայի նահանգը, որ հարուստ հանքային շրջան մըն է եւ դէմ է Լումումպայի քաղաքականութեան: Վարչապետը իր զինուորները փոխադրած է Պելժերէն գրաւած եւ Սապենայի ընկերութեան պատկանող օդանաւերով: Քազայի մէջ երկու թշնամի ցեղեր՝ Լիւլիւաներ եւ Պալիւպաներ կանոնաւոր «պատերազմ մղած են, առջի օր: Ցարդ սպաննուածներուն թիւը 300ի հասած է: Նոր կռիւներ կը նախատեսուին: Քազացիք իրենց « անկախութիւնը » հռչակած էին՝ «Քազայի հանքային պետութիւն» անունին տակ, քանի մը օր առաջ: Լումումպա դէմ է բաժանումին: Հաւանական է, որ Զոմպէ իր կարգին զինուորներ զրկէ Քազայ, պաշտպանելու համար այս վերջինները կեդրոնի կառավարութեան դէմ: Լէոփոլտվիլի մէջ բացումը կատարուեցաւ միջ-ափրիկեան երկիրներու խորհրդաժողովին: Մասնակցող երկիրներու անունները չեն ճշդուած, ոչ ալ օրակարգը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՐՔԱԿԱՆ ոստիկանութեան պատկանող 58 հոգիներ ձերբակալուած են եւ արգելափակուած որովհետեւ «մինչեւ սատիզմի հասնող չարչարանքներու» ենթարկած են երիտասարդներ, յայտարարած է Ապահովութեան ընդհ. տնօրէնը՝ Նեճիպ Սան, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին:

Ասկէ զատ 400 ոստիկաններ հանգստեան կոչուած կամ արձակուած են: Ասոնցմէ ոմանք, ըսած է ընդհանուր տնօրէնը «Հանրային ապահովութեան եւ հանգստութեան վնասակար կրնային ըլլալ»:

600 ուրիշ ոստիկաններ ալ տարբեր պաշտօններու կոչուած են:

17ՐԴ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ խաղերու բացումը կատարուեցաւ Հռոմի մէջ Հինգշաբթի: Բացման հանդիսութեան նախագահած է՝ Իտալիոյ նախագահը՝ Կրոնքի: Զորս հազար մարզիկներ տողանցած են, իւրաքանչիւր ազգ իր անունը կրող վերտառութեամբ մը եւ ազգային դրօշովը առաջնորդուած: Ըստ աւանդութեան, Յոյներն են որ տողանցողներուն գլուխը անցած են: Իտալերէնով՝ նախագահ Կրոնքի ողիմպիականին բացումը յայտարարած է: Թնդանօթի հարուածներուն տակ, ճերմակ աղաւնիներ արձակուած են, ի նշան խաղաղութեան եւ եղբայրութեան: 17րդ ողիմպիականին կը մասնակցին 86 ազգեր, 7000 մարզիկներով: Մասնակցողներուն անունով՝ իտալացի մարզիկ մը պաշտօնական երդումը կատարեց: Խաղերուն մասնակցող ամէնէն զօրաւոր երկիրները կը նկատուին՝ Մ. Նահանգները եւ Խ. Միութիւնը: Ողիմպիական խաղերու յայտագիրը հետեւեալ ձեւով կազմուած է.— Աթլեթիզմ՝ Օգոստոս 31էն Սեպտեմբեր 8: Մարաթոնը տեղի կ՚ունենայ շաբաթ օր: Լոգի մրցումները՝ Օգոստոս 30էն՝ Սեպտեմբեր 3: Պասքեթ-պոլը՝ օգոստոս 26էն Սեպտ. 8: Հեծելարշաւը Օգոստ. 26էն 30: Ըմբշամարտութիւնը՝ Օգոստ. 25էն՝ Սեպտ. 3:

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ Էլիզէի մէջ հաւաքուեցաւ, առջի օր: Կարեւոր միակ որոշումը եղած է՝ ընտանեկան նպաստի (Ալոքասիոն Ֆամիլիալ) հինգ առ հարիւր յաւելում, Օգոստ. մէկէն սկսեալ: Առաջին ժողովն էր Յուլիս 27էն ի վեր, ալժերական հարցի մասին չէ խօսուած:

ՏԸ ԿՈԼ պատասխանեց Խրուշչեւի նամակին ապազինման մասին: Դէմ է որ այդ հարցը ՄԱԿի մէջ ծեծուի որովհետեւ ՄԱԿի նիստերը «խառն, կրքոտ եւ աղմկալից են» կը գրէ տը Կոլ:

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ, իր մամուլի ասուլիսի ընթացքին յայտնեց թէ Քուպայի եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ եղած տագնապը անլուծելի չէ: Նախագահին հարց տրուեցաւ Փոցտամի գաղտնի փաստաթուղթերու շուրջ, ուր կ՚ըսուի թէ «Սթալինի համար Այզընհաուըր պարկեշտ մարդ մըն էր որովհետեւ 135·000 գերման պատերազմական գերիներ յանձնած էր Ռուսերուն, Բ. աշխարհամարտի վերջաւորութեան: Նախագահը պատասխանեց թէ հազիւ կը յիշէ այդպէս բան մը, ամէն պարագայի մէջ թիւը միտքը չէ:

ԿԻՊՐՈՍԻ դիմումը ընդունուեցաւ Ապահովութեան Խորհուրդին կողմէ եւ անկախ կղզին ՄԱԿի անդամ դարձաւ:

ՄՕՊԻՏՕ ՔԱՅԹԱ խիստ ճառ մը խօսեցաւ Պամաքոյի (Սուտան) ձայնասփիւռէն, ծանրանալով Սենեկալի վրայ: Ըստ Քայթայի Սենեկալցիներ ուզած են Ֆրանսացիներէն աւելի Ֆրանսացի ըլլալ դիրք չճշդելով Ալժերիոյ հանդէպ:

ՎԵՆԵՏԻԿԻ շարժանկարի միջազգային փառատօնը բացուեցաւ հինգշաբթի օր:

Օրը Օրին

ՓՈՒՇԵՐ ԷԻՆ...

— Եթէ մեր ազգը խելօք կեցած ըլլար Թուրքիոյ մէջ, այս փորձանքները մեր գլխուն պատահած կ՚ըլլայի՞ն...

— Քու խելքովդ, ի՞նչ ըրած պէտք է ըլլայինք «խելօք կեցած» ըլլալու համար:

— Շատ պարզ է... Խելօք կեցած կ՚ըլլայ այն փոքրամասնութիւնը, որ երկրի մը օրէնքներուն կը հպատակի եւ տիրապետող տարրը իրեն դէմ չի գրգռեր...

— Այդ մարզին մէջ եղած ենք մէկ հատիկ... Այսինքն, Թուրքիոյ մէջ, մեզմէ աւելի օրինապահ ու խելօք փոքրամասնութիւն գոյութիւն ունեցած չէ... Մենք ո՛չ մէկ ատեն Թուրքը մեզի դէմ գրգռած ենք եւ ջարդերու պատճառ եղած ենք...

— Բայց, անցեալ օր, դուն էիր ըսողը թէ մենք ալ պզտիկ մեղքեր ունեցած էինք...

— Կ՚ակնարկէի այն մեղքերուն, որոնք հետեւանք էին մեր ուրախութեան, խանդավառութեան եւ միամտութեան... Ատոր համար ազգ մը ուրիշ ազգ մը չի ջարդեր, եթէ բարբարոս չէ... Այդ մեղքերը գործուեցան 1908ի Սահմանադրութենէն ետք... Բայց, այդ թուականէն առաջ, մենք, Օսմանեան կայսրութեան եւ անոր օրէնքներուն դէմ շարժած չէինք, երբեք...

— Մեր յեղափոխական շարժումներո՞ւն ինչ պիտի ըսենք...

— Մենք յեղափոխական շարժում ալ սարքած չէինք ըլլար, եթէ Թուրքը համատարած ջարդ ու կողոպուտ սարքած չըլլար... Կը խնդրեմ որ «պատճառ» ու «հետեւանք» իրարու հետ չշփոթես... Եթէ Թուրքը մեզի հետ մարդու պէս վարուած ըլլար, մենք Պերլին զրկած չէինք ըլլար մեր Խրիմեան Հայրիկը...

— Ինչո՞ւ զրկեցինք...

— Որովհետեւ, կացութիւնը անտանելի էր Հայաստանի մէջ...

— Ղրկելո՞վ ինչ շահեցանք...

— Ոչինչ... Աւելի գէշ եղաւ...

— Նայէ՛, հիմա, իմ ըսածի՛ս եկար... Իմ ուզածս ալ ատ էր... Ըսել է որ եթէ մենք խելօքիկ մը տեղերնիս նստած ըլլայինք, աժամով կ՚ազատէինք... Այսինքն, Թուրքը քանի մը «գաւառացի» կը ջարդէր, քանի մը «գաւառացի» հարս կը փախցնէր, քանի մը «գաւառացի»ներու ցորենն ու ոչխարը կը գողնար, քանի մը «գաւառացի»ներ կախաղան կը հանէր, բայց ազգերնիս, իր ամբողջութեամբ, ողջ ձգած կ՚ըլլար...

— «Գաւառացի՞» ինչ ըսել է, բարեկամ...

— Ճանը՛մ, սա Վանեցի՞ են, Տարօնցի՞ են, Մշեցի՞ են, Խարբերդցի՞ են... Ատոնք...

— Անոնք ազգին մաս չե՞ն կազմեր...

— Այո՛, բայց, որչա՛փ ալ ըլլայ նէ մեզի պէս չեն...

— Մե՞նք ինչ ենք որ... ի՞նչպէս ենք որ... Մենք վերի արտին ցորե՞նն ենք...

— Քաղաքներու մէջ ապրած ենք, ուսում առած ենք, դրամ շինած ենք... Անոնք գեղացի... Անոնց երեսէն է որ կործանեցանք:

— Ուրեմն, մե՛նք քաղաքներու մէջ ապրած Հայերս թոյլ պիտի տայինք որ Թուրքը երթար կոտորէր այդ «գեղացի-գաւառացի»ները, որոնք մեր արիւնը կը կրեն... Բարեկամ, դուն հիւանդ ես... Մենք բա՛ն չքաշեցինք... Մեր «գաւառն» էր որ քաշեց ամէն բան...

— Ուրեմն, ըսել կ՚ուզես որ մենք չզըրգռեցի՞նք Թուրքը, մեզի դէմ...

— Ո՛չ... Թուրքը Հայ ու Յոյն, Պուլկար ու Արաբ կոտորելու համար գրգռութեան չի սպասեր... Անգարան գրգռո՞ղ եղաւ 1943ին եւ 1955ին... Ո՛չ... Կը կրկնեմ.— մեզմէ աւելի հաւասարիմ փոքրամասնութիւն չէ եղած Թուրքիոյ մէջ... Այսօր ալ չկայ...

— Է՛, ինչո՞ւ ջարդեցին...

— Որովհետեւ, մեր խելքը, մեր աշխատասիրութիւնը, մեր ազգային ձիրքերը, մեր քաջութիւնը, մեր տոկունութիւնը եւ մեր չարքաշութիւնը փուշեր էին՝ Թուրքին կուշտը մտած...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՎԱՂԸ

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ՝

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆԻ

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

Արշակի եւ Արշակաւանի ամբողջ պատմութիւնը ա՛յնքան վառ գոյներով եւ շեշտերով նկարագրուած:

ԱՆԱՍՏՈՒԱԾՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— «Փիլիսոփայական գիտութիւնների թեկնածու» Վ. Սեւեան, «Կրօնական մնացուկների եւ դրանց յաղթահարման հարցի շուրջը» խորագրեալ յօդուածով մը, որ հրատարակուած է «Սով. Հայաստան» թերթին մէջ (4 Օգոստոս), կը ներկայացնէ այն պայքարը՝ զոր Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութիւնը կը մղէ կրօնքին դէմ, եւ այս առթիւ կը յայտարարէ. «Մեր երկրի (Հայաստանի) բնակչութեան գերակշռող մասը դարձել է համոզուած անաստուած»: Յօդուածը, սկիզբը՝ շանքարոզ, կուտանք ամբողջութեամբ, արեւմտահայերէնի վերածուած, ցոյց տալու համար թէ ի՛նչ ձեւով կը պայքարի կոմունիստ կուսակցութիւնը կրօնքին դէմ, — երկրին մէջ՝ «անաստուածութեան», բայց... «էջմիածնական»՝ երկրէն դուրս: Այս յօդուածին մէջ կը տրուին հետաքրքրական տեղեկութիւններ եւս պայքարին միւս նակատին «փրկիչներուն» մասին, ուրիշ ցաւ մըն ալ ատիկա:

Ա.

Կոմունիստ կուսակցութեան զաղափարական – դաստիարակչական վիթխարի աշխատանքին շնորհիւ արմատական ձեւով փոխուած է խորհրդային մարդուն հոգեւոր կերպարը, — մեր մօտ ձեւ կ՚առնէ նոր մարդը նկարագրի կոմունիստական գիծերով, օժտուած՝ սովորութիւններով ու բարոյական վեհ սկզբունքներով, ազատագրուած՝ անցեալի մնացուկներէն, մասնաւորապէս կրօնական նախապաշարմունքներէն: Կոմունիստ բարոյականի սկզբունքներուն ու կոմունիզմին՝ մինչեւ վերջ նուիրուածութեան խոր գիտակցութիւնը հետզհետէ կը դառնայ խորհրդային մարդու հոգեւոր ու բարոյական նկարագրի բնորոշ գիծը: Կոմունիստական գիտակցութեան լաւագոյն վիկայութիւնը կը կազմեն աշխատանքի մասնաւոր ջոկատներ, որոնք կրօնքով սրբագործուած քաղքենի բարոյականին եսապաշտութեան «ամէն ոք իրեն համար, Աստուած ամէնքին համար» պատուիրանքին կը հակադրեն կոմունիստ բարոյականին, այսինքն «կոլեկտիվիզմի հիւմանիստական» վեհ սկզբունքը, «ամէնքը մէկի համար, մէկը ամէնքի համար»:

Ընկերային կեանքի բոլոր բնագաւառներուն մէջ շնորհիւ ընկերվարութեան լիակատար յաղթանակին եւ շահագործող դասակարգերու պարտութեան, քայքայուած են կրօնքին ընկերային արմատները, ոչնչացուած է այն խարիսխը, որու վրայ հիմնուած էր եկեղեցին: Խորհ. Միութեան աշխատաւորները դարձած են երկրին «լիրաւ» (լիովին իրաւ, — ուշադրութիւն կը դրաւէ այս բառին գործածութիւնը այստեղ. — ԽՄԲ.) տէրերը, «կոմունիզմի ակտիւ կառուցողներ»: Ամրացած եւ տիրող է դարձած ընկերվարական զաղափարաբանութիւնը, որու գիտական հիմը կը կազմէ մարքսիզմը, «դիալեկտիկան, պատմական մատերիալիզմը»: Նկատելի է նաեւ որ գիտութեան, ճարտարագործութեան դարակազմիկ նուաճումներն ու յայտնագործութիւնները, ատոնց կարգին՝ տիեզերական տարածութեանց նուաճումը խարխլեցին կրօնական հաւատքին հիմը կազմող բոլոր փաստարկութիւնները:

Մեր երկրի բնակչութեան գերակշռող մասը վաղուց ազատագրուած է կրօնական աշխարհահայեացքին ազդեցութենէն եւ դարձած համոզուած անաստուած:

Այսուհանդերձ չենք կրնար մոռնալ թէ դեռ կան քաղաքացիներ, որոնք կը գլուխ կրօնական հաւատալիքներու ազդեցութեան տակ:

Հետաքրքրական է գիտնալ թէ որո՞նք են մարդկային գիտակցութեան մէջ անցեալի վնասակար մնացուկների, կրօնական նախապաշարումների գոյութեան պատճառները:

Բազմազան են այդ պատճառները: Քննենք միայն ամէնէն կարեւորները:

Խորհրդային մարդուն գիտակցութեան մէջ մեր կրօնական մնացուկներուն առկայութիւնը, պէտք է, ամէնէն առաջ, բացատրել ընկերային կեանքի զարգացումէն գիտակցութեան ետ մնալու ընկերաբանական ընդհանուր օրէնքով: Կը նշանակէ թէ ընկերային կեանքի մէջ տեղի ունեցած արմատական փոփոխութիւնները մէկ անգամէն, անմիջապէս մարդոց կրօնական պատկերացումներուն մէջ որակական փոփոխութիւններ չեն յառաջացներ: Աւելին, կրօնքը, որ իրականութիւնը կը ներկայացնէ աղաւաղուած, ֆանթասթիկ ձեւով, տնտեսական պայմաններու հետ իր հեռաւոր կապերով, յարաբերական ինքնուրոյնութեան մեծ ուժ կը ստանայ հանդէպ նորին ու զարգացողին, մնալով պահպանողական: Իր այս առանձնայատկութեանց շնորհիւ, կրօնքը, իբրեւ ընկերային գիտակցութեան ձեւերէն մէկը, ետ կը մնայ ընկերային կեանքէն՝ պահպանելով իր կենսունակութիւնը: Ուստի մարդիկ մէկ անգամէն չեն կրնար ազատագրուիլ կրօնական աշխարհահայեացքներէ, սովորութիւններէ, ծիսակատարութիւններէ, բարքերէ: Հաւատացեալներէն շատեր կրօնական տօներուն եւ ծիսակատարութեանց կը հետեւին ըստ սովորութեան:

Կրօնական մնացուկներու կենսունակութեան միւս էական պատճառներէն մէկն ալ այն է որ մարդոց կեանքին տնտեսական յարաբերութիւններուն մէջ երկար ժամանակ կը պահպանուին ընկերային հին կեանքի որոշ հետքեր: Մարքս կը գրէ թէ երկունքի երկար տառապանքներէ ետք՝ դրամատիրական կարգերէն դուրս ելլելով հանդերձ, ընկերվարական կարգերը իրենց վրայ կը կրեն դրոշմը այն կարգերուն, որոնց ընդերքէն դուրս ելած են: Ճիշդ է, ընկերվարութիւնը ոչընչացուց հին կեանքի մնացուկները տնտեսական պայմաններու մէջ, բայց դեռ կը մնան սեփականատիրական, անհատապաշտական հոգեբանութեան եւ բարոյականի մնացուկները: Ասկէ զատ, ընկերվարական կեանքի զարգացման ընթացքին դեռ եւս գոյութիւն ունեցող այս կամ այն դժուարութիւնը, հակասութիւնները, չլուծուած հարցերը աշխուժութիւն կուտան գերբնական ուժերու նկատմամբ կոյր հաւատքի մնացուկներուն, նոյնիսկ կը նպաստեն անոնց տարածման:

Այսպէս, կրօնքը դարձած է անցեալի մնացուկ այն պատճառով որ, արմատ չունենալով տնտեսական հիմերու վրայ, կը կռթնի կեանքի մէջ գոյութիւն ունեցող թերութիւններու եւ դժուարութիւններու վրայ:

Կարելի չէ անտեսել նաեւ դրամատիրական աշխարհի գոյութեան նպաստը: Աշխարհակալական քաղքենիութիւնը զաղափարական ներգործութեան բոլոր հնարաւոր միջոցներով (մամուլ, ձայնասփիւռ եւայլն) կը փորձէ խորհրդային մարդուն մէջ վերակենդանացնել կրօնական նախապաշարմունքները: Հարկ է նկատել թէ վերջին պատերազմին զրկանքները, տառապանքները, վիշտը, հարազատներու կորուստը զգալի կերպով աշխուժացուցին կրօնական հաւատալիքները:

Միացեալ Նահանգներու սնանկացած քաղաքական վարիչները եւ ռազմապաշտները պատերազմի նոր վտանգներ կը ստեղծեն: Բայց քանի որ պատերազմները ճակատագրական անխուսափելիութիւն մը չեն ներկայացներ, եւ խաղաղասէր ժողովուրդներու վճռական կամքը կրնայ խափանել աշխարհակալական քաղքենիութեան արկածախնդրութեանց ծրագիրները, մեր օրերուն՝ պատերազմը եւ անոր կապուած արհաւիրքները կորսնցուցած են կրօնական մնացուկներու պահպանման եւ աշխուժացման իրենց կարեւորութիւնը:

Վ. ՍԵԻԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅ ԿԻՆԸ ՄԻՇՏ ԳԻՏԱԿԻՑ ԻՐ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԿՈՉՈՒՄԻՆ

Դեռ նոր «Յառաջ»ի մէջ տուինք պատկեր մը, հայ կնոջ ընկերային կեանքէն: Ահա եւ ուրիշ մը, շատ աւելի ծաւալուն, խօսուն ու պատուաբեր, ոչ միայն հայ կնոջ հանրային վարկին՝ այլեւ մանաւանդ, ցայտուն մէկ ապացոյցը, հայ ժողովուրդին ունեցած ձեռներէց, շինարար ոգիին...

Երբ ասդին Լաֆրէյի գեղածիծաղ լճին մօտերը, Ֆրանսահայ երկսեռ երիտասարդութեան կարեւոր մէկ մասը, երկու հարիւրէ աւելի խանդավառ երիտասարդ-սարդներ բանակումի են եկած, որուն երիտասարդ ղեկավարներուն ցոյց տուած նուիրումի, զոհաբերութեան ոգին, ամէն գնահատանքէ վեր է: Եւ անպայման կը կազմէ գլխաւոր ազդակը՝ բանակումի նման գժուարին, եւ սակայն դեղեցիկ ու ազդօգուտ ձեռնարկի մը յաջողութեան, անդին, Ժիւրայի լեռներու փէշին, ազատ բնութեան ծոցը՝ հայ մանուկը, իր սեփական տան մէջ, հայ մայրերու եւ քոյրերու գուրգուրոտ հոգածութեան ներքեւ, իրեն համար ստեղծուած խաղաղ ու անդորը, հայկական մտերմիկ մթնոլորտի մը մէջ, անհոգ ու զուարթ իր հանգիստի օրերը կ՚անցընէ: Կը կազդուրուի ան ոչ միայն մարմնով, այլեւ հոգիով ու սրտով...:

Եւ մենք հաւատացած ենք, որ ոչ միայն հայ մանուկը, այլ եւ Կապոյտ Խաչի կազդուրման կայանը այցելող ամէն մէկ Հայ, տեսնելով հոն կատարուած հսկայական գործը՝ պիտի ունենայ ոգեւորութեան, ազգային հպարտութեան, հոգեկան ապրումի խանդավառ պահեր: Ու մղուած իր այդ անխառն զգացումներէն, պիտի գոչէ. — Փա՛ռք ու պատիւ քեզ, ո՛վ Հայկեան շինարար, ձեռներէց ոգի՝ որ ոչինչէն մեկնելով, կարողացար այդ բոլորովին անշուք ագարակը վերածել հայ մանուկին համար, այս օրուան լայն պատուհաններով, ամէն յարմարութիւններով օժտուած, հանգստաւէտ մանկական բոյնի մը, որուն մէջ ամբողջ երկու ամիս, մօտ երկու հարիւր սիրուն ու պճլտուն աչքերով փոքրիկ Հայկակներ, հայերէն կ՚երգեն, հայերէն կը ճռուողեն: Այնտեղ, հայ մանուկը ոչ միայն արեւին հետ առողջութիւն կ՚ամբարէ, եւ նաեւ հայկական շունչ ու հոգի:

Միայն թէ, գոնէ մէկ օր պէտք է ըլլալ հոն, տեսնելու համար թէ որքան լաւ դասաւորուած են տղոց հանգիստի պահերը: Տեսնելու համար թէ, ի՛նչ սիրով ու գուրգուրանքով շրջապատուած են

ԱՐԾՈՒԱՄԱՆՈՒԿ

Բոցավառուեց նրա արծուային հոգին, փայլատակեց սիրտը վրէժի կայծակներով, դղրդաց կուրծքը լեռնաբարձունքների որոտներով, լսեց շառաչումը արծուի թեւերի իր գլխի վերեւ, խլեց յաւերժահարսի ձեռքից հրեղէն սուրը եւ նետուեց դէպի աշխարհ՝ մարդկանց մօտ...

×

Մտաւ նա մարդաշատ ամբոխի մէջ, որ մէջքակոր աշխատում էր հարստի եւ կեղեքողի դարպասների առաջ, շարժեց սուրը եւ գոչեց.

— Արծիւների ազատութիւնն եմ բերում ձեզ եւ լեռնագագաթների վեհութիւնը. հրեղէն է իմ սուրը եւ արդարութիւն բերող. հերի՛ք է տանջուէք չարաքաշ, հետեւեցէք ինձ. ես ձեզ դէպի կռիւ եմ տանում՝ արդար եւ ազատարար կռիւ. ջախջախենք մեր տէրերին եւ մենք լինենք մեր ազատ տէրերը...

Եւ որովհետեւ նա խօսում էր հրեղէն ու անկեղծօրէն՝ ամբոխը յուզուեց ծովի պէս, ալիքներով փռուեց նրա ոտների շուրջը եւ մռնչաց.

— Տա՛ր մեզ դէպի կռիւ, դէպի՛ մահ, դէպի՛ կեանք:

Եւ նա նորից դարձաւ դէպի ամբոխն ու ասաց.

— Դուք գերի էք ու ստրուկ իրաւազուրկ, ձեզ հարստահարում են ու մորթում, ձեզ վայելում են ու յօշոտում. ես ձեզ ասում եմ՝ միացէ՛էք, բոլոր աշխարհների չարագատ ամբոխներ. միացէ՛ք ձեր գիշատիչների դէմ. շարժուի՛ր, ստրուկ ամբոխ, մի անգամ կռուի ե՛լ, դու ոչինչ չունիս կորցնելու՝ միայն քո շղթաներից բացի, իսկ գտնելու՝ ամբողջ աշխարհ կը գտնես...

Եւ որովհետեւ նա խօսում էր հրեղէն եւ անկեղծօրէն — ամբոխը յուզուեց ծովի պէս. ալիքներով փռուեց նրա ոտների ներքեւ եւ մռնչաց.

— Տա՛ր մեզի դէպի կռիւ, դէպի՛ ազատութիւն, դէպի՛ մահ...

Եւ ծովածաւալ ամբոխը հետեւեց նրան՝ զինավառ եւ սուսերավառ յարձակուեցին բոլոր իշխողների եւ տէրերի վրայ, բոլոր հարուստների եւ կեղեքողների վրայ, բոլոր չարերի եւ բռնակալների վրայ:

Եւ սպաննեցին նրանց, մորթեցին, սրածեցին, գնդակահարեցին. աւերեցին գիւղեր ու քաղաքներ, տներ ու պալատներ, այրեցին, հրդեհեցին, յափշտակեցին նրանց գոյքն ու ինչքերը, տիրեցին նրանց անսահման հարստութիւնները:

Եւ յաղթական ամբոխը դառաւ երկրի տէրը. այլեւս չկային իշխողներ եւ ըստրուկներ, կեղեքողներ եւ կեղեքուողներ. թւում էր, որ հաւասարութիւնն է տիրողը միակ, որովհետեւ յափշտակած հարստութիւնները հաւասար էին բաժանել իրար մէջ:

Եւ Արծուամանուկին թուաց, որ ահա թագաւորեց արդարութեան ու իրաւունքի երազած կեանքը:

Բայց երբ անցաւ մի փոքր ժամանակ, եւ երբ նա ուշով լարեց իր աչքն ու ականջը դէպի կեանքը, նա տեսաւ դարձեալ անարդարութիւն եւ ստրկութիւն, նա լսեց դարձեալ հառաչանքներ եւ անէծքներ...

Նա տեսաւ, որ ուժեղը նորից ճնշում է թոյլին եւ հարստահարում, նորից կազմում է իշխողների եւ բռնակալների տիրական դասը եւ բանուորների ու հարստահարուողների գործիք հլու դասը:

Նա տեսաւ, որ հին, աւեր կեանքի վրայ աճում է նոյն տեսակ կեանքը՝ կաթիլը կաթիլին նման անձրեւի. նա, արիւնոտուած սրտով, համոզուեց, որ ինքը չկարողացաւ չարիքը արմատախիլ անել:

Այդ մեծ չարիքի արմատը մարդկանց հոգու մէջն է՝ հազար–հազար տարիների սերունդների մէջ թաղուած, եւ ահա այդ արմատի վրայ բարձրանում է նոյն չարիքի բազմաճիւղ ծառը:

Եւ նա համոզուեց, որ ծառը կտրեց միայն, եւ այս անգամ խորապէս յուսահատուեց նա, թեւերը կախեց. լքման մըռայլ կնճիռները ակօսուեցին նրա արեւառ ճակատը. ազատասէր եւ մրրկային գլուխը կախեց խորտակուած կրծքի վրայ եւ նզովեց մարդկանց երեք անգամ...

Ապա վերցրեց սուրը, կոտրեց ու շպրտեց հեռու. թօթափեց աշխարհի չորս հողմերի դիմաց ոտների փոշին, ու քայլերն ուղղեց դէպի լեռները, արծիւների մօտ, դէպի լեռնագագաթների լազուրը...

Եւ նա գնում էր՝ լուռ, յոգնած, ըստուերի նման. հասաւ այն ազբիւրի մօտ. նստեց, նայեց զուլալ ջրերին, լսեց զանգակ ձայնին, եւ լացեց. առաջին անգամ նա լացեց:

Այդ ժամանակ դուրս եկաւ ճրագակալ յաւերժահարսը՝ ճաճանչագեղ ու պայծառ. քնքուշ ձեռքերով գրկեց նրա գլուխը եւ ասաց.

— Մի՛ լար, մի՛ լքիր. դեռ կորած չէ մարդը. գնա՛ լոյսի հետ եւ խաւարի մէջ որոնի՛ր, գտի՛ր մարդուն: Խաւարի դէմ սրով չեն կռուիլ, այլ լոյսով, եւ ազատութեան դէմ՝ գիտութեամբ:

Մի՛ լար, մի՛ լքիր. ա՛ռ լոյսը եւ գնա՛ մարդկանց մօտ, լուսաւորիր մարդու գլուխը, վանի՛ր նրա միջից խաւարը, փըշրի՛ր նրա մտքի սնապաշտ, ստրկային շղթաները. ամէնից առաջ ազատիր մարդու հոգին, — մարդու միտքը՝ ապա ինքը մարդը իրեն կարող է ազատել:

Տո՛ւր գիտակցութիւն իր կոչման, իր նպատակի, իր արժէքի, իսկ գիտակցութիւնը ազատութեան ազբիւրն է եւ ստրկութեան մահը. թո՛ղ մարդը հասկանայ, որ իրաւունք ունի, եւ նա իրաւունք ձեռք կը բերէ:

Արդարութեան, ազատութեան եւ ճշմարտութեան լուսաւոր գիտակցութիւնը վառիր ամէնքի հոգու մէջ, եւ ամէնքի խրճիթում, եւ ապա դու կը տեսնես, որ շուտով երկրի վրայ կը բարձրանայ գերագոյն կեանքի համատարած, անմահ արեւը...

Նա, որ ծարաւի լսում էր յաւերժահարսին, ալեկոծուեց նորից. փայլեցին ու շողշողացին աչքերը յոյսի եւ ոգեվառման արեւներով, նորից խրոխտաց ճակատը, ծովի նման ուռեց կուրծքը:

Եւ նորից, աւելի ուժգին լսեց կայծակնափայլ լեռնագագաթների որոտմունքը եւ շառաչումը ազատասէր արծուի թեւերի, նա լսեց այդ ամէնը իր շուրջը, իր գլխի վերեւ, իր սրտի մէջ...

Եւ վեհագոյն լռութեամբ շնորհակալ եղաւ յաւերժահարսից, առաւ Լոյսը նրա ձեռքից եւ ճառագայթի նման արագ ու շողշողուն, ու անընկճելի՝ նետուեց ու մեխուեց, ու սուզուեց խաւարների եւ ամբոխների մէջ...

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

(4 եւ վերջ)

ՆԱԳՂԱԿԸ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԴԻՄԱՆԿԱՐԻ ՀՈՒՇԱՏԵՏՐԻՑ

Ը.

Թեև ոչ հաճախ, բայց և ոչ հազվադեպ, վերջերս ես ստիպված եղա ուղևորվել գյուղեր։ Ամռան տաք օրերին ճանապարհորդությունը հոգնեցուցիչ է։ Ես ինձ համար ընտրեցի ուղևորվելու ժամանակ՝ առավոտ կանուխ։ Ճանապարհորդությունս ավարտվում էր կեսօրին։ Ես հասնում էի գյուղ, հանգստանում էի մի քանի ժամ, ապա սկսում էի աշխատել։ Ես ինձ համար ընտրել էի ամենահեռավոր գյուղերը, որոնք ավելի քան 30 կիլոմետր հեռավորության վրա էին գտնվում շրջկենտրոնից։ Ես ուզում էի տեսնել, թե ինչպես են ապրում գյուղացիները, ինչ կարիքներ ունեն, ինչ պահանջներ ունեն կուլտուրական ծառայության նկատմամբ։ Ես ուզում էի տեսնել, թե ինչպես են աշխատում գյուղական մշակութային հաստատությունները։ Ես ուզում էի տեսնել, թե ինչպես են ապրում գյուղական ինտելիգենտ

լիմ Սաապ:

Բացատրութիւններ տալով իր եւ «Ալ-ժերական կառավարութեան» վերջին յայտարարութիւններուն մասին, Պելքասըմ մասնաւորաբար ամբաստանած է տը Կոլը որուն քաղաքականութիւնը «դաղթատիրական», խոտոր կը համեմատի Ֆրանսայի ժողովուրդին բուն բաղձանքին հետ՝ խաղաղութիւն Ալժերիոյ մէջ:

Հարկ է նշել նաեւ թէ միջազգային կարծիքը մտահոգ է եւ Ֆրանսայի բարեկամ երկիրները չեն ծածկեր իրենց յոռետեսութիւնը: Համպուրկի անկախ Տի Վելթ կը գրէ.— «Ափրիկեան այն տասը պետութիւնները որոնց անդամակցութիւնը առաջարկեց Ֆրանսայի պատուիրակը ՄԱԿին, կրնան Ֆրանսայի դէմ քուէարկել, ինչ որ ա՛լ աւելի պիտի մեծցնէ Հասարակապետութեան մէջ տիրող լարուած կացութիւնը»: Նիւ-Եորք Թայմզ կը գրէ.— «Յոռետեսութեան շատ պատճառներ կան: Ալժ. կառավարութեան յայտարարութիւնը ցոյց կուտայ թէ այլեւս բանակցութեան յոյս չկայ Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ միջեւ»: Իսկ Մոսկուայի ձայնասփիւռը, արաբերէն լեզուով, բացէ ի բաց կը մեղադրէ Ֆրանսան որ կ՚ուզէ «Զոմպէ մը գտնել Ալժերիոյ մէջ»:

ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԱԾ ԲԱՆԱՁԵՒԸ

Շթօրայի ժողովը վերջացաւ 5 կէտերէ բաղկացած բանաձեւի մը քուէարկութեամբ: Ինչպէս վերը կ՚ըսէինք, ժողովը չընդունեցաւ Պելքասըմի առաջարկը՝ Ֆրանսայի հետ խզել յարաբերութիւնները: Առայժմ Արաբները հետեւեալ որոշումները տուած են.— 1) Համաձայն են որ ՄԱԿը մասնակցի Ալժերիոյ ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունքին:

2) Կը մաղթեն որ ափրիկեան եւ ասիական պետութիւնները ճանչնան Ալժերիոյ առժամեայ կառավարութիւնը:

3) Ազդարարութիւն մը կ՚ուղղեն Ֆրանսայի, այն ծանր հետեւանքներուն մասին որոնք կրնան ծագիլ եթէ Ֆրանսա Ատլանտեան զինուորական ուժը գործածէ Ալժերիոյ մէջ:

4) Կոչ կ՚ընեն որպէսզի կամաւորներ միանան ազատագրման բանակին:

5) Խորհրդակցութիւններ ըլլան արաբ պետութեանց միջեւ, որպէսզի հասարակաց գիծ մը ընտրեն ՄԱԿի յառաջիկայ ժողովին առթիւ:

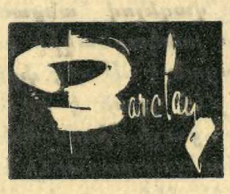

ՀԱ ՄԱՆ ԱՐԱ ● HA MAN ARA

par

LES BARCLAY

super 70.335 — 45 T. — simple 60.212

Discophiles Arméniens!

C'est une danse de chez vous à la mode de chez nous.

EN VENTE PARTOUT

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Վարդանոյչ Կակոյեան-Մկրտիչեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Մուրատեան եւ զաւակները իրենց խորին չընորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր ազգականներուն ու բարեկամներուն, որոնք իրենց ներկայութեամբ կամ գրաւոր, վշտակից եղան իրենց սուգին՝

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԿԱԿՈՅԵԱՆ - ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Օգոստոս 19ին, Փուժի սիւր Արժանս (Վառ):

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Միքայէլ Քոչարեան, իր անմոռանալի հայրիկին՝ Ստեփան Քոչարեանի մահուան 5րդ տարեդարձին առթիւ 35 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի կողմէ: ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11ԻՆ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Կապոյտ Խաչի Պելֆոնթէնի կայանի տնօրէնութիւնը չնորհակալութեամբ ըստացած է Տէր եւ Տիկին Ալակէօզեանէ (Փարիզ) 100 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկ. Ալթունեանէ (Լիոն) 30 Ն. Ֆ., Օր. Ազատուհի Ղազարեանէ (Լիոն) մէկ քիլօ սուրճ եւ 40 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Եզնիկեանէ (Լակառէն) 10 քիլօ կտոր շաքար: Փոքրիկն Աստղիկ Տէվէճեանէ (Անիէռ) վեց քիլօ պիսքիւի: Տէր եւ Տիկին Արապեանէ (Կանեի) 20 քիլօ խաղող եւ երկու քիլօ պիսքիւի: Պ. Ս. Առաքելեանէ (Տէսին) 20 Ն. Ֆ. եւ հինգ քիլօ պիսքիւի: Տէր եւ Տիկ. Տէր-Պետրոսեանէ (Լիոն) 20 Ն. Ֆ.: Տէր եւ Տիկին Ա. Գույումճեանէ (Փարիզ) 50 Ն. Ֆ., Պ. Վ. Միլօշեանէ (Փարիզ) 50 Ն. Ֆ.:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՀՐԱՒԷՐ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ արտակարգ ընդհ. ժողովին որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ 6 Սեպտեմբեր երեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, Ընկերակցութեան գրասենեակը, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ:

Այս հրաւէրը երկրորդ եւ վերջինը ըլլալով, ներկաներու թիւը այս նիստին մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

Օրակարգ.— «Հաւանում Սէն Ռաֆայէլի Հայոց Տան (Հոմ Արմէնիէն) մեր Ընկերակցութեան փոխանցումին որ տեղի ունեցաւ 23 Յունիս 1960ին, Ընկերակցութեան Գործունէութեան Ֆրանքեւհայկական Կոմիտէի (Քոմիթէ Ֆրանքօ-Արմէնիէն տ՚Աքսիոն Սոսիալ) իր լուծումէն առաջ»:

ԴԻՒԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
(Կնիք)

ԱՋԴ

ՀԱՅ ԽՆԱՄԱՏԱՐՈՒՀԻՒ ՄԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ:

Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը, Աղքատախնամ Ընկերակցութեան տրամադրութեան տակ դրած ըլլալով կէս միլիոնի գումար մը, հայ խնամատարուհիի մը (ասիսթանթ սոսիալ) պատրաստութեան ուսուցման թոշակին համար, թեկնածուներէն կը խնդրուի գրաւոր դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը:

Պայմաններ.— Թեկնածուն պէտք է ըլլայ, 18 - 35 տարեկան եւ ունենայ պսակաւորի (պաքալորէա) Ա. եւ Բ. վկայականները:

Ուսանողութեան շրջանն է երեք տարի: Արձանագրութիւնները կ՚ընդունուին մինչեւ Սեպտեմբեր 10, որմէ վերջ տեղի պիտի ունենայ յարմարագոյնին ընտրութիւնը: Գրել.—

Association Arménienne d'Aide Sociale
« Bourse d'Etude C. Gulbenkian »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ

1. 1960-61 ուսումնական տարեշրջանը պիտի սկսի Հոկտեմբեր 10ին:

2. Վերաքննութիւնները տեղի պիտի ունենան Հոկտեմբեր 3-8:

3. Արձակուրդի առթիւ, իրենց ծնողաց քով գացող վերաքննելի աշակերտները պէտք է որ Հոկտեմբեր 2ին վերադարձած ըլլան:

4. Աշակերտներէն ոչ ոք կրնայ Սեպտեմբեր 25էն առաջ, վարժարան ներկայանալ:

ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

ԲԱՑ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 221-222, միացեալ թիւ, 48 էջ, ամբողջովին Հայաստանի նուիրուած: Բժշկական յօդուածներ Երեւանի բժիշկներուն կողմէ, բժշկական տեղեկութիւններ Հայաստանի մասին, գրական վկայութիւններ մեր հայրենիքին նուիրուած:

Տարեկան բաժնեգինը 15 Նոր ֆրանք: Արտասահման 20 Նոր ֆրանք:

ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բաժանորդը ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բարեկամ մըն է: Սպասել որ նամակ գրուի՛ եւ բաժնեգին պահանջուի, կը նշանակէ նեղութիւն պատճառել խմբագրին: Դիւրացուցէք խմբագրին գործը, ցոյց տուէք ձեր բարեկամութիւնը:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ ՄԷՋ

Հայ Ազգ. Միութեան եւ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի առաւօտ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մատրան մէջ պիտի պատարագէ Երուսաղէմ ձեռնադրուած, Տէսինի հոգեւոր հովիւ Տէր Վարագ քհնյ. Աւագեան, դպրապետութեամբ Պ. Գրիգոր Մարտիրոսեանի:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Սորպոնի մէջ:

×

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

*

1960 - 1961ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրի աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնքի ծանօթութիւններով:

Դիմել 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Բէնսի, Հեռ. 927.01.72:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս ...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ և ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 Bis, Bd. Sébastopol PARIS 4e

Tél.: ARC. 26-61 — Métro: (CHATELET - HALLES)

136, Rue des Bourguignons
ASNIÈRES - BOIS-COLOMBES

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող! ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON. PARIS 12 — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20

166, AV. ARISTIDE BRIAND, PAVILLON-SOUS-BOIS - SEINE

4 BIS, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL - S. ET O. — 18, RUE BRÉZIN, PARIS 14

24 RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER, ALFORTVILLE

48 BIS. RUE DALAYRAC. FONTENAY SOUS BOIS

ՀԱՐԱՁԱԳ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 27 ՕԳՈՍՏՈՍ // SAMEDI 27 AOUT 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8884 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4685

ԵՐուսաղէմի պատրիարքին գաշակալութեան շանդէսը

ՈՒՂԵՐՁՆԵՐ ԿԱՐԴԱՑՈՒԵՑԱՆ ՑԱՆՈՒՆ ՎԱՂԱԿԻՆ ԵՒ ՁԱՐԵՀ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐՈՒ

Երուսաղէն կը հեռաձայնեն Պէյրութի Աղդակին.—

Կիրակի, 21 Օգոստ., անմոռանալի օր մը եղաւ Ս. Յակոբեանց միաբանութեան եւ Յորդանանի Հայութեան համար: Այդ օր, մեծաշուք հանդիսութեամբ եւ հնադարեան աւանդութեանց ոգիով տեղի ունեցաւ գահակալութեան հանդէսը Երուսաղէմի նորընտիր պատրիարք Եղիշէ Աղք Տէրտէրեանի:

Յորդանանի բոլոր մասերէն, Երուսա-ղէմէն եւ արտասահմանէն մեծ բազմութիւն մը առտուընէ փութացած էր վանք՝ ներկայ գտնուելու համար մեծահանդէս արարողութիւններուն: Գահակալութեան հանդէսը սկսաւ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ս. Յակոբայ Տաճարին մէջ, որ կը յորդ-չէր հաւատացեալներու բազմութեամբ: Յորդանանեան իշխանութիւնները կը ներկայնէր Երուսաղէմի կառավարիչը:

Դասին աջ կողմը տեղ գրաւած էին դիւանագիտական մարմնի անդամները եւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան պատուիրակութիւնը: Զարեհ Կաթողիկոսի կողմէ նշանակուած պատուիրակութիւնը կը գլխաւորէր Լիբանահայոց առաջնորդ Խո-րէն Արք. Բարոյեան: Պատուիրակութեան մաս կը կազմէին Կիլիկիոյ միաբանութենէն՝ Վարդան եւ Ներսէս վարդապետաներ, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Ազգ. Ընդհ. Ժողովի դիւանէն Պ. Մհեր Հէրտրեան, Ազգ. Կեդրոնական վարչութեան տեղապահ Պ. Գառնիկ Մինասեան, տեղապահը՝ Տօքթ. Ե. Գոնէլեան, անդամներ՝ Պ. Պ. Սուրէն Յակոբեան, Օննիկ Զերքէզեան, Տօքթ. Լ. Ենիգոմշեան, լիբանահայ Գաւառական Ժողովի տեղապահ Պ. Միհակ Ադիր-եան: Մասնաւոր հրաւէրով Երուսաղէմ կած էին նաեւ լիբանահայ ծանօթ ազ-դային Պ. Պ. Գեղամ Յակոբեան, Յարութ Շամլեան, Յակոբ Թերճանեան, Բիւզանդ Եղիայեան եւ բազմաթիւ ուրիշ-ներ:

Կէսօրին Եղիշէ պատրիարք ճաշ մը տուաւ ի պատիւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան պատուիրակութեան: Ս. Յակոբայ վանքը տօնական բացառիկ տեսարան մը կը ներկայացնէր: Ամէն կողմ լոյսերով եւ դրօշակներով զարդարուած էր: Սկաւտներ պատուոյ պահակ կեցած էին տաճարի մուտքին: Անհամար կանթեղներ պերճանքով կը լուսաղարդէին եկեղեցին ներսը: Դասին ձախ կողմը տեղ գրաւած էին օտար եկեղեցականներ եւ աղգայիններ:

Ժամը 5ին դպիրներու, միաբանութեան եւ հայ եկեղեցականներու առաջնորդութեամբ եկեղեցի մուտք գործեց նորընտիր պատրիարքը, որ նախ աղօթեց Golgothայի խորանին առջեւ, յետոյ բարձրացաւ խորան, շրջապատուած եպիսկոպոսներով:

Նախ կարդացուեցաւ եւ յօրինակաբար ընթերցուեցաւ արքայական հրովարտակը, արաբերէն բնագրով, ապա՝ նոյն հրովարտակին հայերէն եւ անգլերէն թարգմանութիւնները:

Տեղապահ Հայրիկ սրբազան կարդաց իր ուղերձը եւ յանուն միաբանութեան, պատրիարքական ասան յանձնեց Եղիշէ սրբազանին:

Այնուհետեւ խօսք առաւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ներկայացուցիչ Հայկազուն եպիսկոպոս, որ յանուն էջմիածնի տեղապահութիւնները բրաւ:

Ետոյ յանուն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին իր ուղերձը կարդաց Խորէն արքեպիսկոպոս, շնորհաւորելով նորանշանակեալին նոր պահակալը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՋԱՅԻ ՄԷՋ ԻՐԱՐ Կ'ՈՒՏԵՆ

Ինչպէս գրած էինք, Լէոփոլտվիլի մէջ բացումը կատարուեցաւ մէջ-ափրիկեան երկիրներու խորհրդաժողովին: Նպատակը, որ նախաձեռնարկ եղած էր այս ժողովին, ուր կ'տեսէր բաղկացած ծրագիրով մը ներկայացուց ժողովին նպատակները: Հիմնական միտքը այն է, թէ Ափրիկէի երկիրները պէտք է գործակցին իրարու հետ, որպէսզի վերջ դնեն գաղթականութեան եւ ապահովեն ափրիկեան երկիրներու անկախութիւնը: Տնտեսական, մշակութային եւ թեթնիք ծրագիրներ ալ ներկայացուց:

Այսուհանդերձ, ժողովը կարելի է ձախողած նկատել, նախ որովհետեւ հրաւիրուած երկիրներէն չատեր բացակայ են, ուրիշներ պարզ նախարարներ ղրկած են, փոխանակ վարչապետներու, ինչպէս կը փափաքէր Քոնկոյի վարչապետը:

Խորհրդաժողովի բացման առթիւ միջադէպեր տեղի ունեցած են: Ընդդիմադիր ղեկավար Ադաքօ կուսակցութեան պատկանող հազարաւոր անձեր բուռն ցոյցեր կատարած են Լումումպայի դէմ: «Անկոյ օտարատեաց Լումումպա», «անկոյ ֆաշիստ կառավարութիւնը», «արիւն պիտի վազէ» պոռացած են: Ոստիկանութիւն եւ բանակ միջամտած ու հրացանի կոթերով հարուածած են ցուցարարները: Հիւսուածեղէնի գործարան աշխատող չուրջ 1500 բանուորներ ցոյց կատարած եւ աշխատավարձի յաւելում պահանջած են: Ոստիկանութիւնը միջամտած եւ կրակած է: Վիրաւորներ կան:

Ժողովի բացման առթիւ չնորհաւորական հեռագիր ղրկած է Խրուշչեւ:

Քազայի շրջանին մէջ, Լիւլիւաները եւ Պալիւաները կը շարունակեն կռուիլ եւ դիրար ջարդել: Խումբեր կազմած իրարու վրայ կը յարձակին եւ անխնայ դիրար կը կոտորեն: Քարոզիչ մը իր աչքերով տեսած է, թէ ինչպէս Պալիւպացիներու խումբ մը հանրակառք մը կեցուցած եւ մէջը գտնուող Լիւլիւացիները կոտորած են: Զեն խնայած մինչեւ իսկ ծծկեր երախաները: Թունաւոր նետեր կը ղրկեն իրարու եւ նոյնիսկ իրար կ'ուտեն, բառին իսկական իմաստով: Այս երկու ցեղախումբերու կռիւը նոր չէ, բայց դադրած էր Պելժերուն չնորհիւ, թէեւ այդ դադարն ալ համեմատական էր: Լիւլիւաները կ'ամբաստանեն Պալիւպաները որոնք աւելի պատրաստուած են, մասնց մէջէն Պելժերը վարչական կազմի անդամներ կ'առնէին եւ երկար ատեն Պալիւպաները կը պաշտպանէին: Ներկայիս Պալիւպաները

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

Այս ուղերձներէն հաք պատրիարքը դարձաւ դէպի խորան, ծունկի եկաւ եւ կատարեց իր պատրիարքական ուխտը: Ետքմէ հաք ներկայ եպիսկոպոսները իրենց ձեռքերը դրած անոր գլխուն վրայ «պահպանիչ» ըսին: Նոր գահակալը ոտքի ելաւ, օրհնեց ժողովուրդը եւ կարդաց իր ուղերձը: Պատրիարքը վար իջնելով խորանէն, բազմեցաւ իր գահին վրայ, ապա, դարձեալ ոտքի ելլելով, օրհնեց միաբանները ու եկեղեցականները, որոնք իր առջեւէն ասպանցեցին, աջը առնելով:

Ի վերջոյ թափօրը առաջնորդուեցաւ պատրիարքարանի դահլիճը, ուր տեղի ունեցաւ հիւրասիրութիւն, որ տեւեց աւելի քան երկու ժամ, խանդավառ մթնոլորտի մէջ: Հիւրասիրութեան ներկայ եղան նաեւ յորդանանեան քաղաքային եւ դինուորական անձնաւորութիւններ, որոնք չնորհաւորեցին պատրիարքը:

Օրը Օրին

ԴՈՒԻՔ ԱՆԱՍՈ՞ՒՆ ԷՔ ՈՐ...

Օրը նոր, լուրը նոր: Այս մէկը՝ շի-տա՛կ Լոնտոնէն:

Շուներու Պաշտպան Ընկերակցութեան նախագահը, Պերնարտ Ուրբրըն անուանով մարդ մը, կ'ազդարարէ Լոնտոնի Ոստիկանական վարչութեան Տնօրէնին:

— Կը լսեմ որ հրաման հաներ ես եղեր որ, այսուհետեւ երբ մէկը բանտարկուի-թեան դատապարտուի, իր շունը, կա-տուն կամ թութակը փողոց նետուին եւ անոնց համար նոր բնակարան չգնուռուի ... Մեծապատիւ պարոն... դուն լուր ունի՞ս որ ըրածդ օրինազանցութիւն է... Ասկէ 93 տարի առաջ, 1867ին, մեր խորհրդարանէն անցած է օրէնք մը, որ կ'ըսէ թէ վեց ամսուան բանտարկութեան կը դատապարտուի այն անձը, որ չարամտօրէն վնաս կը հասցնէ անասունի մը կամ կը սատկեցնէ զայն... Հետեւաբար, աչէդ բա՛ց... Կրնամ բեզ բանտ նետել տալ, գիտցած ըլլաս, եթէ այդ հրամանդ չեղեալ չյայտարարես, անմիջապէս...

Անգլիոյ մէջ, շուներն ու կատուները անգամ բախտաւոր են, որովհետեւ պաշտպաններ ունին: Եւ իրենց համար օրէնքներ մշակուած են:

Գնա՛ խարազանդ վերցուր, եթէ քաջ ես, ու լաւ տփոց մը քաշէ սա կառքին լծուած ձիուն, որ յամառութիւն ըրեր է ու տեղէն չի շարժիր — ոստիկանը ականջէդ կը բռնէ ու շիտա՛կ դատարան կը տանի բեզ:

— Պարոն Դատաւոր, ես իմ աչքերովս տեսայ որ այս անսիրտ մարդը իր ձին կը մտրակէր...

— Ձի՞շդ է ոստիկանին ըսածը:

— Պարոն Դատաւոր, անկիրթ ձի մըն է, խօսք մտիկ չըներ ու զիս կը նեղացնէ... Անցեալ օր...

— Շատ մի՛ խօսիր ու վճարէ երկու ոսկի տուգանք...

Հերո՞ս ես, բռնէ կատուիդ պոչէն ու չորքոտանին բանի մը անգամ օդին մէջ պտըտցնելէ ետք, փողոց նետէ զայն — դրացիներդ լուր կուտան ոստիկանութեան.

— Վայրենի մը կայ մեր թաղը:

— Ի՞նչ կ'ընէ որ... երախաներուն, աղջիկներուն վրա՞յ կը յարձակի...

— Ո՛չ, աւելի գէշ բաներ կ'ընէ... երէկառտու, կատուին պոչէն բռնածին պէս փողոց նետեց՝ այս ցուրտին, այս օդին...

Յաջորդ օրը.

— Ամբաստանեա՛լ, ըսելիք ունի՞ս...

— Ըսելիքս ան է որ, Տէր Դատաւոր, անպիտան կատու մըն էր: Մուկ բռնել անգամ չէր գիտեր... Առտուընէ մինչեւ իրիկուն, բազմոցին վրայ երկննայ, ճնաձայ, ուրիշ բանի խելքը չէր հասներ... Մաճուր ալ չէր... կինս շատ դժգոհ էր ... Այնպէս որ...

— Անբան անասունին դէմ ամբաստանութիւն պիտի ընդունի դատարանս... վճռէ՛ ինչ ալ ըսէ...

*

Ուրիշ տեղ մը, որ դատարանի կը նմանի, բայց դատարան չէ, այլ... թատրոն.

— Քրիստոնեա՛յ, մարդասէ՛ր, աստուածասէ՛ր ազգեր, ճար մը, ճարակ մը ... Ձեր սրտակից բարեկամը, իմ ժողովուրդս կը կոտորէ — այր, կին, երախայ... Ինչե՛ր, ինչե՛ր կ'ընէ, չէ՛ գիտեր... Իրեն դաս մը տայիք... Օրէնք մը չկա՞յ՝ չարդարար ազգը պատժող...

— Այդ տեսակ օրէնք չկայ... Դուն ալ շատ լալկան բան ես, հա՛... Մժեղը կեէ՝ աչէդ արցունք կուգայ... Ատանկ բաներ ամէն ատեն պատահած են... Մատդ մի փաթթեր... Դուք դիւրին դիւրին հատնող ազգ չէք... Թուքի ծառին պէս, բանի ձեր հիւդերը կտրեն, այնքան կ'աճիք, կը զօրանաք... Եւ, ինծի նայէ, բեզ մի՛ զբաղեցներ... Մեմ մեր ցաւերը բեզի պատմե՞ր եմ որ... Հարկաւ դուն ալ բաներ մը ըրեր ես, ապտուրներ մը կերեր ես... Գալաթալ տեղը ազգ մը ուրիշ ազգ մը չի ջարդեր... Բացուէ...

— Ուրեմն միջազգային օրէնք մը չկա՞յ որ...

— Չկայ... Ի՞նչ ալ մեծամիտ էք... Դուք անասո՞ւն էք որ ձեզի համար, ձեր պաշտպանութեան համար օրէնքներ մշակած ըլլայիք... Բացուէ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ազգ. Մխիթեան Կոմիտէն պաշտօնանկ ըրաւ կառավարութեան 10 անդամներ՝ 19ի վրայ: Նորերուն անունը ցարդ ծանօթ չէ: Նոր Սահմանադրութեան համաձայն, Ազգ. Մխիթեանը Խորհրդարանի դեր կը կատարէ եւ կառավարութիւնը իր առջեւ պատասխանատու է:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ աշխարհի բոլոր համախոհ կուսակցութեանց մանիֆեստ մը կը բաժնէ, Փեքինի դէմ, Նիւ-Եորք Հերըլտ Թրիպիւն որ այս լուրը կը հրատարակէ կ'ըսէ թէ այդ մանիֆեստին մէջ Խորհ. Միութիւնը կ'ուզէ որ Չինաստան «գաղափարական Քարանթինայի» ենթարկուի. եթէ չհետեւի Խրուշչեւի դծած քաղաքական ուղիին:

«ՏԻՃԻԼԻ ՀԵՐԼԻՏ» անգլիական օրաթերթը պիտի դադրի Աշխատաւորական կուսակցութեան պաշտօնաթերթը ըլլալէ: Այս որոշումը տուած է թերթի տնօրէնութիւնը, համաձայնութեամբ աշխատաւորական ընկերակցութեան: Բայց բանվեթուղթերուն 45 առ հարիւրը աշխատաւորական ընկերակցութեան ձեռքը պիտի մնայ:

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ Մաճլիսի (Խորհրդարան) ընտրութիւնները վերջացան: Նախատեսուածէն աւելի յաղթական դուրս եկած է, երեք տարիէ ի վեր իշխանութեան գլուխ գտնուղ Մելլիուն (պահպանողական) կուսակցութիւնը: Մեծամասնութիւն պիտի ունենան նոր Խորհրդարանի կազմին մէջ: Ընդհանուր առմամբ, ընտրութիւնները խաղաղ անցած են, թէեւ հոս ու հոն բախումներ եւ ընդհարումներ տեղի ունեցան: Ընդդիմադիրները (անկախները) կառավարութիւնը կը մեղադրեն իրրեւ մեղսակից ապօրինութեանց: Ընտրութիւնները չեղեալ կ'ուզեն յայտարարել:

ԺԸՆԵՒԻ մէջ մեռած է Ալի Մահիր փաչա, եգիպտացի պետական յայտնի դէմք մը: Վեց անդամ վարչապետ եղած է եւ 16 անգամ նախարարական կարեւոր պաշտօններ վարած էր: Յեղափոխութենէն ի վեր չուքի ՀՀ մնացած էր:

ՊՈՆԻ կառավարական բանբերը յայտարարեց թէ 1951էն մինչեւ 1959, 1799 խորհրդային երկիրներու լրտեսներ դատապարտուած են Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ: Զերբակալուած, սակայն փաստերու չգոյութեան պատճառաւ անպարտ արձակուած լրտեսներու թիւը եղած է, 12 հազար 182: Վերջապէս, 1270 խորհրդային լրտեսներ ոստիկանութեան յանձնուած են:

ՀԱԿԱԿԱԹՈՂԻԿ Թուղիկները սկսած են չրջիլ ամերիկեան զանազան քաղաքներու մէջ, նախագահական ընտրութեանց առթիւ: Կը կարծուի թէ կրօնական հարցը թաղուած չէ եւ Քեննետիի կաթողիկէ ըլլալը մեծ դեր պիտի խաղայ ընտրապայքարին մէջ:

ԱՆԱՍՏՈՒԱԾՈՒԹԻՒՆԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Վ. Սեւեանի յօդուածին հե– տեւեալ պարզ յիշատակութիւններէն կը հասկցուի թէ ըանի կառավարութիւնը կը պայքարի կրօնքին դէմ, ժողովուրդը, հոգեկան մխիթարութեան կարօտ, հա– կազդեցութեան օրէնքով՝ այնքան աւելի առարկայ կը դառնայ խաչագողներու շա– հատակութենէն: Այսպէս, ուրեմն, եկե– դեցին երկու թշնամի ունի Հայաստանի մէջ, — կառավարութիւնը որ կը փակէ եկեղեցիները, մականոյծ դասակարգ մը որ կը խաթարէ, կ'աղաւաղէ, կ'եղծէ, ծիծաղելի կը դարձնէ ժողովուրդին հա– ւատքը:

«Գիրք–քացող» գուշակութիւնները գործի վրայ.— Կոյր ու խուլ Զախար խեղճերու «հէֆիմ»· — Նորքի «Սուրբ Աստուածա– ծինը» հրաշք կը գործէ անդամալոյծնե– րուն վրայ· — «Սուրբ Հոգին» ի՞նչպէս իջած է Եղեգնաձորի «Սուրբ Խաչ» վան– քին մէջ· — Սպիտակ գաւառին «Սուրբ Յովհաննէս» ուխտատեղին· — Անգեղա– կոթ գիւղին «Վարդան Զօրավար» ուխ– տատեղին· — Կապուտան գիւղի «Սուրբ Նշան» ուխտատեղին· — Թափառաշրջիկ բահանաներ գիւղէ գիւղ՝ խաչ ի ձեռին· — Ահմեդ Բաֆիրով մոլլային հրաշագոր– ծութիւնները:

—o—

Կրօնական մնացուկներու պատճառնե– րէն մէկն ալ այն է որ մարդիկ կը կար– ծեն տակաւին թէ ամէն ինչ կախում ունի բնութեան տարերային ուժերէն: Ճեաս– մնաց որոշ խաւեր «ամենազօր» Աստու– ծոյ «ողորմածութեան» կը կապեն բերքին նուազութիւնը, երաշտը, ցրտահարու– թիւնը, անասուններու ոչնչանալը: Աւելի զատ, դիտութեան, մասնաւորաբար բժշկութեան կողմէ չլուծուած հարցեր, որոնք կապուած են մահուան, հիւանդու– թեանց, արկածներու եւ այլ դժբախտու– թեանց, կը վերադրուին նոյն պատճա– ռին: Ահա թէ ինչո՛ւ հաւատացեալներ կան, որոնք կը դիմեն դերբ–բացողներու, գուշակներու, հէքիմներու եւ սրբավայ– րերու օգնութեան:

Այսպէս, Սիսիանի շրջանին մէջ, Ան– դեղակոթ գիւղին ստորոտը, ճամբուն ե– զերքը, քարաժայռերուն տակ կայ ուխ– տատեղի մը, որ չես դիտեր ինչու կոչ– ուած է «Վարդան զօրավար»: Այստեղ մեծ զորձունէութիւն ցոյց կուտար կէս– խուլ, կէս–կոյր ոմն Զախար, «բուժելով» մարդոց հոգեկան հիւանդութիւնները: Դիւրահաւատ մարդիկ կը դիմէին այս «հոգեկաւոր բժիշկին»:

Կոտայքի շրջանին մէջ Կապուտան գիւ– ղէն ալ ունէր ուխտատեղի մը, «Սուրբ Նշան» անունով, ուր «բեղուն» զործու– նէութիւն ցոյց կուտար «գերբ–բացող» Իսկուհի Պետրոսեան, որ «կը գուշակէր» մարդոց ճակատագիրը կորզելով մեծ դումարներ:

Միամիտ մարդոց վրայ ներգործելու համար, անոնք կը դիմեն նաեւ ստահա– կութեան: Օրինակ, հաստատելու համար Նորքի «Սուրբ Աստուածածին» ուխտա– տեղին «ամենափրկիչ ուժը», երիտա– սարդ մը յենակներու կոթնած կը մօտե– նայ մոմերու ծուխէն սեւցած քարին, պահ մը կը մնայ անշարժ, յետոյ գլուխը կը բարձրացնէ դէպի երկինք եւ հանդի– սաւոր լռութեան մէջ կը համբուրէ քա– րը: Եւ ահա տեղի կ'ունենայ «հրաշքը», — երիտասարդը վճռական շարժումով մը մէկ կողմ կը նետէ յենակները եւ, բոլո– րովին «ապաքինած», կը սկսի պարել ու ցատկռտել: Ուխտատեղիին «հրաշագոր– ծութեան» այս առասպելը բերնէ բերան պիտի տարածուէր, եթէ Նորքի մանկա– կան սանատորիումին բժիշկը չմերկացնէր այս խաբէութիւնը:

Ուրիշ օրինակ մը: Եղեգնաձորի «Սուրբ Խաչ» վանքի բակին մէջ կ'ապրէր ոմն Մինաս Կօշկարեան, որ կատաղօրէն, փրփուրը բերնին, կ'ոստոստէր շարու– նակ, ու կաշխէն դուրս ելլելու աստիճան կ'աշխատէր համոզել մարդիկը թէ «Սուրբ Հոգին», վար սահելով ճակատէն, յաղ– թելով քթին յամառ դիմադրութիւնը, մտեր է բերնին խոռոչը եւ այնտեղէն ալ ելեր է մինչեւ որովայնը: Այս պատմու– թեան «փաստով» սկսած էր գուշակու– թիւններ ընել եւ ցնդաբանութեանց եր– կար շարք մը: Շուրջը հաւաքուած բազ– մութեան մէջ գտնուեցան ողջամիտ մար– դիկ, որոնք մերկացուցին «հրաշագործ»ին խարեբայութիւնը:

Այս եւ նման բազմաթիւ դէպքեր կը հաստատեն թէ կրօնական խաւարամոլու– թեան եւ անհատատութեան մնացուկնե– րու դոյութեան պատճառներէն մէկն ալ այն է, որ անասուածածութեան դի– տական փրոփականտը թոյլ ձեւով կը կա– տարուի: Շատ անգամ այդ փրոփականտը չի կատարուիր յարձակողական մարտըն– չով ձեւով: Ցաճախ կեանքին ու տեղա– կան պայմաններուն կապուած չէ այդ փրոփականտը: Որոշ դասախօսութիւն– ներով, պատկերասփիւռով կատարուած այդ պայքարը մակերեսային է, անեք– թոտներ եւ առակներ պատմելէն անվին չանցնիր: Անասուածածութեան դիտական թեմաներով պատրաստուած զրականու– թիւնը, զոր լոյս կ'ընծայէ Հայպետհրա– տը, չի գոհացներ ընթերցողին պահան– ջը: Լոյս չէ տեսած հայկական կրօնական տօներու եւ այլ նախապաշարումներու հնութիւնը մերկացնող որեւէ գիրք, նոյն– իսկ զրքոյկ: Իսկ քաղաքական ու դիտա– կան դիտելիքներու տարածման հայկա– կան ընկերութեան կողմէ մղուած ան– աստուածածութեան դիտական փրոփական– տը կը կրէ «կամպանիոն բնոյթ»:

Օգտուելով այդ փրոփականտին թու– լութենէն, նաեւ այն իրողութենէն որ կո– մունիստ երիտասարդական ու մշակու– թային մարմինները պատշաճ ձեւով չեն զբաղիր հանդիսատի, ուրախ ժամանցի կազմակերպութեան հարցերով, հոգեւո– րականները նուիրուած են եռանդուն զործունէութեան:

Նորքի «Սուրբ Աստուածածին», Սպի– տակ չրջանի «Սուրբ Յովհաննէս» եւ այլ ուխտատեղիները, որոնք զարձած էին ընկերութեան հակառակ արարքներու վայրեր, յաճախ հակառողջապահական, ժողովուրդին պահանջով արգիլուած են այժմ: Հակառակ այս իրողութեան, եր– բեմն այս վայրերուն մէջ կը հաւաքուին բազմաթիւ մարդիկ, իսկ տեղական իշ– խանութիւնը անտարբեր կը մնայ: Ցա– ճախ կը տեսնուին թափառաշրջիկ քահա– նաներ, որոնք իրաւունք չունին կրօնա– կան ծիսակատարութիւն կատարելու: Այսպէս, Կալինինոյի շրջանը, Սարչապետ գիւղին մէջ տեղադրին զործունէութիւն ցոյց կուտար անկոչ քահանայ մը, որ պարբերաբար հաստութաբեր շրջագայու– թիւններ կը կատարէր գիւղէ գիւղ: Իսկ Մխիթարովկա գիւղին մէջ ըոյն զրած էր մոլլա մը, Ահմեդ Բաքիրով, որ ոչ միայն իր «հոգեւոր պարտքը» կը կատարէր, այլ եւ «հրաշագործութիւններ», ամէն տե– սակ հիւանդութիւն բուժելով»: Մէկը Քրիստոսի անունով, միւսը Մուհամմեդի արեւով, կ'երդուըննային, երկուքն ալ «կը նահատակուէին» իրենց «բարձր» ա– ռաքինութեամբ, որ էր ժողովուրդէն կորզել զրամ, միս, իւղ, պանիր եւ այլ մթերքներ:

Հոգեւորականներու զործունէութեան աշխուժացումը կը վկայէ թէ ոչ իսկ մէկ վայրկեան պէտք չէ մոռնալ Լենինեան պատգամը, — ընկերվարական զաղա– փարաբանութեան ազդեցութեան նուազա– զոյն թուլացումը անխուսափելի կերպով պայմաններ կը ստեղծէ քաղքենի զաղա– փարաբանութեան ազդեցութեան ուժե– զացման համար:

Մարդոց դիտակցութեան մէջ կրօնա– կան մնացուկներու պատճառներէն մէկն այն է որ հաւատքի սպասաւորները շա– հագրգռուած են առասպելներու ստեղ– ծումով՝ եկեղեցին շուրջ: Ըստ այս մարդոց, ժողովուրդներու պատմութեան մէջ եկեղեցին զրական մեծ դեր է կա– տարած: Սակայն պատմութեան եւ փաս– տերու արմատանութիւնն անողոք է, պերճախօս կերպով կը վկայէ թէ եկեղե– ցին իր էութեամբ կը մնայ յետադիմա– կան, զազափարախօսութեան քարոզիչը, անհատատութեան եւ նախապաշարում– ներու տարածիչը:

Կրօնական աշխարհահայեացքի մնա– ցուկները, հաւատք առ Աստուած, նա– խապաշարումներ, անհատատութիւններ, կրօնական բարոյականի կոյր հնազան– դութեան պատուիրանքներ, ուխտատնտ– ցութիւն, զոհաբերութիւն, եւայլն, լուրջ վնաս կը հասցնեն կոմունիզմ կառուցա– ղող խորհրդային ժողովուրդին: Կոմու– նիզմը դիտական մարդոց գործն է, անոնց ստեղծագործական աշխատանքի արդիւն– քը, հիմը՝ դիտութիւնը: Կրօնքը կը թուլ– ցնէ մարդոց ստեղծագործական աշխու– ժութիւնը, կը թմրեցնէ անոնց դիտակ– ցութիւնը, եւ կը չեզոքացնէ ուշադրութիւնը զոր պէտք է ուղղել երջանիկ ապագայի պայքարին:

ՀԱԿԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔԸ

ԽՄԲ.— Միջազգային յուզումի պատ– ճառ՝ Քոնկոյի թնճուկին առիթով, փը– րանսացի ծանօթ հրապարակագիր եւ Ֆիկարոյի աշխատակից Ռեմոն Արոն, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ միջազգային բաղաքականութեան իրականն եւ իրաւական հակասութիւններու վրայ:

Քոնկոյի տագնապը աննախընթաց ու զժուարին զործի մը կը լծէ Միացեալ Ազ– գերու կազմակերպութիւնը: Ամբաստա– նութիւնները, որուն ենթակայ է միջազ– գային կազմակերպութիւնը, մերթ ընդ մերթ մեր բարեկամ Պելժիերէն եւ Լու– մումպայի կառավարութենէն, Արեւմուտ– քէն եւ Արեւելքէն, գոյց կուտան քաղա– քական եւ օրէնսդիտական այն հակասու– թիւնները, որոնց առջեւ կը դտնուի ՄԱԿի ընդհ· քարտուղար՝ Համըրչոլտ:

Սկզբունքով, ՄԱԿ իրարու հաւասար պետութիւններ կը ճանչնայ միայն: Այն օրը որ Քոնկո, պելժիական նախկին գա– զութը, անկախ հռչակուեցաւ, բոլոր միւս պետութիւններուն նման պետութիւն մը դարձաւ: Մարդիկ որ անոր օրինաւոր կառավարութիւնը կը կազմեն, Ապահո– վութեան Խորհուրդին մէջ կը խօսին, միւս պատուիրակներէն ոեւէ մէկուն հա– ւասար հեղինակութեամբ: Երկրի մը նախկին զաղթատէր պետութիւնը անոր վրայ ունի այլեւս այն իրաւունքները զոր երկրին նոր պետերը կը հաճին տալ հիներուն: Այնուհետեւ Լումումպայի կամքին հակառակ, պելժ զօրքին Քոնկոյի մէջ միջամտութիւնը համաձայն է նախա– յարձակումի, ըստ օրէնսդիտական ձեւա– պաշտութեան: ՄԱԿի Ուխտը կ'արդիլէ օտար զինուորներու ներկայութիւնը ինք– նիչխան պետութեան մը հողին վրայ, ա– ռանց անոր համաձայնութեան:

Սակայն Ապահովութեան Խորհուրդը,

Կրօնական մնացուկները չեն մեռնիր եւ անհետանար ինքնաբերաբար, ինչպէս նչուած է «Բնակչութեան մէջ տարուած անասուածածութեան դիտական փրոփա– կանտային սխալները» կենտկոմի որոշման մէջ, ընդհակառակն անոնց դէմ պէտք է պայքարիլ յամառ կերպով, առանց եր– բեք թուլութիւն ցոյց տալու: Այդ պայ– քարին դլխաւոր մեթոտն է համոզել:

Գիտական անասուածածութեան աշխա– տանքներուն մէջ լայն չափով պէտք է օգ– տագործել զազափարական ներգործու– թեան բոլոր միջոցները, — մամուլ, ձայնասփիւռ, պատկերասփիւռ, ար– ուեստ, դիտութիւն, ճարտարագործական բոլոր նուաճումները, մշակութային ա– մէն ձեռնարկ: Գործադրել կենտկոմի ո– րոշումը, — զօրացնել դիտական ան– աստուածութեան փրոփականտը, հանդր– մատչելի ձեւով բացատրելով բնութեան եւ ընկերութեան մէջ տեղնուած կարեւոր երեւոյթները, աշխատաւոր զանգուածը դինել մարքսեան մատերիալիզմի փիլի– սոփայութեամբ:

Կրօնական նախապաշարումներու դէմ մղուող պայքարին մէջ մեծ կարեւորու– թիւն կը ներկայացնէ երիտասարդութեան մշակութային հանդիստի, կոմսոմոլսկ եւ– րիտասարդներու հարսնիքներուն հանդի– սաւոր կազմակերպութիւնը, ժողովրդա– կան (կրօնքի հետ ծագումով ոչ մէկ ա– ռնչութիւն ունեցող) տօներու կատարու– մը, որոնք չես դիտեր ինչու՝ մինչեւ այժմ մուտք զործած չեն մեր կեանքին մէջ: Կրօնական տօներուն պիտի հակա– դրենք ոչ միայն յեղափոխական, այլ եւ ազգային ժողովրդական տօները: Այս բո– լորը անոր համար որ կրօնքի եւ եկեղե– ցիի ազդեցութենէն պատսպարենք երկրին բնակչութիւնը: Փորձը ցոյց կուտայ թէ կոմունիզմի ոգիով դաստիարակելու, կր– օնքին եւ անցեալի մնացուկներուն յաղ– թելու լաւագոյն միջոցն է կոմունիզմ կառուցանող աշխատաւորները նուաճել: Աշխատանքի մէջ է որ մարդիկ կ'ապա– տագրուին կրօնքին հոգեկան ճնշումէն:

Կոմունիստական չինարարութեան հա– մաշխարհային պատմական նուաճումները կը պատուն կը նետեն միխթիխրմի մչու– շային քաղը, կրօնական նախապաշարում– ները: Մարդկային ընկերութեան զարգա– ցումով աստիճանաբար կը չքանայ ժո– ղովուրդին խորթ ու վերջին ուժը, որ դեռ մինչեւ այսօր կը ցոլայ կրօնքին մէջ, ատոր հետ կ'անհետանայ նաեւ ինքը, կրօնքը:

Վ. ՍԵՒԵԱՆ

կամ Ընդհանուր Ժողովը քաղաքական մարմիններ են: Նկատի կ'առնեն պար– զաները եւ ըստ պարագային կ'ընդունին կամ կը մերժեն զործադրել սկզբունք– ները: Ապահովութեան Խորհուրդը մեր– ժեց ընդունիլ այն մեկնութիւնը որ Լու– մումպա եւ Խրչ· Միութիւն կուտային պելժ զինուորներու միջամտութեան: Սա– կայն, քանի որ ըստ Պրիւսէլի պայմանա– կան մեկնութեան, այս միջամտութիւնը արդար եւ անհրաժեշտ եղած էր իր զա– զաթիներուն պաշտպանութեան համար, պելժ կառավարութիւնը ստիպուած կր ընդունելու իր զինուորները եւս կանչել, ՄԱԿի զօրքին՝ «կապոյտ սաղաւարտ»նե– րու հետզհետէ զոնկո ժամանումով: Այս պարագային համաձայնութեան գետին մը զտնուած էր եղելութեանց եւ օրէնքին միջեւ:

Զոմպէ սկիզբը մերժեց եւ չուզեց թոյլ տալ որ «կապոյտ սաղաւարտ»ները իր հողամասը մտնեն: Անկից պարագաներու եւ սկզբունքներու երկրորդ հակասութիւն մը կը ստեղծէր: Ապահովութեան Խոր– հուրդի բանաձեւը կը յիշատակէր Քոն– կոյի պետութեան ամբողջութիւնը, երբ այս վերջինը նախկին զաղթատէր պե– տութեան օրհնութեամբը, ՄԱԿի անդամ կ'ընդունուէր: Ուրեմն, տրամաբանօրէն «կապոյտ սաղաւարտ»ները պէտք է փո– խարինէին ըլլայ Քաթանկայի, ըլլայ միւս զաւառներուն մէջ զտնուող պելժ զօրաբաժիններուը:

Զոմպէի մեկնութիւնը, ըստ որու ՄԱԿի ուժերու ներկայութիւնը անհրաժեշտու– թիւն մը չէր, քանի որ ոչ մէկ քաղաքա– յի վտանգի տակ կը զտնուէր, պելժ կա– ռավարութեան դէմ կը զառնար: Այս վերջինը կրնա՞ր պաշտպանել իր տես– կետը՝ թէ պելժ վայրաչուներուն ներկա– յութիւնը անհրաժեշտ էր՝ իր ազգայինե– րուն ապահովութեան համար, ճիշդ այն ձիշդոցին, երբ Քաթանկայի պետը կը յայ– տարարէր թէ ոեւէ մէկու պէտք չունի, այս ապահովութիւնը երաշխաւորելու համար:

Եթէ միջազգային դետնի վրայ Քաթան– կա ճանչցուած ըլլար իբրեւ անկախ պե– տութիւն, ի հարկին, կրնար պաշտպա– նողի մը դիմել, ինչպէս բրին Լիբանան եւ Յորդանան 1958ին:

Սակայն Քաթանկայի ինքնավարութիւ– նը եւ Զոմպէի անձը խնդրոյ առարկայ ընելով, Համըրչոլտի խոհեմ թելադրու– թեամբ չէզոքները տրամաբանօրէն հա– մոզիչ առաջարկ մը ներկայացուցին: Ե– թէ Քաթանկայի պետութիւնը ամուր է, սիրէ ընդլայնական պելժ դիւանագի– տական եւ «կապոյտ սաղաւարտ»նե– րու ժամանումին: Մեր բարեկամ Գլժի– բուն եւ մեծ մասամբ Ֆրանսացիները կարծիքէն, անիծուած Անգլիացիները եւ Ամերիկացիները հետ կը Աֆերիկացիները քուէարկէին ի նպաստ այն տարբերակին որ կը հրամայէր «Քաթանկայի անձնա– կան պարպումը» պելժ զինուորներու կողմէ:

Կացութիւնը փոխուեցաւ, երբ Զոմպէ եւ Քաթանկայի կառավարութիւ– նը, ի վերջոյ հանդուրժեցին ՄԱԿի ուժե– րու ներկայութեան: Համըրչոլտ, ի զոր նկելով պետութեանց ներքին դործերուն մէջամտելու սկզբունքը, այս ան– դամ բախեցաւ Լումումպայի փառասի– ձրագիրներուն եւ խորհրդային պլոքի չա– հերուն: Համըրչոլտ Զոմպէի հետ կը բա– նակցի իբրեւ Քաթանկայի նահանգին մէկը– բայ իրապէս իշխանութեան տէր: Ան կը ջանայ չէզոք մնալ Լէոփոլդվիլի եւ էլիզապէթվիլի կառավարութիւննե– րուն դէմ հանող վէճին մէջ: Կ'արդի– մարտու Մ.Ա.Կի ուժերուն որ նպաստեն, ըլլայ Զոմպէի մումպայի միաւորական, ըլլայ Զոմպէի դաշնակցային ծրագիրներուն:

Այս չէզոքութիւնը համապատասխան է ՄԱԿի Ուխտին եւ ընդհ· քարտուղարի թղթածրարը անթերի է: Գործածելու կամ ՄԱԿի ուժերը, ամրացնելու կամ վե– րահաստատելու համար կառավարութեան մը իշխանութիւնը, նուաճելու համար մը որ ինքնավարութիւն կը պահանջէ կամ անկախութեան կը ձգտի, պիտի զեղծում– կէր դուռ բանալ ամէն տեսակ գործունէու– ներու: Փաստարկութիւնը անհերքելի է, սակայն տարօրինակ հետեւանքի մը կու– տանի.— Մինչ պետութիւններու մեծա– պատերազմը օրինազանցութիւն է, որ հակառակ՝ օրինաւոր կը դառնայ երբ զաղթական պատերազմը: Ձինու զօրու– թիւնէն դուրս ի՞նչ միջոցով հարթել կոն– րոնական եւ նահանգային կառավարու– թիւններու միջեւ ծագած տարաձայնու– թիւնը: Անշուշտ, կարելի է հանրքուէ

մը կազմակերպութիւնը նախատեսել, որուն միջոցաւ բնակչութիւնը կարենայ, ազատօրէն արտայայտել իր կամքը (ենթադրելով թէ ան կամք ունի)։ Ասոր համար ալ անհրաժեշտ է որ օրինաւոր եւ ինքնավար իշխանութիւնները կարենան համաձայնիլ, ժողովրդական խորհրդակցութեան պայմաններուն վրայ։

Լումումպա եւ Զոմպէ դէմ յանդիման հանող պայքարին նման պարագայի մը, երեք կարելի լուծում կայ։ Զինուորական գործողութիւն, հանրաքուէ, բանակցութեամբ համաձայնութիւն։

Դժուար է երեւակայել Քաթանկայի դրաւումը Քոնկոցի, Ղանացի կամ Կինեցի դումարտակներու կողմէ, «կապոյտ սաղաւարտ»ներու կրաւորական ներկայութեամբ։ Ժողովրդական հանրաքուէի մը կազմակերպումը ժամանակի եւ բոլոր շահագրգռուողներուն հաւանութեան կը կարօտի։ Բանակցութեան միջոցաւ համաձայնութեան մը գալ լաւագոյն ձեւը պիտի ըլլար, սակայն ասոր համար պէտք է որ միւս Պետութիւնները քաջալերեն բանակցութիւնները, փոխանակ անելի ժատնելու։

Յամենայն դէպս, Ապահովութեան Խորհուրդի որոշումները պիտի ազդեն դէպքերու ընթացքին վրայ։ Իրականութեան մէջ, Միացեալ Ազգերը չեն կրնար չմիջամտել Քոնկոյի ներքին հարցերուն, ինչպէս մարդը՝ ըստ Փասքալի չի կրնար դրաւի չգալ։ Գրաւի չգալ՝ դրաւ բռնել է. չմիջամտել՝ միջամտել է։

Քանի որ միջազգային օրէնքին նախատեսած իրականութիւնները, այսինքն ազգերն ու Պետութիւնները, իրապէս գոյութիւն չունին, միջազգային կազմակերպութիւնը պէտք է գործէ վերին Պետութեան մը պէս կամ, առ նուազն, Եւրոպական Ուխտին պէս որ կը գործէր դարուս սկիզբը։ Ամէն բանէ առաջ պէտք է նկատի առնէ պարագաները, պէտք է ջանայ պահպանել կամ վերանորոգել պետական կազմը եւ տնտեսութեան ընթացքը։ Դժբախտաբար, Պետութեանց նպատակները, որոնց պատուիրակները Նիւ-Եորք կը հաւաքուին, հակասական են։ Նոյնիսկ, եթէ Մեծերէն ոչ մէկը կը փորձէ ուղղակի իր ազդեցութիւնը կամ ներկայութիւնը պարտադրել, այսուհանդերձ անոնցմէ իւրաքանչիւրը կը վախնայ որ դիմացինը, առիթէն օգտուելով, ինքն իրեն պարտադրէ մնայուն կերպով։

Յեղախումբերու ցիրուցան վիճակին մէջ վերստին իյնալու սպառնալիքին առջեւ, Քոնկօն ուրիշ կերպով կարելի չէ փրկել եթէ ոչ հաւաքական գործունէութեամբ մը, որուն կատարեալ յաջողութեան արգելք կը հանդիսանան միջազգային թշնամութիւնները։ Միակ յոյսը այն է որ մեծ Պետութիւնները, գիտակից քաոսին ստեղծելիք վտանգներուն, ստենին միանան զայն կանխելու ի շահ իրենց եւ խաղաղութեան։

Վերջին շաբաթներու դէպքերէն դատելով՝ յոյսը մեծ չէ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՄԵՐԳ ՀՈՎԻՒՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ֆրանսայի մէջ ծանօթ են պատարագները, որոնք կը կատարուին բարձր լեռներու վրայ, բացօթեայ, հովիւներու համար։ Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած է ուրիշ նորութիւն մը, — համերգ միայն հովիւներուն համար, լեռներուն վրայ։

Այսպէս, Սով. Հայաստան (14 Օգոստ.) կը գրէ թէ Շամշադինի պարի եւ երգի խումբը 12 օր շարունակ պտըտած է լեռներուն վրայ՝ համերգներ տալու համար ի վայելումն հովիւներուն, ամառնային արօտավայրերուն մէջ աշխատող անասնապահներուն։ Զեռնարկը... հերոսական էր, որովհետեւ պարի եւ երգի խումբը պէտք է յաղթահարէր լեռնային ճամբաներու դժուարութեանց։ Թերթը կ'աւելցնէ թէ պարուհիները եւ երգիչները պատուով կատարած են իրենց առաքելութիւնը։ — Մե՛զք որ մեր Քալանթարը չի կրնար լսել ձեր համերգը, ըսին Կեռմրուտի անասնապահները, որովհետեւ կը մնայ Յխուրտի վրայ եւ 300 ոչխար կը պահէ, մինակ է։

Խումբը որոշեց բարձրանալ Յխուրտ, դտնել հովիւ Քալանթարը եւ անո՛ր համար եւս ճոխ համերգ մը տալ։ Ահա խումբը բարձր սարին վրայ։ Ծաղկաւան գիւղի անասուններուն պահապան Քալանթարի մօտ։

Համերգը կը սկսի, — լեռներն ու ժայռերը կ'արձագանգեն։ Վազգէն Մելիքեան կամանչէով կը նուագէ «Ոչխարի կանչը», ու նուագը մեղմօրէն կը ծփայ ձորերուն վերեւ։ Նինա Ադամեան երգչուհին կ'երգէ «Ա՛յ դառներ» երգը, զոր մտիկ կ'ընեն 300 ոչխարներ որոճալով շարունակ։ Կ'երգէ նաեւ Աստղիկ Ոսկանեան, իսկ Ալբերդ Շառեան թմբուկով եւ Արշակ Բագալեան թառով կ'ընկերակցին երգչուհիին։ Կը յաջորդեն պարերը։

Համերգ ու պար կը տեւեն մէկ ժամ։ Ունկնդիր կամ հանդիսական ունենալով մէկ մարդ միայն, — հովիւ Քալանթարը։

Նաեւ 300 ոչխար։

Քալանթար չնորհակալութիւն յայտնեց իր կողմէ, (նաեւ ոչխարներուն կողմէ), այս բացառիկ պատիւին համար։

«ՊԱՏՈՒՈՅ ԲԼՈՒՐԻՆ» ՎՐԱՅ

Լենինականի մօտ «Պատուոյ Բլուր» կոչուած վայրը կը գտնուի առողջարան մը (սանատորիում) մանուկներու համար։ Սաղարթախիտ ծառերու ստուերին մէջ, կանաչապատ բլրակներու վրայ կը հանդըստանան ու կը դարմանուին Երեւանի Լենինականի, Կիրովականի, Ալավերդիի եւ այլ քաղաքներու դպրոցական պատանիները։ Այս տարի հայ պատանիներուն համար հիւր եկած էին ռուս, վրացի եւ ադրբեջանցի պատանիները եւս։

Այս առողջարանին մէջ կը կազդուրուին 400 մանուկներ։ Մանկական այս առողջարանը ունի խաղավայր, աւազան եւ այլ զբօսատեղիներ։ Վարիչները կ'աշխատին հետաքրքրական դարձնել մանուկներուն առօրեայ կեանքը։ Զրոյցներ, խաղեր, արշաւներ դէպի տեսարժան վայրեր։

Առողջարանը ունի բնաբուժական ու շողաբուժական անհրաժեշտ սարքաւորումը։

ՊԱՏԿԵՐԱՍՐԱՀՆԵՐ

Մեծ աշխուժութիւն կը տիրէ Երեւանի պատկերասրահին մէջ։ Ցուցադրուած են հայկական, ռուսական եւ եւրոպական մեծանուն արուեստագէտներու գործեր, — կտաւ, արձան, քանդակ։ Գիւրջեանի քանդակները եւ Է. Շահինի կտաւները դրուած են առանձին սրահի մը մէջ։ Վերջերս բացուեցաւ հայկական խեցեգործութեան նմոյշներու սրահ մըն ալ։

Կիրովականն ալ ունեցաւ իր պատկերասրահը, ուր ցուցադրուած են Մ. Սարեանի «Սեւանայ լեռնանցքի ծաղիկները», Է. Իսաբէկեանի «Տանիա», Գ. Խանջեանի «Անահիտ», Ս. Մուրադեանի «Կոմիտասին վերջին դիշերը» կտաւները, Գիւրջեանի «Ալավերդիի պղնձաձուլական գործարանը», Ա. Նալբանդեանի «Հետաքրքրական դիրք»ը, Մ. Սեդրակեանի «Մինչեւ ե՞րբ», Ս. Սաֆարեանի «Հարազատ մեղեդիներ» կտաւները։

ՃԱՀԻՃՆԵՐԸ ԿԸ ՉՈՐՑՈՒԻՆ

Դարեր շարունակ Բասարգեչարի շրջանին հողերը անօգտագործելի կը մնային ճահիճներուն պատճառով։ Շնորհիւ ճարտարագործական նորագոյն միջոցներու՝ այդ տարածութիւնները դարձան մշակելի։ Վերջին տասը տարուան ընթացքին 400–450ական հեկտար մշակելի հող շահեցան Նորակերտ, Ծովակ, Թուսկիւլու, Զախրլու, Մեծ ու Փոքր Մազրա գիւղերը։ Այս հողերուն մէջ կը մշակուին այժմ հացահատիկ, կորնգան, եգիպտացորեն, որոնք բարձր բերք տուին։ Յուլիսէն ի վեր սկսած են չորցնել Նորակերտ գիւղին Ճահճուտ կոչուած վայրը։

ԱՐՁՆԻ՝ ԵՐԵՒԱՆԻ ՆՈՐ ԱՄԱՌԱՆՈՑԸ

Յատուկ ծրագրով, օրէ օր ծաւալ կը ստանայ կանաչապատ տարածութիւններու վրայ ձռուած եւ բնակչութեան հանդիստին համար նախատեսուած, քաղաքամերձ ամառանոցներու կառուցումը։ Այդպիսի ամառանոցները անփոխարինելի են յատկապէս ամառը, հարաւային տաք օդ ունեցող վայրերուն մէջ։

Երեւանի բնակչութեան հանդիստը ապահովելու համար, քաղաքէն ոչ հեռու, Արզնիի շրջանին մէջ, սկսած են ամառանոցի մը շինութիւնը։

Ամառանոցի յատակագիծը պատրաստած է երիտասարդ ճարտարապետ Ա. Գրիգորեան, իսկ կանաչապատման նախագիծը՝ անտառագէտ Անահիտ Այրբաբամեան։

Նոր ամառանոցին ընդհանուր տարածութիւնը, մէջն ըլլալով Արզնիգէսի բնակավայրը, 18 հեկտարէ կազմուած պիտի ըլլայ։ Նախագիծին մէջ նկատի առնուած են բնակավայրի բնոյթը ինչպէս նաեւ, առողջապահական եւ կլիմայական պայմանները։ Նոր ամառանոցը այնպէս մը պիտի շինուի, որ հոն հանդստացողները բնութեան մէջ զգան իրենք զիրենք։ Այդ նպատակով ճարտարապետը առանձին բնակարաններու սկզբունքը ընտրած է։ Արզնիգէսի շէնքերը, որոնք շինուած են ճարտարապետ Տ. Մարութեանի նախագիծով, հիմնապէս կապուած են ամառանոցի ընդհանուր յատակագծին։ Շէնքերը պիտի ունենան պարզ եւ անպաճոյճ ճակատներ, երեսապատուած պիտի ըլլան վարդագոյն տուֆ քարով։

Ամառանոցին գլխաւոր փողոցը պիտի սկսի՝ Երեւան–Արզնի խճուղիի ճիւղաւորումէն։ Մօտ ապագային, երեսուն մեթր լայնք ունեցող այդ փողոցի կեդրոնական մասին վրայ կը տնկուին՝ ծաղիկներ։ Փողոցի վերջաւորութեան շինուած ակումբի շէնքին առջեւ պիտի ցայտեն մեծ շատրուանի մը ջուրերը, ստեղծելով ծիածանի խաղեր։ Խիտ ծառատնկումը հնարաւորութիւն պիտի տայ զբօսնելու փողոցներուն մէջ։ Իւրաքանչիւր տան կողքին պիտի շինուին, բակ եւ մանուկներու լողաւազան ունեցող փոքրիկ հրապարակ։ Ամառանոցը պիտի ունենայ՝ մանկապարտէզ եւ մանկամսուր։ Յատուկ վայրի մէջ պիտի շինուին՝ շարժանկարի եւ թատրոնի սրահ, պարելու հրապարակ ինչպէս նաեւ մարզական խաղերու դաշտեր։

Քանի որ ամառանոցը ծրագրուած է չոր կլիմայ ունեցող սարահարթի վրայ, յատուկ ուշադրութիւն դարձուած է ջրային մակերեսներ ստեղծելու համար (աւազաններ, արհեստական լիճ)։

Ճաշակով պիտի յարդարուի հանրային մեծ պարտէզը։ Ամենուրեք ծառեր, թուփեր եւ ծաղիկներ։ Տուներուն ճակատները եւ պատշգամները փաթթուող բոյսերով պիտի ծառապատուին։ Գետի զառիթափէն հիանալի տեսարան մը պիտի երեւայ՝ երկնագոյն լեռնաշղթային գեղատեսիլ համայնապատկերը։

Երկու մուրացիկներ քով քովի նստած կը զրուցեն։

— Գիտե՞ս, շաբաթ մըն է որ սիկար չեմ ծխած, կ'ըսէ առաջինը։

— Ինչո՞ւ։ Կոկո՞րդդ կը ցաւի, կը հարցնէ երկրորդը։

— Ո՛չ։ Մէջքս կը ցաւի եւ չեմ կրնար ծռիլ ու կնատները հաւաքել, կը յարէ առաջինը։

×

Մարդուն մէկը կը հանդիպի իր նոր ամուսնացած բարեկամին եւ կը հարցնէ անոր.

— Է՛հ, բարեկամ, ի՞նչպէս է նոր կեանքդ։

— Բայց, երբեք չփոխուեցաւ, կը պատասխանէ միւսը։

— Ի՞նչպէս թէ չփոխուեցաւ։ Միթէ կարելի՞ է։

— Դժբախտաբար կարելի է։ Առաջ՝ մօրս ծառան էի, իսկ հիմա՝ կնոջս։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ

Սկսենք, որտեղից արժանի է սկսել պատմութիւնն այն քաղաքի, որի կառուցումն այնքան յուզում ու խռովք բերեց Աշխարհին Հայոց։

Արեւոտ կէսօր էր։

Երասխաձորը թնդում էր դարնան աղմուկով. յորդացած Արաքսը մի տեղ եռում էր ժայռեղէն հունի մէջ սեղմուած եւ ալիքներն ասես խեղդում էին միմիանց գազանների մոլուցքով. մի այլ տեղ սուրում էր տենդագին խշշոցով. ափամօտ եղէգնուտներն ու մարգերը լիքն էին բազմատեսակ հաւքերով. ճիչ, կռինչ, ճռուող ու դեղդեղանք խառնուել էին իրար. եւ տարբեր այդ ձայներից օդը զրնգում էր ձորում... Թւում էր երգում է իւրաքանչիւր թուփ ու ծառ ջրերի հետ միասին։

Յորդացած գետի աջ ափով, հոսանքին հակառակ, ձորընթաց նեղ ճանապարհով գնում էին հինգ հեծուոր՝ մի իշխան իր չորս թիկնապահներով։ Առջեւից գնում էր իշխանը՝ կապտորակ նժոյգի վրայ, յետեւից՝ թիկնապահները յարգալիր հեռաւորութեամբ։ Սրանք բոլորը երիտասարդներ էին՝ կորովի վզերով, խուզարկու աչքերով, ու բոլորը զինուած՝ ոմանք սրերով, ոմանք նետ-աղեղով ու նիզակով։ Զիերը վարելով տիրոջ յետեւից՝ նրանք երբեմն խօսակցում էին, երբեմն ծիծաղում, բայց այնպէս չափաւոր ու զգոյշ, որպէսզի տէրը չլսի, որովհետեւ նկատում էին, որ նա մտահոգ է այսօր եւ անգամ տխուր, ինչ անսովոր, արտակարգ բան էր նրանց համար։

Այդ իշխանը Գաբեղէնից տէր Սահակն էր, որի հարուստ կալուածները տարածւում էին Արշարունիքից մինչեւ Բասեն՝ բարեբեր հողերով ու մեծ չէներով։ Սակայն նա անուանի էր ոչ այնքան իր կալուածներով, որքան իր մշտաղուարթ բնոյթով ու կենցաղով. նշանաւոր տօներին, երբեմն էլ ոչ տօների, տարեկան մի քանի անգամ, նա ունենում էր մեծ խնջոյքներ, որոնց, նրա յատուկ հրաւէրով, մասնակցում էին շատ նախարարներ՝ հարեւան եւ հեռու գաւառներից։ Եւ նրա այդ խնջոյքները տեւում էին օրեր, երբեմն շաբաթներ՝ կերուխումով ու որսով, որ կատարւում էին նրա անտառներում ու սարերում...

Այսօր սակայն այդ զուարթ մարդը մըտահոգ էր։ Նրա կալուածի հարեւանը՝ իշխան Ներսեհ Կամսարականը, սուրհանդակի միջոցով հրաւիրել էր նրան «գալ անյապաղ», եւ այժմ Սահակ իշխանը գընում էր ու մտածում, թէ ի՛նչ է նշանակում այդ օտարոտի հրաւէրը, որ նման էր հրամանի. «գալ անյապա՛ղ»... Ճըշմարիտ է, իշխան Կամսարականը մեծ է, ազդեցիկ, տէր է ամուր բերդերի, սակայն ինչո՛ւ է հրաւիրում այդպէս չոր բառերով. դժգո՞հ է իրենից, թէ... եւ Սահակ իշխանը, խորհելով այդ բառերի վրայ անում էր զանազան ենթադրութիւններ։

Խորհում էր Սահակ իշխանը եւ ոչինչ կռահել չէր կարողանում։ Միայն Թըռչունների գեղընթաց չուն էր, որ նրան թւում էր բարեգուշակ, ուստի եւ առանձնապէս չէր տարւում մռայլ մտքերով։

Նա հագել էր նախարարական իր սեւ կապան եւ մէջքը պնդել կամարով, որից կախուած էր նրա կարճ սուրը ձախ կողքին. ոտքերին դեղնաւուն մոյկեր էին, որոնց ճտքերը հասնում էին մինեւ ծընկները, իսկ գլխին դրել էր սրածայր գըդակ, որ կարուած էր գառան սեւագանգուր մորթուց։ Նա միջին տարիքի տղամարդ էր՝ տակաւին թուխ մազերով. մօրուքի մէջ միայն երեւում էին մի քանի արծաթ թելեր, որոնք սակայն աւելի էին ընդգծում նրա մազերի սեւութիւնը, որ փայլում էր սաթի պէս։

Բաւական ժամանակ այդպէս մենակ առաջ ընկած գնալով՝ նա ձին կանգնեցրեց մէկէն՝ աջ կողմից եկող ճանապարհի հեռւում նկատելով հեծեալների մի խումբ, որ սրընթաց, նժոյգների ամբողջ թափով գալիս էին դէպի իրեն։

Սահակ իշխանը ակամայ նայեց ետ՝ իր թիկնապահներին եւ ապա զննական հայեացքն ուղղեց եկողների կողմը, ո՞վքեր են եւ ո՞ւր են շտապում այսպէս սրարշաւ. վտանգաւոր մարդիկ չե՞ն արդեօք... Մինչ այդ թիկնապահները, մօտենալով, նոյնպէս կանգնեցրին իրենց ձիերը. նրանց աչքերում նոյնպէս կարդացւում էին իրենց տիրոջն զբաղեցնող մտքերը, ուստի եւ նրանց ձեռքերը բնազդաբար գնացին դէպի զէնքերը։

Եւս մի քանի վայրկեան՝ հեծուորները մօտեցան, բոլորի առջեւից մի ամրակազմ տղամարդ՝ նոյնպէս կապա հագած եւ գանգուր գդակ դրած։

— Ա՛, բարեողջո՛յն, տէր Վանանդայ, բարեողջո՛յն, — բացականչեց Սահակ իշխանը, ուրախութիւնից ձին խթանելով։ — Բարեողջո՛յն...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

Լումումպայի դէմ են:

Լիւլիւապուրկ գտնուող Քոնկոցի (Լումումպայի) զինուորները սկսած են Քաղայի վրայ քալել: Ինչպէս գրած էինք, Քաղա անկախութիւն հռչակած էր, բաժնուելով կեդրոնի կառավարութենէն:

Քոնկոյի երկրին ծանօթ անձերու կարծիքով, Լումումպայի զինուորները մեծ դժուարութիւններու պիտի հանդիպին, Քաղայի մէջ, որ Ֆրանսայի տարածութիւնն ունի: Ստիպուած պիտի ըլլան կոյս անտառներէ անցնիլ ու ամէն քայլափոխին վայրի կենդանիներու եւ թունաւոր նետերու թիրախ պիտի դառնան:

Կ'ըսուի թէ ՄԱԿի ուժեր կ'օժանդակեն Լումումպայի:

ՄԱԿի շրջանակները հաշիւ ըրած են, թէ 750 միլիոն Նոր Ֆրանք պիտի արժէ Քոնկոյի տրուած նպաստը, տնտեսական եւ զինուորական:

×

Տաքարի մէջ (Սենեկալ) կացութիւնը հանդարտ է: Մամատու Տիա, Սենեկալի վարչապետը որ Փարիզ կը գտնուէր քանի մը օր առաջ, այժմ կ'աշխատի հաստատուած իրականութիւն դարձնել Սենեկալի անկախութիւնը: Այս իմաստով օրէնըսգիտական մարմինը նոր սահմանադրութիւն մը կը մշակէ: Բայց թեքնիք դրժուարութիւններ կան: Մօտիպօ Քայթա, Սուտանի վարչապետը, որ դէմ է Մալիի բաժանումին, մամուլի ասուլիս մը տուաւ, առջի օր: Կ'ամբաստանէ Տաքարի եւ Փարիզի Ֆրանսական իշխանութիւնները, իբրեւ կազմակերպիչ անջատումի շարժումին: Ըստ իրեն, Ֆրանսան է որ դրդեց Սենեկալցիները որպէսզի անջատուին եւ անկախութիւն հռչակեն: Իր ամբողջ ճառի ընթացքին, Սուտանի վարչապետը չեշտեց բազմաթիւ անգամներ, թէ Մալի գոյութիւն ունի եւ բաժանումը անկարելի բան մըն է: Դիմում կատարած է ՄԱԿի, որպէսզի «կապոյտ սաղաւարտ»ներ զրկուին, այլ խօսքով՝ միջազգային բնոյթ կուտայ Մալիի տագնապին: Նիւ-Եորքէն կը հաղորդեն, թէ նման դիմումէ մը լուր չունին:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵԻՐ

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՄՈՒՏՔԸ՝

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 19 ՍԵՊՏ. ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի չքեղ սրահներուն մէջ:

ՀԱ ՄԱՆ ԱՐԱ ● HA MAN ARA

par

LES BARCLAY

super 70.335 — 45 T. — simple 60.212

Discophiles Arméniens!

C'est une danse de chez vous à la mode de chez nous.

EN VENTE PARTOUT

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Միացեալ Նահանգներէն հիւրաբար Փարիզ գտնուող

ՏԷՐ ԱՌՆԱԿ ՔՀՆՅ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Լը Փէք

Բացուած են արձանագրութիւնները

1960-1961

Ուսումնական տարեշրջանին համար:

Տասը տարեկանէն սկսեալ երկրորդական վարժարանի որեւէ դասարանի ուսանող աշակերտ կ'ընդունուի: Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (Քուր քըլասիք):

Դպրոցական տարեկան թոշակն է 1·500 Ն. Ֆրանք:

ÉCOLE APOSTOLIQUE

3, Ave. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)

Tél. ; 963-0172

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱԻ

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ

եւ կուշտուկուռ խնդացնող

"ԽԻՆԴ ՈՒ ԺՊԻՏ"

Երգիծական հատորը, 518 ընդարձակ էջերով եւ հարիւրաւոր սրամիտ պատմուածքներով, մանրավէպերով և ծաղրանկարներով, որոնց վեց հատը գունաւոր, ծանօթ ծաղրանկարիչ Տիրան Աճէմեանի գործերէն:

Գինը՝ 14 Ն. Ֆ. Թղթակազմը եւ 16·50 Ն. Ֆ. լաթակազմը:

Ստանալ Հ. Սամուէլ, Մ. Պարսամեան եւ Հ. Բալուեան գրատուներէն:

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐ ԿԱՄ ՈՉ

ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՄԻՇՏ

Համով ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ՝ ՊԱՀԱՏԱՒՐԵԱՆ համով ընդեղէններով:

Եթէ մեկնելէ առաջ հանդիպելու ժամանակ չունենաք, ձեր գտնուած տեղէն գրաւոր ապսպրեցէք: Մեծ խնամքով պատրաստուած ծրարով մը, ձեր ուզածը անմիջապէս պիտի ստանաք:

ՊԱՀԱՏԱՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրոպական ամէնէն ընտիր ապրանքները՝ յարմար գիներով:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

246, Rue Vendôme
20, Rue Villeroy
65, Rue Robert
Lyon

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրչի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյլ», շոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա», առաջնակարգ սուրճ, (քարաման եւ մոգա), համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն:

Անգամ մը դիմեցէք՝

ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ

Մի մոռնաք թէ՝

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ

ՄՆԱՅՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԱԺԱՆ ԱՐԱԳ

ԵՒ

ՆՈՒՐԲ ՃԱՇԱԿՈՎ ՄԵԾ ԽՆԱՄՔՈՎ

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՏՊԱՐԱՆ "ՅԱՌԱՋ"

Ամուսնական հրաւիրատոմս
Առեւտրական նամակի եւ այլ թուղթեր
Ամէն գոյնով եւ չափով ազդ
Հանդէսի տոմսակ եւ թռուցիկ

ՏՊԱՐԱՆ
HARATCH

32, RUE DE TRÉVISE, 32

TÉL. : PRO. 86-60 — PARIS, 9e — MÉTRO : CADET

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

ԲԱՑ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի կողմէ: ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11ԻՆ:

ԱՋԴ

ՀԱՅ ԽՆԱՄԱՏԱՐՈՒՀԻՒ ՄԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ:

Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը, Աղքատախնամ Ընկերակցութեան տրամադրութեան տակ դրած ըլլալով կէս միլիոնի գումար մը, հայ խնամատարուհիի մը (ասիսթանթ սոսիալ) պատրաստութեան ուսուցման թոշակին համար, թեկնածուներէն կը խնդրուի գրաւոր դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը:

Պայմաններ.— Թեկնածուն պէտք է ըլլայ, 18 – 35 տարեկան եւ ունենայ պսակաւորի (պաքալորէա) Ա. եւ Բ. վկայականները:

Ուսանողութեան շրջանն է երեք տարի: Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին մինչեւ Սեպտեմբեր 10, որմէ վերջ տեղի պիտի ունենայ յարմարագոյնին ընտրութիւնը: Գրել.—

Association Arménienne d'Aide Sociale
« Bourse d'Etude C. Gulbenkian »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 221–222, միացեալ թիւ, 48 էջ, ամբողջովին Հայաստանի նուիրուած: Բժշկական յօդուածներ Երեւանի բժիշկներուն կողմէ, բժշկական տեղեկութիւններ Հայաստանի մասին, գրական վկայութիւններ մեր հայրենիքին նուիրուած:

Տարեկան բաժնեգինը 15 Նոր ֆրանք: Արտասահման 20 Նոր ֆրանք:

ՀԱՅ–ԲՈՅԺի բաժանորդը ՀԱՅ–ԲՈՅԺի բարեկամ մըն է: Սպասել որ նամակ գրուի՛ եւ բաժնեգին պահանջուի, կը նշանակէ նեղութիւն պատճառել խմբագրին: Դիւրացուցէք խմբագրին գործը, ցոյց տուէք ձեր բարեկամութիւնը:

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ

1. 1960–61 ուսումնական տարեշրջանը պիտի սկսի Հոկտեմբեր 10ին:

2. Վերաքննութիւնները տեղի պիտի ունենան Հոկտեմբեր 3–8:

3. Արձակուրդի առթիւ, իրենց ծնողաց քով գացող վերաքննելի աշակերտները պէտք է որ Հոկտեմբեր 2ին վերադարձած ըլլան:

4. Աշակերտներէն ոչ ոք կրնայ Սեպտեմբեր 25էն առաջ, վարժարան ներկայանալ:

ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵԱՐ

Ֆրանսական – հայկական եւ կովկասեան ընտիր կերակուրներ

4, RUE ROBERT-ETIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e

TÉL. : BAL. 31 21

ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ ՍՐՏԻՆ ՎՐԱՑ

Métro : F. D. Roosevelt

Հաճելի մթնոլորտ

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված-ներ, «շաշլիք», «քարսքի»

Bar Américain

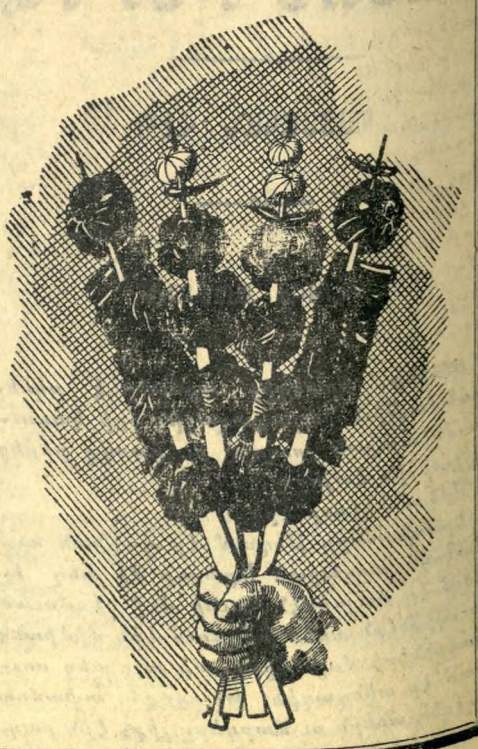

ՅԱՐԱԹ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 28 ՕԳՈՍՏՈՍ

DIMANCHE 28 AOUT 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8885 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4686

ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ ՈԳԻՆ

Հռոմ՝ 1960 Օգոստոս 25:

Միջազգային ամէնօրեայ հաւաստումով, աշխարհի բոլոր ճամբաները Հռոմ կ'առաջնորդեն:

Այսօր, աշխարհի 85 ազգերու գերագաս հաւանումով, Ժէ. Ողիմպիական Խաղերու փառաւոր ճամբան Յաւիտենական Քաղաքը կ'առաջնորդէ մարմնակրթանքի միջազգային նուիրեալներու ընտրանին՝ 6500 մարզիկներու երկսեռ հոյլը:

Աթէնքէն Հռոմ հոսած եւ ակին հարազատ, մարդկային անգերազանց քաղաքակրթութեան հունը լռելեայն ուխտագնացութիւն մը կը կատարէ, ողիմպիական մարզիկներու տիեզերական թափօրը:

Ողիմպիականներու նախահայր Հերակլէսի 27 դարու թոռները, մարմնի եւ մկանի կատարեալ անդրադարձի մեր օրերու դիք ու դիցուհիները՝ արժանի են որ իրենց պատգամը կարդան հոլովաշար 7 բլուրներու կայսերական հովիտին մէջ:

Աշխարհի ո՞ր մէկ քաղաքը, Հռոմի նման, ունի վաւերական փառքի այնքան կենդանի անցեալ, քաղաքակրթութեան օրրանի անմոռաց առաջին երդը չշնջող քար ու մարմար, անմահութիւն ծորող լոյս երկինք եւ դարերու երկունք՝ թաքուն մարդկայնութեամբ հպարտ ժողովուրդ:

Այնտեղ, մինչեւ յառաջիկայ Սեպտեմբեր 11, Խաղերու մրցադաշտին վրայ, ողիմպիական անարատ բոցն ու երդումը վկայ, հինգ աշխարհներու միասնութիւնը խորհրդանշող՝ հինգ օղակներու հիւսքով կնքուած սպիտակ դրօշին ծածանքին տակ, ազգերու ախոյեան սերունդները հանապազորդ մրցումներու հեւքին կշռոյթով պիտի ապրին: Հոն են ամէն ազգի, իրենց մորթով, քաղաքական եւ կրօնական դաւանանքով ամէն գոյնի մարզիկներ:

Մարմնակրթանքի եղբայրութեան հաւատաւորներ են անոնք: Խաղերու գործադրութեան ընթացքին ամէնքն ալ՝ եւ այնուհետեւ կեանքի ընթացքին շատերը, հաւատարիմ իրենց ողիմպիական երդումին, իրարու հետ պիտի մրցին մկանի եւ անդրադարձի իրենց բոլոր ուժով, կորովով, յարատեւ ու վճռական կամքի աննուաղ զօրութեամբ: Ողիմպորդները կը մրցին պատուով եւ անխառն պարկեշտութեամբ:

Անոնցմէ իւրաքանչիւրը, Խաղերու փառքին եւ իր երկրին պատուին համար կարելի ջանքը թափելէ ետք՝ հանդարտ սրտով, ճիգէն քրտնաթոր ճակատը բարձր կը հեռանայ մրցարանի մարմանդէն: Այնուհետեւ, պարտուողին գլուխը՝ յուսախարութեան արցունքի կայլակը աչքերուն, պարտի խոնարհիլ միայն յաղթական ախոյեանին դրօշին առջեւ, երբ ան մրցանակի բեմը կ'ելլէ եւ ողիմպիական երկինքն ի վեր կը բարձրանան անոր ազգային նշանակն ու փառերգին հունչը:

Վեհանձն և ասպետական է ողիմպիական սերունդը:

Հոգիով եւ արիւնով թրծուած մարդկային մարմինը, մարդը լրիւ արժեւորող գերագոյն պարկեշտութեամբ մրցիլ՝ այս է Ողիմպիական ոգին:

Անցեալին, անդրանիկ ողիմպիական Խաղերու օրերուն, Հելլէն ցեղը նուիրական եւ լիակատար ռազմադուլ կը հռչակէր: Երկրէն ներս ու դուրս խաղաղութիւն՝ մարդոց սրտերուն մէջ մարդասիրութիւն միայն կը տիրէր: Ողիմպիական ոգին բարիքն էր:

Այսօր, այդ ոգին ուրացող, քաղաքական կեղծիքի եւ տնտեսական անպարկեշտ մրցանքի խաղերով խելակորոյս՝ աշխարհ իր մեծագոյն չար օրին ճամբուն վրայ է:

Աշխարհի ճակատագրին հետ խաղացող երկիրներուն կը մնայ լսել եւ գործադրել Ողիմպիական Ոգին:

Կ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱԿ,Ի ՈՒԺԵՐՆ ԱԼ ԹՈՂ ՔԱՇՈՒԻՆ

ԿԸՍԷ ԼՈՒՄՈՒՄՊԱ

ՔԱԹԱՆԿԱ ԵՒ ՔԱԶԱՑ ԿԸ ՄԻԱՆԱՆ

Միջ-ափրիկեան երկիրներու խորհրդաժողովը կը շարունակէ իր աշխատանքները: Ժողովի նախագահ ընտրած են Քոնկոյի արտաքին նախարարը՝ Ն'Պոմպօքօ: Առջի օրուան նիստին 12 երկիրներ միայն ներկայ գտնուած են: Նիստերը դռնփակ տեղի կ'ունենան:

Լէոփոլտվիլի մէջ, Լումումպա մամուլի ասուլիս մը տուաւ ու յայտարարեց.— 1) «Համըրշոլտ պատուոյ խօսք տուաւ, թէ ութ օրուան ընթացքին պելժ զինուորները եւ մասնագէտները մեկնած պիտի ըլլան Քոնկոյէն: Եթէ մինչեւ կիրակի զինուոր մնայ, պիտի նշանակէ թէ խաբած են»:

2 «Երբ Պելժերը մեկնին, ՄԱԿի ուժերու հանգրուան առ հանգրուան պարպումը պիտի պահանջենք»: Քաթանկայի մասին մտահոգ չէ: Անոնց ալ հաշիւը պիտի մաքրէ:

Միջազգային դէտերը այն կարծիքն ունին թէ Լումումպա խորհրդային դեսպանին խորհուրդով նոր ձեւի գործելակերպ մը ընտրած է: Նախ Պելժերը քաշուին, յետոյ ՄԱԿի ուժերը: Վերջապէս իր կողմնակիցները խլրտումներ պիտի ստեղծեն Քաթանկայի մէջ. այս ձեւով իրաւունք պիտի ունենայ «կարգն ու կանոնը» հաստատելու պատրուակին տակ զինուորներ ղրկելու Քաթանկա:

(Շար.ը կարդալ 4րդ էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ գերի ինկած եւ 10 տարուան համար «ազատութենէ զրկուած» օդանաւորդին հայրը, Օլիվըր Փաուըրս, Մոսկուայէն Նիւ-Եորք վերադարձին յայտարարեց.— «Տղաս չի կարծեր թէ իր օդանաւը վար առնուած ըլլայ, այլապէս պիտի զգար: Այս մասին ոչինչ ըսաւ դատարանին մէջ եւ ոչ ալ դուրսը»: Ամերիկացիք միշտ կը պնդեն, թէ օդանաւը որ 20.000 մեթր բարձրութենէ կը թռչէր, խանգարում ունեցած եւ հարկադրաբար վար իջած է: 20.000 մեթրի վրայ խորհրդային հակաօդային թնդանօթները ի վիճակի չեն հարուածելու որեւէ օդանաւ: Օդանաւորդին կինը՝ Պարպարա Փաուըրս Փարիզ մամուլի ասուլիս մը տուաւ եւ յայտարարեց թէ ոչ մէկ օգուտ ունի իր Մոսկուա մնալը:

ԻՐԱՔՑԻ 11 սպաներ, գլխաւորութեամբ սպայակոյտի պետ՝ զօրավար Ահմետ էլ Ապտիի, Խ. Միութիւն պիտի մեկնին, պաշտօնական այցելութեան:

ՓՐԱԻՏԱՅԻ մէջ, ակադեմական Ժուկով յօդուած մը ստորագրած է ուր կ'ըսէ.— ««Վարդապետականները եւ աղանդաւորները չեն հասկնար ընկերային յառաջդիմութեան օրէնքները: Եւ այդ պատճառով կը պնդեն թէ Լենինի խաղաղ համակեցութեան սկզբունքին գործադրութիւնը պիտի խաթարէր ազգային ազատագրման շարժումին ընթացքը»:

ՈՂԲԵՐԳԱԿԱՆ մահ ունեցան Ֆրանսացի չորս երիտասարդներ: Եօթը ընկերներ եղնիկ որսալու գացած էին, Սահարայի մէջ: Հաւանաբար կորսուած են: Ծարաւէն եւ տաքէն սոսկալի տառապանքի ենթարկուած, խումբին մաս կազմող երիտասարդներէն միայն երեքը ողջ մնացած են: Ասոնք ազատած են շնորհիւ Սահարայի մէջ ծարաւի դէմ փորձեր կատարող խումբին (Էս.Օ.Էս. – Սահարա):

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՆԱԽՈՐԴՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻՆ ՊԻՏԻ ՍԿՍԻ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (Օգոստոս 24–25) կ'ամփոփենք հետեւեալ լուրերը:

Հաւանական կը նկատուի որ նախորդներու դատավարութիւնը Հոկտեմբեր 1ին սկսի, Եասսըատայի մէջ: Առջի օր վերջացան Պայարի եւ Մենտերէսի հարցաքննութիւնները, Սեպտեմբեր 6–7ի, Թոփքափուի եւ Ապրիլ 28ի դէպքերուն շուրջ: Ասկէ ետք պիտի սկսի նոր հարցաքննութիւն մը Սահմանադրութեան բռնաբարումին համար:

Դատավարութեան շուրջ Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ նոր մանրամասնութիւնները կը հրատարակեն.—

Հարցաքննիչ Բարձր Մարմնին 24 անդամները, որոնք լրացուցած են Սեպտեմբեր 6ի, Համալսարանի, Թոփգաբուի դէպքերուն քննութիւնը եւ ձեռք առած են մնացեալ նիւթերը, իրենց տրուած հրամանով մը՝ Եասսըատա գացած են, միասին տանելով իրենց անկողիններն ու այլ պիտոյք: Իրենց հրահանգուած է Եասսըատայէն չբաժնուիլ մինչեւ քննութեան վախճանը: Նոր հարցաքննութիւնները կը կեդրոնանան հետեւեալ չորս կէտերուն վրայ.— 1) Սահմանադրութեան բռնաբարման հետեւանքով հայրենադաւութիւն: 2) Հակաժողովրդավարական օրէնքներու պատրաստութիւն եւ գործադրութիւն. այս յանցանքով պիտի դատուին երեսփոխանները, որոնց տրուելիք պատիժը նուազագոյն 15 տարի է: 3) Ազգ. Ժողովին բնականոն աշխատանքը եւ անկողմնակալութիւնը խանգարել, ասոր պատիժն ալ առնուազն 15 տարի է: 4) Անձնական զեղծումներ եւ կողմնակցութեան քաղաքականութիւն: Ստուգուած է թէ գրեթէ բոլոր անկեալներն ալ այս ճամբաներով անձնական նպաստ ապահոված են:

×

Հանրապետական կառավարութիւնը կազմուելէ առաջ, Ազգ. Մեծ Ժողովին կողմէ 1920ին ընդունուած «Հայրենադաւութեան» օրէնքին՝ 1925ին աւելցուած էին երկու յօդուածներ, որոնք հայրենադաւ կը նկատէին կրօնքը քաղաքականութեան գործիք դարձնողը եւ կը տրամադրէին յանցաւորներուն կախուիլը: Այս օրէնքին հիման վրայ հետապնդումի ձեռնարկուած է Դեմոկրատ կուսակցութեան վարիչներուն դէմ: Քննութեան միջոցին բազմաթիւ փաստեր ձեռք անցած են՝ թէ կրօնքը իբր գործիք ծառայած է քաղաքականութեան:

×

Կը հաղորդուի թէ անկեալներու դատավարութիւնները տեղի պիտի ունենան ըստ հրապարակային դրութեան որ ի գործ դրուեցաւ Բ. աշխարհամարտի վախճանին՝ նացի պատերազմական յանցապարտները դատող Նիւրէնպերկի միջազգային Ատեանին կողմէ: Այսպէս, ամբաստանեալներուն յայտարարութիւնը, դատախազին ամբաստանագիրը դատաւորին խօսքերը եւ փաստաբաններու պաշտպանողականները անմիջապէս անգլերէնի, Ֆրանսերէնի եւ գերմաներէնի պիտի թարգմանուին միաժամանակ ու օտար լրագրողներն ու թղթակիցները ամբողջ աշխարհի պիտի տարածեն:

Մինչ այդ, վերջնականօրէն հաստատուած է թէ «պահչէ» թիփով 1500 հոդինոց շոգենաւ մը պիտի յատկացուի դատավարութիւններուն հետեւողներուն համար: 200 թուրք լրագրողներ պիտի կըրնան հետեւիլ դատավարութեան:

Կը հաղորդուի թէ միայն Սահմանադրութեան հռչակումէն եւ դատավարութիւններու վախճանէն յետոյ պիտի արտօնուի քաղաքական գործունէութիւնը:

Ճեմալ Կիւրսէլ Համալսարան այցելեց, մասնակցեցաւ Սահմանադրութեան յանձնաժողովին աշխատանքներուն ու բացատրութիւններ ստացաւ փրոֆեսէօրներէն:

Կիւրսէլ յայտարարեց.

— Շատ լաւ աշխատեր են ընկերներս: Յառաջիկայ ամսուան վախճանին պատրաստ կ'ըլլայ Սահմանադրութիւնը:

Յետոյ լրագրողներուն դառնալով յարեց.

— Դուք ալ շատ անհամբեր էք. ձեզի ըսի թէ ամսոյս 27ին մամուլի ասուլիս պիտի ընեմ, տակաւին նեղը կը դնէք զիս:

Յանձնաժողովին անդամներէն Փրոֆ. Նայիլ Քուպալը, Նախագահին այցելութենէն յետոյ, հետեւեալը ըսաւ.

— Կ'աշխատինք առանց տեղեկութիւն ունենալու իրարու գաղափարներու մասին: Այսօր մեծ ուրախութիւն զգացինք հասկնալով թէ կատարելապէս համակարծիք ենք Նախագահին հետ:

Զօր. Կիւրսէլ Վերատեսչութենէն բաժնուելէ յետոյ այցելած է բժշկական պատմութեան տունը եւ ըսած թէ «մռայլ օրերը ետ պիտի չգան այլեւս»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐ

ԳԱՐՈՒՆՆ ԱՇՏԱՐԱԿՈՒՄ

Այսօր աշխարհին իմ սիրտն եմ բացել
(Ինձ շատ էր այրել գարնան կարօտը)
Իմ շրթին այրող երգեր է դրել
Գարնան անձրեւոտ այս առաւօտը:

Այսօր շրջում եմ ու խորհում անվերջ.
Սիրտս յուզմունքից խփում է արագ.
Հալւում է ասես կապոյտ օդի մէջ
Անձրեւը լուսէ, անձրեւը բարակ:

Ահա ամպերը ցրւում են վերում,
Օդում մնում է անձրեւի փոշին,
Ամպերը դանդաղ գնում են նստում
Հեռւում երեւող սարերի լանջին:

Թեթեւ օդի մէջ հովիկն է խաղում,
Նստում է ցօղը այգու կանաչին,
Աշխարհին մի ջերմ գգուանք են մաղում
Գարնան արեւի շողերն առաջին:

Անուշ բուրմունքով լցւում է օդը,
Անձրեւից յետոյ ջրերն են հոսում,
Հոգիս գերում է այս առաւօտը —
Գարնան լեզուով է իմ սիրտը խօսում:

×

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Դու անափ մի ծով,
Ես փոքրիկ ալիք,
Կապուած եմ սիրով
Քեզ, իմ հայրենիք:

Դու խիտ մի անտառ,
Մեծ ու անառիկ,
Ես փոքրիկ մի ծառ,
Քո մէջ, հայրենիք:

Դու հարազատ մայր,
Ես խենթ մի բալիկ,
Կապուած ենք իրար
Մենք, իմ հայրենիք:

Դու խարոյկ անմար,
Ես բոց մի փոքրիկ
Այրւում եմ պայծառ
Քեզ հետ, Հայրենիք:

ԱՐԵՒՇԱՏ ԱՒԱԳԵԱՆ

ԱՐԵՒԵԼՔԸ ԼԵՀԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՄԷՋ

Վրոցլաւ-Կրակովում (Լեհաստան) 1959 թուականին հրատարակուել է Տադէուշ Մանկովսկու «Արեւելքը լեհական գեղարուեստական մշակոյթի մէջ» աշխատութիւնը, որպէս «Գեղարուեստի պատմութեան հետազօտութիւններ» շարքի 8րդ հատորը, Միխալ Վալիցկու խմբագրութեամբ:

Գրքի յառաջաբանը գրել է Մեչիսլաւ Գեմբարովիչը, հեղինակի կեանքի եւ ըստեղծագործութեան համառօտակի վերլուծութեամբ: Գիրքը բաղկանում է երկու մասից՝ «Քրիստոնէական Արեւելք» եւ «Իսլամական Արեւելք»: Առաջին մասը (էջ 27–86) ամբողջութեամբ նուիրուած է Լեհաստանում եւ յատկապէս Լվովում հայ ճարտարապետութեանը:

Հեղինակը ծնուել է 1878 թուականին Լվովում: Աւարտել է Լվովի համալսարանի իրաւաբանական համալսարանը եւ զբաղել լեհ իրաւունքի պատմութեամբ: Նա գրել է արուեստի պատմութեան վերաբերեալ աւելի քան 200 ուսումնասիրութիւններ, որոնց մէկ մասը նուիրուած է հայկական արուեստին Լեհաստանում:

Ըստ Մանկովսկու գիտական ուսումնասիրութեան, Մերձաւոր Արեւելքի արուեստի լրիւ պատկերը ներկայացնել հընարաւոր չէր, առանց յատուկ ուշադրութիւն դարձնելու արտակարգ եւ եռանդուն այն մասնակցութեան վրայ, որը նրա զարգացման մէջ ցուցաբերել են Լեհաստանի Հայերը:

Մանկովսկին մի շարք աշխատութիւններ է նուիրել բուն հայկական արուեստին, ինչպէս նաեւ լեհական գեղարուեստական մշակոյթի զարգացման մէջ նրա խաղացած դերին:

1934 թուականին լոյս է տեսել Մանկովսկու «Լվովի Հայերի արուեստը»: Հեղինակը ուսումնասիրութեան նիւթ է դարձրել սեւծովեան մարզերում գտնուող հայ գաղութները, որոնք վերջին հանգրուանն էին հանդիսանում պատմական Հայաստանի եւ Հայերի նոր հայրենիքի միջեւ: Նա ուսումնասիրել է նաեւ Իրանի հայ գաղութները: Արժէքաւոր այդ աշխատութիւնը գիտութեան վերջին խօսքն է տուեալ ասպարէզում:

«Արեւելքը լեհական գեղարուեստական մշակոյթի մէջ» գրքի յառաջաբանը գրող Մ. Գեմբարովիչն ասում է, որ «Մանկովսկու մեծ ծառայութիւններից մէկն էլ այն է, որ նա կարողացաւ փաստերով ցոյց տալ Հայերի գործօն դերը լեհական գեղարուեստական մշակոյթի ձեւաւորման, մշակման մէջ» եւ եզրակացնում, որ «մեծ է Հայերի դերը եւ նրանց ազդեցութիւնը լեհական գեղարուեստական ճաշակի մշակման մէջ»:

Քաղուածաբար տալիս ենք Տադէուշ Մանկովսկու «Արեւելքը Լեհական գեղարուեստական մշակոյթի մէջ» գրքի առաջին մասի թարգմանութիւնը (Էջմիածին, Յունիս 1960):

Ա.

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԱՐԵՒԵԼՔԸ

Յայտնի է, որ Ղրիմի (Կաֆա) ջենովական գաղութից, ԺԴ. դարի կէսերին Լվով եկաւ իտալացի մի շինարար՝ այնտեղ կառուցելու համար Ս. Եղիշէի կամ Երեմիա մարգարէի անուան եկեղեցի եւ հայկական տաճար:

Յիշատակութեան արժանի է հայկական ոսկերչութիւնը, որը Լեհաստան էր բերուել Հայերի ասիական հայրենիքից եւ մինչեւ օրս էլ պահպանում է իր սեփական, ոճային առանձնայատկութիւնները: Այդ ոսկերչութեան հնագոյն նմոյշներին է պատկանում արծաթէ մի գաւաթ, որն այժմ գտնւում է Լենինգրադի Էրմիտաժում եւ որի վրայ եղած հայերէն արձանագրութիւնից երեւում է, որ ան պատրաստուած է եղել հայկական տոմարի 998 թուականին (1549) Լվովի հայկական համայնքում, հայ արհեստաւորների ձեռքով: Գաւաթի վրայ նշուած է զայն շինող վարպետի անունը՝ «Վարպետ Պետրոս ոսկերիչ»: Եւ իրօք, 1549 թուականին Լվովում աշխատում էր հայ ոսկերիչ վարպետ Պետրոսը: Այդ գաւաթը պատրաստուած է միջին դարերից դէպի նոր ժամանակները անցնող շրջանի հայկական արուեստի ոճով: Հայերը այդ ժամանակ գործածում էին այդպիսի գաւաթներ:

Բ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՆՐԱ ԶԱՐԴԱՐՈՒԵՍՏԸ

Լեհաստանում Ջենովացիք ունէին առեւտրական գաղութ: Նրանց օգնում էին Հայերը:

Հայաստանի քաղաքական անկախութեան վիճակը, պատերազմները ստիպեցին հայ բնակչութեան զգալի մասին թողնել հայրենի երկիրը եւ այլ երկրներում փնտռել կեանքի աւելի ապահով միջոցներ: Նրանց մէկ մասը ապաստան գտաւ Լեհաստանում, յատկապէս Լվովում:

Ի ծնէ առեւտրական ընդունակութիւնները եւ հայաստանամերձ մի շարք երկրների լեզուներին տիրապետելը օգնում էին Լեհաստանի Հայերին յաջողապէս առեւտրով զբաղուելու: Արեւմուտքի եւ Արեւելքի միջեւ առեւտուրը Ջենովացիների ձեռքումն էր, եւ նրանք իրենց մօտ ծառայութեան էին վերցրել Հայերին, որոնք յայտնի էին որպէս հմուտ առեւտրականներ եւ Լեհաստանի հաւատարիմ քաղաքացիներ:

Հայերի գաղթը դէպի Արեւմուտք սկսել է ԺԱ. դարից, 1064 թուականին, Անիի կործանումից յետոյ: 1239 թուականին Հայաստանի մայրաքաղաքը կրկին կործանուեց Մոնղոլների ձեռքով: Հայ գաղթականների հոսանքներ նորից հոսեցին դէպի տարբեր երկրներ, բայց նրանք դեռ եւս չէին հասնում Եւրոպային, ուր եկան ԺԳ. դարում միայն Ղրիմից: Լեհաստանի հայ գաղութներից ամենամեծը Լվովումն էր: Հայերը Լեհաստան բերեցին հայկական հին արուեստի տարրերը, իրենց հեռաւոր Հայրենիքի քաղցր յիշողութիւնները, ինչպէս նաեւ Ղրիմում սովորած թաթարերէն լեզուն: Իրենց մայրենի լեզուն նրանք արդէն մոռացել էին եւ զայն լսում էին միայն եկեղեցիներում: Լեհաստան եկած Հայերը նոյնիսկ գրում էին թաթարերէն, բայց հայկական տառերով: Այս ձեւով էին գրւում հայկական բոլոր պաշտօնական թղթերը Լվովում, մինչեւ ԺԷ. դարը:

Երբ միջնադարի վերջում թէ՛ Արեւելքում եւ թէ՛ Արեւմուտքում աւարտուեց Ջենովայի առեւտրական դերը, Հայերը իրենց ձեռքը վերցրին առեւտրի գործը, թէեւ ոչ այնքան լայն չափերով, ինչպէս անում էին Ջենովացիները:

Սակայն Հայերը հետաքրքրւում եւ զբաղւում էին ոչ միայն առեւտրով. նրանք զբաղւում էին նոյնպէս արուեստներով՝ ճարտարապետութեամբ, մանրանկարչութեամբ: Հայկական ճարտարապետութեան զարգացման եւ ծաղկման շրջանը Հայաստանում ընդգրկում է Դ.-ԺԳ. դարերը, որից յետոյ նոր բան համարեա չի ստեղծուել, միայն կրկնուել են հին ոճերը:

Եւրոպական հայ գաղութների արուեստը, յատկապէս ճարտարապետութիւնը, համեմատած բուն Հայաստանի արուեստի հետ, զգալի տարբերութիւններ է հանդէս բերում: Ապրելով օտար երկրներում, Հայերը թէեւ ձգտում էին կառուցել հայկական ոճով, այնուամենայնիւ, անխուսափելի էր նոյնպէս նոր միջավայրի ազդեցութիւնը: Ամենահին փայտաշէն հայկական եկեղեցին շինուել էր Լվովում, մօտաւորապէս 1183 թուականին: Հայ ճարտարապետական արուեստի յաջորդ յուշարձանը հայկական փորագրուած արձանագրութեամբ մի քար է 1264 թուականից: Այդ քարը գտնուեց մի ջրհորում, որը մի ժամանակ եղել է եկեղեցու եւ Հայոց արքեպիսկոպասարանի միջեւ:

1363 թուականին Լվովում կառուցուեց հայկական տաճար: Այդ եկեղեցին, ինչպէս նաեւ Լեհաստանի բոլոր հայկական եկեղեցիները լուսաւորչական էին եւ ենթարկւում էին Էջմիածնի կաթողիկոսին:

Բացի այդ տաճարից, Լվովում կային հայկական եւս երեք եկեղեցիներ: Հայկական համեմատաբար մեծ գաղութներ, իրենց եկեղեցիներով, բացի Լվովից կային Լեհաստանի Կամնեսկ-Պոդոլսկ եւ Կազլովեռ քաղաքներում, ինչպէս նաեւ Բրոդիում, Զամոսցում, Ստանիսլաւում, եթէ չյիշատակենք փոքրաթիւ այն Հայերին, որոնք բնակութիւն էին հաստատել Լեհաստանի այլ քաղաքներում:

Սակայն Լեհաստանում գտնուած հայկական այդ տաճարներից եւ եկեղեցիներից միայն Լվովի տաճարն է մնացել այնպիսի վիճակում, որ դեռեւս կարող է վերակառուցուել իր նախկին ճարտարապետական ոճով:

Լվովի հայկական այդ տաճարը կառուցուել է երկու հայ հարուստների՝ Ղրիմի Կաֆա քաղաքի բնակիչ Շահնչահի որդի Յակոբի եւ Աբրահամեանց Փանոսի նուիրատուութեամբ: Վերջինիս որտեղացի լինելը յայտնի չէ: Հաւանական է, որ նոյնպէս Ղրիմում գտնուող հայ գաղութներից մէկի միջից եղած լինի: Այդ երկու Հայերը Լվովի թեմից չէին, բայց նրանց նուիրատուութիւնը ուղարկուել էր Լվով՝ հայկական լուսաւորչական արքեպիսկոպոսութիւնը հիմնելու նպատակով: Հիմք կայ ենթադրելու, որ Աբրահամեանց Փանոսի որդիները յետագայում հաստատուեցին Լվովում:

(1 — Շար.)

ԶՐՈՅՑ՝ ՓՐՈՖ. ՊԸՆԸՑԵԱՆՈՒԻ ՀԵՏ

ԽՄԲ.— Մեր ընթերցողներուն ծանօթ է ռումէն մեծ ակադեմականը, Փրոֆ. Պընըցեանու, որու հետ տեսակցութիւն մը ունեցած է Պուքրէշի «Նոր կեանք» թերթին խմբագիրը, նախ քան ակադեմականին մեկնիլը՝ մասնակցելու համար արեւելագէտներու ԻԵ. համագումարին, Մոսկուայի մէջ:

— Մտադիր էք մասնակցելու արեւելագէտներու Համագումարին:

— Այո՛, մտադիր եմ մասնակցելու եւ ներկայացնելու «Հայ ցեղաբանութեան հարցեր» խորագրով տեղեկաբերութիւն մը: Ուրախ եմ, որ այս Համագումարին պիտի հանդիպիմ Հայաստանի, ինչպէս նաեւ Արեւմուտքի հայագէտներուն, որովհետեւ հայագիտութեան բնագաւառին մէջ պէտքէ ուղենչել բոլոր հայագէտներու գործակցութիւնը:

— Ի՞նչպէս կ՛ըմբռնէք այս գործակցութիւնը:

— Այս տարուան Մարտ ամսուն, Հայաստանի Ակադեմիայի Պատմութեան Ինստիտուտի տնօրէն Փրոֆեսէօր Յարութիւնեանէն ստացայ պաշտօնական գրութիւն մը, որով ան կ՛առաջարկէ սերտ գործակցութիւն մը հայկական Ակադեմիայի Պատմութեան Ինստիտուտի եւ ռումանական Ակադեմիայի Պատմութեան Ինստիտուտի միջեւ: Խօսքը համատեղ ուսումնասիրութիւններու մասին է, որոնք պէտք է կատարուին Հայաստանէն գալիք եւ ռումանական մարմինի մը հետ՝ նպատակ ունենալով ուսումնասիրել ռումանական հողամասին վրայ հաստատուած հայկական գաղութներու պատմութիւնը:

Ռումանական Ակադեմիայի Պատմութեան Ինստիտուտի պահանջին վրայ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՐԱԶԱՏ ՁԵՌՔԵՐ

Հիմա էլ կայ Շամխալ ամին:

Ծեր է, աչքերի լոյսը փոքր-ինչ պակասել է, մէջքը փոքր-ինչ կորացել, բայց դեռ բանում է այգիներում, գոհ է շրջապատի մարդկանցից, հայրենի Դովութլի գիւղից, որ կպած է այգիներին՝ գլխին Առանաց ձորի ջրվէժը, ապա մի լեռ, լերան միւս կողմին Քարաքունջ չէնը:

Հիմա շատ այգիներ ունի Դովութլին: Այգիների մէջ թթենիներ կան, մեղրատանձի, խնձորենի ու անթիւ դեղձենիներ: Եւ թէկուզ փոքր-ինչ պակասել է Շամխալ ամու աչքերի լոյսը, բայց էլի մայրամուտին նա բարձրանում է Առանի ջրվէժի քարափը, նայում ձորի միւս կողմին ծաւալուած Քարաքունջ գիւղին, հայեացքով գտնում գիւղի դպրոցը, դպրոցից վերեւ՝ Զոպան Առաքելի տունը:

Ապա երկար նայում է իրենց այգիներից հեռացող երիտասարդ բարեկամին, մինչեւ սա ծածկւում է Քարաքունջի այգիներում, ու կապոյտ մշուշն է իջնում ձորերի մէջ, եւ Զոպան Առաքելի տանը բռնկւում է ելեկտրական լոյսը: Ապա սարերի թանձր ստուերների հետ Շամխալ ամին դանդաղ իջնում է դէպի տուն:

Իջնում է Շամխալ ամին աշնան բարիքներով նախշուած հին արահետով ու բաց թողնում մտքի կծիկը: Ջրվէժը քրքջում է, աներես ջարդերը սաստկացնում են իրենց աղմուկը, իսկ այգու ծառերի տակ ճողփում է առուի ջուրը, վազում, երկարում Շամխալ ամու յուշերի պէս...

Մի ժամանակ ամայի ցաքուտ էր այս ձորը, աներես ջարդեր չկային, ջուր չէր ճողփում եւ չկային ահա այս դանդուր այգիները, այս թթենին, այս մեղրատանձին, հրէ՛ն, դեղձենիների այն երկար շարքը:

Այս ձորում այգիներ չկային:

Շամխալ ամին ի՞նչպէս մոռանայ բոլորից մոռացուած հին ցաքուտը, որի մէջ այծ էլ չէր մտնում: Ի՞նչպէս մոռանայ փոքրիկ, պարսպապատ այն մի պատառ այգին, որ հիմա մխրուել է այգիների յորձանքին, որի ստուերները սակայն աւելի երկար են ու ծառերի տակի կանաչն աւելի փարթամ:

Վաթսունհինգ տարի առաջ քարաքունջեցի Ներսէսն իր ձեռքով այդտեղ տնկեց առաջին շահ-թթենին եւ ուրիշ ծառեր էլ տնկեց: Յետոյ ինքն ու Ներսէսը մի ափ ջուր խլեցին ջրվէժի շուրթից, առու բերին, փոքրիկ մի այգի ստեղծեցին ցաքուտի մէջ եւ Դովութլեցիք իրենց ձորում ծաղկած ծառ տեսան, այգի եւ այգում պտուղներ:

Յետոյ շատ ջրեր հոսեցին: Նոր մարդիկ եկան ու նոր կարգեր: Յետոյ կոլտնտեսութիւն ստեղծուեց: Քարաքունջից պատուաստի կտրոններ ու շիւեր բերին բանիմաց մարդիկ, բերին ու վայրի ցաքուտը կտրտելով՝ Շամխալ ամու մի ափ այգու շուրջը մեծ այգիներ տնկեցին:

Հիմա էլ դեռ նշմարւում է հին ցաքուտի միջով ոլորւող արահետը, որ մի ժամանակ բարակ պարանի պէս Դովութլին կապում էր Քարաքունջի հետ: Հիմա տարին բոլոր կանաչ է այդ արահետը, ծածկուած ծառերի ստուերներով, թափած մրգով, խազալով: Հիմա Դովութլեցիք մեծ խճուղով են գնում Քարաքունջ: Շամխալ ամին ի՞նչպէս մոռանայ բոլորից մոռացուած այս արահետը՝ ոլորուն, վայրենի, բայց եւ հարազատ ու ճաճաչ:

×

Առաջին անգամ այս արահետով Շամխալ ամին Քարաքունջ գնաց, երբ տասը-տասնըմէկ տարեկան էր: Հայրը նրան տարաւ իր քիրվա Զոպան Առաքելին հիւր: Յիշում է աշնան այդ օրը: Նրան հրաշք թուաց ժայռերի մէջ ծաւալուած Քարաքունջը, տասներկու կամարի վրայ շինած աղբիւրը, եկեղեցին՝ գմբէթով, գմբէթի շուրջը թեւերը ծափծափող աղաւնիներ: Բայց մեծ հրաշքը Առաքել քիրվայենց տունն էր՝ խնձորի ու սերկեւիլի բուրմունքով, Նանախանում գիզին արխալուղի գրպաններում ընկոյզի խեղեփ, անկորիզ չամիչ, չիր եւ Քիրվայենց երեխաները, մանաւանդ Ներսէսը՝ իր տարեկից այդ տղան: Նանախանում գիզին դրկեց իրեն, համբուրեց մօր պէս:

— Ցտքդ էլ ես չէմքից չկտրուի, բալա:

Իսկ Ներսէսը Շամխալին տարաւ իրենց այգին, որ պայթում էր մրգերի առատութիւնից:

— Միրգ կեր, Շամխալ, բաղը քեզ փեշքէշ:

Հիմա էլ կայ Զոպան Առաքելենց այգին մուտքի մօտ վիթխարի ընկուզենի, դեղձենիներ, խնձորենիներ, ջրածակին կռացած մի համեստ հոնի:

Ամէն ինչ յիշում է Շամխալ ամին:

×

Սարում էին: Հայրը, ինքը, եղբայրները: Լուսաբաց էր՝ ամպոտ, անձրեւոտ: Յանկարծ իրենց բինայի վրայ յարձակուեցին Սուլթան բէկի մարդիկ: Շամխալի հօրը ջարդեցին մահակով, ոչխարը զալաղից քշեցին... որո՞տ էր, որ ճայթեց սարի ուսից, թէ փոթորիկ:

— Ադա, էդ ո՞ւմ քիրվի բինան էք կոխում, հէ՛յ... — լսուեց Զոպան Առաքելի դղրդացող ձայնը:

ՍԵՐՕ ԽԱՆԶԱԴԵԱՆ

(1 — շար.)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԹԸ

ՊԱՏՄՎԱԾՔ ԱՀԵՎ

ՂԱՖՈՒՄ ՊԱՀՈՒՆԸ

— Էրթի Տանիելսան, Ամանուր իշխան. — եւ Ասիոր Ձեռքը, — եւ Ասիորը Ձեռքը, Նրան Ասիորի Ձեռքը, Ասիորի Ձեռքը Նրան Ասիորի Ձեռքը Նրան Ասիորի Ձեռքը Նրան

Քոնկոյէն հասած վերջին լուրերուն համաձայն, Նասր տրամադիր է ՄԱԿի դրօշին տակ գտնուող եգիպտացի վայրաչուները Լումումպայի տրամադրութեան ներքեւ դնելու: Վայրաչուները Քամինա պիտի մեկնին, այսինքն Քաթանկայի սիրտը:

Քոնկոյի պելժ ուժերու ընդհ. հրամանատարը՝ զօրավար Զէյզընզ, յայտարարեց, թէ մինչեւ ամսու վերջ պելժ ուժերը մեկնած պիտի ըլլան երկրէն: Այս առթիւ աւելցուցած է.— «Կատարեալ յիմարութիւն է...»:

Քաղայ եւ Քաթանկա միացեալ զեկոյցով մը հաղորդեցին.— «Օգոստոս 25ին սկզբնական դաշնակցութեան մը հաստատման շուրջ պայմանագրութիւն մը ստորագրուեցաւ Քաթանկայի եւ Քաղայի հանրապետութիւններուն միջեւ»: Պայմանագրութիւնը ստորագրած են երկու նախագահները՝ Զոմպէ եւ Քալոնճի:

Համաձայնութիւնը կը նախատեսէ՝ հասարակաց պաշտպանութիւն, ինչպէս նաեւ հաստատում՝ տնտեսական սերտ գործակցութեան: Երկու նահանգներուն միջեւ վերջ կը դրուի մաքսային դրութեան:

Ինչ կը վերաբերի Լումումպայի սպառնալիքին, Զոմպէ յայտարարեց.— «Երեք ամիսէն, երբ զինուորները մարզուին, ոչ մէկ յարձակումէ պիտի վախնանք»: Ալպերվիլի եւ Էլիզապէթվիլի մէջ, Զոմպէ մաքրագործումներ կը կատարէ: Կը ձերբակալէ կամ կը զինաթափէ Լումումպայի կողմնակիցները:

×

Համբրշոլտ, ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը, տեղեկագիր մը ստացաւ Սուտանի վարչապետ Մօտիպօ Քայթայէն: Այս վերջինը «կապոյտ սաղաւարտ»ներ կը պահանջէ Մալիի համար, ինչպէս նաեւ Ապահովութեան Խորհուրդի գումարումը:

ՄԱԿի շրջանակները դիտել կուտան թէ ոչ-անդամ պետութիւն մը չի կրնար Ապահովութեան Խորհուրդի գումարում պահանջել, ի բաց առեալ, եթէ, ընդունի գործադրել եւ հնազանդիլ Ապահովութեան Խորհուրդի տալիք որոշումները:

Մամատու Տիա, Սենեկալի վարչապետը, «ծիծաղելի» գտած է Սուտանի վարչապետին այս դիմումը:

×

ԽԱՉԻԿ ՊԱՊԻԿԵԱՆԻ նախարար նշանակուելուն առթիւ, Մարսէյլի Լը Փրովանսալ «Մարսէյլցիի մը եղբօրորդին նախարար» խորագրին տակ իր ուրախութիւնը կը յայտնէ եւ կը շնորհաւորէ՝ ընկեր Յակոբ Պապիկեանը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Ալեքսան Նուրեան եւ զաւակը Վարուժան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թորոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Թորոսեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, մօր, մեծ-մօր եւ ազգականին՝

ԱՏՐԻՆԷ ՆՈՒՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

Այս առթիւ կը յիշեցնենք թէ անհատական ոչ մէկ մահազդ զրկուած էր:

×

Կապ. Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ալթուն Նաճարեանէ, իրենց զաւկին արկածէ ազատուելու առթիւ, 20 Ն. Ֆրանք: Մասնաճիւղը կատարեալ ապաքինում կը մաղթէ:

×

Այրի Տիկին Խաչեր Կարապետեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԽԱՉԵՐ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Միլանոյէն ճարտարագէտ Արման Սարեան 50 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տիկին Վ. Ռ. Զարդարեան, իր քրոջ՝ Տիկին Էլմասեանի յիշատակին 50 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին եւ 50 Ն. Ֆ. Մոնմորանսիի հանգըստեան տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը իր օդափոխութեան կայանին համար շնորհակալութեամբ ստացած է 10 Ն. Ֆ. Տէր եւ Տիկին Պետրոս Զպուքճեանէ Ատրինէ Նուրեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Տօնածառի հանդէսը, կիրակի՝ Դեկտեմբեր 18, կէսօրէ ետք:

×

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Սորպոնի մէջ:

MARBEUF - AUBERT PALACE
GAUMONT THEATRE
ET
PALAIS ROCHECHOUART

ՕԳՈՍՏՈՍ 24ԷՆ ՍԿՍԿԵԱԼ

ՌՈԺԷ ՀԱՆԷՆ, ԷՍԹԵԼԼԱ ՊԼԷՆ, ՊԵՐՆԱՐ ՊԼԻԷ

« ԹՇՆԱՄԻՆ ՇՈՒՔԻ ՄԷՋ »

L'ENNEMI
DANS
L'OMBRE

un film de
CHARLES GÉRARD
(ԱՃԷՄԵԱՆ)

ՀԱՅ ԲԵՄԱԴԻՐԻՆ ԺԱՊԱՒԷՆԸ

Կը մասնակցին նաեւ.—
Ժոզէ Լուիս տը Վիլալոնկա,
Միշէլ Վիթոլտ,
Լիզ Տըլամար
(Անդամ Քոմէտի Ֆրանսէզի)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ
ՄՈՒՏՔԸ՝
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
ԺԱՄԸ 8ԷՆ 18

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ

1. 1960–61 ուսումնական տարեշրջանը պիտի սկսի Հոկտեմբեր 10ին:

2. Վերաբննութիւնները տեղի պիտի ունենան Հոկտեմբեր 3–8:

3. Արձակուրդի առթիւ, իրենց ծնողաց քով գացող վերաբննելի աշակերտները պէտք է որ Հոկտեմբեր 2ին վերադարձած ըլլան:

4. Աշակերտներէն ոչ ոք կրնայ Սեպտեմբեր 25էն առաջ, վարժարան ներկայանալ:

ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

Ա ԺԱՆ Ա ՐԱԳ
ԵՒ
ՆՈՒՐԲ ՃԱՇԱԿՈՎ ՄԵԾ ԽՆԱՄՔՈՎ
ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՏՊԱՐԱՆ "ՅԱՌԱՋ"

Ամուսնական հրաւիրատոմս
Առեւտրական նամակի եւ այլ թուղթեր
Ամէն գոյնով եւ չափով ազդ
Հանդէսի տոմսակ եւ թռուցիկ

ՏՊԱՐԱՆ
HARATCH
32, RUE DE TRÉVISE, 32
TÉL.: PRO. 86-60 PARIS, 9e MÉTRO: CADET

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

ԲԱՑ Է ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի կողմէ: ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11ԻՆ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

*

1960 – 1961ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրի աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնքի ծանօթութիւններով:

Դիմել 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Բէնսի, Հեռ. 927·01·72:

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

*

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 221–222, միացեալ թիւ, 48 էջ, ամբողջովին Հայաստանի նուիրուած: Բժշկական յօդուածներ Երեւանի բժիշկներուն կողմէ, բժշկական տեղեկութիւններ Հայաստանի մասին, գրական վկայութիւններ մեր հայրենիքին նուիրուած:

Տարեկան բաժնեգինը 15 Նոր ֆրանք: Արտասահման 20 Նոր ֆրանք:

ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բաժանորդը ՀԱՅ-ԲՈՅԺի բարեկամ մըն է: Սպասել որ նամակ գրուի՛ եւ բաժնեգին պահանջուի, կը նշանակէ նեղութիւն պատճառել խմբագրին: Դիւրացուցէք խմբագրին գործը, ցոյց տուէք ձեր բարեկամութիւնը:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Միացեալ Նահանգներէն հիւրաբար Փարիզ գտնուող

ՏԷՐ ԱՌՆԱԿ ՔՀՆՅ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս ...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ և ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC
16 Bis, Bd. Sébastopol PARIS 4e
Tél.: ARC. 26-61 Métro: (CHATELET - HALLES)

136, Rue des Bourguignons
ASNIÈRES - BOIS-COLOMBES
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող ! ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON. PARIS 12e 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND, PAVILLON-SOUS-BOIS - SEINE
4 BIS, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL - S. ET O. 18, RUE BRÉZIN, PARIS 14e
24 RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER, ALFORTVILLE
48 BIS. RUE DALAYRAC. FONTENAY SOUS BOIS

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ՕԳՈՍՏՈՍ

MARDI 30 AOUT 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8886 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4687

ՀՌՈՄԻ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

100·000 ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆՆԵՐ ՆԵՐԿԱՅ ԵՂԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ

Սեփական թղթակցութիւն «Յառաջ»ի

ՀՌՈՄ.— Երէկ՝ հինգշաբթի, Օգոստոս 25ին Հռոմի Ողիմպիականի մարզադաշտին վրայ, կատարուեցաւ պաշտօնական բացման արարողութիւնը 17րդ Միջազգային Ողիմպիական խաղերուն:

Հակառակ կիզիչ արեւին, հսկայ բազմութիւն մը՝ 100·000ի հասնող, լեցուցած էր դաշտի բոլոր տրամադրելի մասերը, ուր զբօսաշրջական այս եղանակին, նշմարելի էին մեծ թուով ամենազգի օտարներ, որոնց մէջ ամէնէն աչքառու թիւը կը կազմէին Ամերիկացիք:

Խաղերու վերին հովանաւորողը, Իտալիոյ նախագահը՝ Կռոնքի, դաշտ ժամանեց ճիշդ ժամը 4,30ին, ուր ազգային փառերգին հնչումով ժողովուրդը համակրանքի ծափերով ընդունեց զինք:

Անմիջապէս սկսաւ մարզիկներու տողանցքը առաջնորդութեամբ յունական խումբին, որուն դրօշակը կը կրէր զահաժառանգ Կոնսդանդին իշխանը: Աւելցնենք անմիջապէս որ բացման արարողութեան պատուոյ բեմին վրան է նաեւ Յունաստանի թագուհին եւ իշխանուհի Սոֆիա որ ի պահանջել հարկին մաս պիտի առնէ «զբօսանաւի» մրցումներուն:

Հետզհետէ քակուեցաւ ազգերու շարքը լատինական տառերու կարգով: Բոլոր տողանցողները արժանացան ջերմ ընդունելութեան, որոնց մէջ սակայն Միացեալ Նահանգներու խումբը բացառիկ ընդունելութիւն մը գտաւ: Հազիւ դաշտ մտած, արդէն ժողովուրդը ոտքի էր ու հուռռաներով եւ ծափողջիւններով կը թնդար ամբողջ մարզադաշտը: Ամերիկեան խումբի աստղազարդ դրօշակը առաջին անգամ ըլլալով կը կրէր սեւամորթ մը Դ. Ճոնսըն, տասնախաղի ախոյեան:

Գոյնզգոյն եւ գրաւիչ տարազներու ամբողջ բանակ մը կը տողանցէր ժողովուրդին առջեւ որոնց մէջ իրենց առաւելապէս աչքի կը զարնէին Աւստրալացիք, Տանըմարքացիք, Ֆրանսացիք, Ճափոնցիները, Գերմանացիք, Հնդիկները իրենց իւրայատուկ գլխու դեղին փաթթոցներով, Անգլիացիք եւ Ամերիկացիները: Արեւելեան երկիրներու մարզիկներուն տարազները բաղդատաբար լուրջ եւ մութ գոյներ ունէին: Տպաւորիչ էր Խորհրդային մարզիկներու երկսեռ խումբին տողանցքը:

Երբ բոլոր մարզիկները շարուեցան պատուոյ բեմին վրայ, իտալական Ողիմպիականի կազմակերպիչ մարմնի նախագահը Կ. Անտրէսթթի բարի գալուստի եւ շնորհակալութեան ուղերձ մը ըրաւ, որմէ անմիջապէս վերջ Միջազգային Ողիմպիականի նախագահը հակիրճ քանի մը խօսք ըրաւ ու ապա Հանրապետութեան Նախագահը բացուած յայտարարեց 17րդ Միջազգային խաղերը:

Ապա Ողիմպիականի փառերգի հնչիւնին տակ, համանուն մեծ դրօշակը պարզուեցաւ դաշտին վրայ, եւ ուրիշ մը որ ցարդ կը գտնուէր Մելպուրն, անոր քաղաքապետը յանձնեց Հռոմի քաղաքապետին որ պահ պիտի մնայ Հռոմի մէջ, մինչեւ յաջորդը՝ որ տեղի պիտի ունենայ Ճափոնի մէջ 1964ին:

Անկասկած որ հանդէսի ամէնէն յուզիչ մասը Ողիմպիականի ջահին հասնիլը եղաւ, մարզադաշտ: Ջահակիրները հազիւ ոտք կոխած դաշտին վրայ, երեք թնդանօթի հարուածներ արձակուեցան: 6000 աղաւնիներ արձակուեցան եւ Հռոմի բոլոր կոչնակները սկսան զօղանջել: Ամբողջ ժողովուրդը մէկ հոգիի պէս կը թնդացնէր մարզադաշտը ու անդադար կը ծափահարէր: Ջահակիրը շրջան մը ըրաւ դաշտին շուրջ, ապա գնաց վառելու Ողիմպիականի կրակարանը, որուն անմար բոցը պիտի շարունակուի մնալ մինչեւ ամբողջ խաղերու ընթացքին:

Բացման հանդիսաւոր այս արարողութիւնը վերջ գտաւ իտալական ազգային եւ Ողիմպիականի փառերգներով, որու մաս կազմեցին Քարապինիէրիներու նուագախումբին ու ազգային Ակադեմիայի Սանթա Չեչիլիա երգչախումբը:

Յ. ՇԱՀԻՆԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼՈՒՄՈՒՄՊԱ ՔԱԹԱՆԿԱՅԻ ՎՐԱՅ ԿԸ ՔԱԼԷ

ՄԱԿ-Ի ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ ՍԹԱՆԼԷՎԻԼԻ ՄԷՋ

Միջափրիկեան ժողովը կը շարունակուի Լէոփոլտվիլի մէջ: Շահեկան է նշել թէ ժողովի հրաւիրողը՝ Լումումպա ձրգած է հիւրերը եւ գացած Քազայով զբաղելու: Յարդ, խնդրոյ առարկայ եղած են ընդհանուր սկզբունքներ միայն, ինչպէս՝ ափրիկանացում, ափրիկեան երկիրներու եղբայրակցութիւն, եւայլն: Առջի օր քննութեան առած են Քաթանկայի հարցը: Ժողովները գռնփակ ըլլալով ոչ մէկ տեղեկութիւն կարելի եղած է ձեռք ձգել, տրուած որոշումներուն մասին: Ֆիկառոյի թղթակիցը՝ Մաքս Քլօ, գաղտնի տեսակցութիւններ ունեցած է ժողովի քանի մը պատուիրակներու հետ, եւ կ'եզրակացնէ.— Սկզբունքով, արաբ եւ ափրիկեցի բոլոր պատգամաւորներն ալ դէմ են Քաթանկայի անջատման, սակայն, չեն ուզեր ծայրայեղութեան երթալ, այսինքն ընդառաջ երթալ Լումումպայի ծրագրին: Այս վերջինը զինուորական օժանդակութիւն կը պահանջէ Ափրիկէի ազատ երկիրներէն, որպէսզի զինու զօրութեամբ Քաթանկայի հաշիւը մաքրէ:

— Ի՞նչ կը նախատեսէք, հարցուցած է Մաքս Քլօ:

— «Լումումպայի կ'իյնայ գտնել լուծում մը: Պարզ է թէ զինուորական ուժ պիտի գործածէ, քանի որ ապստամբութիւն մը տեղի ունեցած է կեդրոնի կառավարութեան դէմ: Այսուհանդերձ զինուորներ չենք կրնար տրամադրել, այլ միայն, մասնագէտներ եւ սպաներ»:

Արդէն իսկ, Քոնկոյի վարչապետը առանց բառերը ծամծմելու, այս մասին արտայայտուած է առջի օր, Ունիթայի (իտալ. համայնավարներու պաշտօնաթերթը) թղթակիցին.— «Քաթանկայի հարցը պիտի կարգադրուի, չնորհիւ Քոնկոյի բանակին անմիջական միջամտութեան»: Միւս կողմէ սակայն, Զոմպէ շատ ինքնավստահ է: Արդարեւ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, յայտարարեց.— «Եթէ Լումումպայի զինուորները գան, անոնց կը սպասենք վճռական կեցուածքով»:

Ծանր միջադէպեր տեղի ունեցած են Սթանլէվիլի մէջ: Լումումպայի ժամանումին սպասող Քոնկոցի զինուորներ եւ քաղաքացիներ, ՄԱԿի զինանշանը կրող ամերիկեան օդանաւի մը վրայ յարձակած եւ մէջը գտնուող անձնակազմը — ութ Ամերիկացիներ — վիրաւորած են, հրացանի հարուածներով: Լինչի պիտի ենթարկուէին, եթէ վրայ չհասնէին ՄԱԿի Հապէշ զինուորներ: Միջադէպէն երեք քառորդ ժամ ետք, Լումումպա Սթանլէվիլի օդակայանը հասած է:

Ուրիշ միջադէպեր ալ պատահած են, Սթանլէվիլի մէջ: Գնդացիրներով զինուած Քոնկոցի զինուորներ, ՄԱԿի քաղաքային սպայակոյտի անդամները ձերբա-

(Շար.ը կարդալ 4րդ էջ)

Օրը Օրին

ԴԵՂՆ ՈՒ ԴԱՐՄԱՆԸ...

— Մեր սրտէն խօսած էր ձեր թերթը, անցեալները... Մե՛նք ալ ունինք այդ ցաւը...

— Ո՞ր ցաւը...

— Մեր Հայրենակցական Միութիւնն ալ, տարիներով, սաներ պահած է, բայց կրնամ առանց վարանումի յայտարարել, թէ յուսախաբ եղած է՝ շատերէն...

— Ուրեմն, մեր թերթը մատնանշած էր համատարած հիւանդութիւն մը...

— Այո՛, «հիւանդութիւն» բառը շատ տեղին է... Եղբայր պատուական, երբ նիւթական անձուկ պայմաններու մէջ են, աղերսագիր կը ղրկեն եւ օգնութիւն կը խնդրեն... Կ'ըսեն թէ դպրոց, համալսարան պիտի երթան, բայց դրամ չունին... Որբ են կամ չքաւոր ընտանիքի մը զաւակը... Իրենց աղերսագիրներուն մէջ ալ մե՛ծ, մե՛ծ խոստումներ... «Երբ, օր մը, դրամ շահիմ, կը վերադարձնեմ»... Մենք ալ կը հաւատանք եւ պէտք եղած օգնութիւնը կ'ընենք... Ուզես չուզես պիտի հաւատաս... Մէկը Երկրորդական վարժարան կը ղրկենք, ուրիշի մը համալսարանական ծախքերը կը ստանձնենք, երրորդի մը գիրքերը կը գնենք...

— Յետո՞յ ինչ կը պատահի...

— Ձեր մտքէն անցածը... Դպրոցէն, համալսարանէն ելա՞ն, մարդ եղա՞ն, ա՛լ կը մոռնան իրենց բարիք ընող Միութեան գոյութիւնն ալ, անունն ալ... Կը ճանչնանք այնպիսիներ, որոնք մեր Միութեան դրամներով մարդ եղած են, տուն-տեղ շինած են, դրամատունն ալ ափ մը կորկոտ պահ դրած են, բայց նորէն մեր երեսն անգամ չեն նայիր...

— Ատ ի՛նչ ողբալի երեւոյթ է:

— Ողբալին ալ խօ՞սք է... Սիրտդ կը-տոր կտոր կ'ըլլայ, երբ կը տեսնես այս վրան-բաց ապերախտութիւնը... Մեր Միութեան ծանօթ են քանի մը նախկին սաներ, որոնք այսօր նիւթական շատ լաւ վիճակ ունին, բայց մեզի բարեւ ալ չեն տար... Ինքնաշարժ ունին, փառաւոր տուն ունին, իրենց կնոջը ականջէն ադամանդ օղ կախած են, բայց մեզի ականջ չեն կախեր... Անգամ մը, մեր նախկին սաներէն մէկուն, մեր Միութեան պարահանդէսին տոմսակը ղրկեցինք... Գիտէ՞ք ինչ ըրաւ — ետ ղրկեց՝ առանց խպնելու... Անպիտա՛ն արարածը, մեր Միութեան տոլարներով մարդու կարգ անցեր է, մեր քովէն ալ անցնիլ չուզեր... Ըսեմ ձեզի որ մեր Միութեան անդամներուն սրտէն արիւն կ'երթայ, երբ այս տեսակ ապերախտութիւններ կը տեսնեն: Ա՛լ անանկ եղած ենք որ կարծեմ մեր յաջորդ Պատգամաւորակնին, պիտի որոշենք սենթ չյատկացնել աղքատիկ ուսանողներու:

— Քանի մը հոգիի մեղքին համար մընացեալները մի՛ պատժէք, անարդարութիւն ըրած կ'ըլլաք...

— Այո՛, ատ ատանկ է եւ ինչպէս որ ձեր թերթը ըսած էր, ամէնը մէկ ջուրով ալ չենք կրնար լուալ, բայց չէ՞ք կարծեր որ «փորձեալը կրկին փորձելը յիմարութիւն է»... Աս ալ աւելցնեմ որ ամէն տարի այս գանգատները կ'ընենք, բայց երբ նոր աղերսագիր մը հասնի մեզի, ապերախտները կը մոռնանք եւ նորէն կ'օգնենք... Սիրտ է, չի դիմանար... Ազգին զաւակներն են, մեր զաւակներն են, ինչպէ՛ս կրնաս ետ ճամբել... Վերջապէս, մեր Հայրենակցականները ինչո՞ւ հիմնուեր են — ազգին եւ անոր զաւակներուն հոգ տանելու համար... Չեմ գիտեր ինտո՛ր այս ցաւը պիտի դարմանենք...

— Այդ ցաւը չի դարմանուիր... Երախտագիտութեան զգացումը փողկապ չէ որ առնես մէկու մը ճիտէն կախես... Դաստիարակութեան հարց է...

— Ուրեմն դուք ալ դեղ, դարման չունիք...

— Ունի՛նք — ամէն Հայրենակցական իր թերթին մէջ կը հրատարակէ անունները իր ապերախտներուն, որոնք իրենց բարերարներուն բարեւ չեն տար այսօր... Այդ «կրաւորական» պատիժը կրնայ «ներգործական» ազդարարութիւն մը ըլլալ յաջորդ աղերսագիրները ստորագրողներուն համար...

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ պաշտօնական այցելութեան պիտի երթայ Ֆինլանտա, Սեպտեմբերի սկիզբը: Ներկայ պիտի ըլլայ Հանրապետութեան Նախագահի ծննդեան 60րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած հանդիսութեանց:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ տնտեսութեան նախարարը՝ Էհրարտ Տիւսէլտորֆի մէջ յայտարարեց.— «Բարձր Սիլեզին գերմանական հող էր եւ ոչ լեհական: Ներկայիս Լեհաստանի կողմէ կառավարուիլը ոչինչ կը փոխէ կացութենէն»:

ՇԹՕՐԱՅԻ ժողովը, նոր անելի մը մէջ մտաւ պաղեստինեան հարցով, որուն համար որոշում չկրցաւ տալ: Գահիրէ եւ Պաղտատ տարբեր նպատակներով կ'ուզեն արաբական Պաղեստին մը ստեղծել ի հեճուկս Յորդանանի, որուն անհետացումը իրենց գործին կուգայ: Քասըմի համար «պզտիկ թագաւորին» (Հիւսէյին) տապալումը պիտի ամբողջացնէր 1958ի իրաքեան յեղափոխութիւնը, իսկ Նասր դէշ աչքով կը նայի Հիւսէյինին որ ասպարէզ կը կարդայ տարիներէ ի վեր: Պաղեստինեան անկախ պետութեան մը գաղափարը շատ դէշ ընդունելութիւն գտաւ Յորդանանի ներկայացուցիչին մօտ որ ժողովասրահը ձգած գացած է: Ի վերջոյ միջին ճամբայ մը գտած են եւ քուէարկուած բանաձեւին համաձայն, բարձրագոյն մարմին մը պիտի ստեղծուի որ պիտի զբաղի պաղեստինեան հարցով: Ասոր քննութիւնը յետաձգուած է յառաջիկայ տարուան:

ՄԱՐՈՔԻ մէջ, 3 օտար թերթեր արգիլուեցան.— Տեփէշ տը Թանժէ, Սթոք է Մարշէ եւ անգլերէն՝ Թանճիրը Կազրթ:

ՄԱՐԻՈՒՍ ՄՈՒԹԷ, Տռոմի ընկերվարական ծերակուտականը խօսելով Սուտանի անջատման մասին ըսած է.— «Լաւ չեմ տեսներ թէ ինչպէս, նոյնիսկ իր բարձր հեղինակութեամբ, տը Կոլ պիտի կարենայ հաստատուն եւ տեւական համաձայնութիւն մը վերահաստատել նման կացութեան մը մէջ»:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 18 լրագրողներ Ֆրանսա եկած են այցելութեան: Ասոնց կարգին՝ Տոքթ. Մոմճեան որ հեղինակն է Ֆրանսական փիլիսոփայութեան մասին շարք մը հրատարակութիւններու, կը գրէ Իւմանիթէ:

ՍՈՒՏԱՆԻ վարչապետը Մոտիպօ Քայթա հաւանաբար Փարիզ գայ այս շաբաթ:

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Օգոստոս 25ին «Ալիթալիա» օդանաւով Հռոմէն Պէյրութ ժամանեց Կարդինալ Գրիգոր Պետրոս Աղաճանեան, որ քանի մը օր հանգստանալէ վերջ Պէյրութ, պիտի անցնի Հնդկաստան, նախագահելու համար այդ շրջանի եպիսկոպոսական համաժողովին եւ այցելելու առաքելութիւնները:

ԱՐԵՒԵԼՔԸ ԼԵՀԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՄԷՋ

Բ.

Լվովի տաճարի կառուցումը շարունակուել է 1356–1363 թուականներին: Յայտնի է տաճարի ճարտարապետի անունը: Նա իտալացի էր, Դորխի անունով, ծագումով նոյնպէս Ղրիմի ջենովական գաղութներից եւ ծանօթ Յակոբին ու Փանոսին, որոնք նրան յանձնարարեցին Լվովի հայկական տաճարի կառուցումը: Հայ Եկեղեցու կանոնի համաձայն, նոր կառուցուող ամէն եկեղեցու նախագիծը հաստատւում էր թեմի եպիսկոպոսի կողմից: Ուրեմն թէ՛ ճարտարապետը եւ թէ՛ բարերար հիմնադիրները պէտք է ձգտէին տաճարը կառուցել հայկական ոճով:

Վերածնունդի յետագայ ժամանակաշրջանում իտալացի ճարտարապետները ողողեցին ամբողջ Եւրոպան: Դժուար չէր նրանց համար կառուցել օտարների ճարտարապետական, ազգային ոճի պահանջների համաձայն նոր շէնքեր:

Դեռեւս Ղրիմում Դորխին տեսած պէտք է լինէր մի շարք հայկական եկեղեցիներ եւ ծանօթ՝ հայկական ճարտարապետութեան:

Լվովի հայկական տաճարը պահպանել էր բուն ազգային ոճի հիմնական գծերը: Ղրիմի հայկական եկեղեցիները եւ Լվովի տաճարը իրենց ոճով թէեւ մօտ են հայկական բուն եկեղեցական ճարտարապետութեան ոճին, սակայն որոշ չափով կորցրել էին հայկական եկեղեցական ճարտարապետութեան բնորոշ մի քանի գծերը եւ դրա փոխարէն ենթարկուել յունա-բիւզանդական ազդեցութեանը: Սակայն չհաշուած այդ օտար ազդեցութիւնները, թէ՛ Ղրիմի եւ թէ՛ Լվովի հայկական եկեղեցիները, յատկապէս Լվովի տաճարը, ընդհանուր առմամբ կառուցուած են հայկական ոճով: Նրանց համաչափութիւնները տարբեր են բիւզանդական եկեղեցիների համաչափութիւններից: Վերջինները աւելի զանգուածային են եւ աւելի լայն նստած, տարածուն, մինչդեռ հայկական եկեղեցիներին բնորոշ է նրբութիւնը, բարեձեւութիւնը, սլացքը:

Լվովեան հայկական տաճարի ներքինը նոյնպէս բարեձեւ տպաւորութիւն է թողնում: Իր ամբողջութեան մէջ վերցրած, հայկական ճարտարապետական ոգու եւ հին գեղարուեստական մշակոյթի արտայայտութիւնն է: Այդպիսին է Լվովի տաճարը, այդպիսին են նաեւ Ս. Յովհաննէս Մկրտչի, Ս. Միքայէլ եւ Ս. Գաբրիէլ հրեշտակապետների նուիրուած Կաֆայի գլխաւոր եկեղեցիները, որոնք հայ գաղութների միջնադարեան ճարտարապետութեան յուշարձաններից են: Հայկական եկեղեցական ճարտարապետութեան այս ոճի մէջ ներմուծուել են բիւզանդական ազդեցութիւնները, ձեւաւորուած Կաֆայում եւ Ղրիմի հայկական գաղութներում ու տարածուելով՝ հասած հիւսիսարեւմտեան ուղղութեամբ մինչեւ Լեհաստան, այսինքն Լվով:

ԺԳ. դարի վերջերին կառուցուած Լվովի տաճարի գմբէթից հետք չի մնացել: Նա զոհ է գնացել 1527 թուականի հրդեհին, իսկ 1571 թուականին նրա փոխարէն կառուցուեց նոր գմբէթ, որն իր հերթին վերակառուցուել է ԺԸ. եւ ԺԹ. դարերում:

Նախկին գմբէթը ցածր յարկում (յարուսում) յենւում էր չորս մեծ սիւների վրայ եւ բաց էր չորս կողմից. վերեւում սիւները միանալով՝ կամարներ էին կազմում, որոնց վրայ բարձրանում էր շէնքի յաջորդ յարկը՝ աւելի թեթեւ եւ յենուած աւելի բարակ սիւների վրայ եւ նոյնպէս բոլոր կողմերից բաց եւ վերեւից ծածկուած սրածայր կտուրով: Ամենայն հաւանականութեամբ, նա նման էր մինչեւս օրս պահպանուած Ս. Սարգիս եկեղեցու գմբէթին (Կաֆայում), որը բնորոշ էր միջնադարեան հայկական գաղութային ճարտարապետութեան համար:

Այլ ազդեցութիւններ զգալի են արխիտեկտոնիկ դեկորացիայում: Պաշտամունքի պահանջները եւ աւանդութեամբ հաստատուած ոճային ձեւերի անարատութիւնը չէին թոյլ տալիս, որ հայ գաղութային նոր եկեղեցական ճարտարապետութիւնը շեղուի եւ հեռանայ հնից: Բայց հայկական ճարտարապետական դեկորատիվ զարդարուեստը, ժամանակի ընթացքում, անցաւ զանազան փուլեր:

Լվովի հայկական տաճարի շինութիւնը եւ նրա ներքին սարքաւորումն ու յարդարումը համընկաւ այն ժամանակաշրջանի հետ, երբ հայկական զարդարուեստի ոճը ենթարկուած էր օտար ազդեցութիւնների: Այդ տեղի ունեցաւ այն ժամանակ, երբ Սելջուկները ԺԱ. դարում գրաւեցին Պարսկաստանը, Հայաստանը եւ Փոքր Ասիայի մեծ մասը: Սելջուկների մայրաքաղաքն էր Իկոնիա (Գոնիա) քաղաքը: Սելջուկ իշխանաւորները, իրենց նուաճած երկրների զարգացած ճարտարապետութեան ազդեցութեան տակ, սկսեցին շինարարական նոր գործունէութեան: Հայ քարտաշ – դեկորատորները, ծառայելով իրենց ապրած երկրի տէրերին, աստիճանաբար իւրացնում էին ոճային ձեւեր, որոնք իրենց հասկացողութեանը մօտ էին, ըմբռնելի եւ հասկանալի իրենց: Դեռեւս նուաճուած երկրներում հաստատուելուց առաջ, Սելջուկներն ունէին, ինչպէս թուրքական միւս ժողովուրդները, զարդաքանդակների զգացողութիւնը: Սելջուկների թափառաշրջիկ կեանքը պատճառ դարձաւ, որ նրանց արուեստի մէջ մտնեն այլազան տարրեր եւ մոտիւներ, որոնք ժամանակի ընթացքում իւրացւում էին նրանց կողմից: Այստեղ նշանակալից դեր խաղացին մանաւանդ պարսկական ազդեցութիւնները, սակայն սելջուկեան զարդագրութիւնը միշտ էլ հեշտ է նրանից տարբերելը: Սելջուկների զարդագրութեան զգացողութիւնը լաւագոյն կերպով արտայայտուել է ճարտարապետական զարդարանքի մէջ:

Հայկական արուեստի սահմաններում, ըստ Թորամանեանի («Պատմութիւն հայկական ճարտարապետութեան»), այդ ոճը բնորոշ գիծ է կազմում հայ ճարտարապետութեան այն ժամանակաշրջանի համար, որը տեւեց մինչեւ ԺԳ. դարի կէսերը, որից յետոյ վերջանում են բուն Հայաստանի արուեստի գործերը եւ այն ժամանակից կարելի է խօսել այն էվոլիւցիայի (յեղաշրջումի) մասին, որն ապրեց հայ գաղութային, Սփիւռքի արուեստը: Հայ գաղութների արուեստի մէջ տեսնում ենք հայ հին աւանդութիւնները հին հայրենիքից բերուած, եւ միւս կողմից՝ օտար տարրերի ազդեցութիւնը, յատկապէս իսլամական արուեստի ազդեցութիւնները, որոնք ընդունւում եւ իւրացւում էին հայ շինարարների եւ քարտաշների կողմից, որոնք Սելջուկների, իսկ յետոյ Օսմանցիների տիրապետութեան ժամանակ դառել էին նրանց գործակատարները:

Այս բարդ եւ խաչաձեւ ազդեցութիւնների մէջ միայն հասկանալի է դառնում, թէ ինչ ճանապարհով հեռաւոր Պարսկաստանի արուեստը եւ նրա ճարտարապետական մշակոյթի ազդեցութիւնները հասել են հին Լեհաստանի սահմանները: Այն ժամանակ զարմանալի չի թուի այնպիսի յուշարձանների առկայութիւնը Լեհաստանում, ինչպիսին է Լվովի հայկական տաճարի զարդարանքը, որն ի միջի այլոց իրենից ներկայացնում է այդ տիպի միակ յուշարձանը, որի նմանները առաջ շատ աւելի բազմաթիւ էին: Գեղարուեստական մշակոյթի այդ շրջանին է պատկանում Լվովի հայկական տաճարի ճարտարապետական զարդարանքը, որն աչքի է ընկնում իր իւրայատկութեամբ իր շրջապատից: Նրա մէջ պակասում են փոխյարաբերական պատկերացումները, աչքի է ընկնում խճճուած, հիւսուած կամ բուսական մոտիւներով զարդաքանդակը: Այսպիսի զարդաքանդակներ կան ե՛ւ տաճարի ներսում ե՛ւ դրսում, ե՛ւ նրա մօտիկ շրջակայքի շիրմաքարերի վրայ, ինչպէս նաեւ տաճարից ոչ հեռու կանգնած աշտարակաձեւ զանգակատան վրայ, եւ նոյնիսկ հարեւան՝ Հայկական անունը կրող փողոցի տների վրայ: Այդ զարդաքանդակներում Արեւելքն ու Արեւմուտքը խառնուած են միմիանց:

Մենք ի վիճակի չենք ստոյգ որոշելու ժամանակը, թէ ե՛րբ է արուած զարդարանքը, որն անմիջականօրէն կապուած է տաճարի ճարտարապետութեան հետ եւ անկասկած յառաջացած է նրա հետ միասին: Նոյնպէս չենք կարող որոշակի նշել ժամանակը կենտրոնական կամարը կողքիններից բաժանող սիւների քարերի վրայ արուած զարդաքանդակի, որը կազմուած է բարակ, վերեւից ներքեւ զուգահեռ հոլանիկներից, որոնք որոշ հատուածներում բեկւում են որոշ անկիւնի տակ եւ կտրում միմիանց: Այդ զարդաքանդակը հաւանաբար արուած է 1363 թուականից առաջ: Նոյն ժամանակ արուած պէտք է լինի մէջտեղի վերին գմբէթը եղերող քարեքանդակ քիւը: Դա իսլամ արուեստի ամենատարածուած մոտիւներից մէկն է, ինչպէս արաբական, այնպէս էլ սելջուկեան արուեստում, յետոյ օսմանեան թուրքական:

Զարդաքանդակների իւրայատուկ համադրութիւնը իրենից ներկայացնում է բարբարոսների աւերումից պաշտպանուած լինելու համար ձախ պատի մէջ մտցուած մկրտութեան աւազանը:

Հայկական աւանդութեան պէտք է վերագրել եկեղեցիներում սրբապատկերների սակաւութիւնը, որը գալիս է Հայաստանում բիւզանդական տիրապետութեան ժամանակից (1004–1084 թ. թ.): Սրբապատկերների փոխարէն ամէն տեղ ընդգծուած էր խաչի խորհրդանշանը, որը պահպանուել է որպէս պաշտամունքի օժանդակ առարկայ, նոյնիսկ սրբապատկերների եկեղեցի մուտք գործելուցյետոյ: Դրա արտայայտութիւնը եղան տաճարի կամ եկեղեցու ներսը եւ դուրսը կամ սրբավայրում դրուած, քարի վրայ քանդակուած զանազան նախշերով խաչեր՝ խաչքարեր: Փոքր անցք էր արւում քարի ներքեւի մասում, որի մէջ մտցւում էր ձողը շղթաներով, որոնցից կախուած էր կանթեղը, որը լուսաւորում էր խաչքարը: Խաչքարերն ունէին յունական հաւասարաձեւ խաչի ձեւ: Երբեմն մի քարի վրայ գտնում ենք միմիանց կողքի երեք խաչ պատկերուած: Երբեմն խաչերի մօտ, ոչ մեծ շրջանակների մէջ դրուած է լինում քարը դնողի անունը: Փոխանակ պատին քանդակելու, պատրաստի խաչքարը մտցւում էր պատերի մէջ, սիւների մէջ: Լվովի հայկական տաճարում եղած խաչքարերից ամենահինը 1427 թուականից է:

(2 — Շար.)

ՊԱԼՔԱՆԱՑՈՒՄ ԱՓՐԻԿԷԻ

Սեւ ցամաքամասին աշիրէթները հետզհետէ անկախութեան կը տիրանան, ազգերու կարգը կ՝անցնին, Ազգերու Միութեան անդամակցութեան կը դիմեն: Հըզօրներ, որոնք կէս դար առաջ իրենց մէջ բաժնած էին ժողովուրդներ եւ երկիրներ տեղի կուտան անյաղթելի իրողութեան առջեւ: Հիւսիսային աւելի կամ նուազ ինքնավարութեան վարժ ժողովուրդներ անկախ են թօթափելով եւրոպական պետութեանց տիրապետութիւնը: Հարաւի երկիրները ցեղային պայքարներու կեդրոններ են: Կեդրոնի կայսրութեան տիրապետող տարրը կը ջանայ պահել իր իշխանութիւնը այլատարր ցեղախումբերու վրայ:

Ափրիկեան ժողովուրդներու համար անկախութիւնը փոխանցիկ հիւանդութիւն մը դարձած է: Պատրաստուա՞ծ են անկախութեան, ունի՞ն վարիչ դասակարգ մը, որոշ աստիճանի տնտեսութիւն, պաշտօնէութեան շրջանակներ: Արտաքին դրդումով երբեմն ընտրանի մը, երբեմն հասարակ դէմքեր ղեկավար կը հանդիսանան շարժումներու, օժանդակութիւն կը գտնեն արդէն իսկ անկախութեան հասած դրացիներէ եւ կը հեռացնեն տիրող տարրը:

Անկախ պետութիւնները չյարգեցին դաշնադրերու պայմանները: Մարոքէն եւ Թունուզէն հեռացան 270·000 Ֆրանսացիներ եւ Ֆրանսական կառավարութեան պատճառեցին ութսունըհինգ միլիառ Ֆրանքի յաւելուածական ծախք մը: Բազմաթիւ Իտալացիներ նոյնպէս Իտալիա դարձան, թէեւ Թունուզ ծնած եւ Թունուզցիներ էին: Պելժ մը չի կրնար մնալ Քոնկոյի մէջ:

Միջազգային կարեւորութիւն ստացաւ ափրիկեան ընդարձակ երկիրը: Պելժերը անկախութիւն տուին առանց անկախութեան պատրաստած ըլլալու եւ անիշխանութեան մէջ ձգեցին երկիրը գիտնալով թէ հարիւրէ աւելի ցեղախումբեր իրարու դէմ պիտի ելլեն, իւրաքանչիւրը ինքնավարութեան պիտի ձգտի: Երբ Քաթանկայի ղեկավար Չոմպէ անկախութիւն պիտի հռչակէր պելժ կառավարիչը կ՝արգիլէր եւ յետոյ երբ երկիրը անիշխանութեան կը մատնուէր՝ կ՝աշխատէր ընդարձակ եւ հարուստ նահանգը զատել միւս հողամասէն: Գաղթարար պետութեան անճարակ քաղաքականութիւնը պատճառ դարձաւ խորհրդային միջամըտութեան: Մոսկուայի ներկայացուցիչը «պելժ յարձակում անկախ Քոնկոյի դէմ» նկատեց Պելժիացիներուն ինքնապաշտպանութիւնը: Միջազգային դէմք մը դարձած Քոնկոյի վարիչը, երբեմն սուրհանդակի համեստ պաշտօնեայ, կը սպառնայ խորհրդային օժանդակութեան դիմել անդորրութիւնը հաստատելու համար: Ապահովութեան Խորհուրդը անմիջապէս կ՝որոշէ միջազգային զօրք դրկել խորհրդային առանձին միջամտութիւնն արգիլելու համար:

Քաթանկայի ցեղախումբերու պետերը կը պահանջեն ինքնորոշման սկզբունքին գործադրութիւնը, անկախութիւն Քոնկոյի, անկախութիւն Քաթանկայի: Երկիրը մասնաւոր հետաքրքրութեան արժանի է, որովհետեւ հանքահարուստ հողամաս մըն է: Աշխարհի պղինձի արտադրութեան 7 առ հարիւրը կ՝արտադրէ, աւելի հարուստ է բազադրութեամբ քան ամերիկեան եւ չիլիական հանքերը, արտադրութիւնը հեշտ է եւ 100 առ հարիւր շահ կ՝ապահովէ: Ունի քոպալտի, կապարի, մանկանէզի, ադամանդի հանքեր եւ մանաւանդ ուրանիում: Էտկար Էտուարտ Սանժիէ Պելժը Ամերիկա տարաւ ուրանիումը, ուրկէ պատրաստուեցաւ Շիքակոյի մէջ հիւլէական առաջին ռումբը:

Քաթանկայի հանքերու մէջ կ՝աշխատին երկու հազար Պելժեր, որոնց հեռացումով քսան հազար բնիկներ անգործ կրնան մնալ, թէեւ յափշտակողներ չեն պակսիր Պելժերու տեղը գրաւելու համար:

Քոնկոյի ներքին պայքարը, ցեղախումբ ցեղախումբի դէմ կռիւները օրինակներ են անկախութեան հասնող խափշիկներու վաղուան կռիւներուն: Ոչ քաղաքականութեան ըմբռնումն ունին, ոչ ռամկավարական իրաւակարգ կրնան ունենալ: Նքրումայի բռնապետութեան տակ ընդդիմադիր երեսփոխան մը կը բանտարկուի, Քոնկոյի մէջ հակառակորդ մը կը դատապարտուի բաց փորով կիզիչ արեւին տակ պառկելու: Դրացի երկիրները համայնավար իրաւակարգ ունին:

Սեւ ցամաքամասը երեսուն միլիոն քառակուսի քիլմ. տարածութիւն ունի, հաւասար Եւրոպայի, Չինաստանի, Միաց. Նահանգներու, Հնդկաստանի տարածութեանց, որոնք մէկուկէս միլիառ բնակիչ ունին, մինչդեռ Ափրիկէ երկու հարիւր միլիոն միայն: Ցամաքամասը կ՝արտադրէ աշխարհի ոսկիի արտադրութեան 56 առ հարիւրը, ադամանդի 98 առ հարիւրը, պղինձի 26 առ հարիւրը: Ունի քարիւղի հանքեր, անհաշիւ սպիտակ ածուխ:

Երկրախոյզներ կը հաստատեն թէ Ափրիկէի մէջ կը խօսին երկու հազար երեք հարիւր բարբառներ, որոնց գլխաւորները եօթը հարիւր են: Նախնական ընկերութիւններ են կազմակերպութեամբ, կրօնական տարրական զգացումով, կը վարեն անասնական կեանք մը: Միջին մասին անտառներուն մէջ կը բնակին գաճաճները: Ֆրանսական Ծերակոյտի անդամ սեւամորթ մը կը վերադառնայ Ֆրանսական Քոնկօ ընտրողներուն ճառելու համար: Ընտրողներն ալ կը համաձայնին ճաշակելու պատուական միսը տհաս ծերակուտականին: Մարդակերներն են, դեմոկրատ են, ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունք ստացած են, ծիծաղելի դարձնելով «մարդկային իրաւունքներու յայտարարութիւնը»: Եթովպիոյ մարդակեր Շանքլա ցեղախումբն ալ ինքնավար պիտի ըլլայ մասնակցելով եթովպական ապակեդրոնացեալ կայսրութեան:

ՄԱԿի անդամ եղան Լիպերիա, Բարեյուսոյ Հրուանդան, Եթովպիա, քիչ ատենէն սեւամորթներու ներկայացուցիչները պիտի ունենան Միացեալ Ազգերու մէջ քուէներուն մէկ չորրորդը: Աշխարհի ճակատագիրը կախում պիտի ունենայ ափրիկեան սեւերու քուէներէն, եթէ իրենց միանան ասիական քուէները:

Անկախութեան հասնող ամէն երկիր պէտք ունի տնտեսական օժանդակութեան եւ մասնագէտներու: Խորհ. Միութիւն եւ Ամերիկա պիտի մրցին օժանդակելու երկրին, մէկը համայնավարութեան ծաւալման դրական աշխատանքով, միւսը՝ խորհրդային ծաւալումը արգիլելու ջանքով: Քուպա, Քոնկօ օրինակներ են, Եթովպիա եւ Նոր Կինէ երկընտրանքի մէջ են: Համայնավար Չինաստան կը հետեւի ափրիկեան շարժումներուն: Չոմպէ յայտարարեց կոչով մը. «Ազատ աշխարհի պաշտպանները ջանալու են որ Ափրիկէի մայրաքաղաքը Փեքին չըլլայ»:

Իւրաքանչիւր երկիր բաղկացած է ցեղախումբերէ, որոնք իրարմէ կը տարբերին լեզուով եւ բարքերով, միշտ հակամարտ են: Իւրաքանչիւր երկիր հակա-

ՀԱՅՈՑ ԲԱՌԸՆԴԸ

ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ ՎԱԽ

ՊՀՈՒՆ ՊՎՈՆԴ

Ամեն մի հիմնական վերակառուցման ժամանակ հին ու նոր հանդիպում են իրար։ Հին ու նորի այդ հանդիպումը ամենից ավելի զգալի է լինում մարդկանց կենցաղում, նրանց սովորություններում, նրանց հոգեբանության մեջ։ Հին սովորությունները, հին հայացքները, հին ավանդությունները ամենից դանդաղ են ենթարկվում նոր կյանքի ազդեցությանը

կալած են: Զերբակալուածները՝ մէկ Ֆրանսացի, երկու Անգլիացի եւ եօթը Քանատացի մասնագէտներ, ազատուած են շնորհիւ Հապէշ զինուորներու միջամտութեան: Երկու հոգի վիրաւորուած են:

Լումումպա Սթանլէվիլ ընդունուած է «հերոս»ի պէս:

Քաղայ գտնուող Լումումպայի զինուորները յաջողեցան Հանքային Նահանգի մայրաքաղաքը՝ Պաքուանքա գրաւել, առանց գոյզն ընդդիմութեան հանդիպելու: Քաղայի նախագահը՝ Քալոնճի Էլիզապէթվիլ մեկնած է: Այս վերջինը Էլիզապէթվիլի մէջ կոչ ուղղեց Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Մ. Նահանգներու եւ նախկին Ֆրանսական Ափրիկէի բոլոր երկիրներուն, որպէսզի օգնեն «Լումումպայի դէմ իրենց մղած պայքարին մէջ»: Այս առթիւ ամբաստանեց Քաղայ գտնուող ՄԱԿի Թունուզցիները, որ Լումումպայի զինուորներուն օգնած են: ՄԱԿի բանբերը հերքեց:

Վերջին լուրերուն համաձայն ընդհարումներ տեղի ունեցած են Քոնկոյի եւ Քաթանկայի զինուորներուն միջեւ:

Աւելի քան երբեք մտահոգիչ է կացութիւնը:

ԿԻՒՐՍԷԼ մամուլի ասուլիս մը տուաւ եւ այս առթիւ յայտարարեց թէ Սահմանագրութիւնը հանրաքուէի պիտի ենթարկուի յառաջիկայ գարնան: Ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան 1961 Մայիս 27ին (յեղափոխութեան տարեդարձին օրը): Ամէն պարագայի մէջ, աշունէն առաջ որպէսզի երեսփոխանական ժողովի առաջին նիստը բացուի Հոկտ. 29ին թրքական ազգային տօնին օրը: Կիւրսէլ ճշդած է նաեւ թէ կուսակցութիւնները պիտի կարենան մասնակցիլ բացի դեմոկրատներէն:

ՊԱՂՏԱՏԻ զինուորական վարժարանին մէջ 20 տեղ պատրաստուած է ալժերացի ուսանողներու համար, յայտարարած է «Ալժ. Առժ. կառավարութեան» Իրաքի ներկայացուցիչը՝ Բավապհիա:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ և Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը տնտեսական համաձայնութիւն կնքեցին: Խորհ. Միութիւն 900 միլիոն ռուբլիի նպաստ մը պիտի ընէ Ասուանի ջրամբարին համար: Նախապէս 400 միլիոն ռուբլի տուած էր, միշտ նոյն նպատակին համար:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13, ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ

Ազգային Բարերարին ծննդեան երկրորդ դարադարձ

եւ

Վարժարանին Վերաբացման երեսնամեակ

Հանդիսաւոր Տօնակատարութիւն

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԱՋԴ

ՀԱՅ ԽՆԱՄԱՏԱՐՈՒՀԻՒ ՄԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ:

Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը, Աղքատախնամ Ընկերակցութեան տրամադրութեան տակ դրած ըլլալով կէս միլիոնի գումար մը, հայ խնամատարուհիի մը (ասիսթանթ սոսիալ) պատրաստութեան ուսուցման թոշակին համար, թեկնածուներէն կը խնդրուի գրաւոր դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը:

Պայմաններ.— Թեկնածուն պէտք է ըլլայ, 18 – 35 տարեկան եւ ունենայ պսակաւորի (պաքալորէա) Ա. եւ Բ. վկայականները:

Ուսանողութեան շրջանն է երեք տարի: Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին մինչեւ Սեպտեմբեր 10, որմէ վերջ տեղի պիտի ունենայ յարմարագոյնին ընտրութիւնը: Գրել.—

Association Arménienne d'Aide Sociale
« Bourse d'Etude C. Gulbenkian »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳՈՐԾՈՒՆԵԱՆ
ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Քամբրուն հաստատուած, կը փնտռէ գործակալներ — 25էն 35 տարեկան: Լաւ վճարում: Գրել՝

Boite Postale 161
NKONGSAMBA (CAMEROUN)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Փարիզի պզտիկներուն խումբը Կառ տը Լիոն կը հասնի Սեպտեմբեր 4ի առաւօտը ժամը 6,30ին: Լիոնի խումբը կը հասնի Փէռաշի կայարանը Սեպտ. 5ի առաւօտը ժամը 9ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կեդր. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Գ. Կիւլպէնկեան հաստատութենէն 392.000 Հ.Ֆ. իբրեւ մասնակցութիւն Պելֆոնթէնի օդափոխութեան կայանի չէնքին կեդր. ջեռուցիչի զետեղման:

Այս յատկացումով Միութիւնս հնարաւորութիւն ունեցաւ իր ձրի պզտիկներէն բացի, տասը ուրիշ ձրիներ ընդունելու 1960ի համար:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ թաղամասին քաղաքապետարանի չքեղ սրահներուն մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

×

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

MARBEUF - AUBERT PALACE
GAUMONT THEATRE
ET
PALAIS ROCHECHOUART

ՕԳՈՍՏՈՍ 24ԷՆ ՍԿՍԿԵԱԼ

ՌՈԺԷ ՀԱՆԷՆ, ԷՍԹԵԼԼԱ ՊԼԷՆ, ՊԵՐՆԱՐ ՊԼԻԷ

« ԹՇՆԱՄԻՆ ՇՈՒՔԻ ՄԷՋ »

L'ENNEMI
DANS
L'OMBRE

un film de
CHARLES GÉRARD
(ԱՃԷՄԵԱՆ)

ՀԱՅ ԲԵՄԱԴԻՐԻՆ ԺԱՊԱՒԷՆԸ

Կը մասնակցին նաեւ.—

Ժոզէ Լուիս տը Վիլալոնկա,
Միշէլ Վիթոլտ,
Լիզ Տըլամար

(Անդամ Քոմէտի Ֆրանսէզի)

Ա ԺԱՆ Ա ՐԱԳ
ԵՒ
ՆՈՒՐԲ ՃԱՇԱԿՈՎ ՄԵԾ ԽՆԱՄՔՈՎ
ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՏՊԱՐԱՆ "ՅԱՌԱՋ"

Ամուսնական հրաւիրատոմս
Առեւտրական նամակի եւ այլ թուղթեր
Ամէն գոյնով եւ չափով ազդ
Հանդէսի տոմսակ եւ թռուցիկ

ՏՊԱՐԱՆ
HARATCH
32, RUE DE TRÉVISE, 32
TÉL.: PRO. 86-60 PARIS, 9e MÉTRO: CADET

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի կողմէ: ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11ԻՆ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1960 – 1961ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրի աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնքի ծանօթութիւններով:

Դիմել 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Բէնսի, Հեռ. 927.01.72:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ
Լը Փէք

Բացուած են արձանագրութիւնները

1960-1961

Ուսումնական տարեշրջանին համար:

Տասը տարեկանէն սկսեալ երկրորդական վարժարանի որեւէ դասարանի ուսանող աշակերտ կ'ընդունուի: Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (Քուր քըլասիք):

Դպրոցական տարեկան թոշակն է 1.500 Ն. Ֆրանք:

ÉCOLE APOSTOLIQUE
3, Ave. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél.; 963-0172

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տէր եւ Տիկին Իյնէճեան մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրեն Տիկին Մ. Թահթալեանի (Մարսէյլ):

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մարսէյլէն ուղղակի Օտեսա, կամ աշխարհի որեւէ կողմէ նաւով, օդանաւով, երկաթուղիով, որեւէ ընկերութեամբ եւ նոյն գիներով:

Վճարումը՝ հոս կամ արտասահման: Կ'ապահովենք վիզայի գործողութիւնները ձրի, կ'ապահովենք նաեւ տեղերը ձրի:

Դիմել՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

որ 35 տարուան փորձառութիւն ունի:

AMERICAN LLOYD
48, RUE DE LA RÉPUBLIQUE
MARSEILLE
Tél.: 20-47-22

Ամէն դիւրութեան համար, ամէն տեղէ դիմել Մարսէյլի հասցէին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Տօնածառի հանդէսը, կիրակի՝ Դեկտեմբեր 18, կէսօրէ ետք:

×

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Սորպոնի մէջ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՄՈՒՏՔԸ՝
ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
ԺԱՄԸ 8ԷՆ 18

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐ ԿԱՄ ՈՉ
ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՄԻՇՏ

Համով ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ՝ ՊԱՀԱՏԱՒՐԵԱՆ համով ընդեղէններով:

Եթէ մեկնելէ առաջ հանդիպելու ժամանակ չունենաք, ձեր գտնուած տեղէն գրաւոր ապսպրեցէք: Մեծ խնամքով պատրաստուած ծրարով մը, ձեր ուզածը անմիջապէս պիտի ստանաք:

ՊԱՀԱՏԱՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրոպական ամէնէն ընտիր ապրանքները՝ յարմար գիներով:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

246, Rue Vendôme
20, Rue Villeroy
65, Rue Robert
Lyon

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիյլ», շոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն:

Անդամ մը դիմեցէք՝
ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ

Մի մոռնաք թէ՝
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ
ՄՆԱՅՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ

MERCREDI 31 AOUT 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8887 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4688

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ԱՄՄԱՆԻ ՄԷՋ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԵՒ 12 ՀՈԳԻ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Հազգա էլ-Մաճալի, Յորդանանի վարչապետը զոհ գնաց արտաքին նախարարութեան չէնքին մէջ զետեղուած զսպանակաւոր ռումբի մը: Վարչապետին հետ սպաննուած են, արտաքին նախարարութեան կարգ մը ուրիշ պաշտօնեաներ, 60 հոգի ալ վիրաւորուած են:

Յորդանանի երիտասարդ թագաւորը՝ Հիւսէյին պաշտօն յանձնած է արքայական դահլիճի պետ՝ Պահժատ էլ-Թալհունիի, որպէսզի նոր կառավարութիւն մը կազմէ: Երկրին մէջ պատերազմական վիճակ հռչակուած է եւ արդէն իսկ ապահովութեան խիստ միջոցներ ձեռք կ'առնուին: Բանակը զօրակոչի ենթարկուած է եւ դիրք գրաւած՝ քաղաքի եւ երկրի կարեւոր կեդրոններուն մէջ: Կը սպասուի թագաւորի ճառին: Արաբական Պաղեստինի մը հիմը դնել, այս է նպատակը Նասրի եւ Քասըմի ինչպէս յայտնի եղաւ Շթօրայի ժողովին: Երկուքը, պարբեր պատճառներով կ'ուզեն մէջտեղէն վերցնել Հիւսէյին թագաւորը, եւ վերջին դէպքերը ցոյց տուին թէ Յորդանան վտանգուած է:

Յորդանան ունի 60·000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն եւ մէկ միլիոն 400 հազար բնակչութիւն: Այս թիւին 600·000ը Պաղեստինցի գաղթականներ են եւ առհասարակ Նասրի համակիր տարր մը կը նկատուին: Փոքրիկ թագաւորութիւնը շրջապատուած է հակամարտ եւ թշնամի պետութիւններով. Իսրայէլ, Իրաք, Սուրիա եւ Սէուտական Արաբիա: Երկրին տնտեսութիւնը ողբալի է: Կ'ապրի շնորհիւ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի տնտեսական լայն օժանդակութեան: Սպաննուած վարչապետը, երկար ատեն հակառակած էր Նասրի պաղեստինեան քաղաքականութեան:

Լոնտոն մեծ յուզումով կը հետեւի Յորդանանի անցուդարձերուն: Պաշտօնական շրջանակները համոզուած են, թէ մահափորձը ուղղուած էր Հիւսէյին թագաւորի դէմ եւ կազմակերպուած էր, Նասրականներու կողմէ: Մինչեւ վերջերս, Գահիրէի ձայնասփիւռը ծանր մեղադրանքներ կ'ընէր երիտասարդ թագաւորին դէմ: «Անգլիական եւ ամերիկեան գաղթատէրերու պաշտօնական բերանը», «Անգլիացիներու հաշուին աշխատող գործակալ մը» եւայլն: Թագաւորը ազատած է ուշ հասած ըլլալուն համար:

Անցեալ Մարտին, Յորդանանեան իշխանութիւնները ձերբակալած էին Արաբ Միացեալ Հանրապետութենէն եկած մարդիկ, որոնք կասկածելի նկատուած էին իշխանութեանց կողմէ:

Յորդանանի եւ Սուրիոյ սահմանը փակ կը մնայ եւ հեռաձայնի յարաբերութիւնները կտրուած են: Արեւմուտքի մտահոգութիւնները պարզ են.— Յորդանան՝ Միջին Արեւելքի արեւմտեան վերջին բերդն է, Շթօրայի ժողովը եւ առջի օրուան մահափորձը ցոյց տուին թէ որքան անորոշ է ապագան: Սպաննուած նախարարը որ 43 տարեկան էր երկրին «զօրաւոր մարդն էր» եւ կը պայքարէր Պաղեստինեան Պետութեան մը ստեղծման դէմ: Շթօրայի ժողովին մէջ Յորդանանի ներկայացուցիչը՝ Մուսսա Նասր եւ Արաբ Միաց. Հանրապետութեան արտաքին նախարարը Ֆավզի ծանր բախումներ ունեցան այս մասին եւ ժողովը անելի մէջ մտաւ, ինչպէս սովորաբար կը պատահի Արաբական Լիկային:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՆԿՈՅԻ եւ Քաթանկացի զինուորներ դիրք գրաւած են Քաթանկայի սահմանագլուխին վրայ: Քաթանկացիք լաւ զինուած եւ ամէն պատրաստութիւն տեսած են վճռական դիմադրութիւն մը ցոյց տալու մտադրութեամբ: Պելժ քաղաքացիներ կամաւոր արձանագրուած են Քաթանկայի բանակին մէջ: Միւս կողմէ Քոնկոյի Ծերակոյտը իր վերջին նիստին որոշած է.— Թոյլ տալ ՄԱԿի ուժերուն որ Քոնկօ մնան: Պելժ ուժերը քաշուին եւ վերջապէս դիմում ըլլայ ՄԱԿին, որպէսզի «կապոյտ սաղաւարտ»ները Քոնկոյի բանակին հետ գրաւեն Քաթանկան: Համըրշոլտ հրահանգ տուած է ՄԱԿի ուժերուն որ կրակ բանան ինքնապաշտպանութեան համար:

Քազայի մէջ կռիւները կը սաստկանան: Լումումպա ճառ մը խօսելով Սթանլէվիլի մէջ սեւերու եւ ճերմակներու խաղաղ համակեցութիւն մը ուզած է եւ շեշտած. «Ով որ քար մը կը նետէ ճերմակի մը կառքին վրայ, ժողովրդավարութեան եւ ազատութեան թշնամի է»: Ամերիկացիները խստօրէն բողոքեցին Քոնկոյի կառավարութեան մօտ Սթանլէվիլի դէպքերուն առթիւ, եւ դեսպանը կը սպասէ որ Քազավիւպիւ բարեհաճի զինքը ընդունիլ:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ Շահը յայտարարեց, թէ պատրաստ է չեղեալ յայտարարելու վերջին ընտրութիւնները «եթէ այդ կը բաղձայ ազգը»: Ընդդիմադիրները միշտ կը պնդեն թէ ընտրութիւնները օրինաւոր պայմաններու տակ չեն եղած: Նման ակնարկութիւններու առթիւ է արդէն որ ներքին նախարարը հրաժարած է: Այս առընչութեամբ Մոսկուայի ձայնասփիւռի խօսնակը յայտարարեց.— «Պարսկաստանի ներկայ կացութիւնը ծանր հետեւանքներ կրնայ ունենալ: Ընտրութիւնները խարդախուած էին... Թռուցիկներ բաժնուեցան վերջերս, Թեհրանի մէջ, հրաւիրելով ժողովուրդը որ ձերբազատուի Շահէն եւ հաստատէ իսկական ժողովրդավարութիւն»: Կ'արժէ նաեւ յիշել թէ Նասր իր կարգին խիստ յարձակումի ենթարկած է Շահը, Իսրայէլի ճանաչման առթիւ:

ՓԱՐԻԶ-ԱՊԻՃԱՆ էռ-Ֆրանսի օդանաւը Տաքար հասած եւ երկու փորձ կատարած է իջնելու, բայց գէշ օդը արգելք հանդիսացած է: Երրորդ փորձէն առաջ, անյայտ պատճառով օդանաւը ծովը ինկած է եւ 63 հոգի խեղդամահ եղած են, ասոնց մէջ 10 երախաներ եւ Նարայեան անուն զոյգ մը որուն ազգութիւնը ճըշդուած չէ:

ՔՈՒՊԱՅԻ պատուիրակութիւնը ձգեց գնաց Սան Եոզէի ժողովը որ վաւերացուցած էր եօթը կէտերէ բաղկացած բանաձեւի մը երկու առաջին կէտերը: Նիւթը՝ դատապարտել օտար միջամտութիւնները ամերիկեան երկիրներու ներքին խնդիրներուն: Քուպայի պատուիրակը ըսած է. «Ինծի հետ, Ամերիկայի բոլոր ժողովուրդներն են որ դուրս կ'ելլեն»: Համայնավար միջամտութիւնը դատապարտող բանաձեւը 0ի դէմ 19 ձայնով քուէարկուած է:

ՄՈՍԿՈՒԱ հրատարակուող անգլերէն եւ Ֆրանսերէն լեզուներով «Մոսկուայի Լուրեր»ու խմբագրութիւնը, մերժեց հրատարակել Այզընհաուրրի Մայիս 15ի ճառը: Ցիշեալ ճառը կ'անդրադառնար Փարիզի վեհաժողովի ձախողութեան: Մոսկուա պատճառաբանած է, թէ «ճառը ուղղուած է երկու ժողովուրդներու բարեկամութեան պահպանումին դէմ»: Սպիտակ Տան պաշտօնական բանբերը՝ Հեկըրթի պատասխանած է նամակով մը ու ի մէջ այլոց ըսած.— «Խմբագրութեան մերժումը կը հաստատէ թէ խորհրդային մամուլը ազատ չէ տպելու խորհրդային կառավարութեան քաղաքականութեան հակառակ տեսակէտներ»:

ԻՍՄԷԹ ԻՆԷՕՆԻԻ ԿԸ ՏԵՍԱԿՑԻ ԿԻԻՐՍԷԼԻ ՀԵՏ

ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հալքի պարագլուխ Իսմէթ Ինէօնիւ Ֆլորիա երթալով այցելեց պետութեան նախագահ եւ վարչապետ զօր. Ճեմալ Կիւրսէլի: Երկու պետական մարդիկը մօտ կէս ժամ տեսակցեցան:

Տեսակցութենէն յետոյ, Կիւրսէլ ըսաւ թէ ասիկա լոկ քաղաքավարական այցելութիւն մըն էր, եւ զոհունակութիւն յայտնեց: Նախագահը ուրիշ յայտարարութիւն մը չըրաւ:

Հալքի կուսակցութեան ընդհանուր նախագահն ալ նախ «պարզ այցելութիւն մը» ըսաւ, գլուխովը հաստատական շարժում մը ըրաւ ժպտաշուրթն երբ իրեն հարցուեցաւ թէ գո՞հ էր արդիւնքէն: «Կիւրսէլի հետ գաղափարի նոյնութիւն ունի՞ք» հարցումին՝ Ինէօնիւ պատասխանեց. «Կասկա՞ծ կայ»:

Մայիս 27ի յեղափոխութենէն ի վեր, ասիկա երրորդ անգամն է որ Ինէօնիւ կը տեսակցի Կիւրսէլի հետ: Կ'ըսուի թէ երկու պետական մարդիկը կանգ առած են նոր Սահմանադրութեան այն յօդուածներուն վրայ, որոնք կը շահագրգռեն քաղաքական կուսակցութիւնները: Գաղափար փոխանակած են նաեւ Ազգ. Միասն. Կոմիտէին մինչեւ այսօր տարած գործունէութեան եւ յայտագրին մասին: Տեսակցութեան մէկ մասն ալ արտաքին խնդիրներու շուրջ դարձած է, մասնաւորաբար Միջին Արեւելքի խնդիրները, արաբական երկիրներու հետ շփումները աչքէ անցուած են:

Ոչ ոք ներկայ գտնուած է տեսակցութեան:

Աքշամի համաձայն, տեսակցութիւնը տեւած է 45 վայրկեան: Նոյնինքն Ինէօնիւ ուզած է տեսակցիլ նախագահին հետ ու երկու օր առաջ ժամադրութիւն ուզած է: Հալքի կուսակցապետը Ֆլորիա գացած է իր փեսին՝ Մեթին Թոքերի հետ: Տեսակցութենէն յետոյ, Կիւրսէլ հետեւեալը ըսած է լրագրողներուն.

— Կարեւոր նիւթի մը մասին չխօսեցանք: Թերեւս ալ ինք այս տեսակցութիւնը ուզեց պարզապէս անկեղծութեան եւ ընկերութեան զգացումներով: Կարգ մը թերթեր մեկնաբանութիւններ կ'ընեն այս տեսակցութիւններուն շուրջ: Ես բաց եւ անվախ կը խօսիմ: Եթէ կարեւոր բան մը ըլլայ, չեմ քաշուիր յայտնելէ: Այս այցելութիւնը կը նկատեմ անկեղծութեան արտայայտութիւն:

Կարգ մը լուրերու համաձայն, Ինէօնիւ նախագահին բացատրած է Հալք կուսակցութեան դիրքը եւ յայտնած, թէ երկրին շատ մը տեղերը դեմոկրատ կուսակցականները իբր հալքեան շարժելով ցաւալի դէպքեր կը յարուցանեն ու այսպէսով կը ջանան Հալքի դէմ ժխտական մթնոլորտ մը ստեղծել: Ինէօնիւ, Կիւրսէլին յայտնած է թէ հալքեաններու եւ դեմոկրատներու միջեւ ոչ մէկ բախում եղած է, եւ թէ ինք նոր շրջաբերական մը զրկած է կազմակերպութեան՝ հրահանգելով որ կուսակցութիւնը յարգէ օրինական արգելքները:

×

Առջի օր գրած էինք թէ կառավարութեան մէջ 10 նախարարներ պաշտօնանկ եղած են, ստորեւ կուտանք մանրամասնութիւններ.—

Հետեւեալ 10 նախարարները հեռացուեցան իրենց պաշտօններէն.— Պետական նախարար Շեֆիք Ինան, Դատական նախարար Ապտուլլահ Փուլաթ Կէօղիւպիւյիւք, Առեւտրական նախարար Ճիհատ Իրեն, Աշխատանքի նախարար Տոքթ. Ճահիտ Թալաս, Ճարտարարուեստի նախարար Մուհթար Ուլուէր, Առողջապահական նախարար Տոքթ. Նուսրեթ Քարասու, Հանր. Շինութեանց նախարար Տանիշ Քոփեր, Երկրագործական նախարար Ֆերիտուն Իւսթիւն, Շինարարութեան եւ Բնակութեան նախարար Օրհան Քուպաթ եւ Մամլոյ ու Հրատարակութեանց նախարար Զիւհթիւ Թարհան:

Դահլիճին մէջ իրենց աթոռները պահող 8 նախարարները հետեւեալներն են.— Վարչապետ Կիւրսէլ, Պետական նախարար Ամիլ Արթուս, Ներքին նախարար Մուհարեմ Իհսան Քըզըլօղլու, Արտաքին նախարար Սելիմ Սարփեր, Ելմտական նախարար Էքրեմ Ալիճան, Կրթական նախարար Ֆեհմի Եավուզ, Մենաշնորհներու եւ Մաքսերու նախարար Ֆեթհի Աչքըն, Հաղորդակցութեան նախարար Սըթքը Ուլայ, Ազգ. Պաշտպանութեան նախարար Ֆահրի Էօզտիլեք:

Ոչ մէկ պաշտօնական բացատրութիւն տրուած է այս կարեւոր փոփոխութեան մասին:

Ազգ. Միութեան Կոմիտէն հետեւեալ անձերը նշանակած է դահլիճի անդամակցութեան.— Պետութեան նախագահ եւ վարչապետ՝ Ճեմալ Կիւրսէլ, Պետական նախարար եւ Արդիւնաբերութեան նախարար՝ Ամիլ Արթուս, Ներքին նախարար եւ Պետական նախարարի փոխանորդ՝ Մ. Իհսան Քըզըլօղլու, Ելմտական նախարար եւ Աշխատանքի նախարարի փոխանորդ՝ Էքրեմ Ալիճան, Շինարարութեան նախարար՝ Փրոֆ. Ֆեհմի Եավուզ, Կրթական նախարար՝ Փրոֆ. Մ. Թուրհան, Հաղորդակցութեան նախարար եւ Հանրօգուտ Շինութեանց նախարարի փոխանորդ՝ զօր. Սըթքը Ուլայ, Արտաքին նախարար եւ Մամլոյ նախարարի փոխանորդ՝ Սելիմ Սարփեր, Մենաշնորհներու նախարար եւ Առեւտրական նախարարի փոխանորդ՝ Ֆեթհի Աչքըն:

Առողջապահական, Երկրագործական եւ Ճարտարարուեստական նախարարութիւնները նեկայիս թափուր են:

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԵՆ ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԸ

Պաշտօնանկ նախարարներէն Ա. Փ.

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ

Ժամանակին «Յառաջ»ի մէջ, «Վիժած յարձակման մը պատմութիւնը» գրի առնելով՝ յիշեցինք թէ 1940ի սկիզբը զօր. Վէյկան, Վերին Հրամանատար Փրանսական ուժերու Միջերկրական Արեւելքի մէջ, յարձակում մը կը պատրաստէր Խորհրդային Միութեան վրայ՝ թրքական գործակցութեամբ («Յառաջ», 5 եւ 22 Օգոստոս 1958):

Յիշած էինք, իբր անձնական վկայութիւն, թէ զօր. Վէյկանի Սպայակոյտէն երկու սպայ Հալէպ եկան եւ փափաք յայտնեցին տեսակցելու հայ «հակախորհրդային» (այսինքն Դաշնակցական) կուսակցութեան ներկայացուցիչներուն հետ: Կ'ուզէին իմանալ թէ կուսակցութիւնը յանձն կ'առնէ ապստամբութիւն յարուցանել Խորհրդային Հայաստանի մէջ, դիւրացնելու համար արշաւող բանակին մուտքը:

Ստացած էին բացասական պատասխան:

Զանց առած էինք հայ խօսակիցներուն անունները, նկատի ունենալով իրենց բնակավայր Միջին Արեւելքի անկայուն վիճակը եւ աննախատեսելի ելեւէջները:

Հրաչ Փափազեան իր մահկանացուն կնքեց:

Այժմ կրնանք առանց անպատեհութեան եւ յաղագս պատմական ճշմարտութեան յայտնել՝ թէ ինքն էր պարագլուխը որ, առանց ազդուելու Վերին Հրամանատարի աշխարհահռչակ հմայքէն եւ ներշնչուելով միայն հայրենիքի շահէն, մերժեց իր կուսակցութեան մասնակցութիւնը ծրագրուած բախտախնդրութեան:

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՑՈՐԵՐԸ

—o—

Մանկավարժ Յուդեցին, պլոնեզ ազատամարտիկ եւ ամերիկացի տասը տարի ապրել է Նիւ Եորքում: Նրա մասին ճանապարհորդական գրքեր է գրել: Ցուցադրել է Նիւ Եորքի մէջ հայկական ֆիլմեր: Ներկայումս Եւրոպայում է: Ամերիկա կվերադառնայ նոր գրքերով եւ ֆիլմերով: Ուզում է հայերի մասին ֆիլմ նկարել: Ասում է, որ ամերիկացիները հայերի մասին ոչինչ գիտեն: Ես ասացի, որ ամերիկացիները ոչ միայն հայերի մասին, այլեւ ուրիշ ազգերի մասին էլ ոչինչ գիտեն: Ամերիկացիները ոչ մի ազգի մասին ոչինչ չեն գիտեր, որովհետեւ ոչ մի ազգ չունի ամերիկացիների մասին ոչինչ գիտենալու հետաքրքրութիւն: Ամերիկացիները ամենաանտեղեակ ազգն են աշխարհի վրայ: Ամերիկացիները ամենաանտեղեակ ազգն են, որովհետեւ ամերիկացիները ամենաինքնագոհ ազգն են: Ամերիկացիները ամենաինքնագոհ ազգն են, որովհետեւ ամերիկացիները ամենաերջանիկ ազգն են: Ամերիկացիները ամենաերջանիկ ազգն են, որովհետեւ ամերիկացիները ամենաանտեղեակ ազգն են

ՀԱՅՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆԸ

—o—

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԵՊ

ԴԱՎԱԹ ՊԱՎԱՆ

—o—

Այո, որպէս տեսար, ես ամէն բան ըրի, որ ի հարկէ կարելի էր, որ մեր ընկերութեան գործերը ուղիղ երթան, եւ ոչ միայն ուղիղ երթան, այլ որ ամէն օր աւելի եւ աւելի ծաղկին ու բարգաւաճին, որ ամէն օր աւելի եւ աւելի ընդարձակուին մեր գործունէութեան սահմանները, որ ամէն օր աւելի եւ աւելի ամրանայ մեր դիրքը, ինչպէս ներսը, այնպէս ալ դուրսը։ Ես ամէն ինչ ըրի, որ մեր ընկերութեան անունը ամէն կողմ յարգանքով արտասանուի, որ ամէն կողմ մեր ընկերութեան վստահութիւնը աճի, եւ ես ամէն ինչ ըրի, որ մեր ընկերութեան ներսը ամէն ինչ կարգին երթայ, ինչպէս որ կ՚ուզէ ամէն մէկ ընկերութիւն, որ ուզէ իր գործերը լաւ տանիլ։ Ես ամէն ինչ ըրի, որ մեր ընկերութեան մէջ ամէն ինչ ազնիւ ու մաքուր ըլլ

Կէօզիւպիւյիւք հետեւեալը յայտարարեց.

— Տարակարծութիւն ծագեցաւ դահլիճի անդամներուն միջեւ, ու մենք՝ 10 ընկեր հաւաքաբար հրաժարական տուինք: Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէն պաշտօնանկ չըրաւ մեզ:

Նախկին Պետական նախարար Շէֆիք Ինան զոհացաւ «ճիշդ է» ըսելով: Մինչդեռ Հանրօգուտ Շինութեանց նախկին նախարար Տանիշ Քոփեր՝ «Բնաւ լուր չունիմ, հրաժարական ալ չտուինք, առաջին անդամ ըլլալով ձեզմէ կը լսեմ. հաւանական է» ըսաւ:

Նախկին Առողջ. նախարար Նուսրեթ Քարասու յայտարարեց.

«Այս գիշեր ժամը 22ին վարչապետարանէն հեռաձայնեցին կացութիւնը հաղորդեցին»: Իսկ Ճարտարարուեստական նախարար Մուհթար Ուլուէրին կինը հեռաձայնէն հետեւեալ պատասխանը տուաւ ջղայնոտ շեշտով.

— Մուհթարը տունն է, բայց կը քնանայ, չէք կրնար խօսիլ իրեն հետ: Ռատիօն մտիկ չըրի՞ք: Ինչո՞ւ կը փնտռէք զինքը:

Թէեւ պաշտօնէ հեռացուած կարգ մը նախարարներ ըսած են թէ հրաժարական են տուած, այսուհանդերձ Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէն, նոր Սահմանադրութեան կռթնելով, վերջ տուած է անոնց պաշտօնին: Այս որոշումին պատճառ ցոյց կը տրուի նախարարներուն գործունէութեան անբաւարար բնոյթը:

Հակառակ Սահմանադրութեան որոշ տրամադրութեան, կը շարունակեն շրջիլ այն զրոյցները թէ Ինէօնիւ–Կիւրսէլ տեսակցութեան հետեւանքով հալքեան «թեքնիք տարրեր» պիտի առնուին դահլիճին մէջ:

× Օգոստ. 30էն սկսեալ, 28 զօրավարներ նշանակուած կամ աստիճանի բարձրացում ունեցած են, թրքական բանակին մէջ: Այս ձեւով, օդային, ծովային եւ ցամաքային ուժերուն մէջ գործօն դեր ունեցող զօրավարներուն թիւը 62ի հասած կ'ըլլայ: Օգոստ. 3ին, 235 զօրավարներ հանգստեան կոչուած էին: Աստիճանի (զօրավար) բարձրացում ունեցողներուն մէջ կը գտնուի, յեղափոխութեան կազմակերպիչ եւ Ազգ. Միութեան Կոմիտէի անդամ՝ Մատան Օղլու: 3243 զանազան աստիճան ունեցող սպաներ եւ ենթասպաներ աստիճանի բարձրացում ունեցած են: Օգոստ. 20ին, 3600 սպաներ հանգստեան կոչուած կամ հրաժարական ներկայացուցած էին: Այս փոփոխութիւններուն նպատակն է «երիտասարդացնել» բանակի անձնակազմը:

× Ազգային Ժողովի արտաքին նախարարութեան յանձնախումբի անդամ, Ֆըրանսացի հինգ երեսփոխաններ Թուրքիա պիտի այցելեն, Սեպտ. 8էն 13, յայտարարեց Թուրք արտաքին նախարարը: Այցելութիւնը անպաշտօն բնոյթ պիտի ունենայ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Այրի Տիկ. Վերժին Յովհաննէսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Տէր եւ Տիկ. Թ. Մեսրոպեան 50 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին նաեւ 50 Ն. Ֆ. իրենց զաւակին եւ թոռան ապահով ճամբորդութեան համար:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԵՐԵՒԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Երեւանի Ռատիօ հաղորդման ժամերն ու ալիքները.— Ամէն կիրակի եւ չորեքշաբթի առաւօտները Փարիզի ժամով 9ին կարճ ալիք 19 եւ 25 մեթրի վրայ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Աշխէն Զարգարեան կը փնտռէ իր երկու զաւակները Միսաք եւ Արամայիս Զարգարեան Կարապետի ծնած Հայաստան Ճարխեճ գիւղ Դիլիճանի շրջան: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի գրել հետեւեալ հասցէին.— Հայաստան, Երեւան, Թելմանի փողոց, 3րդ Մաս, համար 13, բնակ. 38:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ

եւ կուշտուկուռ խնդացնող

"ԽԻՆԴ ՈՒ ԺՊԻՏ"

Երգիծական հատորը, 518 ընդարձակ էջերով եւ հարիւրաւոր սրամիտ պատմուածքներով, մանրավէպերով և ծաղրանկարներով, որոնց վեց հատը գունաւոր, ծանօթ ծաղրանկարիչ Տիրան Աճէմեանի գործերէն:

Գինը՝ 14 Ն. Ֆ. թղթակազմը եւ 16·50 Ն. Ֆ. լաթակազմը:

Ստանալ Հ. Սամուէլ, Մ. Պարսամեան եւ Հ. Բալուեան գրատուներէն:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ս Ե Ւ Ր

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՄՈՒՏՔԸ՝

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ԺԱՄԸ 8ԷՆ 18

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Փարիզի պզտիկներուն խումբը Կառ տը Լիոն կը հասնի Սեպտեմբեր 4ի առաւօտը ժամը 6,30ին: Լիոնի խումբը կը հասնի Փէռաշի կայարանը Սեպտ. 5ի առաւօտը ժամը 9ին:

Մարսէյլի խումբը Սէն Շարլ կայարանը կը հասնի Սեպտ. 5ին, ժամը 14,14ին:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի կողմէ: ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11ԻՆ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1960 – 1961ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրի աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնքի ծանօթութիւններով:

Դիմել 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Բէնսի, Հեռ. 927·01·72:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՀՐԱՒԷՐ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ արտակարգ ընդհ. ժողովին որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ 6 Սեպտեմբեր երեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին, Ընկերակցութեան գրասենեակը, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ:

Այս հրաւէրը երկրորդ եւ վերջինը ըլլալով, ներկաներու թիւը այս նիստին մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

Օրակարգ.— «Հաւանում Սէն Ռաֆայէլի Հայոց Տան (Հոմ Արմէնիէն) մեր Ընկերակցութեան փոխանցումին որ տեղի ունեցաւ 23 Յունիս 1960ին, Ընկերակցութեան Գործունէութեան Ֆրանքեւհայկական Կոմիտէի (Քոմիթէ Ֆրանքօ–Արմէնիէն տ'Աքսիոն Սոսիալ) իր լուծումէն առաջ»:

ԴԻՒԱՆ ՎԱՐՁՈՒԹԵԱՆ
(Կնիք)

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Լը Փէք

Բացուած են արձանագրութիւնները

1960-1961

Ուսումնական տարեշրջանին համար:

Տասը տարեկանէն սկսեալ երկրորդական վարժարանի որեւէ դասարանի ուսանող աշակերտ կ'ընդունուի: Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (Քուր քըլասիք):

Դպրոցական տարեկան թոշակն է 1·500 Ն. Ֆրանք:

ÉCOLE APOSTOLIQUE
3, Ave. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél. ; 963-0172

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

×

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ:

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ Տօնածառի հանդէսը, կիրակի՝ Դեկտեմբեր 18, կէսօրէ ետք:

×

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Սորպոնի մէջ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Իրենց հաստատութեան գիշերօթիկ աշակերտներու արձանագրութիւնը սկսած է: Կ'ընդունին չորսէն 13 տարեկան աշակերտուհիներ, կը յաճախեն Ֆրանսական դպրոցի դասընթացքներուն, եւ կը հետեւին հայերէնի ներքին ուսմունքներուն:

Մասնական տեղեկութիւններու համար դիմել տեսչութեան:

SŒURS ARMÉNIÉNNES
37, Ave. H. Barbusse - Arnouville les Gonesse (S&O)
Tel. : N° 179 à Gonesse

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

*

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Թիւ 221–222, միացեալ թիւ, 48 էջ, ամբողջովին Հայաստանի նուիրուած: Բժշկական յօդուածներ Երեւանի բժիշկներուն կողմէ, բժշկական տեղեկութիւններ Հայաստանի մասին, գրական վկայութիւններ մեր հայրենիքին նուիրուած:

Տարեկան բաժնեգինը 15 Նոր ֆրանք: Արտասահման 20 Նոր ֆրանք:

ՀԱՅ–ԲՈՅԺի բաժանորդը ՀԱՅ–ԲՈՅԺի բարեկամ մըն է: Սպասել որ նամակ գրուի՝ եւ բաժնեգին պահանջուի, կը նշանակէ նեղութիւն պատճառել խմբագրին: Դիւրացուցէք խմբագրին գործը, ցոյց տուէք ձեր բարեկամութիւնը:

Բաժանորդագրութեան պայմաններ.— Տարեկան 15 նոր ֆրանք (1500 ֆրանք): Արտասահման 20 նոր ֆրանք (2000 ֆ.) երկու տարեկանը մէկ կանխիկ վճարողին համար 37,5 նոր ֆրանք (3750 ֆր.):

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս ...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ և ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 Bis, Bd. Sébastopol PARIS 4e

Tél. : ARC. 26-61 Métro : (CHATELET - HALLES)

136, Rue des Bourguignons

ASNIÈRES - BOIS-COLOMBES

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող! ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON. PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND, PAVILLON-SOUS-BOIS - SEINE

4 BIS, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL - S. ET O. — 18, RUE BRÉZIN, PARIS 14e

24. RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER, ALFORTVILLE

48 BIS. RUE DALAYRAC. FONTENAY SOUS BOIS